ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1

JEUDI
1er FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.632 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21.632

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՆԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ «ՈՒՐՈՒԱՑԻՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ» ԴԷՄ

Թրքական լրատուներուն էջերէն անպակաս է "ուրուային պետութիւն" ըմբռնումը. Թրքերէնով բառացիօրէն "խորունկ պետութիւն" կոչուած այդ ընդյատակեայ կառոյցը պետական կազմակերպութիւններէն ներս թափանցած ու բնաւորուած հրոսախումբերու, մաֆիական ուժերու ամբողջութիւն մըն է, ազգայնամոլ հակումներու տէր ընդհանրապէս: Հ. Տինքի սպանութեան առթիւ անգամ մը եւս այժմէականացաւ այդ կառոյցը, իրեն ուղղուած ամենածանր ամբաստանութիւններով: Անոնց առաջիններէն մէկը ուղղուեցաւ Հ. Տինքի սպանութեան երեկոյեան իսկ, Փարիզի մէջ, ուր խօսք կ'առնէր փաստաբանուհի Ֆ. Չէթին: Ան ոճիրին որպէս բուն հեղինակ բացայայտօրէն մատնացոյց ըրաւ այդ ուրուային պետութիւնը, շեշտելով որ հարկ է ուշադրութեամբ կարդալ Տինքի վերջին երկու գրութիւնները ("Յառաջ", Յունուար 27/28, 30):

Վարժապետ Թ. Էրտողան Ափրիկեան միութեան վեհաժողովին ճամբուն վրայ, օդանաւին մէջ, պատասխանելով ընկերացող լրագրողներու հարցումներուն, ուշագրաւ քացատրութիւններ տուած է պետութեան ներթափանցած այդ գաղտնի կառոյցին մասին: Ըսած է. "Ուրուային պետութեան աւանդութիւնը հին է. օսմանցիէն ի վեր այդ արտայայտութիւնը կը գործածուի: Կրնանք զայն հիմնարկներու հրոսախումբերու վերածումը նկատել: Այդ տեսակի կառոյց մըն է: Մինչեւ այսօր կարելի եղած չըլլալով այդ բնոյթի կապերուն դէմ պայքարիլ, փոխարժէքը վճարեցինք թէ՛ որպէս ժողովուրդ, թէ՛ որպէս պետութիւն: Որպէս գործադիր, մինչեւ որոշ կէտ մը կրնանք հասնիլ: Հարկ է գործադիրը, օրէնսդիրը եւ արդարութիւնը գործակցին այդ ոլորտին մէջ":

..."Որպէս գործադիր, Տրապիզոնի մէջ մեր առած քայլը այդ ուղղութեամբ է: Կուսակալին ու ապահովութեան տնօրէնին պաշտօնազրկումը, քննիչներու տեղւոյն վրայ ուղարկումը խնդրին ենթակառոյցը յայտնաբերելու ջանքով էր: Անոնց աշխատանքէն ետք պիտի տեսնենք թէ ի՛նչ գրութիւններ փոխանակուեցան. հարկաւոր միջամտութիւնը կատարուեցա՞ւ, թէ ոչ":

..."Վերջին արարքը նաւու մը վրայ գործուածն էր: Անջատ պարագայ մը կը թուէր: Բայց իրօք այդպէ՞ս է արդեօք: Արարքին հեղինակը գինուորական մարզէն փարուած մէկն էր: Կարելի չէ անհատական արարք նկատելով մէկդի ձգել":

Լրագրողները նիւթ ըրած են գործադիր իշխանութիւնները անզօրութեան մղող ազդակները: Էրտողան ըսած է. "Մէկը կը պաշտօնազրկէք. դիմում կը կատարէ, վճռաբեկը զինք կը վերահաստատէ իր պաշտօնին մէջ: Ի՞նչպէս աշխատիլ: Ուժերու բաժանումին սկզբունքը պէտք է փոխադարձ զօրակցութեամբ յառաջ տարուի: Միութիւնն ու միասնութիւնը պէտք չէ տկարանան":

Երբ լրագրողները հարց տուած են Հ. Տինքի ոճիրը դրդողին ոստիկանութեան հետ կապին մասին, վարչապետը պատասխանած է. "Է. Թումճէլի մասին է խօսքը. ձերբակալուեցաւ: Արդարութեան վճիռով ի՛նչ կ'ըսուի, չենք կրնար դիտանալ: Առիկա միջամտութիւն կը նշանակէ արդարութեան հոլովոյթին":

ՀԱՏԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան նախագահ Ժ. Շիրաքի հրաւէրով Փետրուարի կէսին Փարիզ կը ժամանէ: Իր ներկայութեան տեղի կ'ունենայ Լուվրի "Արմէնիա Սաքրա" ցուցահանդէսին բացումը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան հրամանագրով մը Մայիս 12ը որոշած է Ազգային Ժողովի ընտրութեան թուական:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԼԻԿԱ

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ԲԱՆՏԵՐՈՒՆ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ատրպէյճանի նախագահին Փարիզ այցին առթիւ, եւ մահապատիժին մասին համաշխարհային Գ. համագումարին նախօրեակին Մարդկային իրաւունքներու միջազգային դաշնակցութիւնը եւ Ատրպէյճանի անոր մասնաճիւղը տեղեկագիր մը հրապարակած են: Ան արդիւնք է յատուկ առաքելութեան մը ատրպէյճանական բանտերու մէջ կատարած հետազօտութեան: Ըսուածը այն է թէ մահապատիժին ջնջումէն ետք ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուածները մահուան վտանգին ենթակայ են բանտերուն մէջ: Զարչարանքն ու դէշ վերաբերումը տարածուն են:

Ներկայիս ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած 230 հոգի կայ ատրպէյճանական բանտերուն մէջ: Պատուիրակութիւնը այցելած է երեք բանտ ու հաստատած որ չարչարանքէն զատ տարածուն բնոյթ ունին թերսնուցումը, հիւանդութիւնները: Միջազգային եւ եւրոպական հիմնարկներու յանձնարարութիւնները առ ոչինչ կը համարուին ու լրատուները կը լռեն այդ ոլորտին անցքերուն մասին. առկէ զատ, արդարութեան իշխանութիւնը գործադիրին, հակակշռին ենթակայ է ու կաշառակերութիւնը լայն տարածում ունի իր մէջ: Բանտարկեալները իրենց կացութեան վրայ ուշադրութիւն գրաւելու համար աւելի յաճախակի հացադուլի կը դիմեն անհատաբար, կամ հաւաքաբար:

«ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ» ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ

Անթոնիա Ասլանի "Արտոյտներու Ագարակը" որ որպէս թերթօն հրատարակեցինք Վ. Բամպակեանի թարգմանութեամբ, Թավիանի եղբայրներուն կողմէ շարժանկարի ժապաւէնի վերածուած է: Փետրուար 14ին ան պիտի ցուցադրուի Պէրլինի փառատօնին:

Ա Ն Գ Ա Ր Ա

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼՈՒ ՑՈՅՑԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Յունուար 30ին Անգարայի գլխաւոր հրապարակին վրայ հաւաքուած ցուցարարներ Հ. Տինքի սպանութիւնը դատապարտելու նպատակով ուզած են քալել մինչեւ Արդարութեան նախարարութեան շէնքը: "Կեղեքուողներու ընկերվարական ճակատ"ին անդամ ցուցարարներուն առջեւ ոստիկանական ուժեր պատնէշներով փակած են ճամբան: Արգելքին դէմ բողոքի դիմելով բազմութիւնը ժողովուրդներու եղբայրութեան լոզունգներով պաստառներ պարզած, արդարութեան եւ ներքին գործերու նախարարներուն հրաժարականները եւ 301րդ յօդուածին ջնջումը պահանջած է:

Նոյն ոճիրին հետաքննութեան ընթացքին մէջ Տրապիզոնի մէջ երեք հոգի եւս հսկողութեան տակ առնուած ու հարցաքննութեան համար Պոլիս ղրկուած են:

Այս առթիւ տեղին է յիշեցնել թէ "Թուրք վրիժառու ջոկատ"ը որ հրահանգած էր ազատ արձակել Հ. Տինքի ոճրագործն ու զինքը ոճիրին դրդողը, պետութեան կողմէ ստեղծուած կառոյց մըն է, 1980էն առաջ: Նոյն տարուան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԻՐԱՔԻ մէջ անգամ մը եւս ոճրափորձերու եւ յարձակումներու թիւը ոչ մէկ նահանջ կ'արձանագրէ եւ Յունուար 30-ին ալ, որ երկրին մէջ Աշուրայի շիի սուգի ոգեկոչման օրն է, երեք յարձակումներէ, Պաղտատի հիւսիս-արեւելքը, 38 հաւատացեալներ մեռած են: Մեռեալներու ընդհանուր թիւը սակայն 56 եղած է ամբողջ օրուան երկայնքին: Բազմաթիւ Իրաքցիներ Յորդանան ապաստանած են եւ շատեր կարօտով կը յիշեն Ս. Հիւսէյնի շրջանը: Անոնցմէ մէկը կը խոստովանի.– "Սատտամի օրով, կարելի էր շրջագայիլ առանց սպաննելու վախն ունենալու: Պուշ քաոս բերաւ, ոչ՝ ժողովրդավարութիւն":

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, գործազրկութիւնը 1%ի նահանջ մը արձանագրած է 2006 Դեկտեմբերին, ըստ կառավարութեան, ինչ որ 8,6%ի կ'իջեցնէ գործազրկութիւնը: Այս թիւը ընդունելի չէ շահակից կողմերուն (սենտիքաները եւ ընդդիմադիր շրջանակները): Առարկողները դիտել կու տան որ խաղեր կան թիւերուն հետ եւ ըստ Գանար Անշէնէի (Յունուար 24) կառավարութիւնը դիմած կ'ըլլայ Վիճակագրական հիմնարկին (ԻՆՍԷ) որպէսզի քանի մը ամիսով յետաձգէ տարեկան իր քննութեան արդիւնքները: Առարկողներուն համաձայն գործազրկութիւնը զգալի յաւելում կրած է:

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ նախագահին Փարիզ այ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՄՆ

«ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՀԱՍԱԾ Է»

Երկու դեմոկրատ եւ երկու հանրապետական երեսփոխանի՝ Ա. Շիֆի, Ֆ. Փալոնի եւ Ճ. Ռատանովիչի, Ճ. Նոլէնպէրկի կողմէ Ներկայացուցիչներու ժողովին յղուած Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծը 435 անդամ ունեցող ժողովին մէջ աւելի քան 150 երեսփոխանի զօրակցութիւնը կը վայելէ: Այդ առընչութեամբ կազմակերպուած մամուլի ասուլիսին, Ֆ. Փալոն շեշտած է թէ ժամանակը հասած է Ցեղասպանութեան ճանաչումին, ըսած է թէ նոր նախագահուհին Ն. Փէլոզի ալ կողմնակից է ճանաչումին: Իսկ Ա. Շիֆ յայտնած է թէ ԱՄՆ-ու կողմէ այդ ճանաչումը ժխտական ազդեցութիւն մը կ'ունենայ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն վրայ, սակայն առիկա կարճատեւ կ'ըլլայ: "Թուրքիոյ գոյութիւնը պէտք չէ արգելք ըլլայ օրինագիծին ընդունուելուն: Ցեղասպանութեան իրողութիւնը չենք կրնար անտեսել. Թուրքիա եւս պարտի հաշտուիլ այս իրականութեան հետ" ըսած է ան: Ռատանովիչ պնդած է թէ ճանաչումը նպաստաւոր կ'ըլլայ նաեւ Թուրքիոյ:

Սեպտեմբեր 12ի պետական հարուածէն ետք երկար ատեն լուռ մնացած, յետոյ հակաքիւրտ արարքներով վերստին յայտնուած է:

Մ Ո Ս Կ Ո Ւ Ա

ՀԱՅ ՆՈՐ ԶՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

Յունուար 30ին Մոսկուայի մէջ իր տան առջեւ կրակոցներու զոհ դարձած է Արմէն Մանուկեան: 36 տարեկան երիտասարդին կրակ բացուած է ինքնաշարժէ մը: Ինչպէս նման բոլոր պարագաներուն հետաքննութիւն բացուած է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՈՐՈՇ ԹԱՂԱՄԱՍԵՐՈՒ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի որոշ թաղամասեր եւ մերձաւոր որոշ շրջաններ "Յառաջ" չեն ստանար Յունուար 18էն ի վեր: Կ'ուզենք յայտնել թէ առաքումները կը կատարուին ամէն օր, կանոնաւոր կերպով: Կը թուի որ Մարսէյլի թղթատարական գրասենեակներէն (?) կարգ մը կեդրոններ գործադուլի մէջ են, ինչ որ պատճառ է այս անակնկալ խանգարումներուն: Դժբախտաբար ոչինչ մեզմէ կախում ունի:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ ԻՆՉԵ՛Ր ԳՐՈՒԵՑԱՆ

Հատատիպ հատոր մը լեցնելու չափ գրութիւն լոյս տեսաւ «Ակօս»ի հիմնադիր – խմբագրին սպանութեան նիւթով, ոչ միայն Թրքական և Հայկական մամուլին մէջ: Ամերիկեանը, գերմանականը, ֆրանսականը եւ բոլո՛ր միւսները սկսնակներ, էջեր նուիրեցին Հ. Տինքի մամուլի, նաեւ քաղաքական վաստակին, մեկնաբանելով ըրածը, հաւատքները, անոնց անմիջական իրենց շրջանակէն գտած, կամ չըգտած անդրադարձները:

Հետաքրքրական շատ էջեր կային յաճախ զգացականութեամբ, կամ չահարկումով գրի առնուածներուն քով. հետեւեալները առաջիններէն ընտրուած հատուածներ են, գրի առնուած հայ, Թուրք գերմանացի յօդուածագիրներու կողմէ:

Առաջինը Էթիէն Մահչուփեանի Յունուար 21ի «Կազէթէմ» կայքէջին մէջ տեղ գտածն է. կարեւոր է անով որ հեղինակը «Ակօս»ի խմբագրութիւնը գլխաւորելու կոչուած է, նաեւ անով որ զգալի կ'ընէ նահատակ իր ընկերոջը հետ բաժնած հաւատքին մէջ ընկրկումի վիճակը, անոր սպանութենէն ետք:

Է. Մահչուփեան «սիրտը կորսընցուած օրը» կը նկատէ Հրանդին սպանութեան օրը, քանի որ այս վերջինը միշտ իրենց զոյգը նկատած է սրտին ու մտքին միասնութիւնը. ինք հոն մարմնաւորած է սիրտը, իսկ Մահչուփեան՝ միտքը: Ու սիրտէն զարնուած, զրկուած «միտք»ը կը գրէ.

... «Շիտակը, ես ինծմէ չատ վստահ չեմ այլեւս: Վստահ չեմ թէ այս հաւաքականութեան, այստեղի մարդոց նոյն լայն սրտով պիտի կարենա՞մ նայիլ, թէ ոչ: Այլեւս պիտի չկարենամ խուսափիլ հարցումէն թէ մէջը ապրածս ընկերութիւն մը չէ՞ որ Հրանդին չկրցաւ հանդուրժել, անցեալին արժանի չկրցաւ ըլլալ ամէն ինքնութենէ ծանօթ կամ անանուն Հրանդներու, այս հողերուն մշակոյթին անծանօթ ըլլալով հանդերձ, հողին տենչացող ու, այդ տենչանքով մարդկութենէն հեռացած է: Ընդունելով երկչոտ աղաւնի մը ըլլալ, Հրանդ կ'ըսէր թէ այս հողերուն վրայ աղաւնիներուն ձեռք չէին դպչներ: Բայց այս ընկերութիւնը միշտ ձեռք դպցո՛ւց աղաւնիներուն... զանոնք աքսորեց, անոնց մշակոյթները ոտնակոխ ըրաւ... սպաննեց ուղղակի... Իսկ ատոր քաջատեղեակներէն մէկը Հրանդն էր անշուշտ: Բայց այդ սի՛րտը, ա՛խ, այդ սիրտը...

Ես Հրանդին սիրտը չունիմ: Այդ պատճառով այլեւս ես ինծմէ չատ վստահ չեմ: Կը տեսնեմ թէ անոր արիւնը գետինը պիտի չմնայ, պիտի չկարենայ մնալ: Որովհետեւ հիմակուընէ արդէն ցայտեց բոլորին վրայ: Կառավարութենէն, զինուորէն, դատական իշխանութենէն, ապահովութենէն ու անոնց նմաններէն մինչեւ համալսարանները, լրագրողները, գործարար աշխարհը այլեւս մաքուր մարդ չկայ: Իրենց վրայի արիւնով գլուխ- գլխի մնացած են բոլոր անոնք որոնք կը կարծէին թէ կրցած են իրենք զիրենք «մաքուր» պահել ու կը լռէին: Հիմա կը սկսի քննութիւնը անկեղծութեան զոր Հրանդ ունէր, բայց չունի այս ընկերութիւնը: Թուրքիոյ մարդկութեան քննութիւնն է այս մէկը: Թերեւս առիթն է մէկդի ձգելու ինքնագոհութեամբ, թշնամութեամբ ու խանձումներով ձեւաւորուած ինքնութիւն մը ու զայն վերստեղծելու, առողջանալու... Երկրի մը մէջ որուն մեծամասնութեան ինքնութիւնը հակած է դէպի բռնութիւն, այդ հողին աւանդապահը երբ իր պարտէզին աղաւնին իսկ չուզեր ապրեցնել, կը նշանակէ թէ հիւանդութիւն մը կայ հոն: Թուրքիան ալ հիւանդ է... լայն սրտով առողջանալու ջանքերուն հետեւեցայ միշտ: Սակայն այսօր միմիայն հիւանդութիւն կը տեսնեմ: Ձեմ կրնար... որովհետեւ սիրտս երէկ՝ 2007 Յունուար 19ին կորսնցուցի ես»...

«Հրանդ Տինքը Թիկունքէն հարուածել» խորագրուած է Գալիֆորնիայէն Սան Տիէկոյի համալսարանի Թուրք դասախօս Ֆաթմա Մըրտըքօղլուի էջը որ զետեղուած էր համացանցի կայքէջերու վրայ. կը կրէր նոյն, Յունուար 21ի թուականը:

Ոճիրը իրեն մատնանշել կու տայ երեք իրականութիւն զորս հայրենասէր Թուրքը անյապաղ պէտք է յստակօրէն տեսնէ:

«Առաջինը՝ երէկ սպաննուողը ոչ մեր անհատականութիւնն էր, ոչ մեր ազգային միութիւնը, ոչ ալ միջազգային վարկը: Ան մեր ծագումով հայ քաղաքացին՝ Հ. Տինքն էր զոր տակաւին 53 տարեկանին երեք փամփուշտով թիկունքէն զարկինք: Սպանութեան պատճառ Հայ ըլլալն էր: Նաեւ այն որ յաջողած էր 1915ի իրականութիւնը ամէնէն մարդկային ճամբով մեզի հասկցընել, ապրած գէշութիւններով ու անարդարութիւններով հանդերձ Թուրք մարդուն նկատմամբ սէրն ու յարգանքը չկորսնցնել: Ֆրանսայի ցեղասպանութեան օրէնքին վճռաբար ընդդիմացած, մեր ազգային միութեան, պատիւին, անդորրին, կայունութեան, մահուկենաց պայքարի ելած ժողովրդավարութեան ուղղուած ուժերու հետ գործակցութիւնը, մեզ թիկունքէն հարուածելը մերժած Թուրք քաղաքացի մըն էր զոր մենք թիկունքէն հարուածեցինք երէկ, եւ թէ առանց մեր աչքը քթթելու...

Երկրորդը՝ ժողովուրդ մը ազատութեան ու ժողովրդավարութեան չի կրնար տիրանալ ո՛չ սիրոյ ու գորովի խօսքերով, ո՛չ ալ սուտերով: Քաղաքականութիւն ընել ամէն առիթով սուտերով ժողովուրդը կեղեքել չէ, այլ՝ խօսելով, մտիկ ընելով, վիճաբանելով համաձայնութեան կարենալ յանգիլ: Այն միջավայրին մէջ ուր մարդիկ չեն կրնար խօսիլ, վիճաբանիլ, փամփուշտները կը խօսին, բռնութիւնը կը խօսի. մարդիկ լռութեան մէջ կը թաղուին, կը կծկուին, մտածումը, մշակոյթը, ստեղծագործութիւնը կը չքանան, նոր սկիզբներ անկարելի կը դառնան: ... Քաղաքացիներու ճակատագրի միութիւնը փոխանակ իրաւական հիմնարկներով պահպանելու «արիւնի» վրայ հիմնող հաւաքականութիւնները իրենց իսկ ստեղծած գոյութեան սարսափին մէջ խելակորոյս կ'ըլլան, իրենք իրենց վրայ կը փակուին ու կը պարտուին բռնութեան դէմ:

Երրորդը՝ ամէնէն կարեւորը. նոյնիսկ եթէ Հ. Տինքը զգետնող հարուածը վերջապէս երէկ տալու յաջողեցանք, իրականութեան մէջ մենք Հրանդները, Ռաֆֆիները, Անիները, Տիգրանները, Յակոբները 1915ին հարուածած էինք իրենց թիկունքէն: ... Նոյնիսկ եթէ անձամբ մեր մայրերը, հայրերը, մեծ հայրերը չէին սպաննած, 1915ի աղէտը մեր անունով, «Թրքութիւն» անունով գործուած մարդկութեան դէմ յանցանք մըն է: Անոր փաստաթուղթերուն համար հեռուն երթալու պէտք չկայ. կը բաւէ Ազգ. Ժողովի փակ նիստերուն ատենագրութիւնները կարդալ:

... Մեզմէ հազարաւորներ յատկապէս արեւելեան եւ հարաւ- արեւելեան Անատոլուի մէջ Հայերէ մընացած տուներուն մէջ մեծցանք, մեր եփածներուն ծուխը անոնց շինած բուխերիկներէն բարձրացաւ, անոնց արտերը հերկեցինք, անոնց տնկած ծառերէն ծիրան հաւաքեցինք: Անոնցմէ մնացած փուռերուն մէջ հաց եփեցինք, հաց ծախեցինք, անոնց ձգած խանութներէն, հիմնած գործերէն շահ ապահովեցինք, բարգաւաճեցանք... Փրկուողներէ հազարաւորներու ինքնութիւնը, մշակոյթը կորուստի տրուեցաւ, բաւարար նկատեցինք անոնց մեզի քոյր, եղբայր ըլլալը, մտածեցինք թէ պէտք է երախտապարտ ըլլան մեզի, հպարտացանք մենք մեզմով: Զուզեցինք տեսնել թէ Անատոլուի մէկ անկիւնը ծնունդ առած, զարգացած ու հազարաւոր տարուան ընթացքին «մշակոյթ»ի վերածուած քաղաքակրթութիւն մը անհետացընել, մարդկութեան դէմ որքա՛ն ծանր յանցանք էր: Աւելի՛ն. այդ քաղաքակրթութեան մնացորդ, շրջանի ճարտարապետական ամէնէն հարուստ զարդարանքին տէր Ախթամարի երկեղեցիին պատերը տարիներով որպէս նշանառութեան թիրախ գործածեցինք. ծակ-ծակ ըրինք զարդաքանդակները. ճիշդ ինչպէս Հրանդ եղբայրը:

Լա՛ւ, բայց պարտաւո՞ր ենք պաշտպանելու Թալաթ փաշան: Որպէս Թուրքիոյ քաղաքացի, ԻԱ. դա՞րն ալ պիտի անցընենք անկէ մեզի մնացած այս զազրելի ժառանգութիւնը չքմեղելով: Զարգացած ժողովրդավարութիւններու մէջ քաղաքացիները անցեալին, այսօր թէ ապագային, յանուն իրենց գործած եւ գործուելիք յանցանքներու, ոճիրներու կ'ըմբոստանան: Թուրքիա այլեւս պարտաւոր է տարիներէ ի վեր ներսը կամ դուրսը այս հարցին մասին աշխատանք տանող, մըտածող մտաւորականներուն, հետազօտողներուն, իրաւաբաններուն փոխանակ մահով սպառնալու, զանոնք թիրախի վերածելու, անոնք ի մի բերելու եւ այս հարցին լուծում մը ճարելու»:

Թրքերէնով յաջորդ ցնցիչ գրութիւնը լոյս տեսած է Յունուար 22ին, «Կազէթէմ» կայքէջին վրայ, «1915–2007» խորագիրով: Հեղինակը կը կոչուի Ահմէտ Ալթան:

«Կարծես թէ չատ բան փոխուած չէ: 1915ին ալ կը սպաննէին, 2007ին ալ կը սպաննեն» տողերով կը սկսի գրութիւնը: Յետոյ կը չեշտէ տարբերութիւնը. «Այս անգամ "չըպատմեցին" մեզի թէ ոճիրը ինչպէս տեղի ունեցաւ. մենք անձամբ տեսանք: ... Մեծ հաւանականութեամբ պետութեան մէջ բնաւորուածներ սպաննել տուին Հրանդը: Իրենց նպատակն էր արտաքին աշխարհին հակազդեցութիւնը, անոր դէմ Թուրքիոյ կողմէ ներսի ազգայնամոլութեան հրահրումով Եւրոպայէն անջատումը:

1915ին ալ Հայերը «մենք» չըսպաննեցինք:

Այդ խեղճերն ալ ոչ թէ «պետութեան մէջ բնաւորուածներ», այլ նոյնինքն պետութիւնը սպաննեց:

... Թուրք ժողովուրդը չկարենալով ինքզինք որպէս «ժողովուրդ» ըմբռնել, կը ստանձնէ հին ու նոր «պետութեան» յանցանքները:

Եւ չկարենալով ըմբռնել թէ ինք ժողովուրդն է, ինքզինք կը նոյնացընէ ոճրագործներուն հետ «մենք» ըսելով:

Զկրցայ բնաւ յօժարիլ որ հարիւր հազարաւորներու դաժան մահը, ապրուած արիւնալի ողբերգութիւնը «ցեղասպանութիւն» բառին ըստեղծած անդունդին մէջ կորսուին:

Սակայն որովհետեւ մենք չենք կրցած այդ բառը անդրանցել, տակաւին Հրանդի նման մարդիկ կը սպաննուին:

Նոր ոճիրներ կանխելու, այս երկրին անելի տարուելուն արգելք ըլլալու համար կը կարծեմ որ այլեւս այդ բառը անդրանցել մեր պարտականութիւնն է:

Օսմանեան պետութիւնը հարիւր հազարաւորներ սպաննեց միայն անոնց «Հայ» ըլլալուն պատճառով:

Ու այսօր գաղտնի ուժ մը Հրանդը կը սպաննէ «Հայ» ըլլալուն համար:

... Հրանդ իր մահով մեզի յիշեցուց թէ ժողովուրդ էինք, թէ պէտք չէր մենք մեզ նոյնացնէինք ոճրագործներուն հետ:

Ուրեմն, ժողովուրդ ըլլալուն հարկը վճարենք:

Ո՞վ սպաննեց Հրանդը:

Ո՞վ 1915ին սպաննեց Հայերը:

Անոնք ոչ թէ «ուրիշներ»ու, այլ «մեզի» հաշիւ տալու պարտաւոր են:

Որովհետեւ մե՛նք ենք մեռնողը:

Մեր մէկ մասնիկն է մեռնողը»:

Յունուար 24ին գերմանական մամուլի ծանօթ անուններէն «Տի Ցայթ»ի մէջ ալ գրութիւն մը լոյս տեսաւ Հրանդին սպանութեան նիւթով: Խորագրուած էր «Սպիտակ էջ մը Հրանդ Տինքին համար»: Ստորագրուած՝ Քրիսթին Փլաթ:

Հետաքրքրական է «Բոլորս Հայ ենք» աղաղակող Թուրք բազմութիւններու տեսարանին առթիւ հետեւեալ մատնանշումը. «Անոնք որ կը գոչէին այդպէս, չէին ըսեր թէ Հայերը զոհեր են: Կ'ըսէին թէ իրենք "բոլորը զոհեր են": Հետեւաբար, ոչ մէ՛կ նոր կեցուածք Հայոց պատմութեան ուրացումին եւ ներկային առընչութեամբ:

Հ. Տինք ինկաւ երեք փամփուշտով, ինչպէս կրողն էր երեք դժբախտութիւններու: Առաջինը այն հաւատքն էր որ կարելի է որպէս Հայ ապրիլ, առանց ցեղասպանութեան յիշողութեան. հաւատք որ ժխտուեցաւ իր սպանութեամբ իսկ: Երկրորդը ցուցարարներու հոծ բազմութիւններուն չեշտումն էր թէ իր սպանութեան սուգը Թուրքերունըն էր, ատով խափանելով Թուրքիոյ մէջ որպէս Հայ տեղ մը ունենալու կարելիութիւնը: Իսկ երրորդ դժբախտութիւնը քաղաքական ուժերուն չահարկումն էր որոնք իրմէ «Թուրքիոյ մշակութային բազմատարրութեան» տիպար մը ստեղծեցին ու լացին ոչ թէ Հայու մը վըրայ, այլ իրենց այդ ներդրումին:

Այսպէսով Հ. Տինք եղաւ այն, ինչ որ չէր ուզեր. Հայոց պատմութեան զոհ մը: Մերժուած «համակեցութեան» զոհ մը: Զոհ մը՝ մերժուած յիշողութեան, մերժուած ճանաչումին:

Իր դագաղին վրայէն բացակայեցաւ հայկական դրօշակը, զոր կըրնայինք զետեղել շիրիմին վրայ: Յոյսի խորհրդանիշ ծաղիկ մը չենք կրնար ձօնել իրեն: Այլ թերեւս ըսպիտակ էջ մը միայն: Պարապ էջ մը, փոխարէն այն բոլոր էջերուն զորս պիտի չկարենայ այլեւս լեցընել: Էջ մը, փոխարէն այն էջերուն որոնք պատմութեան Թրքական հատորներէ պիտի բացակային Արեւ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐՈՒՆ ԹՂԹԱՏԱՐԸ

Նոյեմբերին խմբագրատուն այցի կարգը Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի հինգերորդ դասարանինն էր: Օրեր առաջ հեռաձայնեցին իրենց մեծերը, ժամադրուեցան. ու առաւօտ մըն ալ աւելի քան երկու տասնեակ մանչուկներ ու աղջնակներ լեցուեցան խմբագրատան նեղ միջոցին մէջ, մէկ-երկու ուսուցիչի ու ծնողքի ընկերակցութեամբ:

Անմիջապէս նշմարեցինք որ իրենց մօտ որոշ ակնածանք առած էր այցելութեան վայրին, իրաւ մասին շուրջ: Կային մէկ-երկուքը որոնք յայտնի հպարտութեամբ ըսին թէ տունը «Յառաջ» կը ստանային: Յետոյ, երբ առաջին երկչոտութեան պահերը անցան, գրպաններէ, պայուսակներէ ելան տետրակներ, էջեր որոնց վրայ հարցումներ նոթագրած էին: Ու սկսաւ «Յառաջ»ի անցեալին, ներկային մասին ինչո՞ւներու, ի՞նչպէսներու աշխոյժ յաջորդութիւն մը: Ո՞վ էր պատին վրայի մեծ նկարին պարոնը. ինչո՞ւ հայերէն թերթ մը հիմնած էր 1925ին, ո՞ւրկէ կ'առնէինք ամէն օրուան լուրերը, ո՞վ ինչ կ'ընէր խմբագրատան մէջ: Յետոյ տպարանը. ինչի՞ կը ծառայէր այդ հսկայ մեքենան, տողաշարէն ելած տողերը ինչո՞ւ տաքտաք էին, գրաշարը, էջադրողը ի՞նչպէս կը կարդային տողերը հակառակէն:

Երբ հարցումները սպառեցան ու տրուած պատասխանները նոթագրուեցան, կարգը եկաւ նման այցերու պայմանադրական փուլին. գրաշարմը պէտք է ամէն մէկուն անունը շարէր կապարէ տողին վրայ ու որպէս յիշատակ տար տիրոջը: Կարծեմ ատիկա եղաւ իրենց համար ամէնէն հետքրքրականը. ամէն մէկը խնամքով ծրարեց կապարի փոքր շերտը, տեղաւորեց գրպանը ու շնորհակալութիւններու բաժինէն ետք Ս. Մեսրոպցիները ուրախուրախ մեկնեցան:

Այսօր ցրուիչը պահարան մը բերաւ վարժարանէն: Իրենց ընկերացող ուսուցչուհիներէն Տիկ. Սեւան Նազարեան երկտողով մը մեզի ղրկած էր «աւարտական դասարանի աշակերտներուն խմբագրատուն այցելութեան առիթով կատարած սրտաբուխ աշխատանքի մը նմոյշները»: Կ'աւելցնէր թէ տղոց գրութիւնները լեզուական մեծ սրբագրութիւններու չեն ենթարկուած:

Հոս գոհունակութեամբ տեղ կուտանք այդ էջերուն ,այն կարգով որ ուսուցչուհին ղրկած է մեզի: Նոյնպէս, առանց որեւէ հպումի:

Արաքս Սարեան

Ես, հինգերորդ դասարանի աշակերտներուն հետ այցելեցի «Յառաջ» օրաթերթը: Ես այս պտոյտէն առաջ բնաւ չէի գիտեր, թէ որքան դժուար է պատրաստել լրագիր: Ես շատ կարեւորութիւն չէի տար լրագիրի մը, բայց այսօր սորվեցայ, որ այս չորս էջին ետին կայ ժամերու աշխատանք: Ես գրել շատ կը սիրեմ եւ այս այցելութիւնը իմ փափաքս զօրացուց: Շատ հաճելի ժամանակ անցուցի եւ մէկ օրուան մէջ շատ հետաքրքրական բաներ սորվեցայ: Ինծի համար կարեւոր է գիտնալ որ իմ այս գրութիւնը ուրիշ պզտիկներ ալ պիտի կարդան եւ մանաւանդ գիտնան որ հայկական լրագիր մը ունենալը շատ կարեւոր է:

Աշխէն Տիրէք

«Յառաջ»

Իմ անունս Աշխէն Տիրէք է եւ տասը տարեկան եմ:

Նոյեմբերին, հինգերորդ դասարանը(*), իր Ֆրանսերէնի եւ հայերէնի ուսուցչուհիներուն եւ տնօրէնուհիին հետ այցելեց «Յառաջ» օրաթերթի խմբագրատունն ու տպարանը:

Շատ հետաքրքրական էր եւ շատ հաւնեցայ: Առաջին տպարանն էր, որ կ'այցելէի: Գործիքները շատ զարմանալի գտայ:

Կը յուսամ, որ արդիական տպարան մը պիտի այցելեմ, կարենալ բաղդատելու համար: Առաջ, չէի գիտեր, որ օրաթերթ մը գրելը շատ դժուար է, եւ ինծի համար լրագիր մը կարեւոր չէր, բայց հիմա հասկցայ անոր կարեւորութիւնը:

(*) Ս. Մեսրոպի

Կարօ Զրքաշեան

Բարեւ, իմ անունս Կարօ է եւ 10 տարեկան եմ: Ես Սուրբ Մեսրոպ Կրթարան կը յաճախեմ: Մենք գացինք «Յառաջ»ի տպարանը: Ես շատ սիրեցի այնտեղ երթալ, որովհետեւ շատ աղուոր տեղ մըն էր եւ կապար եւ թերթ տուին մեզի:

Տիան Շահմիրեան

Իմ այցելութիւնը

«Յառաջ» օրաթերթին

Նոյեմբերին ես եւ ընկերներս Ս. Մեսրոպ Կրթարանի 5րդ դասարանի աշակերտները այցելեցինք «Յառաջ» օրաթերթի խմբագրատունն ու տպարանը:

Նախ մտանք խմբագրատուն ուր Արփիկ Մխաքեան եւ Արփի Թոթոյեան մեզի բացատրեցին թերթի աշխատանքը: Ապա մենք մտանք տպարանը ուր կային շատ հետաքրքրական գործիքներ: Մեկնելու ատեն անոնք մեզի տուին կապարէ օրինակ մը եւ օրաթերթ մը:

Ես շատ սիրեցի այս այցելութիւնը, որովհետեւ առաջին անգամն էր որ կ'այցելէի տպարան մը եւ մանաւանդ մարդիկ բարի էին:

Զաւէն Փալոյեան

Բարե՛ւ, իմ անունս Զաւէն Փալոյեան է: «Յառաջ» օրաթերթ այցելեցի Նոյեմբերին իմ դասարանիս հետ: Ես սիրեցի, որովհետեւ շատ ուշագրաւ էր, եւ կը յուսամ ուրիշ անգամ նորէն կրնամ երթալ:

Դանիէլ Մուրատեան

Ես Դանիէլ Մուրատեանն եմ, 10 տարեկան, Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի 5րդ դասարանի աշակերտ. ես իմ դասարանովս այցելեցի «Յառաջ»ի խմբգրատունն ու տպարանը, ես առաջին անգամ տեսայ տպարան մը, շատ սիրեցի այդ այցելութիւնը ու շատ բաներ սորվեցայ: Շատ հաճելի էր, շատ սիրեցի:

Livres reçus

GLISSEMENT
DE TERRAIN
roman

Traduit de l'arménien
par **Denis Donikian**

VAHRAM MARTIROSYAN

Editions Les 400 coups et l'instant même; Paris 2007.

մտահայաստանի եւ 1915/16ի Ցեղասպանութեան մասին:

Հ. Տինք որ կը ձգտէր «անոնցմէ մէկը ըլլալ»ու, իր մահով նորէն եղաւ «մեզմէ մէկը»: Որովհետեւ Թրքական ընկերութիւնը որ աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր կը պայքարինք մշակութային ու իրաւական հզօր միասնութեան մը սիրոյն, նաեւ՝ լեզուական ու հողային, տակաւին՝ պատմական ու ճանաչումներու, անգամ մը եւս կը յայտնուի յամառ, անգութ եւ անթափանցելի»:

«Պոսթըն կլոպ» օրաթերթը Յունուար 26ի խմբագրականը խորագրած էր «Սպանութիւն եւ հալածանք Թուրքիոյ մէջ»: Տեղ տալէ ետք Մեսրոպ պատրիարքի դամբանականով ըսուածներու, ցուցարարներու պաստառներուն լոզունգներու, կը շեշտէր Թուրքիոյ մէջ ազգայնականութեան վտանգը, ժառանգուած՝ Քէմալ Աթաթիւրքէն:

Հոն կ'ըսուէր. «Ազգայնականութիւնը սնուցած է քաղաքական տեսակէտը, որ արմատացած է յետօսմանեան Թուրք պետութեան հիմնադիր Քէմալ Աթաթիւրքի առաջադրած գաղափարաբանութեան մէջ: Թուրք զինուորականութիւնը եւ ապահովութեան սպասարկութիւնները, որոնք ընտրուած մարմիններէն անկախ կը գործեն, եւ կարգ մը ազատականներու կողմէ կը կոչուին «ընդյատակեայ պետութիւն», քէմալականութիւնը մեկնաբանեցին ձեւով մը, թէ մշակութային եւ լեզուական անկախութիւնը Քիւրտերու եւ միւս փոքրամասնութիւններու՝ ըմբոստական մարտահրաւէր է Թրքականութեան իտէալին: Քէմալականութեան աշխարհական գաղափարաբանութիւնը հաւասարապէս անհանդուրժող է կրօնական արտաքին ցուցադրութեան»:

Որպէս վերջաբան կ'ըսուէր թէ որպէսզի Թուրքիա մտնէ Եւրոպական համայնքին մէջ, պէտք է ձեռնարկէ դաստիարակչական լայն գործունէութեան մը, որուն մաս կը կազմէ «Ջնջումը Հայկական զանգուածային ջարդերուն մասին իր առասպելներուն, եւ Քիւրտերու դէմ բանակին մղած կեղտոտ պատերազմին»:

Համադրեց՝ Ա. Թ.

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Սոյն կոնդակներուն հասած միջոցին Թիֆլիսէն Փարիզ եկաւ յայտնի երկրաբան Պ. Գաբրիէլ Խատիսեան (հօրեղբայր Ալ. Խատիսեանի), որ մտադիր էր երկրաբանական կարգ մը ուսումնասիրութիւններ ընել, այցելել՝ Կոռնեոնի, Մէոլինի և Մոնփըլիէի երկրագործական վարժարանները ու անոնց ծրագիրները առնել, տանիլ, Կովկասի պատշաճեցնելու նպատակաւ:

Գաբրիէլ Խատիսեան իր հետը բերած էր Անի քաղաքին աւերակ եկեղեցիներուն եւ այլ յիշատակարաններուն լուսանըկար պատկերները, որոնց մասին բանախօսութիւն մը ըրաւ Հայկազեանի ընթերցարանին մէջ, 1881 Մարտ 31ին, եւ բոլոր ուսանողներս շատ գոհ մնացինք մեր Մայր Հայրենիքի յիշատակներուն ու պատկառելի յիշատակարաններուն պատմութիւնը լսելով, Գ. Խատիսեանի նման հմուտ պատմագէտ երկրաբանէ մը, որ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին մէջ ալ ուսուցիչ էր:

Խատիսեանէն քիչ յետոյ, իրարու ետեւէ Փարիզ եկան Թիֆլիսի Արձագանգ եւ Փորձ ամսաթերթերու գիտուն խմբագիր Արծրունի Յովհաննէսեան, զօրավար Ենիգոպաշեանց եւ Նիկոլա մեծ դուքսին բժիշկը տոքթ. Մելիք-Բեկլարեան, որոնք իրենց յաճախակի այցելութիւններով պատւեցին Հայկազեանի ընթերցարանը եւ իրենց նուիրատուութիւններով զայն քաջալերել ուզեցին:

Այս պատուական անձնաւորութիւններէն վերջն էր, որ Ժընեւէն Փարիզ հասաւ էջմիածնի միաբան Ստեփանէ Խորէն Վարդապետը, զոր Գէորգ Դ. Կաթողիկոսը Զուիցերիա ղրկած է եղեր մանկավարժութիւն սորվելու համար:

Վարդապետին Փարիզ ժամանելն ինձ իմացուց բժշկական ուսանողութեանս ընկեր Վահան Արծրունին (այժմ Երեւանի Բժշկական համալսարանի ուսուցիչներէն, եւ հանրածանօթ իր առողջապահական ու գիտական բազմաթիւ հրատարակութիւններով), եւ խնդրեց որ բարի գալուստի պատգամաւորութիւն մը կազմէի ու գնայինք Վարդապետին այցելութեան:

Հաւաքեցի ինձ ծանօթ ուսանողները՝ բոլորն ալ պոլսեցի եւ Կիրակի առաւօտ մը Վահան Արծրունիի առաջնորդութեամբ գացինք բարի գալուստ մաղթել Ստեփանէ Խորէն Վարդապետին, որ կը բնակէր պուլվար ՍԷՆ Միշէլի մէկ օթէլը: Արծրունի մեզ ներկայացուց հիւր վարդապետին, որ երբ գիտցաւ թէ մենք՝ բացի Արծրունիէն, ամէնքս Թրքահայեր ենք, սկսաւ օրհնած բերանը բանալ ու ըսել. «Դուք Թրքահայերդ ոչինչ չինելու կարող մարդիկ չէք. դուք խօսխօսներ էք» ու բարկաճայթ աչքերով նայիլ մեր վրայ. հետս ընկերացող պարոններէն Շէրպէթեան երեք եղբայրները եւ Սիսակ Հազարեան խսկոյն սահմռկելով դուրս ելան սենեակէն. մինչ ես անվեհեր դէպի ընդվայրահաջ վարդապետին մօտենալով. «Շատ շնորհակալ ենք Հայր Սուրբ ձեզի, որ փոխանակ օրհներգու լեզուի, եկեղեցականի անվայել վերաբերում կ'ունենաք մեզ դէմ» ըսի ու դուրս ելայ սենեակէն Վահան Արծրունին հոն թողլով:

Կարուելիք կատարեալ խենթի մը երեւոյթն ունէր այս վարդապետը, որ իր գոյնը ուրիշ առթիւ մ'ալ ցոյց տուաւ, ի զարմացումն ամենեցուն:

«Հայկազեան» ընկերութեան դիւանը որոշեց, որ Վեհափառ Կաթողիկոսէն ու Ներսէս Պատրիարքէն եկած կոնդակները հանդիսաւոր կերպով կարդացուին. այս առթիւ մասնաւոր հրաւիրագիրներ ուղղուեցան փարիզաբնակ բոլոր Հայերուն, ինչպէս նաեւ Ստեփանէ Խորէն Վարդապետին:

Ընթերցարանը լեցուեցաւ այդ օրը հայ վաճառականներով եւ ուսանողներով. եկած էին հոն Գաբրիէլ Խատիսեան, Արծրունի Յովհաննէսեան, բժիշկ Մելիք-Բեկլարեան կովկասահայ հիւրերը. սպասեցաւ Վարդապետին, որ բաւական ուշ եկաւ. խոժոռ դէմքով, ակնոցը քիթին վրայ ներս մտաւ. ներկաները գինքը յարգելու համար ոտքի ելան, մինչ ինքը առանց «Ողջոյն ձեզ» մը ըսելու գնաց բազմիլ աթոռը, զոր Ռաֆայէլեան ցոյց տուաւ:

Ատենապետը երկու խօսքով բացաւ ժողովը, շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որոնք այդքան բազմաթիւ եկած էին, յետոյ հրաւիրեց զիս, որ իբր ատենադպիր կարդամ կոնդակները:

Կարդացի նախ կաթողիկոսական կոնդակը, զոր բոլոր ժողովականները, Վարդապետն ալ հետը, երկիւղածութեամբ ունկնդրեցին ոտքի կանգնած:

(Շար. 155)

Les familles Kurkdjian ont la douleur d'annoncer le décès de

Gérard KURKDJIAN

survenu le 31 janvier 2007, dans sa 94e année.

Les obsèques seront célébrées le Vendredi 2 février à 14 heures, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste;

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris suivies de l'inhumation au Cimetière de Pantin Parisien.

(Շար. Ա. էջէն)

ցելութեան առթիւ առեւտրական համաձայնագրեր ստորագրուած են: Բացի Ա.Թի.Էֆ. 6 օդանաւ գնած է եւ Թափօններու արժեւորման դրութիւն մը, որոնց արժէքը 300 միլիոն Եւրօ է: Կողմերը պայմանագրեր ստորագրած են նաեւ թանգարաններու եւ գիտութեան մարզերու մէջ:

ՍԱՐԿՈԶԻ Լոնտոն երթուղարձ մը ըրաւ Յունուար 30ին եւ ճաշելէ ետք Թ. Պլէրի հետ կոչ մըն ալ ըրաւ հոն հաստատուած Ֆրանսացիներուն, որ Ֆրանսա վերադառնան: Անոնց թիւը 250.000 է, որոնք ձեռնարկներու տէր են Անգլիա եւ որոնց Սարքոզի կ'ըսէ.– "Վերադարձէ՛ք": Օրուան ընթացքին լափսիւս մըն ալ ըրած է գովել ուզելով վարչապետը՝ "Եւրոպացի ընկերվարականները կրնան հպարտանալ մեզմէ..., ...իրենցմէ մեկով": Մեծն-Բրիտանիոյ մէջ գործազրկութեան համեմատութիւնը 4,5% է:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ծխելը բոլորովին արգիլուած է հանրային վայրերու մէջ եւ 175 հազար գործակալներ կան որոնք արտօնուած են պատիժներ արձանագրելու: Առաջին պատիժը՝ ծխողին համար 68 Եւրոյի տուգանք մըն է: Օրէնքը ի զօրու է դպրոցներու, հաւաքատեղիներու, աշխատանքի վայրերու մէջ: Մինչեւ 2008 Յունուար 1, պայմանաժամ մը ունին ծխախոտ վաճառող սրճարանները (թապա):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ներքին նախարարին զաւկին սքութըրին գողութեան հարցը բաւական աղմուկ հանած է երկրին մէջ: Արդարեւ, սքութըրը գողցուած էր Նէօյի եւ ձեռք առնուած արագընթաց եւ ծաւալուն միջոցները թոյլ տուած են որ ան գտնուի. Ա. Տէ. Էն.ի հետաքօտութիւններն ալ թոյլ տուած են որ գողերուն ինքնութիւնը ճշդուի: Կը յիշուի, ի մէջ այլոց, որ 2006ին, նման 85.167 պարագաներու 6.908ը միայն լուծուած էին...: Գանար Անշէնէ (Յունուար 31) կը հաղորդէ նաեւ որ 2006 Նոյեմբերին Էր. Ժի.Ն (Ընդհ. տեղեկատուութիւններ) քննութիւն մը բացած է Ռուսալ – Հոլանտ գոյգի կալուածային հարստութեան մասին: Սարքոզի կը հերքէ իր դերը այս հարցին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երեսփոխանները գրեթէ միաձայնութեամբ քուէարկած են Յունուար 30ին մահապատիժի ջնջումի ծրագրին սահմանադրականացումը: Աջի 20 երեսփոխաններ միայն դէմ եղած են: Արդարութեան Նախարարը յայտնած է որ այս օրինագիծը աւելի հեռու կ'երթայ քան "Պատէնթէր օրէնք"ը (1981 Հոկտ. 9) որ ջնջած էր մահապատիժը, քանի այն ատեն Ֆրանսա կրնար վերահաստատել մահապատիժը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ.– Տէր եւ Տիկին Վազգէն Բամպակեան 1.000 Եւրօ "Շաւարշ Միսաքեան հրապարակ"ի անուանակոչութեան առթիւ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 3

Տօն Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին
եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին
եւ չորեքտասանց զինուորացն

Այս առթիւ ժամերգութիւն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Սուրբ Սարգիս

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 3

Տօն է Սուրբ Սարգիսի

Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՅԱՏԿԱՊԷՍ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ
ԳԱՅԵԱՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
(Սոփրանօ Գոլորաթուր)
կ'երգէ Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ եկեղեցիին մէջ,
13 rue du Perche — 75003 Paris
Փետրուար 3, ժամը 20.30ին

Իրեն կ'ընկերանայ դաշնակով Գրիգոր Ասմարեան. կը մասնակցի պարիթոն Մկրտիչ Մկրտիչեան:

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել.–

– 06. 63. 51. 22. 89
– 01. 43. 41. 44. 37 թիւերուն:

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris organise un voyage en Egypte de 10 jours **du 21 au 31 mars avec Visite du Caire et Croisière sur le Nil** en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations : **01 44 59 23 50**

Prix estimatif : 1.210 Euros - Nombre de places limité - Inscriptions recommandées

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Պուվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕ-ն Կիրակի, Փետրուար 4, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին.–

Տոմսի Փափ – 15րդ թաղամաս

□

ՏԷՍԻՆ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Փետրուար 3ի երեկոյեան, ժամը 8էն սկսեալ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կապոյտ Խաչի Տէսինի տիկինները կը հրաւիրեն տարեկան ծաղի ճաշին, համտեսելու «պէօրէկ»ներու համեղագոյն տեսակներէն, պատրաստուած՝ իրենց ձեռքերով, անշուշտ նաեւ ախորժաբեր աղանդեր, աղցան, գինի եւ սուրճ:

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ. 12 տարեկանէն վար մանուկներուն համար՝ 10 Եւրօ, ներառեալ՝ վիճակահանութեան տոմս մը:

Անհապաղեցէ՛ք արձանագրուելու, հեռաձայնելով Ռոզ-ին՝ 04. 78. 49. 19. 44:

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շավիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն Փետրուար 11, ժամը 14.30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

arménie mon amie

CONCERT DE L'ENSEMBLE NAIRI
Sous la direction de Haïk Davtian

Chœur Tutte Voci et Orchestre avec la participation de Sylvia Kevorkian, soprano et Didier Rousselle, ténor.

Le Dimanche 4 février à 16 heures à LIVRY-GARGAN

Gymnase Vincent -

Réservations : 01. 43. 83. 90. 39.

Au programme :

Vivaldi — Komitas/Yekmalian : Musique sacrée — Chants populaires arméniens.

Concert organisé par la Ville de Livry-Gargan, la Croix Bleue des Arméniens de France, Section Sevran-Livry et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran Livry-Gargan et de la Seine — Saint-Denis.

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France

Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

Commissariat :
Annie Vernay-Nouri, conservateur au département des Manuscrits

Publication
Livres d'Arménie
Collections de la Bibliothèque nationale de France
par Annie Vernay-Nouri
Editions de la BnF
140 pages — 16,5 × 24 cm
80 illustrations couleurs
35 Euros

Ouvrage réalisé grâce au soutien financier de la Fondation Calouste Gulbenkian

S A R K I S
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

« I N C L I N A I S O N »
jusqu'au 3 juin

Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés de 10h à 18h.

E X P O S I T I O N

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

A i v a z o v s k i, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (Pace du Trocadéro, Paris).

A r m é n i e, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

A r m e n i a S a c r a, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

Les activités du mois de Février du
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Vendredi le 2 à 20h30 en l'église de Bouc-Bel-Air

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Samedi le 3 à 20h30 en la Basilique de Saint-Raphaël
(Concert reporté du 6 janvier au **3 février**).
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN;
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Ardaroun Khoudatian
Noubarig Derminassian.

— **CONFERENCE — le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
VENDREDI
2 FEVRIER
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·633 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·633

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՂԱԾ ՈՒՂԵՐՁԸ

Ադրբեջանի նախագահ Ի. Ալիեւի Ֆրանսա այցին առթիւ եւ կնոջը ի պատիւ Էլիզէի պալատին մէջ տրուած ընթրիքին (Յունուար 29) նախագահ Շիրաք ըստ սովորութեան ողջոյնի ուղերձ մը արտասանած է: Հոն ի միջի այլոց ըսած է.

..."Հասարակաց է մշակութային մեր կապերը ամրացնելու ձգտումը: Օրանժըրիի մէջ 2004ին կազմակերպուած "Բաքու – Փարիզ" ցուցահանդէսէն ետք որ մեծ յաջողութիւն արձանագրեց, Ֆրանսայի մէջ ադրբեջանական մշակոյթի եղանակ մը Ֆրանսացի հանրութեան թոյլ պիտի տայ ճանչնալու Ադրբեջանը, յատկապէս անոր երաժշտական աւանդութիւնները՝ վերացնող թախծոտ մուղամներէն մինչեւ նորագոյն ստեղծագործութիւնները":

..."Գիտէք թէ աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր Ֆրանսա ջանք չի խնայեր, Մինսկի խումբին մէջ, լուծում մը բերելու համար Ղարաբաղի ցաւոտ հակամարտութեան:

Երեւանի մէջ ըսի. այսօր ձեզի ալ կը կրկնեմ. Ֆրանսա կ'ուզէ հաւատալ որ խաղաղութեան պահը հասած է: Կ'ուզէ ատոր հաւատալ, գիտնալով թէ ի՛նչ գին ունի պատերազմը: Այդ հանգրուանը նուաճել վերջին քայլ մը կը կարօտի: Որոշ է որ դժուարին քայլ մըն է ան: Քայլ մը որ մարդոց ապագային նկատմամբ հաւատքի արարք է: Պէտք է չարժումի խիզախութիւնը ունենալ, ի դէմ՝ տոկալ վիճակին երեւութական ապահովութեան: Վերջին այս քայլը կարելի ու հարկ է առնել թէ՛ Բաքուի մէջ, թէ՛ Երեւանի, որովհետեւ անով պիտի բացուի լոյսի, խաղաղութեան եւ բարգաւաճումի հորիզոն մը: Այս կէտին վրայ տեսայ թէ համաձայն ենք: Ասիկա մաղթանքս է հարաւային Կովկասի բոլոր ժողովուրդներուն":

ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

Թուրքիոյ ամօթի էջերէն տակաւին լայն չափով լուռթեան պարտադրուածներէն է Ունեւորութեան տուրքը: "Հաբեր" կայքէջին վրայ Շ. Շէքէր անուն մէկը կարճ գրութեամբ մը անդրադարձած է անոր, չեշտելով այդ թղթածրարին զանազան կէտերը վիճարկումի նիւթ ընելու հարկը:

Նախ կը յիշեցնէ թէ այդ տուրքին օրէնքը կիրարկումի դրուած է 1942 Նոյ. 11ին եւ կիրարկումը դադրած 1944 Մարտ 15ին: Շ. Սարաչօղլուի վարչապետութեան օրով մէկ անգամուան սահմանուած տուրքը սահմանող, գանձող մարմինները վերջին ծայր խտրականութեամբ չարժած են: Ջանոնք քաջալերած է վարչապետին հետեւեալ յայտարարութիւնը. "Այս երկրին մէջ որպէս հիւր գտնուողները թող ատոր փոխարժէքը վճարեն":

Բոլոր անոնց համար որոնք անկարող էին պահանջուած տարապայման տուրքերը վճարելու, պարտադիր աշխատանքի ճամբարներ կազմակերպուած էին նախ Աշքալէի, ապա նաեւ Էսկիշէհիրի մօտ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Տինքի ոճիրին հետաքննութիւնը յաջորդական փուլերով մնայուն ներկան է թրքական լրատուներուն: Յունուար 31ին կ'ըսուէր թէ սպանութեան գործածուած փամփուշտները դրդող Ե. Հայալին տուող անձը Տրապիզոնի մէջ հսկողութեան տակ առնուած է: Ան ըսած է թէ անտեղեակ է Հայալի բուն նպատակը: Իրեն հետ հսկողութեան տակ առնուած երկու հոգի ալ ըսած են թէ ան յայտնած էր թէ թրքութիւնը վարկաբեկելուն պատճառով պիտի սպաննէ Հ. Տինքը, բայց ոչ ոք այդ խօսքերուն լուրջ կը վերաբերէր: Մանաւանդ, շատախօս մէկն էր ու ԱՄՆ–ու նախագահն ու Պապը սպաննելէ կը ճառէր: "Մենք ծաղրանքով կը վերաբերէինք իր այդ խօսքերուն" ըսած են անոնք:

Դժուար չէ նշմարել թէ ոճիրին մեղսակիցները անպատասխանատու, արկածախնդիր տիպարներու վերածելու հոլովոյթը ծայր առած է ու պէտք եղածէն աւելի են նախընթացները, տեսնելու համար թէ ո՛ւր կը յանգի ան:

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է որ աշխոյժ ջանք կը տարուի հարցը նուազագոյն վնասով փակելու համար: Ներքին գործերու նախարարը Ա. Աքսու պատասխանելով Պոլսոյ Ապահովութեան ու Լրահաւաք բաժնի տնօրէնին իրենց պաշտօնին մէջ թերացած ըլլալուն պատճառով պաշտօնազրկումի պնդումներուն, ըսած է թէ մինչեւ որ քննիչներուն հարցաքննութիւնները աւարտին ոչ ոքի դէմ նման քայլ կ'առնուի: Երկու տնօրէնները թերացած կը նկատուին, քանի որ ոչինչ ըրած են իրենց հասած տեղեկութիւններէն ետք ալ թէ կը ծրագրուի Հ. Տինքի սպանութիւնը:

Միւս կողմէ Հ. Տինքի յիշատակին յարգանքի արտայայտութիւնները կը շարունակուին: Յունուար 27ին "Բոլիկները" պարախումբը յատուկ պարագրութեամբ մը "Ակօս"ի խմբագրատան առջեւ, Հ. Տինքի ինկած վայրին վրայ եղոյթ ունեցած է, կրկնելով անոր անկումի շարժումը ու ակնթարթի մը մէջ մայթը ծածկուած է երեսնեակ մը երիտասարդներու մարմիններով, ամէն մէկուն վրայ լրագիրի թերթ մը ծածկուած:

Յունուար 31ին ալ Մանիսայէն գիւղացիներու խումբ մը հաւաքուած է նոյն վայրը, "Մի՛ վախնար, քանի վախնաս կարգը քեզի կը մօտենայ" լոզունգը արձակած, սպիտակ աղաւնիներ թռցուցած:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

Հ. Տինքի յիշատակը յարգուած է Եւրոպական Խորհրդարանին Յունուար 31ի նիստին, վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ: Նախագահ Փէօթէրինկ յայտարարած է Պրիւսէլի լիագումար նիստին. "Կ'ուզեմ յանուն Խորհրդարանին մեր վրդովումը արտայայտել: Իր յուղարկաւորութեան թափօրին հազարաւոր մարդոց մասնակցութիւնը մեզի յոյսը կը ներշնչէ թէ այս տխուր դէպքը Թուրք իշխանութիւնները պիտի մղէ ազատութիւնը երաշխաւորելու կոչուած նոր բարեփոխումներու ձեռնարկելու":

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ներքին գործերու նախարարութենէն շրջաբերական մը ղրկուած է 81 քաղաքներու կուսակալութիւններուն, անոնց ազդարարելու համար որ ուշադիր ըլլան հաւանական գրգռութիւններու: Ըսուածը այն է որ Հ. Տինքի սպանութենէն ետք, յուղարկաւորութեան ու ցոյցերու ընթացքին արձանագրուած զարգացումներուն հակազդեցութիւնները պատճառ կ'ըլլան որ բռնութիւն արտայայտուի ընկերութեան զանազան հատուածներուն դէմ. իսկ ատիկա կարգ մը քաղաքներու մէջ հանրային կարգապահութեան վրայ ժխտական ազդեցութիւն կը գործէ ու կը գրգռէ ժողովուրդը:

"Յառաջիկայ օրերուն հաւանական կը նկատուի որ նշուած պատահարներուն պատրուակով ամբողջ երկրին մէջ, յատկապէս ժողովուրդին զգայնութեան առարկայ ազգային եւ բարոյական արժէքներուն շեշտումով, բռնութեան արարքներ պատահին" կ'ըսուի շրջաբերականին մէջ:

Ապա կը թելադրուի որ հաւանական այդ գրգռութիւններուն առիթ չտրուի, պաստառներու, արձանագրութիւններու, հաղորդագրութիւններու վտանգաւոր տուեալները ճշդուին, գրգռութեան հեղինակները հսկողութեան տակ առնուին ու հաւանական դէպքերու առնչուած զարգացումներուն տեղեակ պահուին Ապահովութեան տնօրէնութեան բաժանումները:

Նախարարութեան ազդարարութիւնը կրնայ ճնշումներու, սեղմումներու նոր շրջանի մը նախաբանը ըլլալ. շրջան որ մէկ անգամէն լռութեան կը դատապարտէ գրգռութիւններուն հետ բոլո՛ր անբաղձալիները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՔՐՄՈՒՀԻՆ» ՖԻԼՄԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Լոս Անճըլըսի Ջինական շարժանկարի սրահին մէջ Յունուար 25ին առաջին ցուցադրութիւնը կատարուած է հայկական ֆիլմի մը. ան Վիգէն Չալտրանեանի "Քրմուհին" է որ 1200 հոգինոց սրահին կողմէ շատ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է: Գործին ամերիկացի արտադրիչը ողջունած է հայկական շարժանկարին միջազգային ասպարէզ մուտքը, երկու մշակոյթներու՝ հայկականին եւ ամերիկեանին գործակցութեան նշանակալից փաստը նկատելով գործը:

Բեմադիրը արժանացած է մեծամեծ պատիւներու:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՑԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՑՈՅՑ

Ռուսաստանի Երեւանի դեսպանատան առջեւ հարիւրի չափ ուսանողներ Յունուար 31ին բողոքի ցոյց մը ըրած են, հակազդելու համար Հայերը թիրախ առնող ցեղապաշտական յարձակումներուն: Պահանջուած է ռուս իշխանութիւններէն որ խիստ միջոցներ ձեռք առնեն երկրին մէջ օտարներու ուղղուած արարքներու հեղինակ ցեղապաշտներուն դէմ:

ԼՂՀ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԵՐ

Նախագահի խորհրդական Արման Մելիքեան Յունուար 30ի ասուլիսին խօսած է Ղարաբաղի ազատագրուած տարածքներուն մասին. ըսած է թէ անոնք հայ գաղթականներու կորուստներուն մասնակի հատուցում կը հանդիսանան: Ինչ կը վերաբերի անոնց վրայ գաղթականներ բնակեցնելու խնդրին, ան ԼՂՀ ուժերով լուծել կարելի չէ, բայց պէտք է պայմաններ ստեղծուին որ մարդիկ փափաքին այդ շրջանները բնակիլ, հոն կառուցանել իրենց ապագան: Ադրբեջանէն վտարուած Հայերը պէտք է Ղարաբաղի քաղաքացի դառնալով որոշակի հատուցում ստանան, սեփականութեան իրաւունքի տիրանան: Մշակուած է "քաղաքացիութեան մասին" օրինագիծ մը որով հայ գաղթականներուն ԼՂՀ քաղաքացիութիւն ստանալու դիւրին կարգեր բերուած են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ձախ ճակատի նախագահական թեկնածուները կը բազմանան եւ բաւական խառնիճաղանճ պատկեր մը կը պարզուի: Փետրուար 1ին ցանկին վրայ կ'աւելնար Ժոզէ Պովէ եւ այս ձեւով ազատական ճակատի դէմ մրցակցութիւնը կը դժուարացնէ Ս. Ռուայալի կացութիւնը: Մնաց որ շատեր դեռ չեն կրցած 500 ստորագրութիւնները ժողվել, ինչպէս Օլիվիէ Պըզանսընօ, որ կրցած է 405 ստորագրութիւն հաւաքել, մինչ Առլէթ Լակիյէ աւելի յաջող դիրքի վրայ է (աւելի քան 500 ստորագրութիւն): Դեռ կան Մարի-Ժորժ Պիւֆէ, Տոմինիք Վուանէ եւլն., եւլն.: Ներկայիս թեկնածուներու թիւը 44 է:

Օ. ՓԱՄՈՒՔ ընջած է Գերմանիա կատարելիք իր այցելութիւնը ապահովութեան պատճառով: Հրանդ Տինքի սպանութենէն ետք, նոր սպառնալիքներու ենթակայ է: Փամուք Գերմանիա պիտի երթար շաբթու վերջ:

"ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ" (ԷՌ. Ժէ) կը շարունակեն հետաքննութիւններ եւ ստուգումներ ընել եւ Ռուայալ–Հոլանտ կալուածային հարստութեան քննութենէն զատ, նոյն ձեւի քննութիւններ անախորժ կացութիւն մը ստեղծած են Փարիզի 10րդ թաղամասի Անկէն փողոցը, ուր կը գտնուի Սարքոզիի ընտրապայքարին կեդրոնավայրը: Քաղաքապետը գրաւոր դիմած է Ներքին նախարարութեան, որպէսզի վերջ տրուի այն անընդունելի եւ բազմաթիւ քննութիւններուն, որոնք կը խանգարեն փողոցին բնակիչները: Սարքոզիի համար ամէն բան գրպարտութիւն է:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ նախագահէն ետք, Արդարութեան նախարարն է՝ Խայիմ Ռամոն, որ դատապարտուած է սեռային հալածանքի մեղադրանքով: 56 տարեկան նախարարը կ'ամբաստանուի երիտասարդ կին զինուոր մը հետապնդած եւ համբոյր մը գողցած ըլլալով Յուլիս 12ին, այն օրը երբ կը սկսէր Իսրայէլեան յարձակումը Լիբանանի վրայ: Ենթական վերաքննութեան դիմում ըրած է: Օլմերթ պարտի կառավարութեան փոփոխութեան ձեռնարկել:

Ս. ՊԷՐԼՈՒՍՔՈՆԻ հրապարակաւ ներողութիւն խնդրած է կնոջմէն, ինչպէս այս վերջինը պահանջած էր Լա Ռեփուպլիքա օրաթերթին մէջ հրատարակուած իր նամակով (ամբողջ էջ մը): Նախկին վարչապետը ամուսնութիւն առաջարկած էր երիտասարդ երեսփոխանուհիի մը, ճչդելով՝ "Եթէ ամուսնացած չըլլայի": Իր երկրորդ կինը, որ մայրն է երեք զաւակներուն (5ի վրայ) չէր հանդուրժած կատակի բնոյթին, զոր Պէրլուսքոնի ուզած էր տալ:

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի նահանգին մէջ գտնուող Յովնանեան հայկական ամէնօրեայ վարժարանը հիմնուած է 1976ին, համեստ պայմաններու տակ: Դպրոցը սկսած է 13 աշակերտներով, գործածելով Ռիճֆիլտի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ կից դասասենեակները, Նիւ Ճըրզիի հայկական ամէնօրեայ վարժարան անուան տակ: Աշակերտներու թիւի աճին հետեւանքով, երկու տարի ետք անհրաժեշտ նկատուած է ընդարձակ տարածք մը՝ իր յարմարութիւններով: Ուստի, 1978ին, վարժարանը փոխադրուած է իր ներկայ վայրը՝ Նիւ Միլֆըրտ, հանրային դպրոցաշէնքի մը մէջ, որ աշակերտներու թիւի նուազումի պատճառով պետութիւնը լքած էր դայն եւ վարձով յանձնած հայկական վարժարանի պատասխանատուներուն:

1984ին վարժարանի աշակերտներուն թիւը աճելով հասած է 115ի. հետեւաբար վարժարանի հիմնադիր անդամներու որոշումով դպրոցաշէնքը գնուած է եւ վերանորոգուած Յովնանեան ընտանիքի, յատկապէս Տէր և Տիկին Վահագն եւ Ցամիկ Յովնանեանի նիւթական առատաձեռն աջակցութեամբ: Այդ տարուընէ սկսեալ դպրոցը կոչուած է Յովնանեան ամէնօրեայ վարժարան: Այս դպրոցավայրին մէջ է որ վարժարանը կը ծաղկի, կը վարկաւորուի գոլէժներու եւ դպրոցներու ընկերակցութեան կողմէ: Վարժարանը նահանգի ամէնէն յառաջացեալ համակարգիչի աշխատանոցներով օժտուած հաստատութիւններէն մէկն է, որ համակարգիչի գիտութիւնը կը գործածէ կրթական բոլոր մարզերուն մէջ:

Պատմութեան համար կ'արժէ յիշել անունները վարժարանի հիմնադիրներուն՝ Վահագն Յովնանեան, Ցամիկ Յովնանեան, Գրիգոր Աստուրեան, Կարապետ Գինոսեան, Արթիւր Նալպանտեան, Անի Նալպանտեան, Մարթին Նալպանտեան, Խաչիկ Նետուրեան, Պետրոս Թաշճեան եւ Գրիգոր Ծատուրեան:

Նիւ Ճըրզիի Յովնանեան միջնակարգ (մինչեւ Ը. կարգ) վարժարան այցելեցի անցած Մայիս 2ին, Նիւ Եորքի հայ կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ Հ. Անտոն Վրդ. Նորատունկեանի հետ, մօտէն ականատես ըլլալու վարժարանի կեանքին եւ անոր արձանագրած նուաճումներուն: Նիւ Միլֆըրտ քաղաքի բնակարանային հանդարտ շրջանի մը մէջ գտնուող վարժարանին արտաքին տեսքը իր կառոյցով իսկ հիացում կ'առթէ: Ներսը, արդիական դասաւորումով եւ կահաւորուած գրասենեակներէն մէկուն մէջ մեզ կը դիմաւորէ վարժարանի տնօրէնուհին՝ Փարիզէն իսկ կրթական ու մանկավարժական իր օգտաշատ գործունէութեամբ ինծի ծանօթ՝ Տիկին Անի Կարմիրեան: Երկուստեք զարմանք. ինք՝ Փարիզէն Նիւ Ճըրզի, վարժարանի տնօրէնուհի, ես՝ Փարիզէն Լոս Անճըլըս, իր խնամքին յանձնուած դպրոցին այցելու, իրարու կը հանդիպէինք 20 տարի ետք: Աշխարհը փոքր է...

Մեր զրոյցը կը սկսի դպրոցին հիմնադրութենէն, անցնելու համար անոր զարգացման, արձանագրած յաջողութիւններուն, ներկայի պատկերին եւ յառաջիկայի ծրագիրներուն: Նկատելով գրասենեակին մէջ ներկայութիւնը կամաւոր աշխատող Տիկին Խաչիկեանի, որ ականատես վկաներէն եղած է վարժարանի հիմնադրութեան, տնօրէնուհին խօսքը կը փոխանցէ անոր: Տիկին Խաչիկեան կը նշէ թէ այս վարժարանէն առաջ, Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ կար հայերէնի շաբաթօրեայ դասընթացք մը, ուր քանի մը ծնողներ իրենց զաւակները կը բերէին հայերէն սորվելու համար: Եկեղեցին կը գտնուէր Ռիճֆիլտի մէջ: «Այն ատեն ամուսինս եկեղեցւոյ հոգաբարձու էր», կը նշէ ան աւելցնելով. «Յովնանեանները շատ խանդավառ էին հայկական ամէնօրեայ վարժարան մը ունենալու գաղափարով: Ներկայ դպրոցաշէնքը ամերիկեան փոքր դպրոց մըն էր: Փոքր դպրոցով սկսանք, հետզհետէ աշակերտներուն թիւը շատցաւ: Կրթական լաւ մակարդակ ունէր: Աշակերտներ երբ օտար վարժարան երթային իրենց ուսումը շարունակելու համար, լաւ յաջողութիւն կ'արձանագրէին: Մրցումներու մէջ առաջին կը հանդիսանային: Այս 30 տարիներու ընթացքին քանի մը տնօրէններ ունեցած ենք: Ներկայիս, եօթը տարիէ ի վեր տնօրէնուհին Անի Կարմիրեանն է. աշակերտները շատ կը սիրեն զինք»:

Հարկ է նշել որ դպրոցին աշակերտները բաւական հեռու շրջաններէ կու գան. երբեմն նոյնիսկ մէկ ժամ կը տեւէ տունէն դպրոց միջոցը: Սկիզբները աշակերտներ եկած են իրենց ծնողներու ինքնաշարժներով, այնուհետեւ հաստատուած է հանրակառքի դրութիւնը: Ներկայիս անոնց մեծ մասը դպրոց կու գայ հանրակառքով: Ծնողներ կան, որոնք հայերէն չեն գիտեր, Կ.Պոլսէն եկած թրքախօսներ են եւ իրենց զաւակները հայկական վարժարան կը ղրկեն, որպէսզի հայերէն սորվին:

Տնօրէնուհին խօսելով հայերէն լեզուի դասաւանդութեան մասին, դիտել կու տայ թէ հայերէն նիւթերու դասաւանդութեան կը յատկացուի օրական երկու պահ, Ա.–Ը. կարգերու մէջ: Կը դասաւանդուին հայերէն լեզու եւ Հայոց պատմութիւն, իսկ Է. եւ Ը. կարգերու մէջ նաեւ գրականութիւն: Կը գործածուին Յ. Քիւրքճեանի պատրաստած դասագիրքերը: Կրօնի դասաւանդութիւն չկայ, սակայն դասարաններու մէջ աշակերտները հաղորդակից կը դառնան քրիստոնէական տօներուն եւ անոնց իմաստին, կը յաճախեն Կիրակնօրեայ վարժարան: Երգի ուսուցիչը կը սորվեցնէ նաեւ հոգեւոր երգեր:

Կը հետաքրքրուիմ դպրոցին մէջ հայ աշակերտներու հաղորդակցութեան իբրեւ միջոց գործածուող լեզուով: Տնօրէնուհին կը նշէ թէ հայերէնի պահուն ուսուցիչը կը խօսի հայերէն, ֆրանսերէնինը՝ ֆրանսերէն, անգլերէնինը՝ անգլերէն: Փոքր դասարաններու, այսինքն՝ մանկամսուրի եւ մանկապարտէզի աշակերտներուն հետ շատ ժամանակ գրաւող ուսուցիչները հայերէն կը խօսին փոքրերուն հետ, իսկ դասարաններու դասատիարակ ուսուցիչներ աշակերտներուն հետ անգլերէն կը խօսին:

Այս առնչութեամբ տնօրէնուհին կը պատմէ հետաքրքրական դէպք մը, նշելով. «Որոշուեցաւ ճաշի կամ պարտէզը խաղալու պահուն հայերէն խօսիլ: Օր մըն ալ անգլերէնի ուսուցիչները եկան մըտահոգութիւն մը յայտնելու, նշելով որ աշակերտները ճաշարահին եւ պարտէզին մէջ միայն հայերէն կը խօսին: Ուրախութիւնս անսահման էր: Յուզուեցայ: Մտածեցի որ յաջողած ենք մեր նպատակին մէջ: Ուսուցիչները դիտել տուին որ եթէ միայն հայերէն խօսին, մենք չենք կրնար գիտնալ թէ ի՛նչ կ'ըսեն: Զիրենք հանդարտեցուցի որ մտահոգուելու բան չկայ: Իմ կարծիքով, եթէ գրօսանքի, ճաշի, խաղի պահերուն հայախօս հսկիչներու թիւը մեծ ըլլայ, աշակերտներուն մօտ հայերէնախօսութիւնը աւելի արդիւնաւէտ կը դառնայ»:

Ընթերցողները նկատեցին հաւանաբար այն՝ որ Նիւ Ճըրզիի Յովնանեան վարժարանին մէջ անգլերէն եւ հայերէն դասաւանդութեան կողքին կ'ուսուցանուի նաեւ ֆրանսերէն լեզուն: Այս մասին հետեւեալը կը նշէ Անի Կարմիրեան. «Դպրոցին մէջ, պետական ուսումնական ծրագրի գործադրութեան եւ հայեցի դաստիարակութեան կողքին, կը դասաւանդուի նաեւ ֆրանսերէն լեզու, Գ. կարգէն սկսեալ: Մտածեցինք փոքր տարիքէն սկսիլ ֆրանսերէնի ուսուցումը: Երախաներ կան որ հայերէն չեն գիտեր, կան երախաներ ալ որ անգլերէն չեն գիտեր. հասարակաց իրականութիւն մը կայ, այն է՝ որ բոլորն ալ ֆրանսերէն չեն գիտեր: Հետեւաբար, տեղ մը բոլորն ալ զերոյէն սկսելու փորձառութիւնը կ'ունենան: Սկիզբը դժուարութիւն ունեցանք յստակ ծրագրաւորումի, սակայն յաջողեցանք ի վերջոյ կազմակերպել ուսուցման եղանակը: Պէտք է շեշտել որ Տէր եւ Տիկին Վահագն Յովնանեան միշտ նեցուկ եղած են մեր բոլոր ծրագիրներուն: Ֆրանսերէնի դասաւանդութիւնը օրական 15 վայրկեան է. ճիշդ է որ կարճ է ժամանակը, սակայն ուսուցումը բաւական խտացուած է եւ կը տրուի քիչ մը ամէն բան: Երախաները իրենց տարիքի բերումով շուտ կ'ըմբռնեն եւ կ'իւրացնեն տրուածը եւ երբ 7րդ դասարան հասնին, արդէն բաւական լաւ կ'արտայայտուին: Արդէն Զ. կարգին մէջ դասաւանդութիւնը կէս ժամ է, իսկ Է. եւ Ը. կարգերուն մէջ լրիւ պահ է (45 վայրկեան), շաբաթը երեք օր: Դասաւանդութիւնը կ'ընէ ֆրանսացի ուսուցիչ մը»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽԶՈՒԱԾ ԵՐԱԿՆԵՐԸ ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Աշխարհ հարկադրուած է հայեւթուրք յարաբերութիւններու խըզուած երակներու ախտաճանաչումը ընելու, Հրանդ Տինքի սպանութեան լոյսին տակ: Նաեւ՝ թուրք հանրային կարծիքը, եւ քիչ մը լաւատեսութեամբ պէտք է ենթադրել որ Թուրքիոյ ղեկավարութիւնը, չեն կրնար այլեւս բարձի թողի ընել հիմնահարցեր: Անվարան յայտարարուեցաւ, որ Հրանդ Տինքի սպանութիւնը Թուրքիոյ ազգայնական մոլեռանդութեան եւ ծայրայեղականութեան արդիւնք էր: Այս հաստատումը ընելէ ետք պէտք է նշել որ մոլեռանդութիւն եւ ծայրայեղականութիւն ինքնաբոյս չեն, սունկ չեն, ծնունդ կ'առնեն աշխարհայեացքի եւ ղեկավարութեան ենթահողի վրայ:

Այս մոլեռանդութիւնը, ժամանակի ընթացքին, զանազան կերպարանքներ ստացած է: Սուլթանները, որպէս խալիֆաներ, իրենք իրենց շնորհած էին իսլամութեան առաջնորդութեան դերը, իրենց կայսրութիւնը ամրապնդելու համար: Թուրք քաղաքական մտածողութեան մէջ, համիսլամութիւնը միշտ զուգահեռ ընթացած է համաթրքական երազանքին հետ, որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, ոչ միայն ծայրայեղական համարուած շրջանակներու մէջ: Պետական աւագ դէմքեր յաճախ կը յիշեցնեն այդ հեռանկարը, տարբեր արտայայտութիւններով եւ նախաձեռնութիւններով, ինչպէս երբ կ'ըսեն թէ Թուրքերը կը տարածուին Եգէական ծովէն մինչեւ Զինաստան, կամ երբ կը հրաւիրեն Թրքալեզու ժողովուրդներու համաժողովներ, միաձուլելու համար զանոնք Թուրքիոյ մականին տակ:

Հայ քաղաքական աւագ դէմքեր անցեալին ըրած են այս ախտաճանաչումը, գրած են գիրքեր, սակայն, դժբախտաբար, ժամանակակիցներս չենք կարդար նման հրատարակութիւններ, երբեմն լեզուական արգելքի հետեւանքով, կամ պարզապէս աչակերտելով օտար մտածողներու եւ քաղաքական դէմքերու ուսուցման: Շատեր կարգ մը գիրքեր չեն կարդար նաեւ կողմնապաշտական նեղմտութեամբ: Հայ քաղաքական կեանքը առաջնորդելու կոչուածներէն շատեր կը մնան համայնքային կամ տեղայնական մակարդակներու վրայ: Աւելի ցած՝ դիրքապաշտութեան: Այս պայմաններուն մէջ, ծանօթութիւնը կը փոխարինուի ամբոխավարութեամբ կամ դիւանակալութեամբ, որոնք կը բաւարարուին կարգախօսներով: Այս գիրքերու շարքին են Ռուբէնի կարգ մը հրատարակութիւնները, ինչպէս՝ Հայաստանի միջցամաքային ուղիներու վրայ, որ աշխարհաքաղաքական ուշագրաւ վերլուծումը կը կատարէ Հայաստանի գոյութեան եւ իրաւունքին ինքնահաստատման եւ տեւելու նախադրեալներուն: Նոյնպէս, Ռուբէնի Հայ-թրքական կնճիռը գիրքը, որ վերահրատարակուած էր Ամերիկայի մէջ, Հ.Յ.Դաշնակցութեան հիմնադրութեան հարիւրամեակին առիթով, լոյս կը սփռէ մեր անմիջական ներկայի խնդիրներուն վրայ, մեր՝ Հայաստան եւ Սփիւռք, անքակտելիօրէն միաժամանակ: Ռուբէնի զոյգ գիրքերը լրացուցիչ են եւ որքան լաւ պիտի ըլլար որ անոնք ներշնչէին մեր ժամանակակիցները, քաղաքականութեամբ զբաղողները եւ հրապարակախօսները:

Ռուբէն կը գրէր. «...այժմ էլ Օսմանեան պետութեան մէջ բաղմաթիւ են համիսլամութեան ցնորամիտ գաղափարների ջատագովներն ու կողմնակիցները»: Եթէ առարկայական հայեացք մը նետենք հանրապետական Թուրքիոյ վարած քաղաքականութեան վրայ, պիտի հաստատենք որ համաթրքական քաղաքականութիւնը կը շարունակուի, որուն վերջին օրինակը հանդիսացաւ Կիպրոսի հիւսիսային շրջանի գրաւումը, թնճուկ դարձած նախայարձակում մը, զոր միջազգային ընտանիքը անկարող եւ անա-

տակ եղաւ լուծելու, անկարողութիւն եւ անատակութիւն զորս ոչ ոք յանդգնութիւնը ունեցաւ մեծ համարուած ժողովներու օրակարգ դարձնելու: Եւրոմիութեան ընկալուածները չեն կարդացած, եւ հաւանօրէն պիտի չկարդան դեռ երկար ժամանակ, Ռուբէնի գիրքերը. Սրտցաւ ազգայիններ կրնան ըսել որ հրապարակը աղմկող Հայերը գէթ թող կարդան: Իր վերլուծման ընթացքին, Ռուբէն ամենայն յըստակութեամբ կ'ըսէ. Յայտնի է, «Թուրքերը համօսմանցիական եւ համաթուրանական սկզբունքներով երկու գլխաւոր նպատակի են ձգտել. նախ՝ ստեղծել ներքնապէս ուժեղ եւ միաձոյլ ազգութիւն, եւ ապա՝ հզօրանալով հետզհետէ տարածուել դէպի Արեւելք եւ դէպի Արեւմուտք»: Այս առաջնորդող մըտածումով կը բացատրուին Հայոց ցեղասպանութեան մասին, մինչդեռ իսկական եւ մեծ աղէտը հայրենահանումն է եւ կը մնայ, որուն նըպատակը միաձոյլ պետութեան ստեղծումն է, բնիկներու անհետացումով, ցեղային մաքրագործումով, քաղաքական ոճրային ընթացք, Էփիւրասիոն էթնիք, զոր չեն վարանիր յիշեցնել երբ ան գտնուի չահերու ճամբուն վրայ:

Ժամանակակից Թուրքիան, իր նպատակին հասնելու համար, ըստ կացութեան պահանջին, կ'օգտագործէ կրօնը, ցեղը, լեզուն, եւ պաղ պատերազմի Արեւմուտքը աչք ու ականջ խուփ կը պահէր միջազգային հաւասարակշռութիւնը իրեն ի նպաստ պահելու չահախնդրութեամբ, իսկ այսօր, համաշխարհայնացման ծիրէն ներս՝ առեւտուրի եւ շուկայական անմիջական շահեր հետապնդելով: Թուրք ազգայնականութիւնը ծաւալապաշտական նկարագիր ունեցած է եւ ունի, եւ Եւրոմիութիւն մտնելու ճիգերը զուտ տնտեսական չեն իրեն համար: Արեւմուտքը, ներառեալ Միացեալ Նահանգները, Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ գտնուող ժողովուրդներու հարցը պէտք է որ կարենայ լուծել, Եւրոպայի դռները բանալէ առաջ: Թուրքիա անդամ դառնալով Եւրոմիութեան, վերջնական կերպով մարսած պիտի ըլլայ գործած չարիքները եւ բռնագրաւումները: Հայկական անլոյծ հարց կայ: Սոսկ ցեղասպանութեան ճանաչման բարոյական մխիթարութեամբ, մասնակից եւ մեղսակից պիտի ըլլա՞նք մեր ժողովուրդի վերջնական իրաւազրկման, հողային հարց չարծարծելու չիմաստութեամբ:

Ցեղասպանութեան ճանաչումը երբ կը հետապնդուի, հարկ է բացատրել միաժամանակ թէ ինչո՞ւ ցեղասպանութիւն գործուեցաւ: Հարկ է յիշեցնել եւ կրկնել՝ հողի համար: Ռուբէն այս խնդիրը կը լուսաբանէ Թուրք քաղաքական գործիչի մը, Ահմէտ Ճէվտէթի խօսքերով. «Եթէ Հայերը ցանկութիւն ունեն մեզի հետ ապրելու, թող երկու հաւատացող մարդ ուղարկեն Էնկիւրի եւ խնդրեն Մեծ Ազգային Ժողովի կառավարութենէն, որ իբր հայրենակից իրենց ներս առնեն. իսկ եթէ չեն ուզենայ մեզ հետ ապրել, թող գնան Արժէնթինա եւ այնտեղ հաստատուեն...»: Այսինքն՝ ինքնորոշում, պատմութիւն, բազմադարեան հայրենիք, եւ այլ մեծ սկզբունքներ չըկան...

Այս քաղաքականութեան ուղիղ գծին վրայ, հակառակ Լօզանի դաշնագրի սահմանած նուազագոյն իրաւունքներուն, փոքրամասնութիւնները հետզհետէ կը դառնան աւելի փոքրամասնութիւն, Կոստանդնուպոլսոյ Ուղղափառ Տիեզերական Պատրիարքութիւնը խեղդամահ պիտի ըլլայ: Քիւրտերը պիտի շարունակեն մնալ լեռնական Թուրքեր, բռնագրաւուած Արեւմտահայաստանը... Լաւ է երբեմն յիշել 1955ի խռովութիւնները եւ ջարդերը, որոնց հետեւանքով տեղի ունեցաւ Հայերու, Յոյներու եւ Ասորիներու զանգուածային արտագաղթ, որպէսզի քիչ մը աւելի միաձոյլ ըլլայ Թուրքիան:

Վերջին զոհը, ինչպէս դիպուկ կերպով դիտել տրուեցաւ, մէկուկէս միլիոնին վրայ աւելցող մէկ, եղաւ Հրանդ Տինքն է, քանի որ ցեղասպանութեան հարցը ուզեց այժմէականացնել Թուրքիոյ մէջ, զոհի եւ տիրոջ իրաւունքով: Եւրոպայի հանրային կարծիքը հարկ է լուսաբանել որ լրագրողի մը սպանութենէն անդին՝ ազգի մը դէմ սպառնալիք կայ, եւ այս սպառնալիքը նորութիւն չէ, պիտի մնայ մինչեւ այն ատեն որ բռնի ուժով հաստատուած խայտառակ հաւասարակշռութիւնները վերատեսութեան չենթարկուին:

Որոնք վերատեսութեան չեն ենթարկուիր անարդարանալի մեղսակցութիւններով:

Ամբողջական խնդիրներ կան եւ լեզուագարութեամբ զանոնք չերտել մարդկութեան դէմ գործադրուող չարիք է:

Ռուբէն ազգի ուղղուած չեշտակի հարցում բանաձեւած է. «Բայց կը պահէ՞ հայութիւնը Հայաստանի ամբողջականութեան գաղափարը»: Եթէ յստակ պատասխան չտրուի Ռուբէնի հարցումին, կը շարունակուին հողակտոր փրկելու քաղաքականութիւնը, աւեր-արտագաղթը, եւ Սփիւռք դարձած Հայերը ամէն օր քիչ մը աւելի կը դառնան ծագումով Հայեր, եւ ոչ ոք կը դայթակղի երբ միջազգային մամուլը Թրքական ազգայնամոլութեան զոհ Հրանդ Տինքը կը կոչէ թուրք ծագումով Հայ, փոխանակ բաւարարուելու ազգութեամբ Հայ Թուրքիոյ քաղաքացի տարազով: Նախընթաց կայ. Իտալիոյ մէջ, Թրքահայ երգիչ մը, իր ելոյթէն առաջ, յայտագրին մէջ նշուած թուրք ծագումով Հայ տարազը սրբագրած էր սրահին առջեւ, ճշդելով որ ինք Հայ էր՝ Թուրքիոյ քաղաքացի: Պարզ, վսեմ եւ մանաւանդ՝ քաջ:

Յ. Պ.

ՇԱՒԻԼ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Յունուար 21ին, կէսօրէն վերջ, Շաւիլի «Լեւոն Շանթ» դըպրոցի տարեկան աւանդական տօնածառի հանդէսն էր: Քաղաքին մըշակոյթի պալատ՝ «Աթրիոմ»ի ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ, սիրայօժար կերպով տրամադրուած քաղաքապետարանին կողմէ, հաւաքուած էին ծնողներ, բարեկամներ, հաճելի ժամանակ մը անցընելու աշակերտներուն հետ:

Ցերեկոյթին բացումը կատարեց Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան ատենապետ՝ Հրայր Հրաչեան, որ նախ մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել տուաւ նորոգ հանգուցեալ՝ տարաբախտ Հրանդ Տինքի Թարմ յիշատակը: Ապա, շնորհաւորելէ վերջ Նոր տարին, հակիրճ կերպով պարզեց դպրոցին արդի պատկերը ու բեմը տրամադրեց չաբաթօրեայի աշակերտներուն, որպէսզի անոնք ներկայացնեն իրենց պատրաստած յայտագիրը, ուսուցչուհիներ Ռոզին Թաշճեան - Ադամեան եւ Անի Քալոըլըի պատրաստութեամբ: Նախ բեմադրուեցաւ Յովհաննէս Թումանեանի «Սուտասան» փոքրիկ հէքեաթը, ութ դերակատարով: Ապա, հանդիսականներուն ներկայացուեցաւ Ռոզին Թաշճեանի նոր հրապարակ հանած խտասալիկը, նուիրուած մանկական երգերու ձայնագրուած անցեալ ամառ Երեւանի մէջ, Էջմիածնի մանկական երգչախումբի ընկերակցութեամբ: Այս աշխատանքով, ի մի կը բերուին քիչ ծանօթ կամ մոռցուած 22 երգեր, արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն շօշափելի ներդրում մը մանկական երգերու ձայնագրութիւններու դեռ աղքատ անդաստանին:

Այս սալիկէն առնուած 16 երգեր մեկնաբանեցին դպրոցին 15 աշակերտները: Յիշենք. Քայլերգ մանկապարտէզի, Լապտերները, Ժամացոյցը, Ուրախ առաւօտ, Փուչիկը, Սեւուլիկ ուլիկ, Զուարթ առուակ, Ամենալաւ մայրիկիս, Թաչկինակս, Կաղանդի գիշեր...: Նշենք որ ամէն երգի համար, ուսուցչուհիները յատուկ բեմայարդարում եւ հագուստեղէններ պատրաստած էին. հսկայ աշխատանք մը որ արժանի է ամէն գնահատանքի եւ որ ջերմօրէն ողջունուեցաւ ներկաներուն կողմէ եւ այդ, հակառակ մէկ երգէն միւսը երկար սպասումներու... Անտարակոյս որ այս ներկայացումը եւ այս երգերը երկար դըրոշմուած պիտի մնան երախաներու միտքերուն եւ յիշողութիւններուն մէջ: Կը շնորհաւորենք Ռոզինը ու Անին իրենց նուիրումին համար:

Կաղանդ պապային ժամանումը բոլորին ուրախութիւն պատճառեց, մանաւանդ երբ իր գեղեցիկ նուէրները բաժնեց ամէն ներկայ մանուկներուն:

Այդ օր, հանդէսին ներկայ էր նաեւ Սալբի Գասպարեան, Հալէպի Կիլիկեան ճեմարանի ուսուցչուհի, որ իր քաջալերական խօսքը փոխանցեց ուսուցչուհիներուն եւ կազմակերպիչներուն, ընդունելով որ հայապահպանման աշխատանքը շատ աւելի դժուար է այս հորիզոններու տակ...

Վերջին խօսքը վերապահուած էր Շաւիլի հոգեւոր հովիւ՝ Գրիգոր Արժ. Խաչատրեանի որ յոյս յայտնեց ապագայ սերունդին հանդէպ որպէսզի ան վառ պահէ եւ իւրացնէ մեր նախնիներու արժէքները ու մշակութային գանձերը: Ընդառաջելով ատենապետին կոչին, որոշ գումար մը հաւաքուեցաւ, որպէսզի գոյատեւէ Հայ դպրոցը:

Ցերեկոյթը աւարտեցաւ հիւրասիրութեամբ մը:

Հ. Հ.

Chansons enfantines arméniennes
CD de 22 chansons interprétées par Rosine TACHDJIAN et la chorale d'enfants de Ste. Etchmiadzine.
Production Disques DOM

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Յետոյ, երբ սկսայ Պատրիարքին կոնդակը կարդալ, մեր գերապատիւ վարդապետը նստեցաւ իր աթոռին վրայ, բայց միւսները կանգնած մտիկ ըրին ընթերցումս. եւ այս միջոցին վարդապետը ոչ միայն նստած մնաց, այլեւ կարգ մը մըռլտուքներով զիս խանգարելու եղաւ եւ եւ երբ կարդալս աւարտեցաւ, այս վարդապետ կոչուածը ամէնուն ներկայութեան կատաղօրէն ինձ դառնալով. «Պարոն Թորգոմեան, դուք Հայոց Վեհափառ Հայրապետին անարգել էք. պէտք է հեռագրեմ իրեն, ձեր այս անարգանքը» պոռաց եւ յետոյ գոչեց. «Դուք Վեհափառին կոնդակը ոտքի կանգնած կարդում էիք. Պատրիարքի կոնդակն էլ ոտի վրայ կանգնած կարդացել էք. ո՞ւր է մնում երկուսին տարբերութիւնը. ձեր այս արարքը անարգանք է Հայոց Ընդհանուր Հայրապետին, պէտք է հեռագրեմ Նորին Վեհափառութեան»:

Այս խելատարանութեան ի լուր չկըրցայ զսպել բարկութիւնս, եւ բոլոր ուժովս՝ "Օ՜ն, վարդապետ շուտ հեռագրեցէք" պոռացի, "ես ալ պիտի հեռագրեմ, թէ դուք Փարիզ եկել էք բողոքականութիւն սորվելու" յարեցի, եւ սրահը թողլով դուրս ելլելու եղայ, բայց բարեկամներ զիս չթողուցին:

Եւ ինչո՞ւ համար այս սպառնալիքը ըրի վարդապետին, որ չշմեցաւ եւ չկըրցաւ բերան բանալ, կ'արժէ որ պատմեմ:

Երբ Վահան Արծրունիի առաջնորդութեամբ Հայ ուսանողներս մեր առաջին այցելութիւնն ըրինք Ստեփանէ Վարդապետին, եւ արժանի եղանք անոր ամենատգեղ ընդունելութեան, ինչպէս յայտնած եմ, ու ես իրեն քանի մը քաղաքավարի խօսք ուղղելով մեկնեցայ քովէն, յաջորդ օրը Վարդապետը Արծրունին նորէն քովը կանչելով, կ'ըսէ թէ կ'ուզէ ծանօթանալ ինծի. "Թորգոմեան ասածդ մի խելօք պարոն է ինձ երեւում, կամենում եմ խօսել նրան հետ երբեմն: Բերէ՛ք նրան ինձ մօտ" ըսած ըլլայ:

Վարդապետին այս խօսքը հաղորդեց ինձ Վահան Արծրունի, եւ իրեն հետ գացի մէկ օր Հայր Սուրբ Ստեփանէին, որ այս անգամ շա՜տ մարդավարի ընդունեց զիս. նախորդ յիմարատիպը չէր. անոր խօսելակերպը բոլորովին փոխուած էր. երկար հարցափորձեց զիս Փարիզու կրթական հաստատութիւններուն վրայ. տեղեկութիւններ տուի Պոլսոյ հայութեան ու ազգային ընկերութիւններու մասին. գոհ մնաց ու երբ մեկնելու եղայ, խնդրեց որ մօտակայ Կիրակի օրը իրեն երթայի, ընկերանալու համար մէկ երկու բողոքական եկեղեցիներ, ուր խիստ լաւ քարոզներ պիտի լսէինք, եւ ապա միատեղ պիտի ճաշէինք երեկոյին:

Որոշուած Կիրակի առաւօտ գացի գըտնալ Վարդապետը եւ միատեղ ուղեւորեցանք Էթուալի կողմերը գտնուող Էկլիզ Ռէֆորմէի մը արարողութեան, մտիկ ըրինք հոն քարոզ մը, զոր "վերարկուազգեստ" փասթէօր - պատուելի մը արտասանեց ժամէն աւելի բացագանչութիւններ ու աղօթքներ ընելով: Քարոզէն աւելի մեր Վարդապետին ընթացքը իմ ուշադրութիւնս գրաւեց. կը դիտէի աչքիս ծայրովը, որ Էջմիածնի միաբան այս վարդապետը ամենայն ջերմեռանդութեամբ, երկիւղածութեամբ կը հետեւէր աղօթք ու երգերուն եւ տրուած քարոզին համար Թուքերը կը կլլէր:

Երբ դուրս ելանք, "Պարոն Թորգոմեան" ըսելով կեցուց զիս Վարդապետը եկեղեցւոյն առջեւը, եւ ձեռքը ուսիս վըրայ դնելով, յարեց՝ "ի՜նչ լաւ արարողութիւն էր, ո՛րքան պարզ, ո՛րքան խորհրդաւոր, գրաւիչ է բողոքական եկեղեցին. որքա՛ն փափաքելի է որ Հայ եկեղեցին նման լինէր": Պատասխան չըտուի իրեն, բայց ուզեց որ կէս օրէն յետոյ ալ գնայինք լսել երկու ուրիշ քարոզներ, "մին ժամը երկուսուկէսին ռիւ տը լա Վիքթուար վրայ, իսկ երկրորդը՝ ժամը հինգուկէսին Փանթէոնի մօտ, ռիւ Թուռնըֆօռ": Հետեւեցայ իրեն, ու մեր Կիրակին ամբողջովին անցաւ բողոքական եկեղեցիներ երթալ գալով, եւ ժամը 9ին հազիւ վերջ գտան մեր այս այցելութիւնները, ո՛ր ատեն կը հնչէր ճաշելու ժամը, զոր անցուցինք իր ընակած օթեւանին ներքեւի ճաշարանին մէջ ուտելով:

(Շար. 156)

Les familles Kurkdjian ont la douleur d'annoncer le décès de

Gérard KURKDJIAN

survenu le 31 janvier 2007, dans sa 94e année.

Les obsèques seront célébrées le Vendredi 2 février à 14 heures, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste;
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris
suivies de l'inhumation au Cimetière de Pantin Parisien.

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée le **dimanche 4 février de 9h30 à 10h.**
Elle a pour titre :
«EN ARMENIE, L'EGLISE CATHOLIQUE AFFIRME SA PRESENCE».

NAVASART

Ballet arménien

présente

HAYASTAN

Palais des Congrès de Paris
3 mars à 20h30;
4 mars à 15h30

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԷՍԻՆ.– Ա. Մանուկեան 100 *Եւրօ առ ի գնահատութիւն Իվ Թերնոնի* "Assassins" *յօդուածին:*

«ՅԱՌԱՋ» ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

arménie mon amie

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre
Commissariat :
Annie Vernay-Nouri,
conservateur au département des Manuscrits
Publication
Livres d'Arménie
Collections de la Bibliothèque nationale de France
par Annie Vernay-Nouri
Editions de la BnF
140 pages — 16,5 × 24 cm
80 illustrations couleurs
35 Euros
Ouvrage réalisé grâce au soutien financier de la Fondation Calouste Gulbenkian

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

«INCLINAISON»
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés de 10h à 18h.

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 3

Տօն Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին
եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին
եւ չորեքտասան զինուորացն

Այս առթիւ ժամերգութիւն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Սուրբ Սարգիս

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 3

Տօն է Սուրբ Սարգիսի

Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Պուվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕ-ն Կիրակի, Փետրուար 4, կէսօրէ *վերջ ժամը 3ին.–*

Տըննի Փափէն – 15*րդ Թաղամաս*

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն *Փետրուար* 11, *ժամը* 14.30*ին*

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

ՏԷՍԻՆ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Փետրուար 3ի երեկոյեան, ժամը 8էն սկսեալ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կապոյտ Խաչի Տէսինի տիկինները կը հրաւիրեն տարեկան ծաղի ճաշին, համտեսելու «պէօրէկ»ներու համեղագոյն տեսակներին, պատրաստուած՝ իրենց ձեռքերով, անշուշտ նաեւ ախորժաբեր աղանդեր, աղցան, գինի եւ սուրճ:

Մասնակցութիւն՝ 12 *Եւրօ.* 12 *տարեկանէն վար մանուկներուն համար՝* 10 *Եւրօ, ներառեալ՝ վիճակահանութեան տոմս մը:*

Անհապաղեցէ՛ք արձանագրուելու, հեռաձայնելով Ռոզ-ին՝ 04.78.49.19.44:

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

Les activités du mois de Février du CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Samedi le 3 à 20h30 en la Basilique de Saint-Raphaël
(Concert reporté du 6 janvier au 3 février).
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN;
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Ardaroun Khoudatian
Noubarig Derminassian.

— **CONFERENCE** — **le Dimanche 25 à 16 heues :**
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :
— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
SAMEDI
3 FEVRIER
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : Arpik Missakian
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (E-Mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա ։ Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ ։ 135 եւրօ
Արտասահման ։ Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը ։ 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.634 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.634

Ա. ԿԻՒԼ ԱՄՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ԿԱՆԽԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ

Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծին ԱՄՆ-ու Ներկայացուցիչներու ժողովին յղումը յաւելեալ աշխուժութեամբ շարժման անցուցած է Թուրքիոյ իշխանութիւնները։ Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ կը պատրաստուէր Ուաշինկթըն մեկնիլ, հանդիպումներ ունենալու եւ կանխելու համար դրական արդիւնքով քուէարկութիւն մը։ Այդ հանդիպումներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն Գ. Րայսի եւ ԱՄՆ-ու հրէական լոպիին հետ ծրագրուածները։ Կիւլ պիտի շեշտէ թէ ճանաչումի ուղղութեամբ որեւէ քայլ թէ՛ երկկողմ յարաբերութիւններուն, թէ՛ շրջանային գործակցութեան կարեւոր հարուած մը պիտի հասցնէ։

Կիւլի ըսելիքները կ՚ամփոփուին երեք կէտով. ա- Եթէ Ցեղասպանութեան օրինագիծը ընդունուի, Թուրքիա այլեւս չի կրնար ռազմավարական գործընկեր ըլլալ. բ- Թուրքիա իր կարելին ըրած է, Հայաստան եւս պէտք է իր դիւաններն բանայ. գ- Զօրավիգ կանգնեցէք միասնական յանձնաժողովի մը մեր առաջարկին. թող ԱՄՆ-ն ալ մասնակցին անոր։

Ա. Կիւլի այցը տեղի կ՚ունենայ Փետր. 4-9։ Գ. Րայսի հետ հանդիպումը Փետր. 6ին է։ Ա. Կիւլի կ՚ընկերանայ Սպայակոյտի Նախագահը։

Ըստ Անգարա հասած տեղեկութիւններու, Ուաշինկթըն պիտի թելադրէ որ Թուրքիա կարգ մը չօշափելի քայլեր առնէ, օրինակ բանայ Հայաստանի սահմանը։

Առկէ զատ, ԱՄՆ-ու Անգարայի դեսպանը Ռ. Ուիլսըն յայտարարած է թէ Պուշի վարչակազմին կեցուածքին մէջ փոփոխութիւն չկայ "Օսմանեան վերջին շրջանի ողբերգական պատահարներ"ուն առընչութեամբ եւ թէ այդ կեցուածքը չէզոքէն պիտի արտայայտուի Գոնկրէսի վիճարկումին ընթացքին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՄԻՔՐՈՍՈՖԹ» – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 30ին Էտինպուրկի մէջ Հայաստանի առեւտուրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարը Կ. Ճշմարիտեան եւ «Միքրոսոֆթ»ի նախագահը Պ. Կէյց գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրած են։ Անով կը նախատեսուի նորարարական թէքնոլոժիներու կեդրոն մը ստեղծել Հայաստանի մէջ։ Նաեւ «Միքրոսոֆթ»ը Հայաստանի մէջ ներդրումներ, կրթական եւ նորարարական ծրագիրներ կ՚իրականացնէ։ Կառավարութիւնն ալ իր կարգին տեղեկատուական ոլորտին մէջ հեղինակի իրաւունքը պաշտպանելու օրէնսդրական քայլերու կը ձեռնարկէ, պետական կառավարման համակարգին մէջ «Միքրոսոֆթ»ի ծրագիրները կը գործադրէ։

⁂

ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԱԽՈՅԶ

Յունուար 31ին հրապարակուած են կաշառակերութեան նիւթով կատարուած հարցախոյզին արդիւնքները։ Պատասխանողներու 10էն 9ը ըսած են թէ կաշառակերութիւնը մեծ հիմնախնդիր է Հայաստանի մէջ։ Նոյն համեմատութեամբ շեշտած ալ են թէ անհրաժեշտ է ազատ, արդար ընտրութիւններու կազմակերպումը։

Պատասխանողներու 40%ը կաշառակերութիւնը յանցանք համարած է, 12%ը՝ անբարոյականութիւն։ Մեծամասնութիւնը համոզում յայտնած է որ այդ երեւոյթը վերջին երեք տարուան ընթացքին աւելի շեշտուած է։

Ամէնէն խաթարուած մարզերը որպէս, նշուած են երթեւեկի պետական տեսչութիւնը, ընտրական համակարգը, հարկահաւաք ծառայութիւնները։

Կաշառակերութիւնը պակսեցնելու առումով ամէնէն կարեւոր նախապայմաններ նկատուած են օրէնքներու կիրարկումին ապահովումը (94%) եւ կաշառակերներուն պատժուիլը (92%)։

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏ ԲԱՑԱԾ Է ԺԽՏՈՂԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱՏԱՆ ՄԸ ԴԷՄ

Իտալահայ գաղութէն 82 հոգի սրբագրութեան ու մէկ Եւրոյի խորհրդանշական հատուցումի պահանջով դատի դիմած են հրատարակչատան մը եւ մամուլի Էսփրէսսօ-Ռեփուպլիքա հաստատութեան դէմ։ Դատի դիմած է նաեւ Իտալահայ միութիւնը։

Բողոքին տուն տուողը 2004ին լոյս տեսած պատմութեան հանրագիտարան մըն է որու առաջին աշխարհամարտի բաժինին մէջ ոչինչ կ՚ըսուի Հայկական Ցեղասպանութեան եւ Փոքր Ասիոյ քրիստոնեայ բնակչութեան կրած տառապանքներուն մասին։ Հրատարակիչները խուսափած են Անգարայի եւ որոշ ժխտողականներու թեզերը, կոտորածներուն պատասխանատու ցոյց տալով զոհերը եւ սովի, պատերազմի նման պարագաներ։

Իտալահայ միութեան խորհրդական Էցիօ Վիսքոնթի ըսած է թէ հանրագիտարանին այդ շրջանի տեղեկատուութիւնը հիմնուած է Թուրքիոյ մէջ մեծ գնահատանքի արժանացած ծագումով հրեայ ժխտողական պատմաբան Ս. Շոյի թեզերուն մակերեսային մէկ համադրումին. ան կը մերժէ Ցեղասպանութեան իրողութիւնը եւ քանի մը տասնեակ հազարի կ՚իջեցնէ հայ զոհերուն թիւը։

Իտալահայ միութեան նախագահ Արտաւազդ Սրապեան ըսած է թէ գաղութը խորապէս վրդոված է հանրագիտարանին ներկայացումէն, մանաւանդ որ ան ցրուած է տասնեակ հազարաւոր օրինակներով։ Դատը տեղի կ՚ունենայ Թորինոյի մէջ ուր լոյս տեսած է հանրագիտարանը։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(2 février)

Arménie : LOI CONTRE GENOCIDE

LE NEGATIONNISME EST LE STADE SUPREME DU GENOCIDE. C'EST VRAI: DE L'ARMENIE COMME DE LA SHOAH. IL EST ESSENTIEL QUE LE LEGISLATEUR EMPECHE L'EFFACEMENT DE CETTE MEMOIRE

BERNARD-HENRI LEVY

Պէրնար-Հանրի Լեւի, անգամ մը եւս իր գրիչը կը շարժէ ի պաշտպանութիւն Հայոց Ցեղասպանութիւնը ժխտողներու պատժական օրինագիծին, որ Ազգ. Ժողովէն ետք, պէտք է անցնի Ծերակոյտէն։

Զորս սիւնակներու մէջ, ծանօթ փիլիսոփան կը վերլուծէ հարցը ամենայն տրամաբանութեամբ։ Սկիզբէն կը ճշդէ. «Կ՚ըսուի.– "Օրէնքին չիյնար Պատմութիւնը գրել"։ Անհեթեթութիւն։ Որովհետեւ Պատմութիւնը արդէն գրուած է»։ Կը յիշէ կարգ մը ծանօթ անուններ Զըրչիլէն Փեկի եւ մինչեւ Թուրքերը, որոնք ընդունած էին 1918էն իսկ։ Երկարօրէն կը բացատրէ իր տեսակէտը, հաստատելու համար որ օրէնքը արգելք չէ որ պատմաբանները աշխատին։ Ընդհակառակն։ Ու իր երկար ու դիպուկ վերլուծումին աւարտին, կ՚եզրակացնէ. «Օրէնք մը պէտք է ժխտողականութեան դէմ, որովհետեւ ժխտողականութիւնը, ճշգրիտ իմաստով, ցեղասպանութեան գերագոյն մակարդակն է»։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՄԸ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՓՈԽ ՆԱԽԱԳԱՀ

Գենադի Մելիքեան Ռուսաստանի կեդրոնական Դրամատան փոխ նախագահ նշանակուած է։ Ան անցեալ Ապրիլէն ի վեր դրամատան վարչական խորհուրդին մաս կը կազմէր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

301-ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ՎԷՃԸ

Հ. Տինքի սպանութեամբ արծարծուած էր պատժական օրէնքին ազատութիւնները կաշկանդող 301րդ յօդուածը ջնջելու հարցը։ "Թրքութիւնը անարգել"ու արտայայտութիւնները պատժելի արարք հռչակող այդ յօդուածը, ծանօթ է որ քանի մը դատ արժած էր տարաբախտ լրագրողին որ դատապարտուած ալ էր. մինչ Թուրք գրող ու մտաւորականներու դէմ նոյն ամբաստանութեամբ բացուած դատերը բոլորն ալ ջնջելու ճար մը գտնուած էր։

Թուրք պաշտօնական իշխանութիւնները բացայայտօրէն ըսին թէ ոչինչ պիտի ընեն պահանջուած ջնջումին ուղղութեամբ. անոնց մէկ մասը արդէն չի քօղարկեր ջնջումին հակադրութիւնը։ Մնացածն ալ արդարացումներ գտաւ, «այնքան ալ դիւրին չէ», «կան անոր աւելի՛ եւս խստացումը պահանջողներ», եւլն. ըսելով։

Այսուհանդերձ, պահանջողներու վճռակամութիւնը, գոնէ առայժմ, կը շարունակուի։ Թուրքիոյ փաստաբաններու կաճառներու միութեան հրաւէրով աշխարհական հանրութեան ներկայացուցիչ մօտ 20 կազմակերպութիւններ որոշած են փոփոխութեան պահանջը վիճարկումի նիւթ ընել։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ Շիրաք բաւական ծանրակշիռ բանալէճ մը ստեղծեց ձախաւեր յայտարարութենէ մը ետք Իրանի հիւլէական ծրագիրներուն մասին։ Երկուշաբթի, Յունուար 29ին, Շիրաք կ՚ընդունի քանի մը լրագրողներ (Նուվէլ Օպսէրվաթէօր, Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն եւ Նիւ-Եորք Թայմզ) եւ անոնց կը յայտարարէ թէ "եթէ Իրան հիւլէական ռումբ ունենար, այնքան ալ վտանգաւոր չէր ըլլար", աւելցնելով թէ ինչ որ վտանգաւոր կ՚ըլլար՝ տարածումն է։ Դեռ քիչ մըն ալ հեռու երթալով կ՚ըսէ. "Եթէ Իրան ռումբ մը նետէր (իմա՝ Իսրայէլի վրայ), 200 մեթր չկտրած Թեհրան ջախջախուած կ՚ըլլար"։ Նման տեսակէտ մը բոլորովին հակոտնեայ է ֆրանսական պաշտօնական դիրքին, որ ինչպէս իր ընկերակիցները, կը պահանջէ որ Իրան դադրեցնէ հիւլէական ծրագրերը (իւրանիումի հարստացում)։ Նման կաֆ մը չէր կրնար ուշադրութիւնը չգրաւել ամերիկեան մամուլին, հակառակ անոր որ յաջորդ օրն իսկ (Յունուար 30) կրկին հրաւիրած էր նոյն լրագրողները "ճշդելու համար իր գաղափարը"։ Բայց երբ երեք թերթերն ալ հրատարակած են նոյն օրը (Փետր. 1) իրենց քաղած տեղեկութիւնները, Էլիզէ դատապարտած է "ամօթալի բանալէճ մը" որակելով պատահածը ու աւելցուցած թէ ամերիկեան մետիաները չեն վարանիր որեւէ յարձակում ընելու Ֆրանսայի դէմ։ Ի՞նչ անցած դարձած է։ Շիրաք միշտ գրաւոր նոթեր ունի, բայց երբ լրագրողները երկու հարցում կ՚ուղղեն Իրանի մասին, առանց մտածելու կը պատասխանէ, նոթ չունենալով։ Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ Շիրաք բացատրէ որ սխալ հասկցուած է, "չեմաթիք ամփոփում մը" ըրած էր, նոյնիսկ եթէ առնէ իր խօսքերը, որոնք "օֆ" ըսուած էին, այսինքն ոչ արձանագրուելու համար, սակայն օգուտ չունէր, եղածը եղած էր։ Եւ նման կաֆի (ինչ որ Ֆրանսացիք պուտ մկրտած են) մը կողքին Սեկոլէն Ռուայալի կաֆերը կը մոռցուին...։

ԻՐԱՔԻ մէջ, Փետրուար 1ին 70 հոգի մեռած է զանազան յարձակումներու կամ ռմբափորձերու հետեւանքով։ Ասոնցմէ 57ը զոհ գացած է կրկնակ անձնասպանական ռմբափորձի մը Հիլլայի շուկայի մը մէջ։ Ընդհանուր ձեւով, միայն Յունուարի երկայնքին 2062 հոգի մեռած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍԻ միջեւ քաբուղի տագնապ մը ծագած է, որովհե-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ "Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ"ի նոր (332) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.–

La destruction des Arméniens (1915) et des Tutsis (1994) — *L. DARONIAN*

Sur le chemin de la liberté Avétis Aharonian — *Ch. MATOSSIAN*

«Les Bienveillantes» եւ Մեսրոպ Մաշտոցի հանճարը — Գր. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Յովնանեան վարժարանի առօրեայ կեանքին մէջ յատկանշական երեւոյթ մըն է ուրբաթօրեայ աշխատանոցներու դրութիւնը: Այսպէս, ամէն Ուրբաթ օր, կէսօրէ ետք, դպրոցը կ'ենթարկուի եռուզեռի մը: Աշխատանոցներու մէջ, Ա.–Ը. կարգի աշակերտները միասին աշխատելու առիթ կ'ունենան իրենց ընտրած ծրագիրներէն մէկուն մէջ: Գրադարանը, մարզարանը, խոհանոցը, ճաշարանը եւ դասարանները մէկուկէս ժամ դիմագիծ կը փոխեն ու կը դառնան տարբեր տարիքի աշակերտներու հանդիպումի վայր: Մէկը միւսին կ'օգնէ, գիտցողը սորվողին օգտակար կ'ըլլայ, խորհուրդ կու տայ կամ կը քաջալերէ: Աշխատանոցներու կարգին են՝ պար, բառախաղ, ճատրակ, ասեղնագործութիւն, թատրոն, շարժանկար եւ այլն:

Տնօրէնուհի Տիկին Անի Կարմիրեանի հետ կը շրջինք վարժարանին զանազան բաժինները, ականատես կ'ըլլամ լուսաւոր, արդիական կահաւորումով ընդարձակ դասասենեակներու, ճոխ գրադարան–ընթերցասրահի մը, հարուստ կազմածներով համակարգիչի աշխատանոցի· կայ նաեւ լսատեսողական սարքաւորումներով օժտուած ընդարձակ սրահ մը: Տնօրէնուհին դիտել կու տայ թէ 2002ին դպրոցաշէնքին կողքին աւելցուած են 22 հազար քառակուսի ոտք տարածութեամբ այլազան յարմարութիւններ՝ հանդիսասրահ – մարզարան, գիտական աշխատանոց, նոր գրադարան եւ նուէրներու կրպակ մը: Վարժարանին 25ամեակին առթիւ կատարուած այս արդիականացումը փաստ մըն է հաստատութեան շարունակական յաջողութեան եւ պատասխանատուներու յանձնառութեան՝ դպրոցը արդիական եւ չնչող կրթական հաստատութիւն մը դարձնելու:

2005ին վարժարանի մուտքին զետեղուած է հայկական այբուբենի գեղեցիկ յուշաքար մը, զոր նուիրած են Տէր եւ Տիկին Վահագն եւ Ցամիկ Յովնանեան, հայկական տառերու գիւտին 1600ամեակին առիթով: Յուշաքարի օրհնութիւնը կատարած է Միացեալ Նահանգներու արեւելեան թեմի (Կիլիկեան) առաջնորդ Օշական Արք. Զօլոյեան: Ի դէպ, ուրախալի է հաստատել որ Յովնանեան վարժարանը կը վայելէ Միացեալ Նահանգներու արեւելեան զոյգ թեմերու (էջմիածնական եւ կիլիկեան) առաջնորդարաններու հովանաւորութիւնը:

Յովնանեան վարժարանը ունի հոգաբարձութիւն մը, որուն նախագահն է Վահագն Յովնանեան, կրթական խորհրդատու մարմին մը, բարեկամներու շրջանակ մը եւ ծնողական խորհուրդ մը, որոնք ձեռնարկներ կազմակերպելով նիւթապէս կ'օգնեն դպրոցին: Վարժարանին տարեկան պիւտճէն մէկ ու կէս միլիոն տոլար է: Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ 30 հոգիէ, որոնց 10ը կը զբաղի հայերէնի եւ հայկական նիւթերու դասաւանդութեամբ: Ներկայիս աշակերտութեան թիւը 210 է:

Նիւ Ճըրզիի Յովնանեան վարժարանի առաջին տնօրէնը եղած է Անդրանիկ Գզիրեան, որուն յաջորդած են Հուրիկ Փափազեան – Սահակեան, Արուսեակ Մալխասեան, Ատրինէ Շամամեան, Գրիգոր Փիտէճեան, Վիրճինիա Գարանֆիլեան, Արթուն Համալեան, Իրիս Փափազեան եւ 2000 թուականէն ի վեր Տիկին Անի Կարմիրեան:

Հետաքրքրական է նշել որ Յովնանեան ամէնօրեայ միջնակարգ վարժարանը, Յովնանեան շրջանաւարտից վարժարան անուան տակ, անցեալ տարի հաստատած է յատուկ դասընթացք մը, որուն նպատակներն են՝ մասնակցողներուն հայերէն լեզուի եւ հայ մշակոյթի գիտելիքները ճոխացնել, աշակերտներուն միջեւ հին կապերը պահելու կամ նոր կապեր ստեղծելու առիթը ընծայել եւ միջնակարգէն անդին երկլեզուեան ուժեղ փորձառութեան մը կարելիութիւնը տալ: Ընթացիկ տարեշրջանին յիշեալ դասընթացքին կը մասնակցին 2004–2006 տարիներու հունձքերէն 15 աշակերտներ: Շաբաթ օրերը ժամը 10–14, տնօրէնուհին եւ իր օգնականները կը դասաւանդեն հայ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն, կը քննարկեն օրուան հետաքրքրական նիւթեր եւ այս բոլորը՝ հայերէնով:

Յովնանեան վարժարանի հիմնադրութեան 25ամեակը կը նշուէր 2002ի Ապրիլ 6ին: Այդ առթիւ հրատարակուած յոբելենական գրքոյկին մէջ տեղ գտած են հայ եւ օտար պաշտօնական անձնաւորութիւններու շնորհաւորական եւ գնահատական գրութիւնները, որոնցմէ կ'ուզեմ յիշել քանի մը նմոյշներ:

Այսպէս, Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոս, Մարտ 22 թըւակիր իր օրհնութեան գիրով ի մէջ այլոց կը նշէր. «Աշխարհասփիւռ մեր ժողովրդի համար ազգային վարժարաններ հայ կեանքի բիւրեղեայ ակունքն են: Յովնանեան վարժարանը նոյնպէս կոչուած է գիտելիք եւ ճանաչողութիւն փոխանցել մեր զաւակներին, հաւատքով ու ազգային աւանդներով սնել ու զօրացնել նրանց մատղաշ հոգիները, հաղորդ դարձնել Հայոց ոսկեղենիկ լեզուին ու գրականութեանը, մեր ժողովրդի եւ եկեղեցու հնագոյն պատմութեանը, որպէսզի հայ մանուկները հասակ առնեն իբրեւ արժանաւոր անհատներ, ովքեր երջանկութիւն կարող են բերել իրենց ընտանիքներին, ծառայել իրենց հարազատ ժողովրդին եւ լինել օրինաւոր քաղաքացիները իրենց երկրի»:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. կաթողիկոս շնորհաւորելով վարժարանին 25ամեակը, կը գրէր. «Հաստատութիւններու կեանքին մէջ քսանըհինգ տարիները համեմատաբար կարճ ժամանակաշրջան մը կը կազմեն: Այդ ժամանակաշրջանը, սակայն, կարեւոր անկիւնադարձ մըն է ապագայատեսիլ գործունէութեան մը համար, յատկապէս երբ ան առընչուած է սերունդներու ուսման ու դաստիարակութեան հետ: Արդարեւ, երբ Յովնանեան վարժարանի 25ամեայ հայելիին մէջ կը դիտենք անոր գործունէութեան անդրադարձը, կրնանք անվարան հաստատել, թէ այս վարժարանի ընթացքը եղած է ինքնավստահ ու հաստատաքայլ: Ուստի, կը հաւատանք որ Յովնանեան վարժարանի 25ամեակի նշումը ինքնին գրաւականն է նոր «ամեակ»ներու կերտումին»:

Նիւ Միլֆըրտ շրջանի քաղաքապետ Ֆրանք տը Պարի կը գրէր. «Ժամանակները վստահօրէն փոխեցին դպրոցին տեսքը: Ինչ որ ատեն մը վայելուչ շրջանի մը մէջ պարզ դպրոցաշէնք մըն էր, ներկայիս վերածուած է ուսման աքանչելի հիմնարկի մը՝ ոչ միայն ուսումնական, կրթական եւ պատմական մշակոյթի, այլեւս մարմնամարզական կրթութեան, շնորհիւ նոր կառուցուած մարզաւանին»:

Կիլիկեան թեմի առաջնորդ Օշական Արք. Զօլոյեան կը նշէր. «1976ին ես ներկայ էի դպրոցի բացման: Բազմաթիւ առիթներով տըրւած այցելութիւններուս ընթացքին մեծ հաճոյքով ականատես եղած եմ վարժարանին արագ եւ կորովի աճումին: Յովնանեան վարժարանը ներկայիս է եւ միշտ պիտի ըլլայ, մեր համայնքին կարեւոր մէկ մասը»:

Էջմիածնական թեմի առաջնորդը՝ Խաժակ Արք. Պարսամեան, կը գրէր. «Ամբողջ քառորդ դար Յովնանեան ամէնօրեայ վարժարանը որակաւոր եւ հայեցի կրթութեամբ ու դաստիարակութեամբ կոփած է իր խնամքին յանձնուած հայ մատղաշ մանուկներուն սիրտերն ու հոգիները՝ զանոնք պատրաստելով աւելի բարձր մակարդակի ուսման եւ մանաւանդ անոնց մէջ կազմաւորելով ազգային ինքնագիտակցութեան ոգին ու տոհմիկ նկարագիրը»:

Խորապէս տպաւորուած Յովնանեան վարժարանին մէջ տարուող ուսումնական, կրթական եւ դաստիարակչական աշխատանքներէն եւ 30 տարիներու ընթացքին անոր արձանագրած յաջողութիւններէն, վերջին հարցում մը կ'ուղղեմ տնօրէնուհիին, գիտնալու համար թէ արդեօք հինմադիր – բարերարը իր զաւակները կը ղրկէ՞ այս դպրոցը: Տնօրէնուհին կ'ըսէ թէ վարժարանին բացման շրջանին Յովնանեանները նախակրթարանի աշակերտական տարիքի զաւակներ չունէին, սակայն ուրախութեամբ կը հաստատէ, թէ անոնց թոռները ներկայիս կը յաճախեն այս դպրոցը:

Հրաժեշտ կու տամ արժանաւոր տնօրէնուհի Տիկին Անի Կարմիրեանին, իր օգնականներէն՝ «Յառաջ»ի աշխատակից Վարդան Մատթէոսեանին, ուսուցիչներուն, մաղթելով նորանոր նուաճումներ եւ օր մը երկրորդական վարժարանի վերածում:

ՏԱՆԻԻԼ ՀԱՐՄՍ

Ռուս գրագէտ, ծնած 1905ին: Շրջանաւարտ Պետերբուրգի գերմանական վարժարանէն, այնուհետեւ ինքնուս: Կը հետաքրքրուի փիլիսոփայութեամբ եւ հոգեբանութեամբ: Նրբօրէն զաւեշտազգած եւ մանկօրէն խաղասէր՝ մանուկներու եւ չափահասներու համար բազմաթիւ երկեր կը գրէ, որոնց մեծ մասը անտիպ կը մնայ քաղաքական սեղմումներու պատճառաւ: Բ. Աշխարհամարտի օրերուն կը բանտարկուի եւ կը չքանայ: Ծ.Թ.

17 ՁԻ

1928

Մեր գիւղին մէջ մէկը կը վախճանի եւ իր որդիներուն հետեւեալ կտակը կը թողու.

Աւագ որդիիս կը թողում ունեցուածքիս կէսը:

Միջնեկ որդիիս կը թողում ունեցուածքիս մէկ երրորդը:

Կրտսեր որդիիս կը թողում ունեցուածքիս մէկ իններորդը:

Սակայն մեռնելով՝ այդ մարդը իր ետին ձգած կ'ըլլայ միմիայն 17 ձի, ուրիշ ոչինչ: Եւ որդիները կը սկսին 17 ձիերը իրարու միջեւ բաժնել:

Աւագը կ'ըսէ.– Ես կ'առնեմ բոլոր ձիերուն թիւին կէսը: Եթէ 17 երկուքի բաժնես, ութ ձի ու կէս կ'ըլլայ:

– Ինչպէ՞ս ութ ու կէս ձի կրնաս առնել կ'ըսէ միջնեկը: – Ձին կտոր-կտոր ընելո՞վ:

– Իրաւո՛ւնք ունիս, կը համաձայնի աւագ եղբայրը: Սակայն դուք ալ ձեր բաժինները պիտի չկարենաք հանել: 17 ոչ երկուքի կը բաժնուի, ոչ երեքի, ոչ ալ իննի:

– Ի՞նչ ընենք ուրեմն:

– Ահա՛ թէ ինչ, կ'ըսէ կրտսերը: Օհան Ծիչդդատելեան անունով շատ խելացի մարդ մը կը ճանչնամ: Ան կրնայ մեզի օգնել:

– Աղէկ, կանչէ՛ զինք կը համաձայնին միւս երկուքը:

Կրտսերը կը մեկնի եւ շուտով կը վերադառնայ մարդու մը հետ, որ ձի հեծած՝ կարճուկ ծխամորճ մը կը ծխէ:

– Ահա՛ պարոն Օհան Ծիչդդատելեան, կը ներկայացնէ կրտսերը:

Եղբայրները կը պարզեն մարդուն իրենց մտմտուքը: Ան կը լսէ հանդարտ եւ վերջաւորութեան կ'ըսէ.

– Առէ՛ք իմ ձիս: Այն ատեն կ'ունենաք 18 ձի, եւ այդ թիւը դիւրաւ կը բաժնէք:

Եղբայրները կը սկսին 18 ձիերը բաժնել:

Աւագը կ'առնէ կէսը, այսինքն 9 ձի:

Միջնեկը կ'առնէ մէկ երրորդը, այսինքն 6 ձի:

Կրտսերը կ'առնէ մէկ իններորդը, այսինքն 2 ձի:

Իրենց միջեւ բաժնած ձիերուն թիւը գումարելով 9+6+2, իրենք 17 կ'ունենան: Իսկ պարոն Օհանը հաշիւէն այլեւս դուրս մնացած 18րդ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԿՈՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐ

Փարիզի Ս. Մեսրոպ մշակութային կեդրոնին մէջ, գրական – գեղարուեստական երեկոյթները, որ տարիներէ ի վեր, ամիսը անգամ մը տեղի կ'ունենային, այս տարիէն սկսեալ ալ աւելի մեծ թափ պիտի ստանան, նաեւ ֆրանսերէն յայտագիրներով: Անցեալ Յունուար 18ի երեկոյթը նուիրուած էր Ի. դարու սկիզբին, փարիզահայ մշակութային կեանքի ծանօթ բայց միեւնոյն ժամանակ Եւրոպայի մէջ համբաւ վայելող երգիչ՝ թենոր Արմենակ Շահմուրատեանին (1878՝ Մուշ – 1939՝ Փարիզ):

Երեկոն բացուեցաւ Կոմիտասի ընկերակցութեամբ Արմենակ Շահմուրատեանի երգերով որոնք, մերթ ընդ մերթ, կ'ընդմիջուէին բանախօս Կարէն Սիմոնեանի եւ երգիչի նամակները ընթերցող՝ Արտաշէս Ոսկանեանի կողմէ: Շուրջ հարիւր տարիներ առաջ, այդ մեղեդիները եւրոպական երաժշտասէր հասարակութիւնը հաղորդակից կը դարձնէին հայ ժողովուրդի հոգեւոր արժէքներուն: 1911ին, երգիչը ելոյթ ունեցաւ Փարիզի Օփերայի բեմին վրայ ու մեծ յաջողութեամբ հանդէս եկաւ Կունոյի Ֆոսթի դերով: Այդ ժամանակ, հայ երգը իր հարազատութիւնը պահած էր եւ այդ ձեւով ալ կը փոխանցուէր օտար շրջանակներու մէջ: Ժամանակները փոխուած են, արժէքները նոյնպէս, բայց մարդը միշտ կարօտ է հոգին հարստացնող եւ զգացումները դաստիարակող արուեստին: Այդպէս է հայ երգը, ընդհանրապէս հայ երաժշտութիւնը որ հակառակ օտար ազդեցութիւններու, պարտաւոր է մնալ իր բարձր պատուանդանին վրայ:

Յունուարի 25ի յաջորդ Հինգշաբթին նուիրուած էր մեծ ընդգրկում ունեցող նիւթի մը՝ «Հայ գիրը, ձեռագիրները եւ տպագրութիւնը»: Բանախօսն էր գրականութիւնը հետազօտող, գեղարուեստական գիրքերու եւ աշխատութիւններու թարգմանիչ՝ Լեւոն Քէչէեան որ ներկայացուց «Ս. Մեսրոպ Մաշտոցէն Յակոբ Մեղապարտ» նիւթը: Ան պատմեց այբուբենի ծագումի մասին լեր առնելով անոր առանձնայատկութիւնները ապա կարդաց հայերէնէ ֆրանսերէն Կորիւնի «Վարք Մաշտոցի» իր թարգմանութենէն հատուածներ: Յառաջիկայ ամիսներուն, դասախօսը իր նիւթը պիտի շարունակէ ձեռագիր մատեաններու եւ տպագրութեան պատմութեան շուրջ: Մեր հանրութեանը կը տեղեկացնենք:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ» ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան ձեռնարկներէն է Ֆրանսայի Ազգային մատենադարանին մէջ «Հայաստանի մատեաններ»ու ցուցահանդէսը: Անոր բացումը կատարուեցաւ Յունուար 29ին, մատենադարանի շէնքին ներքնատան մէջ ուր գետեղուած է ցուցադրութիւնը:

Ան կազմուած է նոյն մատենադարանին հայկական պահեստին հատորներով որոնց մէջ շատ են գեղեցիկ գործերը, նաեւ հնագոյնները: Մանաւանդ որ մշտական ցուցադրութեան առիթ չի գտնուիր անոնց համար:

Պէտք է ըսել որ ինչպէս պատրաստուած համառօտ պաստառներով կ'ըսուէր, հայ գիրքի աւանդութիւնը բաւական հին է Ֆրանսայի մէջ: Առաջինները մատենադարան մուտք գործած են Ֆրանսուա Ա.ի օրով: 1730ին աբբայ Սէվէն յատուկ առաքելութեամբ արեւելք կը ղրկուի, անկէ կը բերէ 134 ձեռագրեր: Յաջորդ դարերուն շարունակած է հայ մատեաններու նկատմամբ հետաքրքրութիւնը, հարըստացնելով հաւաքածոն:

Ցուցադրութեան ուշագրաւ նըմոյշներ են Յակոբ Դ. կաթողիկոսին (1671) նամակը, Զ.–Է. դարու պապիրոսի վրայ հայատառ յունարէն գրութեան մը մէկ հատուածը, Վենետիկէն, Պոլիսէն, Խիզանէն, Կտուցի անապատէն աւետարաններ, ԺԲ. դարու Տիվրիկի քարոզագիրք մը, Ղրիմի (1429) շարակնոցը, համայիլներ, տօնացոյցեր, ժամագիրքեր, տակաւին՝ աշխարհացոյց մը, Վենետիկ տպուած հայերէն ա. գիրքէն (1511) օրինակ մը, եւլն., եւլն.:

Նմոյշներէն լուսանկարներով, համապատասխան գրութիւններով 140 էջնոց հատոր մըն ալ լոյս տեսած է որ կը վաճառուի տեղւոյն վրայ:

Ցուցահանդէսը բաց կը մնայ մինչեւ Մարտ 25. կարելի է այցելել Երեքշաբթիէն Շաբաթ ժամը 12–19: Մուտքը ազատ է:

Ա. Թ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄՈՒՇԵՂ ԱՐՔ. Ի Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԸՆԹՐԻՔԸ

Մոնթեպելլոյի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Յունուար 6ին, տեղի ունեցած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի Ս. Ծննդեան աւանդական ընթրիքը, նախաձեռնութեամբ թեմին կրօնական ժողովին եւ Ազգ. վարչութեան, կազմակերպութեամբ Առաջնորդարանի Տիկնանց օժանդակ մարմնին եւ հիւրընկալութեամբ բարերարուհի Տիկին Թինա Գարոյանի եւ ընտանիքին: Ներկայ եղած են 600 հոգի: Յայտագիրը վարած է Պարթեւ Վրդ. Կիւլիմեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Տիկնանց մարմնի ատենապետուհի Մարիամ Կարապետեան: Խօսք առնելով Ազգ. վարչութեան ատենապետը՝ Կարօ Յակոբեան, յայտնած է թէ Ազգ. Առաջնորդարանի նոր շէնքին բարեփոխման գործը իր լրումին հասած է: Հայաստանի աւագ հիւպատոսը՝ Արմէն Լիլոյեան, խօսք առնելով շեշտած է Հայրենիք–Սփիւռք միասնութեան եւ համատեղ գործակցութեան կարեւորութիւնը, նոյն ատեն անդրադառնալով այն պատմական իրականութեան, որ դարեր շարունակ մեր եկեղեցին կանգնած է մեր ժողովուրդի կողքին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը, անդրադառնալով միամեայ աշխատանքներու իրագործման եւ յառաջիկայ ծրագիրներու, որոնցմէ ամէնէն յատկանշականը նոր քահանաներու պատրաստութեան դասընթացքի մը ծրագրի մշակումն է:

ԼՐԱՏՈՒ

Publications reçues

LES TRESORS D'ARMENIE

Des sites antiques aux créateurs d'aujourd'hui

N° de février (en kiosques)

Connaissance des arts
51 rue Vivienne — 75002 Paris

իր ձիուն վրայ կը հեծնէ եւ ծխամորճը կ'արծարծէ:

– Գոհ մնացի՞ք, կը հարցնէ զարմացած եղբայրներուն եւ ձին խըթանելով կը հեռանայ:

ՄԱՐԻԱՄԻԿԸ ԻՇՈՒԿԻՆ ԻՆՔԶԻՆՔ ՔԱՂԱՔ ՏԱՆԻԼ ԿՈՒ ՏԱՅ

Իշուկը կը քաշէ երկանիւ կառքը, որու մէջ բազմած է Մարիամիկը: Արեւը կը շողայ: Ծառերուն վրայ խնձորները կը ճօճին:

Յանկարծ իշուկը կանգ կ'առնէ: Մարիամիկը կ'ըսէ.– Հաճիս շարունակէ' դէպի քաղաքը քալել: Սակայն իշուկը պոչը կը թօթվէ ու անշարժ կը մնայ:

Մարիամիկը իշուկին մորակը կը ցուցնէ.– Ահա' թէ ինչ կայ ձեռքս:

Սակայն իշուկը ականջները կը փարտէ ու տեղը տնկուած կը մնայ:

Այն ատեն Մարիամիկը կառքէն կ'իջնէ, իշուկին լուծը կ'արձակէ եւ նորէն կը լծէ, սակայն այս անգամ պոչը առջեւէն:

Ապա մկրատ մը կը հանէ ու իշուկին բաշէն փունջ մը մազ կը կտրէ: Իշուկը զարմացած՝ կը հետեւի աղջընակին շարժումներուն:

Մարիամիկը կրկին կը տեղաւորուի կառքին մէջ եւ իշուկին մազէն խոփ–խոշոր ընչացք եւ մօրուք կը ձեւացնէ դէմքին վրայ:

Իշուկը աչքերը պիշ–պիշ նայելով՝ կը սկսի զարհուրած ետ–ետ քալել: Կը քալէ ու կառքը ետեւէն կը քաշէ: Այդ ձեւով Մարիամիկը քաղաք հասած կ'ըլլայ:

Ռուսերէնէ թարգմանեց՝

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Վարդապետ Խորէն Ստեփանէին բողոքականութեան այդ աստիճան սիրահարութիւն ունենալը, անձամբ դիտած ու ուշադրութեան առած ըլլալուս համար էր, որ ստիպուեցայ սպառնալիքս արտասանել իր ունեցած անվայել, անճահ ու անկիրթ ընթացքին զոր ցուցուց պատրիարքական կոնդակին ընթերցումին ժամանակ:

Իմ սպառնալիքիս վրայ Վարդապետը լուռ մնաց. գունատեցաւ եւ թողուց սըրահը մեկնեցաւ գնաց:

Երթալէն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Խատիսեան ներկաներուն յայտնեց, թէ այս Վարդապետը Էջմիածնի միաբանութեան մէջ շարունակ կռուազան, կռուաբոյծ է եղած եւ Կաթողիկոսը դիտմամբ զինքը ղրկեր է Ժընեւ, որպէս զի վանքը հանդարտութիւն գտնայ:

Ստեփանէ Խորէն Վարդապետ քիչ մը ատեն եւս մնաց Փարիզ, ապա գնաց Էջմիածին, ուր ի վարձատրութիւն իւր անոպայ, կոշտ ու քինախնդիր արարքներուն, իմացանք որ եպիսկոպոս ալ օծուեր է եղեր:

Զգիտեմ թէ ի՞նչ տեսակ գործունէութիւն ունեցած է, միայն անուղղակի կերպով տեղեկացած եմ թէ աղջիկներու գիշերօթիկ վարժարան մը բացեր է եղեր Թիֆլիսի մէջ, եւ այս վարժարանը ատուպի մը չափ տեւած է: Ետոյ նա աշխարհաբարի թարգմանած է եղեր 1889ին, Խորենացիին պատմութիւնը, կարգ մը ոչ–գիտական ծանօթագրութիւններով:

Այսչափ աշխատութիւններ բաւ համարելով, ես այլ եւս կը պատրաստուէի մեկնիլ Փարիզէն, ուստի Հօփիթալ տիւ Միտիի էքսթէռնութեան պաշտօնս առժամաբար Մագսուտ Շէրպէթճեան ընկերիս փոխանցելով, ես թողուցի Փարիզը՝ ինչպէս ըսած եմ արդէն. մեկնեցայ 1881 Յուլիս 2ի գիշերուան գնացքով եւ ուղղակի գացի Մոնփըլիէ եղբօրս, զոր կարօտցած էի 1879էն ի վեր:

Եղբայրս եկաւ զիս ընդունիլ կայարանէն, առաջնորդեց օթէլ մը, յետոյ զիս տարաւ իր Երկրագործական վարժարանը որուն ամէն կողմը այցելեցինք. երկու օր մնացի եղբօրս հետ եւ միատեղ շրջեցանք Մոնփըլիէ քաղաքին բոլոր հետաքրքրական վայրերը. գացինք մինչեւ Փալավաս կոչուած ծովեզերքը, յետոյ բաժնուեցայ իրմէ, եւ հինգ ժամ ճամբորդութեամբ հասայ Մարսէյլ, դէպի Պոլիս շոգենաւ նստելու համար:

Մարսէյլի մէջ այցելութիւն տուի Պ. Սիմէոն Միրզայեանց շուշեցի պատուական հայուն եւ երեւելի վաճառականին, որուն հետ թղթակցութեամբ ծանօթութիւն հաստատած էի, եւ որ ա'յնչափ օգտակար ինծ եղած էր, "Ֆրանսայի հայ ուսանողութեան" աշխատութիւնս պատրաստած ժամանակներուս միջոցին:

Միրզայեանց ինքը բարի եղած էր հաւաքել Մարսէյլի դպրոցներուն եւ շրջակայ տեղերը գտնուած հայ ուսանողներու անունները, որով իմ պատրաստած վիճակացոյցիս մեծագոյն ծառայութիւնը մատուցած էր: Շնորհակալութիւնս յայտնեցի իրեն, որ ազնուութիւնն ունեցաւ զիս հիւրընկալելու, եւ յետոյ անձամբ առաջնորդեց շոգենաւ, Փաքէ ընկերութեան "Արմէնի"ն, որ իր հետաքրքրական պատմութիւնն ունի, եւ զոր ինծ հաղորդեց Միրզայեանց:

"Արմէնի" շոգենաւը 1881 Յուլիս 12ի առաւօտ թողուց Մարսէյլի երկաթնատուն քարափը եւ Պոլիս հասաւ Յուլիս 19ի առաւօտուն, խաղաղ ծովով ու առանց ուրիշ նաւահանգիստ հանդիպելու:

Շոգենաւէն զիս առնելու եկած էին հայրս, մօրեղբայրս եւ մէկ քանի ազգականներ. Հայրս զիս գրկեց ու անվերջ համբուրեց ուրախութեան արցունքներ թափելով նորաբուսիկ մօրուքիս վրայ. իջանք շոգենաւէն երկթի նաւակի մը մէջ ու քանի վայրկեանէն հասանք Սկիւտար, հոն նստանք կառք, հասանք տուն ուր մայրս գրկաբաց քոյրերուս հետ զիս ողջագուրեց համբոյրներու տարափներ դրոշմելով երեսներուս վրայ, եւ վերսկսելով նաեւ եղբօրս կարօտը առնելու համար:

(Շար. 157)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԱՒԱՌԷՆ.– Ոմն 1·500 *Եւրօ:*

2007, ANNEE DE L'ARMENIE

Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh

avec l'U.C.F.A.F.
(Union Culturelle Française des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet au dimanche 5 août

1 4 9 5 Euros pour 16 jours/15 nuits (base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions **(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)**
— Mme Yazidjian: 29-32 ave. Pasteur 93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

RADIO-COURTOISIE
FM 95.6

Dimanche 4 février à 7 heures 45 : Libre Journal des Musiciens (**Musique arménienne**).

(Շար. Ա. էջէն)

տեւ Անգարա չընդունիր այն համաձայնագիրը, որ ստորագրուած է Նիկոսիոյ եւ Լիբանանի միջեւ իրենց ծովային սահմանագլուխներուն մասին եւ որ թոյլ պիտի տայ դիւրացնել քարիւղի կամ բընական կազի յետագայ շահագործումը: Համաձայնագիրը ստորագրուած է Յունուար 17ին, բայց Անգարա կը մերժէ Կիպրոսի հեղինակութիւնը ամբողջ կղզիին վրայ եւ ուրեմն նաեւ համապատասխան ջուրերուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, աւելի ճիշդ դպրոցներու, լիսէներու, վարժարաններու եւ համալսարաններու, բաւական մեծ աղմուկ ելած է, որովհետեւ ղրկուած են «Ստեղծագործման ատլասը» պատկերազարդ հատորներ (770 էջ), որոնց հեղինակը Թուրք մըն է՝ Հարուն Եահիա (բուն անունով՝ Ատնան Խօքթար) եւ նըպատակն է վարկաբեկել Տարուինի տեսակէտները, որոնք «անհաւատալիութեան բուն աղբիւրն են»: Հեղինակին համար մարդիկ յեղաշրջում չեն կրած, այլ՝ ըստեղծուած են: Կրթական նախարարութիւնը դիմում կատարած է որպէսզի հատորը չցրուի աշակերտներուն եւ ուսանողներուն: Տասնեակ հազարաւոր տպաքանակ ունեցող հատորը կը տարածուի Գերմանիա եւ Ֆրանսա:

ՊՈՒՏԻՆ մամուլի իր տարեկան ասուլիսի ընթացքին յայտարարած է որ կը խորհի կազ արտադրող երկիրներու ՕՓԷՓ մը ստեղծել (քարիւղ արտածող երկիրներու կազմակերպութիւն), ինչ որ խորապէս կը մտահոգէ Եւրոպան: Պուտին գիտակից է որ Արեւմուտքի բացասական հակազդեցութիւններու կրնայ բախիլ, ուրեմն կը ճշդէ որ գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ ապահովել ստոյգ հայթայթում մը օգտագործողներուն:

Gravez votre nom sur la terre d'Arménie

Legs et donations au Fonds Arménien de France

Léguer c'est choisir.
Le donateur exprime sa volonté, en son âme et conscience, libre de toute contrainte. C'est un acte d'autant plus libre qu'on peut changer d'avis par la suite. Le loi ne retient que le dernier des actes qu'on a passés chez le notaire ou consignés soi-même.

Léguer est un acte de confiance
par lequel on charge une association d'affecter à un but précis le fruit du travail de toute une vie. Il est donc indispensable de vérifier l'habilitation du bénéficiaire à recevoir des legs sans aucun droit de succession ainsi que sa capacité à réaliser son projet. Dans le cas inverse, l'ensemble des fonds recueillis est automatiquement versé au Trésor Public. Les conseils d'un notaire seront donc utiles.

Que puis-je faire en Arménie ?
En léguant vos biens au Fonds Arménien de France, reconnu de Bienfaisance, votre réalisation profitera à plusieurs dizaines, voire ce taines d'enfants et de personnes, et portera votre nom, celui de votre famille ou de l'un de vos proches :

Constructions d'écoles, d'immeubles d'habitations, de réseaux d'adduction d'eau et d'électricité, rénovations de musées, création de Fonds nominatif d'aide aux orphelins, soutien à la recherche scientifique, à l'éducation...

CHACUN A DANS SON CŒUR UN RÊVE À RÉALISER

Fonds Arménien de France
5 avenue Reille
BP 12 , 75660 Paris Cedex 14
Tél : 01 48 83 51 06.
E-mail : info@fondsarmenien.net

Quelques réalisations

École de Drmbon.
Legs Zaroubi Djivelekian.

École Antranik Nourian de Gumri.
Legs Antranik Nourian.

École Zareh Vorpouni de Dzaghgaber.
Legs Daniel et Krikor Chabinian.

NAVASART
Ballet arménien
présente
HAYASTAN
Palais des Congrès de Paris
3 mars à 20h30;
4 mars à 15h30

T E L E V I S I O N
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée le **dimanche 4 février de 9h30 à 10h.** Elle a pour titre : «EN ARMENIE, L'EGLISE CATHOLIQUE AFFIRME SA PRESENCE».

PROMOTION D'HIVER EN ARMÉNIE

Saberatours SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et EuropeHotel
vous proposent 1 Billet A/R à **485€***
+ 1 EURO = **4 nuits offertes à Europe Hotel**

■ 11, rue des Pyramides
75001 PARIS
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr

■ 48, cours de la Liberté
69003 LYON
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

■ 67, La Canebière
13001 MARSEILLE
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

* Tarif H.T. Aérienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.

Studio VICKEN 0625

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— Seta : 06. 10. 25. 17. 16
— Marie : 04. 91. 67. 54. 58
— Astrig : 04. 91. 77. 87. 31

Les activités du mois de Février du CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— CONFERENCE — le Dimanche 25 à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
DIMANCHE
4 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 332

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.635 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21.635

ՏԱՐՈՒԱՆ ԶԳԱՅԱՑՈՒՆՑ ՎԷՊԸ

"LES BIENVEILLANTES"

(…ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ՀԱՆՃԱՐԸ)

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Անցեալ տարուան Ֆրանսական Ակադեմիայի եւ Կոնքուռի զոյգ մրցանակներուն արժանացաւ ամերիկացի գրողի մը հաստափոր հատորը, 903 էջ: Les Bienveillantes (*) (անգլերէն իմաստով The kindly ones) խորագրեալ այս վէպը անմիջապէս անցած է «զգայացունց»ներու շարքի, մէկէ աւելի պատճառներով. նախ հեղինակին ինքնութեամբ: 39ամեայ ամերիկացի Ճոնաթըն Լիթըլ վէպը գրած է ուղղակի ֆրանսերէնով, եւ օտարազգիներու կողմէ նման ստեղծագործութիւններ ընդհանրապէս կը դիմաւորուին մասնաւոր խանդավառութեամբ: Սակայն վէպին ֆրանսերէնով գրուիլը շատ զարմանալի չէ: 1967ին Նիւ Եորք քաղաք ծնած հեղինակին Միացեալ Նահանգներ կեցութեան տարիները կը զուգադիպին Եէյլ համալսարանի իր ուսանողութեան, որմէ առաջ եւ վերջ ապրած եւ ուսանած է Ֆրանսայի մէջ, իսկ տարիներէ ի վեր բնակութիւն հաստատած է Սպանիոյ Պարչելոնա քաղաքը: Ծագումով հրեայ իր նախնիները ԺԹ. դարու վերջաւորութեան Լեհաստանէն փոխադրուած են Միացեալ Նահանգներ: Իր հայրը՝ Ռոպըրթ, նոյնպէս գրող է:

Ճոնաթըն Լիթըլ առաջինը չէ որ իր մայրենի լեզուի կողքին կը ստեղծագործէ երկրորդ լեզուով մը, որ շատ մը գրողներու մօտ փոխարինած է առաջին լեզուն: Ժոզէֆ Գոնրատի, այս անունը չորդեգրած, մայրենին լեհերէնն էր, նախքան ֆրանսերէնը: Սամուէլ Պէքէթ իր «Սպասելով Կոտոյին» եւ «Մալօն կը կը մեռնի» թատերախաղերը գրած է ֆրանսերէնով, ապա ինք իսկ զանոնք թարգմանած (կամ գրած անգլերէն): Մեր մէջ նոյնպէս նման պարագաներ ծանօթ են, ինչպէս ամերիկահայ Լեւոն Զաւէն Սիւրմէլեան, որուն առաջին գիրքը հայերէն բանաստեղծութիւններու ուշագրաւ հատոր մըն էր, եւ կամ ֆրանսահայ արձակագիր Վահրամ Կաքաւեան, որ դարձաւ Վիքթոր Կարտոն:

Իր կենսագրութեան մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ կրնան աւելի լուսաբանել՝ գիրքին խթան հանդիսացող ազդակները —Լիթըլ ազդուած է տեսնելով Գլօտ Լանզմանի «Շոա» (Հոլոքոսթ)) շարժանկարը, զոր արուեստով աստիճան մը աւելի բարձր կարելի է նկատել քան Սթիվըն Սփիլպէրկի «Շինտլըրի ցուցակը»: Ինք մաս կազմած է ոչ-կառավարական կազմակերպութիւններու «Անօթութեան դէմ պայքար»ի առաքելութիւններուն: Գացած է նաեւ Զէչէնիա, ուր ալ վիրաւորուած է 2001ին: Հրատարակած է նաեւ Ռուսական Դաշնակցութեան Ապահովութեան մարմիններու մասին լրատուական տեղեկագիր մը:

Այս ընդարձակ վէպը պատմութիւնն է Երկրորդ Աշխարհամարտին եւ Արեւելեան Ճակատին, եւ զուգահեռաբար Հրէական ողիսականին: Վէպին խորագիրը, «Բարեացակամները», հակիմաստ է խորքին: Անոնք յունական դիցաբանութեան Կատաղիներն են, երեք քոյրերը – Տիսիփոն, Մագերա եւ Ալեքտով – որոնք կը մարմնացնեն ոխը, անողոք վրէժխնդրութիւնը եւ կախարդանքը, այնքա՛ն ահարկու՝ որ կարելի չէր համարձակիլ զիրենք կոչել իրենց անուններով: Անոնք անխնայ կը հետապնդէին հեղինակները ոճիրներու, զորս իրենք իսկ մղած էին գործադրելու: Պատումը յուշագրութիւնն է երեւակայական – կամ իրականութենէն այլափոխուած – նացի Ապահովութեան մարմիններէն (էՍ. էՍ.) բարձրաստիճան զինուորականի մը, Մաքսիմիլիան Աուէ, որ մաս կը կազմէ Հիմլէրի (Կեսթափոյի եւ էՍ.էՍ.-ներու ընդհանուր հրամանատար) սպայակոյտին եւ մասնակից կը դառնայ ջարդերուն:

Մեզի համար այլապէս ուշագրաւ են գրքին մէջ Հայոց մասին անցքերը, գլխաւորաբար երկու տեղ: 202-204 էջերուն կը խօսուի Խորհրդային Միութեան կազմութեան մէջ ժողովուրդներու եւ լեզուներուն դերին մասին: Հոս է որ հեղինակը դէմ յանդիման կը գտնուի եզակի հսկայի մը՝ Մեսրոպի: Սովետներու ազգային քաղաքականութիւնը հիմնուած էր, կ'ըսէ, լեզուի վրայ: Բոլշեւիք իշխանութիւնը, սահմանեց ազգային ամբողջովին ինքնատիպ քաղաքականութիւն մը, որ զարմանալի մէկ համադրութիւնն էր մէկ կողմէ գիտական աշխատանքներու, միւս կողմէ համայնավար միջազգային գաղափարաբանութեան (որ սկզբնօրէն անկարող էր նկատի առնելու փոքրամասնութիւններու ձգտումները): Հարցին խորհրդային լուծումը կարելի է սապէս ամփոփել. ժողովուրդ մը, կամ ազգութիւն մը հաւասար է լեզուի, առաւել՝ հողամասի: Այս սկզբունքին հաւատարիմ մնալու համար է որ փորձեցին Հրեաները —որոնք լեզու (եիտիշ) ունէին սակայն ոչ՝ հողամաս— օժտել Ծայրագոյն Արեւելքի ինքնավար շրջանով մը. Պիրոպիճան: Սակայն ձախողեցան, որովհետեւ Հրեաները չուզեցին հոն ապրիլ:

Այսպէս, ամէն ազգութիւններուն համար, ժողովրդագրական հիմունքներով, սովետները ստեղծեցին վարչական ինքնավարութեան բարդ աստիճանաւորում մը, յստակ իրաւունքներով եւ սահմանափակումներով: «Ամէնէն կարեւոր ազգութիւնները, ինչպէս Հայերը, Վրացիները եւ այդպէս կոչուած՝ Ազերիները, նման Ուկրանացիներուն եւ Բելառուսներուն, իրաւունք ունեցան Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան մը» (...) Պէտք է ըսել որ հայերէնը եւ վրացերէնը «երկու շատ հին գրական լեզուներ են, եւ շատ հարուստ աւանդութեամբ, եւ որոնք գրուած էին ռուսերէն, նոյնիսկ սլաւերէնէն շատ առաջ (...) Մեսրոպ, որ Ե. դարուն ստեղծեց վրացական եւ հայկական այբուբենները —մինչ այս երկու լեզուները իրարու հետ նուազագոյն կապ չունին— պէտք է եղած ըլլար հանճարեղ լեզուագէտ մը: Իր վրացական այբուբենը ամբողջովին հնչաբանական է: Կարելի չէ այնքան մը ըսել սովետական լեզուագէտներու կողմէ ստեղծուած այբուբեններուն մասին: Կ'ըսեն նաեւ թէ Մեսրոպ ստեղծած է այբուբեն մը Կովկասի Ալպանացիներուն համար, սակայն դժբախտաբար անկէ հետք չէ մնացած»:

Գիրքին մէջ այլ տեղ մը (էջ 51-53) կը խօսուի հայ քահանայի մը փրկարար սխրագործութեան մասին: Ուկրանական Լէմպէրկ (ծանօթ՝ որպէս Լվով) քաղաքէն խորհրդային զօրքերը չնահանջած՝ 3 հազար հոգի կը մաքրագործեն: Երբ Գերմանացիները կը մտնեն, բոլոր Ուկրանացիները որոնք պահուըտած են անտառներուն մէջ թէ այլուր, կը սկսին Հրեաներու դէմ վայրագութիւններու: Փողոցի մը մէջ, վէպի հերոսին օգնութեան կոչ կ'ընէ մօրուսաւոր եկեղեցական մը, եւ գրեթէ բռնի զինք կը մտցնէ մեծ դռնէ մը ներս: Եկեղեցւոյ բակին մէջ, ուր աղաղակը բռնած է ամէն տեղ, Հրեաներ բիրերով, թուրերով կը սպաննուին: Եկեղեցին հայկական է: Քահանան տարահնչիւն գերմաներէնով կը խնդրէ սպային միջամտութիւնը. «Պրն. սպայ, խնդրեմ բան մը ըրէք, հոս եկեղեցի է»: Գերմանացին անորոշ եւ անշարժ կը մնայ, այսուհանդերձ խուժանը պահ մը կանգ կ'առնէ երբ կը նկատէ սպային ներկայութիւնը: Դադարէն օգտուելով մեր քահանան հեղեղ մը խօսք կը թափէ ջարդարարներու գլխուն ու ապա կը թարգմանէ Գերմանացիին. «Իրենց ըսի թէ դուք կը հրահանգէք դադրեցնել: Իրենց ըսի թէ եկեղեցիները սրբազան վայրեր են, եւ իրենք խոզեր էին, եւ թէ եկեղեցիները կը գտնուէին Վէհրմախթի պաշտպանութեան ներքեւ, եւ եթէ չմեկնէին պիտի ձերբակալուէին»: «Բայց ես առանձին եմ», կ'ըսէ սպան: «Վնաս չունի»: Իր լուռ ներկայութիւնը համազօր եղած էր արգելքի, շնորհիւ մեր հնարամիտ քահանային: Երբ խուժանը դուրս կ'ելլէ, քահանան իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Գերմանացիին, եւ նոյնիսկ սպային օգնութեամբ դեռ կենդանի վիրաւոր մը ներս կը փոխադրէ: Հոն «տարօրինակ» լեզուով մը կը խօսի երեք անձերու հետ, որոնք դէպի բակ կ'ուղղուին: «Հոս ի՞նչ է», հարց կու տայ սպան: «Հայկական տաճար է»: «Ուրեմն Լէմպէրկի մէջ Հայե՞ր կան», զարմացած հարց կու տայ Գերմանացին: Քահանան ուսը կը թօթուէ. «Շատ առաջ, քան Գերմանացիները եւ Աւստրիացիները»:

Իսկ տեղ մը կայ, որ եթէ Հայոց չի վերաբերիր սակայն մեր մէջ տխուր արձագանգներ կ'արթնցնէ: Հրէական անբաղձալի ներկայութեան «վերջին լուծում»էն առաջ, մտածուած է, ի մէջ այլ ծրագիրներու, հարցը այլ մէկ ճանապարհով լուծել: Ծրագիրն է երեք միլիոն Հրեաներու տալ հաւաքավայր մը, «հայրենիք» մը, զանոնք տեղահանելով Եւրոպայէն եւ փոխադրելով Մատակասքար...: Անկարելի գործադրութիւն: 50ական թուականներու նոյն կարգի լուծումի մը զրոյցներ լսելի եղած էին, այս անգամ Մեծ Եղեռնէն վերապրողներու սերունդներուն հաշւոյն, ափրիկեան այդ նոյն կղզին յարմար նկատելով Հայերուն որպէս հայրենիք...:

Գրքին ուշագրաւ մասերն են այն էջերը (362–370), ուր գերման սպան կը փափաքի կարծիք փոխանակել համայնավարութեան եւ նացիական ազգային ընկերվարական գաղափարաբանութեան մասին, երբ իրեն կը բերուի անողորմ միջոցներով հարցաքննուած վիրաւոր ռուս կոմիսար մը: Կ'եզրակացուի թէ երկու կողմերն ալ թշնամիներ կ'ոչնչացնեն, մէկը՝ յանուն ցեղային գերադասութեան, միւսը՝ ընկերային – տնտեսական գաղափարաբանութեան: Գործող վարչական կառոյցներու դրոյթը գրեթէ նոյնն է: Մէկուն համար ջնջուելիքն է Հրեան, գնչուն, Լեհը, միւսին՝ քաղքենին, համայնավարութենէն շեղողները, եւ այլն: Մէկը ունի իր կեդրոնացման վայրերը, միւսը՝ կուլակը: Տարբերութիւններ անշուշտ կան, քաղքենին կրնայ դասափոխութեամբ դառնալ մարքսիստ, Հրեան՝ ոչ արիական: Մէկը համաշխարհային շրջանակին կը պատկանի, միւսը՝ նեղ ցեղային: Այս մասին Գերմանացին կ'ըսէ թէ երբ օր մը Ռուսիոյ համայնավար արտաքին ճակատը փուլ գայ, «Ռուսերը պիտի դառնան աւելի ազգային – ընկերվարական քան մենք»:

Թէ ինչո՞ւ հոլոքոսթը գործադրուեցաւ: Թեր կամ սկեպտիկ կարծիքներ կը յայտնուին, կ'ուզուի նաեւ յարաբերականացնել զայն: Հակասեմականութիւնը շատ հին ժամանակներէն կու գայ, «նախքան կարգ մը քրիստոնեաներու կողմէ տիրասպանութեամբ ամբաստանութիւնը»: Պատումին հեղինակը կ'երթայ մինչեւ հին յունական շրջան. Հրեաներու դէմ առաջին գրութիւններուն կարելի է հանդիպիլ Աղեքսանդրիոյ Յոյներուն մօտ, որոնք Հրեաները կ'ամբաստանէին ապաընկերայնութեամբ, իրենց հիւրընկալութեան օրէնքներուն բռնաբարումով: Պատճառը Հրեաներուն սննդական արգելքներն էին, «որ իրենց կ'արգիլէր ուրիշներու մօտ ճաշել, կամ ալ զանոնք ընդունիլ»: (էջ 618):

Հոգեվերլուծումի փորձով մը կ'ըսուի թէ Գերմանացիներուն մէջ հրէութիւն կայ: Վէպին դէմքերէն մէկը, անունով հրեայ սակայն նացի բարձրաստիճան մը, կ'ըսէ թէ Գերմանացիները կը պարտին Հրեաներուն որովհետեւ բոլոր մեծ մտածումներուն ետին կանգնած է Հրեան (էջ 420), զոր կը մերժէ ճանչնալ Գերմանացին: Սպաննելով Հրեան, Գերմանացին իր մէջի Հրեան է որ կը սպաննէ անկէ ազատե-

(*) Jonathan Littel, «Les Bienveillantes», roman, Gallimard, 2006, 903 pages.

լու համար, որովհետեւ նաեւ երկու ընտրեալ ժողովուրդի չի կրնար ըլլալ:

Զուգահեռներ նաեւ կը գծուին բնաջնջումի արարքին եւ Աստուածաշունչին հատուածներուն միջեւ: Երբ վերէն գայ հրաման մը կտրուկ, վերջնական, անառարկելի, աստուածաշնչական օրինակով – ինչպէս էր նացիական պատգամը Հրեական բնաջնջումին վերաբերեալ – մարդկային մտածողութիւնը կը սառի եւ հլու կամքը կը գործադրէ: Որքան ալ յարակարծական թուի, սպանդի նման պատգամներ կան նաեւ Աստուածաշունչին մէջ: Առաջին Թագաւորաց (Սամուէլ) գլխուն մէջ, կը կարդանք. «Արդ, գնա եւ կոտորէ Ամաղեկացիները և Յարիմացիները, և ոչնչացուր այդ բոլորը ինչ որ անոնց կը պատկանի: Անոնցմէ ոչ ոք պէտք է փրկուի: Կը կոտորես զանոնք ու կ'ոչնչացնես բոլորը, ըլլան տղամարդ թէ կին, երախայ ըլլայ թէ կաթնակեր մանուկ, արջառ ու ոչխար, ուղտ և աւանակ» (էջ 211):

Վէպին հերոսը զարգացած, լայն հմտութեան տէր (ինչպէս հեղինակը) մտաւորական մըն է, ուսած է իրաւագիտութիւն եւ չի նմանիր նացի սպաններուն, որոնք զբաղած են միայն ոճրային հրահանգներու գործադրութեամբ: Իրմով կը բաշխուին պատմական տեղեկութիւններ, փիլիսոփայութիւն, տնտեսագիտութիւն: Ան նաեւ միասեռական եւ ազգապղծական հակումներ ունի (յարաբերած է իր երկուորեակ քրոջ հետ, որ մաս կը կազմէ իր սեռային ցնորքին): Ունի մտալլկումներ, զառանցանքներ որոնց միջոցին անտանելի աստիճան սուր պատկերներ, ոմանք սեռային, կը պատկերուին իրենց ամենահում վիճակով: Վէպը գրուած է առաջին դէմքով, վկայողի վաւերականութիւն մը տալով երեւակայածին հերոսին պատումին, ուր կերտուած տիպարները կողքին կը տողանցեն պատմական անուններ նացիական եւ աջակողմեան աշխարհէն: Վկայողի պարագային կրնայ ծագիլ հարց մը. բնակա՞ն է, հոգեբանօրէն թէ ընկերաբանօրէն կարելի՞ է որ հաւատաւոր նացի մը կարենայ նման լուսամիտ, որոշ հեռաւոր դիրքերէ պատկերել զանգուածային ջարդերը եւ մարդկութեան դէմ ոճիրները որոնց մաս կազմած է (թէեւ նման տիպարներու նախընթացներ կան ժամանակակից գրականութեան մէջ): Միւս կողմէ հեղինակը կը ստեղծէ նաեւ անհեթեթ կացութիւններ, օրինակ երբ գրքին աւարտին հերոսը քիթը կը սեղմէ անհպելի, անմերձենալի Հիթլէրին:

Այս ծաւալուն գործը գրուած է 19րդ դարու աւարտի վէպերու ըմբռնումով: Զգալի է որ հեղինակը քաջածանօթ է ռուսական գրականութեան դասականներուն – Թոլսթոյ, Տոստոեւսկի – եւ կրած կը թըւի ըլլալ որոշ ազդեցութիւններ: Գեղագիտականօրէն ամէն բան կատարեալ չէ: Պատումին թանձրութիւնը, շատ քիչ ստորաբաժանումներով եւ բացատրութիւններով, նաեւ նացիական տիտղոսներու առատութեամբ, դժուար ընթեռնլի կը դարձնէ գիրքը:

Այսուհանդերձ ընթերցողը վէպին կը կապուի: Վէպին հարուստ ատաղձը, մօտաւոր անցեալի մարդկային ահաւոր ողբերգութիւնը, պատերազմներու գազանային բնոյթը, սկզբունքներու սնանկութիւնը, Եւրոպայի աւերումը բոլոր կողմերով եւ իմաստներով, վաւերագրային մանրամասնութիւնները (թէեւ անոնց մատուցման անտանելի եղանակը քիչ մը կը պղտորէ ամբողջական պատկերը) մարդկութեան հաւաքական յիշողութեան մաս կը կազմեն, եւ ընթերցողը կամայ – ակամայ, երբեմն անդոհանքով, մերթ զզուանքով, մասնակից կը դառնայ դէպքերու հոլովոյթին: Խռովք մը հանդարտեցընելու ձեւը կրնայ աւելի խռովք փնտռելու մէջ կայանալ:

Որպէս եզրափակում կարելի է աւելցնել թէ հաւաքական յիշողութիւնը մարելու ժամանակ ալ չեղաւ, հետեւաբար գործը ունի նաեւ այժմէական ճիշդաւորումներ, այլ գունաւորումներով եւ յաւելեալ դերակատարներով: Բ. Աշխարհամարտէն ետք չարունակուող տեղական թէ շրջանային պատերազմները, աւերները, խժդժութիւնները, ջարդերը, փոքրամասնութիւններու մաքրագործումը, խտրականութիւնը, կանգ չեն առած աշխարհի չորս կողմերը: Միւս կողմէ, «Les Bienveillantes»ները կը շարունակեն ըզգացնել իրենց մղձաւանջային ներկայութիւնը եւ մենք եւս կ'ընկըրկինք զիրենք կոչել իրենց անունով:

Գ. Բ.

Պոքրըն

La destruction des Arméniens (1915) et des Tutsis (1994)

AU MILIEU DES RUINES de Zabel ESSAYAN et *DANS LE NU DE LA VIE* de Jean HATZFELD

Comparaison

Ce texte a fait l'objet d'une lecture à deux voix par Hermine Karagheuz et Liliane Daronian. le 4 novembre 2006, lors des journées Mémoires arméniennes *(installation andiovisuelle, exposition, tables rondes) organisées au Parc de la Villette -dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France- par Jean-Claude Kebabdjian et Jacques Kebadian et par l'AAA, et le CRDA. Une version augmentée sera publiée dans les* Mélanges, *dédiée à l'historien Jean-Pierre Chrétien.*

En lisant **Dans le nu de la vie** [1] de Jean Hatzfeld qui concerne le génocide du Rwanda, il s'est produit comme un appel à comparaison avec **Au milieu des ruines** [2] de Zabel Essayan, dont je poursuivais alors la traduction. **Au milieu des ruines** porte sur le massacre des Arméniens dans l'Empire ottoman, en Cilicie. L'appel est venu des textes eux-mêmes, peut-être de la «blessure cachée» évoquée par Sylvie Umubyeyi, interrogée par Jean Hatzfeld : **«Après le passage du génocide, il subsiste, enfoui dans l'esprit du rescapé, une blessure qui ne pourra jamais se montrer en plein jour, aux yeux des autres. Nous, nous ne connaissons pas exactement la nature de la blessure cachée, mais au moins nous savons qu'elle existe»** [3].

En 1908, l'avènement du pouvoir jeune-turc dans l'Empire fait espérer une ère de réformes et de libertés. L'espoir sera de courte durée et presque aussitôt, en avril 1909, surviennent des massacres qui feront quelques trente mille victimes parmi la population arménienne de Cilicie [4]. Ils furent précédés par ceux qui endeuillèrent les provincs arméniennes sous le sultan Abdul Hamid en 1894-96, et suivis par la Catastrophe [5] de 1915-16 qui anéantira les Arméniens de l'Empire, faisant un million et demi de victimes [6].

Le 6 avril 1994, l'avion qui ramène à Kigali, le président du Rwanda, Juvénal Habyarimana, fait l'objet d'un attentat qui provoque la mort du président. C'est le prétexte au déclanchement de tueries de Tutsis et aussi des Hutus de l'opposition dans tout le Rwanda, selon un plan concerté de longue date. Ces tueries feront entre huit cent mille et un million de victimes. Jean Hatzfeld s'attachera à recueillir les témoignages de rescapés dans la région de Nyamata [7].

Née à Constantinople, en 1878, la vie de Zabel Essayan, grande figure de la littérature arménienne, fut mouvementée. Son histoire reflète celle du peuple arménien qui s'ouvre alors au monde, aspire à la liberté et subit une succession d'événements tragiques. Elle séjourna à Paris où elle se maria, fit des études et écrivit. Le 24 avril 1915, elle échappa de justesse à la rafle des intellectuels dans la capitale ottomane, prélude au projet d'extermination des Arméniens. Après avoir résidé en divers pays, elle se rendit en Arménie et son parcours s'acheva en 1943, dans une obscure geôle soviétique. En juin 1909, mandatée par le patriarcat arménien de Constantinople, elle se rend en Cilicie dans le cadre de la Croix-rouge arménienne, pour porter assistance aux sinistrés, notamment à la cohorte des orphelins. De retour, elle écrit **Au milieu des ruines** [8].

Jean Hatzfeld, né en 1949, a été journaliste à **Libération.** Il fut chroniqueur sportif, correspondant de guerre. Il est aussi écrivain. Il a séjourné plusieurs mois au Rwanda depuis le génocide, et plus précisément sur les collines de Nyamata où il a recueilli des témoignages de rescapés tutsis.

Le travail comparatif proposé confronte ce qui fut écrit au début et à la fin d'un siècle, dans des contextes aussi différents que l'Empire ottoman et la République rwandaise.

La Cilicie et les collines de Nyamata sont respectivement deux régions incluses dans des ensembles plus vastes : l'Empire ottoman pour la première, la République de Rwanda pour la seconde. La commune de Nyamata est près de cent fois moins étendue que la Cilicie mais le nombre des victimes y est presque deux fois plus important: les tueries s'y commettent pendant 5 semaines, **«entre le lundi 11 avril à 11 heures et le samedi 14 mai à 14 heures»** [9]. Elles durent 6 jours en Cilicie où elles se produisent en deux temps, du 14 au 16 avril, puis du 25 au 27 avril 1909 [10]. La violence des tueries s'exerce dans les villes et villages parfois très distants et dans ces espaces de tueries, la mort est omniprésente, comme dans les marais de Nyamata.

Se remémorant une messe de requiem, Zabel Essayan montre comment le processus identificatoire opère en elle : **«M'abandonnant jusqu'au tréfonds de la douleur, je sentais mon individualité se fondre peu à peu dans la souffrance collective. [...] C'est alors que j'ai communié avec le véritable destin de mon peuple»** [11]. Elle aimerait pouvoir se délester de cette trop grande implication laquelle, pense-t-elle, pourrait nuire au caractère universel de ce dont elle a à témoigner et qu'elle considère, avant la lettre, comme un crime contre l'humanité : **«[...] j'irais jusqu'à souhaiter que soit oubliée la nationalité de l'auteur et que l'on se souvienne que la douleur, l'indignation, le chagrin ou le désespoir, qui ont fait tour à tour entendre leur voix en ces pages, ne sont que l'expression de sentiments humains»** [12].

Zabel Essayan décrit l'univers de souffrance qui se présente à elle. Cet univers s'insinue en elle, parce qu'elle anticipe, parce qu'elle voit et entend, enfin, parce qu'elle imagine. Son empathie et sa capacité identificatoire deviennent des outils de transmission là ou la raison défaille. Elle se décrit elle-même revivant en imagination —jusqu'aux confins de l'imaginable— ce qui lui a été rapporté, comme si elle voulait redonner corps —son corps— à ce qui s'est passé : celui du témoin direct. Evoquant l'ouvrage, le critique et écrivain Hagop Ochagan ne dit-il pas, en substance, par une formule forte et elliptique, que c'est avec son corps que Zabel Essayan a écrit ses impressions ? [13].

Jean Hatzfeld ne donne pas, dans son livre, les raisons qui l'ont conduit à écrire sur la tragédie du Rwanda. Un début de réponse apparaît dans les propos d'une rescapée : **«...j'ai compris votre besoin d'entendre ce que nous avons vécu pendant tout ce temps, votre désir de savoir comment je devrais survivre à ces peines»** [14]. On apprend dans une interview au journal **Le Monde** [15] qu'il est issu d'une famille juive et habité par l'histoire d'un autre génocide : **«C'est compliqué parce que le mot est tabou dans ma famille».** L'identification de Jean Hatzfeld aux rescapés aiguise probablement une écoute que parachève un travail d'écriture. Par ce travail, l'auteur «présente» la parole des rescapés, il s'en fait l'intercesseur.

Dans ce même article, Jean Hatzfeld s'explique sur la nature littéraire de son travail : **«la construction littéraire permet d'approcher plus près de la vérité».** [...] **Pour donner tout leur sens à ces témoignages, il faut les inscrire dans la littérature».**

Il en est de même pour **Au milieu des ruines** considéré comme un chef d'œuvre de la littérature arménienne.

Dans les deux cas, le passage par l'identification —explicite ou implicite— et celui par la littérature jouent un rôle central qui permet d'affronter un réel innommable, difficilement saisissable.

Les conditions de production de chacune des œuvres sont à l'opposé. **«Le séjour à Nyamata s'échelonne sur plusieurs mois, interrompu par des retours à Paris afin d'écouter les entretiens**[...] **et repartir avec de nouvelles questions»** [16] [...] **«Là-bas m'attendent une chambre dans la maison d'Edith, une voiture tout-terrain [...] et un magnétophone»** [17]. Les tueurs ne sont pas au pouvoir au Rwanda, et dans la commune de Nyamata, ils sont plutôt au pénitencier de Rilima ou en fuite au Congo.

Pendant son séjour de près de trois mois, Zabel Essayan n'est pas seulement, on l'a vu, préoccupée d'écriture. Ses rencontres avec les sinistrés sont de courte durée, uniques. Chaque séparation est vécue par eux comme un abandon.

Régnait à cette époque une liberté d'expression dangeureuse dans le cadre d'un régime qui prônait les libertés et ourdissait simultanément le crime. Les précautions auxquelles elle est tenue sont perceptibles. En Cilicie, l'impunité ds criminels est la règle: **«...assis devant des boutiques, sur des tabourets bas, des hommes accusés de meurtre fumaient tranquillement le narguilé»** [18] Le constat des rescapés est douloureux: **«...des criminels avérés sont laissés libres et lorsqu'ils passent à côté de nous, ils se retournent avec insolence, ils nous dévisagent...»** [19]. La punition s'abat plutôt sur les rescapés et surtout sur ceux qui ont eu l'audace de résister : **«...ceux qui n'avaient pas été massacrés étaitent considérés comme coupables de vivre. Ceux qui avaient pris les armes pour défendre leur maison et leur village [...] étaient condamnés à mort ou à de longues peines d'emprisonnement»** [20].

Zabel Essayan parcourt la Cilicie, sous les yeux des tueurs, alors qu'elle est femme et arménienne. Elle voyage sur de longues distances, sous un soleil de plomb, dans une charrette qui lui brise le dos. La nuit, elle craint de n'avoir nulle part où dormir : **«Nous savions déjà qu'il ne restait ni église, ni école; pas le moindre foyer arménien où nous aurions pu demander l'hospitalité»** [21].

Les témoignages sont recueillis par Jean Hatzfeld en 1997, soit trois ans après les faits, seulement deux mois

après Zabel Essayan qui se rend en Cilicie en juin 1909. Le temps commence à exister à nouveau dans les collines de Nyamata alors qu'en Cilicie il est plus proche de ce qu'évoque Claudine Kayitesi : **«On était oublié du temps. Il devait continuer de passer pour d'autres, des Hutus, des étrangers, des animaux, mais il ne voulait plus passer pour nous»** [22].

Le texte de Z. Essayan est un sombre récit de voyage. L'ensemble semble avoir été écrit d'un souffle d'une écriture fluide toujours soutenue. Portant l'histoire d'une humanité bafouée, il apparaît comme un long fleuve qui coulerait sans heurt. Il est protecteur, maternel à l'image de l'exergue au chapitre sur les orphelins **«...en chaque orphelin, voyez votre propre enfant et souffrez pour chacun d'eux en particulier. Offrez votre cœur tout entier pour cette maternité imprévue et douloureuse»**. Lorsqu'il se fait intercesseur, entre la vie —ceux à qui il s'adresse— et la mort —ceux dont la vie a été brutalement interrompue—, le texte évoque, par l'intériorité, la spiritualité qui en émane, certains statues ou masques africains à l'interface de la vie et de la mort, du visible et de l'invisible. Le sentiment d'ampleur n'est jamais débordement.

Dès son arrivée en Cilicie, Zabel Essayan éprouve le sentiment de se trouver face à des gens qui ont dans les yeux le souvenir des mêmes flammes, et dont la parole est porteuse de la même confusion. La vision du dortoir des orphelins donne cette même impression d'un tout indivisible : **«...sur des matelas alignés à même le sol, régnait une confusion de membres enfantins à moitié nus... Comme l'espace manquait, on avait l'impression que les enfants étaient couchés comme agglutinés les uns aux autres»** [23]. Certaines figures émergeront de cette masse indistincte.

Jean Hatzfeld présente quatorze témoignages dans un cadre ordonné de manière identique. Une première page donne en titre, le prénom, le nom, l'âge, la fonction, le lieu d'habitation du témoin. Suit une photo qui le représente dans un cadre familier. La présentation identique ne s'oppose pas à la volonté d'individuation. On peut penser que l'auteur cherche à donner toute sa place à la personne du rescapé, à sa parole, à sa dignité, à sa part dans la vie. Tout en finesse et profondeur, la parole des rescapés, qui parviennent à mettre l'indicible en mots, est bouleversante.

Zabel Essayan relève que les sinistrés arméniens n'accèdent guère à la parole. **«La terrible réalité»** est **«au-delà des limites de l'imagination humaine. Ceux qui l'ont vécu ne sont pas non plus capables de la raconter dans son intégralité; tous bafouillent, soupirent, pleurent et ne rapportent que des bribes d'événements»** [24].

Elle se heurte à ce même silence en elle-même : **«Mais ce que je vis dépassait toute imagination; il m'est difficile d'en donner une vue d'ensemble; les mots, avec leur signification quotidienne et courante, sont incapables de décrire les scènes épouvantables, indicibles, que mes yeux eurent à contempler»** [25]. Claudine Kayitesi, dans **Le Nu de la vie**, cherche aussi un mot manquant : **«...il manque un mot en kinyarwanda pour désigner les méfaits des tueurs d'un génocide, un mot dont le sens surpasse la méchanceté, la férocité et cette catégorie de sentiments existants»** [26]. Elle ajoute un peu plus loin : **«Je pense d'ailleurs que personne n'écrira jamais toutes les vérités ordonnées de cette tragédie mystérieuse [...]»** [27].

Dans les deux textes, la volonté d'extermination et le désespoir qu'elle engendre font référence à un «infini» qui échappe au domaine de l'imaginable, du compréhensible, du trasmissible. Rapporter ces faits est ressenti à la fois comme une exigence et une impossibilité. Zabel Essayan en témoigne : **«...mais je ne parviens jamais à faire la somme des éléments composant l'histoire infinie et sanglante que représente chacune de ces têtes d'anfans»** [28].

Les femmes et les enfants constituent l'immense majorité des sinistrés de Cilicie, dans une société qui donne ordinairement peu de place à leur parole. Ajoutons que les sujets chrétiens sont, dans l'Empire, infériorisés et dominés, ce qui altère aussi leur libre expression. Ce que l'on appelle le **«silence des rescapés»** s'en trouve probablement redoublé. A la rareté des paroles se substituent des sanglots, des gémissements, des hurlements, qui font écho aux rituels traditionnels de deuil. Les femmes s'arrachent les cheveux, se griffent le visage, déchirent leur vêtements, se frappent elles-mêmes, se tordent de douleur. Le corps se substitue à la parole manquante. Et quand on observe ces corps, ce ne sont que les plaies non cicatrisées, visages cadavériques défigurés, lèvres convulsées, membres disloqués. On chante plutôt qu'on ne parle: berceuses sur la sépulture d'un enfant, chants de lamentation.

Dans eL Nu de la vie est parcouru par le mot «génocide». Cette phrase d'Innocent Rwililiza illustre la prégnance du mot dans la réalité rwandaise : **«Tous les jours je prononce le mot "génocide»** [29]. L'usage du mot, en référence au génocide des Juifs, semble aider à penser ce qui est arrivé.

En 1909, le mot n'existe pas, ni en 1915. Mais des éléments de comparaison existent dans l'histoire des Arméniens. Zabel Essayan fait souvent référence aux massacres de 1884-86. Le destin doublement tragique des travailleurs saisonniers, **«déjà endeuillés et meurtris»** [30], la bouleverse. Ayant survécu aux massacres dans les provinces arméniennes, venus en Cilicie pour y travailler la terre, ils y trouvent la mort.

1909 en Cilicie ou 1994 au Rwanda ne sont pas des faits isolés, dans l'un comme dans l'autre cas, les rescapés évoquent des antécédents, un climat sombre, une chaîne de crimes impunis.

Abordons de plus près le champ proprement dit de la terreur et des massacres.

Au Rwanda comme en Cilicie, la déshumanisation précède la mort. Au Rwanda on donne aux Tutsis des noms d'animaux nuisibles : **«cancrelats»**, **«vers»**, **«serpents»** [31]. Innocent Rwililiza décrit ainsi le mécanisme : **«Ils avaient enlevé l'humanité aux Tutsis pour les tuer plus à l'aise...»** [32]. En Cilicie, on traite les Arméniens de **giavours**, terme de mépris appliqué aux non-musulmans: **«Ils ne nous ont pas considérés comme des êtres humains... Ils nous ont traités pis que des chiens... Ils nous tuaient en disant: "Vous êtes sans Dieu, et tout comme votre Christ qui est mort dans la souffrance, chacun d'entre vous mourra dans la souffrance...»** [33].

Au Rwanda comme en Cilicie, ce que l'on croit être un refuge sacré —l'église— est en réalité un piège mortel où l'on meurt par centaines, par milliers.

En Cilicie comme à Nyamata, il arrive que le sang des victimes soit ingéré par les survivants. Angélique Mukamanzi explique comment on maintenait les enfants en vie pendant la fuite dans les marais : **«On leur disait de rester gentils comme des poissons dans les mares. C'est-à-dire de ne pas sortir plus que la tête et de ne pas pleurer. On leur donnait à boire l'eau des boues, même si, parfois, elles étaient un peu teintées de sang»** [34]. Claudine Kayitesi, elle aussi, se souvient: **«On buvait l'eau du marais pleine de boue. Elle était vitaminée, excusez-moi l'expression, du sang des cadavres»** [35]. Dans **Au milieu des runies** affleure la révolte : **«...la putréfaction était telle que l'on fût obligé d'enlever les cadavres qui étaient cachés dans ces vastes moissons. Et le pain dont ils firent l'aumône ensuite aux veuves et aux orphelins, provenait du blé irrigué par ce sang»** [36].

Cibles du projet d'extermination, les corps vivants et les corps morts sont dans une terrible proximité. Dans l'église de Nyamata, **«les gens qui ne coulaient pas de leur sang coulaient du sang des autres...»**. Claudine Kayitesi a une phrase saisissante pour décrire cette proximité : **«Nous, quand on rencontrait ces cadavres tout nus qui avaient été découpés, [...] cette vision de nudité nous brûlait les nerfs d'une terrible façon. Ces corps nus à l'abandon du temps, ils n'étaient plus tout à fait eux, ils n'étaient pas encore nous. Ils étaient un cauchemar véridique, je ne pense pas que vous pouvez comprendre»** [37].

De nombreuses scènes, dans les deux ouvrages présentent des enfants martyrisés au-delà de l'imaginable. Dans un long passage, Zabel Essayan suggère le viol d'un enfant : **«Son enfance déshonorée, outragée, s'était éveillée, prématurément, au plus grand des malheurs humains»** [38]. Au Rwanda, **«...toutes les femmes s'attendaient à être violées»** [39]. En Cilicie **«...» des vieilles femmes paralysées et aveugles furent oubliées dans les maisons incendiées»** [40] dans les collines de Nyamata, beaucoup de vieillards **«se sont laissés périr, assis au petit jour contre un arbre[...]»** [41].

En Cilicie comme à Nyamata, il faut faire souffrir plus encore en tuant tous les membres d'une famille sous les yeux d'un membre survivant de cette même famille.

En Cilicie, les instruments de mort les plus courants sont l'arme blanche, le fusil et le feu, et à Nyamata, le feu encore et la machette, un instrument agricole.

Quels sont les bruits que fait le crime de masse? Les tueurs arrivent en chantant dans l'église de Nyamata : **«[...] Ils criaient de toutes leurs forces, ils riaient à gorges chaudes. Ils cognaient à bout de bras, ils coupaient sans choisir personne»** [42]. Ces rires rendent fous : **«...les gens sur le point de mourir devenaient fous en entendant les rires diaboliques d'une foule sauvage assoifée de sang»** [43]. Dans l'église de N'tarama, **«on n'entendait que le brouhaha des attaques, on était presque paralysés, au milieu des machettes et des cris des assaillants»** [44]. En Cilicie, **«à travers le bruit assourdissant et continu des fusils, celui de voix humaines parvenaient jusqu'à nous, confus, indéterminé, effrayant, comme sorti d'une seule bouche»** [45]. L'impressionnante expression de Cassius Niyonsaba, douze ans, est très évocatrice : **«Il y avait un fort tapage et fort silence en même temps»** [46].

Alors que sur les collines de Nyamata, on voit évoluer de petites équipes de tueurs bureaucrates qui **«travaillent» de «9h30 à 16h»** [47], c'est plutôt l'impression d'une foule qui attaque par surprise qui prédomine en Cilicie mais le crime y est tout aussi organisé et entre Adana et Erzine les tueries sont coordonnées au moyen du télégramme.

. . .

Ce mouvement de va-et-vient entre les deux textes est loin d'épuiser le sujet, mais déjà semble apparaître une communauté de destin entre ceux qui gardent, au fond d'eux-mêmes, une **«blessure qui ne pourra jamais se montrer en plein jour»**, **«blessure cachée»** dont ils ne connaissent pas la nature mais qu'ils partagent.

LILIANE DARONIAN

(1) J. HATZFELD, *Dans le nu de la vie : récits des marais rwandais*. Paris, Seuil, 2000. Référence en abrégé : *Le nu*

(2) Z. ESSAYAN, *Au milieu des ruines*, Constantinople, H.H.E., 1911, traduit de l'arménien par Liliane Daronian et Annie Kambourian, non publié. Référence en abrégé : *Les ruines*

(3) *Le nu*, p. 208.

(4) «Cette région de près de 37 350 km², enclavée entre le Taurus cilicien au nord et à l'ouest, l'Antitaurus et l'Amanus à l'est et la mer Méditerranée au sud, recouvre approximativement les limites du royaume arménien de Cilicie [...]», Raymond KEVORKIAN, «Les massacres de Cilicie d'avril 1909», *Revue d'histoire arménienne contemporaine*, 1999, Tome 3, n° spécial, p. 21.

(5) *aghed*, en arménien.

(6) «Les massacres de 1894-1896 marquent, de fait, le début du processus génocidaire qui va se poursuivre sous trois régimes politiques successifs». Claire MOURADIAN, «La question d''Orient ou la sanglante agonie de "l'homme malade"», *Revue d'histoire de la Shoah*, numéro spécial ayant pour titre : *Ailleurs, hier, autrement : connaissance et reconnaissance du génocide des Arméniens*, janvier-août 2003, 177-178, p. 81.

(7) «La commune de Nyamata s'étend sur une quinzaine de collines d'une superficie totale de 398 km². Sa population en mars 1994, à la veille du génocide s'élevait à environ 119 000 habitants: environ 60 000 Hutus et 59 000 Tutsis]...[Environ 50 000 Tutsis ont été assassinés [...]» *Le nu*, p 229.

(8) Voir notamment au sujet de cet ouvrage, l'article de Krikor BELEDIAN, «L'expérience de la catastrophe dans la littérature arménienne», *Revue d'histoire arménienne contemporaine*, 1995, Tome I, p. 127-197 et le chapitre de l'ouvrage de Marc NICHANIAN, *Entre l'art et le témoignage: littérature arménienne au XXe siècle*, vol. I, «Zabel Essayan: la fin du témoignage et le revirement catastrophique», Genève, Métis Press, 2006, p. 215-274.

(9) *Le nu*, p. 7.

(10) Raymond KEVORKIAN, «Les massacres de Cilicie d'avril 1909», *Revue d'histoire arménienne contemporaine, op. cit.*, p. 59 et 89.

(11) *Les ruines*, p. 24.

(12) *Les ruines*, p. 8.

(13) Hagop OCHAGAN, *Hamapatker arevmtahay grakanutyan* [*Panorama de la littérature arméno-occidentale*], Beyrouth, Hamazkaïne, 1968, Vol. 6, p. 246 (en arménien).

(14) *Le nu*, p. 169.

(15) *Le Monde 2*. Supplément du *Monde* daté du 21-22 mars 2004.

(16) *Le nu*, p. 173.

(17) *Le nu*, p. 173.

(18) *Les ruines*, p. 272.

(19) *Les ruines*, p. 225.

(20) *Les ruines*, p. 6.

(21) *Les ruines*, p. 221.

(22) *Le nu*, p. 192.

(23) *Les ruines*. p. 39.

(24) *Les ruines*, p. 17.

(25) *Les ruines*, p. 35.

(26) *Le nu*, p. 189.

(27) *Le nu*, p. 198.

(28) *Les ruines*, p. 37.

(29) *Le nu*, p. 112.

(30) *Les ruines*, p. 122.

(31) Sur la propagande qui contribua à la déshumanisation et conduisit au génocide voir *Rwanda, Les média du génocide*, sous la dir. de Jean-Pierre CHRETIEN, Paris, Karthala, 2002.

(32) *Le nu*, p. 100.

(33) *Les ruines*, p. 207.

(34) *Le nu*, p. 82.

(35) *Le nu*, p. 190.

(36) *Les ruines*, p. 68.

(37) *Le nu*, p. 196.

(38) *Les ruines*, p. 42.

(39) *Le nu*, p. 70.

(40) *Les ruines*, p. 18.

(41) *Le nu*, p. 54.

(42) *Le nu*, p. 17.

(43) *Les ruines*, p. 18.

(44) *Le nu*, p. 51.

(45) *Les ruines*, p. 51.

(46) *Le nu*, p. 51.

(47) *Le nu*, p. 7.

■

Avétis Aharonian,
SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTÉ

Marseille, éd. Parenthèses, 2006, collection «diasporales».

par Chakè MATOSSIAN
Docteur en Philosophie et Théorie de la Communication

Sous une couverture graphiquement réussie, reprenant une image du film **Ararat** d'Atom Egoyan, les éditions Parenthèses rééditent le receuil paru en 1979 des textes d'Avéits Aharonian écrits entre 1898 et 1902 lors de son séjour en Europe, pour le périodique officiel de la Fédéraiton révolutionnaire arménienne, **Drochak**, dirigé par Christapor Mikaelian à Genève. Ecrivain, chroniqueur et homme politique, né en 1866 dans un petit village au pied de l'Ararat, Avétis Aharonian a vécu les massacres perpétrés sous le règne d'Abdul Hamid et les a vus comme l'annonce d'une extermination plus effrayante encore qu'il découvrira avec le génocide de 1915. Les dix-neuf nouvelles réunies ici transportent ses souvenirs, ou plutôt les impressions indélébiles que de telles expériences limites laissent sur l'esprit, la mémoire et le corps. Si Avétis Aharonian a étudié à Etchmiadzine, à Lausanne et à Paris, il n'en a pas pour autant oublié la campagne, les paysage des montagnes, les forêts, les champs, la flore et la faune qui y vivent ou qui y meurent et surtout y agonisent. Sa vie se passe entre le Caucase et l'Europe ; il occupe des postes importants comme celui de la présidence du Conseil national arménien du Caucase et, à la proclamation d'indépendance de la République arménienne, le 28 mai 1918, celui de président de la délégation de la République arménienne. Il signe le traité de Sèvres le 10 août 1920 et quitte l'Arménie effondrée et soviétisée pour s'établir en France où paralysé depuis 1933, il s'éteint en avril 1948, à Marseille.

Le style de ces nouvelles, peut sembler assez daté au lecteur d'aujourd'hui plus habitué à la crudité et à la cruauté du réel banalisées par les médias. Certes, le pathos un peu trop larmoyant d'Avétis Aharonian, ses effets mélodramatiques teintés de romantisme, contrastent avec des écrits épiques récents, relatant les mêmes faits, comme **Le conte de la pensée dernière**[1] dans lequel Edgar Hilsenrath narre crument, avec vigueur et animosité, à traveres l'histoire d'un paysan arménien émigré un temps aux Etats - Unis et revenu sur ses terres, les massacres subis par les Arméniens et la programmation du génocide par les Turcs. Voici un extrait des pages d'Hilsenrath décrivant ce qui a suivi le soulèvement de Van :

Sur l'ensemble du territoire anatolien, c'est aux portes mêmes des villes que les Arméniens furent fusillés. A Bakir, cependant, on se montra plus discret. Comme les hautes montagnes n'étaient pas très éloignées, on conduisit les Arméniens arrêtés à l'extérieur de la ville, dans la montagne, à une distance que j'évalue à quarante longueurs de cigarette, ni plus ni moins. Là où les gorges si profondes que les zaptiehs eux-mêmes craignaient de regarder par-dessus les promontoires rocheux, là où les djinns mêlaient leurs hurlements à ceux du vent et où un homme vaillant ne pouvait pisser dans un ravin sans éprouver une sensation de creux à l'estomac, là où l'on n'avançait qu'avec prudence et où l'on tenait serrées les rênes de sa monture, c'est là qu'on les fusilla. Cependatn, tous ne furent pas fusillés : Les gendarmes étrangers à la région, appelés en renfort pour prêter la main aux zaptiehs de Bakir, disaient qu'il fallait économiser les munitions, parce qu'on était strictement rationné à ce point de vue et que les temps étaient difficiles — ce que d'autres avaient déjà dit avant eux. Ces zaptiehs venus d'ailleurs donnèrent l'exemple en passant les Arméniens au fil de l'épée. Plusieurs commandos de tchettés arrivèrent également sur les lieux. Et ces tchettés avaient des haches dans leurs fontes. Les stupides et indolents zapetiehs de Bakir furent stupéfaits de voir avec quelle dextérité les tchettés s'entendaient à défoncer les crânes des Arméniens à la hache, à croire que ils n'avaient jamais rien fait d'autre de leur vie. C'était un avantage aussi de ne pas avoir à enterrer les morts, les ravins constituaient des tombes idéales.[2]

Avétis Aharonian n'avait certes pas manqué de souligner le sadisme des gendarmes turcs (zaptié), les insultes et les tortures qu'ils infligaient aux villageois, notamment au sacristain Grégoire, mis à nu par ses bourreaux :

Le sacristain se pencha sur le piège et se mit à donner des explications. Lorsqu'il avança les deux mains vers la partie qui attrape la patte ou le cou de l'animal imprudent, l'un des zaptié déclencha soudain le mécanisme et les deux poignets du malheureux vieillard furent immédiatement coincés dans le piège. Il hurla de douleur : c'était insupportable. Des larmes amères apparurent dans les yeux du vieillard et tombèrent sur les poignets meurtris. Toutes ses supplications restèrent vaines. Ils ne le libérèrent pas. Ils en riaient au contraire et s'amusaient. Le vieillard essaya de se libérer les mains en s'aidant des pieds. Mais sans succès. Il se débattait comme un fauve blessé et hurlait de douleur. Son corps nu pris au piège se roulait au sol. Il suppliait, pleurait alors que les zaptié riaient sans cesse. Ils trouvaient le spectacle vraiment très amusant.[3]

Parfois, les larmoiements semblent trop abondants. Ils sont en fait le revers de la virilité, indissociable de l'héroisme;l'homme viril et héros proné par Aharonian est aussi un homme capable de pleurer et de faire pleurer les autres. Les femmes héroiques sont des femmes viriles, des veuves. Les types de femmes chez Aharonian se distinguent par leur rôle social, par leur position dans le tissu social fondé sur les liens du mariage. Il y a les veuves, les vierges et les mères. Les veuves dégagent une force virile, prennent des initiatives, risquent la vie pour la liberté, l'honneur et la résistance. Les vierges se sacrifient, les mères, comme la déesse grecque Hestia restent autour du foyer et nourrissent ceux qui gravitent autour de ce centre chaleureux où il arrive qu'un chat ronronne. Elles perdent en général un fils. L'homme quant à lui se distingue, à la fois par une position sociale et par son caractère. Chez Aharonian, le héros résistant est forcément asocial, il vit en marges, retiré dans la montagne et dépend, pour sa nourriture et sa survie, des habitants du village. Aharonian laisse peu de choix au paysan villageois : il y a celui qui se convertit à la résistance, celui qui tente d'aider mais finit par trahir sans le vouloir et doit, par culpabilité, se convertir à la résisitance et, enfin, il y a aussi le vrai traitre. Le pathos qui marque la narration se trouve renforcé par la «rage» qui vient contrebalancer les larmes. Le mot «rage» est sans doute celui qui apparaît le plus dans les contes réunis ici. La rage naît de la vue du sang des siens versé injustement, c'est la rage des personnages ; mais c'est aussi, bien sûr, la rage de l'auteur et cette rage, Aharonian la dirige contre la croyance du peuple arménien, une croyance qui devient crédulité, une acceptation du texte évangélique pris au pied de la lettre. Il s'attaque à une religiosité qui a entraîné le peuple à accepter d'endosser le rôle du bouc émissaire, à ne pas se révolter : «Qui donc a lié le sang au salut? » (p. 127). La rage d'Aharonian est une rage biblique plus qu'une rage d'athée. C'est Job plus que Voltaire.

Ils m'ont dit : «donne-nous ton caftan». Je leur ai même donné ma soutane. N'est-ce pas ce que l'Evangile m'avait enseigné depuis quarante ans, continua le sacristain ? On m'a frappé à la tête et j'ai présenté mon visage. Ca aussi, c'est l'Evangile qui nous l'a enseigné. Ils ont brulé ma barbe. Puis ils ont percé ma chair... L'Evangile n'avait pas écrit que si l'on perce ta chair, tu ne ressentiras pas la douleur ? Et moi, je l'ai ressentie, et quelle douleur ! [...] Apportez-moi un linceul, Arméniens : il ne me reste que le linceul. Celui qui a donné sa chemise et sa soutane sans broncher à l'ennemi, celui qui a présenté son visage pour être giflé, celui qui, comme moi, a souri sous son poing, doit désormais se promener dans un linceul. Arméniens ! Il ne reste que le linceul ! Nous avons donné trop de chemises et de soutanes. Soyons maudits..., dit le sacristain. Et, affaibli, il s'affala au sol de tout son long, comme un chêne millénaire déraciné par la tempête. (pp. 128-129).

Dans son roman, Edgar Hilsenrath a lui aussi mis en evidence le lien entre souffrance et croyance que renforce l'existence en cet endroit précis de la terre :

«Mais il ne peut pleuvoir durant un mariage arménien !»

Et pourquoi cela ?»

«Parce que le Christ se trouve parmi les convives».

«Comment sais-tu cela?»

«Tout le monde sait cela, dis-je. Le Christ est présent à tous les baptêmes et à tous les mariages arméniens.»

«De tous les chrétiens, les Arméniens sont-ils ses préférés ?»

«Oui, mon angelet, dis-je, moi, le conteur. De tous les chrétiens, les Arméniens sont ses préférés, car ils sont en grand danger ici, au pays des musulmans.»

«En grand danger ?»

«En grand danger.»

«Par amour pour Lui ?»

«Par amour pour Lui.»[4]

Aharonian peint en noir, un peu comme Géricault, au bitume, en faisant appel aux éléments météorologiques, principalement la tempête, caractéristique de la vision du sublime romantique. La force des éléments, la puissance du vent se font les indices de l'horreur indicible. Le souffle de la tempête, le mugissement du vent deviennent les seul bruits, les seuls sons capables d'exprimer l'horreur dépourvue de sens qu'aucun mot dans aucune langue ne saurait signifier. Ce qui est indicible est aussi irregardable, d'où la présence de l'aède aveugle (**l'achough**) dont le chant se mêle aux sifflements lugubres d'un vent nocturne balayant un cimetière où il cherche désespérement son fils. S'adressant à un large public, puisque les textes paraissent dans un journal, Aharonian tente d'éveiller un juste sentiment de révolte en prônant un idéal héroïque dont la gestuelle théâtrale parfois outrée peut sembler un peu ridicule aujourd'hui. Ainsi fait-il dire au **haidouk** ou résistant arménien au moment où celui-ci meurt dans les bras du pauvre paysan Baghdo : «Ah ! je ne suis qu'une grue atardée... Des lieux lointains... Mon aile s'est brisée... Mes ailes sont brisées... Je ne peux plus, je n'en peux plus... Qui es-tu ?» (p. 96). Qu'un homme vivant ses dernières minutes puisse parler de lui-même métaphoriquement en se comparant à une grue semble peu plausible. D'où la nécessité de situer ces textes dans leur contexte. Ils prennent en quelque sorte la relève des contes de fées et des légendes que les grand-mères racontaient dans les villages comme celui où a grandi Aharonian. Avec l'horreur des massacres, ce ne sont plus les fées qui pourraient faire rêver mais les héros qui doivent réveiller l'esprit de lutte, de défense et de justice. N'oublions pas que Aharonian ne narre pas pour le plaisir de la narration mais pour témoigner de l'insupportable qui doit passer par le détour de la représentation pour être communiqué. Dès lors que, par rapport à ce réel, toute parole est toujours déja un masque ou un simulacre, autant se jeter tout entier dans le style de la fiction.

Les contes d'Aharonian n'oublient pas la vie. Au témoignage de l'auteur s'ajoute celui du cosmos. Aharonian en appelle aux étoiles, aux rochers, aux montagnes et aux champs. La nature est témoin et la nature est tombeau (champs, lacs, rivières). L'oiseau et le serpent, figures symboliques s'il en est, scandent les textes. Il arrive à l'auteur de se faire oiseau, de voler, en compagnie d'une vierge incarnant «l'esprit de liberté». Aharonian prend une vision aérienne de son pays qu'il ne reconnaît plus, non que les éléments y soient changés mais bien la couleur, leur couleur naturelle. Les rivières coulent toujours, mais elles sont devenues rouges, et rouges les champs. Couleur signalétique par excellence, le rouge du sang versé se fait annonciateur d'un nouvel homme né de la terre. Adam, ne l'oublions pas, signifie le rouge, le vivant. Ainsi Aharonian espère-t-il transmettre la flamme vivante du flambeau, «témoin de vie» :

Dans les foyres sombres et froids, j'ai allumé mon cœur comme un flambeau lumineux et j'ai attisé le feu de mon âme pour réchauffer les corps tremblants des malheureux. Ma parole a pénétré une âme veuve et mélancolique comme des gouttes de fer fondu et j'ai ainsi allumé le feu de la juste colère, là où régnait la glace. Dans les scrupules maudits, j'ai enfoncé l'acier froid de mon regard et j'ai arraché les masques des sourires hypocrites et de la ruse répugnante, en présence de leurs innombrables victimes. J'ai redressé le dos courbé du travailleur affamé et, dans son regard docile, j'ai mis l'étincelle divine. (p. 167).

Le livre d'Avétis Aharonian révèle également, de manière subtile et discrète, presque inconsciente, la culpabilité qui marque les survivants des massacres ou des catastrophes. Pourquoi suis-je encore vivant ? Au sentiment de déréliction s'ajoute la culpabilisaiton qui se fait moteur de l'écriture, injonction. La houlette de l'auteur :

Sur les flancs d'une montagne lointaine, les bergers trouvèrnt dès l'aurore, dans les fleurs, une houlette de fer sans pareille, au bout de la quelle se trouvait un cœur brûlé qui fumait encore . . . (p. 168).

(1) Edgar Hilsenrath, *Le conte de la pensée dernière*, Paris, Albin Michel, 1992 (éd. originale allemande *Das Märchen vom letzten Gedanken*, Munich, 1989).

(2) *Ibid.*, p. 388.

(3) Avétis Aharonian, *Sur le chemin de la liberté*, pp. 125-126.

(4) E. Hilsenrath, *op. cit*, p. 300.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
MARDI
6 FEVRIER
2007

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·636 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·636

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄՆ-ՈՒ ԿՈՂՄԷ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ՞ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԱՄՆ-ու կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան ի վերջոյ ճանաչումի հեռանկարը բաւական խուճապի մատնած կը թուի ըլլալ Անգարան: Ճիշդ է որ դեմոկրատներու յաջողութիւնը որոշ յոյսեր կը ներշնչէ, բայց սխալ է մտածել թէ սոյդ յաղթանակի մը սեմին ենք· ասիկա միայն այն գլխաւոր պատճառով որ Ուաշինկթըն որեւէ միջոց կրնայ օգտագործել անվարան, Թուրքիան մղելու համար սա կամ նա քայլին: Արդէն թրքական աղբիւրներու ըստ թէ Ա. Կիւլի ԱՄՆ այցին պիտի առաջարկուի որ օրինակ՝ Հայաստանի սահմանը բանալով Թուրքիա դրական ժեսթ մը կատարէ, որոշ չափով գաղափար կու տայ դէպքերու յետագայ ընթացքին մասին: ԱՄՆ-ու պաշտօնական դիրքէն, որ կը բնորոշուի նախագահին ու մօտիկ շրջանակին կեցուածքով, ոչինչ փոխուած է: Անոնք նոյնիսկ յայտարարեցին թէ ամէն բան պիտի ընեն ճանաչումի մը պատուար կանգնելու համար:

Նիւթին մասին հետաքրքրական մատնանշում մը կ'ընէր Թուրք ծանօթ լրագրող Մ.-Ա. Պիրանտ ("Հիւրրիյէթ", Փետր. 2)· ըսելէ ետք թէ հայկական օրինագիծը հասունցած ու հասած է ընդունուելու փուլին, կը շեշտէր թէ սովորական սպառնալիքներով, ճառերով կարելի չէր արգելք ըլլալ անոր: Կը թելադրէր դիմել միակ ճարին որ անակնկալ արարքով մը աշխարհը զարմացնելու մէջ կը կայանար:

Մ.-Ա. Պիրանտ գրեթէ սոյդ կը նկատէ դէպքերու հետեւեալ յաջորդութիւնը· մինչեւ այսօր 18 երկրի խորհրդարան ճանչցած է Ցեղասպանութիւնը ու նոյնքան մըն ալ կը պատրաստուի նոյն քայլին: Ցետոյ օրէնքներ պիտի հրապարակուին որոնցմով ժխտողականութիւնը պատժելի արարք պիտի հռչակուի: Պիտի յաջորդէ Թուրքիան եւս ճանաչումի մըղելու պարտադրանքը: Իսկ վերջին փուլը պիտի կազմէ զոհերու շառաւիղներուն հատուցում վճարելու խնդիրը:

Լրագրողը կը յիշեցնէ թէ վերջերս արդէն թելադրած է չանտեսել առանց նախապայմանի յարաբերութիւն հաստատելու Հայաստանի պատրաստակամութիւնը· ան կ'ըսէ· "Երեւանը խօսակից առնելու կարեւորութիւնը շեշտած էի, քանի որ կարելի չէ չէզոքացնել հայկական լոպին": Ապա կը կրկնէ Հայաստանի սահմանը բանալուն օգուտը այս հարցին մէջ, աւելցնելով որ ատիկա իսկ բաւարար պիտի չըլլայ, հարկ է միջազգային հանրութեան զարմանք պատճառելու միջոցը գտնել, քանի որ կ'ըսէ· "Ափսո՜ս, Ցեղասպանութեան արատը մօտ է մեր ճակատը մրոտելու":

Մ.-Ա. Պիրանտին ազդարարութեան անսալու տպաւորութիւնը կը գործէ թերթին նոյն թիւին մէջ տրուած լուրը թէ Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարը Սփիւռքը պիտի հրաւիրէ Ախթամարի եկեղեցիին վերաբացումին: Ան ատիկա յայտարարեր է Ազգային Ժողովի լիագումար նիստին: Ատոր ալ թիրախը Եւրոպական Միութիւնն է "որուն մշակութային քաղաքականութիւնը հիմնուած է ոչ թէ համարակաց, այլ բազմատարր մըշակոյթի մը վրայ: Իսկ Թուրքիա Միութեան եւ համաշխարհային մշակոյթի բազմատարրութեան խոր նպաստէ":

Ա. Կիւլի ԱՄՆ այցին նախօրեակին տեղւոյն հրէական լոպին աշխոյժ գործունէութեան լծուած է, օգնական ըլլալու համար անոր ջանքերուն: Այդ լոպիները պիտի ծանրանան այն փաստերուն վրայ որ Ցեղասպանութեան ճանաչումի պարագային Թուրքիա – ԱՄՆ գործակցութիւնը պիտի տուժէ, յատկապէս Ինճիրլիքի զինուորական խարիսխին Իրաքի համար գործածութեան մարզին մէջ:

Հրէական լոպիներու բուն ջանքը պիտի կայանայ ճանաչումի օրինագիծը Ներկայացուցիչներու Ժողովին լիագումար նիստի օրակարգին չբերելու մէջ: Հոն հասնելու պարագային իրենք նախագահուհի Ն. Փելոզիի վրայ ազդելու մեծ լծակներ չունենալով պիտի աշխատին ազդել Ժողովին չորրորդ դեմոկրատ դէմքը նկատուած Ռահմ Էմանուէլին որ եթէ օրինագիծին արգելք ըլլալուն համոզուի, կրնայ այդ ուղղութեամբ ազդեցութիւն բանեցնել Փելոզիի վրայ:

Ա. Կիւլի ԱՄՆ հասած օրը, Փետր. 4-ին, հեռատեսիլի ամերիկեան կայան մը սփռած է "Կէսգիշերուան ճեպընթաց" ծանօթ ֆիլմը որ թրքական բանտի մը աներեւակայելի խժդժութիւնները նիւթ կ'նէր: Կայանը ֆիլմը ցուցադրած է դիտողներու ամէնէն խիտ եղած ժամերուն: Թրքական լրասփիւռներ յատուկ մտադրութիւն չտեսնելով հանդերձ կատարուածին մէջ, զուգադիպութիւնը ուշագրաւ կը նկատէին:

Ֆ. ՋԷԹԻՆ՝ «ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՈՃԻՐ ԷՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Հ. Տինքի փաստաբանը Ֆ. Ջէթին ընդարձակ հարցազրոյց մը տուած է "Միլլիյէթ"ի (Փետր. 5)· հոն "իրաւական ոճիր" կ'որակէ սպանութիւնը, բացատրելով որ հակառակ մասնագէտներու եւ վճռաբեկի դատախազին տեղեկագրին ուր Տինքի գրութիւններուն մէջ յանցանքի տարր չէր գտնուած, ան "Թուրքի թշնամի" ցոյց տրուեցաւ, անարդար յարձակումներու թիրախ եղաւ ու դատապարտուեցաւ:

Փաստաբանուհին ըսած է նաեւ թէ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին առջեւ բացուած դատը պիտի շարունակեն, նոր թղթածրարով մը ներկայացնելով Հ. Տինքի կատարուած սպառնալիքները, պետութեան կողմէ անոր կեանքին պաշտպանութեան անտեսումը:

Հետաքրքրական է ոճրագործին, ոճիրին մասին իր ախտորոշումը: Ջէթին կ'ըսէ· "պարզ դիպուածի արդիւնք չի կրնար ըլլալ որպէս ոճրագործ 17 տարեկան մէկուն ընտրութիւնը: Ասիկա երեք-չորս երիտասարդի կողմէ "Հ. Տինք անունով Թուրքի թշնամի մը կայ, եկէք երթանք սպաննենք" ըսելով ծրագրըւած ոճիր մը չէ: Վերջին ծայր կազմակերպուած արարք է: ...Նոյնիսկ անկարելի չէ որ փամփուշտը արձակողը կ'անդրտանար թէ վերեւներէն ո՛վ է բուն կազմակերպիչը: Կը խորհիմ որ հետաքննութիւնը մինչեւ պետութեան ներսի շատ կարեւոր անուններու կը հասնի":

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(3 février)

LA MEMOIRE VIVE DE L'ARMENIE

Նկարազարդ յօդուածով մը հրաւէր կը կարդացուի Հայաստան այցելելու, լաւագոյն նկարագրութիւններով տեսարժան վայրերու:

«ԹԱՅՄ ՄԱԿԱԶԻՆ»Ը ԿԸ ՍՐԲԱԳՐԷ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

"Թայմ"ի եւրոպական հրատարակութիւնը Փետրուար 12ի թուականը կրող բայց արդէն ցրուած նոր թիւով սրբագրած է 2005 Յունիս 6ին Հայկական Ցեղասպանութեան մասին կատարած սըխալը: Այդ թուականին թերթը առանց նախապէս ստուգելու իր բաժանորդներուն բաժնած էր Անգարայի Առեւտրական սենեակին կողմէ պատրաստուած Տէ. Վէ. Տէ մը որ Թուրքիոյ պրօպաշրջութիւնը գովերգելու պատրուակին տակ Հայկական Ցեղասպանութեան մասին ժխտողական քարոզչութիւն կը կատարէր:

Կատարուած սխալը սրբագրելու համար նոյն տարուան Հոկտեմբեր 17ին, խմբագրութիւնը պատասխանելու իրաւունք տուած էր ֆրանսական հինգ կազմակերպութիւններու. Ֆրանսահայ Խորհուրդին, Հայ Դատի Յանձնախումբին, Ցիշողութիւն 2000ին, ՄՐԱՖ-ին եւ Ժ'Ադիւզ-ին: Անոնց պատասխանին կցուած էր խմբագրութեան ներողութիւնն ալ:

2005ի աւարտին մօտ վերոյիշեալ հինգ կազմակերպութեան միացած էին Զուիցերահայ ընկերակցութիւնը, Ֆրանսահայ իրաւաբաններու միութիւնը, Հայ Դատի Եւրոպայի գրասենեակը եւ Գալիֆորնիա Գուրիըրը ու համաձայնութիւն գոյացած էր "Թայմ"ի ներկայացուցիչներուն հետ, այլեւս երբեք այդ թերթին մէջ չխնդրականացնելու Հայկական Ցեղասպանութեան իրականութիւնը:

"Թայմ"ի միջազգային հրատարակչականին տնօրէնը Մ. Էլլըթ հրապարակային յայտարարութեամբ մը կը շեշտէ· "Նկատի ունեցէք որ ինչպէս առաւել կարեւոր այլ հիմնարկներ, "Թայմ"ն ալ խմբագրական իր քաղաքականութեան մէջ որոշած է Հայկական Ցեղասպանութիւնը ընդունիլ որպէս պատմական եղելութիւն մը: Հետեւաբար, մեր թղթակիցներն ու հրատարակութեան տնօրէնները տեղեակ կը պահեմ թէ "Հայկական Ցեղասպանութիւն" յղացքը պէտք է գործածուի առանց որեւէ այլ որակումի":

Առ այդ, պարբերականին նոր թիւին եւրոպական հրատարակութիւնը լման էջ մը յատկացուցած է Հայկական Ցեղասպանութեան, նոյն ատեն թիւին ընկերացընելով երկլեզու (ֆրանսերէն – անգլերէն) Տէ. Վէ. Տէ. մը (550 հազար օրինակ) որ Լորանս Ժուրտանի պատրաստած 52 վայրկեաննոց ժապաւէնն է, անցեալ տարի "Արթէ" կայանէն հեռասփռուած: Ժապաւէնէն ետք կայ պատմաբան Իվ Թէրնոնի հետ կատարուած հարցազրոյց մըն ալ:

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդը, ինչպէս հայկական այլ մարմիններ որոնք այս խնդրին մէջ իրեն միացած էին, գոհունակութիւն կը յայտնեն ձեռք ձգուած արդիւնքին որով կարելի եղած է դիմակայել նիւթական կարեւոր միջոցներով կատարուած թրքական ժխտողականութեան փորձերը:

ՇՈՒԷՏ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ԱՌԵՐԵՍՈՒՄԻ ԿՈՉ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Շուէտի խորհրդարանին մէջ "Եւրոպական Միութեան ճամբուն վրայ Թուրքիոյ ընելիքները" խորագրուած գիտաժողով մը կազմակերպուած է տեղւոյն ասորական կազմակերպութիւններուն կողմէ: Ելոյթներ ունեցած են խորհրդարանի նախկին նախագահը, Զախակողմեան կուսակցութեան նախագահը, Թուրքիոյ նախկին դեսպանը, միջազգային իրաւագիտութեան դասախօս Օ. Պրինկ, Թուրք հրատարակիչ – հրապարակագիր Ռ. Զարաքօլու, գրող Ս. Աթաման:

Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Սոցիալ դեմոկրատ կուսակցութենէն Աննա Լուտվիկսոն· ան Հ. Տինքի սպանութեան նիւթով խստիւ քննադատած է Թուրքիան· խորհրդարանի նախկին նախագահ Պ. Վոն Սիտոու շեշտած է թէ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին առջեւ բացուած 6·200 դատերէն 1·100ը Թուրքիոյ դէմ են: Ան ծանրացած է այն տուեալին վրայ որ Թուրքիոյ մէջ ծանրակշիռ հարցեր կան կեանքի իրաւունքին, մտածումի եւ արտայայտութեան ազատութեան, չարչարանքի կիրարկումի առումով· կան դրական տուեալներ ալ, սակայն Եւրոպայի անդամակցութեան համար բաւարար չեն անոնք տակաւին:

Միւս ելոյթ ունեցողները պահանջած են որ "Թրքութիւն" յղացքը դադրի թապու մը ըլլալէ, քրտական հարցին լուծում գտնուի, 301րդ յօդուածը ջնջըւի, եւլն.:

Թուրք գրող Ս. Աթաման ըսած է.

"Ամբողջ աշխարհին ծանօթ է Օսմանեան պետութեան 1915ին գործած ծրագրուած բնաջնջումը: Այդ շրջանին կոտորուած 13-15 միլիոնէն 3-4 միլիոնը քրիստոնեայ էր: Ասորիները, Հայերը ո՞ւր կորսուեցան: Միջազգային հանրութեան այս հարցին մասին յիշողութեան կորուստը անհասկնալի է: Մինչեւ այսօր Թուրք ո՛չ մէկ կառավարութիւն կրցաւ հարցերը լուծելու քաջութիւնը գտնել: Թուրքիա իր այս վիճակով ո՞վ խաբել կը ջանայ: Մութ պատկերը կը շարունակուի եւ այս կացութեան մէջ ակներեւ է որ Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութիւնը անկարելի է: Երբ նայինք իր պատմութեան, Թալաթ փաշան Հիթլէրին հաւասար ոճրագործ է. սակայն իրենց տեսանկիւնէն ան հերոս մըն է: Թուրքիա պարտի առանց այլեւայլի ընդունիլ թէ գործած է բոլոր այդ կոտորածները եւ հաշիւ տալ պատմութեան: Կարելի չէ տեղ մը հասնիլ "Թուրքիան Թուրքերունն է, աշխարհը թո՛ղ թրքանայ" խօսքերով: Որովհետեւ Թուրքերը ներողութեան պարտք ունին մեզի":

Ռ. Զարաքօլու եւս անհրաժեշտ նկատած է որ Թուրքիա առերեսումի գայ իր պատմութեան հետ, ճանչնալով Հայկական եւ Ասորական Ցեղասպանութիւնը:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ԱՐԴԷՆ ՀԵՐՈՍԱՑԱԾ Է

Դժուար է ըսել թէ ի՛նչպէս պէտք է մեկնաբանել· թրքական լրասփիւռներու հրապարակայնութի՞ւնն է, թէ Հայու մը կեանքին Թուրքիոյ մէջ դրուշ չարժելու իրականութիւնը· Հ. Տինքի մարդասպանը ձերբակալուելէ ետք ոստիկանատան մէջ հերոսի վերաբերումի արժանացած է, ատոր նկարներն ալ սփռուած է թրքական հեռատեսիլը: Օ. Սամասթ իսկական հերոսի նման լուսանըկարուած, տեսագրուած է թրքական դըրօշակին տակ, Աթաթիւրքի ծանօթ մէկ խօսքին առջեւ. ոստիկան զինուորներ,

(Շար·ը Դ· էջ)

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ՈՒ ՄԵՐԹ ԼԱՑԱՒ ՈՒ ՄԵՐԹ ԽՆԴԱՑ ԻՄ ՀՈԳԻՍ»

ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ – ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑՆԵՐ
ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԵՆՑ – ԵՐԵՒԱՆ 2006

Թարմ գիրք մը որ հեղինակը անձամբ հասցուց արտասահման եւ իմ ձեռքս: Հակառակ որ 500 էջերէ բաղկացած է, եւ կայ գաղափարներու կրկնութիւն, հակառակ որ տպուած է սովետական սխալագրութեամբ, բան մը որ սփիւռքածին Յակոբեան կրնար խնայել մեզի, քանի քիչ չեն այսօր Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ լոյս տեսնող գիրքերը Հայաստանի մէջ, տպուած է ընտիր թուղթի վրայ եւ կը կարդացուի յափշտակութեամբ, մեծ հաճոյքով եւ գրեթէ մէկ շունչով: Հոն կան խօսքեր, գաղափարներ, զգացումներ որոնք կը բխին հայրենասէր, արդար, մանուկի պէս անմեղ անձի մը ջինջ հոգիէն, համամարդկային եւ հայրենասիրական փորձագրութիւններու շարք մըն է, իրարու յաջորդող ուր համեստութիւնն ու հայրենասիրութիւնը իր ներաշխարհին զոյգ բեւեռները կը կազմեն: Պաշտամունքի հասնող հիացական տողեր նուիրած է Մարտիրոս Սարեանի, Մինաս Աւետիսեանի եւ Արշիլ Կորքիի մասին: «Որու հետ ուզում ես համեմատել Սարեանին ոչ մէկը չի կարող հասնել· դուք կ'երթաք, ձեր զաւակներն ու թոռներն ալ կ'երթան, Սարեանը կը մնայ» (էջ 325):

«Մինասը իր արուեստով պայքարեցաւ բռնութեան դէմ, ստրկութեան դէմ, յաղթեց եւ զոհուեցաւ պայքարի ժամանակ: Մինասը պարզապէս հանճարեղ նկարիչ չէր· Մինասը ոգիի հերոս էր» (էջ 81):

«Արշիլ Կորքին ամենամեծ գանձն է որ հայ ժողովուրդը նուիրել է Միացեալ Նահանգներուն...» (էջ 317):

Հետաքրքրական են իր հանդիպումները Օննիկ Աւետիսեանի, Ժիրայր Օրաքեանի, Լաւինա Բաժբէուկ-Մելիքեանի, Գառզուի եւ այլ արուեստագէտ եւ մտաւորականներու հետ, մանրամասնութիւններ որ մեր մեծերու կեանքին եւ նկարագրին մէկ երեսը կը լուսաւորեն ժամանակակից մեծէ մը՝ Յ. Յակոբեանէ որ իր կարգին իր տեղն ունի Հայ նկարչութեան ալպոմին մէջ:

Գառզուի մասին կը գրէ թէ որքան յուզումնալից եղած է հանդիպումը Սարեանի հետ 1966ին Գառզուի երեւանեան առաջին ցուցահանդէսի բացումին առիթով: Եւ այսպէս հատորին մէջ իրարու ետեւէ կը տողանցեն ամէն դասակարգի մտաւորականներ եւ արուեստագէտներ – Փէլէշեան, Պարաճանով, Յակոբ Սուքիասեան, Կարպիս Սուրէնեան, Հանրի Վէրնէօյ, Ռ. Էլիբեկեան, Կոմիտաս, Վախթանգ Անանեան եւ այլն, հայրենասէր հեղինակը չի մոռնար նոյնիսկ գանատահայ երիտասարդ լուսանկարիչ՝ Հրայր Բազէն որ «գոնէ լուսանկարներով փրկում է մեր սքանչելի եկեղեցիները... եւ սովորեցնում է. մեզ աւելի հայ է դարձնում երկրագնդի որ մասի վրա՛յ էլ որ ապրենք» (էջ 354):

Յակոբեան առատաբուխ զուլալ աղբիւր մըն է որ հայկականութեան լեռներէն կը բխի, ներկայ անմխիթար վիճակէն մեր ցամքած սրտերը զովացնելու. տարուած հայրենասիրական անզսպելի խանդով, յաճախ ինքզինք կը կրկնէ, գիտակցօրէն կը շեղի մշակած թեմայէն, կը վերադառնայ իր նիւթին, երբեմն կը մանկանայ, աւելի ստէպ պալպկի լեզու կը գործածէ թոռնիկի ուղղուած, կեանքի մասին կը կատարէ խորհրդածութիւններ. «Ես գտնում եմ որ մարդ արարածի բոլոր ուրախութիւնները, տխրութիւնները, ձախորդութիւնները պայմանաւորուած են մարդկային յարաբերութիւններով եւ դու չես կարող խուսափել այն ուրախութիւններից որ քեզ ուրիշը կարող է պատճառել եւ փոխադարձաբար» (էջ 158–159):

Յակոբեան, առանց ուզելու, ինքնաբերաբար կը շօշափէ այժմէական բուռն հարցեր, ԱՍԱԼԱ, համաշխարհայնացում, հակասովետական արտայայտութիւններ ամէն առիթով, անոնց անիմաստ խստութիւններու մասին (էջ 195), Յովհաննէս Պօղոս Բ. քահանայապետի չարտասանած «ցեղասպանութիւն» բառին մասին (էջ 407), ատամներ ցոյց կու տայ Միացեալ Նահանգներու դէմ «որ աշխարհի ամենահարուստ, կազմակերպուած, հաւատացեալ, ամէն ինչ աղօթքով սկսող, դեմոկրատական, հանրապետական, սահմանադրական, կոնգրեսական, նախագահական այդ չնաշխարհիկ երկրուդ... որ ունի գլուխ-գործոց զէնքեր, որոնցմէ ամենափառաւորը ջրածնային ռումբը չէ միայն, բակտերիական զէնք, քիմիական ռումբ, նէօտրոնային ռումբ»(էջ 425): Հայաստանի օրէ օր օտարացման, Մելգոնեան վարժարանի, Կոմիտասի եւ Հրանդ Մաթեւոսեանի մասին, եւ յանկարծ հանդարտաբարոյ, խաղաղասէր հեղինակը երկար յօդուած կը նուիրէ «Հայկական նեմեսիս»ին (էջ 163–176) եւ նոյնիսկ «վրէժ»ի կոչ կ'արձակէ քանի ուրիշներ մեր հարցը պիտի չլուծեն. «Գիշերային Երեւանում հարիւրաւոր հսկայական անհեթեթ, օտարալեզու գովազդներու շարքին, գոնէ մի հատ գովազդի մակերեսը զբաղեցնող լուսատախտակի վրայ կարդայինք "Ո՞վ պիտի մեր վրէժը լուծէ թուրքերից" » (էջ 408):

Յաճախ կը կրկնէ որ ինք քաղաքականութեամբ չի զբաղիր բայց կ'աւելցնէ «Իբրեւ հայ մարդ չեմ կարող անտարբեր լինել իմ ժողովրդի վիճակին, իմ ժողովրդի պատմութեանը... ես ոչ թէ քաղաքականութեանն եմ մասնակցում, այլ պարզապէս ուզում եմ իմանալ ի՞նչ է կատարւում իմ երկրում» (էջ 181):

Ան դժգոհ է ներկայ իշխանութիւններէն. «Դժբախտաբար այս տասը տարիների ընթացքում երկրի վիճակն այնպիսին է որ չեմ հասկանում ինչ է կատարւում... մեր պետութիւնը ո՞ւր է գնում, ի՞նչ հեռանկարներ կան ժողովրդի համար...» (էջ 182): «Մենք պարզ տեսնում ենք որ երկիրը արիւնաքամ է լինում, ժողովուրդը թողնում է իր երկիրը ու հեռանում» (էջ 181):

Յակոբեանի համար քաներորդ դարու մեծագոյն ձեռքբերումը «Անկախութիւնն է»: «Անկախ Հայաստանը ինձ համար նախ եւ առաջ այն է որ մեր կառավարութիւնը, մեր նախագահը ուրիշի կողմից նշանակուած չէ, այլ մենք ընտրած ենք. ուրեմն մենք սկսում ենք ամենակարեւոր մի փուլ մեր պատմութեան մէջ՝ մեր պետութեան ստեղծումը» (էջ 76): «Իրարու հանդէպ թշնամութիւնով դժուար է պետութիւն կառուցել» (էջ 77):

Յակոբեանի լեզուն Հայաստանի գիտնականներու այլասերած արեւելահայերէնը չէ, արեւմտահայ շարահիւսութեամբ դիւրամատչելի ընտիր հայերէն մըն է, սակաւաթիւ օտար բառերու գործածութեամբ:

Ափսոս՝ ինք որ այնքան դիպուկ և սրտի անկեղծ ցաւով կը խօսի 1922ի 4 Մարտի տխրահռչակ «դեկրետ»ի դէմ (էջ 424–434) որքան մեծ փաստ մը տուած պիտի ըլլար եթէ սոյն արժէքաւոր, բովանդակալից, հայրենասիրական մեծ ապրումով գրած հատորը Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ հրատարակած ըլլար:

ՑԻՊԷ

(«ԱԶԴԱԿ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ՝ ԵՐԳԻՉ – ԵՐԳԱՀԱՆ ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻՆ ՀԵՏ)

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԴԱ ԵՐԱԶ Է, ՊԶՏԻԿ ՀԱՏՈՒԱԾ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՆ»

Քաղաքային բանահիւսութեան (փոլքլորի) ամէնէն յայտնի հայ երգիչը՝ Ռուբէն Հախվերդեան իր բազմաթիւ երգերուն մէջ լաւագոյնը կը նկատէ մանկական երգերը, որոնք արդէն հրապարակուած են առանձին ձայնասկաւառակով: Այդ երգերը, սակայն, հասցէագրուած չեն միայն մանուկներուն, այլ ձայնասկաւառակը կը կրէ «0–100 *տարեկան երեխաներին*» անուանումը և հաւասարապէս սիրելի է թէ՛ մեծերուն, թէ՛ փոքրերուն: Երգիչը համոզուած է, որ մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ թաքնուած է մանուկը, եւ մարդ կը սպառի ա՛յն ժամանակ, երբ հեռանայ իր մանկութենէն եւ մոռնայ զայն:

Վերջին տարիներուն Ռուբէն Հախվերդեան մանուկներու յատուկ բազմաթիւ ծրագիրներ կ'իրականացնէ. ան վստահ է, որ մանուկներու հետ տարուող աշխատանքը շատ կարեւոր է, քանի որ մարդ կը ձեւաւորուի մանկութեան տարիներուն: Մանկական երգերը գրուած են պարզ, անմիջական շունչով, լեզուն շատ պարզ է եւ յստակ, զերծ՝ գրական մաքրամոլութենէն ու բառակոյտերէն: Ինչպէս Ռուբէն Հախվերդեանի միւս երգերը, (սիրային, խոհական եւ այլն), մանկական երգերը նոյնպէս շատ արագ սիրուեցան եւ արդէն կը մեկնաբանուին նաեւ այլոց կողմէ:

Ռուբէն Հախվերդեանը ընդհանրապէս դժուարահան է հարցազրոյցներ տալու մէջ, սակայն երբ գիտցաւ, որ հարցազրոյցը Պէյրութի համար է, անմիջապէս համաձայնեցաւ, քանի որ (ինչպէս ինք ըսաւ) առանձնայատուկ վերաբերում ունի Լիբանանի եւ մեծ սէր՝ լիբանանահայութեան հանդէպ:

⁂

«Ազդակ». Ինչո՞վ պայմանաւորուած է լիբանանահայութեան հանդէպ ձեր առանձնայատուկ վերաբերումը:

Ռուբէն Հախվերդեան. Ես բազմիցս եղած եմ Լիբանան եւ շատ սիրած եմ Հայաստանէն հեռու գտնըւող այդ հայրենիքը... Պէյրութն ինձ համար նման է հայրենիքի: Շատ սիրած եմ Պուրճ Համուտը. եթէ երեւանցի ծնուած չլինէի, կը փափաքէի անպայման Պուրճ Համուտ ծնուած լինէի եւ ապրէի էնտեղ: Այդ թաղամասը շատ նման է Երեւանի Կոնդ թաղամասին ու շատ հարազատ է ինձ: Շատ ընկերներ ունեմ Պէյրութ, որոնց մէջ հայաստանցիներ էլ կան:

Առհասարակ, Սփիւռքի մէջ գտնըւելով, ես ինքս ինձ համար մի փոքրիկ Երեւան կը շինեմ եւ շատ չեմ զգար, որ Երեւանից դուրս եմ...

«Ա». Ուրեմն Երեւանը ձեզի համար հոգեւո՞ր տարածք է եւ ո՞չ բնակավայր...

Ռ. Հ. Ե՛ւ բնակավայր, ե՛ւ հոգեւոր տարածք: Երեւան ինձ համար շէնքերը չեն, այլ՝ մարդիկ, որոնց մեծ մասն այսօր լքած է քաղաքը՝ իր հետ տանելով այդ հոգեւոր տարածքից մի մաս...

«Ա.». Դուք այդ մասին կ'ըսէք ձեր երգերէն մէկուն մէջ. «Քո իսկական սիրահարները քեզ լքեցին իմ Երեւան, անտէր ու դուս մուրացկանները դարձան տէր ու տիրական»: Իսկ այսօ՞ր:

Ռ. Հ. Այսօր շատ բան չէ փոխուած այդ խօսքերի մէջ: Նոյնն է ամէն ինչ: Երեւանին տիրացած են նրանք, ովքեր էութեամբ, մտածողութեամբ, կենսագրութեամբ ոչ մէկ առընչութիւն ունեն քաղաքին հետ... Գողեր ու աւազակներ, որոնք երէկ կուրծք էին ծեծում եւ հայրենասիրական ճառեր էին ասում, իսկ այսօր դարձել են «տէր» եւ մոռացել իրենց ճառերը: Ասուած է, չէ՞. «Հայրենասիրութիւնը ըստահակի վերջին օթեւանն է»: Ինչ վերաբերում է այսօրուայ կառավարողներին, նրանք իրենք իրենց ձեռքով կրակն ընկած են: Ասում էին, թէ օլիկարխների դէմ պայքար պիտի մղենք, բայց այսօր իրենք տարրալուծուած են օլիկարխների հետ և դարձած՝ օլիկարխ – կառավարողներ: Եւ ամէն ինչ սկսուեց սահմանադրութեան ընդունմամբ... Միակ ցաւն այն է, որ մեր երեխաները պիտի ապրեն անօրէն երկրի մէջ:

«Ա.». Այս նիւթին մասին խօսելու ժամանակ, դուք ամիսներ առաջ հրապարակ նետեցիք «ճիփազգիներ» բառը, որ այսօր արդէն կը գործածեն բոլոր թերթերը: Ի՞նչ նկատի ունեցած էք «ճիփազգի» ըսելով...

Ռ. Հ. Այդ բառը ես չեմ յօրինել, իմ ընկերս յօրինած է «Ճիփազգի»ն այն չէ, ում ինքնաշարժն անպայման «ճիփ» է: Այն հաստ վիզով, եռանկիւնի գլուխով, խոզի ուղեղով մարդն է, որ միայն այսօրուա՛յ մասին է մտածում: Նա իր հաստ վզից անդին ոչինչ չի տեսնում...

«Ա.» Ռուբէն, դուք երգերու մէջ ալ քաղաքական բովանդակութիւն կը դնէք: Ինչո՞ւ այդ ամէնը, երգերէն դուրս, ուղղակի չէք ըսեր իշխանաւորներուն...

Ռ. Հ. Նախ՝ ես քաղաքականու-

ՇԱԻԻԼ

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի տարին կը շարունակուի Շաւիլի մէջ: Վերջին ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Յունուար 23ին «Աթրիոմ»ի սրահներէն մէկուն մէջ եւ նուիրուած էր Հայկական հէքեաթներուն:

Մեծամասնութեամբ ֆրանսացիներէ բաղկացած լսարանը, մօտ մէկ ու կէս ժամ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ հինգ պատմողներուն ներկայացուցած պատմութիւններուն: Այսպէս, Հելէն, Մարի–Քրիսթին, Շանթալ, Մարի–Թերեզ եւ Կի, հինգն ալ Ֆրանսացի, մերթ ընդ մերթ եւ առանց որեւէ գրաւոր օգնութեան, մեծ ապրումով ներկայացուցին հետեւեալ հէքեաթները. «Մի կաթիլ մեղր,», «Անահիտ Թագուհին», «Պարտէզին տէրը», «Զուլհակը ու սեւ հրջանակը», «Թագաւորը ու սափրիչը», «Ոսկէ սափորը» եւ «Գանգրոտ տոտիկներով այծը»: Ամէն մէկ հէքեաթի առաջին նախադասութիւնը հայերէն ընթերցեցին Շաւիլի «Լեւոն Շանթ» դպրոցի աշակերտներ՝ Աւետիս եւ Ազատ Թօփալեան եղբայրները: Ամէն պատմուածքի վերջաւորութեան քլարինէթի երաժշտական ընդմիջում մը հաճելի մթնոլորտ մը կը ստեղծէր: Հէքեաթներու այս երեկոն կազմակերպած էր Շաւիլի գրադարանի տնօրէն՝ Պրն. Կի Փէռոշ: Կը շնորհաւորենք: Բոլորն ալ գոհունակութեամբ հեռացան սրահէն:

Շաւիլի Հայկական տարին դեռ կը շարունակուի:

Հ. Հ.

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԾԼԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆրանսահայ Մշակութային միութեան մէջ շուրջ տարիէ մը ի վեր կը գործէ շարժանկարի ակումբ մը, մկրտուած՝ Ռուբէն Մամուլեան: Անոր նախաձեռնարկ եղաւ հայկական ֆիլմերու սիրահար, կարեւոր հաւաքածոյի մը տէր Արթօ Փէհլիվանեան որուն նպատակն է հայկական ֆիլմադարան մը ստեղծել:

Ա. Փէհլիվանեանի նախաձեռնութիւնը արձագանգ գտաւ այլ հրջաններու մէջ ալ, ուր գաղափարը ծագեցաւ նման ակումբներ հիմնելու. ինք պատրաստած է ծրագիր մը որով հայաշատ կեդրոններու մէջ ամէն եռամսեայ ժապաւէն մը կը ցուցադրէր: Այս տարուան առաջինը տեղի ունեցաւ Յունուար 19ին Լիոնի մէջ, յաջորդ օրն ալ Վալանս:

Ֆրանսահայ Մշակութային միութեան տեղւոյն պատասխանատուն՝ Վարդգէս Վարդանեան Վալանսի ցուցադրութեան ողջոյնի խօսքը արտասանեց: Ապա խօսքը տուաւ Ա. Փէհլիվանեանի որ ծանօթացուց Երզնկեանի «Առաջին սիրոյ երգը» ու հրաւիրեց ներկաները որ գործին մասին սուղլիս մը սարքուի ցուցադրութենէն ետք:

Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտելէ ետք ֆիլմը, աշխոյժ մասնակցութիւն բերին վիճաբանական սուղլիսին: Յաջորդ ներկայացումը տեղի կ՚ունենայ Մայիս 25ին: Ուրախալի է տեսնել որ մշակութային նման ձեռնարկ ծիլեր կ՚արձակէ այլ հրջաններու մէջ ալ, հետաքրքրութեան հետ խանդավառութիւն ալ ստեղծելով, շնորհիւ Ա. Փէհլիվանեանի ջանքերուն ու կորովին:

Վ. Վ.

ՊԷՐԼԻՆԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԾԵՐԱՆՈՑԸ

Վերջերս Թուրք լրագրող մը Պէրլինի իր տպաւորութիւնները գրի առնելով կ՚ըսէ թէ այդ մայրաքաղաքին մէջ մարդ բաւական դիւրութեամբ կրնայ Թուրքերէն կարօտը մոռնալ: Ապա կը նկարագրէ իր գտնուած Թրքական բոլոր այն վայրերը որոնք երաժշտութեամբ, ուտելիք – խմելիքով, յարդարանքով, յաճախորդներով կարելի կը դարձնէին մոռացումը: Գերմանական մամուլին մէջ ալ շատ անգամ անդրադարձ կը գտնէ այն իրողութիւնը թէ Գերմանիոյ մայրաքաղաքը, յատկապէս որոշ հրջաններու մէջ, աւելի կը նմանի անատոլեան քաղաքի մը. այնքա՛ն ծաւալուն է հոն Թրքական ներկայութիւնը:

«Ֆրանքֆուրթըր ալկէմայնէ ցայթունկ»ի մէջ երկու լրագրողուհիներ այդ երեւոյթին որպէս նորագոյն տուեալ, կը նկարագրեն Թրքական ծերանոց մը, աւելի ճիշդ՝ հանգստեան տուն մը: Անոր առաջին բնակիչը մուտք գործած է Դեկտեմբեր 18ին, բայց տունը ամբողջութեամբ պատրաստ պիտի ըլլայ միայն ամրան վերջաւորութեան: Գիները սովորական մակարդակէն աւելի ցած են, այսուհանդերձ պահանջուած ամսականը կրնայ մինչեւ 1640 Եւրոյի հասնիլ:

Թրքական ընկերութեան մէջ, նոյնիսկ Եւրոպայի բնակիչ հատուածին, ընթացիկ երեւոյթ չէ ընտանիքի անդամ մը ծերանոց առաջնորդել: Եւ այդ մտայնութիւնը իւրացուած է երկրորդ, երրորդ սերունդներուն ալ կողմէ: Բայց հարցը կը ծագի երբ ծերացած ծնողքը ընտանիքին մէջ պահելու փափաքը անիրականանալի կը դառնայ: Ի վերջոյ արեւմտեան ընկերութեան պայմանները իրենց ազդեցութիւնը կ՚ունենան Թուրք ընտանիքներու վրայ եւս: Գրեթէ վերջ գտած է ընտանեկան աւանդական այն պատկերը ուր միայն հայրը կ՚աշխատի, իսկ մայրը տունը կը մնայ, զբաղելու համար իր զաւակներով եւ մեծ ծնողքով: Բազմաթիւ ընտանիքներ այսօր պէտք ունին թէ՛ հօր, թէ՛ մօր աշխատավարձքին:

Թուրք գործաւորներու առաջին խումբերը որոնք 1960ական Թուականներուն Գերմանիա հասած էն, այսօր ծերացած են. երկրին 2.4 միլիոն Թուրքերուն 10.2%ը 60 տարեկանէն վեր է. եւ Պէրլինի միայն Քրոյցպէրկ Թաղին մէջ 65–75 տարեկան Թուրքերու Թիւը մինչեւ 2020 Թուականը պիտի կրկնապատկուի:

Անոնց մէջ քիչ Թիւով յաջող գերմանախօսեր կան: Մեծ մասը հաւատացեալ է: Կը նեղուին յաճախ գերմանական հանգստեան տուներու մէջ: Պատճառը միայն կրօնական չէ: Շատ բան չի փոխուիր, նոյնիսկ երբ տան անձնակազմը իրենց լեզուն կը խօսի:

Մինչդեռ Վիկտորիա ճեմապարտէզին եզերքը հաստատուած Թրքական ծերանոցին մէջ նկատի առնուած են անոնց մշակութային, ցեղային սովորութիւնները: Բնակիչները կրնան աղօթել Մէքքէին ուղղութեամբ պատրաստուած յատուկ սենեակի մը մէջ եւ միասնաբար կը նշեն իրենց տօները: Խոհանոցի մթերքը Թուրք առեւտրականներէ կը գնուի: Միսը, օրինակ, կ՚առնուի մսավաճառներէ որոնք իսլամական կանոններուն համաձայն մորթուած կենդանիի միս կը ծախեն:

Թրքական հանգստեան տան մը անհրաժեշտութիւնը ցոյց կու տայ պարագան թէ տարեցներու յատուկ պէրլինեան 270 հաստատութիւններուն մէջ հազիւ հարիւր Թուրք կը գտնուի, Գերման պատասխանատուներ գոհ են որ այդ տան բնակիչները ընկերութենէն ամբողջովին խզուած կեանք մը չեն ունենար: Բայց Թրքական ուսումնասիրութեան կեդրոնէն աշխատողներ նման հաստատութիւն յաջողած համարկումի մը տանող ճամբայ չեն նկատեր:

ՔԱՂՀԱՆ

թեան եւ իշխանաւորների հետ ոչ մի կապ չունեմ... Եւ երգերս էլ յատուկ այդ նպատակով չեմ գրում: Ես ասում եմ այն, ինչ տեսնում եմ: Մեր կեանքն է իմ երգերի մէջ:

Իսկ եթէ քաղաքական բովանդակութիւն ասելով նկատի ունէք «Նախագահական ընտրութիւններ» երգը, ապա, ինչպէս կը տեսնէք, 15 տարի է այդ երգը չի կորցնում իր այժմէականութիւնը: Ցաւօք սրտի: Նոյնը շարունակւում է: Նո՛յն ասիական կեղտոտ ու բութ բարքերն են, նո՛յն դէմքերը, նո՛յն օլիգարխները, նո՛յն ածականներով մարդիկ...

«Ա.» Շուտով նորէ՛ն ընտրութիւններ են: Պիտի մասնակցի՞ք ընտրութիւններուն, թէ ձեզի համար տարբերութիւն չկայ՝ նախագահը կը փոխուի՞, կամ ոչ:

Ռ. Հ. Տարբերութիւն, ի հարկէ, կայ: Այս երկրին մէջ իմ Թոռներն են մեծանալու, եւ ես փափաքում եմ, որ արժանի ղեկավարներ ունենանք: Իսկ ընտրութիւններին անպայման կը գնամ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Պատրաստեց՝ ԱՆՈՒՇ ԹՐՈՒԱՆՑ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Փոքրիկ նախաճաշ մը ընելէս յետոյ, իսկոյն գացի այցելել ծերունազարդ մեծմայրս ու մօրաքոյրերս, որոնց հետ ալ նոյն համբոյրներու արարողութիւնը տեղի ունեցաւ մի զմիոյ կնի:

Քանի մը օր ծնողքիս ու քոյրերուս քով հանգիստ ընելէս, ու ազգական եւ բարեկամ անձերու այցելութիւնները ընդունելէս յետոյ, ես ալ ելայ այցելութիւններու, որոնց մասին խօսելէ առաջ, հարկ կը համարիմ գրել հոս եղելութիւն մը, որ խիստ նշանակալից է ինծ համար, եւ որու հետ սերտ առնչութիւն ունեցած է Մարսէյլի հայկական մատուռին բացումը եւ հաստատութիւնը: Պատմեմ:

1880ի վերջերը Փարիզ եկան երկու հայ վնոուորական թժիշկ իրենց արուեստը կատարելագործելու. առաջինը՝ տօքթ. Մկրտիչ Սանճաքճեանն էր, երկրորդը՝ տօքթ. Միհրան Քէմհաճեանը՝ ի ծնէ կաղ:

Ասոնք երկուքն ալ մասնաւոր յանձնարարականներով ուղղակի իմ վրաս եկան ու ես իմովսանն առաջնորդ եղայ իրենց, թէ՛ հիւանդանոցներու մէջ եւ թէ՛ փրոֆէսէօրներու մօտ: Իջած իմ բնակած տունս, եղանք մտերիմ բարեկամներ, զի պատուական ու ազնիւ երիտասարդներ էին, մանաւանդ՝ ջերմ ուսումնասէր:

Երբ վաքանսի համար կը պատրաստուէի գնալ Պոլիս, վերոյիշեալ բժիշկներէն՝ Սանճաքճեանը խնդրեց ինծմէ, որ Փարիզ վերադարձած ժամանակս, հետս ընկերացնեմ իւր նշանածը՝ Օր. Բէմպէ Գաբրիէլեանը, որպէս զի, անցնին գնան Մանչէսթըր, այն տեղ հայ եկեղեցւոյ մէջ պսակուելու:

Խոստացայ կատարել յանձնարարութիւնը, որուն համար նամակ մ՚ալ ինծ տուաւ, նշանածին ուղղուած: Այս մասին կը գրեմ յետոյ:

Պոլսոյ մէջ, ուրկէ մեկնած էի անմօրուս, կարմիր փէսը գլխիս, այժմ իմ բարեկամներս զիս մօրուաւոր ու երկայն գլխարկով տեսնալնուն, սատիճան մը յարգալիր, չըսեմ ակնածալիր վերաբերում կ՚ունենային ինծ հետ. հազիւ կը համարձակէին խօսիլ նախկին մտերմութեամբ, մինչ ես՝ իմ բնածին պարզասիրութեամբ ու ժողովրդականութեամբս անմերձենալի չէի ըլլար. հպարտութիւն բնա՛ւ ցոյց չէի տար:

Առաջին այցելութիւնս ըրի, իմ բազմերախտ վարժապետիս, Խ. Պ. Միսաքեանին, որ երբ զիս տեսաւ "Եկո՛ւր, սա այծի մօրուքդ քաշկռտելով պատժեմ քեզ, որ Պոլսէն մեկնած օրդ ինծ 'մնաս բարով'ի չեկար, վազեցիր չոգենաւ. վախցար թէ հե՞տդ կու գայի" ըսաւ, ու զիս համբուրեց իր դէմը:

Ներողութիւնը խնդրեցի, ձեռքը համբուրելով. իրաւունք ունէր զիս յանդիմանելու, զի արդարեւ չկրցայ երթալ իրեն "մնաք բարով" մը ըսելու. անցագիրի եւ ուրիշ վկայականներու պաշտօնական ձեւակերպութիւնները ժամանակս սպառեցին, աճապարանքի զիս մատնեցին:

Սակայն Փարիզ հասնելէս անմիջապէս յետոյ իրեն թէ՛ գրաբար եւ թէ՛ աշխարհաբար երկար նամակ մը ուղղեցի, հետն ալ գրաբար ոտանաւոր մը, զոր 1878ի կաղանդին առթիւ պատրաստած էի, եւ առիթ չէի ունեցած զայն իրեն ներկայութեանը կարդալ, ինչպէս նախորդ տարին:

Բաւական մը նստայ Միսաքեանին սենեակը, որուն չորս պատերը կը ծածկէին ամբողջովին բազմերամ ու բազմազան հատորներ, պատմական, գրական կամ բանաստեղծական. խօսեցանք երկար Փարիզի վրայ, եւ յայտնեցի իրեն թէ ուսանողական ժամերէս զողնալով գացած էի մերթ ընդ մերթ Փարիզի Պիպլիոթէք նասիոնալը եւ յաջողած էի հոն ձեռք անցընել "Փարիզ" անուն հայ թերթին հաւաքածոները, կարդալ անոնց մէջ իր այն յօդուածները, որոնք՝ "իր աննման գրչին գլուխ-գործոցները սեպուած են ինծ համար" ըսի. եւ յարեցի թէ՝ "Գավուր"ի վրայ գրածները, ինչպէս նաեւ "Միրիքէլամ Կարապետ"ը եւ "Բեկնազարեան Յովհաննէս Վարդապետը, Սուրբ եւ Անսուրբ" վերնագրով գրութիւնները քանիցս կարդացի անյագաբար, ու սքանչացած մնացած եմ իր յայտնած առողջ գաղափարներուն վրայ:

Շատ ուրախ եղաւ իմ այս արտայայտութեանս առթիւ, և յանձնարարեց ինծ, որ միշտ հետամուտ ըլլայի ազգային գրականութեան եւ միշտ սիրէի, Հ. Եդ. Հիւրմիւզի ոսկեղինիկ գրաբարը: Ձեռքը դարձեալ համբուրելով մեկնեցայ քովէն:

Երկրորդ այցելութիւնս ըրի, Տօքթ. Կոպեռնիկ Հինքեարպյէնտեանին, որ ուսանողութեանս առաջին թեթեւոտ քայլերուս առաջնորդն եղած էր, եւ որ՝ 1880 Մայիսին իր Տոքթորայի վերջին քննութիւնը ու Թէզը անցընելէն յետոյ Թողած էր Փարիզը, գացած հաստատուած էր Գումգաբու, Ազգային Պատրիարքարանին կից տունին մէջ:

(Շար. 158)

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

Տօնին առիթով մասնաւոր
Հոգեհանգստեան պաշտօն
Վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան
շրջանի հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

Ձկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Փետրուար 13, Երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին *Տեառնընդառաջի* նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Իսկ Փետր. 14, Չորեքշաբթի, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ: *Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:*

Պատարագը կը մատուցանէ եւ
կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոն Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Շաւարշ Միսաքեանի *մահուան 50րդ տարելիցին առիթով, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Աֆրիկեան 45 Եւրօ:*

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵԿՈՅԹ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայեւթուրք յարաբերութիւններու նիւթով

Փետրուար 10, *Շաբաթ, ժամը* 20:30*ին*

Առնուվիլի Շառլ Ազնաւուր սրահին մէջ կազմակերպութեամբ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին եւ Սատունցիներու միութեան:

– Մուտքը ազատ է –

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée le **dimanche 4 février de 9h30 à 10h.**
Elle a pour titre :
«EN ARMENIE, L'EGLISE CATHOLIQUE AFFIRME SA PRESENCE».

arménie mon amie

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

« INCLINAISON »
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés de 10h à 18h.

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (lPace du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

(Շար. Ա. էջէն)

ոստիկաններ ալ իրեն հետ յիշատակի լուսանկարներ քաշուած են: Տարբեր բան պիտի չըլլար եթէ ենթական Հայրենիքի փրկութեան արարք մը գործած ըլլար, անշուշտ այնքան մը քարեմիտ ըլլալով որ Հ. Տինքի մը սպանութիւնը որպէս այդ ընկալուած չէ:

Հետատեսիլէն ետք Փետր. 3ի Թրքական թերթերն ալ տեղ կու տային այդ նկարներուն. "Միլլիյէթ" կը խորագրէր. "Աշխարհին խայտառակ եղանք":

Լուրին յառկացուած սինակները աւելի լեցուած էին երեւոյթին օտար լրատուիներէ գտած արձագանգով: Կը տեղեկացուէր նաեւ թէ ներքին գործերու նախարարը Ա. Աքսու "ամօթալի տեսարան" որակած էր ոճրագործին հերոսացումը: Իսկ վարչապետ Էրտողան անգամ մը եւս նիւթ ըրած էր ուրուային պետութեան վարկածը, ըսելով թէ պետութեան իրաւական արժէքները առ ոչինչ համարելով հանրութեան մէջ ապօրինի կառոյցներու, հրոսախումբերու կազմակերպումին նկրտողներու առիթ չտալ կը ջանան: Չեն գոհանար միայն ոճրագործները ձերբակալելով, այլեւ կը պըրպըտեն անոնց երկարաձգումները:

Այնքան ծանրակշիռ տուեալ մը յանգած է, գոնէ առայժմ, ամէնէն սովորական կարգադրութեան. չորս ոստիկան առկախուած են, չորս ժանտարմի ալ պաշտօնավայրը փոխուած:

Թուրքիոյ իրականութեան քաջածանօթ մը հազիւ թէ զարմանայ իրենց թերթերուն իսկ կողմէ "զայթակղութիւն" որակուած երեւոյթին: Գրած էինք արդէն թէ Տինքի սպանութեան յաջորդած միահամուռ զօրակցութիւնը շատ շուտով տեղը ձգած էր ազգայնամոլական նեղմտութեան, հակահայ կեցուածքներու:

Այդ շարքին վրայ կարելի է աւելցընել Սպայակոյտի Նախագահ զօր. Ե. Պիւյիւքանըթի դժգոհութիւնը, արտայայտուած՝ օտար դիւանաէտներու հասցէին որոնք ներկայ եղած էին Տինքի յուղարկաւորութեան: Ան ըսած է թէ այդ դիւանագէտներէն ոչ ոք ներկայ կը գտնուի ամէն անգամ որ քիւրտ ապըստամբներու դէմ պայքարին ինկած Թուրք զինուորի մը յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ:

Թերթերը լայն տեղ կու տան Տինքի ոճիրի միջամուխներէն է. Թունճէլի ահաբեկիչի նախընթացներուն: Փաստաթուղթերով ցոյց կը տրուի թէ ոստիկանութեան մատնիչ այդ անձը անցեալին ալ Մաք Տոնալտի մը վրայ նետուած ռումբի մը առընչութեամբ ոստիկանական հետապնդումի առարկայ եղած, բայց երբեք դատարան չէ ներկայացած: Մամուլը հարց կու տայ որ ոստիկանութեան հետ կապերուն շնորհիւ խորական վերաբերո՞ւմ տեսած է:

Միւս կողմէ, նոյն մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Տինքի ոճիրը դրդող Ե. Հայալի խօսէպը նմանիլ էր Ապտուլլահ Չաթլըի որ Թրքական գաղտնի սպասարկութիւններու կողմէ պաշտօն ստացած էր արտասահմանի մէջ հակահայ արարքներ կազմակերպելու:

Ուշագրաւ էր նիւթին մասին նոյն մամուլին շաբաթավերջի խորագիրներէն հետեւեալը. "Ոճրագործին առընչուած վէճերը մոռցուցին Հ. Տինքի սպանութիւնը":

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ *շիի թաղամասին մէջ, փետրուար 3ին, ամէնէն մահացու ոճրափորձը գործուեցաւ ամերիկեան յարձակումէն ի վեր: Մէկ թոն պայթուցիկ կրող բեռնակառքի մը պայթումէն Սատրիյայի առեւտրական թաղամասը, 135 հոգի մեռած են եւ աւելի քան 300 վիրաւոր կար: Ստեղծուած խուճապը ահաւոր եղած է եւ նախագահ ու վարչապետ դատապարտած են "զազրելի ոճիրը", բայց եւ այնպէս ոճրափորձերը կը շարունակուին եւ օրական միջին հաշուով 100 մեռեալ կայ: 2006ի ընթացքին միայն, ըստ ՄԱԿ-ի, 16·800 մեռեալ կար Պաղտատի մէջ եւ հեռանկարներն ալ աւելի յոռետես են: Ամերիկեան տեղեկատուութեանց համար "քաղաքացիական պատերազմ մըն է" որ տեղի կ'ունենայ, որ ծագում առաւ ամերիկեան "ժողովրդավարացում"էն, ի վեր Իրաքի մէջ: Փետր. 4ին, նոր ոճրափորձերէ 37 հոգի եւս մեռած է:*

ԻՏԱԼԻՈՅ *մէջ, ֆութպոլի բոլոր մըրցումները արգիլուեցան ցնոր տնօրինութիւն ոստիկանի մը մահէն ետք Փետր. 2ին Գաթանէի եւ Փալերմոյի մրցումի աւարտին: Միջադէպերը, որոնք Իտալիոյ մենաշնորհը չեն, ամէն անգամ քիչ մը աւելի սաստիկ բնոյթ կ'առնեն եւ անկարելի դարձած է վերջ տալ խուլիկանութեան: Ընդվզումը մեծ է եւ Փրոտի իսկ չի հանդուրժեր: Թերեւս մրցումները վերսկսին երկու շաբաթէն, բայց այն ատեն տեղի պիտի ունենան առանց հանդիսատեսի:*

ՓԱՐԻԶԻ *մէջ, Փետր. 5ին,* ԻՒՆԻՍԷՖ-*ի հովանաւորութեան տակ բացուեցաւ համագումար մը, որու օրակարգն է զինուոր – երախաները: Կը մասնակցին 60 երկիրներ եւ հաստատուած է որ առնուազն 300 հազար մանուկներ (10 տարեկանէն սկսեալ) պատերազմի կը մղուին, գլխաւորաբար ափրիկեան երկիրներու մէջ:*

ՖԱԹԱՀԻ ԵՒ ՀԱՄԱՍԻ *միջեւ նոր համաձայնագիր մը ստորագրուած է եւ կը թուի որ Գազայի մէջ սկսած է գործադրուիլ Փետր. 4էն ի վեր: Վարչապետը (Համասէն) Սաուտի Արաբիա գացած է ուր փոքր վեհաժողովի մը պիտի մասնակցի Ապասի (Ֆաթահ) հետ ազգային միասնականութեան կառավարութիւն մը կազմելու համար:*

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ *մէջ (Ինտոնեզիա) տեղատարափ անձրեւներ եւ ողողումներ աւեր գործած են եւ աւելի քան 340 հազար աղէտեալներ կան մայրաքաղաքին մէջ: 18 մեռեալ կայ եւ 12·600 հոգի զօրակոչի ենթարկուած է օգնութեան հասնելու համար:*

ՄԻՇԷԼ ՌՈՒ, *ֆրանսական թատրոնի սիրուած դէմքերէն, գլխաւորաբար վոտըվիլներու մէջ, մեռաւ 77 տարեկանին սրտի հիւանդութեան հետեւանքով: Թատերգութիւններէ զատ, ձայնը շատ ծանօթ էր կարգ մը ամերիկեան կամ բրիտանական հեռատեսիլի ֆիլմերու թարգմանութիւններու համար, ինչպէս էր Թոնի Գըրթիսի պարագան* «Ամիէալըման վոթը» *շարքին մէջ:*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն *Փետրուար* 11, *ժամը* 14·30*ին*

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7
MERCREDI
7 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·637 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·637

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԸ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՈՒ Է. ՄԱՀՉՈՒՓԵԱՆԻՆ

Մէկ կողմէն կը շարունակուի Հ. Տինքի սպանութեան հետաքննութիւնը, միւս կողմէն ոճիրին դրդող Ե. Հայալի փութպոլի ակումբին կայքէջը գովեստներ կը շայլէ անոր ու բուն մարդասպանին, սպառնալիքներ տեղացնելով Մեսրոպ Պատրիարքին ու լրագրող Է. Մահչուփեանի: Պէտք է ըսել որ հետաքննութեան ու կայքէջով հրապարակուածին միջեւ ըլլութեան կշիռ հակած է դէպի երկրորդը:

Հետաքննութեան նորագոյն զարգացումը այն է որ մինչ ոճիրին մասին լրատուութիւնը անտեսած ըլլալով Պոլսոյ Ապահովութեան տնօրէն Ճ. Ճէրրահի հրաժարականը կը պահանջուէր, երկրորդական դէմքի մը պաշտօնազրկումով ան փրկուած ու մնացած է իր աթոռին վրայ:

Ոստիկանութիւնը հարցաքննած է Ապահովութեան տնօրէնութեան լրաքաղ բաժնի պատասխանատու Ա. Իլհանը որ խոստովանած է, ըստ թրքական թերթերու, թէ իր տնօրէնին՝ Ճ. Ճէրրահի չէ փոխանցած Հ. Տինքի սպանութեան ծրագրումին մասին իրեն հասած տեղեկութիւնը: Ատով ինք պարտականութեան մէջ թերացած համարուած ու պաշտօնազուրկ յայտարարուած է:

Ինչ կը վերաբերի ոճրագործին ու զինքը դրդողին փառաբանութեան, վերոնշեալ կայքէջին վրայ անխափան կը շարունակուի ան: Հոն տեղ գտած արտայայտութիւններէն են հետեւեալները. "Օ. Սամասթ մը կ'երթայ, տեղը նորը կու գայ... "Բոլորս Հայ ենք" գոռացողներ.. Ձեր թիւէն բազմապատիկ չափով Օ. Սամասթներ ունինք... խելացի գլուխնուեցէ՛ք": "Բոլորս տրապիզոնցի ենք, բոլորս Թուրք, բոլորս Օ. Սամասթ, բոլորս Մ.-Ա. Աղճա": "Մեր 30 հազար նահատակները այս երկրին մէջ երբեք Հ. Տինքի մը արժէքը չունեցան: Որովհետեւ անոնք հայրենիքին համար զոհուեցան, բայց Տինքի նման մեր երկիրը չվարկաբեկեցին":

Կայքէջին վրայ տեղ գտած են Մեսրոպ Պատրիարքին, լրագրող Է. Մահչուփեանի ուղղուած սպառնալիքներ: Իր բաժինը ստացած է վիպագիր Օ. Փամուք եւս որուն "կարգը հասած" կը նկատուի, "Թուրքի բոլոր թշնամիներ թրքական փամփուշտի թիրախ դառնալու դատապարտուած են" վերջաբանով:

ՊՈԼԻՍ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏ ԿԸ ԲԱՆԱՅ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆԻՆ ԴԷՄ

Մարդկային իրաւունքներու Պոլսոյ մասնաճիւղը Յունուար 30ին դատ բացած է Ապահովութեան տնօրէն Ճ. Ճէրրահի դէմ: Դատին պատճառը Հ. Տինքի սպանութեան առնչութեամբ նոյն տնօրէնին թերացումը, պաշտօնին չարաշահումը, յանցաւորը գովաբանելն է: Բողոքարկու կողմը կը շեշտէ հակառակ ստացած սպառնալիքներուն Հ. Տինքը անպաշտպան ձգելու, սպանութեան մասին կատարուած լրատուութեամբ հանդերձ ծրագրողներուն դէմ հետապնդումի չձեռնարկելու, ոճիրէն ետք հեղինակին մինչեւ Սամսոն փախուստին արգելք չըլլալու պարագաները, ոճիրը ոչ թէ կազմակերպութեան մը, այլ ազգայնամոլական զգացումներու տէր անհատի մը արարքը նկատելով կատարուածը օրինականացնելու կեցուածքը, դէպքին օրը տնօրէնին պաշտօնավայրէն բացակայութիւնը, եւլն.:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ-ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎԸ 301-ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Եւրոպական Միութիւն – Թուրքիա խորհրդարանական յանձնաժողովի նախագահներէն Լակէնտիժք բաց նամակով մը դիմած է Թուրքիոյ վարչապետին ու ընդդիմութեան գլխաւոր կուսակցութեան (ՃՀՓ) ղեկավար Տ. Պայքալին, պահանջելով որ փոփոխութեան ենթարկուի պատժական օրէնսգրքին 301րդ յօդուածը: Ան ըսած է թէ Հ. Տինքի սպանութենէն երկու շաբաթ անցած է ու ժամանակն է շարժման անցնելու:

Եւրոպայի դիւանագէտը գրած է հետեւեալը. "Ամէն մարդ համաձայն է որ Թուրքիոյ մէջ վերջին երկու տարուան ընթացքին շեշտուած է ազգայնական եւ նեղմտութեան մթնոլորտը. ատոր հետ կապ ունի Հ. Տինքի սպանութիւնը: Իսկ պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածը այդ մթնոլորտը ներկայացնող խորհրդանիշ մըն է":

Ապա բացատրած է նոյն յօդուածին Եւրոպայի համար անընդունելի երկու կէտերը. առաջինը հոն գործածուած "Թրքութիւն" եզրն է: "Եւրոպայի պատժական օրէնքներէն ոչ մէկուն մէջ նման արտայայտութիւն կարելի է գտնել: Իսկ Թուրքիոյ մէջ լրագրողներու, գրողներու դէմ բացուած դատերուն բազմացումը այդ բառին պատճառով է: Հ. Տինք ալ նոյն պատճառով դատապարտուած էր: Այդ բառը Թուրք քաղաքացիներու խօսելիքին ու արգիլուած արտայայտութիւններու մասին շփոթ, որոշ մեկնաբանութիւններու կարելիութիւն եւ արդարութեան մէջ անստուգութիւն կը ստեղծէ" ըսած է Լակէնտիժք:

Ապա շարունակած .. "Միշտ ըսիք. "Համբերենք ու տեսնենք թէ այդ յօդուածը ինչ ձեւով կը մեկնաբանուի": Տեսանք թէ դատարանները ինչպէս մեկնաբանեցին զայն: Աւելի երկար ատեն չենք կրնար համբերել: ...Իրեն դէմ տրուած վճիռը Հ. Տինքը թիրախի վերածեց: 301ի մասին տակաւին որքա՞ն փաստի կարիք կը զգաք: Ներկայի ձեւով ու մեկնաբանութեամբ այդ յօդուածը մարդկային կեանքը վտանգի կ'ենթարկէ":

Բաց նամակը աւարտած է միակ լուծումի թելադրանքով. "Օրէնքը բաւարար չափով յստակ չէ: Այդ պատճառով պէտք է կիրարկութենէ վերցուի: Եթէ կը մտածուի որ թրքական ժողովրդավարութեան առումով հարկ է պետութիւնը պահպանել վարկաբեկումներու դէմ, 301րդ յօդուածը պէտք է շարադրուի այն ձեւով որ ոչ ոք կարենայ սխալ մեկնաբանել զայն ու գործածել պատժելու նպատակով":

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՍԻ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔ ՀԵՐՈՍԻ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԵԱՄԲ

Հրանդ Տինք վատաբար սպաննուեցաւ, եւ թաղուեցաւ հերոսի վայելչութեամբ ի ներկայութեան աւելի քան հարիւր հազար յուղարկաւորներու, որոնց անմիջական յուզումը առասպելային կերպարի վերածեց Հրանդ Տինքը:

Պետական, դիւանագիտական, քաղաքական, մտաւորական մեծ դէմքեր ելոյթներ ունեցան իրենց հիացումը արտայայտելով զոհի մասին: Հեռատեսիլի, ձայնասփիւռի կայաններ օրերով յայտագիրներ նուիրեցին, միջազգային մամուլը գրեց, Պետրոս Թերզեան, Թ. Արփի, Գր. Քէօսէեան հանդէս եկան տեղին յօդուածներով "Յառաջ"ի էջերուն մէջ, բոլորն ալ պախարակելով քստմնալի ոճիրը և գնահատելով Տինքի գաղափարները, անոր անվեհեր կեցուածքը, մանաւանդ քաջութիւնը եւ յանձնառութիւնը մինչեւ նահատակութիւն երթալու:

Ան պաշտպանեց Թուրքիոյ պէս երկրի մը մէջ "անպաշտպանելի" գաղափարներ, ընդդէմ այնպիսի մտայնութիւններու որոնք ներկայ էին երկրին մէջ (ցեղասպանութիւն, կրօնական անհանդուրժողութիւն, ազգայնամոլութիւն, եւ այլն):

Այսօր հաւատացողներ կան որ Տինքի պայքարը անպայման օր մը կը յաղթանակէ Թուրքիոյ մէջ:

Տինքի նահատակութեան առթիւ, հեռատեսիլէն բեմադրուած աղաղակոտ արտայայտութիւնները, շատ-շատերուն կարծել կու տան որ Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավար սկզբունքները զարգացման ընթացքի մէջ մտած են արդէն:

Բայց այլահաւատներ ալ կան: Ասոնք վերապահութեամբ կը նային դէպքերուն, որովհետեւ կը հաստատեն թէ ինչ որ պատահեցաւ Հրանդ Տինքին, կրկնութիւնն է 92 տարի առաջուան պատահածին: Կը հաւատան թէ Թուրքիան այն երկիրն է ուր ժողովուրդը հասողութիւնը չունի դաստիարակութեան: Ան միշտ կը գործէ համաձայն իր բնաւորութեան եւ նկարագրին:

Այս հաստատումը տխուր է: Նոյնիսկ սիրտ պատռող: Որովհետեւ կը խափանէ քաղաքական զարգացման ամէն հեռանկար, ամէն կարելիութիւն եւ ակնկալութիւն: Այս կը նշանակէ թէ Թուրքին մօտ բնութիւնը գերակշիռ է քան դաստիարակութիւնը: Իսկ անոնք որոնք Թուրքը մօտէն կը ճանչնան, լաւ գիտեն թէ Թուրքին բնաւորութիւնը այլօրէն կը կոչուի նաեւ գայլի բնաւորութիւն:

Գայլը կը դաստիարակուի՞...

Այս հաշուով այլահաւատները երբեք Թուրքիոյ հետ երկխօսութեան պիտի չընային:

Բաղձալի է անշուշտ որ այս հարցին մէջ սխալողները այլահաւատները ըլլային:

ԽՆԿԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

«VALEURS ACTUELLES»

(2/8 février)

1917-2007. L'ANNEE DE L'ARMENIE, QUATRE-VINGT-DIX ANS APRES LE GENOCIDE

LES SURVIVANTS D'EREVAN

Հայաստանի տարուան առթիւ, պարբերականը երեք էջ նուիրած է Հայաստանի, ուր կը մատնանշուի, ի մէջ այլոց "ջարդուած՝ Թուրքերուն կողմէ, զսպուած՝ Ստալինի կողմէ, հայ ժողովուրդը Խորհ. Միութեան տապալումին սպասեց ազատ ըլլալու համար": Նկար մը կը ներկայացնէ Շիրաքը որ Ծիծեռնակաբերդ կ'այցելէ, կը յիշուի որ երեք կարեւոր ցուցահանդէսներ եւ աւելի քան 400 ուրիշներ գաւառի մէջ, կը նշեն Հայաստանի տարին: Ժողովուրդ մը որու պատմութիւնը ցաւոտ ոդիսական մըն է: Յօդուածագիրը Փիէր – Ալեքսանդր Պուքլէ հակիրճ պատմականը կ'ընէ հայ ժողովուրդին, կ'արձագանգէ Ցեղասպանութենէն վերապրողի մը նկարագրութեան, կը ծանրանայ Ցեղասպանութեան վրայ, որ մէկ ու կէս միլիոն զոհ պատճառեց, այսինքն Թրքահայաստանի ապրող ժողովուրդին երեք չորրորդը: Կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի հարցին:

Ակնարկով մըն ալ կը յիշէ երկու Հայաստանները, այսինքն՝ Սփիւռքը:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅՈՒ ՆՈՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 5ի առաջին ժամերուն իր բնակարանին մէջ երկու անծանօթի կրակոցներուն զոհ եղած է շինարարական ձեռնարկութեան մը տնօրէն Մ. Վարդազարով: Ոճրագործները չորս կրակոց ետք "Նիւա" կառքով մը հեռացած են անյայտ ուղղութեամբ: Առաջին հետաքննութենէն ետք ոստիկանութիւնը յայտնած է թէ ոճիրը կրնայ կապ ունենալ Վարդազարովի գործի մարզին հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ փոխ վարչապետ եւ արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ ԱՄՆ այցին առաջին օրը տեսակցութիւն

(Շար.ը Դ. էջ)

ԾԻՐԱՆԻ ԾԱՌ

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ԳԼՆՃԵԱՆ
Առաջնորդ Ուրուկուէյի թեմի

Իմ ծնուած օրուանից մօրս հետ իմ կողքին է եղել մեր տան հարեւանութեամբ, քարակոյտերի եւ վայրի թփերի մէջ հասակ նետած մի վիթխարի ծիրանի ծառ: Ոչ ոք չըգիտէր, թէ ով էր տնկել այն: Գուցէ պա՞պս կամ տա՞տս մի օր ծիրան են կերել եւ կորիզները պատահականօրէն դէս ու դէն գցել, որոնցից մէկնումէկը վերապրելով՝ ծիլ է արձակել:

Ծառն իր տարիքը չէր կարողանում թաքցնել այսօրուայ մի շարք պառաւած կանանց նման, որոնց հաստակեղեւ շպարի տակ կեանքի մայրամուտն է սքօղուած: Նրա բնի վրայ դրոշմուած էին սառնաշունչ քամիների, կտցահարող կարկուտների, տապի ու անողոք քարկոծումների դէմ մղուած պայքարի բազմամեայ խորշոմները:

Բայց յաղթամարմին ծիրանի ծառը մնացել էր կանգուն. ճիւղերն ու ոստերը գորովագութ մօր քաղցրածոր թեւերի նման տարածած՝ պատրաստ գրկելու նոյնիսկ իր անառակ որդիներին:

Գարնան գալստեան առաջին աւետիսը այդ ծառի միջոցով էի ստանում: Ծիրանագոյն ոստերի վրայ բիւրաւոր սպիտակափառ ծաղիկներ էին բացւում՝ նման օդում կախարդըւած ձեան փաթիլներ: Նրանց քաղցրանոյշ բուրմունքը պահում էր իր մշտաբոյր թարմութիւնը՝ գարնան յորդառատ անձրեւների համանուագի հետ խառնուած: Իսկ արեւոտ օրերին էլ ինչքա՜ն գունագեղ թռչուններ էին դայլայլելով ոստոստում այդ ծաղիկների մէջ, բազմերանգ ու նրբաթեւ թիթեռներ շուրջպար էին բռնում, լսւում էր ժրաջան մեղուների բզզոցը, որոնք՝ գալիս էին ըմբոշխնելու ծաղիկների անմահական նեկտարը: Բացւում էր հէքեաթային մի աշխարհ՝ խորքով իրական ու շօշափելի, իմ մանկութեան առաջին յուշերով պարուրուած:

Պատահում էր նաեւ անխուսափելին: Թխպոտ ամպեր էին կուտակւում, մռայլ երկինքը զայրացած փայլատակում էր: Ահասարսուռ որոտումների ձայներից լռում էր թռչունների ուրախ ճռուողիւնը: Կարկուտը հարուածում էր ծառի ծաղիկներին, որոնց թերթիկները ղողհար վար էին թափւում, իսկ երբեմն էլ նորաբողբոջ ոստերից շատերն ամբողջութեամբ ջարդուկոտոր էին լինում: Քիչ ժամանակ անց ամէն ինչ խաղաղւում էր: Նորից բացւում էր երկինքը, բայց ծիրանի ծառի արցունքները դեռ շարունակում էին կաթել իր ճղակոտոր դարձած գետնատարած բալիկների վրայ: Այդուհանդերձ նա կարիք չէր զգում մխիթարական խօսքի, այլ իր սիրայորդ հայեացքը ուղղում էր ինձ՝ կարծես ասելու համար.

– Մի՛ տխրիր, տե՛ս, վիրաւոր ճիւղերիս մէջ պահել եմ քո բաժինը:

Նոր օրեր էին բացւում՝ արեւոտ, շոգ, շոր ու շատ անգամ հեղձուցիչ: Ծիրանենին սփռում էր հովասուն ստուերը իր բնի շուրջը անհոգ խաղացող մանուկներիս վրայ: Մենք անխղճօրէն քաշքշում էինք ճիւղերը՝ քաղելու համար նրա լուսաժըպիտ ու քաղցրահամ պտուղները, իսկ ուր չէր հասնում մեր ձեռքը՝ քարով անգթաբար խփում էինք ճիւղերին, որոնց ցնցումից ահաբեկուած՝ դրանք ընկնում էին ցած քարերի ու մացառների մէջ, թէեւ վիրաւորուած տեսքով, բայց ոչ դառնացած համով: Իսկ ծառը՞, նա անյիշաչար մօր նման չէր վշտանում մեզանից, շարունակում էր տարածել իր գուրգուրոտ բազուկները մեր՝ չարաճճի երեխաներիս վրայ եւ նոյնիսկ աւելին. տերեւների մէջ թաքցրած իր հասունացած պտուղները, հետզհետէ ինքնաբուխ կերպով եւ մեծահոգաբար, ցած էր գցում մեզ համար:

Գալիս էր աշունը: Ծիրանենու տերեւները հողմացրիւ էին լինում, ամէնից յանդուգններն անգամ, միաժամանակ դիմադրելուց յետոյ, մեծագոյն տխրութեամբ ընկնում էին ցած: Դեղնագոյն մի մելամաղձոտութիւն սփռում էր իր աննիւթական չղարշը բնութեան ու մեր հոգիների վրայ: Այնուհետեւ ձմրան ցրտաշունչ ու անողոք եղանակը հալածում էր մեզ բացօթեայ վայրերից: Պատսպարւում էինք ծնողական սիրով ու վառարանի կրակով ջերմացած մեր տներում: Պատուհանից նայում էի ծառերին, յատկապէս իմ սիրելի ծիրանի ծառին: Նա իր վիթխարի ու խրոխտ կեցուածքով առանձնանում էր միւսներից: Լուռ էր, զրկուած իր արտաքին չքեղ փայլից, բայց միշտ վեհապանծ, ինքնագոհ ու հպարտ՝ ուրիշներին օգտակար լինելու հաճոյքից վեհացած ու ազնուացած: Ծառը նոյնիսկ չէր ափսոսում իր կորցրած տերեւների համար, քանզի գիտէր, թէ դրանք հողին խառնըւելով՝ դառնալու են անփոխարինելի սնունդ ուրիշ արմատների համար:

Պայմաններն ու հանգամանքները ստիպեցին ինձ, եւ ինձ նման շատերին, թողնելու մեր պապենական հողը, տունն ու տեղը եւ հաստատւելու օտար աշխարհում: Անցան տասնեակ տարիներ, բայց ես ամէն գիշեր, նաեւ միայնութեան պահերիս, փակում էի աչքերս ու մտքով գնում տուն: Կրկնւում էր միեւնոյն տեսարանը. սա մեր գիւղն է, դէպի արեւելք նայելիս՝ ձախ կողմում մեր տունն է, որի մշտարթուն պահապանն է կարօտակէզ սրտով իր որդուն սպասող մայրս, որ տնից եթէ դուրս էր գալիս՝ միայն եկեղեցի գնալու համար: Տան աջ կողմում իմ ծիրանի ծառն է, որ լայնատարած բազուկներր փռած, սպասում է վերադարձիս:

Տարիներ անց վերադարձայ տուն: Գիտէի, որ շատ բան էր փոխւել իմ հայրենի գիւղում, բայց այդուհանդերձ, թէկուզ մի պահ խաբուած լինելու ցանկութեամբ, դարձայ դէպի արեւելք: Նոյն արեւն էր ,իմ մանկութեան ոսկեթեւ երազանքների չէնչող արեւը: Նայեցի ձախ կողմս. մեր տունը հաւասարուած էր գետնին, ուր չկար ինձ սպասող հրեշտականման մայրս, գիտէի որ այդ այդպէս էր, բայց ցանկացայ մէկ անգամ էլ ապրել անցեալս: Շրջուեցի դէպի աջ՝ իմ ծիրանի ծառի տեղում մի չէնք էր բարձրացուել...:

Սակայն ոչինչ, ոչինչ չի կարող ջնջել մանկութեանս լուսաշող այդ զոյգ յիշատակները, որոնք անաղարտ կերպով դրոշմուած կը մնան էութեանս մէջ: Ինձ համար դրանք մշտագոյ ներկայութիւն են. դէպի արեւելք նայելիս՝ ձախ կողմում մեր տունն է՝ մօրս քաղցր տեսքով ու ժպիտով, իսկ աջում՝ ծիրանի ծառը՝ իր ծիրանաշող տեսքով: Նրանք՝ մայրս եւ ծիրանի ծառը, ուրիշներին նուիրուելով ու ծառայելով, ուրիշներին երջանկացնելով՝ ոչ թէ սպառուեցին, այլ՝ անմահացան:

(«ԱԶԴԱԿ» Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ՝ ԵՐԳԻՉ – ԵՐԳԱՀԱՆ ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻՆ ՀԵՏ)

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԴԱ ԵՐԱԶ Է, ՊԶՏԻԿ ՀԱՏՈՒԱԾ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՆ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Ա.» Լա՛ւ, խօսինք ստեղծագործական կեանքին մասին: Վերջերս Երեւանի մէջ համերգ – ներկայացում մը ունեցաք, որ կարծես ձեր ստեղծագործական կեանքի հաշուետուութիւնը կամ ամփոփումը ըլլար: Ի՞նչ է՝ արդէն ժամանա՞կն է ամփոփումներու...

Ռ. Հ. Հաշուետուութիւն, ամփոփում միշտ պէտք է: Իսկ վերջերս արդէն զգում էի նման մի համերգի կարիքը: Հաշուետուութիւն՝ առաջին հերթին ինքս ինձ...

«Ա.» Կը ներէք, քանի՞ տարեկան էք...

Ռ. Հ. 55ի եւ 60ի միջեւ եմ: Մեծ հայր եմ արդէն:

«Ա.» Լա՛ւ: Հաշուետուութիւնը կայացա՞ւ...

Ռ. Հ. Այո՛: Ես հանդիսատեսի միջոցով կարողացայ «ստուգել» վերջին նոր երգերս... Ես երգերս «ստուգում» եմ միայն հանդիսատեսի միջոցով: Հանդիսատեսը իմ հայելին է: Նա ստիպում է քեզ՝ հասկընալ թոյլ եւ ուժեղ կողմերդ: Հանդիսատեսը քեզ նոյնիսկ ստիպում է նոր երգեր գրել, կը պահանջէ՛: Ո՛չ ուղղակիօրէն, անշուշտ:

«Ա.» Դուք լա՞ւ կը ճանչնաք ձեր հանդիսատեսը:

Ռ. Հ. Փորձում եմ ճանաչել: Ես զգացած եմ, որ իմ երգերը լսելու ժամանակ մարդիկ դահլիճին մէջ մեկուսանում, առանձնանում են եւ միանում են միայն այն ժամանակ, երբ ծափահարում են: Իմ երգի կամ իմ կատարման իմաստը (ինձ համար) այն է, որ մարդն ինքն իր հետ մի պահ մենակ մնայ: Դա շատ կարեւոր է... Իսկ ընդհանրապէս՝ համերգը շատ պատասխանատու բան է: Ես շատ եմ յուզւում համերգներից առաջ:

«Ա.» Այդ պատճառո՞վ քիչ համերգներ կու տաք:

Ռ. Հ. Ընդհանրապէս ես համերգ կ'ունենամ այն ժամանակ, երբ դըրամս վերջանայ... Ես մի մարդ եմ, որ երգեր է գրում, եւ երբ ընտանիքին դրամ պէտք լինի, կը գնայ, մի տեղ համերգ կը տայ, որ իր ընտանիքի հոգսերը հոգայ...

«Ա.» Իսկ չէ՞ք մտածեր դպրոց մը բանալ՝ ձեր արուեստին գաղտնիքները փոխանցելու նաեւ ուրիշներուն:

Ռ. Հ. Ա՛յդ էր պակաս: Ես ինքս ինձ ուսուցիչ չեմ համարեր: Դա մեծ պատասխանատուութիւն է, բոլորովին ուրիշ աշխատանք: Ես կիթառ նուագել չգիտեմ, ի՞նչ սովորեցնելու մասին է խօսքը: Մինչեւ հիմա էլ զարմանում եմ, որ ինձ ծափահարում են, քանի որ ինքս ինձ երգիչ էլ չեմ համարում...

«Ա.» Ինչպիսի՛ համեստութիւն... Դուք ինքնավստահութեան պակաս ունի՞ք...

Ռ.Հ. Ես երբեք էլ ինքնավստահ չեմ եղել...

«Ա.» Իսկ ինչի՞ կարիք ունէք հիմա:

Ռ. Հ. Կը փափաքէի, որ աւելի հետաքրքրական կեանքով մը ապրէի, քան ապրում եմ... Թէեւ ասեմ նաեւ, որ այլեւս չեմ խմում, ծխելն ալ մօտ օրերս պիտի թողնեմ:

«Ա.» Իսկ յաջորդ քայլը ո՞րն է:

Ռ. Հ. Յաջորդ քայլը չէ, բայց երազանքս է գիւղը փոքրիկ տուն ունենալ, փոքր այգիով, սպիտակ այծեր պահել եւ գինի պատրաստել իմ ձեռով...

«Ա.» Ինչո՞ւ ինքնաշարժ չէք վարեր:

Ռ. Հ. Չեմ ուզեր: Վարել էլ չեմ իմանում...

«Ա.» Ի՞նչ է ձեր ամէնէն կարեւոր յատկութիւնը:

Ռ. Հ. Զարմանալու ընդունակութիւնը: Երբ մարդը դադարում է զարմանալ արեւի ծագումով, մայր մտնելով, կը դառնայ «ռոպոթ», այսինքն՝ Ամերիկացի...

«Ա.» Ինչո՞ւ, Ամերիկացիները ի՞նչպէս են:

Ռ. Հ. Ընդհանրապէս, Ամերիկան զարհուրելի երկիր է: Զուր չէ ասուած՝ Արեւմուտք: Երկիր, ուր արեւը մայր է մտնում: Դրսից փայլուն, ներսից՝ փտած... Արեւելքը՝ հակառակը. դրսից անշուք է, բայց ներսը՝ տաքուկ տօն կայ... Մենք Երեւանի մէջ մէկ շիշ օղիով եւ մի քանի թթու վարունգով խընճոյքներ կ'անենք, իսկ Ամերիկայի մէջ աշխարհի բոլոր խմիչքները թափուած են, բայց չկարողացանք մի տօն սարքել, որովհետեւ մարդիկ միայն իրենց աշխատանքի մասին են մտածում...

Այդ երկիրն ինքն իր պոչի ետեւէն ընկած մի շուն է, այնքան պիտի վազէ, որ գլուխը դառնայ, ընկնի – մեռնի...

«Ա.» Իսկ հայրենիքի ձեր ըմբռնումը, մէկ խօսքով, ինչպիսի՞ն է:

Ռ. Հ. «Հայրենիքը դա երազ է, պզտիկ հատուած տարածութեան»...

«Ա.» Ռուբէն դուք կրցա՞ծ էք ընտանիք ունենալու հետ նաեւ ազատ մարդ ըլլալ...

Ռ. Հ. Այո՛: Իմ ընտանիքը ինձ ոչինչ չի պարտադրել, ինձնից ոչինչ չի պահանջել: Իմ զաւակները ինքնուրոյն սովորել են, համալսարան են աւարտել՝ առանց իմ օգնութեան, միջամտութեան, առանց ինձ խանգարելու...

«Ա.» Իսկ դո՞ւք ինչպէս եղած էք ձեր ծնողներուն համար:

Ռ. Հ. Խայտառակի մէկը եղել եմ նրանց համար: Ես կարգին դըպրոց չեմ գնացել, ութ դպրոց դարձել եմ, ոչ մէկը աւարտել... Այդ դպրոցների դրուածքն ինձ դուր չէր գալիս... Բայց շատ էի կարդում:

«Ա.» Կը կարծէ՞ք, որ առանց կարգին դպրոց ու համալսարան երթալու, միայն գիրք կարդալով կարելի է հասնիլ բարձր մակարդակի...

Ռ. Հ. Հնարաւոր է, բայց դա ամէն մէկի համար չէ:

«Ա.» Այդչափ կը կարդայիք... Ո՞ր մէկն է ձեր ամէնէն սիրելի գիրքը:

Ռ. Հ. Սթիվէնսընի «Գանձերի կղզին»:

«Ա.» Իսկ որո՞նք են ձեր սիրած երգիչները:

Ռ. Հ. Ես սիրած երգիչներ չու-

ԴԺՈՒԱՐ ՑՈՒՆՈՒԱՐ

Սփիւռքահայութիւնը իր գոյութենէն ասդին, վստահաբար, այսքան աշխոյժ Յունուար ամիս մը չէր դիմաւորած: Պոլսահայ գաղութը տագնապալի վիճակի մատնուած է, ջարդարարի մը կողմէ գրեթէ ըսպաննուած, Հրանդ Տինքի ահաբեկութեամբ: Լիբանանահայութեան մեծամասնութիւնը, ընդդիմադիր ուժերու զօրակցելով, թէեւ արդարօրէն, անհրաժեշտ բանակցութիւններու եւ փտանգաւոր հրաժարումներու ետին կը շարունակէ իր իրաւունքներուն վերատիրանալու սպասման վիճակը: Իրաքի արիւնալի առօրեան, քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններու դէմ եղած անիրաւութեան, ընդհանուր անապահովութեան, հայկական եկեղեցիներու ստացած նիւթական վնասներուն ու աւելի՛ն՝ զոհերուն պատճառով, ստիպած է հայ զանգուածներու տեղափոխութեան, այլ խօսքով՝ տեղահանութեան: Ռուսաստանի մեր հայրենակիցներուն ա՛լ կրնանք հարցնել. «Իսկ այս ամիս քանի՞ հոգի սպաննուեցաւ»: Ամերիկահայերը Ներկայացուցիչներու տան կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչման աշխատանքներով տարուած են, երբ այստեղ, Ֆրանսահայութիւնը, Հայաստանի տարի տօնելու հետ միաժամանակ Ցեղասպանութիւնը ժխտողներու դէմ պայքար կը մղէ:

Իսկ ի՞նչ բաժին կը ստանայ Արցախը: Արդեօ՞ք ան մեր հետաքրքրութեան կեդրոնը չէ: Թէ ԼՂՀ-ն, արդէն ինչպէս կը բացատրէր «Գուրրիէ էնթէրնասիոնալ» շաբաթաթերթի (Յունուար 18-24) խմբագիր Ֆիլիպ Թիւրօ-Տանժան, կարգ մը չճանչցուած պետութիւններու ժողովուրդներ, այն տպաւորութիւնը ունին, որ կ՝ապրին ոչ մէկ տեղ:

Այս տարուան ամրան, Ղարաբաղի մէջ տեղի պիտի ունենան նախագահական ընտրութիւններ: Սակայն քաղաքական դաշտի լճացման, կամ անհոգութեան պատճառով, հինգ ամիս մնացած, տակաւին թեկնածութիւններ յայտարարուած չեն:

Նայիրա Հայրումեան, համացանցի «Լրագիր» տեղեկատուական կայքէջին մէջ ստորագրած յօդուածով մը (Յունուար 11) հարցականի տակ կը դնէ ղարաբաղեան կուսակցութիւններու պատրաստութիւնը յառաջիկայ ընտրութիւններուն: Այնտեղ կ՝ըսուէր որ նախագահի պաշտօնին համար պայքարը պիտի ծաւալի քաղաքական գրեթէ ամբողջ դաշտը գրաւած ներկայ իշխանութիւններու, եւ անոր գլխաւոր ընդդիմադիր Հ.Յ.Դաշնակցութեան միջեւ:

Այս «Մեծ լռութիւնը» ըստ Ստեփանակերտի «Դեմօ» թերթի խմբագրականին (Յունուար 31, «Լրագիր»), կը բացատրուի նախագահ Արկադի Ղուկասեանի վերջնական որոշման յանգումով: Վերջինս չի պահեր վերընտրուելու իր մըտադրութիւնները, թէեւ երրորդ անգամ պաշտօնավարելը արգիլուած է «ԼՂՀ նախագահի մասին» օրէնքով, ինչպէս նաեւ վերջերս վաւերացուած Սահմանադրութեամբ:

Յունուար ամսուան մէջ, «Բաց հասարակութիւն» կազմակերպութեան եւ «Միասնութիւն» մարդամշակութային միութեան կատարած հարցախոյզին մասնակցած է 300 հոգի: «Ըստ ձեզի, մեզ մօտ հնարաւո՞ր են ազատ, արդար եւ թափանցիկ ընտրութիւններ» հարցումին դրական պատասխան տուած է 109 հոգի (36%): Իսկ «Ղարաբաղի ճակատագրի հարցում ԼՂՀ ապագայ նախագահի ո՞ր դիրքորոշումը ձեզ համար ընդունելի կը լինէր» հարցումին 109 մարդ (36%) առաջարկած են Ղարաբաղի անկախութիւնը, 18·6%-ը՝ Հայաստանի հետ վերամիաւորում, իսկ 27%-ն ալ անկախութիւնը տեսած են որպէս միջանկեալ փուլ Հայաստանի հետ վերամիաւորման ճանապարհին վրայ:

Նախագահի պաշտօնին համար յստակ թեկնածուներու բացակայութեան պատճառով գերակշռած են չորս անուններ: Բակօ Սահակեան (Ազգային ապահովութեան մարչութեան պետ)՝ 11%, Աշոտ Ղուլեան (Ազգ. Ժողովի նախագահ)՝ 10%, Մասիս Մայիլեան (Արտաքին գործերու փոխ նախարար)՝ 8·6% եւ Արկադի Ղուկասեան՝ 6%:

ԳԱՍՊԱՐ

ԻՍԻԻ «ՈՍԿԷ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ» Ս. ՏԱՆՏԻԿԵԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Իսիի քաղաքապետարանը այս տարի եւս տուած է Ոսկէ խիցիի մրցանակը. անոր արժանի նկատուած է Սալբին Տանտիկեան. ան նախագահուհին է ղեղագործական հիմնարկի մը, որ կը գտնուի նոյն քաղաքին մէջ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՏՈԼՈՐԷՍ ԶՕՀՐԱՊ ԼԻՊՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

JP MORGAN CHASE BANK, TRUSTEE

Հաճոյքով կը հաղորդենք, թէ Տոլորէս Զօհրապ Լիպման Հիմնադրամը նիւթապէս պիտի օժանդակէ որ հրատարակուին ընտրեալ

ա. վարդապետական աւարտաճառեր հայագիտական նիւթերու մասին,

բ. Հայոց հին պատմութեան երկեր հայ պատմաբաններու,

գ. 19րդ դարու եւ աւելի վաղ շրջանի հայ գրականութեան երկեր:

Ներկայացուող աշխատասիրութիւնները կրնան ըլլալ կա՛մ հայերէն կա՛մ անգլերէն լեզուով: Եթէ գործ մը հայերէն լեզուով է, անոր պէտք է ընկերանայ անգլերէն որակաւոր թարգմանութիւնը:

Դիմումնագիրները ներկայացնել ամէն տարուան Ապրիլ 15 եւ Նոյեմբեր 15 թուականներէն առաջ:

Յաւելուածական տեղեկութեան եւ դիմումնագրի թերթիկ ստանալու համար դիմել

LIEBMANN FUND — PUBLICATIONS
c/o Mr. M. Haigentz
1518 11th Street
Fort Lee, NJ 07024

նեմ: Ես ունեմ սիրած երգեր: Շատ եմ սիրում «Իթց ը ուորտ աֆ մէն» երգը եւ Ժագ Պրէլի «Ամսթերտամ» երգը: Այդ երգերը ժամանակին ցնցել են ինձ:

«Ա.» Իսկ ազդեցութիւնը լա՞ւ բան է:

Ռ. Հ. Վատ բան չէ: Ես նաեւ ֆրանսական եւ ռուսական երգարւեստից ազդեցութիւններ կրած եմ: Կարծում եմ, որ դրանով միայն հարստացրել եմ հայկական երգարւեստը: Առանց ազդեցութիւնների, ընդհանրապէս, անհնար է մի լաւ բան անել: Բայց ազդեցութիւն չի նշանակում կապկել ինչ որ մէկը, այնպէս՝ ինչպէս անում են մեր յայտնի «ստողաբուծարան»ում՝ Երգի պետական թատրոնում: Այդ թատրոնում հայ երգիչներին պարտադրում են երգել ամերիկեան ոճով, որը մեր մտածողութեան, յատկապէս լեզուամտածողութեան հետ ոչ մէկ կապ չունի:

«Ա.» Մեր հայ երգիչների մասին ի՞նչ կարծիք ունէք:

Ռ. Հ. Ինձ համար Հայաստանի մէջ մէկ երգչուհի կայ՝ Շուշան Պետրոսեանը:

«Ա.» Ռուբէ՛ն, դուք գրեթէ ձեր երգերու խօսքերուն հեղինակն էք: Սկիզբը բանաստեղծութի՞ւնը կը գրէք, թէ երաժշտութիւնը:

Ռ. Հ. Երկուքը միասին են ծընւում: Ի դէպ, իմ երգերի խօսքերը, այսինքն իմ բանաստեղծութիւնները հրատարակել են առանձին գըրքով՝ «Խօսքեր» խորագրով:

«Ա.» Եւ աւարտին, ի՞նչ խորհուրդ կու տաք:

Ռ. Հ. Ես ամէն մարդու խորհուրդ եմ տալիս յոյսն ինքն իր վըրայ դնի եւ յիշի՝ եթէ քչով չբաւարարուեցաւ, երջանիկ լինել չի կարող:

Պատրաստեց՝ ԱՆՈՒՇ ԹՐՈՒԱՆՑ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՌՈՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Խիստ փայլուն կերպով սկսած էր իր ասպարէզը. շուտով լաւ անուն հանած էր. գացի մէկ օր ներկայ եղայ իր ձրի ընդունելութեան, ու այնքա՛ն հիացայ աղքատ հիւանդներու հետ ունեցած երկայնմտութեան ու բարեգութ իր վարուելակերպին, որ քանի մը օր յետոյ գրիչս ձեռք առի և "Թերճիւմանը էֆքեար" թերթին մէջ հրապարակաւ գնահատական մը ուղղեցի իրեն. շնորհաւորեցի Տէր Յովհաննէս Հիւնքեարպէյէնտեան Աւագ քահանան իր բժիշկ զաւկին յաջողութեանը համար:

Տէր Հիւնքեարպէյէնտեան, որ 1879ին Զմիւռնիոյ մէջ էի տեսած, Կ. Պոլիս վերադարձած էր այլ եւս:

Երրորդ այցելութիւնս ըրի ամերիկացի յոյժ պատուական միսիոնար տօքթ. Այգրք Պլիսին, որ դրացի էր մեզ Ս. Խաչի փողոցը եւ բարեկամ եղած էի հետը 1878էն ի վեր, երբ Ռոմէլի-Հիսարի բարձունքը գտնուած "Ռոպէրթ-Գոլէճ"ի տարեկան մրցանակաբաշխութեանը ներկայ եղայ այդ տարի հօրս հետ: Մրցանակի հանդէսէն յետոյ բարեկամներ զիս ներկայացուցին տօքթ. Պլիսին, որ նոյն երեկոյին խակ զիս ու ուրիշներ ճաշի հըրաւիրեց իր տունը:

Այդ օրէն յետոյ, երբեմն երբեմն կ՝երթայի իր մօտ, լաւ կը խօսէր հայերէն, կը ճառէր միշտ Ս. Գիրքէն, իր տունէն դուրս չէր թողուր որ ելլայի ես, առանց աղօթք մը վրաս արտասանելու. ձեռքը գլխիս վրայ կը դնէր, կ՝աղօթէր որ Տէրը ինձ իմաստութիւն շնորհէր:

Շնորհակալութեան այցելութիւն մ՝էր այս տօքթ. Պլիսին, որ երբ Ֆրանսա մեկնելուս նախօրեակին իրեն հրաժեշտի ողջոյնս տալու գացի, զիս յանձնարարեց Փարիզի ամերիկեան հովիւ տօքթ. Հինքըքլի, սա ալ ուղեց ինձ օգտակար ըլլալ, բայց հուսկ յետոյ պաշտօնով փոխադրուեցաւ Նիւ-Եորք:

Այս այցելութիւններուս միջոցին չէի բնաւ մոռցած իմ հին ազգականներս ու բարեկամներս, որոնց փոխ առ փոխ գացի տեսութեան: Բայց Կիրակի օր մ՝ալ ելայ գացի Օրթագիւղ տեսնալ Օր. Բէմպէ Գաբրիէլեանը, նշանածը տօքթ. Սանճաքճեանի. հաղորդեցի իր խօսեցեալին յանձնարարութիւնը եւ խնդրեցի որ պատրաստ գտնուէր քանի օրէն ինձ հետ մեկնելու, եթէ կ՝ուզէր: Օրիորդը հաւանեցաւ, եւ ես իսկոյն վերադարձայ Սկիւտար ներկայ ըլլալու Ս. Խաչի վարժարաններուն տարեկան պարգեւաբաշխութեան հանդէսին, որուն համար հոգաբարձութիւնը յատուկ հրաւիրագիր ինձ ղրկած էր:

Ներկայ եղայ ես այդ հանդէսին, որ տեղի կ՝ունենար նոյն սրահին մէջ, ուր "Կրթասիրաց ընկերութիւն"ը իր գիշերային բանախօսութիւնները սարքած էր 1879ին, եւ որուն պատերուն վրայ կը կարդացուէր դեռ անաղարտ կերպով, ժամանակին իմ գրած "Մի՛ ծխեր", "Լուռ լե՛ր" խօսքերը:

Այդ հանդէսին ներկայ գտնուելովս, ես մտքովս կը մոլորէի անցեալին մէջ. կը մտաբերէի մեր սկզբնական երեւոյթները, Օրմանեան Վարդապետին փառաւոր գիշերը, անոր յուզիչ բանախօսութիւնը, եւ տեսակ մը տրտմութիւն կը տիրէր վրաս, երբ ահա տեսարանին վարագոյրը բացուեցաւ:

Վարժարանին երկսեռ սաներէն կազմուած խումբ մը սկսաւ երգել "Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու" երգը. եւ անմիջապէս յետոյ Վէրտիի նշանաւոր Թրավիաթայէն լաւ կտորներ, առաջնորդութեամբ իրենց ղեկավար մարզիչ դասատու Փիէր Գոնսոլիի որ Հայուհիի մը հետ ամուսնացած էր եւ դաշնակի դասեր կու տար մասնաւորներու եւ ազգային մէկ քանի վարժարաններու մէջ:

Շատ հաճելի ու սիրուն կերպով կը շարունակէր հանդէսը, երբ ամենաոչինչ միջադէպ մը զայն յանկարծ խանգարեց:

Խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր ընդարձակ սրահը. շատեր ոտքի վրայ մնացած էին, պարտէզն ալ լիքն էր ժողովուրդով: Միջոց մը քանի մը անձեր կ՝ուզեն բազմութիւնը ճեղքել ու ներս մտնալ, բայց կարելի չըլլար ու ժխոր մը կը սկսի. դժգոհութեան ձայներ կը բարձրանան մուտքի դրան մօտ, ո՛ր ատեն սաները կ՝երգէին Թրավիաթա:

Դաշնակահար Փիէր Գոնսոլի կարծելով որ դուրսի աղմուկը իրեն դէմ է, նախանձորդներու կողմէ լարուած, թողուց դաշնակը, ընդհատեց երգեցողութիւնը եւ տեսարանին վրայ յառաջանալով սկըսաւ պոռալ. "պանա ինչին տիր պու քավկա, կէլսին պանա, պէն ռէվօլվէռ վար" ըսաւ, կցկտուր թրքերէնով, այսինքն՝ "Թէ որ այս աղմուկը ինձ դէմ է, թո՛ղ թշնամիս գայ, ես վեցհարուածեան ունիմ":

Ես նստած տեղէս անմիջապէս վեր տեսարանին վրայ խոյացայ եւ Գոնսոլիին թեւէն քաշելով տարի վարագոյրին ետեւը ու ֆրանսերէն ըսի իրեն թէ ի՞նչ կ՝ընէք. ինչո՞ւ համար ձեզի դէմ ըլլայ, եւ այլ ողոքիչ խօսքերով նստեցուցի հոն զինքը եւ զգացի թէ բերանը օղի կը հոտէր, շնորհքով գինով էր:

(Շար. 159)

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆէՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

Տօնին առիթով մասնաւոր
Հոգեհանգստեան պաշտօն
Վախճանեալ Առաջնորդաց եւ Փարիզեան
Հրջանի հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին 451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

Ձկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Փետրուար 13, Երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Իսկ փետր. 14, Չորեքշաբթի, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ: Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ
կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոն Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

(Շար. Ա. էջէն)

ունեցած է Նախագահի օգնական Տ. Չէնէի եւ Ազգային ապահովութեան խորհրդական Ս. Հատլէի հետ: Տեսակցութիւններէն ետք պատասխանելով լրագրողներու, ան ըսած է թէ ամերիկացի երկու պաշտօնատարներն ալ իրեն ապահովութիւն տուած են որ Գոնկրէսին կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծը խոչընդոտելու համար ամէն բան պիտի ընեն: ԱՄՆ–ու արտաքին գործերու նախարարութեան Եւրոպայի եւ Եւրասիայի հարցերու պատասխանատու պաշտօնատարը Մ. Պրայզա եւս Կիւլի այցին նախօրեակին իսկ յայտարարած է թէ Ներկայացուցիչներու ժողովին յղուած Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագծին քուէարկումը ծանր հարուած մը կ'ըլլայ ԱՄՆ – Թուրքիա յարաբերութիւններուն: Ան ալ ըսած է թէ Սպիտակ տունը քայլ գործունէութիւն կը տանի արգելք ըլլալու համար քուէարկութեան մը: Կիւլի ուաշինկթընեան ժամանակացոյցին մէջ հակառակ Անգարայի բոլոր պնդումներուն կարելի չէ եղած Ն. Փելոզիի հետ ժամադրութիւն մը արձանագրել: Թուրք նախարարը պիտի չկարենայ տեսակցիլ պաշտպանութեան նախարար Ռ. Կէյցի հետ ալ:

"ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ ազգայնամոլներու սպառնալիքները կը բազմանան" կը խորագրէր Լիպէրասիոն (Փետր. 6), ենթախորագրով ալ աւելցնելով՝ "Թուրք մտաւորականներ. վախին վերադարձը", աւելի մեծ տառերով: Մարք Սեմօ կը նկարագրէ մթնոլորտը եւ սպառնալիքները որոնք կը տեղան համացանցի կայքէջերէն: Մտահոգ Թուրքերը չեն պակսիր, անոնցմէ մէկն է Պասքըն Օրան, որուն, ի վերջոյ, իշխանութիւնները թիկնապահ մը տրամադրած են, ինչպէս նաեւ քանի մը տասնեակ այլ մտաւորականներու (ներառեալ Փամուք): Օրան կը բացատրէ որ լինչի ընդհանուր մթնոլորտ մը կը տիրէ, որ աւելի մտահոգիչ է քան կազմակերպուած դաւ մը: Քաղաքական գիտութեանց այս փրոֆէսէօրը վրդոված է որ անցեալ տարիներուն ներկայացուած բողոքները մահուան սպառնալիքներու առթիւ, երբեք արդիւնքի չեն յանգած: Նոյն մտավախութիւններն ունին ուրիշներ ալ: Եւ-

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ձեզի հետ կը ժամադրուի
յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ"
հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի Նորակառոյց
Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ

«ՅԱՌԱՋ» ի
ընթացիկ ազդերու
սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք–Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

րոպական հարցերու մասնագէտ համալսարանական մըն ալ (Ճենկիզ Աքթար) կը յիշէ Հրանդ Տինքի սպանութեան ստեղծած յուզումը, բայց կը ցաւի որ երկրին ազատական տարրը փոքրամասնութիւն մը կը կազմէ:

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ, Փետրուար 5ին, առաջին թեկնածուն եղաւ, որ հեռատեսիլի Ա. կայանէն, Փաթրիք Փուավր տ'Արվորի հովանիին տակ, ներկայացաւ մօտ 100 հանդիսատեսներու եւ պատասխանեց անոնց բազմազան եւ զարմանազան հարցումներուն: Շեշտեց թէ քաղաքական բաց պատուհանի նախագահը պիտի ըլլայ ու չխուսափեցաւ որեւէ հարցումի պատասխանելէ: Անոնք կը վերաբերէին աշխատանքի, գործազրկութեան, բնակութեան, հանգստեան թոշակի, միասեռականութեան, որդեգրումի հարցին միասեռականներուն կողմէ (որուն դէմ է), տուրքերուն, ցեղապաշտութեան, եւլն., եւլն.: Մերժեց տալ իր նախարարապետին անունը, քանի վստահ չէ որ կը յաղթէ, բայց հանդարտութեամբ պատասխանեց, զսպելով իր ջիղերը: Այս նոր յայտագիրը որ մկրտուած է "Հարցում մը ունիմ ձեզի", պիտի շարունակուի ամէն Երկուշաբթի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Փետրուար 5ի վաղ առաւօտեան, խուժած է 10րդ թաղամասի Անկէն փողոցի քրտական մշակութային կեդրոնը եւ խուզարկութեան ձեռնարկած: Ըստ Քիւրտերուն, տակն ու վրայ ըրած են կարասիները եւ առած տարած երեք համակարգիչ եւ թղթածրարներ: Այս գործողութիւնը կատարուած է այն ենթադրութեամբ որ ցանցը օժանդակած է նիւթապէս Թուրքիա գործուած ոճրափորձերու: Ծագումով քիւրտ 13 Թուրքեր հարցաքննուած են: Նոյն օրը 50 Քիւրտեր ցոյց մը ըրած են նոյն փողոցը գտնուող Ն. Սարքոզիի ընտրապայքարի կեդրոնատեղիին առջեւ:

arménie mon amie

AGENDA

EXPOSITION SARIAN
A ISSY
Du 1er février au 31 mars
au Musée français de la Carte à jouer
16 rue Auguste Gervais —
Issy-les-Moulineaux

«CONNAISSANCE DES ARTS»
(Numéro de février)
s'associe à cet événement
en présentant les différentes facettes,
souvent méconnues,
de l'art arménien ancien, moderne
et contemporain.

- **Aghtamar, la miraculée:** Connaissance des Arts vous raconte l'histoire de l'ancienne église Sainte-Croix d'Aghtamar, témoignage du génie bâtisseur arménien, miraculeusement épargné par les tremblements de terre et par l'Histoire.
- **Etre artiste en Arménie aujourd'hui :** Enquête inédite sur la jeune scène artistique arménienne entre photographie, vidéo et installation.
- **Quinze siècles d'art arménien :** Entretien avec Jean-Pierre Mahé, sur la spécificité artistique arménienne au cours des siècles.

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)

Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

« I N C L I N A I S O N »
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours
sauf les lundis et jours fériés
de 10h à 18h.

E X P O S I T I O N

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h

Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre
Commissariat :
Annie Vernay-Nouri,
conservateur au département des Manuscrits
Publication
Livres d'Arménie
Collections de la Bibliothèque nationale de France
par Annie Vernay-Nouri
Editions de la BnF
140 pages — 16,5 × 24 cm
80 illustrations couleurs
35 Euros
Ouvrage réalisé grâce au soutien financier de la Fondation Calouste Gulbenkian

A ï v a z o v s k i, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin. Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

A r m é n i e, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

A r m e n i a S a c r a, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն փետրուար 11, ժամը 14.30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION
AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8

JEUDI
8 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.638

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21.638

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՏԺԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՈՎ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հ. Տինքի սպանութիւնը անգամ մը եւս արծարծեց պատժական օրէնքին 301րդ (Թրքութիւնը անարգելու) յօդուածը ջնջելու, գոնէ բարեփոխելու պահանջները: Այս անգամ անհատներէ –գրող, լրագրող, մտաւորական, արուեստագէտ, եւն.– զատ, կազմակերպութիւններ ալ ձայն բարձրացուցին: Այդ բոլորին գլխաւոր թիրախը՝ վարչապետ Էրտողան աշխարհական այդ կազմակերպութիւններուն թելադրեց փոփոխութեան առաջարկ ներկայացնել, քանի որ յօդուածին ջնջումը մտածելի բան չէր:

Շարք մը ժողովներով կարելի չեղաւ միջին կէտի մը վրայ համաձայնիլ: Վերջապէս Փետր. 6ին Թրք. թերթեր տեղեկացուցին որ աշխարհական այդ կազմակերպութիւնները –միութիւններ, արհմիութիւններ–, յաջողած են փոփոխութեան տարբերակի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացնել: Ժողովին չեն մասնակցած Բժիշկներու միութիւնը, Մարդկային իրաւունքներու միութիւնը որոնք կը յամառէին յօդուածին ուղղակի ջնջումը պահանջել:

Նախատեսուած փոփոխութիւնը կը կայանայ անհեթեթ բառախաղի մը մէջ: Նախապէս օրէնքով կ'ըսուէր թէ յանցանք է "Թրքութիւնը վարկաբեկել, անարգել": Նոր ձեւով ատոր փոխարէն պիտի գործածուի "Նախատել"ն ու "Նըսեմացնել"ը: Իսկ "Թրքութիւնը" պիտի նկատի առնուի ո՛չ թէ ցեղային բնոյթով, այլ՝ "քաղաքացիութեան" կապով: Սահմանուած պատիժն ալ երեքէն երկու տարուան կը զեղչուի ու կը կիրարկուի "ստոյգ ու անմիջական վտանգի" պարագային:

Առաջարկը վարչապետէն ու միւս հեղինակութիւններէն ընդունելու պարագային, հաւանօրէն իրաւագէտներու շրջանակին մէջ նոր վէճի մը մեկնակէտ պիտի ըլլայ. հարցին մասնագէտները պիտի լծուին վարկաբեկել – անարգել – նսեմացնել բայերուն տարբերութիւնները ճշդելու նրբագոյն աշխատանքին:

Մինչ այդ, Եւրոպական Միութեան մէջ Թուրքիոյ բացակայութեամբ տապալողներ նոր գովերգութեան պիտի ձեռնարկեն, Անգարայի յառաջդիմական, բենորոգիչ, նորարարական եւ յատկապէս արեւմտամէտ քայլերուն ի տես:

ՊՈԼԻՍ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ԴԱՏԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԱԾ

Շիշլիի դատարանին առջեւ Հ. Տինքի դէմ 301րդ յօդուածին առընչութեամբ բացուած դատը շարունակուած է Փետր. 6ին: Ամենայն լրջութեամբ տրուած բացատրութիւնը այն է որ "ենթակային մահուան լուրը չէ հասած դատարան"...

Թէեւ դատը աւարտած էր Հ. Տինքի տրուած վեց ամսուան բանտարկութեան վճիռով, բայց վճռաբեկը պատիժը տեղին գտնելով հանդերձ, ընթացակարգէ սխալ մը նկատած եւ հրահանգած էր որ դատը վերստին տեղի ունենայ:

Փետր. 6ի նիստին Հ. Տինքի ու թերթին հրատարակութեան տնօրէնուհի Գարին Գարագաշլըի պաշտպանութիւնը ստանձնելու համար մեծ թիւով փաստաբան ատեան փութացած է. մինչ ամբաստանող ազգայնամոլ խմբակներէն գրեթէ ոչ ոք ներկայ գտնուած է:

Դատարանը որոշած է ամբաստանեալին ինքնութեան արձանագրութիւնը պահանջել ու նիստը յետաձգած է Յունիս 14ին:

ՓԱՐԻԶ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻԻ ՏԳԱՒՈՐԻՉ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

Փետրուար 6ին Երեքշաբթի կէսօրուան մօտ Փարիզի Ծովային ազգային թանգարանին մէջ հանդիսաւորապէս բացուեցաւ Յ. Այվազովսկիի գործերուն ցուցահանդէսը: Անկախ ցուցադրուած պաստառներուն արժէքէն, յատկացուած ընդարձակ վայրը, յարմարագոյն լուսաւորումը, գործերուն ներկայացումը, դասաւորումը, Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան ամէնէն ուշագրաւ ձեռնարկներէն մէկը ըրած են ցուցահանդէսը:

Նախասրահին մէջ հրաւիրեալները ողջունեց թանգարանին տնօրէնը թեր ծովակալ Ժ.-Ն. Կարտ. ան յիշեց Այվազովսկիի կենսագրականը, Փարիզ կատարած այցերը, ունեցած ցուցահանդէսները. ըսաւ թէ արուեստագէտին պաստառներուն գլխաւոր նիւթը փոթորկոտ ծովն էր, անոր դէմ մարդուն մղած պայքարով: Շեշտեց թէ Հայաստանէն ծովու թեմայով գծած նկարիչներու գործեր ալ ցուցադրուած են, մինչ Հայաստան այսօր ծով չունի, բայց անոնց պաստառները կը մարմնաւորեն ազատութեան ձգտումը:

Իրեն յաջորդեց Հայաստանի դեսպանը Պրն. Է. Նալպանտեան որ տարուան բացառիկ կարեւորութեան տէր ձեռնարկներէն մէկը կոչեց ցուցահանդէսը: Այվազովսկին նկատեց Հայաստանի ամէնէն խորհրդաւոր անձնաւորութիւններէն մէկը: Ինք եւս շնորհակալութիւն յայտնեց ձեռնարկին յաջողութեան սատարողներուն, յատկապէս Շահէն Խաչատուրեանին: Շեշտեց թէ Այվազովսկիի ամէնէն մռայլ պաստառներուն մէջ անգամ միշտ լոյսի նշոյլ մը կայ որ խորհրդանիշն է Հայու լաւատեսութեան, յոյսին:

Սրահ մտնողներուն հետաքրքրական բացատրութիւններ տուաւ ցուցահանդէսին գլխաւոր պատասխանատուն, կազմակերպիչը Շ. Խաչատուրեան: Բացատրեց օրինակ թէ Նոյի Արարատէն էջքի պաստառը ճիշդ 117 տարի առաջ անգամ մը ցուցադրուած է Փարիզի մէջ Այվազովսկիի ցուցահանդէսին: Վերադարձին արուեստագէտը զայն նուիրած է Նոր Նախիջեւանի թանգարանին, բայց յետոյ, ռուսական յեղափոխութեան ան անյայտացած է: Զայն յայտնաբերած ու Երեւան փոխադրած է Մարտիրոս Սարեան: Սովետական շրջանին կրօնական նիւթով նկարներ արգիլուած ըլլալով, պաստառը երկար տարիներ Ազգային պատկերասրահին պահեստին մէջ ձգուած է: 1961ին ինք դիպուածով հոն տեսած է զայն ու արտօնութիւն ստանալով ցուցադրութեան դրած:

Շ. Խաչատուրեան ըսաւ թէ Այվազովսկիի շուրջ վեց հազար գործերուն կէսը փոթորիկի նիւթով է ու կը պատկերացնէ մարդը որ կը մաքառի, բայց միշտ կը փրկուի: Անիկա ԺԹ. դարու քաղաքական փոթորիկներուն մէջ կը խորհրդանշէ Հայուն մղած պայքարը: Արուեստագէտը 1895-96ի կոտորածներէն ներշնչուած տասը պաստառ ալ ունի, որոնց 3-4ը վերջերս յայտնաբերուած են:

Այվազովսկի իր տունը, ստացուածքը կտակած է իր ծնած ու ապրած քաղաքին՝ Թէոտոսիայի որուն բնակչութեան մօտ կէսը Հայ էր: Ինք որ մկրտուած, ամուսնացած ու թաղուած է նոյն քաղաքին Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ, կը հանգչի "ծնաւ մահկանացու, բայց ձգեց անմահ անուն" արձանագրութեամբ շիրմաքարին տակ. իսկ եկեղեցիին քահանան անոր ծնունդը արձանագրած է տոմարին մէջ, ինչ որ անխախտ փաստ է Այվազովսկիի ծագումին մասին:

Հրաւիրեալներու բազմութիւնը մեծ յափշտակութեամբ դիտեց նկարները, երկար պահեր յամենալով ամէն մէկուն առջեւ: Իսկապէս հազուագիւտ առիթ մըն է ցուցահանդէսը, գրեթէ առասպելականացած արուեստագէտի մը գործերուն այդքան համախումբ ներկայացումով:

Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԵԾ ՄԶԿԻԹԸ եւ Ֆրանսայի իսլամական կազմակերպութիւններու միութիւնը դատ մը բացած են Շառլի Հեպտօ երգիծաթերթին դէմ, որովհետեւ 2006 Փետր. 8ին արտատպած էր դանիական թերթին հրատարակած ծաղրանկարները՝ առաջին անգամ լոյս տեսած 2005 Հոկտեմբերին, եւ զորս մահմետականները նախատական կը նկատէին Մոհամէտի հանդէպ: Դատավարութիւնը բացուեցաւ Փետր. 7ին եւ տուժող կողմը կը գտնէ որ այդ ծաղրանկարները "հրապարակային նախատինք մըն են հանդէպ մարդոց խումբի մը՝ իրենց կրօնքին պատճառաւ": Պատիժը կը սահմանէ վեց ամիս բանտարկութիւն եւ 22.500 Եւրօ տուգանք: Երգիծաթերթը կը պաշտպանէ արտայայտութեան ազատութեան սկզբունքը եւ իր պաշտպանութեան համար ծանօթ վկաներուն մէջ են Ֆր. Հոլանտ, Ֆր. Պայրու, Էլիզապէթ Պատէնթէր: Պէտք է ըսել թէ Շիրաքի արտայայտութիւնը անցեալ տարի քաջալերած է այս դատը, քանի ըսած էր որ "բացայայտ գրգռութիւն մըն է" եւ որ պէտք է խուսափիլ որեւէ արարքէ որ կրնայ վիրաւորել ուրիշի մը համոզումը: Այս հարցին կապակցութեամբ Լիպէրասիոն բացառիկ թիւ մը հրատարակած էր Փետր. 7ին: Մահմետականները ներշնչուած են նաեւ Վոլթէրի Զատիկէն որ կ'ըսէր. "Օրէնքները եղած են օգնելու համար քաղաքացիներուն եւ նոյն չափով ալ զիրենք վախցնելու համար": Բայց, կը թուի որ լաւ չեն սերտած Վոլթէրի բուն տեսակէտները:

ՓԱՐԻԶԻ 13րդ թաղամասին մէջ է որ Սեկոլէն Ռուայալ հանրաժողով մը ունէր Փետր. 6ին եւ որու ընթացքին ձաղկեց աջը եւ մանաւանդ Ն. Սարքոզին, 5.000 հանդիսականներու առջեւ: Շեշտը դրաւ գլխաւորաբար իրենց տարբերութեան վրայ: Կը սպասուի գլխաւորաբար Փետր. 11ին, երբ պիտի հրապարակէ իր ծրագիրը, որ ցարդ ծանօթ չէ:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Փետրուար 6ին շուրջ հազար Քիւրտեր ցոյց մը ըրած են դատապարտելու համար Փետր. 5ի ձերբակալութիւններն ու խուզարկութիւնները Անկէն փողոցի մշակութային իրենց կեդրոնին մէջ: "Ահաբեկիչներ չենք" բացագանչած են որպէս լոզունգ, նաեւ շեշտելով.– "Թուրքիա պէտք է յարգէ մարդկային իրաւունքները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսան":

ԵՈՒԿՈՍԻ նախկին սեփականատիրոջ՝ Միխայիլ Խոտորկովսկիի դէմ նոր ամբաստանութիւններ եղան Փետր. 5ին Ռուսաստանի ընդհանուր արդարադատութեան կողմէ: Ենթական, արդէն ութ տարուան դատապարտուած էր իր նախկին ընկերակիցին Լեբեդեւի հետ. այս անգամ ալ կրնայ 15 տարուան դատապարտուիլ: Իր փաստաբանին համար, նոր ամբաստանութիւնները "ամբողջովին անհեթեթ եւ յիմարապատում" են: Կը վերաբերին 23 միլիառ տոլարի խաբուման եւ օրինականացման: Ձերբակալուած 2003 Հոկտեմբերին, Լեբեդեւի հետ դատապարտուած էր ութ տարի բանտարկութեան, ինչ որ մարդկային իրաւանց պաշտպաններուն համար Կրեմլինի կողմէ պատրաստուած գործողութիւն մըն էր: Երկուքն ալ իրենց բնակարանէն շատ հեռու արգելափակման կայան մը կը գտնուին:

ԲԵՐԵԶՈՎՍԿԻ, որ իր "աքսորը" կ'ապրի Լոնտոն, հրապարակաւ ամբաստանած է ռուս գործարար Ա. Լուկօվոյը, որ մասնակցած է նախկին լրտես Լիտվինենկոյի թունաւորման եւ մահուան: Փետրուար 5ին, Պի. Պի. Սի.ի տուած իր հարցազրոյցին մէջ կ'ըսէ թէ այդ խոստովանութիւնը ըրած է իրեն Լիտվինենկօ, հիւանդանոցի իր անկողնին մէջ, մեռնելէն առաջ: Լուկօվոյ, ՔԱ.Կէ.Պէ.ի նախկին գործակալ, մէկն է այն երեք անձերէն, որոնք հանդիպած էին Լիտվինենկոյի, իր մահէն 23 օր առաջ (Նոյ. 1-ին):

ԹՈՒՐՔԻՈՅ գործատիրութեան գլուխը ընտրուած է Տիկին Տողան-Եալչընտաղ, յաջորդելով Սապանճըի: Ընտրուած է Յունուար 25ին եւ արդէն միակ թեկնածուն էր:

ԱՆԳԼԻԱ նեղ կացութեան մատնուած է ի լուր ամերիկեան "սխալ"ի մը՝ գործուած Իրաքի մէջ եւ որու ընթացքին բրիտանացի տասնապետ մը սպաննուած է ամերիկացի օդաչուի մը կողմէ: Տեսերիզը քիչ մը մութ ըլլալով հանդերձ, պատահարը կասկած չի վերցներ: Ամերիկացի օդաչուն հպարտութեամբ կը պարծենայ որ յաջողած է հարուածել հրասայլերու թափօրին առաջինը, մինչեւ որ կը հասկնայ որ Բրիտանացիներու վըրայ կը կրակէ:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ «ԾՈՎԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ»

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԱՐՈՒԵՍՏԱԲԱՆ ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ֆրանսայի «Հայաստանի տարուան» անհամար նշումներուն մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ ծովանկարիչ Յ. Այվազովսկիի գործերուն ցուցահանդէսը (Փետր. 6 – Յունիս 4) Փարիզի Ծովային ազգային թանգարանին մէջ: Իր պաստառներով, նաեւ կեանքով քիչ մը առասպելականացած դէմք է ան մեր մօտ. բայց նաեւ Ֆրանսական ու միջազգային շրջանակներէ գտած ընդունելութիւնը վկայութիւն է որ իր պարագային «հայկական է, պատուական է»ի արդիւնք չէ առասպելը:

Այվազովսկիի ցուցահանդէսին ծրագրաւորումին, պատրաստութեան գործին մէջ հիմնական դեր ունեցած է Հայաստանի Ազգային պատկերասրահին ու Սարեան թանգարանին նախկին տնօրէն, ծանօթ արուեստաբան Շահէն Խաչատուրեան, որուն մասնագիտութեան ենթաճիւղերէն մէկը կը հանդիսանայ հայ ծովանկարիչը իր պաստառներով ու կեանքով: Ինք է նաեւ պատասխանատուն այս ցուցահանդէսին, թանգարանի պատասխանատուներէն Մարժոլէն Մուրոյի հետ:

Շ. Խաչատուրեան ցուցահանդէսին պատրաստութեան վերջին փուլին աշխատանքները կը կատարէր Փետրուարի առաջին շաբաթավերջին, երբ օրուան յոգնութեամբ հանդերձ, գրոյցի մը մեր առաջարկը չմերժեց:

⁂

Հ. Ի՞նչպէս ծագեցաւ ու բիւրեղացաւ Այվազովսկիի ցուցահանդէսի մը գաղափարը:

Պ. Անկէ տասը տարի առաջ Մարսէյլի Գանթինի թանգարանին մէջ «Ծովուն երգը» խորագրուած ցուցահանդէս մը կազմակերպուեցաւ, Ա. Խաչատրեան հիմնարկին օգնութեամբ: Հայաստանէն բերինք Այվազովսկիի ու հայ այլ ծովանկարիչներու գործեր: Տպաւորիչ ցուցահանդէս էր: Անկէ թելադրուած էր գաղափարը:

Այս ցուցահանդէսին համար պաստառներ բերուած են նաեւ այլ վայրերէ:

Հ. Ի՞նչերով կազմուած է ցուցահանդէսին «ատաղձ»ը:

Պ. Հիմնականը Հայաստանէն բերուած 22 պաստառներն են եւ տասը գծագրութիւնները: Բերած ենք Այվազովսկիի յետնորդ ընդունուած հայ ծովու նկարիչներէ ալ տասը գործեր: Ասոնցմէ զատ շարք մը գործեր կան ԱՄՆ–էն, Իտալիայէն (Ս. Ղազար եւ Ֆլորանս), նաեւ բնականաբար Ֆրանսայէն: Անշուշտ պիտի ուզէինք Ռուսաստանէն ալ քանի մը պաստառ բերել, բայց շատ սուղ կ'արժէր փոխադրութիւնը:

Ցուցահանդէսը, կրնամ ըսել որ ամբողջական է, այն առումով որ Այվազովսկիի առաջին գործերէն մինչեւ ամէնէն վերջիններէն կայ հոն: Իր ստեղծագործական դէմքը սպառիչ կերպով ներկայացուած է: Ուրախ եմ որ գեղեցիկ քաթալոկ մըն ալ պատրաստուեցաւ ու լոյս տեսաւ:

Ձեռնարկը կարեւոր է նաեւ անով որ առաջին անգամ ըլլալով արուեստագէտը կը ներկայացուի ո՛չ միայն ռուս նկարիչ, ինչպէս իր մահէն ետք ներկայացուած է եւ Հայաստան չէ կրցած բերանը բանալ, այլեւ որպէս հայ նկարիչ: Մանաւանդ որ իր արուեստին բնորոշ տուեալներ, ինչպէս՝ լոյսի պաշտամունքը, երազային ոգին, կենսասիրութիւնը յատկանիշներ են որոնք կու գան իր ազգային արմատներէն:

Հ. Արուեստի հոլովոյթին մէջ ո՞ւր կը գետեղուի Այվազովսկիի վաստակը:

Պ. Իմ հարցս Այվազովսկին ներկայացնել էր որպէս ԺԹ. դարու ռոմանթիկական շրջանի ամէնէն նուիրեալ ներկայացուցիչներէն մէկը: Մէկը որ ե՛ւ իր նկարչութեամբ, արուեստով եւ հասարակական գործունէութեամբ եղաւ խաղաղութեան առաքեալ մը հիւսիսի եւ հարաւի, արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ: Իր բուն արժէքը որպէս արուեստագէտի, կամաց–կամաց ա՛լ աւելի պիտի ճշտուի:

Հ. Իսկ որպէս հայ արուեստագէ՞տ:

Պ. Այվազովսկի այսօր մեզի կը ներկայանայ մէկը ամէնէն նուիրական անուններէն որ առաջին արձագանգողները եղան 1895ի հակահայ կոտորածներուն: Սահմռկեցուցիչ (Սոսկալի) վայրագութիւնները ներկայացնող պատկերներ որոնցմով իր հարազատ ժողովուրդին նկատմամբ սէրը, ըզգացումները արտայայտեց:

Հ. Ծովու նկարչութիւնը ի՞նչ տեղ կը գրաւէ նկարչութեան ընդհանուր պատմութեան մէջ:

Պ. Ծովու նկարչութիւնը ԺԷ. դարուն Հոլանտայէն սկսաւ. զարգացաւ ԺԹ. դարուն: Աւելի արթընցաւ հետաքրքրութիւնը յաւիտեան շարժուն եւ յաւիտեան կայուն ծովուն նկատմամբ: Այվազովսկիի մեծութիւնը կը կայանայ այն երեւոյթին մէջ որ ան կրցած է ջուրը իր բնական տեսքով եւ ամէնէն կենդանի արտայայտութեամբ ներկայացնել: Ո՛չ մէկը ջուրը այնքան բնական չէ նկարած, ինչքան՝ ինք: Իր արուեստին մէջ Այվազովսկի հանդէս կու գայ որպէս բնապաշտ նկարիչ: Այս մէկն ալ իր հայկական յատկանիշներէն մէկն է: Ան իր գործով կրցաւ լաւագոյնս դրսեւորել բնապաշտական գաղափարները:

Հ. Ի՞նչ ընկալում կայ իրեն նըկատմամբ, միջազգային շրջանակներու մէջ:

Պ. Զպէտք է կասկածիլ որ Այվազովսկին կը ճանչնան ամէն տեղ: Պաստառներուն արժէքը միլիոնաւոր տոլարներու հասած է: Վերջերս հատ մը ծախուած է երեք միլիոն տոլարի:

Հ. Ի՞նչպէս կ'արժեւորուի ներկայի ցուցահանդէսը:

Պ. Այս ցուցահանդէսը Այվազովսկու մեծ վերելքի նոր սկիզբն է: 115 տարի առաջ ան վերջին անգամ ցուցահանդէս սարքեց Փարիզի մէջ. ցուցադրած էր Նոյի Արարատէն էջքի պաստառը: Նոյն գործը կրկին եկած է Փարիզ, այս նոր ցուցահանդէսին: Բերուած են նաեւ առաջին գործերէն Պայրընի այցը Ս. Ղազար, Մխիթարեանները Ս. Ղազարի վրայ: Այս գործերը ցինք կը ներկայացնեն հայկական թեմաներով:

Հ. Այս առթիւ կ'ուզէինք ձեր կարծիքը ունենալ այն վէճին մասին որ հայաստանցի մտաւորականներու մէկ յայտարարութեամբ արծարծուեցաւ. անոնք կը պնդեն թէ այնքան ալ նպատակայարմար չէ մեր մշակոյթին արժէքները աշխարհին ծանօթացնելու նպատակով հոս–հոն փոխադրել, քանի որ օրինակ՝ օդանաւի արկած մը անդարմանելի կորուստի պատճառ կ'ըլլայ, ոչնչացնելով հազարամեայ ձեռագրեր, եւն.:

Պ. Ես կողմ եմ որ ցուցադրուին, որովհետեւ մենք մեր ունեցածը մեր մէջ պահելով չենք կրնար մեր մշակոյթը աշխարհին ցուցնել: Լուվրի նման վայրի մը մէջ հայկական մշակոյթ ներկայացնել բոլորովին ուրիշ իմաստ ունի հինաւուրց մեր մշակոյթին, պատմութեան ծանօթացումին համար: Կա՞յ աշխարհի վրայ բան որ չփոխադրուի: Ժոգոնտը մինչեւ Ճափոն տարուեցաւ:

Հ. Ցուցահանդէսին առթիւ շատ գեղեցիկ նկարագիրք մըն ալ պատրաստուած է:

Պ. Այո՛. երբ առաջարկեցին որ պարզ քաթալոկէ մը աւելի ընդարձակ ըլլար, ընդարձակեցի պարունակութիւնը, որպէսզի միայն ցուցահանդէսին ներկայացուած 54 գործերէն զատ, Այվազովսկին ծանօթացնող գիրք մը ըլլար: Հոն առնուած են անոր լաւագոյն պաստառները, հայկականները (120 գործ): Տեղ տրուած է նաեւ իմ եւ Մարժոլէն Մուրոյի գրութիւններուն:

Հ. Ցուցահանդէսին ու նկարագիրքին մէջ տեղ տրուած է նաեւ Այվազովսկիէն զատ այլ հայ նկարիչներու:

Պ. Այո՛, ինչպէս ըսի, իրենց ուրոյն գործերով Այվազովսկիի գիծը շարունակած արուեստագէտներէ գործեր են անոնք. Գ. Բաշինջաղեան, Ա. Շապանեան, Վ. Մախոխեան, Շ. Ադամեան, Յ. Յակոբեան, Փ. Թէրլէմէզեան, Մ. Ծիւանեան, Զ. Մութաֆեան, Է. Շահին, Գառզու, Ժանսէմ: Անոնց մեծ մասը իրենց վրձինով երգած են մեր «փոքրը ծով»ուն՝ Սեւանի գեղեցկութիւնը:

Հ. Վերջին խօսք մը...

Պ. Եթէ ջուրը, ծովը համամարդկային զգացումներու խորապէս յատուկ հայելի են, ապա «Ծովային բանաստեղծութիւն» խորագրուած այս ցուցահանդէսը բուն խորհըրդանիշն է իսկական բարեկամութեան:

Տեսակցեցաւ՝ Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Յ. Այվազովսկի ծնած է 1817ին, Ղրիմի Թէոտոսիա ծովափնեայ քաղաքին մէջ: Շատ կանուխէն գծելու, նկարելու յայտնի ձիրք կը դըրսեւորէ: 16 տարեկանին կը մտնէ Ս. Պետերսբուրգի Գեղարուեստից ակադեմիան, չորս տարի ետք շըրջանաւարտ կ'ըլլայ ոսկէ մետալով: Մրցանակին կրթաթոշակով կը ճամբորդէ Իտալիա եւ Եւրոպայի այլ երկիրներ 1840–1844: 1842ին առաջին անգամ կու գայ Փարիզ ուր իր գործը աննախադէպ յաջողութիւն կը գտնէ: Այնուհետեւ համբաւը կը տարածուի, յատկապէս Ռուսաստանի մէջ: 1850ական տարիներուն ռոմանթիկ իր հակումները փառաւոր արտայայտութիւն մը կ'ունենան «Իններորդ ալիք»ով:

1844ին անգամ կ'ընտրուի Ս. Պետերսբուրգի ակադեմիային, յաջորդ տարին ռուսական ծովային սպայակոյտին նկարիչը կը նշանակուի: 1874ին Ապտիւլ Ազիզ գինքը Կ.Պոլիս կը հրաւիրէ, Օսմանիէի նշանով պարգեւատրելու:

Իր գործին հետ Այվազովսկի ծանօթ է բարեսիրական աշխատանքով, հանրօգուտ գործունէութեամբ: 1860ին եօթը գործ կը նըւիրէ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին. 1917ի Յեղափոխութենէն ետք անոնք կը փոխադրուին Երեւան, կազմելով կորիզը Ազգային պատկերասրահին: Իր գործերէն կարեւոր թիւ մը կը գտնուի ռուսական թանգարաններու մէջ. Ս. Պետերսբուրգ եւ Մոսկուա: Ուրիշներ Ղրիմ են ուր ան անցուցած է կեանքին մեծ մասը եւ ուր իր աշխատանոցին մէջ արուեստի դպրոց մըն ալ կազմակերպած է:

Մասնակցած է շատ մը սալոններու, սկսեալ 1843էն: Կազմակերպած է բազմաթիւ անհատական ցուցահանդէսներ, նաեւ շարք մը Փարիզի մէջ (1843, 1857, 1879, 1887, 1890): 1892ին ճամբորդած է ԱՄՆ, այցելած է Նիւ Եորք, Ուաշինկթըն, Նիակարա: Մահացած է 1900ին, իր ծննդավայր քաղաքին մէջ:

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐԷՆ

Թրքական լրասփիւռները կը շարունակեն բազմակի տեսանկիւններէ – տեղեկատուութիւն, մեկնաբանութիւն, նաեւ յուշագրութիւն – տեղ տալ հայ լրագրողին սպանութեան առընչուած անդրադարձներուն: Յունուարի վերջին օրը հետաքրքրական երկու գրութիւն հրատարակուած էր երկու օրաթերթի («Միլլիյէթ», «Հիւրրիյէթ») մէջ:

Առաջինը տեղ տուած էր որպէս Թուրք համայնավար 1948ին սպանըւած լրագրող Սեպահաթթին Ալիի ոճիրին ու Հ. Տինքին սպանութեան միջեւ ուշագրաւ զուգահեռի մը: Զուգահեռ մը որ կը շեշտէ նմանութեան կէտեր: Գրի առնուած է Ս. Ալիի աղջկան՝ Ֆիլիզ Ալիի կողմէ:

Առաջին նմանութիւնը ոճրագործներուն իրենց արարքին մասին տուած բացատրութեան մէջ է. 60 տարի առաջ լրագրողին ոճրագործը ըսած է. «արարքը գործեցի որպէս հայրենասիրական պարտականութիւն. եթէ Ս. Ալի փախուստ տար, այս երկրին շատ գէշութիւն պիտի ընէր»: Իսկ Հ. Տինքի ոճրագործը կ'ըսէր թէ սպաննած է, վիրաւորուած ազգային զգացումներուն ազդեցութեամբ, մինչ Հ. Տինքը ոչ կը ճանչնար, ոչ ալ մէկ գրութիւնը կարդացած էր:

Ս. Ալիի հրատարակած «Մարքօ փաշա» երգիծաթերթն ալ սպառնալիքներու թիրախ եղած է հրատարակութեան օրէն (1946), ցրումը արգիլուած է, խմբագիրները յաճախակի կերպով հսկողութեան տակ առնուած:

Յօդուածագիրը կը շեշտէ նաեւ հետեւեալ պարագաները. Ս. Ալի եւս Հ. Տինքի նման սպաննուեցաւ. ոճրագործը զէնքի մաքսանենգութեան պատճառով բանակէն վտարուած, բանտարկուած մէկն էր.. ան

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ԱՆԱՐԳ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

2007 Յունուար 19ին, Կ. Պոլսոյ մէջ Հրանդ Տինքի նենգ ու դաւադիր սպանութիւնը բնականաբար ցնցեց նաեւ գերմանահայութիւնը: Հայ լրագրողին սպանութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւններով դատապարտեցին գերմանական պետական, հասարակական, եկեղեցական շրջանակները, ինչպէս նաեւ այլեւայլ հայկական, յունական, ասորական, թրքական, քրտական, կազմակերպութիւններ, միութիւններ ու համայնքներ: Այս անարգ սպանութիւնը յանուն Եւրոպական Միութեան նախագահութեան անմիջապէս դատապարտեց նաեւ Գերմանիոյ վարչապետուհի Տիկ. Անկելա Մերքելի գրասենեակը:

Սպանութեան յաջորդ օրն իսկ բողոքի երթեր տեղի ունեցան Քէօլն, Ֆրանքֆուրթ, Պէրլին քաղաքներու մէջ, որոնք կազմակերպուեցան հայ եւ օտար հաստատութիւններու կողմէ: Առաջնորդական կարգ մը համայնքներու մէջ տեղի ունեցան հոգեհանգստեան արարողութիւններ:

Յունուար 23ին Ֆրանքֆուրթի Թրքական հիւպատոսարան յանձնուեցաւ շուրջ երկու տասնեակ հայ եւ օտար կազմակերպութիւններու ստորագրութեամբ ոճրագործութիւնը դատապարտող բողոք-նամակ մը՝ պահանջելով անյապաղ ձեռնարկել բոլոր միջոցներուն բացայայտելու անմարդկային այս արարքի իրական մեղաւորները: Այնուհետեւ Ֆրանքֆուրթ քաղաքի կեդրոնական եւ խորհրդանշական մէկ վայրի մը մէջ տեղի ունեցաւ հանրահաւաք, որուն յանուն Առաջնորդարանի իր մասնակցութիւնը բերաւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան:

Նոյն օրը հոգեհանգստեան եւ ոգեկոչման արարողութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Համպուրկ, Շթութկարթ, Մինխէն քաղաքներու մէջ:

Հրանդ Տինքը ոգեկոչող, ինչպէս նաեւ անարգ սպանութիւնը դատապարտող կեդրոնական ձեռնարկները տեղի ունեցան Քէօլնի մէջ՝ կազմակերպութեամբ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան, Գերմանահայոց Կեդրոնական Խորհուրդի, Հայ-Գերմանական ընկերակցութեան, ինչպէս նաեւ Քէօլնի հայ համայնքի եւ երկու մշակութային միութիւններու:

Յունուար 27ին նախ տեղի ունեցաւ ոճրագործութիւնը դատապարտող Սգոյ երթ, որուն մասնակցեցան Գերմանիոյ զանազան քաղաքներէն ժամանած շուրջ 1500 Հայեր եւ օտարներ: Սգոյ երթը իր աւարտին հասաւ Քէօլնի Կաթողիկէ Մայր Տաճարի առջեւ, ուր հոգեհանգստեան աղօթքէն ետք յանուն կազմակերպիչներուն յիշատակի եւ ահաւոր ոճիրը դատապարտող խօսքով հանդէս եկաւ Պրն. Թորոս Սարեան:

Յունուար 27ին բողոքի հանրահաւաք տեղի ունեցաւ նաեւ Պէրլինի Թրքական գլխաւոր հիւպատոսարանին առջեւ՝ կազմակերպութեամբ «Ցեղասպանութեան ճանաչման աշխատախումբի» եւ հայ, յոյն եւ ասորական քանի մը միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու:

Յունուար 28ին Քէօլնի Առաջնորդանիստ «Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ» եկեղեցիին մէջ, որ բերնէբերան լեցուն էր հայ եւ օտար ներկաներով, տեղի ունեցաւ Ոգեկոչման ձեռնարկ մը, որուն ընթացքին յանուն Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան խօսք առաւ Թեմական խորհուրդի անդամ Պրն. Իլիաս Գէորգ Ույեար, իսկ Գերմանահայոց Կեդրոնական խորհուրդի եւ այլ կազմակերպութիւններու անունով՝ Պրն. Թորոս Սարեան: Երկու խօսնակներն ալ խստօրէն դատապարտելէ ետք ոճիրը համառօտ անդրադարձան Հրանդ Տինք մարդու, Հայու, լրագրողի անձին ու գործունէութեան եւ մատնանշեցին Թրքական պետութեան ու հասարակութեան այն ժխտական երեւոյթները, որոնք պատճառ դարձան Հրանդին սպանութեան: Հրանդ եղաւ եւ մնաց այն եզակի լրագրողը Թուրքիոյ մէջ, որ քաջաբար ու անձնդիր պայքար տարաւ ի նպաստ Հայութեան արդար իրաւունքներու վերահաստատման, Թուրք եւ Հայ ժողովուրդներու անկեղծ երկխօսութեան՝ միշտ հաւատալով, որ երկխօսութիւն կարելի է հաստատել միայն պատմական ճշմարտութիւնը ճանաչելով: Ան հաւատաց, որ անցեալի մահասարսուռ եղելութիւններու բացայայտումն ու հրապարակումը ի վերջոյ պիտի նպաստէ Թուրք հանրութեան մտածելակերպի փոփոխութեան ու այդ հասարակութեան լայնախոհութեան, որոնք ալ առիթ պիտի տան բացօրէն խօսելու Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման եւ դատապարտման մասին:

Ոգեկոչման ձեռնարկի աւարտին հանդիսապետութեամբ Թեմակալ Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեանի տեղի ունեցաւ Հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն, որ եզրափակուեցաւ Առաջնորդին Հրանդ Տինքին նուիրուած Յիշատակի խօսքով: Գարեգին Արքեպիսկոպոս յոյս յայտնեց, որ մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ կը գտնուին անձեր, որոնք կը շարունակեն Հրանդին գործն ու առաքելութիւնը:

Ի յիշատակ Հրանդ Տինքի ձեռնարկներ եւ հոգեհանգստեան արարողութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Կէօթինկէն, Հանաու, Վուփերթալ, Պրաունշվայկ, Մայնց եւ այլ հայաբնակ քաղաքներուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն, Յունուար 30

ալ ոչինչ գիտէր իր զոհին մասին: Դատավարութեան ընթացքին մեղմացուցիչ պատճառներ գտնուած էին ու ոճրագործը միայն 21 ամիս արգելափակուած մնալէ ետք, 1950-ի ներումով ազատ արձակուած էր:

Ֆ. Ալի իր հօրը սպանութեան պարագաներուն մինչեւ այսօր մութին մէջ ձգուած ըլլալը յարմար գետին պատրաստող ազդակ կը նկատէ Հ. Տինքի սպանութեան. կը գրէ թէ երբեք յայտնի չէ եղած Ս. Ալիի սպանութիւնը հրահանգողներուն բուն ինքնութիւնը, անյայտ կը մնայ թաղուած տեղն անգամ: Կնոջը փաստաբանին ու բարեկամներուն ապահովութեան կողմէ թելադրուած է շատ չպրպտել խնդիրը:

«Եթէ Ս. Ալիի թղթածրարը փակուած ու վրան վախի սերմեր ցանուած չըլլային, յետագային գործուած քաղաքական ոճիրներ խիզախութեամբ ու վճռակամութեամբ ձեռք առնուէին, Թուրքիան կը վերածուէ՞ր երկրի մը ուր այսօր մարդասպաններ հերոսներու նման ման կու գան:

Այսօրուան մարդուն հոգին ցաւցնող Թուրքիոյ պատկերը հետեւեալն է. այս երկիրը կը չքացնէ իր ամէնէն արժէքաւոր, արի ու որակաւոր զաւակները: Անոնց չի հանդուրժեր: Կարծես անիծեալ, մարդակեր գազան մըն է որ միշտ նոր զոհեր կը պահանջէ» տողերով աւարտած է Ֆ. Ալիի էջը:

Ծանօթ լրագրող Մ. Ա. Պիրանտ կը զգուշացնէ ներկայի զարգացումներուն վտանգներուն դէմ ու կ'ափսոսայ որ պառակտումի տանող ընթացքը հարկաւոր ուշադրութիւնը չի գրաւեր:

Զինք մտահոգած են հակահայ, հակաքիւրտ լոզունգները, որոնք առջի շաբաթավերջի մրցումներուն ընթացքին արտասանուեցան մարզադաշտերու վրայ: Երեւոյթին ետին կը նշմարէ «Բոլորս Հայ ենք» լոզունգին հակազդելով, կամ այդ ճամբով վարկի, քուէի տիրանալու հետամուտ խումբեր որոնք գործի լծած են իրենց կողմնակիցները, որոնց ամբաստանութիւնները հայրենիքի դաւաճանութեան հասած են:

Կայ տեւական բեւեռացումի երեւոյթ մը: Կը զանազանուին ազգայնականները, աշխարհականները, կրօնամէտները, ազատականները, քրտականները: Ու բոլորը փոխանակ իրարու ըսածը հասկնալու, կը ջանան զիրար ոչնչացնել:

Լրագրողը կը գրէ.

«Դիտելով պատճառները, կը տեսնեմ թէ ինչպէս անգթօրէն կը սպանենք մենք մեզ: Ի վերայ ամենայնի, այս բոլորը կ'ընենք յանուն հայրենիքին: Զենք անդրադառնար իսկ թէ այս մտայնութեամբ շարունակելու պարագային մեր պաշտպանած այս հայրենիքը ինչպէս բզիկ-բզիկ պիտի ընենք: Ի՞նչ տխուր է, չէ՞»:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Բայց արտասանուած "բէվոլվէռ" բառին ձայնը բաւական եղաւ, որ ժողովուրդը իրար անցնէր, խուճապ տեղի ունենար. ի զուր Նախագահ Իզմիրլեան Սրբազանը հանդարտութեան հրաւէր կը կարդար, եւ ի զուր ես ալ տեսարանին բեմին վրայ կանգնած կը պոռայի թէ՝ "Նստեցէ՛ք, մի՛ ելլաք, բան չկայ": Ժողովուրդը ահ ու դողով կը թողուր սրահը արագ արագ, ու սկսուած հանդէսը, որ այնքան գեղեցիկ կ'երեւէր, կը վերջանար տխուր տպաւորութեան տակ: Փիէր Գոնսոլի ուզեց, որ ելլար ներողութիւն խնդրէր իր անխոհեմ, իմա՛ բացօտական զառանցանքին համար, բայց ուշ էր. սրահը արդէն լռութեան մէջ էր:

Եւ այսպէս եղաւ պատանեկան դըպրոցիս մէջ պատրաստուած հանդէսը, որուն ներկայ գտնուելու համար աճապարած էի Օրթագիւղէն նաւակով անցնիլ շուտ Սկիւտար, որպէս զի ուշ չմընամ...

Այս խանդարուած մրցանակաբաշխութեան վաղայաջորդ օրը անցայ գացի Պէշիկթաշի եկեղեցին, այցելել Նար-պէյ Խորէն Սրբազանին, որ շա՛տ սիրալիր կերպով ընդունեց զիս գիրքերով լեցուն սենեակի մը մէջ. ճակատս համբուրեց եւ առաջին հարցումը զոր ըրաւ՝ "Հայկազեան ուսումնասիրաց ընկերութեան" մասին եղաւ: Անմիջապէս պատմեցի Ստեփանէ վարդապետին խելառ արտայայտութիւնը ու կոպտութիւնը՝ Ներսէս Պատրիարքին կոնդակը կարդացած ժամանակ: "Ճանչցած եմ ես այդ վարդապետը" պատասխանեց, "կրքոտ մէկն է, հայ եկեղեցականութեան ոչ-պատուաբեր" ըսաւ:

Յետոյ ընթերցարանին ու ընկերութեան գործունէութեան մասին կարգ մը հարցումներ ինծ ուղղելով, Սրբազանը կանգ առաւ "Լուսինեան իշխանութեան" հարցին վրայ եւ ցաւ յայտնեց որ Փարիզի Հայկազեան ուսումնասիրաց ընկերութիւնը, ի սկզբան ա՛յնքան խանդավառութիւն իրեն անձին հանդէպ ցոյց տալէ վերջը, յանկա՛րծ ցուրտ վերաբերում ունեցած էր Պատրիարքարանի թելադրութեամբ, եւ պատմեց թէ ի՛նչ էր իր եւ եղբօրը՝ "Լուսինեան իշխանական տան" հետ ունեցած կապը: Ահաւասիկ Սրբազանին պատմութիւնը այս խնդրին, որուն անդրադառնալ խոստացայ քիչ անդին,

"Հայրս հիւանդ ըլլալուն պատճառաւ, մենք ալ" ըսաւ Սրբազանը, "կը գործածէինք Գալֆայեան մականունը. բայց հետզհետէ փափաքելով մեր ընտանեկան ճիւղագրութիւնը որոնել, գտայ որ պապս կը պատկանի եղեր Կիպրոս կղզւոյն իշխող Լիւզինեան իշխանական ցեղի սերունդին, եւ կը կոչուի եղեր Նար-պէյ: Մեր ցեղագրական այս գտածս տեղեկութիւնները ինծ որոշել տուին թողուլ Գալֆայեան մականունը եւ անոր տեղը գործածել, ինչպէս վաղուց յայտնի է ամենեցուն, Նար-պէյ պապենական յորջորջումը, զոր այժմս ալ ուզեցի փոխել՝ Լուսինեանի, չէ՞ որ նար կամ նուր լուսին կը նշանակէ, պէյ բառն ալ դրեթէ իշխան. ասկէ ազգային ի՞նչ վնասակարութիւն կրնայ ծնիլ, կը հարցնեմ: Բայց գիտնալ պէտք է, որ Լիւզինեան ֆրանսերէն անունը Լուսինեան ըսել չէ. հակառակ որ անուններու կամ բառերու նմանութիւն կամ ճիշդը, նմանողութիւն կայ մէջը: Լիւզինեան անունով հռչակաւոր ընտանիք մը եղած է առենօք Ֆրանսայի մէջ. եւ Լիւզինեան կոչուած տեղ մ'ալ՝ կայ Փուաթիէ քաղաքին մօտերը: Մեր Կիլիկիոյ վերջին թագաւորը՝ Լեւոն Զ., Լուսինեան չէր այլ՝ Լիւզինեան, զոր մենք Լուսինեանի փոխելու ձեռներէցութիւնն ունեցանք:

– Ինչպէս որ ալ ըլլայ, ապացուցուած է հաստատապէս, թէ մենք Կիպրոսի Լիւզինեան իշխանական ընտանիքին ցեղէն ենք: Պատրիարքարանը անունի մը համար այս աստիճան խնդրանցում յառաջ բերելու չէր»:

Նար-պէյ Սրբազան շատ վշտացած ձեւ մը ունէր սոյն պատմութիւնը ըրած միջոցին, ու ես տրտմելով տրտմեցայ Ազգային Պատրիարքարանին կողմէ այս խնդրոյն առթիւ յարուցած մեծ աղմուկին համար. մինչդեռ պարտաւոր էր բացարձակապէս հաստատել Խորէն Սրբազանին իշխանական ցեղակցութիւնը. նըկատի իսկ առնելով որ հայ եկեղեցականութեան մէջ իրաւամբ "իշխան" կոչւելու արժանի դէմք մ'է այն, թէ տաղանդով, թէ՛ գրչով:

Խորէն Սրբազանէն բաժնուելով, գացի դարձեալ Օրթագիւղ, տեսնալ Օր. Գաբրիէլեանը, եւ խնդրեցի իրմէն որ, պատրաստուէր քանի օր յետոյ ինծ հետ մեկնելու դէպի Փարիզ:

Մեկնումս արդարեւ կը մօտենար. ճամբորդութեան պատրաստութիւններս սկսած էի. բժշկական համալսարանը կը կոչէր զիս. հարկ անհրաժեշտ էր թողուլ նորէն Պոլիսը, բաժնուիլ ծնողական գիրկէն:

(Շար 160)

arménie mon amie

AGENDA

THEATRE : OMBRES LOINTAINES
Ecrit et mis en scène par : HERMAN DELIKAYAN (Coproduction Compagnie Sevane et Théâtre du Gymnase avec le soutien d'Arménie mon Amie).
Représentations les **12, 13, 19, 20, 26** et **27 février à 20 heures 30** au Théâtre du Petit Gymnase, 38 Bd Bonne Nouvelle, 75010 Paris.

La CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section Sevran-Livry Gargan présente en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Sevran - Livry Gargan
Théâtre : «ERMEN, TITRE PROVISOIRE»
Une pièce de Pascal Tokatlian.
Musique de Gaguik Mouradian
Le vendredi 9 février à 20h30
au Centre Culturel Yves-Montand
36 rue Eugène-Masse-93190 Livry-Gargan
Tél. : 01 43 83 90 39

Et aussi,

□ **Le Festival du Film arménien** se termine avec
«La symphonie du silence»,drame (2001) le samedi 10 février à 17h30
«Gariné», comédie musicale (1967) le dimanche 11 février à 18h10

□ **Contes «Arev, soleil d'Arménie»**
Le samedi 10 février à 17 heures à la Bibliothèque René-Cassin.
Entrée libre, tout public
10 avenue du Consul Gal Nordling, 93190 Livry-Gargan (RN3).

□ **«Mélodies et instruments arméniens»**
Le mardi 13 février à l'auditorium du Conservatoire Municipal de Livry-Gargan
41 rue Edouard Herriot - 93190 Livry-Gargan

«CONNAISSANCE DES ARTS»
(Numéro de février)
s'associe à cet événement en présentant les différentes facettes, souvent méconnues, de l'art arménien ancien, moderne et contemporain.

• **Aghtamar, la miraculée:** Connaissance des Arts vous raconte l'histoire de l'ancienne église Sainte-Croix d'Aghtamar, témoignage du génie bâtisseur arménien, miraculeusement épargné par les tremblements de terre et par l'Histoire.
• **Etre artiste en Arménie aujourd'hui :** Enquête inédite sur la jeune scène artistique arménienne entre photographie, vidéo et installation.
• **Quinze siècles d'art arménien :** Entretien avec Jean-Pierre Mahé, sur la spécificité artistique arménienne au cours des siècles.

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais 75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

**

EXPOSITION SARIAN
A ISSY
Du 1er février au 31 mars
au Musée français de la Carte à jouer
16 rue Auguste Gervais - Issy-les-Moulineaux

Ս. ՄԻՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ–
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15,
ժամը 20·30ին

Նիւթ՝
1946 ԹՈՒԱԿԱՆ
ՓԱՐԻԶ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ
Փարիզահայ մշակութային խուզեր
կը ներկայացնէ՝
Կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13

ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Տօնին առիթով մասնաւոր
Հոգեհանգստեան պաշտօն
Վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան
շրջանի հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Զկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Փետրուար 13, Երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին *Տեառնընդառաջի* նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն։

Իսկ Փետր. 14, Չորեքշաբթի, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ։ *Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։*

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոն Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

Informations arqistiques

MUSIQUES ARMENIENNE ET FRANCAISE
(Komitas, Khatchatrian, Yegmalian, Lulli, Bizet, Ravel)
Dimanche 11 février à 18 heures
Eglise Saint Jean-Baptiste
1 rue du Dr Berger à Sceaux

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin.
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

**

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

**

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի "Արաքս" մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց ընկերուհիին՝ Շաքէ Անդաղեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Ժան–Յովակիմ Անգսըգ-եանի *մահուան առթիւ։*

□

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն *Փետրուար* 11, *ժամը* 14·30*ին*

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !
Renseignements et inscriptions auprès de :
• Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
• Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).
Date limite : 31 JANVIER

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
vous donne rendez-vous pour l'édition spéciale de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
Ձեզի հետ կը ժամադրուի
յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ"
հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի Նորակառոյց
Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ

2007, ANNEE DE L'ARMENIE
Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh
avec l'**U.C.F.A.F.**
(Union Culturelle Française des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com
du samedi 21 juillet au dimanche 5 août
1 4 9 5 Euros pour 16 jours/15 nuits (base demi pension — chambre double)
Renseignements et inscriptions **(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)**
— **Mme Yazidjian:** 29-32 ave. Pasteur 93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

ԵՐԵԿՈՅԹ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայեւթուրք յարաբերութիւններու նիւթով

Փետրուար 10, *Շաբաթ, ժամը* 20:30*ին*

Առնուվիլի Շառլ Ազնաւուր սրահին մէջ կազմակերպութեամբ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին եւ Սասունցիներու միութեան։

– Մուտքը ազատ է –

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84970

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**
N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9
VENDREDI
9 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·639

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·639

ՄԱՄՈՒԼ

«LOS ANGELES TIMES»

(փետրուար 7)

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՌԻԹԸ ՓԱԽՑՈՒՑ»

Կ՚ԸՍԷ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ

Թերթին Փետրուար 7ի թիւին մէջ այսպէս խորագրուած իր յօդուածով Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարը կը շեշտէ թէ Թուրքիա կարեւոր առիթ մը փախցուցած է Հայաստանի հետ իր յարաբերութիւնները բնականոնացնելու: Այդ եզրակացութեան հասած է, տեսնելով որ Հ. Տինքի սպանութենէն երեք շաբաթ ետքն ալ Թուրք ղեկավարները ո՛չ Հրանդին կեանքով տրուած պատգամը, ոչ ալ մահուան նշանակութիւնը կրցած են ընկալել: Մինչ ամբողջ աշխարհի հայութիւնը կարծած էր որ Թրքական ժխտումի եւ ուրացումի պատին վրայ ճեղք մը պիտի գոյանար:

Նախարարը շատերու նման կը կրկնէ թէ Թուրքերը ո՛չ կրնան բանալ իրենց անցեալին ծալքերը, ոչ ալ այդ անցեալը նոր բառերով փոխարինել:

Եւ երբ Թուրքիա չի գիտնար առիթը օգտագործել, ուրիշներ կ՚ընեն զայն, ինչպէս եղաւ Ցեղասպանութեան օրինագիծին ներկայացումը ԱՄՆ-ու Գոնկրէսին:

Կը մաղթէ որ Հ. Տինք ներշնչումի աղբիւր ըլլայ Հայերուն եւ Թուրքերուն. առաջինները բաժնեն ժողովուրդներու միջեւ փոխհասկացողութեան եւ ներդաշնակութեան անոր համոզումները, երկրորդները՝ դրացիներու եւ հարազատ պատմութեան հետ հաշտ ապրելու անոր երազը:

ԱՄՆ

ԿԻՒԼ-ՌԱՅՍ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը ԱՄՆ-ու իր հանդիպումներուն շարքին մէջ Փետր. 7ին տեսակցած է Գ. Ռայսի հետ. կէս ժամու չափ տեւած տեսակցութեան ալ գլխաւոր նիւթը եղած է Ցեղասպանութեան ճանաչումին խոչընդոտումը: Աւելորդ է ըսել թէ ամերիկացի նախարարուհին ամէն ապահովութիւն տուած է իր Թուրք պաշտօնակիցին, անոր խնդրանքներուն ուղղութեամբ: Ըսած է թէ ամերիկեան վարչակազմը կ՚աշխատի ու պիտի աշխատի ճանաչումին արգելք ըլլալու:

Տեսակցութեան յաջորդած մամուլի ասուլիսին Կիւլ անգամ մը եւս կրկնած է Թուրքիոյ սովորական պնդումները. "Մենք որեւէ դժուարութիւն չունինք մեր պատմութեան հետ առերեսումի. այդ դէպքերը պատահեցան պատերազմական շրջանի մը, երբ մենք ալ 3 միլիոն հոգի կորսնցուցինք: Հայկական բանաձեւին քուէարկումը մեր յարաբերութիւններուն լուրջ հարուած կը հասցնէ: Պէտք չէ մոռնալ որ մենք հին դաշնակիցներ ենք ու այդպէս ալ պիտի մնանք ապագային: Պէտք չէ թոյլ տալ որ հայկական բանաձեւը մեր յարաբերութիւնները պատանդ առնէ: Մենք մեր զինուորական դիւանները բացած ենք, Հայաստանի ըրած մեր առաջարկները միշտ ի զօրու են", ըսաւ:

Ամերիկեան վարչակազմէն ետք երկրին հրէական լոպին ու կազմակերպութիւններն են Կիւլի, Թուրքիոյ մեծագոյն նեցուկը Հայկական Հարցին մէջ: Արդէն անոնք պատրաստակամութիւն յայտնած էին իրենց կարելին ընելու Ներկայացուցիչներու տան օրակարգին առնուած ճանաչումի բանաձեւին խոչընդոտումին համար: Ռայսի հետ հանդիպումէն ետք Կիւլ այդ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ ալ մէկուկէս ժամ տեսակցած է, խնդրելու համար որ ջանք չխնայեն Հայկական բանաձեւին խոչընդոտումին համար:

ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը ամէնօրեայ մամուլի հանդիպումին Կիւլի այցին ու հայկական բանաձեւին դէմ պայքարին առընչուած հարցումի մը պատասխանելով ըսած է թէ բանաձեւը ԱՄՆ – Թուրքիա յարաբերութիւններուն սպառնալիք ներկայող տեսակէտը Կիւլի անձնական արժեւորումն է: Աւելցուցած է թէ հասկընալի է թրքական զգայնութիւնը, բայց ԱՄՆ-ու Գոնկրէսը անկախ մէկ թեւն է երկրին վարչական համակարգին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՅԼԵՐԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ, ԳԱՌՆՈՒԿԸ ՄԻՇՏ ՄԵՆՔ Կ՚ԸԼԼԱՆՔ

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար ու փոխ վարչապետ Ա. Կիւլ ԱՄՆ գացած է, գլխաւորելով ծանր հրետանիի պատուիրակութիւն մը: Օրակարգին կարեւոր նիւթերէն են հայկականն ու քըրտականը: Առաջինին պարագային պէտք է ամէն միջոցով արգելք ըլլալ Ցեղասպանութեան ճանաչումին տանելիք քայլի մը. ատիկա ծանրակշիռ, անդարմանելի, անդառնալի հարուած կ՚ըլլայ Թուրքեւամերիկեան բարեկամական, եղբայրական, ջերմ, սերտ, դարաւոր, լուսաւոր յարաբերութիւններուն:

Յանկերգը նորութիւն չունի. ան թըրքական ռազմավարական զինամթերքին անփոփոխելի հիմնաքարերէն է. ամէն անգամ որ խորհրդարան մը ճանաչումի օրինագիծ մը օրակարգի առնէ, Թուրքերը զայն կը հանեն իրենց պահեստանոցէն, կը մաքրեն, կը յղկեն քիչ մը ու շալկած կ՚երթան տուեալ երկրին դուռները բախելու, լարելով յանկերգին խամաճիկը:

Այս անգամ ալ ականատես ենք նոյն բեմադրութեան: Դեմոկրատներու դիրքին զօրանալը որոշ յոյսերու դուռ բացած է ճանաչումի ուղղութեամբ, յատկապէս երբ կան լաւատեսութեան, դիւրին հաւատքի անթացուպերը: Ու թըրքական կազմը շատ երկար բախելու պէտք չէ ունեցած ԱՄՆ-ու դուռները, ոչ ալ փնտռելու խամաճիկին յանկերգին բաց ականջներ: Այս անգամ ալ կազմ ու պատրաստ ներկայացած են պապէն աւելի պապականներու գունդին նուիրեալները:

Անոնց մէջ կայ մէկը որ տրամաբանօրէն պէտք չէ հոն ըլլար. ան ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարութեան եւրոպական եւ եւրասիական հարցերու բարձրագոյն մակարդակի պատասխանատուն՝ Մ. Պրայզան է, որուն անունը մեզի աւելի ծանօթ է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման պատրուակով ստեղծուած Մինսկի զբօսաշրջական խումբէն: Այդ խումբը որ քիչ երկիր մնաց ուր ժողով չգումարէ "Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծում գտնելու" շատ յարգելի արդարացումով, ունի երեք նախագահ. ֆրանսացի, ռուս եւ ամերիկացի: Ու այդ նոյն Պրայզան կը մարմնաւորէ վերջինը:

Այլ խօսքով՝ հայեւազրպէյճանական կնճիռ մը խաղաղութեամբ կարգաւորելու գործին գլխաւոր դերակատարներէն մէկն է ան. բայց Կիւլի Ուաշինկթըն այցին ոգի ի բռին կը յայտարարէ, կ՚ազդարարէ, կը սպառնայ, կը համոզէ թէ իր երկիրը անսրբագրելի սխալ կը գործէ Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծը քուէարկելով. ապա կ՚երաշխաւորէ յանկերգաբան իր հիւրերուն. "արտասովոր թափով կ՚աշխատինք օրինագիծին ընդունումին դէմ: Ո՛չ մէկ ջանք պիտի խնայուի զայն չքացնելու համար":

Բնակա՞ն երեւոյթ է որ այս աստիճան թրքամէտ կեցուածքի տէր պաշտօնատար մը մասնակցի Ղարաբաղի խնդրին խաղաղ լուծում բերելու կոչուած կազմի մը: Ի՞նչպէս կարելի կ՚ըլլայ անկողմնակալ դիրք ակնկալել իրմէ: Իսկ հակառակ պարագային, ի՞նչի կը վերածուի "խաղաղ" լուծումը: Կամ արդեօք ամերիկեան արտաքին գործերու բառարանին մէջ "խաղաղ"ը դրացի չէ՞ "արդար"ին:

Անշուշտ, քաղաքական խոհանոցներու լաւատեղեակներ պիտի ըսեն թէ միջազգային յարաբերութիւնները այդքան պարզացնել կարելի չէ, թէ զոյգ, եռակի գլխարկներով դիւանագէտներ ամէն տեղ կան, եւլն.: Թերեւս ճառողներ ըլլան այդ մակարդակի աշտօնատարներու գործունէութեան մէջ զիրար հատող, հակադրուող ուղղութիւններէն, զանոնք անվտանգ վարելու կարողութենէն:

Ամէն բան իր տեղը պիտի իյնայ, եթէ գտնուի բացատրող մըն ալ թէ ի՛նչպէս պարագայէ պարագայ գայլերը կը փոխուին, բայց մենք միշտ կը մնանք գառնուկի անփոփոխ դերին մէջ:

Թ. ԱՐՓԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԶԵՂՉՈՒԻ

Նախագահ Պուշի վարչակազմը Գոնկրէսին ներկայացուցած է 2008ի պիւտճէին նախագիծը ուր կրկին խախտած է Հայաստանի ու Ազրպէյճանի ըլլալիք զինուորական օժանդակութեան հաւասարութեան սկզբունքը: Իսկ Ղարաբաղին որեւէ յատկացում չէ նախատեսուած: Ըստ նախագիծին, Հայաստանին կը տրուի 3 միլիոն տոլար, Ազրպէյճանին՝ 4,3 միլիոն: Հայ Դատի Յանձնախումբը մտահոգութիւն կը յայտնէ որ անհաւասարութիւնը կրնայ զինուորական գործողութիւններու վերսկսումին յանգեցնել Ղարաբաղեան տագնապին շրջանին մէջ:

ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

Ազգային Ժողովի Փետր. 7ի նիստին քննարկուած է Հայաստանի քաղաքացիական օրէնքին մէջ փոփոխութիւն եւ լրացումներ կատարելու օրինագիծը. հոն նախատեսուած է "երկքաղաքացիութիւն" խորագրով յօդուած մըն ալ: Ըստ այդ յօդուածին՝ այլ երկրի մը քաղաքացին կրնայ Հայաստանի քաղաքացիութիւն ալ ունենալ: Յօդուածը կ՚ընդգրկէ 1995էն Հայաստանի քաղաքացիութենէն հրաժարած անձերը եւս:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՅԴ-ի, ՌԱԿ-ի, ՍԴՀԿ-ի գերագոյն ղեկավարութեան ներկայացուցիչները Փետր. 5ին հանդիպում մը ունեցած են Փարիզի մէջ: Մասնակցած են Մայք Խարապեան (ՌԱԿ), Սեդրակ Աճէմեան (ՍԴՀԿ) եւ Հրանդ Մարգարեան (ՀՅԴ): Քննարկուած են "ազգովին մեզ յուզող, կարեւորագոյն խնդիրները եւ մասնաւորաբար հայկական պահանջատիրութիւնը" ըստ ՌԱԿ-ի Փետր. 8ին հրապարակած տեղեկատուութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ, քրտական կազմակերպութիւններու դէմ Եւրոպայի երկիրներուն մէջ ձեռք առնուած ճնշումի միջոցները պատճառ եղած են որ քրտական կազմակերպութիւններու ընդհանուր խորհուրդին գործադիր նախագահը Մ. Գարաեըլան ազդարարութիւն մը ուղղէ այդ երկիրներուն: Ան ըսած է թէ Հ. Տինքի սպանութիւնը կը նմանի սկիզբի մը եւ անհաւանական չէ որ մահափորձերը շարունակուին, թիրախ առնելով Քիւրտերը: Ան Եւրոպան երկերեսութեամբ ամբաստանած է, շեշտելով որ պէտք է վերջ տրուի քիւրտ ժողովուրդին ուղղուած գրգռութիւններուն: Աւելցուցած է թէ յատկապէս Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ հակաքիւրտ քաղաքականութիւնը կը զօրացնէ Թուրքիոյ մէջ պատերազմի հետամուտ հատուածները: Յատկապէս խօսքը ուղղելով Ֆրանսայի իշխանութիւններուն Գարաեըլան ըսած է թէ իրենց համբերութիւնը սահման մը ունի եւ եթէ շարունակուի հակաքիւրտ ապօրինի ընթացքը, կրնայ ստեղծուիլ կացութիւն մը ուր իրենք չեն կրնար որոշ զարգացումներ կանխել: Շեշտած է թէ իրենք արդար դատի մը պայքարը կը մղեն եւ կը ձգտին ժողովրդավարական ճամբաներով արդիւնքի հասնելու. եւրոպական երկիրները պէտք չէ ընդդիմանան ատոր:

ԿԱՐՍ – ԹԻՖԼԻՍ – ՊԱՔՈՒ երկաթուղիին ծրագիրը ստորագրուած է Վրաստանի, Թուրքիոյ վարչապետներուն եւ Ազրպէյճանի նախագահին կողմէ, Թիֆլիսի մէջ: Անցեալի Մետաքսի ճամբան երկաթուղիով փոխարինելու կոչուած ծրագիրը որմէ Հայաստան դուրս ձգուած է, պիտի արժէ աւելի քան 400 միլիոն տոլար, շինութիւնը պիտի տեւէ երկու տարի: Նախատեսուած է առաջին տարին 5 միլիոն թոն բեռ փոխադրել այդ ճամբով, յետագային այդ տարողութիւնը հասցնել տարեկան 30 միլիոն թոնի: Թուրքիոյ փոխադրութեան նախարարը այդ ծրագրին առընչութեամբ ըսած է թէ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող երկաթուղին ներկայիս կարելի չէ գործածել, երկու երկիրներուն սահմանին փակ ըլլալուն պատճառով. սակայն, յառաջիկային երբ հարցերը կարգադրուին, այդ երկաթուղին ալ պիտի գործածուի:

ՇԱՌԼԻ – ՀԸՊՏՈՅԻ տնօրէնը» Ֆիլիփ Վալ, Փետր. 7ին պաշտպանեց երգիծելու իրաւունքը: Երկարօրէն բացատրած է թէ ինչո՛ւ վերհրատարակած էր այդ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՅՈՒՇԵՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆԷՆ

ՄԻՆԱՍ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՄԿՀ... Երեք գիր՝ սրտէն նոր ժայթքած եւ պաղելու ատեն չունեցած, անապակ մնացած։ Աշակերտներէն ոմանք այս սկզբնատառերը կը վերծանէին. «Միս, կաթ, հաւկիթ»։ Ուրիշներ անոնց իմաստը կ'ամբողջացնէին. «Մեղրը կ'ուտենք հացով». միշտ յագուրդ տալով որկորի գրգիռներուն։ Սակայն, յետեղեռնեան աղջամուղջին, պայծառ այգաբաց էր ՄԿՀ-ն, այսինքն՝ Մելգոնեան Կրթ. Հաստատութիւնը, ապակղզիացնելով Կիպրոս կղզին։

Յուշերու անսպառ գանձարան է նաեւ։ Համաձայն չեմ քեզի, Որբերեան Ռուբէն, երբ կը հառաչես. «Կեանքի նաւակն հետք չթողուց իր ետին, մոռացումն առաւ ինձմէ ամէն բան»։ Ո՛չ, ամենեւին ոչ։ Անցեալը ներկա՛յ է, զմռսուած վիճակով, Մելգոնեանի շրջաբակին մէջ, ուր կը հանդիպիմ «ոսկեշղթայ իմ յուշերին». հոն կ'երթամ անցեալիս հետ ժամադրութեան՝ կարօտի թաց աչքերով, ողջագուրումի բաց թեւերով, զեղումի ակնկալութեամբ։

Ահա, մշուշին ընդմէջէն կեանքի կու գան յուշի ծուէններ, բուժուած ժամանակի բալասանով։ Խնկելի յիշատակ մը անթեղած է ամէն ծառ, ամէն քար։ Կը յամենան մանր հոգեր, անմեղ կատակներ, հին քէներ, սիրոյ մրմունջներ, մերժումի տրտունջներ. անհաճոն իսկ դարձած հաճելի։

Մելգոնեանը շուրջ երկոտասնեակ մը կառոյցներու համալիր մըն է, որուն մէջ յատկանշական են եռայարկ երկու շէնքեր, մէկը յատկացուած տղոց, միւսը՝ աղջկանց. իւրաքանչիւրը շրջապատուած ցանկաթելերով՝ որպէս սահմանագիծ, չեչտելու համար անոր աշխարհիկ վանքի առօրեան։ Երկու շէնքերու միջեւ՝ ոչ-ոքի հողամաս մը, որ սրբավայր է. հոն կը գտնուի բարեբար երկու եղբայրներու դամբանը։ նը։

Կան ընդարձակ բակեր շէնքերու առաջն ու ետին։ Աշակերտութիւնը կը գործածէր առաւելաբար առջեւինները, ուր կը քալէր կշռադատութեամբ, ջանալով ուշադիր ըլլալ որ ցանկաթելին հասնէր երբ իր սրտին համակրածը դիմացէն մօտենար հոն եւ զայն դիտէր գողավարի։ Իսկ դիշերը կը կրկնէր անընդհատ «սիրել» բային սահմանական եղանակ ներկայ առաջին դէմքը, մաղթելով (աղօթելով եւ մոմ վառելով) որ հոլովուէր նաեւ երրորդ դէմքը։ Առագաստներ կը բացուէին երազանքի լճակին վրայ, յուսնի մեղրածոր շիթերուն տակ։ Արեան եռքն էր որ կը խլրտէր ներքին կիզումով։ Չէ՞ որ Կիպրոս ծննդավայրն է սիրոյ դիցուհի Աֆրոդիտէին։

Գր. Քէշիշեան, իր «Կղզու նման չիք մեր Կիպրեայ» գրքին մէջ կը գրէ թէ իր ժամանակ, վարի երկու դասարաններու պարագային, դասերը կ'ըլլային միասեռ, տակից վեր՝ երկսեռ։ «Այն ինչ խստիւ արգելւում էր մինչեւ այդ՝ աղջիկների եւ տղաների զրոյցը... դառնում էր ամէնօրեայ հնարաւորութիւն»։

Իրազեկներ կ'ըսեն թէ, հին օրերուն, արգիլուած էր երգել «Իմ ուզածը մի պաչ է». պէտք էր զայն փոխել. «Իմ ուզածը մեծ բան չէ»։ Է՛հ, Կիպրոս դեռ չէր մտած Եւրոպա եւ ԻԱ. դարը հեռու էր տակաւին։ Ահա թէ ինչո՛ւ Վահան Թէքէեան, Մելգոնեանի Հայ գրականութեան ուսուցիչը, աշակերտներու ապրումներէն ներշնչուած քերթուածին մէջ գրած է. «Ձեզ կ'արտօնեմ, նայեցէ՛ք, նայեցէք լաւ իրարու»։

Իրերու այս դրութեան մէջ, առեղծուած է թէ ի՞նչպէս գիշեր մը, իրենց շէնքերու արգելակները չէզոքացնելով (նոյնքան բարդ որքան Պէրլինի երբեմնի պատը), զոյգի մը շրթները իրար էին մօտեցած ոչ-ոքի հողաշերտին մէջ։ Վլվլուկ, իրարանցում, երկրաշարժ։ Ուսուցչական ժողովը որոշած էր վտարել երկու «սրբապիղծները», բայց հայերէնի դասատու Վահէ Վահեանի ազդու միջամտութիւնը բեկանած էր վճիռը, մանաւանդ որ տղան շրջանաւարտ պիտի դառնար... երկու ամիսէն։

1945ին համար կրնամ վկայել որ բոլոր դասարանները երկսեռ էին տղոց շէնքին մէջ, ուր կու գային աղջիկները եւ բարերարներու կիսանդրիներուն առջեւ, միասին կ'երգէին «Առաւօտ լուսոյ». բայց գրասանքները՝ միշտ զատ-զատ։ (1986ին երբ այցելեցինք Մելգոնեան՝ հիմնարկէքի 60ամեակին առիթով, ակներեւ էր յեղաշրջումը.- գրասանքը եղած էր երկսեռ. ինչ որ կը համապատասխանէր Կրթարանի քայլերգի ոգիին. «Ձեռք-ձեռքի տանք մենք քոյր-եղբայր կաթոգին»)։

Այս պայմաններու տակ, բնական էր որ աշակերտներ դիմէին կողմնակի միջոցներու.- դպրոցը ունէր հիւանդանոց (կամ աւոր պէս բան մը), ուր ոմանք կ'երթային գրաւոր փախչելու կամ հանդիպելու... երազներու կուռքին։ Ընդունման միակ պայմանը՝ ունենալ բարձր ջերմութիւն։ Տղայ մը, հիւանդ ձեւանալով, կը մօտենայ հիւանդապահուհիին, որ թէյ կը խմէր այդ պահուն։ Ներսէն կը հնչէ հեռաձայնը։ Ան, ջերմաչափը տալէ ետք, կ'երթայ պատասխանելու։ Առիթէն օգտուելով, Մոլիէրի կեղծ հիւանդը կը մխրճէ ջերմաչափը տաք թէյին մէջ։ Վերադարձին, պատասխանատու մայրիկր աչքերը լայն կը բանայ սարսափահար. «Մանչս, դեռ ո՞ղջ ես»։ Ջերմաչափը ցոյց կու տար 43։

◆ Սովորութիւն էր որ աշակերտութիւնը հաւաքաբար ֆիլմ դիտէր ամիսը անգամ մը։ Առ այդ, կար սինեմայի յանձնախումբ, որ կ'ընտրէր պատշաճը։ Տղոց հերթապահը կը յիշեցնէր. «Կօշիկները պինդ կապեցէք՝ ճամբայ չելած»։ Որովհետեւ, քակուած կապերը ամրացնելու պատրուակով, ոմանք կը փորձէին ետ մնալ, միանալու համար ետեւէն եկող աղջկանց խումբին։

◆ Տարուան բոլոր ամիսներուն, նախաճաշի անբաժան մասն էր թէյը, բացի Դեկտեմբերէն։ Խնայուած շաքարաւազը կ'օգտագործուէր թելանուշ (ղատէյիֆ) պատրաստելու՝ կաղանդին համար։ Ուրիշ առաւելութիւն ալ կը պարգեւէր Ամանորը, որուն աշակերտութիւնը կը սպասէր ակնդէտ. ընթրիքը կ'ըլլար... երկսեռ, ներկայութեամբը տնօրէնին եւ փափաքող ուսուցիչներու՝ իրենց կիներով։ Այդ օր, փոխան զուսպ եւ զգաստ մթնոլորտի, անկարգութիւնը կը հասնէր զենիթին.- դգալ ու պնակ կ'աղմկէին, ձիթապտուղները օդին մէջ զիրար կը խաչաձեւէին։ Տարին անգամ մը միայն ընթրիքը երկսեռ կ'ըլլէին եւ տղաք կը ջանային ուշադրութիւն գրաւել։

◆ Մելգոնեանը անուանի էր որպէս հայագիտական կեդրոն.- Տիրապետել Մեծասքանչին եւ ծանօթանալ Հայ մշակոյթին. անոնց միջոցաւ տոգորուիլ ազգային բիւրեղացած ոգիով եւ կաղապարուիլ ապագայի տեսլականով՝ իբր խարիսխ գոյատեւման։ Պատկառելի այս կրթարանը արդարացուց մարտահրաւէրը։ Վկա՛յ Արարատը։

Քրմական հանդամանք ունէր աւարտական դասարանի հայերէնի ամավերջի քննութիւնը, որ բերանացի էր.- Հարցումները նախօրօք գրուած կ'ըլլային թղթիկներու վրայ, զորս կը քաշէին ըստ բախտի։ Ներկայ կը գտնուէին Առաջնորդ սրբազանը եւ մտաւորականներ Նիկոսիայէն։

Աղջկան մը եկաւ հետեւեալ հարցումը. "Բաղդատել Թումանեանի «Անոյշ»ը եւ Վարուժանի «Հարճը»"։ Ենթական խակ էր Հայ գրականութեան անդաստանէն ներս։ Ուսուցիչը գիտէր այդ, ուստի պահանջեց Դ. Վարուժանի կենսագրականը։ Երբ նկատեց աղջկան տատամսումը, ըսաւ. «Մէկ կողմ ձգէ ծննդեան թուականը եւ յիշէ մահուա՛ն տարին, նաեւ երկու երկեր իրմէ»։ Քար լռութիւն. եւ ասիկա ՄԿՀ-ի մէջ։ Անհաւատալի, բայց իրաւ։ Զարտուղութիւններ, թէեւ սակաւաթիւ, առկայ են ամէնուր։

◆ Ամէն շրջանաւարտու պարտաւոր էր թեզ մը ներկայացնել, լուսարձակի տակ առնելով Հայ գրականութեան մէկ փուլը։ Որպէս քաջալերանք, կար նիւթական պարգեւ մը եւս։ Տարի մը, անձամբ պատրաստեցի թեզը վերի կարգէն մէկու մը. եւ ով զարմանք, շահեցաւ մրցանակը։ Երբ թեզ գրելու հերթը եկաւ մեր դասարանին, լիայոյս էի, բայց... Առաջնութիւնը վաստկեցաւ ուրիշ մը, որուն թեզին նիւթն էր... «Արարատը Հայ գրականութեան մէջ». ես սեւեռած էի Արեւմտահայ գիւղագիրները։ Կ'երեւի Մասիսի հանդէպ սիրոյ ճենճերումը մէջս չէր բորբոքած 1950-ին։

◆ Գրաւոր քննութիւնները տեղի կ'ունենային հանդիսասրահին մէջ։ Մառանի պատասխանատուին հսկիչի պաշտօն տրուած էր։ Արաբական ենթահող ունէր ան. առաւելութիւն մը այս պարագային, քանի չէր կրնար օգնել տկարներու։

Հարցումը. «Տուր երեք բառ «տ» նախադաս մասնիկով»։ Աշակերտը գրած էր. «տգեղ, տգէտ». կը չարչարուէր երրորդին համար։ Հսկիչը որ քովն էր այդ պահուն, կ'ըսէ. «կոկիկ՝ 'տ' մասնիկով կ'ըլլայ տկոկ»։ Ուսանողը քաջալերուած այս հնաշխարհիկ գիւտէն, կը խնդրէ որ հսկիչը օգնէր միւս հարցումին եւս.- «Երեք բառ 'ուն' յետադաս մասնիկով»։ Մեր հերոսին համար ի՞նչ կայ աւելի դիւրին եւ կը յորդորէ գրել. «դուն քուն, բախտդ արթուն»։

Որպէս մառանապետ, պարտաւոր էր կազմել ինչքերու տարեկան ցուցակը (inventaire)։ Տոմարին մէջ արձանագրուած է. «ՄԿՀ ունի չորս խոճկոր» (խոզի ձագ)։ Խեղճը արիւն-քրտինք կը մտնէ, բայց ոչ մէկ խոճկոր։ Հայերէնի ուսուցիչը պատահմամբ կը մտնէ ու տեղեկանալով հարցին, կ'ըսէ. «Խոճկորը մառանին մէջ չէ, այլ՝ ագարակը»։

◆ Ներկայիս հրատապ հարց է ՄԿՀ-ի լուծարքը։ Սակայն իր նախընթացը ունեցած է անցեալին.- Տարին 1947, նաւեր կ'երթան Հայաստան, հայութիւնը կ'ապրի խանդավառ օրեր, փողոցներու մէջ երգելով «Հէյ ջա՛ն Երեւան»։ Բարձր դասարանէն սան մը հանրաքուէ կը կազմակերպէ, համոզուած որ արտերկրի մէջ Հայ պիտի չմնայ։ Ուստի, Մելգոնեանը պէտք է ծախուի եւ գումարը փոխանցուի հայրենիք. կարծես ի՛ր սեփականութիւնը ըլլար։

Արդի՞ւնքը այս արկածախնդրութեան.- Արտաքսումը ենթակային։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵԹԷ ՕՐ ՄԸ ԼՍԵՍ ՈՐ ՄԵՌԵՐ ԵՄ...»

Թէոդիկին տարեգիրքերը, որոնք կը կոչուէին «Ամէնուն Տարեցոյցը», իրենց շատ կարեւոր տեղն ունին մեր գրականութեան ոսկեայ պատմութեան մէջ։ Թէոդիկ ո՛չ միայն շատ բան կորսուտէ փրկեց իր այս տարեգիրքերով, այլ նաեւ պատճառ դարձաւ որ շատ բան ստեղծուի։ Առաջին տարեգիրքը հրատարակուեցաւ 1907ին։ Թուական մը որ մեծ ապագայ պիտի չունենար եւ որ պիտի բախէր 1915ի պատուարին։ Թէոդիկ այս թուականներու միջեւ հրատարակած պիտի ըլլար միայն 9 տարեցոյց, յետոյ 1920ին պիտի հրատարակէր տասներորդ մըն ալ՝ որպէս 1916-1920 միացեալ թիւ։ Այնուհետեւ աշխատանքի հորիզոնը Պոլսէն դուրս պիտի փոխադրուէր, տարեցոյցները կեանք պիտի ստանային հեռաւոր այլ ափերու վրայ, Վիէննա, Վենետիկ, Փարիզ, նախ 6 հատոր 1921էն մինչեւ 1926, յետոյ Փարիզ, 3 հատոր, 1927էն մինչեւ 1929։ Տարեցոյցերուն ամբողջութիւնը պիտի բաղկանար 19 հատորներէ։

Առաջին տարեցոյցէն մինչեւ վերջինը, Թէոդիկ մնաց միշտ նոյն խանդավառ «կազմող»ը, որ իրմէ վերջ անհամար ուրիշներու օրինակ պիտի դառնար տարեգիրք պատրաստելու աւանդութիւն մը ստեղծելով։ Տարւոյն ընթացքին պատահած տեղական կամ միջազգային պատահարներու, հայ ազգային կեանքին մէջ դեր ստանձնած անձերու դիմանկարներու, գրական աշխատութիւններու, կենսագրութիւններու, իւրաքանչիւր յօդուա-

ծի տակ հեղինակներուն իրական ստորագրութիւններու եւ դեռ ինչերու ու ինչերու հաւաքածոներ էին այս տարեցոյցերը, զորս Թէոդիկ կը սիրէր կոչել «փոքրիկ համայնագիտարան»: Շատ մեծ աշխատանք կար այդ տարեգիրքերուն մէջ: Յայտնի էր որ Թէոդիկ ամբողջ տարուան ընթացքին ամէն օր կը զբաղէր տարեցոյցին պատրաստութեամբ, առանց սպասելու որ տարեվերջը մօտենար: Յայտնի էր նաեւ որ ան սիրահարած էր իր այս ձեռնարկին: Վերջին թիւերու վրայ աշխատելու ընթացքին ալ այնքան խանդավառ էր, որքան էր 1907ին երբ կը հրատարակէր առաջին տարեգիրքը: Ամբողջ կեանքին մէջ միշտ ապրած էր տպարաններու մէջ մելանին հոտը քաշելով, ամբողջ կեանքին մէջ ապրած էր «Տիպ Ու Տառ»ը փառաւորելու համար, եւ չէր յագեցած: Թէեւ իր քոյրերը եւ կինքը մօտէն ճանչցողներէն շատեր միշտ «Խենթ Թէոդ» կ'ըսէին իր մասին խօսելու ընթացքին, բայց ան խենթ մըն էր նաեւ հայ գրականութեան ծառայելու տեսակէտէ: 1928–ին իր բարեկամներէն մէկուն ուղղուած իր վերջին նամակին մէջ կը գրէր. «Եթէ օր մը լսես որ աչքերս յաւէտ փակեր եմ, գիտցիր որ այդ պահուն գրիչս ձեռքս էր եւ առաջքի թուղթս ալ թաց...»: Այդպէս ալ պիտի պատահէր: Ան 1929ի համար հրատարակելի վերջին տարեցոյցին փորձերը սրբագրելու ընթացքին է որ, 1928 Մայիս 24ին Փարիզի «Մասիս» Տէր Ներսէսեանի տպարանին մէջ յանկարծ ուղեղային արիւնահոսութիւն մը պիտի ունենար եւ յաւէտ պիտի բաժնուէր հայ գրականութեան ծառայութեան նուիրուած իր կեանքէն:

Իրականութեան մէջ որքա՞ն խենթ էր Թէոդիկ, այս մասին դարձեալ հետաքրքրական պիտի ըլլայ վերադառնալ Շահան Շահնուրի յուշերուն: Շահնուր, որ մեծ պաշտամունք ունէր իր մօրաքրոջ Թէոդիկին նկատմամբ, ապագային պիտի դիմէ Սկիւտարցի այն օրիորդին, որ եղած էր Թէոդիկի առաջին եւ մեծ սէրը: Դժբախտ սէր մը: Այս օրիորդը ամուսնացած, յետոյ այրիացած էր երկու մանչ զաւակներով: Տարիներ վերջ երկրորդ ամուսնութիւն մը կնքած էր Տոքթ. Սամուէլ Խանի հետ, որ ուրիշը չէ եթէ ոչ Թէոդիկին եղբայրը: Անկէ վերջ ան սիրային պատմութիւն մը պիտի ունենար Թէոդիկին հետ եւս, բայց այդ սիրոյ պատմութիւնն ալ պիտի չքալէր: Թէ ինչո՞ւ պիտի չըքալէր: 1931ին, երբ Թէոդիկ երեք տարիէ ի վեր մեռած էր արդէն, Շահան Շահնուր հանդիպում մը պիտի ունենար այդ տիկնոջ հետ եւ ան սապէս պիտի ըսէր Շահնուրին.

«Այո, լսած եմ որ Թէոդիկը փոխուած էր վերջին շրջաններուն: Բայց դուն զայն ճանչցար փոխուած վիճակին մէջ: Չես գիտեր անոր երիտասարդութիւնը: Ես գիտեմ: Ան խենթ մըն էր, Տիրանն ալ հետը: Երկուքն ալ խենթ էին: Փախայ իրենց քովէն...»:

Այն Տիրանը, որուն մասին կը խօսէր Շահնուրին քեռկինը, բնականաբար Տիրան Չրաքեանն էր: Տիրան Չրաքեան խենթ էր եւ այդպէս ալ պիտի մնար, բայց Թէոդիկ պիտի փոխուէր ու աւելի ծանրախոհ պիտի դառնար Արշակուհիին հետ ամուսնանալէ վերջ: Իսկապէս Արշակուհի Թէոդիկ շատ կարեւոր դեր մը պիտի խաղար իր ամուսնին կեանքին մէջ: Արդէն Թէոդիկ իր տարեցոյցին առաջին թիւը հրատարակած էր իր կնոջը թելադրութեամբ:

Թէոդիկ, որքան ալ խանդավառ ու «խենթ» բնաւորութիւն ունենար, բացառիկ սէր ու յարգանք ունէր ազգին մեծամեծներուն ու արժէքաւոր մարդոց նկատմամբ: Անգամ մը փոքրիկն Շահանին (Շահնուր) տան մէջ անսովոր բազմութիւն հաւաքուած էր, տան դրան առջեւ չքեղ «փայթոն»ներ կանգ կ'առնէին ու հիւրեր կ'իջնէին հոնկէ: Հարսանիք մը կար, հարսնեւորները ուրախ էին, որովհետեւ գերդաստանը իր աղջիկը կ'ամուսնացնէր Օսմանեան Դրամատան տնօրէնին հետ: Միջոց մը Թէոդիկ դէպի վեր կ'առաջնորդէ Շահանը: Շահան հոն ինքզինք կը գտնէ Կոմիտաս վարդապետին առջեւ, զոր անմիջապէս կը ճանչնայ: Կոմիտաս հարսանիքին կեդրոնական դէմքն էր, որովհետեւ ան հայրենակից էր Քիւթահեացի փեսին: Թէոդիկ ուրախութեան մէջ կը ճառագայթէր ի տես նշանաւոր ու քաղցրաձայն հիւրին:

Վարդապետը շոյեց Շահանին մազերը: Թէոդիկ շատ երջանիկ էր, բայց Շահանն ալ բնաւ պիտի չմոռնար այս հանդիպումը:

Ռ. Հ.

Ո՞ՒՐ Է ՄԱՎԵԱՆԻ ԳՐԻՉԸ

Մելգոնեան կրթական հաստատութեան փակման առթիւ գրուեցան շատ մը յօդուածներ «Յառաջ»ի մէջ թէ այլուր, բոլորն ալ զգացական եւ գնահատելի, բայց ամէն անգամ որ յօդուած մը կը կարդամ՝ զարմանալիօրէն կը յիշեմ Վահրամ Մավեանի հետաքրքրական պատմըւածքները, անոր համով հոտով գրութիւնները. ինչե՞ր պիտի գրէր ան հիմա եթէ ողջ ըլլար, ամէն առիթով որ Երուսաղէմ այցելէր (ինք ալ Երուսաղէմցի) մեր տան մէջ բարեկամներ կը հաւաքուէին եւ ինք կը պատմէր, կը խօսէր ամէն նիւթի շուրջ՝ մենք ալ հմայուած մտիկ կ'ընէինք իր համեմուած պատմութիւնները:

Յետագային Ամերիկայի մէջ դարձեալ բախտը ունեցայ հանդիպելու Վահրամին՝ մտերմիկ շրջանակի մը մէջ՝ հետաքրքրութեան կեդրոնը ինք՝ հետաքրքրական նիւթերու կարգին պատմեց Մելգոնեանի անցուդարձերէն, հիացումով արտայայտուեցաւ կրթարանին բարձր մակարդակին մասին, հպարտութեամբ յիշելով որ ինք ալ եղած էր հաստատութեան ուսուցիչներէն մէկը:

Երուսաղէմի 1948ի Հրեայ–Արաբ պատերազմին (եւ որ տակաւին կը շարունակուի), Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանի յիշեալ տարուան նախակրթարանի շրջանաւարտները՝ երկրորդական վարժարան յաճախելու հնարաւորութիւն չունեցանք. քանի Ս. Յակոբայ վանքէն դուրս բոլոր դպրոցները փակ էին պատերազմի պատճառաւ: Դասընկերներէս ոմանք բախտ ունեցան Մելգոնեան հաստատութիւն ընդունուելու եւ մեկնեցան Կիպրոս (հայրս հակառակ էր աղջիկ զաւակի մը ընտանիքէն հեռանալուն): Թարգմանչացի տեսչութիւնը մեզի համար որոշեց յաւելեալ դասարան մը ստեղծել երկրորդականի նախապատրաստութեան համար, եւ քանի որ Թարգմանչացի շէնքին դիրքը ապահով չէր, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Էջմիածին մատուռը դասարանի վերածելով մեր դասաւանդութիւնները շարունակուեցան:

Մելգոնեանցի աշակերտները արձակուրդներուն երբ կը վերադառնային տուն՝ Երուսաղէմ, հանդիպումներ կը կազմակերպէինք անոնց հետ. բարի նախանձով կը նշմարէինք թէ անոնք մեզմէ շատ աւելի բարձր գիտութիւններ ունէին՝ կը խօսէին Պետրոս Դուրեանի, Սիամանթոյի, Վահան Թէքէեանի նման բանաստեղծներու մասին. մենք ալ ապուշ–ապուշ իրենց մտիկ կ'ընէինք: Այսօր աշխարհի ամէն կողմ ցրուած Մելգոնեանցիներու գրութիւնները մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին՝ անշուշտ հայերէն գիտցողներու կողմէ...

Հոս կ'ուզեմ յիշել Մելգոնեանի մէջ Վահրամ Մավեանի աշակերտած եւ վերջը մտերիմ բարեկամներ դարձած՝ Արայ Գալայճեանի անունը: Սքանչելի գրող՝ հաճելի անձնաւորութիւն մը՝ որ ներկայիս դադրած է գրելէ անհանգստութեան պատճառաւ. ան ինչե՞ր պիտի գրէր հիմա եթէ տակաւին գրելու կարողութիւն ունենար, հիացող մըն էր Մելգոնեան հաստատութեան, հըպարտ էր հոնկէ վկայուած ըլլալուն:

Վահրամ եւ Արա՛յ, ինչո՞ւ լռեցիք այսչափ շուտ:

ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Առաջնորդարանին մէջ, Յունուար 28ին կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Արմէն Գարօ Ուսանողական միութեան տեղի ունեցած է «Շրջանաւարտներու պատուումի եւ ասպարէզի օր»ը հովանաւորութեամբ Գանատայի Կիլիկիոյ թեմի առաջնորդարանին: Առաջին բաժնին ընթացքին կազմակերպիչ միութեան անունով բացման խօսքէն ետք, ներկայ 50 շրջանաւարտներուն իր խօսքը ուղղած է առաջնորդ Խաժակ Արք. Յակոբեան, շեշտելով որ իրենց ծրագիրներու կողքին տեղ տան հայութեան ծառայելու վարքագծին: Ապա, խօսք առած է Հ.Յ.Դ. Արմէն Գարօ Ուսանողական միութեան ատենապետը՝ Յարութ Պէքեարեան մաղթելով որ համալսարանական շրջանակներու մէջ ծաւալած Հայ Դատի գծով իրենց գործունէութեան ընթացքին շուտով կ'ունենան շրջանաւարտներու աջակցութիւնն ու մասնակցութիւնը: Հուսկ, շրջանաւարտներուն յանձնուած են գնահատագրեր: Կարճ դադարէ մը ետք, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Որչա՛փ ճիշդ է սա խօսքը. «L'homme propose et Dieu dispose» (Մարդս կ'առաջադրէ եւ Աստուած կը տնօրինէ):

Ճամբորդութեանս պատրաստութիւններով զբաղած մէկ օրս, յանկա՛րծ Սկիւտար տունս հեւ ի հեւ եկաւ Իւթիւճեան Տէր Սահակ Քահանան, որուն երիցուհին հօրս հօրաքրոջ աղջիկն էր:

Այս քահանան արդէն մէկ–երկու անգամ այցելութեան եկած էր ինծի, բայց այդ օրերուն գալուն կերպը արմանքս զարմանքս շարժեց: Ներս մտաւ ու չմըտաւ, ողջոյն մողջոյն չըսած. "Քեզի աղաչանք մը ունիմ զաւակս, պիտի կատարես, չա՛տ կը պաղատիմ" գոչեց բարձրաձայն:

"Խե՞ր է, Տէր Հայր, ի՞նչ է նայիմ աղաչանքդ" հարցուցի, եւ ահա սկսաւ բարբառիլ հետեւեալը, գլխէն փակեղը հանելով:

"Անցած Հինգշաբթի ես էի ժամարարը. երբ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլայի, երկու օրիորդներ ինծի մօտեցան եւ ուզեցին, որ Ամենափրկչին պատկերովը խաչահանդիստ կարդամ իրենց. դարձայ եկեղեցի ու կատարեցի խաչհանգիստը. բայց կարդացած ժամանակս կը դիտէի որ երկուքն ալ հոծ արցունք թափելով կ'աղօթէին ու զիրար կը համբուրէին: Խաչահանգիստը աւարտելէս յետոյ, հետաքրքիր եղայ, հարցուցի իրենց, թէ ինչո՞ւ համար այդքան կու լային, հի՞նչ ունիք, ըսի: Օրիորդին մէկը, ո՛չ Տէր Հայր, պատասխանեց, հիւանդ չունինք. այս քոյրս Փարիզ պիտի երթայ մօտերս ամուսնանալու, նշանած ունի հոն, պիտի բաժնուինք, անոր համար կու լանք, ըսաւ":

* * *

Իսկոյն կռահեցի քահանային միտքը. թողուցի որ շարունակէր իր պատմութիւնը եւ ըսաւ. "Հարցուցի թէ ո՞վ պիտի պսակէր զիրենք, թէ քահանայ կը գտնուէ՞ր Փարիզի մէջ, ի՞նչպէս պիտի ճամբորդէր, ճամբորդներո՞ւ հետ պիտի ըլլար քոյրը: Այն ատեն օրիորդը պատասխանեց թէ, Փարիզէն բժշկական ուսանող մը եկած է, Թորգոմեան կը կոչուի. անոր հետ պիտի երթայ քոյրս ու Մանչէսթըրի վարդապետը Փարիզ բերել պիտի տայ, պսակը ընել տալու: Այս որ լսեցի, օրիորդին դարձայ ըսել, որ միտք ունիմ տղաս Փարիզ դպրոց տանելու, բայց նիւթական կարողութիւն չունիմ: Կարելի չէ՞ որ քոյրդ փոխանակ Մանչէսթըրէն վարդապետը բերել տալու, ո՞վ գիտէ քանի՞ով կու գայ, զիս առնէ հետը տանի ու ես պսակեմ զիրենք, տղաս ալ դպրոց տանիմ. եթէ կը հաճիք այս բանիս, ես կ'երթամ կը տեսնուիմ, ըսի, Թորգոմեանին հետ, ան իմ ազգականս է: Օրիորդը իմ այս առաջարկութեանս հաւանեցաւ եւ խնդրեց որ գամ քեզի իմացնելու, որ դուն չսպասես օրիորդին":

Մեր տէրտէրներուն վերապահուած է երբեմն իւղոտ պատառներ. անակնկալ մեծ բախտ մ'էր որ պատահեցաւ Իւթիւճեան Տէր Սահակ Քահանային, որուն համար գացի բարեխօսել Օր. Գաբրիէլեանին, ընդունեցաւ քահանային առաջարկութիւնը, ուրախացաւ, որ պիտի ուշանար իր մեկնումը, որով իր քրոջը հետ աւելի մնալու երջանկութիւնը կ'ունենար:

Թողի զինքը ուրեմն ճամբորդել քահանային հետ. հրաժեշտ առի իրմէն ու բաժնուեցայ, երջանիկ ամուսնութիւն մաղթելով օրիորդին:

Այս կարգադրութենէն յետոյ, երբ ես ա՛յլ եւս ճամբայ ելլալու վրայ էի, յա՛նկարծ հիւր եկան ինծի տոքթ. Կոպեռնիկ ու եղբայրը Խաչիկը, որ քանի մը շաբթուան համար եկած էր Փարիզէն ծնողքը տեսնելու:

Գացինք միատեղ Քիւչիւք Ջամլըճա, տարի զիրենք Պապա Քրիսին համբաւաւոր այգին, զոր 1876ին այցելած էի ընկերներուս հետ, ինչպէս պատմած եմ:

* * *

Հիւնքեարպէյէնտեան եղբայրներուն ճաշակել տուի այն պատուական ԲԷԱՒ կոչուած չավուշ իւզիւմի խաղողը, որ միմիայն Քրիս պապային այգին է յատուկ: Լափելով կերան երկու եղբայր այս խաղողը, զոր Պապա Քրիս իր օրհնեալ ձեռքերովը կը քաղէր ու կը հրամցնէր, "կերէ՛ք զաւակներս" ըսելով, եւ փոխարէն բան մը չընդունելով, հակառակ մեր պնդումներուն: Պապա Քրիս հին օրէնքի մարդերէն էր, հիւրասէր եւ առատաձեռն:

Մինչեւ ուշ ատեն մնացինք Պապա Քրիսին այգին, յետոյ հետիոտն իջանք մեր տունը, ուր գիշերեցին երկու եղբայր, զուարթ ու անմոռանալի երեկոյթ մը մեզ հետ անցընելով:

Առաւօտ կանուխ մեկնեցան տոքթ. Կոպեռնիկ ու Խաչիկ. մինչ ես սկսայ հապշտապ զբաղիլ ճամբորդութեանս հարցով:

(Շար. 161)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզի Ալեքսեան իր քրոջ յիշատակին 100 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ–
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15,

ժամը 20·30ին

Նիւթ՝
1946 ԹՈՒԱԿԱՆ
ՓԱՐԻԶ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ
Փարիզահայ մշակութային եռուզեռը կը ներկայացնէ՝
Կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

⁂

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
ձեզի հետ կը ժամադրուի
յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ"
հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի նորակառոյց
Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ

(Շար. Ա. էջէն)

ծաղրանկարները եւ ուզած էր նաեւ իր զօրակցութիւնը յայտնել Ֆրանս-Սուարի, որ նոյն "մեղքը" գործած ըլլալով պաշտօնազրկած էր իր տնօրէնը։ Վալ կը ճշդէ նաեւ որ Մարգարէին օրով ռումբ չկար, ուրեմն, ցեղապաշտութեան հարց չկայ։ Օրուան ամէնէն մեծ անակնկալն էր ներքին եւ կրօնքի նախարար Ն. Սարքոզիի նամակը, ի պաշտպանութիւն երգիծաթերթին, եւ ուր կը շեշտէր.– "Կը հասկնամ որ կարգ մը գծագրութիւններ վիրաւորած են կրօնական համոզումները, բայց եւ այնպէս կը նախընտրեմ չափազանցեալ ծաղրանկարներ քան ծաղրանկարներու բացակայութիւնը"։ Արդ, Իսլամական Կազմակերպութիւններու Միութիւնը, որ տուժող կողմն է, եւ ծնունդ առած է Ն. Սարքոզիի նախաձեռնութեամբ, ստիպողական նիստ գումարած է, դէպքը նկատելով իրենց գլխուն ինկած ռումբ մը։ Միութեան անդամներէն ոմանք, որոնք դաւաճանութիւն մը կը նկատէին Սարքոզիի դիրքը, ուզած են հրաժարիլ։ Տորքին մէջ, ընտրական այս շրջանին, ամէն ինչ քաղաքական բընոյթ կ'առնէ եւ այս դատավարութիւնն ալ նոյն նպատակին չի կրնար չըծառայել։ Սարքոզի զօրակցութեան իր նամակը ղրկած էր Ֆ. Վալի եւ գլուխն ալ դրած իր լոզունգը՝ "Միասին, ամէն բան կարելի կը դառնայ"։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը՝ Տ. տը Վիլբփէն շատ խստօրէն քննադատած է Պուշի քաղաքականութիւնը Ֆայնանշըլ Թայմզի տուած իր հարցազրոյցին մէջ։ Ան շեշտած է՝ "Ախտաճանաչումը անողոք է։ ԱՄՆ ձախողեցան Իրաքի մէջ։ Աւելի քան 3·000 ամերիկացի զինուորներ մեռան 2003էն ի վեր եւ միայն 2006ին 12 հազար Իրաքցիներ սպաննուեցան։ 2003–ին, Շիրաքի հետ ըսած էինք որ զինուորական լուծում չկայ Իրաքի մէջ։ Ինչ որ ըսինք 2003ին, ի զօրու կը մնայ 2007–ին։ Այսօր,, զինուորական ներկայութիւնը ապօրինի նկատուած է Իրաքցիներուն կողմէ։ Ըսել որ օտար զօրքերը կը հեռանան երբ Իրաք ժողովրդավար եւ խաղաղած ըլլայ, յիմարութիւն է։ Եր-

arménie mon amie

AGENDA

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

⁂

La CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section Sevran-Livry Gargan présente
en collaboration
avec la Maison de la Culture Arménienne de Sevran - Livry Gargan
Théâtre : «ERMEN, TITRE PROVISOIRE»
Une pièce de Pascal Tokatlian.
Musique de Gaguik Mouradian
Le vendredi 9 février à 20h30
au Centre Culturel Yves-Montand
36 rue Eugène-Masse-93190 Livry-Gargan
Tél. : 01 43 83 90 39

Et aussi,

- **Le Festival du Film arménien** se termine avec
 «La symphonie du silence»,drame (2001) le samedi 10 février à 17h30
 «Gariné», comédie musicale (1967) le dimanche 11 février à 18h10
- **Contes «Arev, soleil d'Arménie»**
 Le samedi 10 février à 17 heures
 à la Bibliothèque René-Cassin.
 Entrée libre, tout public
 10 avenue du Consul Gal Nordling,
 93190 Livry-Gargan (RN3).
- **«Mélodies et instruments arméniens»**
 Le mardi 13 février à 20h30
 à l'auditorium du Conservatoire Municipal de Livry-Gargan
 41 rue Edouard Herriot -
 93190 Livry-Gargan

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԱՆՏՈՐԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ
0 – 0

Չորեքշաբթի, Փետր. 7ին "Լա Վէլլա" մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած Անտորա – Հայաստան բարեկամական մըրցումը վերջ գտած է 0 – 0 արդիւնքով հակառակ հայկական հաւաքականին թեթեւ տիրապետութեան։

բեք պիտի չպատահի"։

ԺՈԶԷ ՊՈՎԷ, որ նախագահական իր թեկնածութիւնը յայտնեց առջի օր եւ ներկայացաւ որպէս՝ "Ձայնը ձայն չունեցողներուն", Օ. Ժէ. Էմ. եգիպտացորենի ցանքերու վրայ իր յարձակումին համար 4 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, վճիռը վերահաստատուած ըլլալով Բեկանիչ Ատեանին կողմէ որու դիմած էր։ Այժմ, դատապարտումը վերջնական բնոյթ առաւ, ինչ որ իրեն յայտարարել տուաւ։ "Քանի մը օրէն թերեւս բանտը ըլլամ։ Թերեւս առաջին քաղաքական բանտարկեալը ըլլամ նախագահական ընտրութեան թեկնածու"։

ԻՍՐԱՅԷԼ – ԼԻԲԱՆԱՆ սահմանագլուխին վրայ հրացանաձգութիւն մը ծայր տուած է Փետր. 8ին։ Ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու, լիբանանեան ուժերը կըրակ բացած են իսրայէլացի զինուորներու վրայ, որոնք ներխուժած էին Լիբանան, պայթուցիկներու հետազօտութեան համար։ Զոհ չկայ։

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ
Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։
Տօնին առիթով մատնաւոր
Հոգեհանգստեան պաշտօն
Վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան շրջանի հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին 451 թուին
Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։
Ձկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Փետրուար 13, Երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն։

Իսկ Փետր. 14, Չորեքշաբթի, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ։ Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոն Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱԲԷԼ ՔՀՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին։

⁂

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13
Տօն Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի "Նայիրի" մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերուհի Ազատուհի Տէր Վարդանեանի (ծնեալ՝ Սէրէնկիւլեան) մահը։ Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 31, Չորեքշաբթի, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Այս առթիւ մասնաճիւղս խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր զաւակներուն, թոռներուն, քոյրերուն, քրոջ զաւակներուն, ընկերուհի Անահիտ տը Լիւքայի եւ Տէր Վարդանեան ընտանիքներուն։

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի "Արաքս" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.– Տիկին Մալաքեան 50 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան 35, Րաֆֆի Աղայէկեան 100, Տէր եւ Տիկին Աղայէկեան իրենց քրոջ՝ Վանուհի Կիրակոսեանի (ծնեալ՝ Աղայէկեան) մահուան առթիւ 50 Եւրօ, նոյն առիթով Ազարեան ընտանիք 40, մասնաճիւղս ալ ընդառաջելով ընտանիքին փափաքին, 50 Եւրօ Հալէպի հայ ազգային ծերանոցին։

□

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :
- **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
- **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
- **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :
- **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
- **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s
N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 FEVRIER
2007

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
33, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·640 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·640

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ոճիրի մը Դասերը

Քանի մը օրէն ամիս մը անցած պիտի ըլլայ Հ. Տինքի սպանութենէն: Ժամանակի հատուած մը որ լեցուն եղաւ զգացական զեղումներով -ցաւ, զայրոյթ, ցասում, յուսախաբութիւն- եւ արարքներով, ինչատակի արտայայտութիւններով, ոճիրին փուլերուն առընչուած տեղեկութիւններով: Պատահարը իր ստեղծած ցնցումով, ապա համակրանքի աննախադէպ ալիքով, հասաւ աշխարհի չորս ծագերուն, արթնցուց արձագանգներ, անդրադարձներ որոնք կը շարունակուին:

Շատ չատերէ անհաւանական նկատուած ոճիրը տակաւին լայն չափով կը մընայ զգացականին շրջանակին մէջ: Ու վտանգը կայ որ այդ թեմային տեւականացումը ուշացնէ, կամ նոյնիսկ բոլորովին արգիլէ ոճիրին քաղաքական տարածքին նկատառումը: Մինչդեռ կատարուածին բո՛ւն իմաստը ծուարած է ա՛յդ տարածքին մէջ: Նոյնպէս՝ նպատակը:

Հ. Տինքի որպէս հանրային գործիչ, յատկապէս որպէս հրապարակագիր, առաջին յաջողութիւնը արձանագրուեցաւ տասնամեակներէ ի վեր լռութեան մըղուած, այդ վիճակին կամայ-ակամայ համակերպած ու այդ համակերպումը իր "ապահով" ընթացքին մեծագոյն երաշխիք համարած գաղութի մը ձայն ու նորոգուած ինքնութիւն տալու խիզախութեամբ: Ծի՛շդ է որ Թուրքիոյ Եւրոպային լծորդուելու ձգտումը որոշ չափով դիւրացուցած էր նման նախաձեռնութիւն: Բայց նաեւ հարկ էր առիթը չըփախցնելու, նորովի կացութիւնները ճիշդ արժեւորելու գծօնութիւնը ունենալ. կարենալ մէկդի դնել կաղապարներու յաւերժութեան հաւատքը:

Հ. Տինք ունեցաւ այդ յատկանիշերով ապարէզ իջնելու աշխարհահայեացքը. տասը տարի առաջ հիմնեց "Ակօս"ը որ կարճ ժամանակի մէջ չըսուածները ըսելու, լուռ ցաւերը լոյսին բերելու բեմը եղաւ: Ընդհանրապէս յարգեց նոր օրէնքներն ալ ի զօրու ներյայտ սահմանները. բայց քիչ չեղան այն պարագաները որոնցմով անոնք թիզ մը, քայլ մը ընդլայնումի մղուեցան:

"Ակօս"ին յաջորդական թիւերով Հ. Տինքի տարած շուրջ տասնամեայ գործունէութեան կորիզը կազմեց Թուրքիոյ մէջ Հայկական Հարցը. ան կ'ընդգրկէր համայնքային իրաւունքներէն մինչեւ Թոյլատրելի ամէնէն լայն ծիրով շրջանակի մը փուշերը, կնճիռները: Խլուած իրաւունք, կեղծուած իրականութիւններ, խեղաթիւրուած պատմութիւններ մէկ-մէկ ինկան անոր գրիչին տակ. գըրեց, հարցադրեց, բացատրեց, պարզեց, փաստեց միշտ այն հաւատքով որ հասած էր քօղազերծումի, հրապարակայնութեան ժամանակը:

Բոլոր անոնք որոնք էջեր նուիրեցին իր անձին, վաստակին, գրեթէ առանց բացառութեան շեշտեցին զգացական անոր խորքը, անսասան հաւատքը, անսրբագրելի լաւատեսի յատկանիշը: Ինք ալ յաճախ կ'ըսէր, կը գրէր թէ այդ բաները իր գլխաւոր զօրակիցներն էին: Նոյնիսկ որոշ գոհունակութիւն մը, հըպարտութիւն մը գգալի կ'ըլլար նման գինամթերքի մը տիրութենէն:

Զգացականը իր խառնուածքին տըւեալն էր բնականաբար. հաւատքը, լաւատեսութիւնը հիմնուած էին Թուրքիոյ մէջ փոխուած ժամանակներու ներկային վրայ: Այդ ժամանակը Թոյլատու էր հինցած վէրքեր բուժելու: Վէրքեր որոնք քաղաքական բնոյթի էին իրենց ծանրակշիռ մասով:

Զգացականին ու քաղաքականին խաչաձեւումի այն կէտին վրայ որ կը մարմնաւորուէր Հ. Տինքով, ինքզինք կը պարտադրէ, մանաւանդ այսօ՛ր, հարցումը. իրատեսակա՞ն էր զգացական գինամթերքով քաղաքական խնդրի ձեռք երկարելու կեցուածքը: Լաւատեսին ու հաւատաւորին հետ միամի՞տ մըն էր "Ակօս"ի խմբագիրը: Պատասխանը հաստատական ըլլալու գետին չունի բոլոր անոնց համար որոնք ցուցափեղկերու հմայքէն չտարուելու չափ կը ճանչնան Թրքական իրականութիւնը: Այսօր իր սպանութիւնը փաստն է թէ Տինքի "գինամթերք"ը յարմարագոյնը չէր իր նախաձեռնած պայքարին համար: Բայց ան այլընտրանք չունէր: Փոխուած ժամանակներու Թրքական իրականութիւնը խորքին ալ առընչուած բան չէր որ Թոյլատրէր Հայուն հայկական հարցին մօտենալ զուտ քաղաքական ճամբով:

Ընծայուած պայմաններուն մէջ Հ. Տինք իր կարելի դատած "լուծում"ին հասնելու ջանքով նախ ձգտեցաւ խաղաղարարի, հաշտարարի իր անկեղծութեան համոզել Թուրքերը: Սկզբունքով պէտք չէ դժուար ըլլար ատիկա, քանի որ իր լուծումը շատ կապ չունէր հայութեան Պոլսէն դուրս գտնուած ընդհանուրին հետապնդածին հետ: Իրը միջին եզրի մը, համաձայնութեան գծի մը փնտռտուքն էր, գլխաւոր նպատակ ունենալով թըրքահայ համայնքին անվրդով կեցութիւնը այդ փշածածկ շրջանին մէջ: Բայց փոփոխութեան մակերեսի մը հետ անփոփոխ խորքը շփոթելու իր կամաւոր բարեմտութիւնը չբաւեց յաջողութեան: Մղուեցաւ դժուարին, անկարելի դեսպանութեան մը. շրջեցաւ Սփիւռքի կեդրոնները, իր պայքարին դաշնակիցներ, համոզումը բաժնողներ յայտնաբերելու: Մեծամասնութիւնը ըմբռնումով մօտենալով անոր պոլսահայ գործիչի կացութեամբ բացատրելի ընթացքին, լուռ մընաց, խուսափելով աւելորդ վիճարկումներէ. բայց գտնուեցան ուրիշներ որոնք յաճախ տարուած անոր զգացական զեղումներէն, մոռցան հարցին միայն քաղաքական բնոյթը. կամ արդէն չունէին այդ գիտակցութիւնը: Պատրաստակամ յայտնուեցան առնէ մը ի վեր արդէն մեր մէջն ալ պտտող "երկխօսութեան". մանաւանդ որ ատիկա երեւելիութեան աժան առիթ կ'ըլլար պարոն, կամ տիկին անանշանեաններու:

Երկխօսութեան քարոզիչի առաքելութեամբ Հ. Տինք նոյնիսկ անտեսեց իր հաւատքին արտածումով Սփիւռքի հայութեան մէջ հակադրութիւններու վըտանգը: Այնքա՛ն արմատական էր Թուրքիոյ բարեփոխումին հաւատալու ձըգտումը: Ու նոյն լծակներով ջանաց նաեւ Թուրքիոյ Եւրոպայի լծորդումին զօրակցութիւն ապահովել:

Այսօր սեւ, ծանր վարագոյր մը իջած է իր հաւատքին, լաւատեսութեան, բարեմտութեան ու մաքառումին վրայ: Վիշտէն, ցասումէն աւելի մնայուն տեղ ունին հոն իր սպանութեամբ տրուած դասերը:

Հակառակ իր ծով հաւատքին, բարեմըտութեան, իրեն չներուեցաւ Հայ մը ըլլալով Թուրքիոյ քաղաքական ամէնէն ծանրակշիռ հարցին ձեռք երկարելու խիզախութիւնը: Մանաւանդ որ միայն ցուցադրական փոփոխութեան Թրքական նեղ սահմանները ո՛չ մէկ տրամադրութիւն ունէին գործնական որեւէ փաստի: Իսկ ատիկա Հրանդին յամառ ջանքերուն դէմ անելի մը անդրադարձի հեռանկարը կը գծէր Թրքական իշխանութիւններու առջեւ:

Ու տրուեցաւ 1915ին անգամ մը տըրուած դասը. Թրքական փոփոխութեան մը հաւատքը աններելի պերճանք էր Հայուն համար: Աններելի ու ծայրագոյն պատիժին արժանի: Ա՛յս առումով է որ Տինք կը հանդիսանայ Զօհրապներու, Վարդգէսներու մօտ դարու մը հեռաւորութենէն յետնորդը, կոչուելով մէկուկէսմիլիոնմէկերորդ զոհը:

Գոնէ իր նահատակութիւնը առդակ մը ըլլար մեր մոլորեալները շիտակ ճամբուն բերելու: Բաց աչքով եւ առանց ըզգացականի, առանց նեղ շահերու մօտենալու ժողովուրդ մը ու երկիր մը արժած մեր կորուստին: Մանաւանդ չտարուելու Հրանդին գործը կէս չձգելու, երկխօսութեան Թրքական խայծը ամենայն յօժարութեամբ կուլ տալու միամտութիւններէն: Յատկապէս երկրորդէն, որմէ վարակուած մերիններ իրենց անհեռատեսութեամբ, քաջ նազարեան հերոսութեամբ անտեղի քաջալերանք տուին Հրանդին հաւատքին, թերեւս սատիճան մը դիւրացնելով իրականութեան չանդրադառնալու անոր վճռակամութիւնը:

Եթէ կայ ընելիք մը, վերջապէս անդրադառնալ է թէ մեզի չի վերաբերիր Թուրքիոյ Հայկական Հարցին լուծումը, գոնէ այնքան ատեն որ այդ երկիրը մակերեսէն խորքին իջնող ճամբէն մաքրած չէ մէկուկէս միլիոնին ու Հրանդին դիակները:

Ա.Թ.

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԱՍԱԼԱ-ՅԻ ԴԷՄ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ գաղտնի սպասարկութեան (ՄԻԹ) Պոլսոյ նախկին շրջանային նախագահը Ն. Կիւնտէշ հեռատեսիլի յայտագրի մը որ նիւթ ըրած է "ուրուային պետութիւն"ը, յայտնած է թէ իր գլխաւորած կազմակերպութեան խմբակները կատարած են ԱՍԱԼԱ-յի դէմ գործողութիւնները: "ԱՍԱԼԱ-յի դէմ գործողութեան մէջ երբ պետութիւնը անզօր կը մնար, մենք որպէս պատերազմիկներ գործի ձեռնարկեցինք: Ո՛չ եւ անձնապէս, բայց իմ խմբակս: Ասիկա կարելի է բացատրել ուրուային պետութեամբ":

Կիւնտէշ բնութագրած է այդ կարգի գործողութիւններու յարմար տիպարներն ալ. "կամ ազգայնամոլ պէտք է ըլլայ, կամ ոխի ու ատելութեան տէր, կամ նիւթական շահու հետամուտ":

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՌԼԻ ՀԷԲՏՕՅԻ դէմ մահմետականներու ձեռնարկած դատավարութիւնը վերջ գտաւ Փետր. 8ին, իրենց աննպաստ որոշումով մը: Արդարեւ, դատախազուհին այն եզրակացութեան յանգեցաւ, որ խորքին մէջ դատի որեւէ նիւթ չկայ, շեշտելով թէ Շառլի Հէպտօ թերթ մըն է որ անիշխանական բնոյթ ունի աւանդութեամբ, հակակղերական եւ առաջին թիրախը կաթողիկէ կրօնքն է, որ հետեւանքներն ալ կը կրէ: Դատի պայմանները չկան: Վճիռը կը տրուի Մարտ 15ին: Ի վերջոյ, արդար եզրակացութիւն մը, որ ծառայեց ալ շաբաթաթերթին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հաշուեքննիչ Ատեանի նախագահը Ֆիլիփ Սեկէն տարեկան իր տեղեկատուութիւնը կատարեց Փետր. 8ին եւ զայն յանձնեց Հանրապետութեան նախագահին: Խստօրէն կը քննադատէ եղած մսխումները աւելի քան քսան մարզերու մէջ, որոնց կարգին փնակութեան օժանդակութիւնները, գիւղատնտեսութիւնը, բժշկական ստիպողականութիւնը եւ ապօրինի պայմաններու մէջ գտնըւող օտարականներու առժամեայ արգելափակումները: Նման տեղեկագիրներ

(Շար.ը Դ. էջ)

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈԼՍՈՅ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆՆ ԱԼ ԿԸ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԻ

Հ. Տինքի ոճիրին հետաքննութեամբ Տրապիզոնի մէջ ոստիկանութեան գոնէ երկու մատնիչէ քաղուած տեղեկութիւնները կը զօրացնեն այն թեզը թէ եթէ պատասխանատուներ թերացած չըլլային իրենց պարտականութեան մէջ, Տինք այսօր ողջ կ'ըլլար: Թերացողներէն Տրապիզոնի կուսակալին, ապահովութեան տնօրէնին, նաեւ Պոլսոյ ապահովութեան լրահաւաք բաժնին տնօրէնին պաշտօնազրկումէն ետք, հարցաքննութեան որոշում տրուած է Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէն Ճ. Ճէրրահի մասին: Մինչդեռ տարածուն էր համոզումը թէ երկրորդական դերակատարներու դէմ առնուած միջոցներով կը խնայուէր նոյն տնօրէնին ամբաստանութեան: Ներքին գործերու նախարարութեան քննիչները այն տեսակէտը գոյացուցած են թէ թերացումներու շղթային մէջ ան ալ բաժին ունեցած է: Իր հարցաքննութենէն ետք կ'որոշուի թէ Ճէրրահ եւս պիտի պաշտօնազրկուի՞:

Տրապիզոնի, Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ պաշտօնի կոչուած քննիչները նախնական տեղեկագիր մը պատրաստած են, ապա ներքին նախարար Ա. Աքսուի դիմած, Պոլսոյ ապահովութեան լրահաւաք բաժնի տնօրէն Ա.-Ի. Կիւլէրն ու ապահովութեան տնօրէն Ճ. Ճէրրահը հարցաքննելու արտօնութիւն ուզելով: Նախարարը տուած է արտօնութիւնը:

Հ. Տինքի սպանութեան առնչութեամբ պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածին հրահրած վէճն ալ կը շարունակուի: Հակառակ զայն փոփոխելու համաձայնութեան, կ'աւելնան ուղղակի ջնջումի պահանջները: Երկրին բարձրագոյն ուսման յառաջդիմական հաստատութիւններէն Միջինարեւելեան Թէքնիք համալսարանի դասախօսներ 85 ստորագրութեամբ հանրագրութեան մը ձեռնարկած են, պահանջելու համար յօդուածին ջնջումը:

Նոյն պահանջը ներկայացուած է Եւրոպական Միութեան, Զուիցերիոյ, Գերմանիոյ Թուրք 20 երեսփոխաններու հըրապարակած յայտարարութեամբ:

ՅՈՒՇԵՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄԻՆԱՍ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

◆ Մելգոնեանի լաւագոյն աւանդութիւններէն մէկն էր սակայն, եթէ ոչ լաւագոյնը.— Շաբաթ իրիկունները, աշակերտութիւնը կը հաւաքուէր հանդիսասրահ, գեղարուեստական երեկոյի մը համար, կազմակերպուած դասարանի մը կողմէ: Ուսանող մը պատրաստած կ'ըլլար դասախօսութիւն: Բարեխառնելու համար յայտագիրը, տեղի կ'ունենար արտասանութիւն, երգ կամ նուագ:

Կ'ըլլար նաեւ վիճաբանական ասուլիս: Մտքիս մէջ դրոշմուած են երկու հատը.—

– Խորենացին Ե. դարո՞ւ մատենագիր էր թէ աւելի ուշ ժամանակի:

– Ո՞րն է աւելի վնասակար ընկերութեան՝ ագա՞հը թէ շռայլը:

◆ Վարժարանը ունէր ճոխ գրադարան, որ կը բացուէր շաբաթը 2 անգամ: Ուսանողներ կը լափէին գիրքերը, հաղորդուելու մեծերու բառ ու բանին: Ամէնէն պահանջըւածն էր Շահնուրի «Նահանջը», որուն պէտք էր դիմել բազմաթիւ անգամներ՝ մինչեւ որ տրամադրելի դառնար: Արդէն, արգիլուած էր անոր ընթերցումը վարի կարգերուն կողմէ:

Սեղանին վրայ դրուած կ'ըլլային օրաթերթեր, լոյս տեսած աշխարհի չորս ծագերուն, պայմանաւ որ ըլլային ՀԲԸՄ-ի կամ ՌԱԿ-ի թեքումով: (Զմոռնալ որ բարերարի կտակին համաձայն, ՄԿՀ դրուած էր Բարեգործականի հոգատարութեան ներքեւ):

Կային նաեւ աշակերտներ, որոնք չէին չափչփեր գրադարանի ճամբան: Այս բացը կը գոցէր գիրքի մը հրապարակաւ ընթերցումը՝ ճաշի պահուն: Ընկ. Փանջունիի «Ծապլըւարեան նամականի»ին այդ կերպ եմ ծանօթացած:

◆ Բարձր մակարդակով կ'ընթանար հաստատութեան համերգը՝ նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Անգամ մը, յայտագրին մաս կը կազմէին Հենտըլի «Մեսիա»յէն հատուածներ: Կըզիին կուսակալը, խանդավառուած, համերգը բաղդատեց Գարնեկի Հոլին հետ:

Մելգոնեանը ունէր իր արիական շարժումը, ֆութպոլի եւ վոլէի խումբերը: Կը մասնակցէր միջկիպրական մրցումներուն: Գերազանց էր տարեկան մարզահանդէսը՝ դպրոցի փողերախումբի զարկերով: (Ամէն սան վարժ էր մէկ կամ աւելի նուագարանի):

1945ի Յունիսին, երբ չէր սկսած հայրենադարձի ալիքը, մարզիչ Յ. Աճէմեան (Թոչնոց բոյնի որբերէն, ապա Դանիա ուսանած), մարզահանդէսէ մը ետք, խօսքը ուղղեց աշակերտութեան. «Կը մաղթեմ որ մօտ ատենէն տողանցէք Երեւանի պողոտաներուն վրայ»: Խանդավառ էր, կարծես Մուշն ու Վանը վերադարձած էին հարազատ տիրոջ:

◆ Կար Տոքթ. Մ. Քիրիշեան, կոմիտասի աշակերտը եւ Մ. Աբեղեանի դասընկերը: Ծայրայեղ գաղափարականով մը թրծուած: Օրուան տնօրէնի թելադրած էր իրեն որ չափաւորէր իր կեցուածքը՝ չըվտանգելու համար Հաստատութիւնը յաչս գաղթատիրական իշխանութեանց: Պատասխանը.— «Այս հատաքէն ոչ ոք կրնայ մեզ հեռացընել, ոչ հուրը, ոչ սուրը»: Եթէ նըման կարգախօսի մը համար 451ին Վարդանանք կանչուեցան Տիզբոն, 1946ին ալ հեր Քրիշեանը ինքզինք գտաւ Մելգոնեանէն դուրս, աշխատեցաւ քարտաշ բանուոր, բայց խըրոխտ՝ իրաւազուրկ Սմբնց Վարդանի նման:

◆ Ատեն մը, ամէն նամակ, ըստ օրէնի, բաց վիճակի մէջ պէտք էր յանձնուէր հերթապահին՝ գրաքըննութեան համար: Սակայն շատ դիւրին էր շրջանցել Տէր Թոդիկեան այս միջոցառումը.— Անձամբ նամակատուն ձգել՝ երբ նամակագիրը քաղաք երթար: Խնդիրը կը սկսէր երբ գար պատասխանը. «Ստացայ 5 Մայիս թուակիրդ...»:

◆ Կարեւոր կրօնական տօներուն, փակ կ'ըլլար դպրոցը. բայց աշակերտութիւնը եկեղեցի չէր երթար, այլ՝ եկեղեցին է որ կու գար.— Շարժական խորան մը կը զետեղուէր հանդիսասրահին մէջ եւ Նիկոսիայի քահանան (որ միաժամանակ գրաբարի ուսուցիչն էր վերի կարգերուն) կը կատարէր պատարագը, հաղորդութիւն եւս բաշխելով:

◆ Մեր օրերուն, արտասովոր բան էր սառնարանը: Դպրոցը ունէր կարաս մը, որ իր ջուրը կը ստանար խողովակով եւ զայն կը պահէր սառնորակ:

Ամէն ճաշասեղան ունէր իր սեղանապետը, այսինքն սպասաւորը, մէկ շաբթուան համար: Կարգը իմս էր. քաղաքէն եկած էի յոգնած ու քրտնած: Հազիւ նստած, մէկը ջուր ուզեց. կուժը բերի: Ան մերժեց խմել, առարկելով թէ թարմ չէ, ոչ ալ պաղ. քթին տակէն ժպիտ մը անցաւ: Ստիպուած գացի կարասին մօտ. դարձիս, կուժը դրի իր առջեւ:

– Հա, այսպիսի թարմ ջուր է ուզածս,— ըսաւ գոհունակ:

– Բայց գիտցիր որ քիչ առաջուան կուժը եղածին պէս բերած եմ:

◆ Կար ճաշցուցակի յանձնախումբ մը, բաղկացած՝ աղջկանց եւ տղոց հերթապահներէն (որոնք ծանօթ էին ուսուցիչներու քիմքին ու քմայքին) եւ շուկայի գնումը կատարող պաշտօնեայէն (որ գիտէր եղանակի արտադրանքը): Այս երրեակը կը պատրաստէր ցանկը շաբթուան ճաշերուն, ժամանակէն շատ առաջ: Ցուցաբերուած բծախնդրութիւնը չէր արգելակեր որ երբեմն հացադուլներ չպատահէին, հրահրուած մութ ուժերու կողմէ:

Պարբերաբար կու գար դերձակ մը աշակերտութեան համազգեստ կարելու: Կը հարցնէր նախ անունը եւ դիմացը կը գրէր չափերը:

Կը ներկայանայ Սարգիս անունով մէկը: Դերձակը կ'առարկէ.

– Պէտք չկայ չափդ առնելու. քիչ առաջ, ուրիշ Սարգիսինը առի:

Բայց եթէ անունները նոյնն էին, անոնց ֆիզիքականը նոյնը չէր.— մէկը գէր եւ կարճ, միւսը նիհար եւ երկար:

◆ Նիկոսիան ունի ցամաքային կլիմա, որով անտանելի տաք ամառ: Սովորութիւն եղած էր աշակերտութիւնը հանել ամարանոց.— Սկիզբները Ս. Մակարայ վանք, որուն ճամբու շինութեան համար հազար եգիպտ. ոսկի տրամադրած էր Մելգոնեան կտակը: Աղջիկները կը գործածէին վանքի սենեակները, իսկ տղաք կ'ապրէին վրաններու տակ, հեռաւոր Հալեֆքայի մէջ: (Միջնադարեան ըմբռնումով կազն ու բուրդը պէտք չէ դնել քովքովի): Կ'ըսեն թէ, լերան բարձունքէն, անոնք կը դիտէին, սըրտի ճմլումով ու կարօտանքով, ծովէն անդին... «ոչ մէկ վայր է արդարեւ գեղեցիկ քան զիմ Կիլիկիա»:

1946էն սկսեալ, վայրը փոխուեցաւ եւ եղաւ Այ-Նիքոլա, կաղնուտ ու ջրառատ բարձրաւանդակ մը, այգիներով շրջապատուած: Ամրան մուտքին, հողի վճարման բոպէին, կը վճարուէր նաեւ փրցըւելիք խաղողներու հաշւոյն. (չէ՞ որ համեղ եղած է գաղտնի պտուղը):

Հսկայ վրաններ կը գործածուէին որպէս բնակարան.— Ասոնք այն վրաններն էին, որոնց տակ ապրած էին Մուսա-լեռցիները Աղեքսանդրիոյ մէջ: Ժամանակէն առաջ, Այնճարցի տղաք կ'երթային զանոնք լարելու:

Զորին մէջէն կը հոսէր զուլալ գետակ մը: Պարան մը, գամուած որոշ տեղեր, կ'իջնէր ձոր: Տղոց համար շինուած էր լողաւազան մը, որուն վրայ թեքած էր ծառ մը՝ այնքան յարմար վար նետուելու համար: Հեռուն, ջուրի դարձուածքին, կար ուրիշ աւազան մը՝ աղջկանց համար. միշտ յարգելով անգիր այն օրէնքը, որ մանչ ու աղջիկ պէտք չէ գիրար դիտէին լողազգեստով:

Այլապէս, առօրեան նոյնն էր, զանգերով բնորոշուած.— Նախաճաշ, սերտողութիւն, ճաշ, տիւանդորր (սիէսթ), լողալ (փափաքողներու), ընթրիք, գեղարուեստական երեկոյ՝ Շաբաթ օրերուն:

Միակ այլանդակ երեւոյթը եղեմական այս միջավայրին մէջ՝ ուսուցչի մը կինն էր, զոր տղաք անուանած էին «Տիկին Սարասափունի»: Անմիջապէս որ հասակը ցցուէր վրանէն դուրս, անոնք կը թաքըւէին թուփերու ետին.— Ան միշտ զոհ կը փնտռէր անձնական գործի մը համար:

Յիշեալ յուշապատումը կ'երկարի մինչեւ 1950, երբ զինուած 36 տեւակ Մեսրոպեան զրահներով ու զարրնուած հայեցի դիմագիծով, հազարաւորներ իջած էին կեանքի ասպարէզ, դիմագրաւելու ազգային տիղմախրումի փորձութիւններն ու փորձանքները: Անոնք հարց կու տան հիմա թէ ճակատագիրը ի՞նչ էր վերապահած իրենց, եթէ Եղեռնի վաղորդայնին (երբ երկրորդականի ուսումը անկարելի առաջադրանք մըն էր), տեղատուութեան յորձանուտին դէմ որպէս պատուար չըլլար Մելգոնեան կըրթարանը՝ «անմահ լուսոյ տաճար», մտքի կաճառ, յոյսի քանքար:

Թող պատասխանէ ՀԲԸՄ-ի Տնօրէններու Կեդրոնական խորհուրդը, որ ՄԿՀի մահավճիռը տուած էր 2004 Մարտ 16ին, գործադրելի՝ 2005ի Յունիսին:

Իսկ հարցում մը խորհուրդի անդամ Պենոն Սեւանին (նախկին Մելգոնեանցի եւ Քոֆի Անանի երբեմնի օգնականը).— «Դո՞ւն ալ Բրուտոս»:

(Փարիզ)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԾԱՂԻԿ ԹԷՈԴԻԿԻՆ ՈՒ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻԻՆ ՀԱՄԱՐ

Թէոդիկի կեանքին մէջ շատ կարեւոր դեր ունի իր կինը՝ Արշակուհի Թէոդիկ, որ գոյն ու շունչ տուաւ Թէոդիկի ապրումներուն, որ առաջին քաջալերողը դարձաւ անոր նըշանաւոր Տարեցոյցերուն, որ ընկերային անգին ծառայութիւն ալ մատուցեց Սկիւտարի մէջ հիմնըւած «Տիկնանց Միութեան» շարքերէն ներս, որ դարձաւ նաեւ ամէնէն գործօն անդամներէն մէկը՝ «Ազգանուէր Հայուհեաց» ընկերութեան: Սակայն ան ամէն բանէ առաջ եղաւ որակաւոր գրագիտուհի մը: Այս վերջին կէտը քիչ մը անտեսուա՞ծ է արդեօք իր կենսագրութեան մէջ: Արշակուհին յօդուածներ կը գրէր իր ամուսնին Տարեցոյցերուն մէջ, կ'աշխատակցէր «Մանզումէ», «Սուրհանդակ», «Բիւզանդիոն», «Ժամանակ» թերթերուն, պատրաստած էր «Արդի բարոյագիտութեան» դասագիրք մը:

Շատեր գիտեն որ Արշակուհի Թէոդիկի նման ուրիշ արժէքաւոր գրագիտուհի մը՝ Զապէլ Եսայեան, Ատանայի խռովութիւններէն վերջ գացած էր Կիլիկիա եւ ուսումնասիրութիւններ ըրած էր, վերադարձին, 1910, գրած էր «Աւերակներու մէջ» նշանաւոր հատորը: Քիչեր գիտեն սակայն որ մօտաւորապէս նոյն թուականին նոյնը ըրած էր Արշակուհի Թէոդիկ, որ Կիլիկիոյ արհաւիրքէն վերջ գնաց հոն ու ամիս մը մնաց, վերադարձին իր տըպաւորութիւնները փոխանցեց «Ամիս մը ի Կիլիկիա» գիրքով:

Արշակուհի Թէոդիկ արդէն ծանօթ գրագիտուհի էր երբ 1903ին ամուսնացաւ Թէոդիկի հետ: 28 տարեկան էր այդ շրջանին: Ծնած էր Պալաթի մէջ եւ իր նախակրթութիւնը ստացած էր Սամաթիոյ Նունեան – Վարդուհեան վարժարանին մէջ: Յետոյ մեկնած էր արտասահման ու Ֆրանսայի ու Անգլիոյ մէջ կատարելագործած էր իր ուսումը:

Շատեր չեն գիտեր նաեւ որ այս տաղանդաւոր Հայուհին ալ պիտի դառնար Թօքախտի զոհ տրուած մեր արժէքաւոր գրողներէն մէկը:

Երբ Արշակուհիի մօտ Թօքախտը յայտնուեցաւ, Թէոդիկ արդէն ապրած էր տառապանքի տարիներ: 1915ի Տարեցոյցին մէջ գրուած իր մէկ յօդուածին համար ան աքսորւած էր եւ ապրած էր Անատոլուի զանազան քաղաքներուն մէջ, մինչեւ որ Զինադադարը հաշտուեցաւ ու ան 1918ին վերադարձաւ Պոլիս: Եւ արդէն կինը հիւանդ էր եւ այդ հիւանդութեան պատճառաւ Թէոդիկ չորս տարի եւս բաժնեց իր կնոջը տառապանքը: Այս չորս տարուան երկուքին ընթացքին Արշակուհի Թէոդիկ, բժիշկներու յանձնարարութեամբ գնաց Զուիցերիա, հոն իբրեւ թէ դարմանուեցաւ, բայց 1922ին արդէն մահացաւ 47 տարե-

կան հասակի մէջ: Թէոդիկ իր սիրելի կողակցին մահէն վերջ վեց տարի եւս պիտի ապրէր, վարելով աստանդական կեանք մը Յունաստանի, Կիպրոսի ու վերջապէս Փարիզի մէջ, իր ժամերուն մեծ մասը անցընելով տպարաններու մէջ ու գրելով կամ սրբագրելով իր Տարեցոյցները:

Թէոդիկի քրոջ որդին, մեծանուն Շահան Շահնուր իր մօրաքրին մահուան տարելիցին առթիւ գրուած յօդուածի մը մէջ հիանալի վերլուծումով մը դիտել կու տայ որ մեր գրականութիւնը ունեցած է բանաստեղծներ, արձակագիրներ, կուսակցական գործիչներ, ուսուցիչներ, եւ այլն: Բայց Թէոդիկ առնուազն ո՛չ մէկն էր, ան մեր գրականութեան խոհանոցն էր: Ան կարծես սեղանին վրայ կը դնէր խոհանոցային մեր բոլոր հարստութիւնները եւ կ'ըսէր. «Ահա ասոնք ունինք, գործածեցէք ու վայելեցէք»: Մեծ ուսում մը ստացած չէր Թէոդիկ, բայց չէր խրտչեր խոստովանելէ թէ ինք մեծ ուսում մը չէ ստացած: «Ես գրագէտ չեմ, ես արուեստէ ալ մեծ բան մը չեմ հասկնար» կը կրկնէր շարունակ: Իր այս առաքինութեան շնորհիւ է որ ան կրցաւ ընել այն ինչ որ ըրաւ, դառնալով Տարեցոյց հրատարակողներու նահապետը:

Շահան Շահնուր գրագէտ մըն է որ չի սիրեր զգացականութիւնը: Բայց բաւական զգացական ու յուզիչ հատուածով մը կը վերջացնէ իր մօրաքրին մահուան տարելիցին առթիւ իր յօդուածը: Ան կը պատմէ թէ բնաւ պիտի չուզէր անձնատուր ըլլալ երազանքի, բայց անձնատուր կ'ըլլայ ու կը լսէ իր մօրաքրին ձայնը: Ահաւասիկ Թէոդիկ իր ակնոցով, իր կարմիր գիշերանոցով կ'երեւի: Ո՞ւր են այդ պահուն ինք եւ ան: Ո՛չ Սկիւտարի մէջ, ոչ Փարիզի: Եւ Թէոդիկ կը սկսի խօսիլ անդենականէն.

«Եթէ գիտնաս թէ ինչպիսի ընդունելութիւն մը ըրին հոս ինծի: Բոլոր Ապրիլ տասնըմէկեաններ ներկայ էին: Օտեանն անգամ, որ դեռ նոր ժամանած ըլլալուն յոգնած էր, Արշակուհիիս թեւը մտած՝ ընդառաջ եկաւ ինծի...: Բայց, քրթիփիոս, խելքիդ մէջ լաւ տեղաւորէ որ ես ալ պարապ չեմ կրնար նստիլ: Հոս ալ տարեգիրքս պիտի հրատարակեմ, 8 փունթօ, Ֆըստըխ: Եւ ինչպէս ամէն տարի, կրկին պիտի դնեմ պատկերս, տակը գրելով «Ինքս»: Միայն թէ հոս լուսանկարիչ չկայ եւ երկրի վրայ քաշուած իմ վերջին պատկերս Փանթէնի իմ հողակոյտիս պատկերն է: Դուն ըսէ, ի՞նչպէս հրատարակեմ այդ լքուած, մոռցուած, լալու չափ անշուք գերեզմանիս պատկերը: Ես ատո՞ր արժանի էի...»:

Իր «պատուական եւ դժբախտ մօրաքր»ին մասին Շահան Շահնուրի այս տողերը շատ յուզիչ են, բայց բարեբախտաբար ունինք մխիթարութիւն մը: Թէոդիկ անպայման անդենականէն այսօր իսկ կը տեսնէ թէ ինք դեռ կ'ապրի ո՛չ թէ «լալու չափ անշուք գերեզմանին մէջ», այլ իր փառաւոր տարեգիրքերուն մէջ, որոնք այսօր իրաւ գրասէրներու կողմէ ձեռքէ ձեռք կը խլուին, կը փնտռուին, ուսումնասիրութիւններու առաջ կը հայթայթեն եւ վստահաբար Թէոդիկին անունը պիտի ապրեցնեն այնքան երկար, որքան հայ ժողովուրդը հոս կամ հոն պիտի ունենայ մշակոյթի սէր ու յարգանք:

Բ. Հ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԱԼԻԹԷԱՅԻ (Յունաստան) Արիսթոթելոս փողոցի 5րդ յարկին վրայ գտնուող նոր գրասենեակներու բացումը կատարուած է Յունուար 24ին: Հոն կը գտնուին Հ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Հ.Յ.Դ. Կեդրոնական կոմիտէի եւ «Ազատ օր»ի խմբագրութեան գրասենեակները, նորոգուած եւ փայլուն: Բացումը կատարած է Հ. Կ. Խաչի Շրջանային վարչութեան ատենապետուհին Լուսի Շանկայեան: Յաջորդաբար խօսք առած են առաջնորդը՝ Խորէն Եպիսկ. Տողրամաճեան, Հ.Յ.Դ. Կ. կոմիտէի կողմէ Վահան Պղտիկեան, «Ազատ օր»ի կողմէ Հոփփիմէ Յարութիւնեան: Ելոյթներէն ետք տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

CD reçus

CHANSONS ENFANTINES ARMENIENNES

ROSINE TACHDJIAN
et la Chorale d'enfants
de Saint Etchmiadzine

Production et distribution exclusive
Disques DOM
Iyry s/Seine

«Ի՞ՆՉ ՀԱՅ ՄԸՆ ԵՆ»

Անպայման դուք ալ ներկայ եղած էք երկու խնամիներու խօսակցութեան: Սովորական դարձած են ամէն մէկուն իր Թոռնիկին հայցէին դրուատական խօսքերը, զոր օրինակ. «Այս դարուս պզտիկները ուրի՛շ են... աւելի՛ ուշիմ են... շուտ կը սորվին... քա ի՛նչ հատ մըն են»:

Ինչո՞ւ: Չէ՞ որ այդ ժամանակ հպարտութիւնն ու մտահոգութիւնը կը սկսին անոնց մտքին մէջ հարցումներ արթնցընել: Թէ անոնք երբ մեծնան, իրենցմէ աւելի խելացի՞ պիտի ըլլան: Այո՛, իրականութեան բաժին մը ունի անոնց շատախօսութիւնը:

Համակարգիչէն սկսած, ելեկտրոնային այլ սարքաւորումներուն ու անոնց զարգացման հետ լսատեսողական մարզին մէջ արձանագրուած յառաջդիմութիւնները՝ ուսումնական եւ ժամանցի ձեռնարկներով - խաղեր, գծագրական, թըւաբանական եւ տրամաբանութեան աշխատանքներ, եւլն. - անկասկած մեզի առաջին պատասխանը կու տան երախաներուն վաղ տարիքին արդէն հաղորդակցելու տարբեր, քիչ մը աւելի խորամանկ ձեւերը:

Նոյնն է պարագան Լոռիին համար: Անոր խորամանկութիւններն ալ նման են Ֆրանսահայ իր տարիքի երախաներուն: Միայն թէ 1·5 տարեկան այդ աղջնակը տարբեր բան մը ունի միւսներէն: Ան Թալինին(*) մանկապատանեկան հայերէն երգերուն եւ պար-խաղերուն խենթ սիրահարն է: Ամէն առտու արթըննալէ վերջ, Թա՛յ Թա՛յ Թա՛յ գոչելով, շուտով կ'ուզէ անոր տեսասալիկը դիտել: Կարծես սուրճի ազդեցութիւն մը ունենայ իր վրայ: Շուտով աշխուժութեամբ կը լեցուի եւ Թալինին ընկերներ՝ Փիսոյին, Նապիկին (Նապաստակ) եւ Ծաղրածուին հետ կը սկսի երգել ու պարել:

... Խնամիներն ալ շատ կը սիրեն Թալինին երգերը, նամանաւանդ գլուխ-գործոց հինգ բադիկներու պատմութիւնը պատմող երգը: Ու անոնք ալ կը մասնակցին անոր...

Լոռին սորված է ոչ միայն կենդանիներու անուններ, ոչ միայն գլուխ-ուս-ծունկ-մատիկները, այլ նաեւ առօրեայ գործածական հայերէն բազմաթիւ բառեր: Անցած Դեկտեմբերին ներկայ եղաւ նաեւ Թալինին փարիզեան Կաղանդի համերգին: Անսահման էր անոր ուրախութիւնը:

Երիտասարդներու միջեւ հայերէնը հաղորդակցութեան նախընտրելի, պարզ ու հեշտ միջոց մը դարձընելու համար, մէկ խօսքով՝ հայերէնը առօրեայ լեզուի մը վերածելու համար, կարեւոր է բոլորոջ տարիքէն այս տեսակ օգտակար գրադումներով դաստիարակել մեր զաւակները: Հազար արժող Թալիններ, Մակիներ, Ռուբէններ, այժմ եւս Ռոզիններ մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծեն մեր գիտակից հայերէնասէրներուն մօտ:

ԳԱՍՊԱՐ

(*) **www.talinemusic.com**

Publications reçues

JANSEM
Visages

Galerie Matignon
18 avenue Matignon - 75008 Paris
Exposition jusqu'au 24 février.

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Քանի մը կարեւոր այցելութիւններ եւս ընելով, ինչպէս Ամասեան Յակոբ էֆէնտիին, որ եղբայրս անձամբ տարած էր Մոնփըլիէի դպրոցը, եւ Տէրոյեանց պատուելիին, Խ. Պ. Միսաքեանին ու Ռէթէոս Պէրպէրեանին, որոնց հանդէպ մեծ յարգանք կը տածէի միշտ, որոշեցի վերջ տալ վաքանսիս եւ ուղեւորիլ Փարիզ, պարապիլ դասերուս:

1881 Հոկտեմբեր 6, Հինգշաբթի օրը թողի Պոլիսը եւ եղայ ծովաչու, Փաքէ ընկերութեան "Արմէնի" շոգենաւով դարձեալ, որ զիս Պոլիս բերած էր Յուլիսին:

Այս շոգենաւը ունէր իր պատմութիւնը, զոր ուսայ այս անգամ, երկրորդ նաւապետէն, եւ զոր կը գրեմ հոս իբր նմոյշ հայկական ձեռներէցութեան ոգւոյն, եւ իբր խօսուն ապացոյց Հայերու անմխիթարանասիրութեան:

Մարսիլիաբնակ հայ վաճառականները խորհուրդ կը յղանան, կ'որոշեն իրենց մէջ դրամ հաւաքել, ընկերութիւն մը կազմել, շոգենաւեր շինել տալ, որպէսզի իրենց վաճառականութիւնը Փոթիի կամ Պաթումի նաւահանգիստներուն միջեւ ուղղակի կատարեն սեփական շոգենաւով:

Սքանչելի մտածութիւն. ընկերութիւնը կը հաստատուի, եւ կ'ապսպրուի շոգենաւը. Մարսիլիոյ նաւաշէն մէկ գործարանին մէջ կը շինուի շոգենաւը. կը կնքուի "Արմէնի" անունով. մեծահանդէս խնջոյքով ծով կ'իջեցուի շոգենաւը, բայց յետո՞յ, ի՞նչ կ'ըլլայ...

Անհամաձայնութիւն մը ծայր կու տայ ընկերութեան մէջ. անդամներէն մէկ երկուքը կ'ուզեն որ իրենց անունովը ճանչցըւի նորակազմ ընկերութիւնը. "Իմ անունս, քու անունդ"ի խնդիր մը տեղի կու տայ մեծ վիճաբանութեան, այն աստիճան, որ ուրիշ անդամներ խոհեմութիւն կը համարին լուծել ընկերութիւնը. եւ անհամաձայնութեան վերջ տալու համար շոգենաւը կը ծախեն Փաքէի ընկերութեան, որ յետ այնօրիկ կ'ունենայ "Գոմփանի Մարռէն է Արմէնիէն" յորջորջումը, եւ այս ընկերութիւնը, որ միայն Մարոքի հետ կը գործէր, կը սկսի իր առաջին ճամբորդութիւնը դէպի Փոթի, նորաշէն "Արմէնի" շոգենաւով, կը փոխադրէ հայ վաճառականներուն արտածելի ապրանքները, եւ հետզհետէ կը զարգանայ, մեծ ընկերութիւն մը կ'ըլլայ, Սեւ ծովի ռուսական նաւահանգիստները կ'երթեւեկէ, նորանոր շոգենաւերու տէր կ'ըլլայ շնորհիւ հայկական ճղճիմ անհամաձայնութեան:

Բայց ինչո՞ւ շեղեցուցի գրիչս իր բուն նիւթէն, որ էր գլխաւորապէս ծնողական գրկէ երկրորդ անգամի բաժանումս. ա՛հ, ի՞նչ ընեմ, "Արմէնի" անունը այնքա՛ն քաղցր հնչեց ականջիս, որ զիս յափըշտակեց, ուրիշ տեղ փոխադրեց. երազեցի յանկա՛րծ "Մայր Հայաստան"ին մէջ ըլլալ, ուզեցի գրադիլ "Արմէնի"ով, զիս խաբելու համար պահ մը:

Ազգականներու եւ խումբ մը բարեկամներու ընկերակցութեամբ իջանք Սկիւտարի նաւամատոյցը. հեծանք երկթի մեծկակ նաւակ մը, որ մեզ տարաւ շիտակ "Արմէնի"ին կողքը. բարձրացանք վեր սանդուխներէն ու մտանք բազմիկ սրահակին մէջ, ուր գաւաթներ արիւներանգ համեղ ջուրով լեցուն, եկան շարուիլ ամէնուս առաջ ու սկսանք մենք ալ զանոնք պարպել իրարու բախելով:

Յուղարկ ինծ եկած էր այս անգամ մայրս ալ, որ երբ մեկնելու ազդարարութեան սուլոցը լսեց, վիզս պլլուեցաւ եւ ա՛յնքան ուժգին կերպով զիս համբուրեց ու լացաւ, որ քիչ մնաց թէ նուաղէր:

Հայրս ձայնը բարձրացուց, "ա՛լ հերիք է" գոչեց ու մայրս քաշեց մէկդի:

Բաժնուեցանք. անհրաժեշտ էր բաժնուիլ. շոգենաւնիս ,քաղցրահնչիւն անուն մը կրող շոգենաւնիս, իր երրորդական երկարատեւ զռ սուլումներով դուրս կը վռնտէր ուղեւոր չեղողները. ամէնքն ալ գացին, բայց հայրս ու մօրեղբայրս էն վերջը փչան. մնացի ես մինակ:

Զախ ձեռքս ծնօտիս, աջովս թաշկինակս ծածանելով, երբ կը դիտէի նաւակը, որ կը հեռացնէր ծնողքս ու սիրելիներս, յա՛նկարծ մէկը ետեւէս երկու ձեռքերովը աչքերս գոցեց. վար առի այդ ձեռքերը, եւ զո՞վ տեսնամ քովս, Յովհաննէս Շահնազար վաղեմի բարեկամս. կարծեցի թէ կայմերուն վրայէն վար էր ինկած հոն, որովհետեւ շոգենաւին բազմութեանը մէջ զինք չէինք կրցած տեսնալ:

Շահնազար Տրապիզոնէն նստած էր շոգենաւ. կ'ուղեւորէր Փարիզ, Իրաւագիտութեան համալսարանը աշակերտելու: Ուրախ եղանք զիրար վերստին գտնալով, ու սկսանք անցեալէն ու ներկայէն խօսակցելով, ման գալ շոգենաւին վրայ, եւ ահա դէմերնիս ելաւ ուրիշ Հայ մը, գոհարավաճառ Յովսէփ Թօքայեանը, ու եղանք երեք Հայ շոգենաւին մէջ. միւս ճամբորդները բոլորն ալ Ֆրանսացիներ էին: Երեքս ալ երկրորդ կարգի ուղեւորներ էինք:

(Շար. 162)

(Շար. Ա. էջէն)

կը հրապարակուին ամէն տարի, ուր կը չեշտուին անընդունելի մեխումները, բայց ոչ մէկ բանի կը ծառայեն, քանի կը կրկնուին յաջորդ տարին։

ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐԸ փողոց իջան Փետրուար 8ին բողոքելու համար իրենց աշխատավարձքին անբաւարարութեան դէմ եւ աշխատողներու թիւին նուազումին։ Ուղեվարները չարունակեցին աշխատիլ, բայց այն որ գլխաւորաբար կը տուժէր կրթական մարզն էր։

ՄԵՔՔԷԻ մէջ, Համասը եւ Ֆաթահը համաձայնութեան եկան Թագաւորին ներկայութեան, որ նախաձեռնողն էր այս հանդիպումին։ Պիտի կազմուի ազգային միասնականութեան կառավարութիւն մը, որու գլուխը կը մնայ Ի. Հանիյէ (Համաս)։ Ոչ մէկ խօսք կայ Իսրայէլի ճանաչման համար։ Համաձայնագիրը առաջքը կ'առնէ պաղեստինեան արիւնահեղութեան։

ՕԼՄԵՐԹ մերժած է վերջ տալ այն պեղումներուն, որոնց ձեռնարկած է արեւելեան Երուսաղէմ, Մզկիթին հարթավայրին շուրջ, ինչպէս առաջարկած էր պաշտպանութեան Նախարարը։ Պաղեստինցիները յայտարարած են որ Գազայի հրադադարը չեղեալ կը համարուի, եթէ աշխատանքները չարունակուին, կոչ մըն ալ ԻՒՆԷՍՔՕ-ն ըրած է որ անմիջապէս դադրին պեղումները։

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ֆրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 Եւրօ Պ. Փաթրիք Լամառէ։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

arménie mon amie

AGENDA

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin. Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.

Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.

Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**

Exposition du 14 février au 29 avril **Maison des Arts, Parc Bourdeau**

20 rue Velpeau à Antony (mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

ՃՇԴՈՒՄ

Հրանդ Տինքի երեկոյթին (Փետր. 10, ժամը 20·30ին, Արնուվիլի Ս. Աղնաւուր սրահին մէջ) կազմակերպիչն է Սասունցիներու միութիւնը միայն։ Եկեղեցին կապ չունի այդ երեկոյթին հետ։

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
ձեզի հետ կը ժամադրուի
յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ"
հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի Նորակառոյց
Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 11

Ի ժամու Սրբոյ Պատարագին, "Հայր Մեր"էն առաջ, հոգեհանգիստ կը կատարուի, ի յիշատակ Փարիզի եւ Շրջանին եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն՝

Վռամշապուհ Արքեպիսկոպոս Քիպարեան ի Տանէ Արջուկենց, Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Հմայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Խըռտամեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թադըմճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեան, Յարութիւն քհնյ. Ծորթուլեան, Ադդէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ. Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, Հայկասէր վրդ. Պայրամեան, Պետրոս քհնյ. Գասարճեան, Արսէն Ա. Քհնյ. Սիմէոնեանց, Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան, Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13

Նոյնպէս, Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին առիթով, յաւարտ Մայր Տաճարին մէջ մատուցանելի պատարագին, ժամը 12ին, Փարիզի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան երջանկայիշատակ առաջնորդներուն դամբանին առջեւ յարգանքի եւ յիշատակի ոգեկոչման աղօթք կը կատարուի։

Կը հրաւիրուիք բոլորդ, երախտագէտ ապրումներով եւ աղօթիւք անպայման ներկայ ըլլալ ու մասնակցիլ՝ իր Եկեղեցւոյն կենաց բոլորանուէր հաւատով զինուորեալ հոգեւորական ծառայից եւ պաշտօնէից համար։

ARMÉNIE
PROMOTION D'HIVER EN
Saberatours
SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et Europe Hôtel
vous proposent
1 Billet A/R
à
485€*
+ 1 EURO = 4
nuits offertes à Europe Hotel
■ 11, rue des Pyramides
75001 PARIS
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr
■ 48, cours de la Liberté
69003 LYON
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
■ 67, La Canebière
13001 MARSEILLE
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
* Tarif H.T. Aérienne.
Offre valable
du 1/11/06 au 24/03/07
et soumise à des conditions
particulières, dans la limite
des places disponibles.
Studio VICKEN 06-25

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13

ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Տօնին առիթով մասնաւոր
Հոգեհանգստեան պաշտօն
Վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան
շրջանի հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Ձկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13

Տեառն ընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան և մոմավառութիւն՝ ժամը 16ին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 14

Տեառնընդառաջ

Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոն Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15

Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն մերոյ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին

Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15

Պատարագ՝ ժամը 17ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱԲԷԼ ՔՀՆՑ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին։

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13

Տօն Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից

Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Կը պատարագէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ–
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15,
ժամը 20·30ին

Նիւթ՝

1946 ԹՈՒԱԿԱՆ
ՓԱՐԻԶ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ

Փարիզահայ մշակութային եռուզեռը
Կը ներկայացնէ՝
Կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?

Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,

— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :

Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
MARDI
13 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.641 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21.641

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԻՐԱԿԻՆ

ՍԱՆԹԻՆԻ ՍԱՐՔՈԶԻԻ ՄԻԱՑԱՒ

Շատ կը սպասուէր այս թուականին: Գլխաւոր սպասումը կը վերաբերէր Սեկոլէն Ռուայալի, որ, վերջապէ՛ս, պիտի ներկայացնէր իր ծրագիրը: Բայց, ան ունեցաւ նաեւ երկու "մրցակիցներ" յանձինս Ն. Սարքոզիի եւ Ժ. Շիրաքի:

Ինչ կը վերաբերի Սեկոլէն Ռուայալի, ան համախմբած էր 15 հազար համակիրներ Վիլըփէնթի (փարիզեան արուարձան) մէջ, ի մասնաւորի ընկերվարական (կը բացակայէր Ժոսփէն, բայց միւս "փիղ"երը ներկայ էին): Ինչ որ ներկայացուց -100 առաջարկներ- ծրագրէն աւելի նախագահական ուխտ մըն էր, տեսակ մը պայմանագրութիւն ժողովուրդին հետ: Կ'ուզէ շարունակել իր "մասնակցելի վիճարկումները" եւ երդում կ'ընէ որ ոչինչ պիտի ընէ առանց ժողովուրդին մասնակցութեան:

Առաջարկները հրապուրիչ են եւ ոչ ոք կրնայ դժգոհութիւն յայտնել: Անոնց կարգին են աշխատավարձքերու -սկսելով ՍՄԻՔ-էն- յաւելումը, ընդհանուր ժողով մը աշխատավարձքերու մասին, վերարժեւորում հանգստեան փոքր թոշակներուն, անմիջական վերարժեւորում (5%ի) հաշմանդամներու նպաստներուն, կրկնապատկում դպրոցական վերամուտի նպաստին, բնակարանի ապահովութիւն ամբողջ կեանքի երկայնքին, յաւելում բնակարանի նպաստներուն, 120 հազար բնակարանի շինութիւն, զերօ տոկոսով փոխառութիւններ՝ քաջալերելու համար սեփականութեան դիւրութիւնը, եւ այսպէս տասնեակներով առաջարկներ, որոնք որոշընդոստ ծախսահարութիւններու դուռ կը բանան, արդարացի կերպով: Սեկոլէն Ռուայալ չյանդրադարձաւ սակայն իր բոլոր առաջարկներուն փինանսաւորման եւ ան ալ երկրի մը մէջ որ կոտրած է պարտքին բոլոր մրցանիշները եւ եկամուտի տուրք վճարողներու գումարները հազիւ կը բաւեն պարտքին տոկոսները վճարելու:

Օրուան միւս հանրաժողովը տեղի կ'ունենար Միւթիւալիթէ, ուր հաւաքուած էին Սարքոզիի կողմնակիցները, որոնց, մետասաներորդ ժամուն միացած էր Անտրէ Սանթինի, Իսիի քաղաքապետը, բայց մանաւանդ կարկառուն դէմքերէն Ֆր. Պայրուի Իւ. Տէ. Էֆ.ին: Ան կը բացատրէր իր այս նոր դիրքը թէ՛ բերանացի եւ թէ Ժուռնալ տիւ Տիմանշի (Փետր. 11) մէջ, յայտնելով թէ ճնշումի զոհ չէ, ինչպէս կ'ըսուէր, բայց 25 տարի է բարեկամն է Սարքոզիի ու կը քննադատէր Ֆր. Պայրուի "անօգուտ" ռազմավարութիւնը: Բեմ ելլելով, ըստ իր ծանօթ հիւմուրին, ելոյթը սկսաւ սապէս.- "Ուրախ եմ որ Միւթիւալիթէի բեմին վրայ եմ: Նման եղանակներով բեմերը աւելի ապահով են քան պատշգամները: Համը առած եմ": Սանթինի կ'ակնարկէր իր բնակարանի պատշգամին որ քանի մը օր առաջ փլած էր: Ըստ իրեն, կեդրոնը երբեք չէ յաղթած եւ առանց կեդրոնին աջը երբեք չէ յաղթած ու կը կրկնէ Պաոլի խօսքը.- "Երբ կեդրոնին կը պատկանիս, երբեք պէտք չէ խզել իր մեծամասնութեան հետ: Եթէ զինակցութիւնը մերժուի, կղզիացումի վտանգ կայ": Սանթինի դէմ է նաեւ Պայրուի քաղաքական գիծին, որ կը հակասէ Ե. Հանրապետութեան հիմնարկներու տրամաբանութեան: Այդ ըմբռնումը մտաւորական գետնի վրայ գոհացուցիչ է Սանթինիի համար, բայց գործնական գետնի վրայ՝ ապարդիւն:

Սարքոզի կ'առաջարկէ հանրապետական ուխտ մը եւ կը ջանայ բոլոր հոսանքները գրաւել: Իր ելոյթին մէջ, կը շեշտէ որ կ'ուզէ "հաշտութեան թեկնածու" ըլլալ: Կը խոստանայ որ "մէկ Ֆրանսայի մը նախագահը պիտի չըլլայ ուրիշ Ֆրանսայի մը դէմ":

Օրուան երեք "հերոսներէն" մէկն էր նաեւ Ժագ Շիրաք, մինչ կինը հիւրն էր Միշէլ Տրիւքէրի կիրակնօրեայ յայտագրին, ինք ալ այդ առթիւ 20 վայրկեանոց հարցազրոյց մը ունեցած էր նախապէս Էլիզէի մէջ, Տրիւքէրի հետ, եւ այդ ընթացքին խօսեցաւ կնոջը մասին, գովքը հիւսելով անոր նկարագրին: Հաստատեց նաեւ որ այլեւս կը քաշուի եւ ձեւ մը պիտի գտնէ այլ կերպ ծառայելու Ֆրանսայի: Կեանք մը կայ, ըսաւ, քաղաքականութենէն վերջ, մինչեւ մահ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԼ. ՊՈՒՏԻՆ շատ խիստ յարձակում մը անցած էր ԱՄՆ-ու դէմ, Փետր. 10ին, Ապահովութեան նուիրուած 43րդ համագումարին արեւմտեան պատասխանատուներուն առջեւ: Ան շեշտած էր.- "ԱՄՆ դուրս կ'ելլեն իրենց ազգային սահմանագլուխներէն բոլոր մարզերուն մէջ եւ ատիկա շատ վտանգաւոր է, ոչ ոք այլեւս ինքզինք ապահով կը զգայ, որովհետեւ ոչ ոք այլեւս կրնայ ապաստանիլ միջազգային իրաւունքին ետին": Պուտին ըսած է նաեւ որ Իրաքի մէջ, Ամերիկացիներու օրով աւելի շատ մեռեալ կայ քան Ս. Հիւսէյնի ատեն: Ընդհանուր ձեւով Ռուսաստանի ամէնէն յարձակողական ելոյթն է, որ կը յիշեցնէ Ջլամարտը: Ելոյթէն ետք, Պուտին միջինարեւելեան շրջապտոյտին կը ձեռնարկէր սկսելով Սաուտի Արաբիայէն, ապա՝ Քաթար եւ Յորդանան: Այլ խօսքով, Ռուսաստանի նախագահը ասպարէզ կը կարդայ Ուաշինկթընի, որու բերդերն են վերոնշեալ երկիրները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ մասին Թավիանի եղբայրներուն Ա. Արսլանի "Արտոյտներու ագարակը" հատորին նիւթով պատրաստած ֆիլմին Պերլինի փառատօնին ցուցադրութիւնը պատճառ եղած է որ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ առնուին մայրաքաղաքին մէջ: Հարցը այն է որ 250 հազար Թուրք կ'ապրի Պերլինի մէջ ու նման նիւթով ֆիլմ մը, ըսուած է թէ կրնայ բուռն հակազդեցութիւններու պատճառ ըլլալ: Թուրքիա փորձած էր արգելք ըլլալ ֆիլմին պատրաստութեան բայց չէր յաջողած:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ժողովուրդը ձայներու 59,9%ով վաւերացուց հանրաքուէն (Փետրուար 11ին) որ այլեւս պատիժի պաենթարկեր կամաւոր վիժումը: Մասնակցողներու համեմատութիւնը, սակայն, այնքան ցած էր (43,6%) որ հանրաքուէն օրինաւոր ալ չէ եւ Խորհրդարանը պարտի փոփոխութիւններ կատարել, երբ "այո"ն յաղթէ:

ԲՈՒԻՆԱԽՍԿԻ (Տաղստան)) մօտ ռուս զինուորական մը սպաննուած է, երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուած են ոճրափորձի մը ընթացքին:

ԿԻՆՇԱՅԻ մէջ, շաբաթավերջին (Փետր. 10–11) նոր բռնութիւններ պատահած են, որոնց հետեւանքով 18 հոգի մեռած է: Ցոյցերուն պատճառ էր բողոք մը՝ նախագահին մէկ մերձաւոր անձին նախարարապետ նշանակումին դէմ: Մեռեալներուն մեծ մասը զոհ գացած էր ապահովութեան ուժերու փամփուշտներուն, մինչ զինուորական մըն ալ լինչի ենթարկուած եւ ողջակիզուած է ամբոխին կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱ Արտաքին առեւտուրի մրցանիշ մը արձանագրած է, բայց հասնելով 29,2 միլիառ Եւրոյի: Ամէնէն գէշ թիւն է 1980էն ի վեր: Եթէ 2002ին եւ 2003ին առեւտրական հաշուեկշիռը դրական էր, 2004էն ետք բացասական եղած է: Նոյն շրջանին (2006) Ֆրանսայի առեւտրական գլխաւոր ընկերակիցը՝ Գերմանիան 162 միլիառ Եւրոյի դրական արդիւնք մը կ'արձանագրէ:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՍՏՈՒԵՐԸ

Թրքական լրատուամիջոցները ամէն օր նոր եւ շշմեցնող յայտնաբերումներ կ'ընեն Հ. Տինքի սպանութեան ծալքերուն մասին: Տրապիզոնի, ապա Պոլսոյ ոստիկանական, ապահովութեան շրջանակներուն ուղղակի, կամ անուղղակի նեցուկներէն ետք, շաբաթ օրուան թերթերը կը գրէին Թրքական գաղտնի կազմակերպութեան (ՄԻԹ) առնչութեան մասին:

Որպէս ոճիրը դրդող ձերբակալուած Ե. Հայալ խօսքով Տրապիզոնի մէջ Մաք Տոնալտի մը վրայ արձակած ռումբին մասին, ըսած է թէ "Մեծ եղբայր" Է. Թունճէլ զինքը ծանօթացուցած էր ՄԻԹ-ի պաշտօնատարի մը, իսկ այդ արարքին պատճառով բանտը գտնուած շրջանին ծայրայեղ ազգայնական ու աջակողմեան Մեծ միութեան կուսակցութիւնը իրեն դրամական ու այլ տեսակի օժանդակութիւն ըրած է:

Ե. Հայալ հետեւեալ ձեւով պատմած է Հ. Տինքի սպանութեան պատրաստութիւնը. "Նիւթին մասին առաջին անգամ ըլլալով 2006 Յունուարին Է. Թունճէլի տան մէջ խօսեցանք: Ան ըսաւ որ Հ. Տինք շատ խիզախ մէկն է, Հայերուն համար Մ. Քէմալի նման տիպար մը: Եթէ զինքը սպաննենք մեծ յաղթանակ մը տարած կ'ըլլանք ըսաւ: Ըսի թէ եթէ 17–18 տարեկան ըլլայի, Հ. Տինքը կը գլխատէի: Աւելցուցի թէ չեմ կրնար մասնակցիլ ոճիրին: ... Է. Թունճէլ միջոց մը ետք յայտնեց թէ Օ. Սամասթի հետ տեսակցած էր ու համոզած զինքը: Ոճիրէն կարճ ժամանակ առաջ երեքս հանդիպեցանք. Թունճէլ անդադար կ'ըսէր Սամասթին թէ Հ. Տինքը սպաննելու պարագային պիտի հերոսանար":

Սպանութիւնը կը շարունակէ որոշ ցնցում պատճառել Պոլսոյ Ապահովութեան տնօրէնութեան շարքերուն մէջ: Տնօրէն Ճ. Ճէրրահի, որուն հարցաքննութեան որոշում տրուած էր, եւ Ազգ. Ժողովի Մարդկային իրաւունքներու յանձնաժողովի երեսփոխաններուն տեսակցութիւնը շատ լարուած պայմաններու տակ տեղի ունեցած է: Յանձնաժողովին անդամները Ճէրրահը ամբաստանած են ազգայնամոլ ու արմատական տարրերուն զօրակցելով. երբ "Ոճիրին (Հ. Տինքի) ետին կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի, այլ ազգայնական զգացում" յայտարարութիւնը յիշեցուցած են իրեն, ան պատասխանած է թէ ատիկա իր անձնական դատումն էր: Ատոր վրայ երեսփոխանները իրեն ըսած են թէ ունեցած դիրքը արգելք է անձնական դատումներ յայտնելու: Տեսակցութեան ընթացքին Ճէրրահ քննադատութիւններու թիրախ եղած է հակասական իր խօսքերով ալ:

Ընդդիմադիր ԱՆԱՓ կուսակցութեան կողմէ հարցապնդումի առաջարկ մը յղուած է Ազգ. Ժողովին, Ներքին գործերու նախարար Ա. Աքսուի դէմ. կ'ըսուի թէ անոր պաշտօնավարութեան շրջանին աւելցած են անհարեկչական, բռնութեան արարքները, բարքերու առընչուած ոճիրները, բարոյական անկումը:

"ԲՈԼՈՐՍ ԱՊՏԻՒԼՀԱՄԻՏ ԵՆՔ"

"Բոլորս Հայ ենք", "Բոլորս Հրանդ ենք" լոզունգները Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան յաջորդ օրն իսկ իրենց տեղը ձգեցին "Բոլորս Թուրք ենք", "Բոլորս Օ. Սամասթ ենք"ի նման հակազդեցային յայտարարութիւններու եւ երեւոյթը կը շարունակուի նաեւ Հայերու ուղղուած սպառնալիքներով, եւլն.:

Նորագոյն փուլը այն է որ Ապտիւլհամիտ Բ.ի մահուան տարելիցին Երջանկութեան կուսակցութեան երիտասարդներէն ոմանք խմբուած են անոր շիրիմին շուրջ, ոգեկոչած յիշատակը... հոն տեղ գտած պաստառ մը ուշադրութիւն գրաւած է, վրան Ապտիւլհամիտ Բ.ի նկարով ու "Բոլորս ալ Ապտիւլհամիտ ենք" արձանագրութեամբ: Այսօրուընէ ետք երէկուան ալ ոճիրներուն այս բացայայտ տիրութեան դէմ պոլսահայութեան մասին մտահոգութիւնները արդար չե՞ն: Առ այժմ կը պակսի "Բոլորս Թալաթ ենք" լոզունգը...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Գրողներու Միութեան նախագահը Լեւոն Անանեան որոշած է Տաւուշի մարզէն երեսփոխանական թեկնածու ներկայանալ: Որոշումին մղած է տեսնել որ իր ծննդավայր այդ շրջանն ալ մասնակցած է Համահայկական գրական հիմնադրամի Բ. Թելեթոնին: "Համոզուեցի որ Տաւուշը աւանդաբար գրասէր է եղել եւ այսօր էլ գրասիրութիւնը կայ: Ջնայած երկու մեծահարուստներ իրենց թեկնածութիւնն արդէն դրել են, բայց ես էլ կ'առաջադրեմ 41 ընտրատարածքում, որպէսզի վստահ լինեմ որ մեր ժողովուրդն ընտրելու իրաւունք ունի" ըսած է ան:

ՀՀՇ-ի վարչութենէն Յովհաննէս Իգիթեան Փետր. 9ին յայտնած է թէ չի խորհիր որ նախագահ Լ. Տէր Պետրոսեան յառաջիկայ ընտրութեան տրամադիր ըլլայ ցուցակ մը գլխաւորելու, քանի որ չկայ այդ իրավիճակը: "Լ. Տէր Պետրոսեանը չի խօսում, որովհետեւ իմ կարծիքով նա չի տեղաւորւում այս քաղաքական դաշտում" ըսած է Իգիթեան: Ապա բացատրած է թէ տակաւին բանակցութիւններ կը վարեն քաղաքական ուժերու հետ, որոշելու համար թէ որոնց հետ կը մասնակցին ընտրութեան, սակայն տակաւին վերջնական ոչինչ յայտնի է:

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՖՐԱՆՍԱՆ ՏԱԿԱՒԻՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱ՞Յ Է

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հազարամեակներէ ի վեր կրօնքը անբաժան մասը, բաղադրիչը եղած է մարդկային կեանքին: Ան նպաստած է հին հաւաքականութիւններու քաղաքակրթութեան գործընթացին: Մարդ միշտ ձգտած է նիւթականէն վեր հոգեկան ապրումի, պաշտել սկսած՝ զինք լուսաւորող ու տաքցնող արեւը: Ժամանակի թաւալումով, հին ժողովուրդները ստեղծած են իրենց չաստուածներու հոյլը, Պանթէոնը, եւ շատ մը ժողովուրդներու մէջ կրօնքը հագած է ազգային զգեստ: Այնպէս էր հին՝ հեթանոս Հայաստանի մէջ ալ, մինչեւ 301 թուականը, երբ քրիստոնէութիւնը հռչակուեցաւ պաշտօնական կրօնք: Հին աշխարհի մէջ Հրեաները միայն բացառութիւն կազմեցին իբրեւ միաստուածեան կրօնքի տէր ժողովուրդ:

Հին քաղաքակրթութիւններու հպանցիկ ակնարկ մը բաւ է տեսնելու որ քաղաքական իշխանութիւնը սերտ կապերով կապուած էր կրօնականին հետ. իշխանութիւնները միշտ գործածած են կրօնքը իբրեւ գործիք կամ զէնք, իրենց քաղաքական եւ ռազմական իշխանութիւնը ամրացնելու եւ ծաւալելու համար: Շատ անգամ ալ արքան հռչակուած է տուեալ երկրի կրօնապետը, կենդանի չաստուածը: Եթէ պետութիւն – կրօնք զուգորդումը միշտ նպաստած է աշխարհական իշխանութեան, ապա կրօնականները հսկայ առանձնաշնորհներ ստացած են միապետներէն, անոնց բերած իրենց նեցուկին փոխարէն:

Իր առաջին երեք դարերուն, քրիստոնէութիւնը ամէնուրեք հալածուած, ընդյատակեայ կրօնք էր: Քրիստոնեաները կ՚ապրէին խիկապէս եղբայրաբար, աւետարանական ոգիով, կիսելով իրենց նիւթականը, իրենց ուրախութեան եւ վիշտին հաւասար: Կացութիւնը արմատապէս փոխուեցաւ Դ. դարուն սկիզբը, երբ քրիստոնէութիւնը Հայաստանէն ետք, Յունա–հռոմէական հսկայ կայսրութեան մէջ ալ դարձաւ պետական կրօնք: 301-էն, Հայաստանի մկրտութենէն մինչեւ 988 Ռուսիոյ մկրտութիւնը ամբողջ Միջին-Արեւելքի եւ Եւրոպայի տարածքին, Քրիստոսի եկեղեցին հաւատացեալներու հաւաքոյթէն (յունարէն էքլէզիա բառին բուն իմաստը) դարձաւ հաստատութիւն, էնսթիթիւսիոն: Դ. եւ Ե. դարերու «տիեզերական» կոչուած ժողովներուն, դաւանաբանական հարցերու ետին թաքնուած՝ կարմիր թելի պէս կ՚երկարի աթոռակռիւը, մասնաւորաբար Հռոմի եւ Կոստանդնուպոլսոյ աթոռներուն միջեւ: Գրեթէ ամբողջ հազարամեակ մը, Բիւզանդիոնի կայսերը Պոլսոյ «տիեզերական» պատրիարքութիւնը գործածեցին որպէս իրենց աշխարհակալական ձգտումներու գործիք, պ աարիարքներն ալ յօժարութեամբ գործակցեցան իրենց ազդեցութիւնը ուրիշ եկեղեցիներու վրայ տարածելու նպատակով (օրինակ Հայ եկեղեցին):

Արեւմուտքի մէջ, Հռոմէական կայսրութեան փլուզումէն յետոյ, արդէն 482 թուականին Հռոմի պապերը դառնալով «Հռոմի կոմս», իրենց հոգեւոր իշխանութեան սկըսան միացնել աշխարհիկ իշխանութիւնն ալ: Իրենց կալուածները հետզհետէ ընդարձակեցին, եւ իրենց այս աշխարհիկ իշխանութիւնը տեւեց մինչեւ 1870, Իտալիոյ վերամիացումը: Իր այդ իշխանութիւնը կորսնցնելով, Պիոս Թ. պապը... անիծեց ու բանադրեց Իտալիոյ Վիքթոր-Էմմանուէլ Բ. թագաւորը: Դարեր շարունակ, պապականութեան յարաբերութիւնները Եւրոպայի տէրութիւններուն հետ, աւելի պետութենէ պետութիւն յարաբերութիւններ են, քան՝ հոգեւոր իշխանութեան մը հետ: Ճիշդ է որ իրենց ստացած եկեղեցական առատ տուրքերուն շնորհիւ, պապերը օժտեցին Հռոմը եւ Իտալիան ճարտարապետական հոյակապ կառոյցներով, զմայլելի տաճարներով ու պալատներով, այդ երկիրը դարձնելով թանգարան, բաց երկինքի տակ: Սակայն անոնց ընչասիրութիւնը, և այդ ընչասիրութիւնը գոհացնելու միջոցները (օրինակ թողութիւններու վաճառքը) մէկ կողմէ, իսկ միւս կողմէ ալ եկեղեցական վերնախաւի աւելի քան անբարոյ կենցաղը (օրինակ Պորճիաները) պատճառ դարձան այն շարժումին զոր ֆրանսերէնով բարեկարգում կը կոչենք (ռէֆորմ):

Ամբողջ հազարամեակ մը Ֆրանսան սահմանուած էր որպէս եկեղեցւոյ (լատին, հռոմէական անշուշտ) երէց դուստրը: Այդ եկեղեցւոյ ներկայիս ունեցած ազդեցութեան անդրադառնալէ առաջ, եւ խորագրին պատասխանել ջանալու համար, անհրաժեշտ է սակայն յետահայեացք մը ընել պապականութեան եւ Ֆրանսայի անցեալի փոխ-յարաբերութիւններու վրայ:

Ֆրանսայի Կլերմոն քաղաքին մէջ 1095ին գումարուած եկեղեցական ժողովին է որ Ուրբանոս Բ. պապը խաչակրութիւնը քարոզեց Երուսաղէմ գտնուող Քրիստոսի սուրբ գերեզմանը «անհաւատներէն» (մահմետական Արաբներ) ազատագրելու համար: Ֆրանսացիները կազմեցին Ա. խաչակրութեան մեծ մասը իրենց իշխաններու գլխաւորութեամբ: Աստուածէ Կոտըֆրուա տը Պույեոնը 1099ին դարձաւ «ազատագրուած» Երուսաղէմի առաջին քրիստոնեայ թագաւորը: Ֆլանտրի կոմս Ռոպէրը, Թուլուզի կոմս Ռեմոն տը Սէն-Ժիլը, Նորմանտիի կոմս Պոհեմոնտը քիչ յետոյ հիմնեցին Անտիոքի, Եդեսիոյ եւ Թրիփոլիի «Ֆրանկ» իշխանութիւնները, շինեցին ամրոցներ որոնցմէ մի քանին մինչեւ օրս գոյութիւն ունին (Սէն Ժան տ՚Աքր), եւ իրենց սերունդները երկու դար Միջին-Արեւելքի մէջ մեծ դեր կատարեցին: Քաղաքական դերեր, լեցուն էնթրիգներով, որոնք փարսախներով հեռու էին որեւէ կրօնական նկրտումէ: Այդ ռահմերուն քով թերեւս ամէնէն ազդեցիկը եղան Ֆրանսայի Փուաթու գաւառէն սերած Լուսինեանները եւ որոնց մէկ չուաւիրը դարձաւ կիլիկեան Հայաստանի վերջին եւ վաղանցուկ թագաւորը (Լեւոն Ե. 1374-1375):

1305էն 1378 պապերը իբր նստավայր ընտրեցին Ավինեոն քաղաքը, գնած ըլլալով Ֆրանսայի այսօրւան Վոքլիւզի նահանգը կազմող Գոնթա Վընեսէնի շրջանը, որ պապական հող մնաց մինչեւ 1790, Ֆրանսական յեղափոխութիւնը: Եօթը ֆրանսացի պապեր գահակալեցին հոն վերոյիշեալ ժամանակաշրջանին. իրենցմէ ժառանգ մնացած է այն մեծածաւալ միջնադարեան պալատը որ Ավինեոնի գլխաւոր տեսարժան վայրը կը կազմէ: Հըպանցիկ ակնարկ մը Ֆրանսայի թագին եւ պապականութեան փոխյարաբերութիւններու վրայ դիւրութեամբ ցոյց կու տայ թէ այդ յարաբերութիւնները եղան պետութենէ-պետութիւն գծուած յարաբերութիւններ, ուր «հաւատքի հարցերը» երկու կողմերէն ալ հաւասարապէս շահագործուեցան: Կնքուած դաշնագրերու, համաձայնագրերու մէջ, միշտ առկայ է նիւթականը. վանքերու հասոյթներու թէ եկեղեցական տուրքերու իրարու միջեւ բաժանման հարցերը: Այդ գինով պապերը աչք գոցեցին թագաւորներու եւ աւագանիին անօրինութիւններուն, անոնց բացայայտ «բազմակնութեան»: Աւելի քան նպաստեցին հին ֆրանսերէնով բանաձեւուած՝ Un roy, un foy , un loy (մէկ արքայ, մէկ դաւանանք, մէկ օրէնք) դրութեան: Ով որ չէր այս կանոնէն, ո՛չ միայն արքային հանդէպ ըմբոստ ու դաւաճան կը դառնար, այլ կրօնական իշխանութեան առջեւ հերետիկոս եւ... հաւատաքննութեան ատեանին՝ չարչարանքներուն ու չանթերուն արժանի: 1789-ին Ֆրանսայի մէջ եկեղեցին ամենամեծ կալուածատէրն էր: Հազարաւոր վանքերը, թեմերն ու ծուխերը ունէին ընդարձակ հողեր, հասութաբեր կալուածներ: Մեծ վանքերու վանահայրութիւնները եւ թեմակալ եպիսկոպոսութիւնները կը տրուէին միշտ ազնուականներու զաւակներուն, որոնք տեղւոյն վրայ փոխանորդ մը կարգած՝ իրենք արքայական պալատներու մէջ սքեմի տակ կը վարէին նոյնքան անառակ կեանք մը, որքան՝ աշխարհականները: ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն բացառութիւն են Հոլանտացի Ժանսենիուս եւ Ֆրանսացի Պոսիւէ եպիսկոպոսները:

ԺԸ. դարը բնութագրուած է որպէս «Լոյսերու դար» (Սիէքլ տէ լիւմիէր): Անցած էր օրինակ՝ Լեհ Կոպեռնիկն ու Իտալացի Կալիլէօն դատապարտելու ժամանակաշրջանը որովհետեւ անոնք համարձակեր էին «եկեղեցւոյ» ընդունած ու պարտադրածին հակառակ յայտարարել թէ՝ երկրագունդը կլոր է եւ ինք կը դառնայ արեւին շուրջ եւ ոչ հակառակը: Ֆրանսայի մէջ Վոլթէրի, տ՚Ալամպերի եւ Տիտըրոյի պէս մտաւորականներ եթէ ոչ հակակրօնական, այլ հակակղերական դիրք բռներ էին: Իսկ հին վարչակարգի օրով, կղերը ազնուականութեան հետ կը կազմէր արտօնեալ միւս դասակարգը, զերծ՝ ամէն տեսակ տուրքէ: 1789ի յեղափոխութիւնը կանխող տարիներուն հրատարակուած ծաղրանկար մը ցոյց կու տայ երկուքի կքած եւ դաւազանի մը կռթնած խեղճ գիւղացի մը որու շալակին հեծած են ազնուական մը եւ կրօնաւոր մը: Ու խեղճ գիւղացին կը բացագանչէ. «Հարկաւ օր մը ասոր վերջը պիտի գայ»: Ու եկաւ: 1789ի յեղափոխութիւնը արագացնող ազդակներէն մին ալ եղաւ թագուհիին, Մարի-Անթուանէթին մանեակին առթած գայթակղութիւնը: Երրորդ անձի մը միջոցաւ, Սթրազպուրկի կարդինալ-արքեպիսկոպոս իշխան Ռոհան թագուհիին նուիրեր էր այդ թանկարժէք մանեակը, անոր շընորհին արժանանալու դիտաւորութեամբ: Գաղտնիքը մէջտեղ ելլելով, կարդինալը աքսորուեցաւ անշուշտ, բայց ռամիկ դասակարգը աւելի գրգռուեցաւ կրօնքին եւ կրօնականներուն հանդէպ: 1789 Օգոստոս 4ին Ազգային Ժողով դարձած պատգամաւորներու հաւաքը ջնջեց բոլոր տիտղոսներն ու առանձնաշնորհումները հռչակելով «Ազատութիւն, Հաւասարութիւն ու Եղբայրութիւն» սկզբունքը: Իբրեւ ազգային հարստութիւն, գրաւուեցան (կաթողիկէ) եկեղեցւոյ անհամար կալուածները: Յաջորդող տարիներուն, Լուդովիկոս ԺԶ. թագաւորին գահընկեցութենէն ու գըլխատումէն յետոյ, Ֆրանսական առաջին հանրապետութիւնը ա՛յնպիսի հակա-կրօնական կեցուածք ունեցաւ, որ անվարան կարելի է ըսել թէ «բարի օրինակ» եղաւ իրմէ 120 տարի ետք եկող ռուսական բոլշեւիկեան յեղափոխութեան: Հոն, բոլոր վանքերը փակուեցան, միաբաններ արտաքսուեցան կամ ջարդուեցան, չորս–հինգ տարիներու ընթացքին հարիւրաւոր եկեղեցիներ քանդուեցան: Նոյնիսկ Փարիզի հռչակաւոր Նոթր-Տամ տաճարի քանդումին նուազուրդը կնքուած էր երբ... 1799 Նոյեմբեր 9ին (18 Պրիւմէր) զօրավար Նափոլէոն Պոնափարթի պետական հարուածով վերջ գտաւ այս հակա–կրօնական մոլուցքը եւ փրկուեցաւ Փարիզի գոհարը: Անշուշտ Ֆրանսայի գաւառներէն մէկ մասը, ի մասնաւորի Պրըթանիը եւ Վանտէն, ոտքի ելած էր յեղափոխականներուն դէմ եւ դուռ բացած եղբայրասպան պատերազմի մը որ ծանօթ է Շուաններուն պատերազմ անուան տակ:

Այն ատենուան Ֆրանսան Եւրոպայի ամենաբազմամարդ երկիրն էր, շուրջ 27–28 միլիոն բնակչութեամբ: Գիւղական բնակչութիւն երեք–քառորդով, բայց 100% «ֆրանսական ծագումով», մէկդի դնելով գաւառական առանձնայատկութիւններն ու բարբառները, դարու մը, ժամանակի մը երբ ձիակառքերով 6-7 օրուան ճանապարհ էր Մարսէյլէն Փարիզ ելլելը: Ու այդ բնակչութեան 95 տոկոսը կը կազմէին հռոմէական կաթողիկէ եկեղեցւոյ զաւակները, չորս տոկոսը բողոքականները:

Տակաւին կայսր չդարձած՝ Նափոլէոն հասկցաւ այն օգուտը որ իրեն ապագային համար կրնար քաղել, կրօնքին, եկեղեցիին հետ լեզու գտնելով, յեղափոխութենէն ու յեղափոխականներէն յոգնած երկրի մը մէջ: 1801 Յուլիս 15ին Պիոս Է. պապին հետ ստորագրեց այն համաձայնագիրը որ ծանօթ է Գոնգորտա անունով: Ասով հռովմէական եկեղեցին Ֆրանսայի մէջ կը ճանչցուէր որպէս Ֆրանսացիներուն մեծամասնութեան կրօնքը, կը վերստանար իր անցեալի գրեթէ բոլոր կալուածները, մէկ խօսքով՝ իր պաշտօնական դիրքը: Եպիսկոպոսներ ու քահանաներ կը վճարուէին պետական գանձէն, փոխարէնը ընդունելով որ իրենց պաշտօնի նշանակումը վաւերացուի իշխանութենէն: Այսպէսով կայսր Նափոլէոն Ա. կ՚ապահովէր իրեն ոչ միայն կարեւոր նեցուկ, այլ նաեւ իր հակակշռին կ՚ենթարկէր կրօնքը իր ընդարձակ կայսրութեան ողջ տարածքին: Ու ոչ միայն լատին եկեղեցին: Գոնգորտան պատճառ կ՚ըլլար որ երկու այլ կրօնական հաւաքականութիւններ պաշտօնական ճանաչում ստանային, եւ աւելին՝ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ընտրեալ ենթակառոյցներ ունենային: Բողոքականութիւնը թոյլատու վիճակ ունեցած էր 1598-էն 1685, Հենրիկոս Դ.ի շնորհած Նանթի հրովարտակով: Իր թոռը Լուդովիկոս ԺԴ. զայն ջնջած էր, դուռ բանալով ահաւոր հալածանքներու բողոքականներուն հանդէպ, որոնցմէ 3էն 400.000 արտագաղ-

ՄԻԼԻՈՆՈՒԿԷՍ + ՄԷԿ

2007 Յունուար 19ին Պոլսոյ մէջ, իր գրասենեակին առջեւ սպաննուեցաւ խիզախ հայ մտաւորական, «Ակօս» թերթի խմբագիր Հրանդ Տինքը: Թրքութիւնը անարգած ըլլալու յանցանքով ամբաստանուած հայ մտաւորականը դատական ատեաններու առջեւ ամիսներով քաշքըշուելէ յետոյ, վեց ամիս բանտարկութեան վճիռ ստացած էր, եւ որուն գործադրութիւնը պայմանաւոր կերպով առկախուած էր, զայն առնչելով իր յետագայ վերաբերմունքին: Այսինքն, Հրանդ Տինք, որ 1915ին Օսմանեան Թուրքիոյ կազմակերպած համատարած ու անխտրական հայասպանութիւնը ցեղասպանութիւն որակած էր, անուղղակի հրաւէրի առջեւ կը դրուէր փոխելու՝ հերքելու իր այդ համոզումը: Հրանդ Տինք չըրաւ այդ բանը, Թրքական արդարադատութիւնը դնելով դժուար կացութեան մը առջեւ, վճիռը գործադրելու, կամ չգործադրելու տեսակէտէն: Արդարեւ, այդ վճիռը գործադրելը նոր եւ անհերքելի ապացոյցը պիտի ըլլար Թուրքիոյ մէջ կարծիքի ու խօսքի ազատութեան չգոյութեան. բան մը որ աւելի եւս կը խոչընդոտէր Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցելու նկրտումները: Իսկ չգործադրելը ոչ միայն Թրքական արդարադատութեան անվճռական կեցուածքին ապացոյցը պիտի ըլլար, այլ նաեւ դժգոհ պիտի ձգէր Թրքական հանրային կարծիքը, որ Թրքութիւնը անարգող Հայուն պատժուիլը կը պահանջէր: Այս երկրորդ հետեւութիւնը մեծ թափ ստանալով, Հրանդ Տինք շրջապատուեցաւ ատելավառ մթնոլորտի մը մէջ, ենթարկուելով բանաւոր ու գրաւոր սպառնալիքներու տարափի մը, այնքան որ ան ստիպուեցաւ մտածել ու յայտարարել Թուրքիայէն հեռանալու մասին:

Բայց_ափսո՜ս, Հրանդ ուշացաւ. Թրքական ոճրագործ ձեռքը աւելի արագ շարժեցաւ Հրանդի գանկը պայթեցնելով իր հրատարակած «Ակօս» թերթին խմբագրատան առջեւ:

Մէկուկէս միլիոնին վրայ ՄԷԿ հատ եւս աւելցաւ: ՄԷԿ մը որ հազարաւորներու աղմուկէն աւելի հանեց աշխարհի լրատուական գործակալութեանց ու կայաններու զանազան մեկնաբանութեանց դուռ բանալով: Մեկնաբանութիւններ որոնք գործուած ոճիրին առթիւ կը դատապարտէին Թուրքիոյ մէջ խօսքի ազատութեան չգոյութիւնը, մարդկային իրաւունքներու ոտնակոխումը: Մեկնաբանութիւններ՝ որոնք անպայման կ'առնչուէին Հայոց ցեղասպանութեան, հոգ չէ թէ ոմանք Թուրքը անհանգիստ ընող այդ բառին առջեւ կը դնէին «կարծեցեալ» կամ «այսպէս կոչուած» որակումը:

Տարօրինակ եւ աննախընթաց էր ոճիրի արձագանգին ստացած համաշխարհային համեմատութիւնը՝ Պոլսոյ մէջ սպաննուած հայ խմբագրի մը համար: Վստահաբար ամէն Հայու միտքէն անցաւ «ինչո՞ւ» հարցումը այս առթիւ, որուն պատասխանը երկու իրականութեանց մէջ կը գտնենք:-

1) Թուրքիոյ Եւրոպական միութիւն մտնելու յամառ ձգտումը եւ անոր դէմ եւրոպացիներու մեծամասնութեան ընդդիմութիւնը: Ընդդիմադիր հոսանքին համար շատ մեծ զէնք մը եղաւ հայասպան այս ոճիրը, զոր առաւելագոյն չափով օգտագործեցին համաշխարհային մակարդակով եւ փաստացիօրէն հիմնաւորելով իրենց ընդդիմութիւնը:

2) Օսմանեան Թուրքիոյ կողմէ հայ ժողովուրդը բնաջնջելու ձրգտող ցեղասպանութեան անհերքելի իրականութիւն մը եղած ըլլալուն միջազգային ճանաչումը: Այդ ճանաչումը ամբողջական եւ վճռական դարձնելու համար կը մնայ Մ. Նահանգներու կողմէ անոր պաշտօնական ճանաչումը, որ կը յուսանք, դեմոկրատներու յաղթանակէն յետոյ անյապաղ կը յայտարարուի:

Ի լուր համաշխարհային աղմուկին՝ Թուրքիոյ վարչապետ Էրտողան յուզումնախա՛ռն ճառով մը դատապարտեց այս ոճիրը, Թրքավայել կեղծիքի բոլոր պայմանները լրացնելով: Արցունքները միայն պակաս էին: Թրքավայել այդ կեղծիքին ապացոյցն էին հարիւր հազարաւոր մասնակիցներով այն ցոյցերը, որոնք անկասկած կազմակերպուած էին Թուրք կառավարութեան կողմէ, դատապարտելու համար Հրանդ Տինքի սպանութիւնը՝ «Մենք բոլորս ալ Հայ ենք»ի պէս ստապատիր պաստառներով: Թրքական կատարելագործուած կեղծիքին ու լկտիութեան անհերքելի ապացոյցը կուտային այդ ցոյցերը, երբ յիշենք թէ գրեթէ դար մը առաջ նոյն այդ ժողովուրդն էր որ բնաջնջեց մէկուկէս միլիոն հայութիւնը, որուն վրայ աւելցաւ խոշոր ՄԷԿ մը, յանձին Հրանդին, միանալու համար Զօհրապներու եւ Վարուժաններու գլխաւորած նահատակներու փաղանգին՝ աւելի եւս ծանրացնելով Թրքական ոճրային թղթածրարը:

Վերջապէս, ի՛նչ ալ գրենք, որքան ալ յուզում, ցասում ու դատապարտութիւն արտայայտենք, ոչի՛նչ աւելի արտայայտիչ կրնայ ըլլալ, քան եզրակացնել թէ.-

Թուրքը իր թրքութիւնը ըրաւ:

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Մոնրէալ

Ասկէ Անկէ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ «ԷՖԷՊԸ» ՓՈԽ ՉԻ ՏԱՐ

Լուվրի Թանգարանը «չչմած է» որովհետեւ Յունաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը մերժած է փոխ տալ Քրիստոսէ առաջ 4րդ դարու արձանագործ Պրաքսիտելի գլուխ գործոցը՝ «Պատանին» (էֆէպ), մինչ արձանագործին նուիրուած ցուցահանդէսը կը բացուի երկու շաբաթէն: Ցուցահանդէսին ամէնէն յատկանշական գործն էր Մարաթոնի պատանին եւ այս յապաղած որոշումը մեծ վրդովում պատճառած է: Ցուցահանդէսը (Մարտ 21էն Յունիս 18) կը ներկայացնէ Վատիկանի, Ֆիրենցէի, Ուֆիչիներէն, Անգլիոյ թանգարաններէն գործեր, միացած Լուվրի գործերուն: Յունաստանի տուած պատրուակն այն է որ էֆէպը մաս կը կազմէ գործերու այն ցանկին որոնք չեն կրնար երկրէն դուրս ելլել:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ

Միացեալ թիւ
Սեպտեմբեր - Դեկտեմբեր 2006

Պէյրութ (Լիբանան)

թած էր: Մնացեալը Նափոլէոնի օբերուն կը գնահատուէր մօտ մէկ միլիոն: Իսկ Հրեաները որոնք յեղափոխութենէն ի վեր լիիրաւ քաղաքացիներ դարձած էին, իբրեւ Յուդայական կրօնք կ'ունենային շրջանային եւ կեդրոնական մարմիններ, Գոնսիսթուարներ: Ենթակառոյցներ որոնք այսօր եւս, երկու դար յետոյ կանգուն են եւ կը գործեն: Այս երկու վերջին կրօնքներու հոգեւոր պաշտօնեաները եւս կը վաւերացուէին պետութենէն եւ կը վճարուէին անոր կողմէ:

Յատկանշական է որ ԺԹ. դարուն Ֆրանսայի մէջ իրարու յաջորդող բոլոր վարչակարգերն ալ, Թագաւորական, կայսերական եւ հանրապետական, այս օրէնսդրութիւնը անփոփոխ պահեցին, մինչեւ 1905:

Ս. Պ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

"Արմէնի"ն գլուխն առած կը վազէր, կը սուրար, կ'երթար Մարմարայի հանդարտ ջուրերը հերձոտելով եւ Կ. Պոլսոյ տեսարանները մեր աչքերէն խլելով. արդէն կը մթննար, ճաշի զանգակն ալ կը հրաւիրէր մեզ բազմիլ ի սեղան:

Սեղանակից էին մեզ շոգենաւին երկրորդ ու երրորդ նաւապետները եւ առաջին մեքենավարը. մինչ գլխաւոր նաւապետն ու բժիշկը կը ճաշէին առաջին կարգին ուղեւորներուն հետ:

Մեր այս ճաշէն յետոյ էր որ ծանօթացայ երկրորդ նաւապետին հետ եւ խօսակցութիւններնուս միջոցին պատահաբար հարցուցի իրեն, թէ ի՞նչպէս եղած էր, որ նաւին անունը "Արմէնի" դրուած էր, եւ ինքը պատմեց եղելութիւնը, զոր գրած եմ նախորդ էջերուն վրայ:

Քուներնիս եկաւ, մտանք մեր անկողիններուն մէջ. հանդարտ ճամբորդութիւն մը ունեցանք գիշերն ամբողջ եւ յաջորդ օրը երեկոյեան դէմ մտանք Զմիւռնիոյ նաւահանգիստը ուր շոգենաւնիս կեցաւ ճիշդ 48 ժամ եւ մեծաքանակ թուզի ու չամիչի խոշոր պարկեր բեռցուց այն աստիճան, որ շոգենաւին մէջ ազատ քալել կամ մէկ ծայրէն միւսը երթեւեկել անհնար եղաւ:

Առիթէն օգուտ քաղելով, երեքս միասին ցամաք ելանք, գացինք այցելել Զմիւռնիոյ ազգ. հիւանդանոցը, Ս. Ստեփանոս հրաշակերտ եկեղեցին եւ այլ տեղեր. ես գնեցի բաւական թուով զըմիւռնական խոշոր ձմերուկներ եւ սեխեր հատը երկու մէթալիք փարայի. եւ զանոնք հետս պահեցի Մոնփըլիէ եղբօրս տանելու, որպէս զի անոնց հունտերը տնկէր, Երկրագործական վարժարանին ագարակին մէջ: Եղբայրս ցանեց հոն Զմիւռնիոյ յատուկ այդ բերքերուն կուտերը եւ արտադրեց նմանը չտեսնուած սքանչելի սեխ ու ձմերուկ, որոնց համար ստացաւ իր վարժարանին տեսչութենէն արծաթ մետալ մը:

Օրերով կերանք շոգենաւին մէջ այս սեխ ու ձմերուկներէն, որոնք 20էն աւելի էին, ու անոնց մէկ երկու նմոյշը միայն տարի եղբօրս:

Ամենահամեղ, սքանչելի բաներ էին, սակայն ատոնց բոլորը, ապա քիթերնէս բերներնէս եկան, յղնթացս մեր ծովագնացութեան:

Զոր թուզի ու խաղողի պարկերով ծանրաբեռն մեր "Արմէնի" շոգենաւը հազիւ Զմիւռնիոյ ծոցէն դուրս բաց ծով ելաւ, ահռելի փոթորիկ մը ջուրերն ու ամպերը իրար խառնել սկսաւ. փոթորիկ կատարելապէս ովկիական, որ ճիշդ 11 օր տեւեց. զմեզ մահուան դիրկը օրօրելով օրօրեց անդադրում: "Արմէնի"ն կռուելով հանդերձ լեռնակուտակ ալիքներուն դէմ, չէր կրնար յառաջ ընթանալ, ա՛յն աստիճան, որ նաւապետը ծովամոյն ըլլալու ամէն վտանգը աչքը առնելով, փորձեց նաւը ետ դարձնել, եւ բարեբախտաբար յաջողեցաւ, մեծ դըժուարութեամբ: Նաւը ուղղեց դէպի Գորսիքա կղզին, ապաստանեցաւ Այաչիօ քաղաքին նաւահանգիստը, մեծն Նափոլէոնի ծննդավայրը, ուր մնաց "Արմէնի"ն ճիշդ երկու օր, երկու գիշեր:

Ետ այս երկօրեայ դադարին, շոգենաւը ճամբայ ելաւ դէպի Մարսէյլ, եւ երկնաբերձ կոհակներու մէջ իյնալ ու ելլալով, 1881 Հոկտեմբեր 16ի առաւօտուն, յաղթականօրէն մտաւ Ժօլիէթ անուն նաւահանգիստը եւ մեզ ցամաք հանեց հիւանդագին վիճակի մը մատնած:

Այս ահաւոր փոթորիկին նկարագրութիւնը իմ ուսանողական նամակներուս մէջ մանրամասն գրած ըլլալուս, աւելորդ կը համարիմ զայն հոս կրկնել, եւ կը փութամ նշանակել, թէ Մարսէյլ հասայ ու չհասայ, առաջին գործս եղաւ հեռագրատուն մը վազել ու ժամանումս իմացնել Պոլիս ծնողքիս ու Մոնփըլիէ՝ եղբօրս. յետոյ ինծ ուղեկից Հայերուն հետ գացինք լաւ ճաշ մը ընել, որովհետեւ փոթորիկը մեր ստամոքսները պարապութեան էր դատապարտած տասը եւ աւելի օրէ ի վեր:

Ծովամաղձի նեղութիւններէն ազատած, բաւական կենդանութիւն վրաս գալով, գացի այցելել Սիմէոն Միրզայեանց զերազնիւ բարեկամիս, որ ա՛յնքան օգտակար ինծ եղած էր 1880ին, երբ "Ֆրանսայի հայ ուսանողութեան վիճակացոյց" աշխատութիւնս պատրաստելու ձեռնարկեցի:

Միրզայեանց խիստ սիրալիր ընդունելութիւն մը ինծ ըրաւ եւ ընտանիքին զիս ներկայացուց. ճաշ մը ինծ տուաւ իր տունին մէջ. ճաշէն յետոյ կառքով զիս առաջնորդեց կայարան, ուրկէ արագ գընացքով մեկնեցայ եղբօրս քով գնալու:

Երկու օր մնացի եղբօրս մօտ. իր դըպրոցին մէջ սեղանակից եղայ աշակերտներուն հետ, մասնաւոր արտօնութեամբը տնօրէնին, որ մեծ համարում կը տածէր եղբօրս նկատմամբ: Այցելեցի Մոնփըլիէի զարաւոր համալսարանը բժըշկութեան, նաեւ բնական պատմութեան ամենահարուստ թանգարանը, եւ այս այցելութիւններէս վերջ իջայ կայարան, ուր եղբօրս հետ երկար ողջագուրուեցայ: Բաժնուեցայ իրմէն եւ ամբողջ գիշերը ճամբորդելով առաւօտ 23 Հոկտեմբերին հասայ Փարիզ ու գացի բնակիլ 7 դիւ Բոժէ Գոլար. հոս իմ քովի սենեակս վարձեց Ե. Շահնազարը, որ Մարսէյլէն ուղղակի Փարիզ իր շունչը առած, կը սպասէր որ ես հասնէի, ու օգնէի իրեն բնակարանի համար:

(Շար. 163)

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13

ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Տօնին առիթով մասնաւոր
Հոգեհանգստեան պաշտօն
Վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան
շրջանի հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Ձեռն սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13
Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան և մոմավառութիւն՝ *ժամը 16ին։*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոն Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն մերոյ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱԲԷԼ ՔՀՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ժագ Տէյիրմէնճեան փոխան ծաղկի 250 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին, Ժերար Քիւրքճեանի մահուան առթիւ։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ՖՐԱՆԿԱՆ–
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15,
ժամը 20·30ին

Նիւթ՝
1946 ԹՈՒԱԿԱՆ
ՓԱՐԻԶ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ
Փարիզահայ մշակութային եռուզեռը
Կը ներկայացնէ՝
Կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

Informations artistiques

La compagnie **YERAZ** présente
«PARFUMS D'ARMENIE»
(La magie de la danse)
proposé par Hamazkaïne — Courant d'Art, **Samedi 17 février à 20h30**, Palais des Congrès , Parc Chanot, **Marseille.**

Contacts : 06 09 86 06 57/06 12 93 09 80
06 29 57 01 91

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին։

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13
Տօն Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի "Էլէն Բիւզանդ" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Նէտէլեանէ 150 Եւրօ Յակոբ Նոտարեանի մահուան առիթով, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Քրիս Նէտէլեանէ 150 Եւրօ Տիկին Աղաւնի Ագօլանեանի մահուան առիթով։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Կազմակերպութիւնը (Աղքատախնամ) շնորհակալութեամբ ստացած է 2006 Յունիսէն Դեկտեմբեր, հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Ալիս Ասլանեան 100 Եւրօ, Պ. Ռոպէր Աւետիսեան 50, Պ. Անթուան Պաղտիկեան 200, Տիկին Սոնիա Պալզան 120, Պ. Վարուժան Պետիկեան 150, Պ. Պերճ Պետրոսեան 32, Տոքթ. Ժանին Պետրոսեան 200, Տիկին Դանիա Պէյէնտըրեան 30, Պ. Դանիէլ Դանիէլեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժան Տավուտեան 36, Տէր եւ Տիկին Մաքս Տըժան 360, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Տէր 150, Օր. Ռէն Տէօքմէճեան 100, Պ. Տիգրան Ծիյէրճեան 1.000, Տէր եւ Տիկին Ֆանարճեան 50, Տիկին Նայիրա Կանտոն 50, Տոքթ. Լեւոն Կիւրճեան 150, Պ. Ալպէր Հարոյեան 218, Պ. Անդրանիկ Յարութիւնեան 375, Պ. Խոսրով Հէլվաճեան 68, Տոքթ. Տոմինիք Ժանեան 100, Պ. Միշէլ Ժոզըրան 50, Ժագլին Քանարեան 100 Տիկին Ծենազնտանի յիշատակին։

(Շար.)

arménie mon amie

AGENDA

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril **Maison des Arts,** Parc Bourdeau 20 rue Velpeau à Antony (mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

EXPOSITION SARIAN A ISSY
Du 1er février au 31 mars au Musée français de la Carte à jouer 16 rue Auguste Gervais — Issy-les-Moulineaux

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :
— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s
N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition
Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14

MERCREDI
14 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամերիկայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.642 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21.642

Պ Ո Լ Ի Ս

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՏԵՍԱԿՑԱԾ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Թրքահայոց Պատրիարքը Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան Փետր. 11ին տեսակցութիւն մը ունեցած է Ներքին գործերու նախարար Ա. Աքսուի հետ: Պոլսոյ մէկ արուարձանին մէջ տեղի ունեցած տեսակցութեան Մեսրոպ Պատրիարքը նիւթ ըրած է Տիւզալթէքիի Ս. Կիրակոս, Կեսարիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Գըլըգխանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիներուն վագըֆներուն պարագան: Այս երեք վագըֆներուն ալ վարչականներու թիւը երեքէն նուազ ըլլալով, կարելի չըլլար վարչութեան նոր ընտրութիւն կատարել. Մեսրոպ Պատրիարքը խնդրած է որ նախարարը ըստ 2004ին պաշտօնական թերթին մէջ լոյս տեսած նախարարութեան կանոնագրութեան, վաւերացնէ ամէնէն մօտաւոր հայկական խիտ բնակչութեան վայրին՝ Պոլսոյ այդ վագըֆներուն համար ընտրատարածք հռչակումը: Ապա նիւթ եղած է Հ. Տինքի սպանութիւնը եւ Պատրիարքը անգամ մը եւս յայտնած է նախարարին որ Թրքահայերը ակնդէտ կը սպասեն բուն նախաձեռնողներուն բացայայտումին:

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆ ԱԼ ԱՄՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլէն ետք Սպայակոյտի Նախագահ զօր. Ե. Պիւյիւքանըթ եւս ԱՄՆ մեկնած է Փետր. 11ին, իր ամերիկացի պաշտօնակիցին Փ. Փէյսի պաշտօնական հրաւէրով: Ծրագրուած տեսակցութիւններուն գլխաւորը կը նկատուի փոխ նախագահ Տ. Շէնէի հետ ունենալիքը: Անկէ զատ հանդիպումներ պիտի ունենայ զօր. Փէյսի, պաշտպանութեան փոխ նախարարին, ցամաքային ուժերու հրամանատարին հետ:

Թուրք զօրավարը բոլորին պիտի ըսէ ու կրկնէ թէ որքան սխալ ու ծանր հետեւանքներով բան կ'ըլլայ ԱՄՆ-ու կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումը: Նիւթ պիտի ընէ նաեւ ՓՔՔ-ի, Քէրքիւքի հարցերը:

Ե. Պիւյիւքանըթ իր առաքելութեան լուրջ զօրակցութիւն կ'ակնկալէ Ներկայացուցիչներու տան փոխ Նախագահէն որ ծագումով հրեայ է ու կ'ըսուի թէ կրնայ խոչընդոտել բանաձեւին քըւէարկումը:

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ՈՒ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆՈՎ ԼԵՓ ԼԵՑՈՒՆ ՕՐ ՄԸ

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարին կը շարունակուի ամբողջ թափով ու Փետրուարը ամէնէն կարեւոր նախաձեռնութիւններուն ժամանակը կը հանդիսանայ, գոնէ Փարիզի համար:

Կէս ժամէ հանդիպումներ, ընթացքը արժեւորելու ինքնատիպ միջոց մըն էր Փետր. 12ին "Պետրոսեան" հաստատութեան մէջ կայացած մամուլի ճաշը որ խմբած էր աւելի քան երեք տասնեակ լրագրող: Ֆրանսայի զանազան, նոյնիսկ հայազուրկ, շրջաններուն մէջ կազմակերպուած բազմազան ձեռնարկներուն առթած խանդավառութեամբ խօսք առաւ նախ Հայաստանի դեսպանը Պրն. Է. Նալպանտեան, ապա կազմակերպիչ գըլխաւոր դէմք Տիկին Ն. Թարտիվէլ: Երկուքն ալ շեշտեցին յառաջիկայ օրերուն բացուելիք Լուվրի մեծ ցուցահանդէսին կարեւորութիւնը, այդ առիթով Նախագահ Ռ. Քոչարեանի ժամանումը, Այվազովսկիի, Պարաճանովի, Հայաստանի մայրաքաղաքներուն ցուցահանդէսներուն մեծ յաջողութիւնը. բաներ որոնք կը վըկայէին պատմութեամբ այնքան փոթորկոտներէ անցած փոքր ժողովուրդի մը մշակութային հարստութեան ու բոլոր պայմաններուն մէջ զայն պահպանելու յաջողութեան:

Նոյն երեկոյեան հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր Փարիզի Գեղարուեստի ակադեմիային Քէ Մալաքէի ցուցասրահի շէնքը որուն առաջին յարկի սրահներուն մէջ զարմացնելու, հիացնելու կը սպասէր Պարաճանովի ցուցահանդէսը, խորագրուած՝ "Հոյակապ Պարաճանովը": Շարժանկարի աշխարհին հանճարը այս անգամ կը ներկայանար արուեստի զուգահեռ ճիւղի մը իր վաստակով՝ իր հոյակապ բոլաժներով: Նոյնիսկ անոնք որ ծանօթ էին Երեւանի իր տուն-թանգարանին մէջ խմբուած անոր գործերուն, բաւական նորութիւն գտան փարիզեան ցուցահանդէսին մէջ: Արուեստագէտը իր անծիր ու խոր երեւակայութեամբ, ստեղծելու բուռն տենդով, մեղմէ չատ-չատերուն ամենայն բնականութեամբ աղբանոց նետած ոչնչութիւններով հրաշալիքներ երեւան բերելու գաղտնիքին տէր մէկն է. ապակիի, թուղթի, յախճապակիի, մետաղէ թափօններու, խաւաքարտի կտորուանք, ուլունք, պատկերի պատառ մը, փոր մը ժանեակ, թել, դերձան ու տակաւին հազար ու մէկ անպէտ, աւելորդ, անիմաստ մանրամասնութիւն Պարաճանովի մատներուն տակ դարձած են արուեստի գեղեցիկ գործ, վստահաբար ապաստանի անկիւն մը տըրամադրելով անոր ամբողջ կեանք մը պարտադրուած հալածանքին դէմ: Իսկապէս անկրկնելի առիթ է ցուցահանդէսը բոլոր անոնց որոնք չեն կրցած այցելել անոր Երեւանի տուն-թանգարանը:

Աւելի ուշ, շարժանկարի ձեռնարկով մը փակուեցաւ օրը. "Պալզաք" սրահին մէջ ներկայացուեցաւ Փ. Գազալի պատրաստած փաստագրականը որ կը հետապնդէր շարժանկարի Ի. դարու մեծերէն Ռուբէն Մամուլեանի Պրոտուէյի ու Հոլիվուտի վաստակը: Շատ հետաքրքրական գործ մը որ Ռ. Մամուլեանի գործին մասնագէտ դէմքերու, որոնց կարգին էին երկու Հայեր՝ Արբի Յովհաննիսեան եւ Տիգրան Գույումճեան, վկայութիւններով եւ ֆիլմերէն տեսարաններու նկարներով կը ներկայացնէր արուեստագէտը: Հետաքրքրական էին յատկապէս իրեն հետ Ա. Յովհաննիսեանի 1986ին կատարած հարցազրոյցին տեսագրութեան անցքերը ուր Ռ. Մամուլեան կը յիշէր մեծ մօրը խօսքը, յորդորը, աշխատանքի սկզբունքները, եւլն.:

Ծրագրին մէջ առնուած էր Հայաստանէն ծանօթ բեմադիր Յարութիւն Խաչատրեանի "Պոէտի վերադարձը" (2005). Աշուղ Ջիւանիի հսկայական մէկ արձանին Հայաստան պատրաստութեան ու անոր հայրենի Ջաւախք փոխադրութեան նիւթով պատրաստուած ֆիլմը հետաքրքրական անցքերով հանդերձ, շատ անհարկի կերպով երկարած գործ մըն էր ու աւելորդ կերպով ծանրաբեռնեց օրուան վերջին ծրագիրը: Հաւանօրէն առանձին ցուցադրութեամբ մը կարելի է աւելի հանգստութեամբ դիտել, բայց միշտ անհրաժեշտ է միօրինակութիւններէ ու կրկնութիւններէ չյոգնելու համբերութիւնը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ տասնօրեակ մը առաջ հսկողութեան տակ առնուած ՓՔՔ-ի անդամ Քիւրտերէն 14 հոգի առաջին հարցաքննութենէ մը ետք ձերբակալուած էին: Լրասփիւռներ կը տեղեկացնեն թէ անոնց մէջ կան Ֆրանսական լրտեսութեան ցանցին համար աշխատող մատնիչներ: Անոնք կանոնաւոր կերպով տեղեկութիւն կը փոխանցէին ՓՔՔ-ի ընտանեկան կառոյցին ու կազմակերպչական գործունէութեան մասին: Ձերբակալուածները գլխաւորաբար ամբաստանուած էին փարիզեան շրջանին մէջ ՓՔՔ-ի ի նպաստ հանգանակութիւն ընելով, ապօրինի գումարներ օրինականացնելով: Քրտական զինեալ նոյն կազմակերպութեան գործունէութիւնը Ֆրանսայի մէջ արգիլուած էր 1993ին:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, ոճրափորձի դադար չըկայ եւ Փետրուար 12ին, յաջորդական ոճրափորձեր շիիներու առեւտրական թաղամասերը 88 մեռեալ պատճառած են: Կրկնակ ոճրափորձերը տեղի ունեցած են մինչ շիիները կ'ոգեկոչէին 2006 Փետր. 22ի (ըստ մահմետական օրացոյցին) ոճրափորձին տարելիցը Սամարայի մզկիթին դէմ, ինչ որ յարանուանական բախումներու առիթ տուած էր: Միւս կողմէ, Թահա Եասին Ռամատան, Իրաքի նախկին փոխ նախագահը մահուան դատապարտուած է Փետր. 12ին եւ կախաղան պիտի բարձրանայ, շիիներու ջարդին բերած իր մեղսակցութեան համար: Ինք է որ հիմնած էր "Ժողովրդական բանակը" 1970ին, որ Պաաս կուսակցութեան քաղաքազօրքն էր:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԷԱՅԻ եւ ԱՄՆ-ու միջեւ հաւանական համաձայնութիւն մը կրնայ գոյանալ ըստ կարգ մը աղբիւրներու: Այսպէս, Գորէա կրնայ հրաժարիլ հիւլէական իր ծրագիրներէն եւ ապագինման դիմել, եթէ փոխարէն ԱՄՆ և Ճափոն հարկ եղած հատուցումը ընեն, այլ խօսքով հարկ եղած քարիւղն ու ուժանիւթը հայթայթեն: ԱՄՆ, Զինաստան, Ճափոն եւ Ռուսաստան համաձայնութեան եկած են գլխաւոր կէտերու շուրջ: Հիւսիսային Գորէայի հիւլէական հաստատութիւնները կը փակուին տնտեսական օժանդակութեան մը փոխարէն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հռչակաւոր Հարվարտ համալսարանին գլուխը նախագահուհի ընտրուեցաւ կին մը, ինչ որ նախընթաց չունի: Տրիւ Ճիլփին Ֆաուսթ, 59 տարեկան, պատմաբան է, մասնագէտ ամերիկեան քաղաքացիական պատերազմին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կարգ մը մտաւորականներու վտանգուած կացութիւնը կը շարունակէ նիւթ հայթայթել արեւմտեան մետիաներուն: Լօ Մառշան կրկին կ'անդրադառնայ այս նիւթին (Ֆիկառօ, Փետրուար 13) եւ կը յիշէ մասնաւորաբար Պոլսոյ Մարմարա համալսարանի փրոֆ. Իպրահիմ Գապաքօղլուի պարագան: Իր ուսանողները գիրեր ստացած են իր իսկ առձեռն հեռաձայնէն (տունէն գողցըւած) ուր կ'ըսուի՝ փրոֆ. Գապաքօղլու սպաննուած է ոճրափորձի մը ընթացքին: Այս նոյն դասախօսն է, որ գգուշացուցած էր Հրանդ Տինքը, որու կեանքը վըտանգուած էր: Յայտնած է թէ որոշած է հրապարակել այդ սպառնալիքները անոր մահափորձէն ետք այն պարագային երբ իրեն ալ բան մը պատահի: Ամէնէն աւելի կը խօսուի Օրհան Փամուքի մասին, որ Փետր. 1ին Միացեալ-Նահանգներ մեկնած է: Անցեալ շաբթու, իր նկարը երեւցած է Հրանդ Տինքի դիակին քով, սա արձանագրութեամբ.- "Ուրիշներ ալ պիտի մեռնին" և տորագրուած է "Վրէժխնդրութեան Թրքական Ջոկատները": Թրքական իշխանութիւնները թիկնապահներ տրամադրած են Է. Մահչուփեանին, որ գլուխը անցած է Ակօսի, գըրագիտուհի Էլիֆ Շաֆաքի (իր հերոսներէն մէկը խօսած է "1915ի Թուրք ջարդարարներուն" մասին), Իսմէթ Պէրքանի (Ռատիքալ թերթին խմբագրապետը) եւ չորս ուրիշ լրագրողներու: Գապաքօղլուի համար կացութեան պատասխանատուն իշխանութիւնն է:

ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ մօտ (Լիբանանի քրիստոնեայ շրջան) ոճրափորձեր գործուած են Փետր. 13ի առաւօտուն, երկու հանրակառքերու դէմ: Առաջին լուրերու համաձայն 12 մեռեալ կար, բայց հաստատ տեղեկութիւնները վերջնական բնոյթ չունէին: Արարքը պատահած է նախկին վարչապետ Հարիրիի սպանութեան Բ. տարելիցի նախօրեակին:

ՍԱՐՔՈԶԻ Պէրլին գացած էր Փետր. 12ին, ընկերակից ունենալով Ալէն Ժիւփէն: Ա. Մերքէլի հետ իր հանդիպումին առեն պարզած է իր տրամադրութիւնները, շեշտելով թէ Ֆրանսական նախագահութեան թեկնածու մը չի կրնար գերմանական ընտրութիւնը ունենալ: Ինք կ'ուզէ Ֆրանսացիներու առաւելագոյն թիւը համախմբել իր ծրագրին շուրջ: "Խմբակի մը, մէկ ընտանիքի մը կամ աղանդի մը նախագահը պիտի չըլլամ: Կ'ուզեմ ազգային միասնականութեան, ազգային հաշտութեան նախագահն ըլլալ" կ'ըսէ:

ՊՈՒՏԻՆ առաջարկած է Սաուտի Արաբիոյ որ Ռուսաստան օգնէ իրեն զարգացնելու համար հիւլէական ուժի իր թէքնիքը: Ռուսաստան կ'ուզէ ամրապընդել զինուորական եւ ուժանիւթի յարաբերութիւնները շրջանին հետ: Իր կարգին Ապտալլա Թագաւորն ալ ողջունած է Պուտինը որպէս "խաղաղութեան եւ արդարութեան անձ մը": Ամէնէն բարձր շքանշանով ալ պատուած է Ռուսաստանի նախագահը:

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՖՐԱՆՍԱՆ ՏԱԿԱՒԻՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱ՞Յ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Նախորդով նշուած երեք «պաշտօնական» դաւանանքներէն զատ միւս բոլորը պարտաւոր էին մասնաւոր եւ առանձին-առանձին արտօնութիւն ստանալու աղօթատեղի հիմնելու, եւ պաշտամունք կարենալ կատարելու համար: Ինչպէս եղած է պարագան Փարիզի եւ Մարսէյլի Հայ առաքելական մատուռներուն: Մկրտիչ Փորթուգալեանի Մարսէյլի մէջ հրատարակած ԱՐՄԵՆԻԱ շաբաթաթերթին 1885 Յուլիս 27 թիւին մէջ հրատարակուած «Ազգային նախանձախնդրութիւն» խորագրուած խմբագրական յօդուածէն կ'իմանանք թէ հազար ու մէկ մանուածապատ դիմումներէ յետոյ, կրօնից նախարարը արտօներ է Մարսէյլի Հայոց մատրան բացումը, պայմանաւ որ հոն պաշտամունքը կատարուի միայն... յունարէն լեզուով: Ու Փորթուգալեան կը մեղադրէ Հայերը որ բաւարար չեն ճանցուցած իրենք զիրենք որպէս հին մշակոյթի տէր ժողովուրդ, եւս առաւել սեփական ծէս ու ծիսական լեզու ունեցող: Անշուշտ, մարդիկ կ'ենթարկուին նոբարար գործողութիւններու նախարարին այդ թիւր հրամանագիրը ուղղելու համար:

Պետութեան հակակշռին ենթակայ կրօնքներու պետութենէն կերակրուող պաշտօնեաները անշուշտ վարչակարգին թմբուկը պիտի զարնէին: 1870ին, Փարիզի Կոմունայի օրերուն, տեղւոյն արքեպիսկոպոսը՝ Մոնսենյէօր Տարպուա կարմիրներուն կողմէ կը գնդակահարուէր: Ֆրանսական Գ. Հանրապետութեան հռչակաւոր կրթական նախարար Ժիւլ Ֆերրի կը հաստատէր հանրապետական ձրի, պարտադիր եւ մանաւանդ աշխարհիկ «լաիք» նախակրթութիւնը, դուռ բանալով համատարած գրաճանաչութեան, ինչ որ կղերականներուն ձեռքէն «կը խլէր» իրենց գործունէութեան մէկ կարեւոր մասը: Հետզհետէ կ'ուժեղանային ընկերվարականները, արմատականները: Ազատ-որմնադիրներու ազդեցութիւնը կը զօրանար կառավարական շրջանակներու մէջ: ԺԹ. դարու վերջաւորութեան, Ֆրանսայի հանրային կարծիքը երկու հակոտնեայ ճակատներու բաժնուեցաւ, հրեայ քափիթէն Տրէյֆիւսի դէմ լարուած ամբաստանութեամբ: 1902ի ընտրութիւններէն յաղթական ելաւ Ձախերու համախմբումը: Արդէն 1901 Յուլիս 2ի օրէնքը թոյլ կու տար ազատօրէն հիմնել ընկերակցութիւններ (ասոսիասիոն) որոնց դաշտէն դուրս կը մնային կրօնականները: Այդ խիստ պատճառաւ լատին եկեղեցին ամբողջութեամբ օժանդակեց աջակողմեաններուն, 1902ի ընտրութիւններուն. սակայն ասոնք պարտուեցան: Այլեւս յայտնի էր որ պետութիւն-կրօնք խզումը անխուսափելի էր: Վարչապետ դարձաւ Էմիլ Գոմպ, նախկին ժառանգաւոր, այժմ առաջին դիրքի հակակղերական դարձած: Սա 1903էն սկսեալ գոցել տուաւ կրօնական միաբանութիւններուն դպրոցները: Եւ շատ էին անոնք, թիւով 3000: Յետոյ 1904 Յուլիս 7ի օրէնքը անոնց բացէ ի բաց արգիլեց Ֆրանսայի մէջ կեցութիւնը: Առանց պապական նուիրակին համաձայնութեան, կառավարութիւնը թեմական եպիսկոպոսներ նշանակեց, որոնք բնականաբար չստացան կանոնական օծում, եւ շատ մը թեմեր թափուր մնացին: 1903ին Պիոս Ժ. յաջորդած էր Լեւոն ԺԳ. պապին: «Դիւանագիտական» միջադէպեր սրեցին Վատիկանի հետ յարաբերութիւնները որոնք ի վերջոյ խզուեցան 1904 Մայիս 30ին:

1905 Դեկտեմբեր 9ին քուէարկուեցաւ «եկեղեցիները» պետութենէն անջատող օրէնքը: Բողոքականները եւ Հրեաները դիւրաւ ընդունեցան որոշումը, նախընտրելով ազատ ըլլալ պետութեան երբեմն նեղիչ հակակշիռէն: Նոր օրէնքը «չէր ճանչնար ու չէր դրամաւորեր ոչ մէկ կրօնք»: Անոնք կը կորսնցնէին ոչ-արհամարհելի եկամուտներ, ի մասնաւորի եկեղեցականներուն տրուած ռոճիկները: Պապը չընդունեց օրէնքին պարտադրած կրօնական ընկերակցութիւններուն կազմութիւնը, ի մասնաւորի եկեղեցական կալուածներու հարցով: Ասոր իբրեւ հետեւանք, ուղղակի պետական սեփականութիւն դարձած թեմական մայր եկեղեցիները, եւ քաղաքներու ու գիւղապետութիւններու սեփականութիւն դարձող մինչ այդ կառուցուած բոլոր ծխական եկեղեցիները տրամադրուեցան եկեղեցիին եւ օրէնքով պաշտամունքը նկատուեցաւ հանրային հաւաքոյթ:

19920էն յետոյ որոշ մերձեցում տեղի ունեցաւ Վատիկանի հետ, որուն հետ դարձեալ հաստատուեցան դիւանագիտական յարաբերութիւններ: Տարակերպաբար (Փարատոքսալըման) 1905ի օրէնքը աւելցուց Վատիկանի ազդեցութիւնը Ֆրանսայի կաթողիկէ եկեղեցիին վրայ, վերջ դնելով դարեր տեւած Կալլիքանիզմին, մասնայատկութեան:

1940–44 տարիներուն երբ գերմանական գրաւման տակ մառեշալ Փեթէնի կառավարութիւնը կ'իշխէր, կաթողիկէ նուիրապետութեան մէկ մասը գրեթէ բացէ ի բաց իր համակրութիւնը յայտնեց այդ վարչակարգին: Եւ հարկ եղաւ 1944ին նոր նշանակուած պապական նուիրակ կարդինալ Ռոնքալլիի (ապագայ Յովհաննէս ԻԳ. պապի) ամբողջ դիւանագիտութիւնը որ լարուած կացութիւնը դարմանուի (ան տասնեակ մը եպիսկոպոսներու հրաժարականը ձեռք ձգեց եւ դիմադրական նկատուած Թուլուզի արքեպիսկոպոս Մոսենյէօր Կարոնին կարդինալութեան բարձրացնել տուաւ):

Ծանօթ են բոլորիս 1962էն 66 գումարուած Վատիկանի Բ. ժողովին արդիւնքները որոնք այդ մեծ եկեղեցին արդիականացուցին, Վատիկանի վարչութեան եւ նուիրապետութեան վրայ նստած դարաւոր սովորամոլութիւններն ու փոշին թօթափելով: Բայց շատ մը նորարարութիւններ ընդունելի չեղան աւանդապահ մէկ հատուածին որ Մոնսենյէօր Լըֆէվրի գլխաւորութեամբ հասաւ գրեթէ խզման կէտին:

* * *

Աշխարհի որ մէկ անկիւնն ալ երթանք, պիտի տեսնենք թէ գիւղական շրջանակներու մէջ է որ աւանդութիւնները, կրօնքն ու հաւատքը ուժեղ եղած են: Գիւղական հաւաքականութիւնը փոքր է, ուր մարդիկ բոլորն ալ զիրար կը ճանչնան եւ ուր մանաւանդ անցեալին ընդհանուր հոսանքէն դուրս գալ դժուար էր: Հոն է որ Ֆրանսայի լատին եկեղեցին ամուր պահեց իր ազդեցութիւնը: Քաղաքային կեանքի մէջ մարդը կը ձուլուէր, կը դառնար աւելի անանուն. եւ հոս հետզհետէ կրօնքը կորսնցուց իր ազդեցութիւնը: Մայիս 1968ին համայն արեւմտեան Եւրոպան յուզող յեղափոխութիւնը, բարքերու փոփոխութեան մէջ թերեւս աւելի խորունկ հետքեր ձգեց, քան՝ 1789ի Ֆրանսական յեղափոխութիւնը: «Արգիլելը արգիլուած է»ի կարգախօսը գրեթէ ոչնչացուց մարդոց հաւաքական կեանքը հունաւորող տեղանիշները (ռըփէր) այդ թուականէն երիտասարդ, այժմ հասուն տարիքի հասած սերունդին մէջ: Երբ ասոնք չունէին այլեւս կրօնաբարոյական ուղղութիւն, ի՞նչ կրնային փոխանցել իրենց զաւակներուն, այժմու երիտասարդութեն:

Ֆրանսական լրասփիւռներուն, մանաւանդ հեռատեսիլի կայաններու վիճարկումի հաղորդումներուն մշտական ներկայութիւն է, կրօնական զգացումներու, «Աստուծոյ հաւատալ – չհաւատալ»ու հարցը:

Հարիւր տարի առաջ, եկեղեցին պետութենէն բաժնուած օրերուն Ֆրանսա ունէր 38 միլիոն բնակիչ, որուն 95 տոկոսը ունէր տեղական ծագում: Միւս հինգ տոկոսն ալ լատին ցեղէ՝ Իտալացիներ եւ Սպանացիներ, որով կրօնական տեսակէտ միաձոյլ էր: Շատ քիչ էին անոնք որոնք երախայ չէին մկրտեր, կրօնական պսակ չունէին եւ անկրօնք, «քաղաքացիական» թաղում կ'ունենային: Նոյնիսկ կրօնքի մօտ չեղողները այդ ծիսակատարութիւններէն չէին խուսափեր: Այսօրուան Ֆրանսան կը հաշուէ 60 միլիոնէ աւելի բնակիչ: Ընդունուած արժեւորում է որ ասոր 38–40 տոկոսը միայն բուն «Ֆրանսական ծագում» ունի: Մնացեալը Ի. դարուն ներգաղթողներու (Իտալացի, Սպանացի, Փորթուգալցի, Ռուս, Յոյն, Հայ, Հրեայ ու Մաղրէպցի եւ Ափրիկեցի) շառաւիղներն են, որոնց մէկ կարեւոր մասն ալ խառնուելով, խնամիանալով տեղացի տարրերու հետ, կը կազմէ այսօրուան «Ֆրանսացին»: Ֆրանսան փարատոքսներու երկիր է: Ֆրանսական բոլոր հանրապետական վարչակարգերը 1791էն մինչեւ այսօր երկիրը «մի եւ անբաժանելի» յայտարարելով կամաւոր կերպով չփոթած, նոյնացուցած են ազգութիւն եւ քաղաքացիութիւն սահմանումները: Ձուլման կաթսայ եւ հարթիչ գլան հանդիսացած է մասնաւորաբար Ժիւլ Ֆերրիի հանրապետական լաիք դպրոցը որ նպաստած է գաւառաբարբառներու հետզհետէ անհետացումով, գաւառական բարքերն ու սովորութիւնները տկարացնելու: Հետզհետէ քաղաք փոխադրուելով, գիւղացին դարձած է աւելի «Ֆրանսացի»: Փարատոքս դրեցինք քիչ վերը: Երբ Ֆրանսական պետութիւնը կը պայքարի որեւէ գաւառի ինքնավար ձգտումին դէմ (Քորսիքացի, Պասք, Պրըթոն, եւ այլն), 1918ին Ֆրանսայի վերադարձած Ալզասի եւ Լոռէնի երեք նահանգներուն մէջ ի զօրու կը պահէ 1801ի Գոնքորտայի տրամադրութիւնները: Զարմանալի է Ֆրանսա նաեւ անով որ հակառակ քրիստոնէութեան չեշտակի անկումին, մասնաւոր դպրոցները – որոնք գրեթէ բոլորն ալ կրօնական հակում ունին, ի մասնաւորի կաթողիկէ – աշակերտ կը մերժեն: Այսօր պետական շրջանակները, թէ կուսակցական հոսանքները կ'ընդվզին համայնքայնութեան (քոմմիւնոթարիզմ) և կրօնական խստապահութեան (ֆոնտամանթալիզմ) դէմ: Հարկ է խոստովանիլ թէ այդ խստապահութիւնը որ պահ մը քրիստոնեաներու մօտ Մոնսենյէօր Լըֆէվրով կը մարմնաւորուէր, մարեցաւ անցաւ: Եւ Հրեաներն ու Իսլամներն են որ թէ՛ արտաքին նշաններով եւ թէ գործադրութեամբ, (տօնական օրէնքն պահելով ու հալալ եւ քաշէր ուտեստի խանութներով այդ ֆոնտամանթալիզմը կ'ապրեցնեն):

Լրասփիւռները կը սիրեն հարցախոյզներ հրապարակել, գիտնալու համար կրօնքներու ազդեցութիւնը բնակչութեան վրայ: Ըստ վերջիններուն, 64 տոկոսը «Աստուծոյ կը հաւատայ»: Ո՞ր աստուծոյ. Իսլամներուն Ալլահի՞ն. Հրեաներու Եհովայի՞ն, թէ Յիսուս Քրիստոսի: Իսկ բնակչութեան 51 տոկոսը միայն ինքզինք կը դաւանի հռոմէական կաթողիկէ (1990ին՝ 60 տոկոսը): 1974ին ծնող երախաներու 72 տոկոսը կը մկրտուէր. 1990ին միայն 61 տոկոսը, այժմ հազիւ 50ը: Կոչումներու թիւը իջած է նուազագոյնի. 2005ին ամբողջ երկրին մէջ 97 քահանայական ձեռնադրութիւն կատարուած է, որովհետեւ չքացած են գիւղացի բազմազաւակ ընտանիքները որոնք առենին կը «մատակարարէին» կոչումները: Երեսուն տարուան ընթացքին քահանաներու թիւը իջած է 33.500էն 19.800ի, եւ Ֆրանսա քահանայ «կը ներածէ» Լեհաստանէն կամ Ափրիկէի ֆրանսախօս երկիրներէն: Ըստ Ֆրանսայի եպիսկոպոսներու խորհուրդի աւեալներուն այդ եկեղեցւոյ անդամներուն 11 տոկոսը փրաքթիքան է տակաւին, այսինքն լատին եկեղեցւոյ յանձնարարելիները եւ հրաժարելիները գործադրող. անոնց մաս կը կազմէ կիրակնօրեայ պատարագին ներկայ գտնուելու բարոյական ստիպողութիւնը:

Ըսել է տակաւին Ֆրանսայի մէջ կանոնաւոր կերպով շուրջ 3–3.5 միլիոն մարդ ամէն Կիրակի եկեղեցի կը յաճախէ, կը հաղորդուի ընդհանրապէս:

Բողոքականները մօտ երկու միլիոն են՝ բաժնուած՝ լուտերական, կալվինական եւ մկրտչական ճիւղերու: Որքան ալ աշխոյժ փոքրամասնութիւն են, անոնք ալ կը տառապին որոշ թուլցումէ, եւ կոչումներու պակասէն, թէեւ կիներ եւս կրնան հիմա հովուական պաշտօնի կոչուիլ:

Ֆրանսայի մէջ յունադաւան-ուղղափառները անցեալին ներգաղթող ռուս, յոյն, ռումէն եւ այլն, շառաւիղներն են. ազգային պատկանելիութիւնները յաղթահարելով, յաջողած են Ֆրանսայի օրթոտոքս եկեղեցի մը կազմել, ժառանգաւորաց վարժարանով, հաւատացեալներու աշխոյժ կորիզներով. շատ մը քաղաքներու մէջ եկեղեցիներ կառուցած են ուր պաշտամունքը կը կատարուի հերթով՝ յունարէն, ֆրանսերէն եւ սլավոներէն. յաջողած են բնիկ Ֆրանսացիներ ալ ներգրաւել, եւ իրենց թիւը կը գնահատուի 6էն 800 հազար:

* * *

Մեր յօդուածին խորագիրը կը մղէր արդեօք հարց տալու թէ քրիստոնեա՞յ է տակաւին ֆրանսահայութիւնը: Եւ եթէ այո՛, ո՞րքանով: Ջանանք վայրկեան մը որպէս բաղդատութեան եզր առնել լատին եկեղեցւոյ տուեալները: Ոչ թէ համեստութիւնը, այլ իրատեսութիւնը ունենանք 4-5 հարիւր հազարի ենթադրեալ թիւերը կոտրակելու 6, 7 կամ 8ով, տակաւին հայօրէն ապրողներով: Կ'ունենանք 60էն 80000ի հայութիւն մը: Եթէ Ֆրանսացիներուն պէս ասոնց 10 տոկոսը ամէն Կիրակի եկեղեցի երթալու բարոյական պարտականութիւնը զգար, ապա մենք իւրաքանչիւր Կիրակի մեր աղօթարանները պիտի լեցնէինք 6էն 8000 հաւատացեալներով:

Ցաւալի իրականութիւնն այն է որ մեր երեք յարանուանութիւններուն բոլոր աղօթատեղիները ի մի գումարելով, այդպիսի թիւ հազիւ

ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ

ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԲՆԱԳԱՒԱՌՆԵՐԸ

Գիտակցութենէ մինչեւ յուզումները, ուղեղային ձեւառութենէ (plasticité) մինչեւ մտային ծերութիւն, գծապատկերներու տեսութենէն մինչեւ նմանական մտածում երկարող նորանոր բնագաւառներու նուաճումին ընդմէջէն, նոր տեսութիւններու եւ նոր հեղինակներու երեւումով, հոգեբանութիւնը թերեւս իր պատմութեան մէջ նոր էջ մը բանալու ուղին բռնած է:

Որո՞ւ մտքէն կ՚անցնէր 101 տարի առաջ, թէ հոգեվերլուծումը Ի. դարու հոգեբանութեան մէջ այսքան կարեւոր տեղ պիտի գրաւէր: 1906ին, յիսնամեայ Զիկմունտ Ֆրոյտ, կը հրատարակէր իր տեսութիւնը մանկական սեռաբանութեան շուրջ: Այսպէսով, առաջին անգամ ըլլալով հոգեվերլուծութիւնը, վիէննական շրջանակներէն դուրս արձագանգ կը գտնէր: 1905ին, Ալֆրէտ Պինէ, առաջին «խելացութեան հարցախոյզ»ը կը հնարէր. 1911ին է որ այս վերջինը պիտի վերածուէր «մտաւորական քանորդ» (quotient intellectuel)ի, իր աշխատութիւնը տեղի տալով անընդհատ հետազօտութիւններու եւ բանավէճերու: Իվան Փավլով իր Սէն Պետերսբուրգի աշխատանոցին մէջ, կը յաջողէր զանգակի ձայնով շուներուն լորձունքը հոսեցնել: Սակայն ոչ ոք կարող էր նախատեսել «վերաբերականութեան» (behaviorisme) գրաւելիք տեղը Ի. դարու հոգեբանութեան մէջ:

Դար մը յետոյ, նմանօրինակ ժամանակաշրջան մը վերապրելու տպաւորութիւնը ունինք: Ի՞նչպէս կռահել թէ ինչ պիտի ըլլայ նոր դիմագիծը հոգեբանութեան, ԻԱ. դարու սեմին: Մինչդեռ այս վերջինը արդէն ներկայ է, գուցէ սաղմնային վիճակով: Հետեւելով այսօրուան հոգեբանութեան կարգ մը նոր ձգտումներուն, կարելի է սահմանագծել մտային թէ հոգեկան վերջին գոյավիճակը:

Հոգեբանութեան ոլորտին մէջ երկար ժամանակ զանց առնուած «յուզումներ»ը այս գիտութեան ձգողութեան կեդրոններէն մէկը ըլլալ կը թուին: Ամէն ինչ 1980ի ըսկիզբները սկսաւ: Բազմաթիւ պըրպըտողներ, յուզումները նոր տեսանկիւնէ մը դիտելու աշխատանքին լծուեցան: Այլեւս վախը, ուրախութիւնը, անձկութիւնը, տխրութիւնը չեն նկատուիր իբրեւ ախտաբանական երեւոյթներ, ընդհակառակն օգտակար եւ անհրաժեշտ բաղկացուցիչներ՝ մտածումի գործառնութեան եւ որոշումներու յղացման գործընթացներուն մէջ: 1994ին, Անթոնիօ Տամազիօ իր «Տեքարթի սխալը» գործին մէջ, իր ուսումնասիրութեանց լոյսին տակ կը յայտնաբերէ որ յուզումները եւ մտածողութիւնը, աւանդական յուզում/տրամաբանութիւն սահմանափակ յարաբերութենէն շատ աւելի լայն եւ հարուստ կապեր կը սընուցանեն:

Ուրեմն յուզումները նորաձեւական երեւո՞յթ: Ո՛չ միայն... Նախ եւ առաջ, մարդկային արտաքինին վրայ ցարդ անգիտացուած քօղ մըն է որ կը վերնայ: Նոյնիսկ եթէ - յուզում – եզրը քիչ մը երկիմաստ թուի, ծանօթ է որ ան մեզ կ՚առաջնորդէ զգայուն հարցերու. ուրախութիւնը կամ տխրութիւնը, սէրը կամ ատելութիւնը, վախը եւ յանցագործութիւնը, ամօթը եւայլն... Ասոնք մեր առօրեայ կեանքի ամենամտերիմ բաղկացուցիչներն են որոնք ներկայիս հետազօտութեան հիմնական նիւթեր դարձած են: Ընկերաբաններն ու պատմաբանները չեն խաբուած, հոգեբաններէն առաջ նախաձեռնարկ ըլլալով ուսումնասիրելու վախին, ատելութեան կամ ամօթին դերը ընկերային կեանքի մէջ:

Տեսական հայեցակէտէ առնըւած, մարդուն զգացական խառնարանին նուաճումը, հոգեբանութեան ուրիշ բնագաւառներուն հետ անտիպ յարաբերութիւն մը կը ըստեղծէ: Անօթութիւն, ծարաւ, ցաւ, հաճոյքն եւ խորշանքի նման «նախնական յուզումներ»ու ուսումնասիրութեամբ, կարգ մը պըրպըտողներ մարդը կը տեղաւորեն իր արժանի տեղը կենդանի էակներու մեծ աշխարհին մէջ: Յուզումներու վերաքննութիւնը, միւս կողմէն մեզ կ՚առաջնորդէ մտածումի գործընթացին որոշ հանգրուաններուն, ինչպէս՝ որոշումը, գիտակցութիւնը, յիշողութիւնը եւլն.: Ուրկէ կը մեկնին չհաւէտ յայտնաբերումները որոնք կը հաստատեն կապերը մարմնին եւ ուղեղին, կեանքի եւ մտածողութեան օրէնքներուն միջեւ: Յուզումները, վերջապէս դեր կը խաղան մեր առօրեայ կեանքի կանոնաւորման, ինքնատիրապետութեան, մեր անձկութեանց, մեր երկչոտութեան, մեր վախերուն եւ մեր անձին հանդէպ ունեցած յարգանքին մէջ:

ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ (ԵՒ ԵՆԹԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ) ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Յուզումներու կողքին, գիտակցութեան բնագաւառին մէջ կատարուած պրպտումներն ալ տպաւորիչ թռիչք մը արձանագրեցին վերջին տասնըհինգ տարիներու ընթացքին: Ահաւասիկ գիտակցութիւնը որ յարութիւն կ՚առնէ Ի. դարու հոգեբանութեան մեծ հոսանքներ՝ հոգեվերլուծութեան եւ վերաբերականութեան քաւարաններէն:

Ըստ կարգ մը գիտնականներու, «նախնական գիտակցութիւն» հանելուկը լուծելու, այսինքն ցաւ, գոյն, համ, հոտի նման մեր առօրեայ կեանքը գունաւորող անձնական տպաւորութեանց գոյութեան պատճառը երեւան հանելու սեմին կը գտնուինք: Այսուհետեւ ընդունելի է այն վարկածը թէ գիտակցութիւնը գիտականօրէն կարելի է բացատրել: Անօգուտ եւ խաբէական արտաքին երեւոյթ մը ըլլալու տեղ, ան շրջապատի ընկալումը ապահովող եւ մեր գործունէութիւնը կառավարող կեդրոնական մտային պաշտօնը կը հանդիսանայ: Այս կերպով կարելի կ՚ըլլայ կամուրջ մը ստեղծել ջղագիտութեանց եւ անձնականութեան, մտային երեւոյթներու գիտական նուաճումին եւ անոնց «երեւութաբանական» մօտեցումին միջեւ: Արդարեւ, եթէ ընդունուած է որ «դիտումնաւորականութիւն» (intentionnalité) կամ «գիտակցութեան հոսանքը» մեր հոգեկան կեանքին մէջ գլխաւոր դերը կը կատարէ, օրինակն կը թուի իր տեղը վերադարձնել ապրուած փորձառութիւնը, իբր ուսումնասիրութեան նիւթ:

ՋՂԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ. ՈՒՂԵՂԱՅԻՆ ՁԵՒԱՌՈՒԹԻՒՆ

Այսուհետեւ դժուար է ժխտել թէ իւրաքանչիւր ուղեղ երրեակ բարդ շրջանի մը արտադրութիւնն է.

1. կենսաբանական յեղաշրջում, որ տեղի կ՚ունենայ քանի մը միլիոն տարիներու ընթացքին եւ ուղեղային հիմնական պաշտօնները կը կազմաւորէ,
2. մշակութային յեղաշրջում, որ տեղի կ՚ունենայ քանի մը դարերու ընթացքին եւ կը ձեւաւորէ իւրաքանչիւր ընկերութեան յատուկ մտային պատկերացումները,
3. անհատական յեղաշրջում, վերջապէս, որ քանի մը տասնեակ տարիներու հոլովոյթն է եւ որ իւրաքանչիւրին իւրայատուկ ուղեղը կը դարբնէ:

Իւրաքանչիւր ուղեղ, ուրեմն, վերոյիշեալ երեք բարեշրջումներու ժառանգորդն է: Ջղագիտութեանց զարգացումները այսպէսով ուղղութիւն կու տան այն տեսութեանց, ըստ որոնց մտածողութիւնը միմիայն ուղեղային տրամաբանութեան արտադրութիւնը չէ, բայց նաեւ ընկերային կառոյցներու եւ անձնական փորձառութեանց արտադրութիւնը: Մտածողութեան նոր շրջանը:

Մտածողական գիտութեանց առաջին փուլը կառուցուած է մանրատիպի մը վրայ ուր մտային պատկերացումները կը կազմուին տեղեկատուական ծրագրի մը շուրջ: Այս վերջինը կը կայանայ, տրամաբանական օրէնքներու համապատասխան, մէկզմէկու կապուած խորհրդանիշերու յաջորդականութեան մէջ: Ուրեմն մտածողականութեան դասական մանրատիպը մտածումը կ՚ենթադրէ հաշուի եզրերով, խորհրդանիշերու փոխյարաբերական պատկերացումով:

1980ական թուականներէն ի վեր երեւցաւ կապակցական մանրատիպը: Մտային պատկերացումները կ՚անհետանան, ջղաբջիջներու միջեւ գոյացած քիչ թէ շատ կայուն կապերու ի նպաստ: Ուրիշ խօսքով՝ ընկալել կամ սորվիլ կը նշանակէ ստեղծել կամ մղել ցանց մը: Այսօր, ծանօթութիւններու համակարգին մէջ նոր մօտեցում մը կը նկատուի: Գծապատկերներու տեսութիւնն է որ 1970ական թուականներուն երեւան ելած է եւ առիթ կ՚ընծայէ տարբեր մօտեցումի մը, ծանօթութիւններու համարկումին եւ դասաւորումին ուղղուած: Գծանկարը այն պատկերն է որ մատչելի կը դարձնէ խնդրոյ առարկայ նիւթը, շեշտելով իր յատուկ գիծերով:

Մտային նոր բնանկարը – Նոր հոգեբանութիւնը ուրիշ դաշտեր ալ կը պեղէ: Առօրեայ կեանքի հոգեբանութեան յայտնութիւնը, ժամանակակից անհատին զարգացումին հետ համերաշխ է. «մտածող անհատ»ը, իր անձնաւորութեան յարատեւ որոնումին մէջ, որ կը փորձէ կարգաւորել իր առօրեան, կիրարկելով շարունակաբար ինքնավերլուծումը, իր անձին կառավարումը եւ ուրիշներու հետ ունեցած փոխյարաբերութիւնները: Պէտք է մատնանշել նաեւ առողջութեան, առողջապահութեան, մարմնամարզի, արդարութեան եւ սպառումի հոգեբանութեանց զարգացումները:

Հոգեբանութիւնը նոր շրջանի մը սեմին կը գտնուի: Այսուհանդերձ իր նախորդներուն նման, անցեալի հետ իր կապը բոլորովին պիտի չխզէ: Իր նախորդներուն նման իր բոլոր ծիլերուն ծաղկմանը պիտի չթոյլատրէ:

Պատրաստեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՖ

Զատկի օրը կը մէկտեղուի: Ուրեմն մեր ժողովուրդի փրատիքաններու տոկոսը քանի՞ է ճիշդը: Այդ 60 – 80.000ին մէ՞կ, երկո՞ւ թէ երեք տոկոսը: Ո՞վ արդեօք կը ջանայ վերլուծել ասոր ինչո՛ւն եւ ի՛նչպէսը: Թեմական կառոյցի տեղադրման նախօրեակին, մեր սքեմաւոր թէ անսքեմ «ղեկավարները» աւելի հակած կը թուին ըլլալ աթոռներու բաժանման, քան՝ հիմնահարցերով այսպիսի «մանրուք»ներով զբաղելու: Ո՞վ պիտի ըլլայ ատենապետ, ատենադպիր կամ գանձապահ... մանաւանդ՝ առաջնորդ: Մեծ մայրըս, իր Ատափազարցիի թրքախառն բարբառով կ՚ըսէր – օղուլ հին քիրէմիտով նոր տուն չի շինուիր: Մօտիկ ապագան ցոյց կու տայ թէ անցնող 50–60 տարիներու յամեցած մտայնութիւններով մարդիկ ինչպէս նոր բան պիտի ստեղծե՞ն, կառուցանե՞ն: Թէ ոչ պիտի բաւականանանք պատարագի ատեն յիշատակելու «Թեմիս բարեխնամ առաջնորդ զՏէր... եպիսկոպոսը»:

Ս. Պ.

Մարսէյլ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Փարիզ հասնելուս, խիստ անհանգիստ գիշեր մը անցուցի. կը կարծէի թէ դեռ փոթորիկին վերիվայրութիւններուն կամ երկաթուղւոյն շարժումներուն մէջ կը տատանիմ. հազի՛ւ թէ առտուան դէմ քունս տանելու վրայ էր, երբ սենեակիս դուռը ուժգին կերպով մէկը եկաւ բախել, "Թորգոմ դուռդ բաց" պոռալով: Կէս քուն, կէս արթուն, ելայ բացի. տոքթ. Սանճաքճեանն էր եկողը, որ գալս իմանալով անհամբերած էր իր նշանածին լուրերը առնելու:

Իսկոյն պատմեցի տեղի ունեցած բաները. Հայ տէրտէրին ճարպիկութիւնը, զոր լսելով շա՛տ գոհ մնաց, զի Մանչեսթըր երթալու տաղտուկէն կ՚ազատէր. երեսներս շափ շուփ համբուրեց եւ ելաւ գնաց:

Քանի մը օր յետոյ տոքթ. Սանճաքճեան Մարսէյլէն կը ստանար հեռագիր մը, որ Օր. Գաբրիէլեանին ողջամբ հասնիլը կ՚աւետէր. Սանճաքճեան չորս ոտքով կ՚աճապարէր, կը վազէր կ՚իջնար Մարսէյլ, ուր կը կատարուէր իր ամուսնութիւնը. ամուսնութիւն մը շա՛տ խորհրդաւոր, որ կէս դար վերջը պիտի ծընէր Փրանսայի արդի փառաւոր հայ եկեղեցին: "Խորհուրդ մարդկան, կամք Աստուծոյ":

Եւ ի՞նչ էր պատահած: Մտիկ ընենք:

Օր. Գաբրիէլեանը Մարսէյլ բերող շոգենաւը երբ քարափին կը մօտենայ, տոքթ. Սանճաքճեան, որ արդէն հոս հասած էր, շոգենաւ կը բարձրանայ, կ՚ողջունէ իր նշանածը, կը համբուրէ Տէր Սահակ Հօր ձեռքը, եւ կ՚իջեցնէ զանոնք շոգենաւէն, պանդոկ մը տանելու համար:

Շոգենաւին եկած ժամանակը, քարափին վրայ կը խռնուէր հետաքրքիր ժողովուրդը, որոնց մէջ պատահաբար կը գտնուէին Հայեր. ասոնց ուշադրութեան առարկայ կ՚ըլլայ քահանան իր եկեղեցական հագուստով. կը մօտենան իրեն, կը հարցափորձեն զինքը ու կ՚ուզեն գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար Մարսէյլ կ՚ելլար:

Քահանան տեղն ու տեղը կը պատմէ ամէն բան, ու կը յարէ նաեւ թէ օթէլի մը մէջ պիտի պսակէ տոքթ. Սանճաքճեանը իր նշանածին՝ Օր. Գաբրիէլեանին հետ, ըստ օրէնի եւ Ազգ. Պատրիարքարանէն տրուած հրամանագրին համաձայն:

(Շար. 164)

arménie mon amie

AGENDA

PARADJ ANOV LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne

Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

⁂

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

⁂

LA NOUVELLE DJOULFA
A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

⁂

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

⁂

EXPOSITION SARIAN
A ISSY

Du 1er février au 31 mars
au Musée français de la Carte à jouer
16 rue Auguste Gervais —
Issy-les-Moulineaux

⁂

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

⁂

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Ձեզի հետ կը ժամադրուի
յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ"
հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի նորակառոյց
Մշակոյթի կեդրոնին մէջ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ *ժամը 9ին:*
Ձկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոն Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն մերոյ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
Պատարագ՝ *ժամը 17ին:*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱԲԷԼ ՔՀՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ–
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15,
ժամը 20·30ին

Նիւթ՝
1946 ԹՈՒԱԿԱՆ
ՓԱՐԻԶ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ
փարիզահայ մշակութային եռուզեռը
կը ներկայացնէ՝
Կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Կազմակերպութիւնը (Աղքատախնամ) շնորհակալութեամբ ստացած է 2006 Յունուարէն Դեկտեմբեր, հետեւեալ նուէրները.–

Տէր եւ Տիկին Արթիւր Գասպարեան 200 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժագ Գասպարեան 200, Տիկին Ժոզէֆին Գասպարեան 40, Պ. Ռաուլ Գազանճեան 150, Պ. Լեւոն Քէպապճեան 100, Պ. Փիէր Քէօսէեան 18, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան 300, Պ. Ժան-Փիէր Քիպարեան 240, Տիկին Ալիտա Քիլիմլի 50, Պ. Արամ-Ալէն Քիլիմլի 100, Օր. Անի Լորօ 20, Պ. Շարլ Մարտինեան 80, Պ. Լեւոն Մատիկեան 18, Օր. Մարի Մկրտիչեան 150, Պ. Խաչար-Լեւոն Մուրատեան 150, Տիկին Ռոզա Նալպանտեան 48, Պ. Ժան-Մարք Ներիէք 444, Տէր եւ Տիկին Ֆրանքօ Փասթորէ 40 Եւրօ:

(Շար.)

Informations artistiques

Bibliothèque Faidherbe
18-20 rue Faidherbe, 75011 Paris

LES ARMENIENS DE PARIS

Une vingtaine de photographies de Krikor Djololian retraçant la vie quotidienne de la communauté arménienne de Paris. Né en 1897, Krikor Djololian sera arrêté et déporté après 1915. Il vivra ensuite à Constantinople avant de venir s'installer en France à partir de 1922 où il commencera la photographie. Témoin privilégié de la vie de la communauté arménienne de Paris, il en immortalisera les plus grands personnages, comme les événements les plus marquants: funérailles du R.P. Komitas, visite de Franz Werfel, ou même de Charles Aznavour à l'âge de 4 ans.

Exposition jusqu'à fin février.

⁂

Conférence
de Claude MUTAFIAN
Samedi 24 févirer à 15 heures

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau
pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL
POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition
Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաշանի "Հ. Իսահակեան" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Վ. Գարաօղլանեան 50 Եւրօ, Տիկին Ս. Թուֆանեան 25, Տէր եւ Տիկին Ռէ 35, Օր. Ժագլին Կամիէ 100, Տիկին Ժոզէթ Մալթրէ 10:

□

POUR L'EXPOSITION
AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s
N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007
à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : **cbaf@wanadoo.fr** ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15

JEUDI
15 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.643 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21.643

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Տինքի կինն ու զաւակները, եղբայրը, իրենց փաստաբաններուն ընկերակցութեամբ Փետր. 12ին ներկայացած են Պոլսոյ արդարութեան, պատասխանելու կարգ մը հարցումներու: Անոնք դատախազութեան տրուած աղերսագրով մը բողոք յայտնած են պատկան իշխանութիւններու դէմ որոնք ոչ մէկ միջոցի դիմած են Հ. Տինքը պաշտպանելու համար:

Միւս կողմէ, "Ակօս"ի խմբագրութիւնը կը շարունակէ սպառնական խմակներ ստանալ: Ապահովութեան ուժերը ըստուգած են անոնցմէ մէկուն հեղինակը, Կեսարիայէն, դայն հարցաքննած: Քաղաքին ապահովութեան, տնօրէնը ըսած է թէ Կեսարիան զգայուն գօտի է, որովհետեւ ունի հայկական եկեղեցի մը ու իրենք չեն ուզեր որ ժխտական որեւէ բան պատահի:

Կեսարիոյ հարցաքննութիւնը աննշան մէկ հատուածը կը ներկայացնէ հակահայ այն մթնոլորտին որ օրէ օր կը շեշտուի Թուրքիոյ մէջ: Ան ազատամիտ ու մտահոգ լրագրողներու յօդուածներուն ալ նիւթ կը կազմէ, արդարացնելով յակատպէս Պոլսոյ հայ համայնքին մասին մտահոգութիւնները:

Այդ լրագրողներէն, օրինակ՝ Կիւլայ Կէօքթիւրք վերջերս «Պուկիւն»ի մէջ անդրադարձած էր ազգայնամոլ խումբերու քիչ մը ամէն անկիւնի մէջ յայտնութեան, սարսափելի զուգահեռ մը դծելով անոնց ու իթթիհատական ոգիին ու աւանդութեան միջեւ: Ան կ'ըսէր թէ ազգայնամոլական շրջանակներ կը ստեղծեն «Օ. Սամասթներու արտադրութեան կեդրոն». այդ մարդիկը կը ներկայանան «Թուրք ծնողքի զաւակ, անարատ եւ զուտ Թրքական արիւնի տէր»: Անոնց հիմնած ազգայնական ուժերու խմբակները Անատոլուի զանազան քաղաքներուն մէջ կը բազմանան ներկայիս. անոնք երդումի արարողութիւններ կը կազմակերպեն, «աշխարհական քաղաքազօրքեր» կը կազմեն, ինչ որ լրագրողուհին առնուազն չափազանցուած համարած է. բայց փաստացի տեսնելով, լսելով անոնց ըսածները, սպառնալիքները, հարց կու տայ. «Բայց, ի՞նչ տեսակ երկրի մը մէջ կ'ապրինք մենք»: Կը յիշեցնէ թէ մէկ կողմէն քաղաքակիրթ աշխարհին մօտենալու բարեփոխումներ կ'ըլլան, միւս կողմէ զինեալ արմատականներ քաղաքազօրք կը հիմնեն «Իթթիհատ եւ Թերաքքիի ոգիով եւ աւանդութեամբ»:

«Ռատիքալ»ի լրագրողներէն Ա. Խօյմէն ալ կը շեշտէ նոյն երեւոյթը: Փետր. 13ի իր գրութեան մէջ կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ մէջ քրիստոնեաներու հետ որոշ հեռաւորութիւն պահելու կոչերը կ'աւելնան, այն արդարացումով որ զինադադարի շրջանին անոնք հրճուած են երկրին գրաւումը տեսնելով, ուստի ապահովութիւն չեն ներշնչեր: Խօյմէն «անհասկընալի» կ'որակէ տրուած արդարացումը, շեշտելով թէ այսօրուան Թուրքիան համեմատելի չէ 1918ի Օսմանեան կայսրութեան հետ:

Նոյն թերթին նոյն օրուան խմբագրականի սիւնակին մէջ Ի. Պէրքան կ'անդրադառնար Հ. Տինքի սպանութեան անելի յանգած հետաքննութեան ընթացքին: Գտնուած է ոճրագործը, զինք դրդողը, բուն դրդողը, բայց անոր ալ ետին կազմակերպուած կացութիւն մը կայ ու առայժմ հետաքննութիւնը այդ կէտին վրայ կասած է: Պատճառը այն է որ դրդող երկրորդ գօտին ենթական՝ է. Թունճէլ կը յամառի լուռ մնալ. իսկ ատիկա կը զօրացնէ կասկածները թէ ըսպանութիւնը «կազմակերպուած ահաբեկչութեան արարք» էր:

Ի. Պէրքան այդ շրջանակներուն կայքէջերուն ակնարկելով կ'ըսէ թէ անոնց կարգին է մէկը որ «սպաննելու յարմարագոյն թեկնածուներու» ցանկ մը տուած է, գլխաւոր տեղը իր անունը զետեղելով: Այդ տարրերուն գործածած լեզուն լեցուն է պատերազմի ու զինուորական բառամթերքով մը, ինչ որ լրագրողը ամէնէն կարեւոր կէտը կը նկատէ ու կ'եզրակացնէ. «Ասոնք են հիմնաքարերը այն մթնոլորտին որ կը ստեղծէ ահաբեկչութիւնը եւ որ սպաննեց Հրանդը»:

Հ. Տինքի ոճիրը, յատկապէս հետաքննութեան հարցականներ ստեղծող պարագաները կը շարունակեն կարեւոր տեղ գրաւել Թրքական թերթերու մէջ: Նորագոյն տուեալները կը վերաբերէին սպանութեան թելադրիչ համարուած Ե. Հայալի քրէական անցեալին: Ան 1998էն, իր դպրոցական շրջանէն սկսեալ բռնութեան բազմաթիւ արարքներ գործած, բայց ամէն անգամուն պատժուելէ փրկուած է: Այդ արարքներուն մէջ կան ուսուցիչի խոշտանգում, գումարներու կափում, ռմբահարում, եւլն.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Փետր. 17ին Փարիզ կը ժամանէ պաշտօնական այցով: Ծրագրուած են հանդիպումներ Նախագահ Ժ. Շիրաքի, վարչապետին, Ծերակոյտի նախագահին հետ: Կը քննարկուին տընտեսական եւ քաղաքական գործակցութեան հարցեր, Ղարաբաղի հակամարտութեան ներկայի փուլը, շրջանային խնդիրներ: Ռ. Քոչարեան ներկայ կ'ըլլայ Լուվրի թանգարանին «Արմէնիա Սաքրա» ցուցահանդէսին բացումին, կ'այցելէ Այվազովսկիի, Հայաստանի մայրաքաղաքներուն ցուցահանդէսները:

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ

Արտաքին գործերու Նախարար Վ. Օսկանեան Փետր. 10ին մասնակցած է Միւնիխի մէջ գումարուած ապահովութեան քաղաքականութեան 43րդ համաժողովին: Այդ ընթացքին Նախարարը հանդիպում ունեցած է Վրաստանի իր պաշտօնակիցին հետ, քննելով փոխյարաբերութիւններու ներկայի մակարդակը, շրջանի հակամարտութիւններուն վերաբերեալ երկու երկիրներուն մօտեցումները, եւլն.: Վ. Օսկանեան տեսակցած է նաեւ Գերմանիոյ արտաքին գործերու Նախարարութեան, քաղաքական տնօրէն Մ. Շէֆէրի հետ: Փետր. 11ին անցած է Քէօլն, հանդիպում ունեցած հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ Քիւրտիստանի տեղեկատուական կեդրոնի ներկայացուցիչին յայտարարած է թէ Փարիզի մէջ 14 Քիւրտի ձերբակալութեամբ աւարտած գործողութիւնը ԱՄՆ-ու եւ Թուրքիոյ թելադրանքով եւ հակահաբեկչական դատախազներու նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է: Ըսած է թէ կը հաւատայ որ այդ 14 անձերը մօտ ատենէն ազատ կ'արձակուին, «քանի որ իրենց թղթածրարները պարապ են»: Քրտական Խօզկիւր Փոլիթիքա թերթին (Փետ. 14) տեղեկատուութեան համաձայն, այդ խումբէն ոմանց Ֆրանսայի լրտեսական ցանցին մատնիչները ըլլալու մասին լուրերը հերքուած են նոյն ցանցին պատասխանատուներուն կողմէ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը Ե. Օլմերթ Անգարա կ'երթար Փետր. 14ին: Այցին գլխաւոր նպատակներէն էր Թուրքիոյ ըսել թէ որպէս շրջանի կարեւոր պետութիւններէն մէկը, տարհամոզէ Իրանը իր հիւլէական ծրագիրներէն: Նաեւ հրաժարեցնէ զայն Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ Հեզպոլլային ու Համասին զօրակցելու քաղաքականութենէն: Ասոնց փոխարէն, կը սպասուէր որ Օլմերթ ապահովութիւն տայ Անգարայի որ Իսրայէլ եւ ԱՄՆ-ու հրէական լոպին ջանք պիտի չխնայեն Ցեղասպանութեան բանաձեւին արգելք ըլլալու համար:

ԻՐԱՆԻ հարաւ – արեւելեան շրջանը՝ Սիսթան – Պալուճիստանի կեդրոնավայրը՝ Զահետան ոճրափորձ մը գործուած է Փետր. 14ի վաղ առաւօտեան: Հանրակառք մը պայթած է եւ 18 հոգի մեռած է: Կ'ըսուէր թէ զոհերը բանակի անձնակազմին մաս կը կազմէին:

ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ մօտ, Փետր. 13ին գործուած կրկնակ ոճրափորձերը երկու հանրակառքերու դէմ 3 մեռեալ եւ մօտ 20 վիրաւոր պատճառած են, մինչ սկիզբը նախ 9, ապա 12 մեռեալի խօսք կար: Դէպքը պատահած էր Ռ. Հարիրիի ըսպանութեան Բ. տարելիցի ոգեկոչման արարողութեան նախօրեակին: Ցարդ, Լիբանան գործուած ահաբեկչական արարքները յատուկ թիրախներ ունէին, ընդհանրապէս Սուրիոյ ընդդիմադիր քաղաքական դէմքերու դէմ, իսկ այս անգամ «կոյր» արարք մըն էր պարզ քաղաքացիներու դէմ եւ վախ կայ որ երկիրը «իրաքանայ»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ հարստութեան տուրքէ (Ի. ԷՍ. ԷՖ.) խուսափելու համար ամէն օր բազմաթիւ հարկատուներ կ'արտագաղթեն դէպի Զուիցերիա, Լիւքսանպուրկ կամ անուղղակի ձեւով՝ Մոնաքօ (Պելժիայէն անցնելով, ինչպէս կը ջանայ ընել Ճ. Հալիտէ): Այս ձեւով, Ֆրանսա 2005էն ի վեր աւելի քան 24 միլիառ Եւրօ կորսնցուցած է: 2003ին, օրը մէկ հարկատու կը կորսնցնէր, 2005ին՝ օրը 2ի բարձրացած էր եւ տարուան ընթացքին 649 հոգի մեկնած էր:

ԻՐԱՆԻ հանրապետութեան բարձրագոյն հեղինակութեան՝ Ալի Խամէնէյիի դիւանագիտական խորհրդական Ալի Աքպար Վելայաթի հարցազրոյց մը տուած է իտալական «Լա Ռեփուպլիքա» թերթին յատուկ թղթակիցին՝ Պերնար Կէթայի, որու ընթացքին ան խոստովանած է որ Ողջակիզումը գոյութիւն ունեցած է: Ինք չէ մասնակցած այն համագումարին որ կը ժխտէր անոր գոյութիւնը, թէեւ ըստ Վելայաթիի, ժողովին նպատակը այդ չէր, այլ կ'ուզէր քննել դէպքերը, զոհերու թիւը, առանց գոյութիւնը մերժելու: Կը յիշէ Գուրանի խօսքը՝ «Երբ մէկը անմեղի մը կեանքին վերջ կու տայ, ամբողջ մարդկութիւնն է զոր կը սպաննէ»: Հիւլէական հարցին վերաբերեալ Իրան պատրաստ է բանակցելու: Իրաքի մասին, Վելայաթի կ'ըսէ թէ միայն ազդեցութիւն չէ, զոր Իրան ունի Իրաքի վրայ, այլեւ 1.200 քմ. սահմանագիծ եւ կը խորհի որ պէտք է զօրավիգ ըլլալ կառավարութեան եւ վերջ տալ գրաւման:

ԿԻՊՐՈՍ պաշտօնական դիմում ըրած է որպէսզի 2008 Յունուար 1ին մուտք գործէ Եւրոյի գօտիին մէջ: Յանձնախումբը եւ Եւրոպական Կեդրոնական Դրամատունը իրենց որոշումը պիտի տան Մայիսի կիսուն:

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ շըռայլած խոստումներուն հաշիւը ըրած է Ձեռնարկութեան հիմնարկը, որ բաղկացած է անկախ մասնագէտներէ: Արդիւնքը այն է որ Սարքոզիի խոստումները պիտի արժեն 50 միլիառ Եւրօ, իսկ Սեկոլէն Ռուայալի խոստումները՝ 53 միլիառ Եւրօ: Ոչ մէկը բացատրած է թէ ուրկէ՞ պիտի գտնուի այդ գումարը, մինչ երկուքն ալ կ'ուզեն սահմանափակել հանրային պարտքը: 2006ին, աճը 2% էր, իսկ թեկնածուները 2,5%ի աճ մը անհրաժեշտ կը նկատեն:

ՍՈՐՊՈՆԻ փիլիսոփայութեան ուսանող մը՝ Ֆրից Գալիքսթ «Հաշտեցնել յիշողութիւնները» խորագրուած յօդուածով մը (Լիպէրասիոն, Փետր. 14) կը պաշտպանէ այն տեսակէտը, որ պէտք է որդիներէն պահանջել որ ընդունին իրենց ծնողաց յանցանքները և ի նպաստ իր այս տեսակէտին կը բերէ Հայերու օրինակը, հաստատելով թէ Ֆրանսա իրաւունք ունի հրաւիրելու Թուրքիան, որ ճանչնայ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, եթէ նոյնիսկ այսօրուան Թուրքերը չեն որոնք ցեղասպանութիւնը գործած են: Այս տեսակէտը պաշտպանելով կ'ուզէ որ Ֆրանսա ալ ընդունի իր գաղթատիրութեան մեղքերը:

ՊԵԼԺԻԱ

ԺԽՏՈՂԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Թուրք ծանօթ ժխտող՝ Պատմութեան Թրքական հիմնարկին նախագահ Ե. Հալաչօղլու Փետր. 15ին «Հայկական կարծեցեալ ցեղասպանութիւնը» նիւթով դասախօսութիւն մը կու տայ Պրիւսէլի մէջ: Ձեռնարկը կազմակերպուած է Թրքական կազմակերպութիւններու մարմնին կողմէ:

Պելժիոյ Հայկական կոմիտէն հաղորդագրութեամբ մը (Փետր. 12) կը տեղեկացնէ թէ նամակով մը դիմած է երկրին արդարութեան, ներքին գործերու, ընկերային համարկումի նախարարութիւններուն, վարչապետին, դատախազին, հակազդելու համար Թրքական նոյն նախաձեռնութեան դէմ: Կոմիտէի նախագահ Միշէլ Մահմուրեանի կողմէ ստորագրուած նամակը կը բացատրէ Թուրքերու կազմակերպած դասախօսութեան անընդունելի կողմերը, անպատեհութիւնները, զայն նոր գրգռութիւն կոչելով: Ապա կը խնդրէ որ անոր առընչուած շարք մը հարցումներուն պատասխանեն խնդրոյ առարկայ պաշտօնատարները:

ՊՈԼՍՈՅ ԺԱՄՈՎ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Աշակերտիս՝
մեղրագոյն աչքերով
սպիտակ ժպիտով
Նարեկին

Ամէն օր
նոյն խուճապն է…
ժամը քանի՞ն
չիտակը ըսեմ
չեմ գիտեր…
Երբեմն
ժամը չորսի կողմերը
քանզի
Հայոց Աշխարհին մէջ
ճշգրտութեան գաղափարը
արդէն շատո՜նց
մէջտեղէն վերցած ,
թերեւս ալ
սկիզբէն
գոյութիւն ունեցած չէ…

Մօտաւորապէս
վեր ի վարոյ
գրեթէ
մազ մը պակաս
մատ մը աւելի
աչքի չափով
կլոր հաշիւով
իսկ գլուխ գործոցը
հայկական ժամադրութի՜ւնը…
Սպասէ՜ ու սպասէ՜
ժամացոյցին նայիլը անիմաստ է…
Այս նիւթին շուրջ
միաձայնաբար կը խնդանք
քանի մը հոգիով կը ջղայնանանք…

Ի՞նչ ընենք
նորութիւն չէ
հի՜ն ազգաց պատմութիւն է
այսպէս եկեր ենք
այսպէս ալ պիտի երթանք…
Կը փչենք կը թռցնենք
մէկ քարով երկու թռչուն կը
զարնենք
եւ ինքզինքնիս մեծ բան մը
կարծելով
մեր մշտնջենական
գաղթականութիւնը
ուզենք չուզենք
տակաւին կը շարունակենք…

Գիտե՞ս Պոլիս
այս ժամուն ի՞նչ կ'ընէին…
Ինչպէ՞ս գիտնաս
ուրկէ՞ իմանաս
թէ այս ժամուս
Պոլիս ի՞նչ կ'ընէին…
Ջէ՜…
Հասկնալու համար
հաճիս ի զուր
գլուխդ պատէ պատ
չզարնե՜ս…
Պարզապէս
ըսելու ձեւ մըն է…
Պոլիս այս ժամուն
ի՞նչ կ'ընէին,
այսինքն՝
աղջիկս
սուրճի ժամն է
եփեր սա սուրճին ջուրը
կրակին վրայ դիր
սա սուրճը այսօր
ձեռքէ՛դ խմենք…
Ձեռքէդ խմելը
տարբե՜ր է…

Պոլիս այս ժամուն
սո՜ւրճ կը խմէին…
Պոլսոյ ժամով
սա լեղի սուրճը
պատրաստեմ
եւ ըսելիքս
ումպ ումպ
սա լեղի սուրճին հետ
տժգոյն թուղթին յանձնեմ…

Ուրեմն՝
ճշգրիտ չեմ գիտեր
ամէնօրեայ մեր խուճապին ճիշդ
ժամը…

Մօտաւորապէս
ժամը չորսին կողմերը ըսեմ…
Երախաները
մեծ ու ծանր պայուսակները
կամ շալկելով
կամ քաշկռտելով
կը վազվռտեն
հանրակառքերով լի
բակին մէջ…
Մէկը դէպի հանրակառքը կը վազէ
միւսը փոքրիկ քոյրը կը փնտռէ…
Մէկը կը ճչայ
վերարկուն չկա՜յ
միւսը տակաւին կը խաղա՜յ
իսկ վարորդը կը պոռայ
հանրակառքը կ'ուշանա՜յ…
Ջղային վիճակ մըն է
մէկը կ'աճապարէ
միւսին հոգը չէ
մինչ հանրակառքը արդէն գացե՜ր է
իսկ երախան
բակին մէջ մոռցուած է…

Օրուան վերջին զանգն է…
Ի՜նչ զանգ…
ահազա՜նգ…
Արտագա՞ղթ է
ներգաղթ
թէ բռնագաղթ,
յայտնի չէ՜…
Գիտնալը հիմա կարեւոր ալ չէ
քանի
կարծես
մեր նաւը ընկղմելու վրայ է…
Ամէն մարդ կը վազէ
մեր ամէնօրեայ խուճապն է,
իւրաքանչիւրը
իր գլուխը
ձեւով մը
պէտք է ազատէ՜…

Ընկղմող նաւուն
ամէնօրեայ
սովորական մեր խուճապը ճեղքելով
ղանդաղ խաղաղ քայլերով
կ'ուղղուիմ դէպի բակին բաց
դարպասը
երբ կը նկատեմ
գործակից ուսուցչուհի
բարեկամուհիս
կարմրած շուարած աչքերը
դիմացի հանրակառքին մէջէն
պատուհանին ապակիին ետեւէն…

Եթէ գործակից բարեկամուհիս
ուսուցչուհի է
ա՜յդ կը նշանակէ
թէ ես ալ
ուսուցչուհի եմ…
Պարզապէս
պիտակ մըն է
վրաս փակցուցեր են…
Այս կեանքին մէջ
պիտակը հարկաւոր է կ'ըսեն…
Եղեր այսինչ այնինչեանն եմ
հայկական դպրոցի մէջ
հայերէ՛ն կը դասաւանդեմ…
Ըստղը ես չեմ
իրե՛նք այդպէս կ'ըսեն.
ինծի եթէ մնայ
բա՛ն մըն ալ չեմ…
Պարզապէս
մի ոմն գաղթական՝ ես
ընկղմող մեր նաւուն
ամէնօրեայ խուճապին մէջ
շուարած կանգնած
երկա՜ր կը մտածեմ
ու քիթիս տակէն
լացի պատրս դիմաց
կը մենախօսեմ…

Ի՜նչ մտածէ…
Մտածը մտած է կ'ըսեն.
կարեւորը
ելլելն է…

ոտքի՛ ելլել
դո՛ւրս ելլել…
ո՞ւր է դուրսը
ո՞ւր է ներսը…
նե՞րսն ենք
թէ դուրսը…
կարծեմ
ներսուդուրսը
մի
եւ
նոյնը…

Վախը փորս
կը մօտենամ հանրակառքին
պատուհանին փակ ապակիին
որուն ետեւ
շուարած կանգնած է
գործակից բարեկամուհիս…
Գիտեմ
հարիւր տոկոս վստահ եմ
նոր պատակ մը պիտի ուտեմ…
Նոր պատակին կազմ պատրաստ
կը կանգնիմ
գործակից բարեկամուհիիս
կարմրած աչքերուն դիմաց…
Ապակիին ետեւէն
կը փորձեմ լսել
կարդալով շրթները…

Շա՜տ գէշ է… շա՜տ…
Հրանդ Տի՛նքը…
Ջո՛րս փամփուշտ…
Շա՜տ գէշ է… շա՜տ…

Գործակից բարեկամուհիս
փամփուշտի նման
կարճ ու կտրուկ
չորս նախադասութիւն է
արձակած…
Ամէնօրեայ մեր խուճապին մէջ
խլացած
կը կանգնիմ քարացած…

Հանրակառքը կը քալէ՜…
Ջորս փամփուշտները արձակած
բարեկամուհիս
գլուխը աջ ձախ կը շարժէ
եւ հայեացքը հեռացնելով
գիս առանձին կը ձգէ…
սակայն
նոյն հանրակառքին մէջէն
վերջին նստարանէն
պատուհանին ապակիէն
հանդի՜ստ կը ժպտի
աշակերտս՝
մեղրագոյն աչքերով Նարեկը…

Երկնային խաղաղութիւն մը
կ'ունենամ
ամէն անգամ
երբ մեղրագոյն աչքերով Նարեկին
սպիտակ ժպիտը զգամ…
Մարտ քսանվեցին
տասը տարեկան պիտի ըլլայ ան…
Ծնած է
միւռոնը արդէն
խաչաձեւ քսուած
բաց ու պայծառ
իր ճակատին…
Երբեմն
իր սպիտակ ժպիտով
պարզ ցտեսութիւն մը ըսել կ'ուզէ,
բայց այսօր
հիմա՛
ա՛յս պահուս
արձակուած չորս փամփուշտներէն
ետք
իր սպիտակ ժպիտը
ինծի ուրիշ բան կ'ըսէ…
Կը պարուրէ՜ ցաւս
կը բալասանէ,
կը մխիթարէ՜…

Գրեթէ երկու ամիս առաջ էր
կարծեմ
մօտաւորապէս
ճշգրիտ չեմ գիտեր
երբ մեղրագոյն աչքերով Նարեկը
դասարանին անկիւնը նստած
Հրանդ Տինքին նիւթը բացաւ
իր մասին խօսեցաւ…

Այո…
Պոլսահայ է Նարեկը
իր մօրը կողմէն…
Հո՛ն՝

Պոլիս
իր ընտանիքին անդամները
եւ իրենց բարեկամները
քանի մը արժէքաւոր անձեր
ինքնաբերաբար
քով քովի եկած նստած
գիրին ու բանին նուիրուած
գիրն ու բանը
կը յանձնեն
թուղթին՝
գիրքին ու թերթին
աշխարհիս հազար ու մէկ
վայելքները
ուրիշներու ձգած…
Ամէն ամառնային արձակուրդէ ետք
Պոլիսէն վերադարձին
Նարեկը ինծի կը բերէ
իրենց գիրն ու բանը
յանձնուած գիրքին ու թերթին…
Գիրք մը
թերթ մը
այսինքն՝
խապրիկ մը
ողջոյն մը
Պոլիսէն ինծի…

Բանէ բամպակէ տեղեակ չէ
մեղրագոյն աչքերով
սպիտակ ժպիտով Նարեկը…
սակայն շուտով
ան պիտի իմանայ
երբ հանրակառքը
իր ամէնօրեայ երկա՜ր ճամբան
կտրելով
իրենց տան առջեւ
կանգ առնէ,
ինք հանրակառքէն իջնէ
ու իրենց տան դուռը
վերջապէս թակէ…

Ռումբի նման պայթած է գոյժը…
Գետի՛ն տապալած է հսկան
փողոցը այդպէս փռուած…
Ինչքա՞ն ժամանակ
այդպէս պառկած է մնացած
ճշգրիտ չե՛մ գիտեր…
Մանրամասնութիւնները
բոլո՜ր թերթերը
կայքէջերը
լուրերը
կը զուժեն…
Կարդացի՛
բայց չե՛մ յիշեր…
Կորսնցուցած եմ
ժամերու ճշգրտութիւնս…
իսկ ժամերս
կորսնցուցած են
իրենց ճշգրիտ տեւողութիւնը…

Տապալած հսկային պատկերը
փողոցը այդպէս պառկած
սպիտակ սաւանին տակ
կախուած է թաց աչքերուս
դիմաց…
Սպիտակ սաւանին տակէն
դուրս մնացած են
տապալած հսկային ոտքերը…

Համատարած սուգի
ընդվզումի
լո՜ւռ ցոյցի մէջ է
Հայոց Աշխարհը…
սակայն ինչպէս միշտ
սուգը
ընդվզումն ու լո՜ւռ ցոյցը
համատարած համերաշխութեան
մէջ
թաթխած են Հայոց Աշխարհը…

Հրանդ Տինքին
կօշիկները
ծակած էին…
Նստած տեղէն
դասարանին անկիւնէն
մեղմ ձայնով
կ'ըսէ մեղրագոյն աչքերով
Նարեկը…
Հրանդ Տինքը
ու իրեն պէսերը
միշտ ծակած կօշիկ կ'ունենան…
Կը պատասխանեմ ես
դասարանին առջեւ կանգնած…
Հրանդ Տինքը
ու իրեն պէսերը
նոյնիսկ եթէ դրամ գտնեն
նոր կօշիկ պիտի չգնե՛ն…
այլ՝

դրամը պիտի յատկացնեն
գիրին բանին որ յանձնեն
Թուղթին՝
գիրքին ու Թերթին
եւ շարունակեն
քարքարոտ ճամբան
իրենց ծակած կօշիկներով
ուրիշներու ձգելով
աշխարհիս
հազար ու մէկ վայելքները...

Ինչո՞ւ Ներկայով կը խօսիս...
Հրանդ Տինքը
մեռա՛ծ է...
Անցեա՛լ է...
կը փորձէ սրբագրել զիս
մեղրագոյն աչքերով Նարեկը...
Հրանդ Տինքը
ու իրեն պէսերը
մի՛շտ կը մնան
ինծի՛ հետ
քեզի՛ հետ
մեզի՛ հետ
մեր Ներկայի՛ն մէջ...
հանդարտ ու խաղաղ կը
պատասխանեմ
մեղրագոյն աչքերով Նարեկին...
ես՝
կանգնած
դիմացը դասարանին,
ինք՝
նստած
անկիւնը դասարանին...
Դո՛ւն
մեղրագոյն աչքերով Նարեկ
ի՛ր Անցեալով
սակայն քո՛ւ կօշիկներովդ
պիտի շարունակես
Հրանդ Տինքին
ու իրեն պէսերուն ճամբան
մե՛ր Ներկայէն
դէպի Ապագա՛ն...

Բարեբախտաբար
քարքարոտ մեր պատմութեան մէջ
ունինք
ծակած կօշիկներով
Հրանդ Տինքեր
եւ իրենց պէսեր...
սակայն դժբախտաբար
Հրանդ Տինքերուն
ու իրենց պէսերուն
ծակած կօշիկները
կը նկատենք
մի՛շտ շա՜տ ուշացած...
Ի՞նչ ընենք...
նորութիւն չէ՛...
հի՜ն ազգայ պատմութիւն է...
այսպէ՛ս եկեր ենք
այսպէ՛ս ալ պիտի երթանք...

Գիտե՞ս
Պոլիս
այս ժամուն ի՞նչ կ՚ընէին...
Քեզի՛ կը խօսիմ,
ո՛չ այն Նարեկին
որ մեղրագոյն աչքեր
եւ սպիտակ ժպիտ ունի...
Կարծեմ
հիմա
արդէն գիտե՜ս...
իմանալու համար
այլեւս գլուխդ
պատէ պատ
ի զուր զարնողը չե՜ս.
գիտես
Թէ պարզապէս
լսելու ձեւ մըն է.
Պոլիս
այս ժամուն ի՞նչ կ՚ընէին...
այսինքն՝
սուրճի ժամն է
եկիր սա սուրճին ջուրը
կրակին վրայ դիր
սա մեր լեզի սուրճը
միասին խմենք
դուն եւ ես...

Այսօր
մեղրագոյն աչքերով
սպիտակ ժպիտով Նարեկը
Թափանցիկ պզտիկ տոպրակով
երկու դգալ
հալւա բերաւ...
Հրանդ Տինքին հալւա՛ն է

ան ըսաւ...
Ինք՝
Նարեկը
երբ հալւան տուաւ
դէմքիս վրայ
մի՛այն
ժպիտս տեսաւ...
ժպիտիս մէջ Թաքնուած
Թաց աչքերս
չեմ գիտեր Թէ տեսա՞ւ...
Եղեր մայրը
Պոլիսէն հետը բերեր է...

Երկու դգալ հալւա...
Հրանդ Տինքին հալւան...
ուրկէ՛ ուր
Ինծի՛ ալ բաժին ինկաւ...

Մեղրագոյն աչքերով
սպիտակ ժպիտով
Նարեկին բերած
Պոլիսէն հասած
Հրանդ Տինքին
երկու դգալ հալւան
ինչպէ՞ս
մինակս ուտեմ ես...
ինչպէ՞ս
անցնի կոկորդէս...

Պոլսոյ ժամով
սա լեզի սուրճը
կը պատրաստեմ
եւ
ումպ ումպ սուրճով
երկու դգալ հալւայով
մեծ ցաւս
սա տժգոյն Թուղթին
ես կը յանձնեմ
ու
քեզի հետ
կը կիսեմ...
Մէկ դգալ քեզի
մէկ դգալ ինծի
ընդամէնը
երկու դգալ
մեծ ցաւով հալւա,
իսկ մեղրագոյն աչքերով
սպիտակ ժպիտով Նարեկին
որ Մարտ քսանվեցին
տասը տարեկան պիտի ըլլայ,
բարի՛ ճամբայ...

Թող երԹա՜յ
միայն Թէ ոտքը
բնաւ բնաւ
քարին չզա՜յ...

այսինչ այնինչեան
կամ
անահիտ սարգիսեան

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԱԳՐԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Այսուհետեւ խօսիլ արդարութեան, իրաւունքի, ձերբակալուած ոճրագործներուն, ինչո՞ւներու, ի՞նչպէսներու մասին, ամբողջովին անիմաստ է: Հրանդ Տինք մահացաւ: Վերջակէտ, նոր տող: Այսօր յիշելու արժանի միակ բանը այն է որ իր ձայնը լսելի դարձնելու յաջողած հայ մը սպաննուեցաւ: Արդէն ոճրագործին «Հայ մը սպաննեցի» արտայայտութիւնը լաւագոյնս կը պատկերացնէ ըսուածը: Այո՛, ոճրագործին սպաննածը Հա՛յ մըն էր: Առիկա ընելով ան վիրաւորեց բոլո՛ր Հայերը: Այս պայմաններուն մէջ, ես որպէս Թրքահայ մը, պէտք է այսօր խոստովանիմ Թէ ոճիրին ժողովրդավարութեան, արտայայտութեան ազատութեան, մարդկային իրաւունքներու մարզին անդրադարձներուն մասին բոլոր գրուածները ինծի նուազ կ՚ազդեն, քան՝ ոճիրը՝ ինքը: Մինչդեռ կը կարծէի Թէ տասնամեակէ մը ի վեր ստեղծուած պայմանները Թրքահայերուն նոր հեռանկար մը կ՚ընծայէին. եւ Թէ ան կը բացատրուէր բնականոնացումով: Համոզուած էի որ այդպէս ալ պէտք է ըլլար: Մինչդեռ Հրանդին սպանութիւնը եկաւ ցաւագինօրէն յիշեցնելու Թէ ազատութեան նոր շրջարկը բնաւ բնական չէր եւ այդպէս ըլլալու ալ ո՛չ մէկ պատճառ ունէր: Ոճիրը զիս անդրադարձուց Թէ բոլոր յոյսերս հիմնուած էին Հրանդին ու Ակօսին ստեղծած նոր մԹնոլորտին վրայ: Այն բոլոր հոգեբեկումները որոնք մեր ետին հեռուն չպրտուած էին, յանկարծ վերայայտնուեցան այս ոճիրով: Ուրեմն արդարացի էին նախորդ սերունդներուն պնդումները Թէ Թրքահայերուն համար ոչինչ կրնար փոխուիլ: Անկէ ի վեր ոչ մէկ պատճառաբանութիւն ունիմ այլեւս ծնողքիս դէմ: Երբ ինծի կ՚ըսէին ձգել, այլեւս չզբաղիլ լրագրողութեամբ, այն օրինակները զորս կըրնային իրենց հակադրել հիանալիօրէն ցոյց կու տան այսօր Թէ ոչինչ փոխուած է: Նոյն բանն է յաչս հայկական Սփիւռքին որուն դէմ ոչինչ ունիմ ըսելիք երբ կը պնդէ Թէ «ցեղասպանութիւնը կը շարունակուի»: Վերջերս Հրանդ յաճախ նիւԹ կ՚ընէր այս երկիրը լքելու, մեկնելու կարելիութիւնը:

Թէեւ 90 տարիէ ի վեր «մեկնիլ»ը հաւանականութիւն մըն է որուն մասին կը մտածէ ամէն Հայ, իր կեանքին սա կամ նա պահուն: Իրականութեան մէջ ա՛յս կացութիւնն է որ բնական է. մեկնիլ, հակառակ որ ոչ երԹալիք տեղ կայ, ոչ ալ հայրենիք մը ուր վերադառնալ կարելի ըլլար: Կը խորհիմ Թէ Հրանդ իր սպաննուած օրը մինչ ճաշը ըրած սանդուխներէն կ՚իջնէր, գիտէր Թէ ո՛ւր կ՚երԹար: Դեկտեմբերի վերջաւորութեան Հրանդ Յ. Թումանեանի հետեւեալ տողերով կ՚աւարտէր իր յօդուածը. «Ապրէք երեխէք, բայց մեզ պէս չապրէք»: 1869ին ծնած ու 1923ին մահացած այս քերԹողը Հայերու պատմութեան ամէնէն դաժան պահերուն ականատես եղած է: Այդ առընչութեամբ է որ գրած է այս տողերը:

Իսկ մենք, կը յաւերժացնենք բոլոր Թումանեաններուն փորձառութիւնը, հինգ սերունդի հեռաւորութենէն: Խաղաղութեամբ ննջէ Հրանդ:

ԹԱԼԻՆ ՍՈՒՃՈՒԵԱՆ
(Թարգմանուած)

Նոր Օր – Պոլիս

ՄԻՇՏ՝ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՈԳԻՈՎ

Ժամանակներու Թաւալումով՝ առաւել եւս պայծառ կը դառնայ 451 Թուականի ազգային ծառացումին պատմական արժէքը: Մանաւանդ՝ դերն ու նշանակութիւնը ժողովուրդի մը կեանքին մէջ:

Հիմա, արդէն, շատ ու շատ երկիրներու մէջ մարդոց ու հաւաքականութեանց տարրական իրաւունքները, իբր նուիրական հանգամանք, ըստ օրինաց Թէ՛ կը յարգուին, Թէ՛ կը պաշտպանուին: Այսօր, արդէն, բազմաԹիւ երկինքներու տակ, առանց ապահովման կամ այ ամրապնդման ի խնդիր շատ յաճախ բամբ գոչիւններ կը հնչեն հրապարակաւ: Իրաց այս պատկերին առաջ,– յուսատու անշուշտ,– աստիճանով մը առաւել հասկնալի եւ, միանգամայն ըմբռնելի կը դառնայ տակէ 1556 տարիներ առաջ մեր ազգովին մղած գօտեմարտին պատմական արժանիքը: Արժեւորումը Աւարայրի ճակատամարտին: Առով բացայայտող ՈԳԻԻՆ:

Յիրաւի, Վարդանանց խոյանքը յանուն ազատութեան մղուած գիտակցնամարտ մըն էր նախ եւ առաջ: Ազատութիւն՝ ազգի մը ուրոյն դիմագիծին պահպանումին համար: Ազատութիւն՝ մարդուն տարրական իրաւունքներուն ապահովումին ի խնդիր: Խղճի՝ յայտնապէս: Ցայս հաւատոյ զմեզ ո՛չ ոք կարէ խախտել, ո՛չ հրեշտակք եւ ո՛չ մարդիկ, ո՛չ սուր եւ ո՛չ հուր, ո՛չ ջուր, ո՛չ ամենայն զինչ եւ են դառն հարուածք:

Հանգամանքը ընդլայնելով, տարածելով մենք կը տեսնենք, Թէ Հայկական Բարձրաւանդակին վըրայ ծուարած ժողովուրդ մը, դեռ այդ օրերուն, կը գիտակցի, Թէ ազգերն ու հաւաքականութիւնները, վերջապէս մարդ էակը, իրենց վերապահուած իրաւունքներն ունին: Անբռնաբարելի, անկապտելի եւ անձեռնմխելի:

Եւ Թէ ի հարկին պէտք է գիտնալ ճակատիլ բոլոր մարզերուն վրայ՝ վայրագ ուժերու դէմ Իմացեալ մահով սահմանելու համար անմահութիւնը:

Հայկեան ժամանակներէն պատմութեան դատակնիքին յանձնուած այս նշանախօսքն էր, որ Տղմուտի ափին, Շաւարշանայ դաշտին մէջ կը հնչէր բարձրաղաղակ: Անյողդողդ, հաստատակամ եւ միաբերան:

Մանաւանդ որ՝ Հայը իր նոր կըրօնով, իր ինքնուրոյն տառերով Ոսկեդար մըն էր կերտած այդ Թըւականներուն: Այսինքն՝ հասած էր բարձրագոյն ինքնագիտակցութեան աստիճանին՝ ազգային, մարդկային գոյդ երեսներով: Դարձած էր դիմագիծ, նկարագիր ունեցող հաւաքականութիւն մը, եւ, հետեւաբար, չէր կրնար գալարուիլ օտար խժդուժ, բիրտ մագիլներու տակ:

Վարդանանցը մանաւանդ՝ լուսաւոր միտքին սլացքն էր ախական խաւարակուռ աշխարհին դէմ: Յեղային յատկանիշ մը, յիրաւի, ամուր կապած մեր ողջ անցեալին: Պայքար՝ յանուն լոյսին, ընդդէմ մութ ու խաւար մԹնոլորտներուն: Ընդդէմ կաշկանդիչ շղԹաներուն:

Նոյն ոգին չէ՞ր այդեօք, որ դարեր ետք կը սաւառնէր Հայոց սէգ սարերուն, հպարտ բարձունքներուն և բերրի դաշտերուն վրայ: Երբ ըմբոստութեան կարմիր դրօշները կը ծածանէին, մէկը միւսին ետեւէն, Ազատութիւն կամ Մահ արձանագրութեամբ Յազկերտի դէմ արիաբար ցցուող հայ իշխանազուններուն եւ շինականներուն յետնորդները չէ՞ին արդեօք դէպի Երկիր սլացող մեր Ֆէտայիները: Խանասորի մէջ Թշնամին պատուհասող հայդուկները: Կամ՝ Արարատեան դաշտ խոյացող անհամար բազմութիւնները:

Աւարայրի ճակատամարտը եԹէ Թուականի մը սահմանումով արձանագրուեցաւ 451ին, ապա ՈԳԻԻ եւ խորհուրդի ճամբով շարունակուեցաւ մինչեւ վերջ: Հասնելով մեր ժամանակները:

Հինգերորդ դարուն ազգովին ոտքի ելանք, որպէսզի ապահովենք, երաշխաւորենք մեր անյեղլի իրաւունքը ապրելու, ստեղծագործելու, բարգաւաճելու ազատ ու անկաշկանդ պայմաններու տակ, մեր միասնական հողին վրայ, հայրենիքի տարածքին:

Կոչը կուգայ անցեալէն: Կը մնայ մի՛շտ կենդանի եւ ի զօրու, մինչեւ մեր ազգային եւ մարդկային իտէալներուն իրականացումը:

Ուրեմն՝ պայքարը կը շարունակուի միշտ Աւարայրի ոգիով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Էտի եւ Գաթրին Տամլամեան,
Արիս եւ Մոնիք Տամլամեան
եւ իրենց ընտանիքները։
Սոնիա Տամլամեան,
ինչպէս նաեւ Տամլամեան, Տէր Յակոբեան ընտանիքները, խնամիները եւ ազգականները, Վիրժինի եւ Նարինէ իր նուիրեալ խնամք տանողները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրեղբօր, տագրոջ եւ ազգականին՝

ՎԱՀԷ ՏԱՄԼԱ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ 83 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետր. 16, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս որպէս այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տամլամեաց եւ Տէր Յակոբեան ընտանիքներուն։

arménie mon amie

AGENDA

PARADJ ANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne

Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

⁂

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

⁂

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Ոմն առ ի գնահատութիւն Ա.Թ.ի "Ոճիրի մը դասերը" խմբագրականին (Փետր. 10/11) 200 Եւրօ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Էջոլա Սասունի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մարի Գէորգեանի մահուան առթիւ իր ամուսնոյն, զաւակներուն եւ Գէորգեան ու Մինասեան ընտանիքներուն։ Այս տխուր առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցին տեղի ունեցած հոգեհանգստեան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Իւ. Ժէ. Ա.–Արծիւ, Տիկին Անիէս Գէորգեան, 100ական Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քէօսէեան 10, Տէր եւ Տիկին Ժան Ղարիպեան, Տիկին Քրիսթին Սէմէրճեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Պետճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մինասեան եւ Գայանէ 40ական, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Պօղոսեան 50, Տիկին Նուրեան 10, Տիկին Մարաշլեան 15, Տէր եւ Տիկին Շամինեան 10, Պ. Հանրի Արսլանեան, Տիկին Սօսէ Տօնապետեան 30ական, Տիկին Բարիս Արմաղանեան 50, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնայեան 10, Տէր եւ Տիկին Նոէլ Պզտիկ 30, Տէր եւ Տիկին Փիէր Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանքօ Ալէն 50ական, Տիկին Ժան Տէր-Կարապետեան 20, Տիկին Ժանին Թեճիրեան 30, Տիկին Էլիզապէթ Պէկեան, Տիկին Սիմոն Թօքաթլեան 20ական։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզա Տականեան իր քրոջ՝ Վարդուհի Շիրինեանի (Փետր. 6) եւ եղբօր՝ Ներսէս Տականեանի (Փետր. 17) մահուան Գ. տարելիցներուն ի յիշատակ 400 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին։

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»

Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

⁂

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ձեզի հետ կը ժամադրուի
յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ"
հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի Նորակառոյց
Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ

2007, ANNEE DE L'ARMENIE

Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh

avec l'U.C.F.A.F.
(Union Culturelle Française des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet au dimanche 5 août

1 4 9 5 Euros pour 16 jours/15 nuits (base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions **(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)**
— **Mme Yazidjian:** 29-32 ave. Pasteur 93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Ձկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն մերոյ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱԲԷԼ ՔՀՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Կազմակերպութիւնը (Աղքատախնամ) շնորհակալութեամբ ստացած է 2006 Յունիսէն Դեկտեմբեր, հետեւեալ նուէրները.–

Պ. Գլօտ Փըթի 100 Եւրօ, Պ. Ժագ Փոթոյեան 118, Տիկին Հիւկէթ Ռիու 100, Տիկին Ալպէրթին Սէմփօլ 300, Պ. Տարօն Սարհատեան 200, Տիկին Մատլէն Սարեան 240, Պ. Աչոտ Շմաւոնեան 120, Պ. Հանրի Սեաէֆ 18, Տիկին Արփինէ Սերոբեան 50, Պ. Ռընէ Զաքըճեան 55, Պ. Ժան Թերզիպաշեան 115, Պ. Փիէր Թերզեան 180, Տիկին Լուիզ Թրէսոլ 50, Տիկին Այտա Վարդանեան 100, Պ. Ռոժէ Եոփեան 100, Պ. Մառք Ջէլվէեան 100, Պ. Ժան Փէլըթիէ 1.524։

(Վ ե ր ջ)

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD, du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :
— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16
VENDREDI
16 FEVRIER
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TÉL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.644 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.644

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԶԳԱՅՆԱՄՈԼ ՏԱՐՐԵՐԸ ԿԸ ՎՐԴՈՎԻՆ

Հ. Տինքի սպանութիւնը յանկարծակի կերպով պարպուած զսպանակի մը նման լոյսին բերաւ ազգայնամոլական յորձանք մը. ան կը յայտնուի զանազան վայրերու մէջ, տարբեր ձեւերով. ու բնական է որ կը մտահոգէ, կը վրդովէ ոչ միայն Հայ Համայնքը, այլեւ Թուրքիոյ բոլոր այն քաղաքացիները որոնք երկրին ապագան կը տեսնեն արեւմտականացումին, ժողովրդավարացումին մէջ։

Ուշագրաւ են այս ուղղութեամբ "Ակօս"ի (Փետր. 2) զանազան գրութիւններով եղած մատնանշումները. Թիւին խմբագրականը խորագրուած՝ "Պատմութիւնը պէտք չէ կրկնուի" կ'ըսէ թէ Տինքի ոճիրը բնականաբար առաւելագոյն անդրադարձը ունեցաւ Հայ Համայնքին հոգեվիճակին վրայ։ "Արդեօք պատմութիւնը պիտի կրկնուի՞" հարցումը այլեւս ներկայ է մարդոց, ընտանիքներու միտքերուն մէջ ե օրակարգերուն վրայ։ Այսուհանդերձ գրութիւնը աւարտած է այն յոյսով որ "վախ պատճառող կրկնութիւնը տեղի չունենար, Թուրքիա դէպի ժողովրդավարութիւն կ'ընթանայ եւ Հայերը հանդիստ սրտով կը կրեն երկրին քաղաքացին ըլլալու հպարտութիւնը"։

Շեշտուող ցեղապաշտական հակումները տակաւին նոյն թիւին մէջ գրել տուած են հետեւեալ տողերը. "...Որքա՛ն դառն է որ Հրանդին սպանութենէն ետք իրենց խիղճին ձայնը Բոլորս Հայ ենք լոզունգով արտայայտողներուն, Բոլորս Թուրք ենք պնդողներուն մէջ ալ Հայեր չգտնուելով հանդերձ, այս բախումին ստեղծած լարուած կացութեան առաջին զոհը Թուրքիոյ Հայերն են, զորս ջանք կը տարուի լռութեան մղելու, վախի մէջ պահելու։ Ճակատագրին բերումով, ոչ թէ Քիւրտ, Ճափոնացի, Ֆրանսացի, այլ Հայ ծնելուն, Հայ ըլլալուն անապահովութիւնը ամէն օր աւելի կը զգաս, ատիկա միտքերու մէջ զուգորդումներու կը տանի 1930ական տարիներու ցեղապաշտ Գերմանիոյ մէջ Հրեայ ըլլալու պարագային հետ"։

Հետեւեալ տողերն ալ ստորագրուած են Թ. Աքչամի կողմէ. "Լուրջ վտանգ մը" խորագրուած յօդուածին մէջ. "Կառավարութիւնը, քաղաքականութիւն մշակողները պարտին տեսնել հետեւեալը. պարտաւոր է կապ հաստատել Հրանդին մահուան եւ 1915ի, այսինքն՝ պատմութեան հետ առերեսումի հարցին միջեւ։ Հրանդին մահուան կոկորդիլոսի արցունք թափել, իսկ 1915ի համար Հայերու դէմ մինչեւ այսօր տարուած ոխի ու ատելութեան հիմերով քաղաքականութիւն շարունակել վերջին ծայր վտանգաւոր հետեւանքներ պիտի ունենայ"։

"Ռատիքալ"ի (Փետր. 14) մէջ Ի. Պէրքան որպէս վրդովումի աղբիւր մատնացոյց կ'ընէ "ազգայնական" միութիւնները որոնք ցեղային խտրականութիւնը կը հրահրեն ու վտանգաւոր զարգացումներէն Ազգ. շարժումի կուսակցութիւնը անգամ անհանգիստ է։ Յատկապէս Մէրսինի մէջ ուր բնակչութեան 40%ը քրտական ծագում ունի, այդ միութիւններուն ցեղապաշտ արտայայտութիւնները հարց տալու կը մղեն, թէ ցեղային բախումի գետի՞ն կը պատրաստուի։

Իրենց անդամներուն զէնքի վրայ երդում ընել տուող այդ միութիւններէն մէկուն շրջանային մէկ նախագահը ըսած է. "13.500 դաւաճան ճշդած ենք, իրենցմէ հաշիւ պիտի պահանջենք"։ Ուրիշ միութիւն մը քարոզչական արշաւի ձեռնարկած է, որպէսզի "Վերջ տրուի քիւրտ բնակչութեան բազմացումին"։ Ուրիշ միութիւն մը յայտարարած է թէ Քիւրտերը անդամակցութեան չեն ընդունիր, նոյնիսկ երբ անոնք իրենք զիրենք Թուրք զգան։

Ի. Պէրքան երեւոյթը չեշտելէ ետք հարց կու տայ. "Թուրքիոյ ամէն անկիւնէն յանկարծ պայթած այս կազմակերպութիւնները, կայքէջերը, "Համացանցի հայրենասէր աւազակները" կոչուած խումբերու գործի մղուիլը կրնա՞յ բացատրուիլ միմիայն Թուրքիոյ մէջ աշխարհական ժողովրդավարութեան զարգացումով։ Թէ, արդեօք նման կազմակերպութիւններուն ձեւաւորումին զօրակից պաշտօնական, կամ կիսապաշտօնական եւ կամ բոլորովին ստուերային հաստատութիւններ կա՞ն։ Եւ աւելի կարեւորը՝ այս կարգի կազմակերպութիւններու ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հանրապետական գումարներ տրուա՞ծ են"։

Թուրք լրագրողներու հայկական նիւթով էջերէն անպակաս է նաեւ ԱՄՆ-ու կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումին հարցը։ Մ.-Ա. Պիրանտ կը գրէ թէ ամէնէն աւելի իրեն կ'ուղղեն հետեւեալ հարցումը. "Ի՞նչ կը պատահի եթէ ԱՄՆ-ու Գոնկրէսը ընդունի Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւը. ի՞նչ կը կորսնցնենք. մեզ հատուցում վճարելու կամ հող տալո՞ւ կը դատապարտեն"։ Ինք կ'ըսէ թէ նոյնիսկ ճանաչումի մը պարագային նիւթական, կամ հողային հատուցումի հարց չի կրնար ծագիլ, քանի որ Լօզանի դաշնագրով Օսմանեան կայսրութեան պարտն ու պահանջը հաշուեյարդարի ենթարկուած է։ Բայց ճանաչումով աշխարհի միակ գերհզօր պետութիւնը բոլոր Թուրքերուն ճակատին մուր կը քսէ, եւ այդ հեռանկարին հարկ է պատուար կանգնիլ։

"Միւս կողմէն չմոռնանք նաեւ թէ ճանաչումը աշխարհին կործանումը պիտի չնշանակէ, Թուրքիա – ԱՄՆ յարաբերութիւնները հակառակ ամէն բանի պիտի շարունակուին" տողերով կ'աւարտի գրութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԾԲԻՆԻ ՈՍԿՐԱԿՈՅՏԻՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Շուէտի մէկ համալսարանին մէջ Ցեղասպանութեան նիւթին մասնագէտ փրոֆ. Տ. Կաունթ Մծբինի մէջ գտնուած հաւաքական գերեզմանին առընչութեամբ նամակով մը դիմած է Թուրքիոյ պատմութեան հիմնարկի նախագահ Ե. Հալաչօղլուի։ Ըսած է թէ կ'ընդունի հոն միասնաբար հետազօտութիւն ընելու Թուրքերու առաջարկը, իրեն յարմարագոյն Ապրիլ 23-25 թուականներուն։

Թուրք մամուլը "Շուէտացիին խորամանկութիւնը" խորագրած էր փրոֆ. Կաունթի նամակին լուրը. բայց հետաքրքրական կէտը այն է որ ոսկրակոյտը ակներեւօրէն Հայերու եւ Ասորիներու պատկանելով հանդերձ, Ե. Հալաչօղլու կը պնդէ որ Հայերու զոհ Թուրքերու ոսկորներն են գտնուածները։ Ան ըսած է. "Եթէ միջազգային հետազօտութեամբ պարզուի որ գերեզմանը Հայերու կը պատկանի, մենք, իսկ եթէ հակառակը փաստուի, Շուէտի պատուիրակութիւնը միասնական մամուլի ասուլիսի մը Հրապարակաւ ներողութիւն պիտի խնդրենք"։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀՐԱՆՏ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, որ Չորեքշաբթի, Փետրուար 14, ժամը 12.30ին, Միլանոյի իր եղբօր՝ Վազգէնի բնակարանին մէջ ուր կ'ապրէր վերջին տարիներուն, իր մահկանացուն կնքած է գաղութին հին եւ կարկառուն դէմքերէն Հրանտ Բամպակեան։ Դեռ քանի մը ամիս առաջ էր, Նոյեմբերին, որ Հայ Տունը կը տօնէր իր 100ամեակը։ Մինչեւ վերջին տարիները երբ կուրութիւնը եւ լսողութեան դժուարութիւնները պատճառ եղած էին որ տառապի իր այդ կրաւորական եւ մեկուսացած վիճակէն, ան բեղուն կեանք մը ունեցած է, անսակարկ նուիրումով ծառայելով տեղւոյն ազգային կեանքին եւ հայ մշակոյթին ընդհանրապէս։

Ծնած էր Իզմիր 1906ին, Բամպակեան ու Ղազարեան ընտանիքի յարկին տակ։ Մանկութեան տարիներուն յաճախած է նախ Թաղի ազգային, ապա քաղաքի Վիէննական Մխիթարեան Հայրերու վարժարանը, մաս կազմելով նաեւ տեղւոյն եկեղեցւոյ Դպրաց դասին։ Շրջան մը աշակերտած է Սաքըզ-քէօր գոլէժը եւ հազիւ աւարտելու վրայ, կը բռնկի Փոքր-Ասիոյ աղէտը երբ 1922ի աշնան ընտանեօք կը գաղթեն Յունաստան եւ կը հաստատուին Աթէնք։ Իզմիրի ջարդերու ընթացքին հայրը զոհ կ'երթայ քէմալականներու վայրագ բարբարոսութեան։ Ան, որպէս երէց զաւակը ընտանիքին կը նետուի կեանքի ասպարէզ, նախ իբրեւ դեղագործի օգնական, ապա պաշտօնեայ Քոտաք ընկերութեան։ Քանի մը տարուան ընթացքին կը տիրանայ լուսանկարչական արուեստի մասնագիտութեան եւ որպէս առաջնակարգ լուսանկարիչ, 1928ին Լոնտոնի մէջ կայացած ցուցահանդէսին կ'արժանանայ երկու արծաթէ մետալներու։ Աթէնքի մէջ, Հրանտ Բամպակեան աւելի քան քսան տարիներ ունեցած է ազգային-մշակութային բեղուն գործունէութիւն մը, ցուցաբերելով կազմակերպչական ու վարչական կարողութիւններ։ Գէորգ Կաւարենցի եւ Գրիգոր Գըրճեանի հետ եղած է Աթէնքի Հայ Մտքի Տան հիմնադիրներէն։ Երկար տարիներ վարած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի քարտուղարութիւնը։ Յօդուածներով եւ թարգմանութիւններով աշխատակցած է "Նոր Օր" օրաթերթին։ 1944ին, Համաշխարհային պատերազմի շրջանին, Բամպակեան ընտանիքի անդամները Յունաստանի մէջ ծագած քաղաքացիական պատերազմի վտանգէն փախելով, ապաստանած են Վիէննա։ Փախուստի ճամբուն վրայ, օդանաւային ռմբակոծութեան զոհ գացած էին կինը եւ փոքրիկ զաւակը։ Ապա, անցած էին Վենետիկ, ուր բացած էին լուսանկարչատուն մը "Ֆոթօ Ռիքորտ" եւ այդ ասպարէզին մէջ յաջողութիւն գտնելով, եղբօրը՝ Վազգէնին հետ զբաղած են մասնաւորաբար գունաւոր ֆիլմերու տպագրութեամբ։ Այդ միջոցին, Հրանտ գործակցած է Մխիթարեան Միաբանութեան "Գեղունի" պարբերականի յետպատերազմեան բացառիկ թիւին գեղազարդման ու գունաւոր նկարներու վերարտադրութեան աշխատանքներուն։ Յետագային, Միլանոյի մէջ, իր արհեստագիտական ու մասնագիտական աշխատանքներուն հետ միշտ իր կարեւոր մասնակցութիւնը բերած է համայնական, եկեղեցական ու մշակութային կեանքին, դեղարուեստական ձեռնարկներու կազմակերպման եւ իրագործման մէջ հանդիսացած է անխոնջ ու անձանձրոյթ նուիրեալ մը հայ հոգեւոր եւ դասական երաժշտութեան։ Մինչեւ վերջին տարիները, Կիրակի եւ տօնական օրերը տրամադրած է Սուրբ Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ դպրաց դասի ղեկավարութեան։ Միլանոյի Հայ մշակոյթի ու վաւերագրութեան կեդրոնի որպէս հիմնադիր անդամ, Հրանտ Բամպակեան նիւթապէս, բարոյապէս ու մանաւանդ գործնապէս սատարած է անոր կազմակերպած միջազգային գիտաժողովներուն, ցուցահանդէսներու յաջողութեան։ Երկրէ երկիր, ցամաքամասէ ցամաքամաս ծանօթացնելով հայ մշակոյթն ու արուեստը՝ ճարտարապետութիւն, մանրանկարչութիւն, խաչքարեր, մասնաւորաբար օտարներուն։ Ան իր ժամանակը տրամադրած է Վենետիկի Ս. Ղազարու, Երեւանի Մատենադարանի հին ձեռագիր մատեաններու գունաւոր նկարահանման ու մեծադիր օրինակներու բազմացման գործին։

1990 Յունիս 3ին, Միլանոյի մէջ, յիշատակելի հանդիսութեան մը ընթացքին, Հրանտ Բամպակեանի կը յանձնուէր Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի շնորհած Ս. Ներսէս Շնորհալի շքանշանը, ինչպէս նաեւ Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանը, զոր կ'ընծայէր Հայաստանի Մատենադարանը։ Կաթողիկոսին շքանշանը կը յանձնուէր նոյն առաւօտուն տեղւոյն Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ մէջ, իսկ նոյն օրուան հանդիսութեան ընթացքին Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր Աբբահայր Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան յանուն Հայաստանի Մատենադարանին կը յանձնէր Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանը։ Նախախնամութիւնը այնպէս տնօրինած էր որ Հայր Ներսէս ալ կը վախճանէր հազիւ երկու ամիս առաջ, Դեկտեմբեր 24ին։

Լեցուն կեանք մը ապրած էր Հրանտ Բամպակեան, մինչեւ այն օրերը, երբ դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր տեսողութիւնը, ինչ որ կը զրկէր զինքը կարդալէ, ինք որ մեծ ընթերցասէր մըն էր։ Այդ շրջանին կորսնցուց նաեւ իր կինը՝ Անահիտը, որու հետ ամուսնացած էր Իտալիա հաստատուելէն ետք։

Երկար տարիներ աշխատակցած է նաեւ "Յառաջ"ի, արձագանգելով Միլանոյի հայ կեանքին, ինք որ սերտօրէն կապուած էր "Յառաջ"ի։ Իր ամբողջ կեանքը եղած է նուիրում իր ազգին եւ մշակոյթին, որոնց ծառայած է լուռ, միշտ շուքի մէջ, առանց որեւէ ցուցամոլութեան։ Կեանքէն հեռու ապրեցաւ իր վերջին տարիներուն, բայց անոյշ յիշատակ մը կը թողու բոլոր անոնց, որոնք բախտն ունեցած են զինք ճանչնալու եւ գնահատելու իր անձնուէր նկարագիրը։

Մեր ցաւակցութիւնները իր քրոջ՝ Երանուհիին, եղբօր՝ Վազգէնին եւ եղբօր կնոջ՝ Վարդուհիին ու իրենց զաւակներուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՐԼԻՆԻ ֆիլմի փառատօնին յայտագրին մէջ Թուրքիան քննադատող երեք ժապաւէնի տեղ տրուած է. առաջինը Թաւիլանի եղբայրներուն "Արտոյտներու

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Լիբանանի գեղատեսիլ բլուրներէն մէկուն վրայ՝ Զմմառ գիւղին մէջ, կը գտնուի հայ կաթողիկէ Արծիւեան Պատրիարքական Միաբանութեան վանքը:

Միաբանութիւնը՝ 1749ին իր հիմնադրութենէն ի վեր, երկուքուկէս դարերու ընթացքին տուած է հայ մշակոյթի, լեզուի ու գրականութեան անձնուէր մշակներ, որոնք սերունդներ դաստիարակած են եւ հոգեւոր արժէքներ տարածած աշխարհի 20 երկիրներու 58 քաղաքներու մէջ իրենց հաստատած առաքելավայրերուն մէջ:

Զմմառու վանքը եղած է յաղթանակի եւ վերապրումի կոթող մը, եղած է պատսպարան մը Մեծ Եղեռնէն վերապրող որբերու: Ան նոյն ատեն դարձած է խորհրդանիշը հայ հոգիի անընկճելի դիմադրականութեան, վերականգնելու վճռակամութեան եւ հայկական մշակոյթի վերածաղկումին. դարձած է կամուրջ մը լիբանանցիներուն եւ հայ ժողովուրդին միջեւ: Վանքը եղած է նաեւ ուսումնարան մը, մշակոյթի եւ հոգեւոր կեդրոն, պատմական ու հոգեւոր արժէքներու պահապան, հոգեւորականներու սերունդներու դարբնոց:

2006ի Ապրիլին, Լիբանան հարազատներուս տուած այցելութեանս ընթացքին, ջերմ փափաք ունէի այցելելու յիշեալ վանքը, մօտէն ծանօթանալու վանական կեանքին, միաբան հայրերու եւ ականատես ըլլալու ընծայարան – դպրեվանքին մէջ տարուած աշխատանքներուն:

Այս փափաքս կարելի եղաւ իրագործել շնորհիւ դպրեվանքի տեսուչ Հ. Գէորգ Վրդ. Նորատունկեանի, որ ազնուօրէն ամբողջ օր մը տրամադրեց ինծի, հետաքրքրութեանս գոհացում տալու համար:

Եւ այսպէս, Ապրիլ 14ին, Աւագ Ուրբաթ օր, վարդապետին հետ բարձրացանք Զմմառ գիւղը: Հեռուէն արդէն խորունկ տպաւորութիւն մը կը թողուր վանքը իր վեհատեսիլ ու յաղթական դիրքով, թառած՝ բլուրի գագաթին:

Տեսուչ վարդապետին հետ կը շրջինք վանքին զանազան բաժիններ՝ թանգարան, մատենադարան, ձեռագրատուն, մատուռ եւ ընծայարան – դպրեվանք: Շէնքին հին ու նոր բաժինները պահպանուած են կողք կողքի, իբրեւ պատմական արժէք ու յիշողութիւն: Արդարեւ, Միաբանութեան հիմնադրութեան նաւորներու խուցերը յիշեցնող սենցած է փոքր ու նախնական կահաւորումով քանի մը խուցեր, ուր ապրած են պատրիարք ու հոգեւորական հայրեր: Նախնադարեան ճրգնաւորներու խուցերը յիշեցնող սենեակներ են պարզապէս: Ուրախալի էր տեսնել ժամանակին հետ վանքին մէջ կատարուած շինարարական յառաջդիմութիւնները եւ արդիական սարքաւորումներով անոնց օժտուիլը:

Կէսօրուան ճաշի հիւրը կ'ըլլամ վանքին, սեղանակից դառնալով միաբանութեան պատրիարքական փոխանորդ եւ վանքին մեծաւոր Հ. Գէորգ Թ.Ծ. Վրդ. Եղիայեանի, Պէյրութի պատրիարքական թեմին օգնական եպիսկոպոս Հ. Յովհաննէս Եպիսկ. Թէյրուզեանի, Հ. Անդրէաս Եպիսկ. Պետօղլեանի, Հ. Եղիա Թ.Ծ. Վրդ. Եղիայեանի, դպրեվանքի տեսուչ Հ. Գէորգ Վրդ. Նորատունկեանի եւ փոխ տեսուչ Հ. Պերճ Վրդ. Սապեհի: Ծայր առած մտերմիկ զրոյցի ընթացքին, ի մէջ այլոց հիացումս կը յայտնեմ Պուրճ Համուտի հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանի (ուր ստացած եմ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի կրթութիւնս) արձանագրած յաջողութիւններուն, ուռճացման եւ ներկայիս կազմակերպեալ հիմնարկութեան մը վերածման առթիւ, սեղանակից հայրերը կը վկայեն թէ այդ նուաճումներուն մէջ մեծ վաստակ ունեցած է վանքին ներկայ մեծաւորը՝ Հ. Գէորգ Թ.Ծ. Վրդ. Եղիայեան, որուն հեռատեսական ջանքերուն եւ աշխատանքին արդիւնքն են նաեւ Զմմառու դպրեվանքին մէջ կատարուած վերանորոգութեան իրագործումները: Ի դէպ, վերանորոգութեան աշխատանքները իրենց աւարտին հասնելով, Հոկտ. 20ին կատարուեցաւ բացման հանդիսութիւնը, նախագահութեամբ Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Թարմունի կաթողիկոս պատրիարքին:

Իբրեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Անթիլիասի դըպրեվանքի շրջանաւարտը, գիս յատկապէս կը հետաքրքրէր Զմմառու դպրեվանքին պատմութիւնը, անցած ուղին, ուսումնական կեանքը, աշակերտներու թիւը եւ այլ տեղեկութիւններ հաստատութեան գործունէութեան մասին: Տեսուչ վարդապետին հետ կը շրջինք դասարանները, ննջարանները, սեղանատունը, խոհանոցը, գրադարանը, ընթերցարանը, որոնք բոլորն ալ արդիական սարքաւորումներով օժտուած են, ստեղծելով նորընծայ սաներուն համար կեանքի եւ աշխատանքի լաւագոյն պայմաններ ու մթնոլորտ:

Հ. Գէորգ վարդապետ ինծի կը նուիրէ դպրեվանքի «Կանչ հրեշտակապետին» տիտղոսով պաշտօնաթերթի 2002–2005 տարիներու թիւերը, որոշ գաղափար մը ունենալու համար նորընծաներու գործունէութեան եւ դպրեվանքին մէջ տարուող աշխատանքներուն մասին:

Խոստանալով առանձին յօդուածով մը անդրադառնալ պաշտօնաթերթի բովանդակութեան, ստորեւ ընթերցողներուն կ'ուզեմ ներկայացնել Զմմառու նորընծայարան – դպրեվանքին պատմութիւնը, օգտուելով նորընծայ Յովհաննէս Թահհանի կատարած ուսումնասիրութենէն, որ հրատարակուած է թերթին 2005ի թիւին մէջ:

Զմմառու նորընծայարանը հիմնուած է Միքայէլ Պետրոս Գ. կաթողիկոսին օրով՝ 1774ին, համեստ պայմաններով, ունենալով 19 աշակերտներ: Գրիգոր Պետրոս Ե. կաթողիկոսին օրով, շնորհիւ Մատրասէն երկու բարերարներու՝ Միքայէլ Աղա Բարումեանի եւ Եղւարդ Աղա Ռաֆայէլեանի նուիրատուութեան, 1791ին կառուցուած է դպրեվանքի յատուկ շէնք մը՝ Զմմառու վանքին հարաւը, երկու սրահներով, 20 սենեակներով եւ 2 ուսումնարաններով: Դպրեվանքին այս նոր շէնքը նուիրուած է Ս. Միքայէլ հրեշտակապետին, ի յիշատակ Միքայէլ Աղա Բարումեան բարերարի անուան:

Նորընծայարանը նոր թափ ստացած է շնորհիւ Զմմառու միաբաններուն եւ յատկապէս Գերպ. Անդրէաս Աղեքսանդրեան մեծաւորին օրով (1880–1909): Ուսումնական ծրագիրը աւելի ճոխացած է եւ շէնքին կցուած են ներքնայարկ եւ վերնայարկ ընդարձակ երկու սենեակներ, բարելաւելով աշակերտներու ապրուստի պայմանները: 1897ին արդէն աշակերտներու թիւր հասած է 35ի եւ այսպէս շարունակուած է մինչեւ Ա. Աշխարհամարտը:

1918ի տնտեսական տագնապին հետեւանքով նորընծայարանը փակուած է մինչեւ 1922 թուականը եւ վերաբացուած՝ 7 աշակերտներով, շնորհիւ Կանոնիկոս Մանեար ֆրանսացի վարդապետին նիւթական օժանդակութեան: Նոյն տարուան Դեկտեմբերին նորընծաներուն թիւը հասած է 35ի:

1926-1935 նորընծայարանը փոխադրուած է Պէյրութ եւ աշակերտները յաճախած են Յիսուսեաններու Սէն Ժոզէֆ համալսարանը:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԱՆԻՒ ԸԼԼԱԼՈՒ ՏԱՐԵՑՆՈՂ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒՄԸ

Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Ընդհանրապէս հայկական ըՍփիւռքի եւ մասնաւորաբար անոր ղեկավարման մասնակցողներուն համար յաճախ գործածած եմ կառքին հինգերորդ անիւը ըլլալու տըխրեցնող, աւելի ճիշդ՝ հարա–ֆիրիի նմանող մանր քաղքենիական իրաբանցումը, զոր կարելի է սահմանել հայրենասիրական զրօսաշրջութեան առթած ինքնագոհութեամբ: Լաւ պիտի ըլլար որ եկեղեցական – կրօնական եւ քաղաքական առաջնորդութիւնները երբեմն խօսէին ազգի աւելի քան կէսի համրանքով գոյացած Սփիւռքի ապագայի մասին, ապագայ մը՝ որ խեղդամահ չըլլայ աթոռ–աթոռակի եւ ծափահարուելու համար կատարուող բարեսիրութեան մէջ: Վիգէն Խեչումեանի զոյգ գիրքերը, Գիրք Լինելութեան եւ Գիրք Մաքառման լոյս կրնան սփռել մեր անմիջական ներկային եւ մանաւանդ ապագային վրայ:

Կարծէք զինաթափ եղած ենք՝ ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի տեւելու մաքառման եւ լինելութեան, որ չըլլան ձեւական: Սփիւռքը պարպըւած է հեռանկար ունենալէ: Այս կացութիւնը ինծի կը յիշեցնէ Ֆըրանսայի արտաքին գործոց նախարարի մը ելոյթը, Փարիզի հռչակաւոր Թրոքատէրօ հրապարակին վըրայ, երբ ներկայ ցուցարարներուն յայտարարեց որ Հայաստանի կառավարութիւնը պահանջ չունի Թուրքիայէն, դուք ի՞նչ եւ ինչո՞ւ կը պահանջէք: Ֆրանսացի նախարարին այս խօսքը այդ օրերուն, եւ այսօր, բնորոշ գնահատումն է մեր ազգային տեղատուական քաղաքականութեան ընդհանրապէս, եւ ըՍփիւռքի լուծարքին՝ անմիջական կամ ոչ–հեռաւոր ապագային: Հայասիրութեան դեր մը վերապահւած է Սփիւռքի, այնքան ատեն որ այդ դերը կրնայ խաղալ, դեր՝ որ չանհանգստացներ, բաւարարութիւն կու տայ տեղայնական եւ մանր քաղքենիական փառասիրութիւններու, մերուած ըլլալ փաստելու համար աթոռակներու տիրացման հետապնդման, սա կամ նա կարեւոր համարուած անձնաւորութեան ձեռքը թօթվելու, եւ եթէ այդ սփռուի հեռատեսիլէն՝ Էվերեստ կամ Արարատ բարձրացած կ'ըլլանք: Այս է հարա–ֆիրի ընող նոր ջոջականութեան հրամցուցած պատկերը:

Այս անփառունակ կացութեան վերլուծումը չի կատարուիր ըՍփիւռքի մէջ, քանի որ ազգային իրաւ բովանդակութեան մաշումը, ազգի կէս շերտը կը վերածէ համայնքի, ուր պատշաճեցումը կը համարուի յառաջդիմութիւն, եւ համայնքը պահելու համար առաջարկողներ չեն պակսիր որ շարականները երգուին բարելաւման բոլոր լեզուներով: Եւ այս կարգի բաներ: Տեղայնական այս աւեր գործող մըտայնութիւնը կը մշակուի համայնքային էսթէպլիշմընթին կողմէ, որ ընդհանրապէս ազգային մշակոյթէ եւ պատմութենէ բխած բովանդակութիւն չունի, ազգային ժառանգութիւնը խորթ է իրեն, բախտաւոր պարագային կը տեւեն ընտանեկան յիշատակներ եւ կամ բովանդակութենէ հետզհետէ պարպուող կարգախօսներ: Սփիւռքի այս էսթէպլիշմընթը հայերէն գիր–գրականութեան անհաղորդ է այլեւս, կամ հետզհետէ կը դառնայ անհաղորդ, եւ այլազան բայց ապահովաբար ապազգային տրամաբանութեամբ, ոչ ոք կը յայտարարէ որ ազգային տեսակէտէ անբովանդակ եւ անմշակոյթ տրամաբանութեամբ ազգին կառքը կարելի չէ տեղ հասցնել, առաջնորդել: Այս պայմաններուն մէջ, բնական կը դառնայ հինգերորդ անիւի դեր տալու, դեր ստանձնելու եւ անով բաւարարուելու տխրութիւնը: Այս նուազագոյնի քաղաքականութիւնը - եթէ այս բառը դեռ իմաստ մը ունի –, կը քաջալերուի Հայաստանէն, զանազան բնոյթի շահախնդրութիւններով: Իսկ էսթէպլիշմընթը, աւելին հեռանկարը չունի այլեւս, երեւելիական մարմաջը կը փոխարինէ մնացեալը: Հետեւանքը կ'ըլլայ այն որ ղեկավարումը կը փոխարինուի քարոզչութեամբ, ազգային յանձնառութիւնը՝ հայասիրութեամբ՝ դուրսէն դիտող օտարի պէս, ազգը՝ համայնքով եւ համայնքը, իր կարգին, հետզհետէ կը դառնայ ծաղումով Հայերու անորոշ դիմագիծով անհատներու անորոշ դիմագիծով հետզհետէ փոքրացող համախմբում:

Այս հարցերը ո՞ւր եւ ե՞րբ կը քննուին: Ո՞ւր եւ ե՞րբ պիտի քննըւին: Որո՞նց կողմէ պիտի քննուին: Պիտի քննուի՞ն խորքով թէ՝ զբօսաշրջիկներու հաճոյք պատճառող հրավառութեամբ:

Փակագիծ մը կ'ուզեմ բանալ: Ծանօթ երկրի մը մէջ, երբ կրթական համակարգին մէջ բարեկարգումի ուզած են ձեռնարկել, որոշած են ուսուցիչները արժեւորման

քննութեան ենթարկել: Օրուան աւանդական ղեկավարներուն մէկուն կարգադրութեամբ պաշտօնի կոչուած ուսուցիչ մը, իր փէշերը հաւաքած կը վազէ իր պաշտպանին մօտ, ըսելով որ ինք նման քննութեան եթէ ներկայանայ, կը ձախողի: Այդ ղեկավարը կ'ըսէ թէ մտահոգուելու պէտք չունի: Քանի մը օր ետք նամակ մը կը ստանայ ուր կ'ըսուի թէ ինք նշանակուած է բարեկարգումի քննիչ... Դիպուկ օրինակ մը՝ զոր աչքի առաջ պէտք է ունենալ երբ ազգային տեսանկիւնէ անրովանդակ յաճախ ինքնակոչ էսթէպլիշմընթը կը փորձենք գնահատել:

Եթէ էսթէպլիշմընթն է էական հարցերը քննողը, ազգային հեռանկարներու իրականացման յառաջդիմութիւն ակնկալել անհեթեթութիւն է, քանի որ անրովանդակ տրամաբանութենէն կը ծնի միայն ընդարմացումը, որ կ'առաջնորդէ լուծարքի: Այս աւեր յառաջացնող կացութեան քննադատութիւնը բառ արժանւոյն չի կատարուիր՝ չխոստովանուող չահախնդրութիւններով եւ փառասիրութիւններով: Ի՞նչ դեր, ի՞նչ ապագայ կը նախատեսուի ազգի կէս Սփիւռքին համար: Զայն նկատի պիտի ունենանք որպէս իրա՞ւ կէս, ոչ-ձեւական, ոչ-ամբոխավարական, ոչ-երեւելիական, ոչ-շահակցական, թէ պիտի եզրակացնենք ըսելով՝ ինձմէ ետք ջրհեղեղ: Այս խորհրդածութիւնները հարկ է բանալ ներազգային կեանքի բոլոր երեսներուն վրայ, կրօնական, միութենական, կրթական, գրական, արուեստի, քաղաքական, կուսակցական, եւ այլն: Օտարալեզու հայածնունդ գրողի կամ երգիչի գնահատումը եւ պանծացումը, բացի աժան քարոզչութենէ եւ գաղթականի դեռ յամեցող բարդոյթներու բերուած, բալասանէ, ի՞նչ կը բերեն ազգի տոկալու եւ տեւելու ուժականութեան, բացի գէշ օրինակէ:

Եթէ ցորենը որոմէն զատելու ճիգը այսօր չընենք, վաղը ուշ կ'ըլլայ, եւ այն ատեն ոչ միայն թագաւորը մերկ կ'ըլլայ, այլ բոլորս կ'ըլլանք մերկ, ու ոչ ոք կ'ուզէ տեսնել միւսին մերկութիւնը, որպէսզի չանհանգստանայ եւ չանհանգստացնէ:

Եթէ Սփիւռքը չուզէ գոհանալ կառքի հինգերորդ անիւը ըլլալու անշահ դերէն, ինչպէ՞ս ինքզինք պիտի սահմանէ ազգի ընդհանուր ըլլնելութեան ճանապարհին: Այս մասին առաջադրանք ունի՞ն այսօր սփիւռքեան գունագեղ էսթէպլիշ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԱԾ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային Ժողովի բոլոր խմբակցութիւններն ու խումբերը Փետրուար 8ին ընդունած են Հ. Տինքի ըսպանութիւնը դատապարտող յայտարարութիւն մը: Հայ լրագրողը թիրախ առած արարքը խօսքի ազատութիւն, մարդու իրաւունքներու եւ Հայ Համայնքին ներկայացուցչին դէմ ոճիր նկատելէ ետք երեսփոխանները կը շեշտեն.

«Այս սպանութիւնը եւս մէկ անգամ փաստեց այն իրողութիւնը, որ երկու ժողովուրդների փոխվստահութեան մթնոլորտի ստեղծման համար հրատապ է դառնում Թուրքիայի իշխանութիւնների կողմից սեփական պատմութեան հետ հաշտուելու եւ 1915 թուականի Հայոց ցեղասպանութեան փաստը ճանաչելու, ինչպէս նաեւ ազատ խօսքը ոտնահարող եւ նմանատիպ դրսեւորումները հնարաւոր դարձնող Քրէական օրէնսգրքի 301րդ յօդուածը վերացնելու միջազգային հանրութեան պահանջի կատարումը»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՐԳԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Երկրաքաղաքական - քաղաքակրթական ակնարկ)

ԹՈՒՐՔԻԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԶԻԿԶԱԿՆԵՐ

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆ

Երեւան 2006

մըթնները: Ինչպէ՞ս կրնան բացուիլ այս իրականութիւններուն վրայ, ատա՞կ են այդ բացուելու յանդըգնութեան:

Կարելի՞ է բաւարարուիլ քարոզչական շղարշով, որ այսօրուան մեր ամէնօրեայ հացն է, որ չի նպաստեր տոկալու եւ տեւելու յանդգնութեան:

Յ. Պ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ

«Ճերուզալէմ փոստ»ի մէջ լոյս տեսած յօդուած մը Եւրոպայի իսլամացումին ահազանգը կը հնչեցնէ բաւական ուժգնօրէն: Հեղինակը՝ Մ. Ֆրոյնտ կը թելադրէ աճապարել բոլոր անոնց որոնք Փարիզն ու Հռոմը կ'ուզեն տեսնել. համոզուած է որ կարճ ատենէն այսօր արեւմտեան Եւրոպա կոչուածը իսլամական աշխարհին մէկ անկիւնին պիտի վերածուի Ամերիկացիներու, Իսրայէլացիներու եւ Հրեաներու համար հիւրընկալութեան նուազագոյն ստիճանով մը: Անհաճոյ այս եզրակացութիւնը անխուսափելի է, նըկատի առած Եւրոպայի ժողովրդագրական պատկերը:

Հրապարակուած տեղեկագիրներ կ'ըսեն թէ Եւրոպայի մէջ ծնունդներու համեմատութիւնները տեւական անկում կ'արձանագրեն եւ ընտանիքները կը պզտիկնան: Եւրոպական միութեան երկիրներուն մէջ(ի)նը ամէն մէկ կնոջ համար երկու զաւակէն նուազ է մինչ որպէսզի ընկերութեան մը թիւը կայուն մնայ, անհրաժեշտ է որ ծնունդներու տոկոսը ամէն ընտանիքի համար 2·1 զաւակի հաւասար ըլլայ: Եթէ բացառուին զանգուածային ներգաղթները, այդ տոկոսէն նուազ ծնունդներով բացարձակ անկում կ'արձանագրուի:

Եւրոպական խորհուրդին ժողովրդագրութեան Սպիտակ գիրքը 2004ին կը գրէր. «2003ին ամբողջ Եւրոպայի մէջ մահերու թիւը ծընունդներէն աւելի եղած է: 1990ին Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ ժողովրդագրական բնական աճը ժխտական արդիւնքի յանգած էր: 2002ին ատիկա պարագան էր 15 երկրի»: Անցեալ տարի վիճակագրութիւնները ցոյց տըւած են որ Գերմանացիներու 30%ը զաւակ չէ ունեցած: Այս տուեալներուն փոխարէն, նշուած երկիրներուն մահմետականները ուշադրութիւն կը գրաւեն իրենց բազմածնութեամբ:

Գանատացի լրագրող մը «Առանձին Ամերիկան» հատորին մէջ կ'ըսէ. «Ռոթերտամի իսլամ բնակչութեան տոկոսը որքա՞ն է. 40%: Պելժիոյ մէջ ամէնէն տարածուն արական անունը ի՞նչ է. Մոհամմէտ: Ամսթերտամի՞ մէջ. Մոհամմէտ: Շուէտի Մալմէօ՞ քաղաքին մէջ. Մոհամմէտ»: 2006 Դեկտեմբերին Լոնտոնի «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ը նոյն անունին համար կ'ըսէր թէ Անգլիոյ եւ Կալլէսի մէջ ան ձորճէն աւելի յաճախադէպ էր: Յետոյ բրիտանական լռելեայն ակնարկութեամբ մը կ'աւելցնէր. «Երեւոյթը կը ցոլացնէ բնակչութեան ցեղային բազմատարրութիւնը»:

Իսրայէլացի լրագրողին ուշադրութենէն վրիպած չէ որ այդ բազմատարրութիւնը կը շեշտուի, ո՛չ աւանդական Եւրոպային նպաստաւոր թափով մը: Ամէն մարդ կ'ընդունի որ մահմետականութիւնը Եւրոպայի մէջ ամէնէն արագօրէն ծաւալող կրօնքն է, շնորհիւ ծընունդներու բարձր տոկոսի եւ ներգաղթողներու: Երկրամասին մահմետական բնակչութիւնը որ այսօր 20 միլիոն է, մինչեւ 2025 թուականը շատ հաւանաբար պիտի կրկնապատկուի: Եւ ինչպէս կ'ըսէ Պ. Պաուըր «Մինչ Եւրոպան կը քընանար» գիրքին մէջ, արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն մեծ մասին մէջ երախաներու 16-20%ը մահմետական է: Մէկ-երկու սերունդ ետք եւրոպական շատ երկիրներու բնակչութիւնը մեծամասնութեամբ մահմետական պիտի ըլլայ:

Իսրայէլացի լրագրողին այս հեռանկարին առջեւ գլխաւոր մտահոգութիւնը այն է որ օրէ օր աւելի իսլամացող Եւրոպա մը աւելի թըշնամական կեցուածք պիտի ունենայ Իսրայէլի եւ ԱՄՆ-ու դէմ: Նոյնիսկ եթէ եւրոպական կառավարութիւնները յաջողին այս ընթացքին ուղղութիւնը փոխել, ինչ որ շատ հաւանական չի թուիր, տարիներ պէտք է որպէսզի փոփոխութեան արդիւնքը տեսանելի ըլլայ: Ան համոզուած է որ աշխարհին ճանչցած Եւրոպան անցեալին կը պատկանի այլեւս. անոր դէմքը արագօրէն կը փոխուի, փոխելով երկրամասին ընկերային եւ քաղաքական բաղադրութիւնը:

Ֆրոյնտը կ'եզրակացնէ. «Եթէ իսկապէս կ'ուզէք մօտէն դիտել Էյֆէլի աշտարակը, խորհուրդ կու տամ որ շատ չյապաղէք: Մինչեւ որ որոշէք, աշտարակին տեղ մինարէ մը կրնաք գտնել»...

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Քահանան ու պսակեալները դէպի պանդոկ մը յառաջանալու թո՛ղ ըլլան, բայց լուրը կայծակի արագութեամբ կը տարածուի Մարսէյլի հայութեան մէջ ու կը հասնի ականջը կովկասահայ նշանաւոր վաճառական ու պատուական Հայ, պարոն Շխեանցի, որ նոյնհետայն կ'որոշէ՝ Սանճաքճեան ամոլները հիւրընկալել, եւ անոնց պսակադրութեան հանդէսը կատարել տալ իր տունին մէջ իր իսկ կնքահայրութեամբը:

Պարոն Շխեանց կը հրաւիրէ իր քով տոքթ. Սանճաքճեանը, իրեն կը հաղորդէ իր փափաք-որոշումը, որուն չի կրնար հակառակիլ Սանճաքճեան, ու պսակը կը կատարուի Շխեանցի բնակարանին մէջ խիստ փառաւոր կերպով ու Շխեանցի խաչեղբայրութեամբ:

Նորապսակ Տէր եւ Տիկին Սանճաքճեան իրենց մեղրալուսինը Փարիզ կուգան անցընել, բայց պսակադիր քահանան կը պահուի, վար կը դրուի Մարսէյլ. ու յաջորդ Կիրակի օրը Շխեանց պատարագ մատուցանել կու տայ Տէր Սահակին, որ "օծեալ վէմ" ունէր հետը եւ եկեղեցական զգեստ:

Տէր Սահակ կ'ուզէ Պոլիս վերադառնալ, բայց Շխեանց չի թողուր. կը հրաւիրէ մարտիլիաբնակ ուրիշ Հայեր, եւ Միրզոյեանց, Սէլեան, Թիւրապեան անձերու հետ համաձայնելով, կ'որոշէ մատուռ մը հաստատել Մարսիլիոյ մէջ, ու առանց ժամանակ կորսնցնելու կը գրէ Պոլիս Ներսէս Պատրիարքին, որպէս զի արտօնէ Տէր Սահակին քահանայագործել, իբրեւ հոգեւոր հովիւ Մարսիլիոյ հայութեան:

Պատրիարքական պաշտօնագիրը չուշանար. Տէր Սահակ կը կարգուի պաշտօնական հովիւ, կը բացուի մատուռը հանդիսաւոր արարողութեամբ. մատուռին տեղը կ'ըլլայ առժամայն՝ 13 ռիւ տը լ'Օռմօ, Մարսէյլ, անփառունակ, պարզունակ սրահ մը, որ սակայն կ'ըլլայ շուտով կեդրոն՝ Մարսիլիա եկող, անկէ անցնող-գացող Հայերու:

Եւ այսպէս տոքթ. Սանճաքճեան բըժիշկ բարեկամիս ամուսնութիւնը 1881ին կը դնէր սկիզբը Մարսիլիոյ հայկական մատուռին, որ իմ սրտին կը պատճառէր անպատում բերկրանք, քանի որ ամիսներ առաջ Հայկազեան Ուսումնասիրաց ընկերութեան ընթերցարանին բազման ճառին մէջ փափաք յայտնած էի, որ հայ եկեղեցի մը հաստատուէր Ֆրանսահայ գաղութին գիրկը:

Տէր Սահակ Իւթիւճեան որ տարիներով հովուեց Մարսիլիոյ հայութիւնը, բայց տարին մէկ երկու անգամ կ'այցելէր Փարիզ, յատուկ հրաւէրովը Տէր եւ Տիկին Գէորգ պէյ Երամեանին, ու պատարագ կը մատուցանէր:

Առաջին պատարագին համար ռիւ տը լա Վիքթուարի բողոքականներու եկեղեցին վարձուեցաւ: Ես սարկաւագութիւն ըրի. տոքթ. Սանճաքճեան որ գեղեցիկ կերպով երգել գիտէր, ձայնուորութիւն ըրաւ, ուրիշ մէկ երկու երիտասարդներու հետ: Բոլոր Հայերը ներկայ եղան այս պատարագին եւ գոհ մեկնեցան:

Բայց ես անցնիմ իմ դասերուս, բժըշկութեանս:

Վերսկսած էի երբ էքսթէրն տէ զ'Օփիթօ չարունակել Միտի հիւանդանոցին պաշտօնս, զոր առժամաբար յանձնած էի, ինչպէս ըսած եմ, Շէրպէթեան բարեկամիս, երբ Պոլիս գացի. նոյն այս պաշտօնս վարելով հանդերձ, սկսայ յաճախել էքսթէրններու յատուկ Ամֆիթէաթր տ'անաթոմի հաստատութիւնը ու հոն սորվիլ, տիսէքսիոն (մարմնահերձութիւն): Շատ օգտուեցայ այստեղի ունեցած զբաղումներէս. քաջ ուսայ անաթոմի այստեղ, որ Գլամար կը կոչուի, եւ ուր շաբաթը երկու անգամ փրոֆ. Թիյօ անուանի վիրաբոյժը կու գար անաթոմի թոփոկրաֆիքի գեղեցիկ դասերը կու տար:

(Շար. 165)

ՄԻԼԱՆՕ.–

Երանուհի Բամպակեան,

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Բամպակեան, զաւակներն ու թոռները

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, տագրոջ, հօրեղբօր, մեծ-հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 14ին, 100 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Փետրուար 17, ժամը 14ին Միլանոյի Սուրբ Քառասուն Մանկունք եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս որպէս այդ նկատել:

(Շար. Ա. էջէն)

ադարավ"ն է, պատրաստուած՝ Ա. Արսլանի նոյնանուն վէպէն: Ցուցադրութենէն ետք ներկայ թուրք լրագրողներ դժգոհութիւն յայտնած են թէ բեմադիրները անաչառ չեն եղած: Երկրորդը քիւրտ բեմադիր Հ. Սալէէմի մէկ գործն է. "Տոլ": Ան ալ նիւթ առած է թրքական բանակը որ անհատնում խժդժութիւններու կ'ենթարկէ քիւրտ գիւղացիները: Երրորդ Փիլմը՝ "Թաքվա" Պոլսոյ մէջ աղանդներու կազմաւորումը դրած է լուսարձակի տակ: Բեմադիրը թուրք մըն է. Էօզէր Գըզըլթան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերվարական կուսակցութեան ազգային քարտուղարը՝ Էրիք Պէսոն որու յանձնուած էր տնտեսութիւնը, անակնկալօրէն իր հրաժարականը տըւած է Փետր. 14ին, առանց ճշդելու իր դրդապատճառները: Կը թուի թէ այդ հրաժարումը կապ ունի Սեկոլէն Ռուայալի ներկայացուցած 100 առաջարկներու նիւթական արժեւորումին հետ, բայց Պէսոն ճշդած է որ ոչ ոքի քով պիտի արտայայտուի, չեշտելով սակայն թէ իր հրաժարումը կապ չունի Ս. Ռուայալի ուխտին "գին"ին հետ: Այնուամենայնիւ, ծանր հարուած մըն է Ս. Ռուայալի ընտրապայքարին համար, մանաւանդ որ նոյն առաւօտը ծանր բախում մը ունեցած է Ֆր. Հոլանտի հետ, Ս. Ռուայալի նիւթական կողմին պատճառաւ: Պէսոն մօտ է Լ. Ժոսփէնի:

ՔԱՐԻՒՂԻ ԹՈԹԱԼ ընկերութիւնը աննախընթաց շահ մը արձանագրած է 2006-ին, ինչ որ բաւական բանավէճի դուռ բացած է, մանաւանդ այս ընտրական շրջանին: Արդարեւ շահը հասած է 12,6 միլիառ Եւրոյի, ինչ որ կը բացատրուի քարիւղի գինին յաւելումով, բայց առիթ կու տայ խիստ քննադատութիւններու եւ բացառիկ տուրքի մը պահանջին: Կը պարզուի նաեւ որ ինչ որ "տագնապ" մկրտուած էր բոլորին համար, հեռու է տագնապ մը ըլլալէ: Թոթալի նոր տնօրէն-նախագահը կը բացատրէ որ ընկերութիւնը պարտի յարմարիլ ժամանակին: Եւ այս շահը տեղի կ'ունենայ երբ տեղի կ'ունենայ Էրիքայի դատավարութիւնը, ուր Թոթալ կ'ուրանայ որեւէ պատասխանատուութիւն:

ԳԱՆՆԻ մէջ (Ծովային Ալպեաններ) Փետր. 15ին բացուեցաւ Ֆրանսա–Ափրիկէ ժողովը, որ վերջինն է Շիրաքի համար: 53 հրաւիրեալներու վրայ միայն 32 երկիրներ պատասխանած են հրաւէրին: Կարգ մը հարցեր կան որոնք կը խանգարեն Ֆրանսայի եւ Ափրիկէի հաշտ յարաբերութիւնները, ինչպէս Ծիպութիի հարցը կամ Ռուանտայի ցեղասպանութիւնը:

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ նախագահ ընտրուեցաւ, ինչպէս կ'ակնկալուէր, փոխանցման շրջանի ղեկավարը Նիազովի մահէն ետք, Գուրպանգուլի Բեղիմուխամեդով, 49 տարեկան, որ վճռած է երկիրը առաջնորդել դէպի ժողովրդավարութիւն: Հինգ մրցակից ունէր, բայց եւ այնպէս ստացաւ ձայներու 89%ը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նահատակներու հրապարակը լեփ լեցուն էր Փետր. 14ին ոգեկոչելու համար Հարիրիի սպանութեան Բ. տարելիցը, հակառակ նախորդ օրուան կրկնակ ոճրափորձերուն, այլ խօսքով՝ ժողովուրդը ասպարէզ կը կարդար Սուրիոյ: Համախմբուած բազմութիւնը մէկ միլիոնէ աւելի կը նկատուէր եւ մասնակցողները եկած էին ամէն կողմէ, յաճախ հեռուէն:

ԻՐԱՆԻ Փետր. 14ի ոճրափորձը Զահետան, լուրջ մտահոգութիւն պատճառած է երկրին մէջ, ուր քաղաքացիական պատերազմի վախ կայ: Արարքին տէր եղած է սիւննի խմբակ մը եւ զոհերն են Յեղափոխութեան պահակները: Ինչ կը վերաբերի սիւննի խմբակին, կիսապաշտօնական Ֆարս գործակալութեան համաձայն Թալիպաններու մօտ խումբ մըն է:

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆԹՐԷՕՅԼ.– Պ. Անտրէ Եոխգարտաշեան 50 Եւրօ:

arménie mon amie

AGENDA

SEPIA Quartet

Vahram Zaryan et le Théâtre suspendu présentent **SEPIA Quartet** ou l'incroyable Odyssée de trois vieux loups de scène les **20 et 21 février à 21h** au Lavoir Moderne Parisien, 35 rue Léon, 75018 Paris.

Contact: Vahram Zaryan : 06 65 66 44 68

(V. Zaryan est né à Spitak en 1981, formé au Conservatoire d'Erevan, il a suivi dès 2002 l'Ecole de mime Marcel Marceau, dont est diplômé d'Etat en 2005).

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

La GALERIE

LE MINOTAURE

2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris en collaboration avec la Galerie **Le Gaillard** expose des œuvres abstraites de 1925 à 1930 de **Léon TUTUNDJIAN** Artiste arménien (collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)

Léon Tutundjian, «Abstraction 1925-1930»

Du 1er février au 10 mars

PARADJ ANOV

LE MAGNIFIQUE

et la jeune scène arménienne

Exposition du 13 février au 8 avril du mardi au dimanche de 13h à 19h, Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts

Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais 75006 Paris

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.

Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

EXPOSITION SARIAN

A ISSY

Du 1er février au 31 mars au Musée français de la Carte à jouer 16 rue Auguste Gervais — Issy-les-Moulineaux

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

LE

Centre Culturel

SAINT MESROB

à PARIS

présente

le jeudi 22 février à 20h45

SAINT BLAISE, EVEQUE DE SEBASTE

Un Saint d'Arménie en Occident

CONFERENCE donnée par Armand TCHOUHADJIAN

Vente et dédicace du livre

10 bis rue Thouin — Paris 5ème

Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre . Cocktail —

LA

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

vous donne rendez-vous pour l'édition spéciale de son Salon du livre arménien

«ARMEN'LIVRES»

Du 22 au 28 mars

au Pôle Culturel d'Alfortville

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ձեզի հետ կը ժամադրուի

յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ"

հայ գիրքի տօնավաճառին՝

Մարտ 22 – 28ին

Ալֆորվիլի Նորակառոյց

Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE DE L'UCFAF

Samedi 24 février à 16 heures

En présence de M. le Professeur

JEAN-PIERRE MAHE

Membre de l'Institut

Président d'Honneur de l'UCFAF

□

Le **Ciné-Club «Ruben Mamoulian»** projettera le film

SARDARABAD

Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

l'Association MACHTOTZ

pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.

Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.

(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :

87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.

Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;

— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante: Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,

par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 FEVRIER
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամենօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·645 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·645

Հ Ռ Ո Մ

ՀՍՑԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ

Հռոմի մէջ «Թուրքիա՝ 7000 տարուան պատմութիւն» խորագրուած ցուցահանդէս մը բացուած է որ կը տեւէ մինչեւ Մարտ 31։ Ներկայացուած են գոհարեղէն, քանդակագործութիւն, արձաններ, եւլն.։ Բաներ որոնք կրնան եօթը հազար տարուան պատմութեան մը վկաները ըլլալ։ «Սթամփա» օրաթերթը արձագանգ եղած է Հռոմի հայութեան գրաւոր հակազդեցութեան որ ղրկուած է Հանրապետութեան Նախագահին։ Իրենց նամակին մէջ Հայերը հարց կու տան թէ ո՞ւր է 7000 տարուան այդ պատմութիւնը, քանի որ Թուրքերը միայն ԺԱ. դարու վերջերը հասած են ներկայիս իրենց գտնուած շրջանը եւ թէ Թրքական արդի պետութիւնը կը մերժէ Օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդը նկատուիլ։ Հակազդեցութեան երկրորդ պատճառ մը այն է որ ո՛չ ցուցանմոյշներուն, ո՛չ ալ քաթալոկին մէջ Հայերու (նաեւ Յոյներու, Քիւրտերու) մասին ոչ մէկ խօսք կայ եւ գրութիւններուն մէջ կը վխտան սխալներ, զանցառումներ։

Ցուցահանդէսին պատասխանատուն պատասխանած է թէ ցուցահանդէսը ոչ մէկ սխալ ու զանցառում ունի եւ թէ նմոյշներու ընտրութիւնը կատարուած է տրամադրելի վայրը նկատի առնելով։ Այսուհանդերձ, աւելցուցած է թէ յառաջիկային Նափոլի փոխադրուելիք ցուցահանդէսը հայկական նմոյշներով պիտի լրացնեն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅ ՍՊԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Փետր. 14ին ատրպէյճանական կրակոցներէն սպաննուած է հայ սպայ մը՝ Երուանդ Պաշիկեան։ Ան կուրծքէն վիրաւորուած է Նոյեմբերեանի հայեւատրպէյճանական սահմանագիծին վրայ ու անմիջապէս մահացած։

«ԲԱՐԳԱՒԱՃ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Փետր. 15ին տեղի ունեցած է «Բարգաւաճ Հայաստան» կուսակցութեան արտակարգ համագումարը։ Նախագահ վերընտրուած է Գագիկ Ծառուկեան, հաստատուած է 35 անդամէ բաղկացած քաղաքական խորհուրդին կազմը, ծրագիրը եւ կանոնագրութիւնը։

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՏԻՍՔՈՅԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի «Ռըլաքս» տիսքօ-ակումբին մէջ Փետր. 15ին երկու հոգի սպաննուած է։ Ցեսմիջօրէին հոն հնչած կրակոցներուն վրայ ահազանգ տրուած է եւ ոստիկանութիւնը դէպքին վայրը փութացած։ Գտած են Արտաշ Համբարձումեանի եւ Մհեր Պօղոսեանի դիակները։

ԱՄՆ-Ը, ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Թուրքիոյ Սպայակոյտի նախագահը որ արտաքին գործերու նախարարէն անմիջապէս ետք Ուաշինկթըն գացած է, սկսեալ փոխ Նախագահ Շէնէյի հետ ունեցած հանդիպումէն, ամէն առիթով սեղան բերած է Ցեղասպանութեան այդ երկրին կողմէ ճանաչումի հարցը։ Այսուհանդերձ, Թրքական մամուլին հրապարակագիրները այն տպաւորութիւնը կը գործեն թէ Պիւյիւքանըթ սպասած զօրակցութիւնը չէ գտած։ Պատասխանելով լրագրողներու, ան ըսած է միայն թէ անձամբ ամերիկացի ղեկավարներէ լսած է թէ շատ վճռակամ են հայկական բանաձեւին հանդէպ եւ թէ ատիկա դըրական երեւոյթ է։

«Ռատիքալ»ի քաղաքական մեկնաբաններէն Մուրատ Եթքին Պիւյիւքանըթի այդ խօսքերը նկատի ունենալով ճամբորդութեան նախօրեակին նոյն հարցին մասին ըսածներուն հետ, այն եզրակացութեան կը յանգի որ Թուրքիա իր ամէն կարելին պիտի ընէ արգելք ըլլալու համար, բայց բանաձեւը քուէարկելու պարագային ատիկա աշխարհի վախճանը պիտի չնկատէ ու սեղան չքերէ ԱՄՆ-ու հետ յարաբերութիւնները խզելու պարագան։

Արդարեւ, Թուրքիոյ Սպայակոյտի նախագահը ըսած էր թէ բանաձեւին քուէարկումը կը վիրաւորէ զիրենք, բայց մնացածը միջազգային յարաբերութիւններու հարց է։ Յիշեցուցած էր նաեւ թէ Ֆրանսայի ճանաչումին յաջորդած իրենց պոյքոթը պատճառ եղած էր որ Թուրքիա զինուորական արբանեակ չունենայ։

«ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿ»ԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐԷՆ

Ինչպէս գրած էինք, Անթոնիօ Արսլանի համանուն վէպին ֆիլմի վերածուած «Արտոյտներու ագարակը» առնուած էր Պէրլինի փառատօնին ցանկին վրայ։ Փաոլօ եւ Վիթթորիօ Թավիանի եղբայրներուն պատրաստած ժապաւէնը Փետր. 13ին ցուցադրուած է մամուլի ներկայացուցիչներուն։ Անոնցմէ Ֆօն Թոմաս Քունցէ «Թակէս-չփիկըլ» թերթին մէջ գրած է ֆիլմին ստեղծած տպաւորութեան մասին։

«Ճանճի մը թռիչը կրնար լսուիլ։ Դիտողներէն շատեր իրենց ձեռքերով ծածկած էին իրենց դէմքը։ Ուրիշներ նայուածքները յառած պաստառին, կը նայէին ակնապիշ, կարծես չկարենալով հաւատալ իրենց տեսածին։ Բայց Թավիանիներուն գործը որուն նիւթը Օսմանեան կայսրութեան մէջ գործուած Հայկական Ցեղասպանութիւնն էր, կը ցոլացնէ պատմական ճշմարտութիւնը։ Եղբայրները կը պնդեն թէ Հայերու ենթարկըւած սարսափը պատմական հիմեր ունի, մինչեւ մանրամասնութիւնները։

Դիտողներէն շատեր ֆիլմին աւարտէն ետքն ալ իրենց գլխուն զարնուածի պէս նստած մնացին իրենց տեղերը»։

Լրագրողը յետոյ համառօտակի կու տայ ֆիլմին նիւթը, կ՚անդրադառնայ մտաւորականներուն այսօր ալ Թուրքիոյ մէջ կիրարկուած հալածանքին, ճնշումներուն, օրինակ տալով Օրհան Փամուքը։ Կ՚ըսէ թէ Թուրք վիպագիրը Հ. Տինքի սպանութենէն ու իր ստացած սպառնալիքներէն ետք մեկնած է ԱՄՆ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՑԱՃՈՂՆ ՈՒ ՁԱԽՈՂԸ ՄԷԿ ԳԻՆ

ՎԱ՜Յ ԼՐՋՈՒԹԻՒՆ ՍՊԱՍՈՂԻՆ...

Երեւոյթը սկսած է տարօրինակ բնոյթ մը առնել։ Ամիսներէ ի վեր սկսած է Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարին, հասած է մեծ ցուցահանդէսներու շրջանը –Այվազովսկի, Ազգային Մատենադարան, Պարաճանով, եւլն.– ու ֆրանսական լըրատուներ գրեթէ ամբողջովին կ՚անգիտանան անցուդարձը։ Մինչդեռ, ամէն մէկ բացումի գոհունակութեան, փառաբանութեան խօսքեր կը շռայլուին ու շատ յաճախ սեղան կու գայ հայեւֆրանսական դարաւոր, ամուր կապերու նիւթը։

Անգիտացումը չէ վստահաբար երեւոյթին պատճառը, քանի որ հրաւէրներ, յայտագիր-ծրագիրներ կ՚ուղղուին ամէնուն, ամենայն ճշդապահութեամբ, քաղաքին կարեւոր հրապարակներուն, մեթրոյի կայաններուն մէջ դիւրութեամբ կարելի է հանդիպիլ ծանուցողական ուշագրաւ պաստառներու։ Արդէն առջի կէսօրին «Պետրոսեան» ճաշարանի հրաւէրին ընդառաջած ֆրանսական լրատուներու շուրջ երեք տասնեակ լրագրողները, կարելի չէ ըսել թէ անտեղեակ էին ձեռնարկներուն...։

Պահուած լռութիւնը աւելի՛ անհասկընալի կը դառնայ երբեմն, նկատի առած՝ արձագանգի արժանի նկատուածի մը քովընտի «կարեւորութիւնը»։ Ատիկա եղաւ պարագան «Մոնտ»ի նման լրջագոյնը համարուած թերթի մը մէջ կիսով ձախող հայկական համերգի մը արձագանգին։

«Թէաթր տը լա Վիլ»ի շաբաթօրեայ ձեռնարկներուն Փետր. 10-ինը յատկացուած էր հայկական երաժշտութեան։ Թատրոնին Ալպէսի սրահը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուած էր։ Առաջին մասին մէջ ունկնդրեցինք Հայաստանէն քամանչիստ Գագիկ Մուրադեանի անարատ նուագը։ Իսկ երկրորդ մասը յատկացուած էր երեք դուդուկահարի ու երկու երգիչի։ Առաջիններն էին ծանօթ արուեստագէտ Լեւոն Մինասեան, որուն կ՚ընկերանային Արմէն Ղուկասեան եւ Արթիւր Ղասապեան։

Կատարողական, մեկնաբանական առումով առաջին մասէն բաւական հեռաւորութեամբ հանդերձ, ըսե՛նք որ ընդունելի էր իրենց նուագը, եթէ... բացառուէր երգի բաժինը։ Մէկը Հայաստանէն (Համլէթ Գէորգեան), միւսը Հոսկէ (Ռոզլին Մինասեան) երկու երգիչներ կարծես պարտականութիւնը ստանձնած էին ջնջելու Գ. Մուրադեանի քամանչային տպաւորութիւնը, դուդուկի երբեակին ալ ընդունելին դարձնելով անտանելի։ Հ. Գէորգեան բացօթեայ խնջոյքի սեղան մը շէնցնողի կը նմանէր աւելի, քան՝ միջազգային երաժշտութեան լուրջ նկատուած հաստատութեան մը հըրաւիրեալը։ Իսկ Ռ. Մինասեան սկսած էր զգեստաւորումէն, ամէն նոթով, արտասանած վանկով, անդունդ մը գետեղեց իրեն, լսարանին ու հայկական ժողովրդական երգին միջեւ։

Հարցը ձախող ձեռնարկի մը համար կորսուած 2 ժամը չէ.ոչ ալ այն հանելուկը թէ ի՛նչպէս լուրջ համբաւի տէր նման հիմնարկ այդքան անհաւասար ուժերով ձեռնարկ կը ծրագրէ, կը հրամցնէ։ Կը զայրանաս, կ՚ափսոսաս ու կ՚անցնիս։ Բայց այն որ անտարբերութիւնը կը խանգարէ, «Մոնտ»ի պէս թերթին տուած լորձնաշուրթն արձագանգն է ուր վերոնշեալ երկու երգիչները «հայ երգին վաւերական երկու տաղանդները» կ՚որակուին։

Ի՞նչ ըսել. կա՛մ լրջութեան մեր չափանիշները խախտած են, կամ դարը քան չափ, քան կշիռի դարն է, լռութեան ու չատախօսութեան կշռաքարերով։

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը Ե. Օլմերթ Անգարայի մէջ իրմէ ակնկալուած սատարութիւնը չէ տուած ԱՄՆ-ու մէջ Հայկ. Ցեղասպանութեան ճանաչումին առընչութեամբ։ Թուրքիոյ վարչապետին հետ տեսակցութենէն ետք կայացած մամուլի ասուլիսին պատասխանելով հըրէական լոպիին զօրակցութեան մասին հարցումի մը, ան ըսած է թէ լաւատեղեակ չէ Ներկայացուցիչներու ժողովին օրակարգի նիւթերուն, թէ կը յարգէ Գոնկրէսի անդամներուն տեսակէտները եւ վստահ է թէ անոնք կ՚որոշեն իրենց ճիշդ նկատածը։ Օլմերթ օգտակար նկատած է անաչառ մասնագէտներու խումբի մը կողմէ հարցին ուսումնասիրութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻԱ կ՚ուզէ միջնորդի դեր խաղալ Մերձաւոր-Արեւելք եւ Թրքական խումբ մը պիտի քննէ այն աշխատանքները զորս Իսրայէլացիք կ՚ընեն Երուսաղէմի Մզկիթներու հարթավայրին շուրջ։ Թուրքեր պեղումներու մասնագէտ են եւ քննութեան իրենց նպատակը պիտի ըլլայ ստուգել այդ աշխատանքներուն անհրաժեշտութիւնը, քանի անոնք ընդհատուեցան բողոքներու պատճառաւ։ Թուրքիա Իսրայէլի գլխաւոր զինակիցն է ռազմագիտական գետնի վրայ շրջանին մէջ։

ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ համոզուած է որ նա-

Պ Ո Լ Ի Ս

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՎԱԳՐՖ ԿԸ ՀԻՄՆՈՒԻ

Հ. Տինքի յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով որոշուած է վագըֆ մը հիմնել։ Ան պիտի նպաստէ որ, անօգ, օժանդակութեան կարօտ, հաշմանդամ երախաներու եւ երիտասարդներու ուսում ստանալուն, շրջանի ժողովուրդներուն եւ պետութիւններուն միջեւ երկխօսութեան եւ դրացնութեան յարաբերութիւններու զարգացումին առընչուած ձեռնարկներու եւ շրջանի ժողովուրդներուն հասարակաց մշակութային ժառանգութեան պահպանումին, այժմէականացումին։ Ծրագիր կայ նաեւ զոհ լրագրողին անունով խաղաղութեան միջազգային մրցանակ մը հաստատելու։ Կը սպասուի որ երեք ամսուան ընթացքին պատրաստութեան փուլը աւարտի ու յայտարարուի վագրֆին հիմնումը։

խագահ պիտի ընտրուի, ինչպէս յայտարարեց հեռատեսիլի Բ. կայանի յայտագրէն («Ձեզի կը մնայ դատել»), ձաղկելով ընկերվարականներն ու Իւ. ԷՄ. Փէ.ն որոնք կը պնդեն թէ երրորդ մարդը Լը Փէնն է, ինչ որ օգնութեան կանչելու ձեւ մըն է։ Ֆրանսացիք պէտք է դուրս ելլեն այդ «աջ – ձախ» դրութենէն։ Ի դէպ, չկրցաւ հարցաքննուիլ նաեւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

(Բ. եւ Վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

1949ին, Զմմառու նորընծայարանը փոխադրուած է Ճիւնիի դըպրեվանքը, զոր կառուցանել տուած էր կարդինալ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան (1937–1962) կաթողիկոս պատրիարքը, 1947ին: 35 աշակերտները բաժնուած եղած են Զմմառու եւ Ճիւնիի միջեւ: Մեծերը՝ Ճիւնի, իսկ փոքրերը՝ Զմմառ: Այս բաժանումին վերջ տալու համար, կարդինալ Աղաճանեան՝ ի յիշատակ իր մօր՝ Իսկուհի Աղաճանեանին, Զմմառու նորընծայարանի նոր շէնք մը կառուցանել կու տայ: Շէնքին հիմնօրհնէքը կը կատարուի 1961 Մայիս 28ին եւ շինարարութիւնը կ՚աւարտի 1963ի Յունիսին: Բացման պաշտօնական հանդիսութիւնը կատարուած է Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. Պաթթանեան (1962–76) կաթողիկոս պատրիարքին օրով, որ յաջորդած էր կարդինալ Աղաճանեանին: Այսպէսով դպրեվանքը Ճիւնիէն վերջնապէս փոխադրուած է Զմմառ:

1975ին սկսած Լիբանանի պատերազմին պատճառով դպրեվանքի աշակերտներուն թիւը պակսած է, որուն հետեւանքով կարելի չէ եղած Զմմառու մէջ կանոնաւոր դասաւանդներ պահել: Ուստի, նորընծաները փոխն ի փոխ ղրկուած են ուսանելու շրջանի յոյն կաթողիկէ Պօղոսեան Հայրերուն ընծայարանները, Մարոնի կրօնաւորներու դպրոցը եւ ասորի կաթողիկէներուն վարժարանը: Կէսօրէ ետքերը յատկացուած են հայերէնի դասաւանդութեանց, վանքին մէջ:

Դարձեալ Լիբանանի պատերազմին պատճառով, Սուրիայէն եկող կոչումներու աղբիւրը ցամքած է, քանի որ ծնողներ վախցած են իրենց զաւակները Լիբանան ղրկելու: Ուստի, կոչումներու հայթայթումը սահմանափակուած է միայն Լիբանանի պատրիարքական թեմի տարածքին: Այս կացութեան դարման մը գտնելու նպատակով, 1985ին Հալէպի մէջ բացուած է փոքր ընծայարան մը՝ Յիսուսեան հայրերու հետ համաձայնութեամբ՝ Ս. Վարդան վարժարանին մէջ, յարկաբաժնի մը յատկացումով: 1995ին նորոգութիւններ կատարուած են Հալէպի Զմմառեան ընծայարանին մէջ, բարելաւելու համար աշակերտներու կեանքի պայմանները եւ պատրաստութեան շրջանը:

2001ի Օգոստոսին, Զմմառեան միաբաններ որոշած են երէց աշակերտները պահել Զմմառ եւ իրենց իմաստասիրական ու աստուածաբանական դասերը աւարտելէ ետք, զանոնք ղրկել Հռոմ կամ եւրոպական այլ երկիրներ, մասնագիտութիւն ձեռք ձգելու համար:

2001ի Հոկտ. 7ին, Իգնատիոս Արք. Մալոյեան Երանելի հռչակուելով Յովհաննէս Պօղոս Բ. պապին կողմէ, Զմմառու մեծ ընծայարանը կրած է իր անունը:

2004ին Զմմառու նորընծայարանին մէջ կատարուած են նորոգութեան հսկայ աշխատանքներ, նախաձեռնութեամբ մեծաւոր Հ. Գէորգ Թ.Ծ. Վրդ. Եղիայեանին եւ վանքին վարչութեան: Փոքր դպրեվանքին մէջ եւս նորոգութիւններ կատարուած են 2005ին:

Ահաւասիկ համառօտ գիծերու մէջ պատմութիւնը Զմմառու հայ կաթողիկէ Արծիւեան պատրիարքական միաբանութեան դպրեվանքին, որ իր գոյութեան 232 տարիներու ընթացքին տուած է 360 միաբաններ: Միայն 1940էն 2005 թուականներուն դպրեվանքը տուած է շուրջ 900 մշակներ, որոնցմէ 55ը ընտրած է հոգեւորական ասպարէզը, իսկ մնացեալները նուիրուած են կրթական, մշակութային, գրական, արուեստի, գիտական, լրագրական եւ այլ ասպարէզներու: Ներկայիս Զմմառու պատրիարքութիւնը ունի 46 միաբաններ, որոնք 20 երկիրներու մէջ կը վարեն թեմակալ առաջնորդի եւ հայ կաթողիկէ համայնքներու ժողովրդապետի պաշտօնները:

Զմմառու դպրեվանքի այժմու տեսուչն է Հ. Գէորգ Վրդ. Նորատունկեան: Ծնած է 1968ին՝ Հալէպ, ուր ստանալէ ետք միջնակարգ իր ուսումը, մտած է Զմմառու դպրեվանքը: 1987ին մեկնած է Հռոմ հետեւելու Յիսուսեան վարդապետներու Գրիգորեան համալսարանի աստուածաբանութեան դասընթացքին, ինչպէս նաեւ Սալեզեան համալսարանի մանկավարժութեան ճիւղին: 1995ին ձեռնադրըւած է վարդապետ, Հալէպի մէջ: 1997ին վարած է Հալէպի Զըմմառեան դպրեվանքի փոխ տեսուչի, իսկ 1999ին տեսուչի պաշտօնները: 2001էն ի վեր տեսուչն է Զմմառու դպրեվանքին: Ի դէպ, 2003ին, Հ. Գէորգ Վրդ. մանկավարժութեան Մագիստրոսի վկայական ստացած է Հռոմի Սալեզեան համալսարանէն, ներկայացնելով իր աւարտաճառը՝ «Կոչումներու հովուականը հայ եկեղեցւոյ մէջ – այժմու կացութիւնը և ապագայի հեռանկարը» նիւթին շուրջ:

Տեսուչ վարդապետը դիտել կու տայ, որ այս տարի դպրեվանքը ունի 10 երէց նորընծաներ, որոնց չորսը՝ համալսարանի 6րդ տարուան ուսանողներ են, երկուքը՝ 5րդ տարուան, մէկը՝ 3րդ տարուան, մէկը՝ 2րդ տարուան, երկուքը՝ առաջին տարուան: 5րդ եւ 6րդ տարուան վեց ուսանողները այս տարեշրջանին կ՚աւարտեն համալսարանական իրենց ուսումը, զոր կը ստանան Պօղոսեան Հայրերու աստուածաբանական համալսարանին մէջ, իսկ Զմմառու դպրեվանքին մէջ կը հետեւին իրենց յատուկ տոհմային նիւթերու դասընթացքներուն: Վեց ուսանողներէն ոմանք կը մեկնին Հռոմ, ուրիշներ՝ Ֆրանսա եւ Գերմանիա, երկու կամ երեք տարի մասնագիտական ուսում ստանալու համար: Դպրեվանքը ունի նաեւ 6 կրտսեր աշակերտներ, որոնք կը յաճախեն հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան եւ Ս. Խաչ դպրոցները:

Զմմառու դպրեվանքի ուսուցչական կազմը բաղկացած է որակեալ եւ իրենց դասաւանդած նիւթերու մասնագէտ անձերէ: Այսպէս, Կարօ Առաքելեան կը դասաւանդէ հայերէն եւ գրաբար, Սարգիս Նաճարեան՝ լրագրութիւն, Հ. Անդրանիկ Ծ. Վրդ. Կռանեան՝ միաբանութեան եւ եկեղեցւոյ պատմութիւն, Հ. Վարդան Վրդ. Գազանճեան՝ ծիսագիտութիւն, Հ. Մեսրոպ Վրդ. Թօփալեան՝ հայրաբանութիւն, Էտի Թորիկեան՝ շարականագիտութիւն եւ Սոնա Կիւրիւնեան՝ երաժըշտագիտութիւն: Դպրեվանքը ունի նաեւ հրաւիրեալ ուսուցիչներ, որոնք առիթներով մասնագիտական նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններ կու տան աշակերտներուն:

Արդի ժամանակներուն, երբ քիչ մը ամէն տեղ հիմնովին խախտած են բարոյական սկզբունքները մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ, երբ խաթարուած է հոգեւոր արժէքներու հանդէպ հայ մարդուն գիտակցութիւնը, երբ մեծ քաղաքներու ախտաւոր մթնոլորտին մէջ՝ օրուան հոգերով կլանուած, մեր ժողովուրդին զաւակները հետզհետէ կը մերկանան իրենց տոհմիկ զգացումներէն, պապենական հաւատքէն եւ ազգային նկարագրէն, երբ մեր ազգային, քաղաքակրթական ու մշակութային առանձնայատկութիւնները համաշխարհայնացման կաթսային մէջ հալեցնելու լըպառնալիքը հետզհետէ առաւել ուժգնութեամբ կը հալածէ մեզ, որքա՜ն գօտեպնդող եւ խրախուսիչ երեւոյթ էր այն պատկերը, որ կը պարզուէր աչքերուս առջեւ, տեսնելով Զմմառու դպրեվանքին մէջ՝ միեւնոյն յարկին տակ համախմբուած երիտասարդներ, որոնք ուխտած են ծառայել հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ազգին, եւ այդ ծառայութեան ճամբով՝ հայ մշակոյթին, դպրութեան, հայկական արժէքներուն եւ տոհմիկ աւանդութիւններուն, դառնալով անոնց ջատագովն ու քարոզախօսը:

Խորապէս տպաւորուած դպրեվանքի դարաւոր պատմութեամբ եւ հոն տարուող եկեղեցանուէր ու ազգօգուտ աշխատանքներով, հրաժեշտ կ՚առնեմ տեսուչ Հ. Գէորգ Վրդ. Նորատունկեանէն, իրեն ու իր խնամքին յանձնուած Զմմառու դպրեվանքին կոչումներու եւ նորընծաներու առատութիւն մաղթելով ի փառս հայ եկեղեցւոյ եւ ի պայծառութիւն մեր մշակոյթին:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՆԱԼԸԻ ՄԷՋ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գրիգոր Զօհրապի կեանքն ալ լեցուն է դրուագներով, որոնք կրնան հետաքրքրել մեզ, եթէ ուզենք պահ մը դուրս գալ այս մեծ քաղաքագէտին, փաստաբանին, գրագէտին ու հայրենասէր մարդուն մտաւորական աշխարհէն ու մտնենք անոր անձնական կեանքէն ներս:

Հրանդ Ասատուր ունի սքանչելի գիրք մը «Դիմաստուերներ»: Հոն ան վկայութիւններ կը բերէ իրեն ծանօթ ինչ ինչ հայ հեղինակներէ: Եւ ասոնցմէ մէկն է Գրիգոր Զօհրապը:

Զօհրապ 1888ին ամուսնացաւ Գըլարային հետ: Անկէ վերջ իրերայաջորդ կերպով ունեցաւ զաւակներ: Տակաւին առաջին զաւկին մկրտութիւնը չէր կատարուած, երբ աշխարհ եկան երկրորդ ու երրորդ զաւակները: Որոշեց երեք զաւակներուն ալ մկրտութիւնը կատարել մէկ օրուան մէջ: Իր աղջկան Տոլորէսի կնքահայրը պիտի ըլլար Հրանդ Ասատուր: Լեւոն Պէյ Փափազեանն ու Հրանդ Ասատուրի եղբայրը Յակոբ Ասատուր կնքահայր պիտի ըլլային Զօհրապի երկու տղաներուն՝ Վահանին ու Արամին: 1893ի ամառնային գեղեցիկ օր մըն էր եւ մկրտութեան արարողութիւնը պիտի կատարուէր Գնալըի եկեղեցիին մէջ: Բոլորն ալ մեծ հաճոյքով Գնալըի ճամբան բռնեցին: Գնալըի տարեգրութեան մէջ այսպիսի բան մը գրուած չէր: Յաճախ չէ որ ծնողք մը մէկ անգամէն երեք զաւակ կը մկրտէ: Հրանդ Ասատուր կը վկայէ որ այդ օր եկեղեցին լեցուած էր ո՛չ միայն հրաւիրեալներով, այլ նաեւ հետաքրքիրներով: Կղզիին քահանան, որ ալեւոր ծերունի մըն էր եւ որ պիտի ապրէր մինչեւ հարիւր տարեկան, այդ օր շատ երջանիկ էր որ իրեն վիճակած էր նախագահել մկրտութեան այսպիսի փառաւոր հանդէսի մը:

Ժամանակակիցները կը վկայեն որ Գրիգոր Զօհրապ ընկերային կեանքէ ներս միշտ փայլուն տպաւորութիւն կը գործէր մարդոց, մանաւանդ կիներու վրայ: Փառաւոր մարդ էր, լաւ կը հագուէր, ճաշակով կ՚ընտրէր այն միջավայրը ուր պիտի ապրէր ու պիտի գործէր: Եւ եղաւ ընտանիքի լաւ հայր մը, միշտ սիրեց իր կինը ու հաւատարիմ մընաց անոր:

Հայաստանցի գիտնական Ա. Շարուրեան ուսումնասիրած է Զօհրապի կեանքի ու գործունէութեան տարեգրութիւնը եւ թուական առ թուական, օր առ օր նկարագրած է Զօհրապի կեանքին կարեւոր պատահարները: Սքանչելի գիրք մըն է այդ: Հոն կարելի է կարդալ որ Զօհրապ 1885-1886ին ծանօթացաւ իր ապագայ կնոջ Գլարա Պօղոսի Եազըճեանի հետ: Սիրահարեցան: Որոշեցին ամուսնանալ:

1888ի Յունուարի 31ի գիշերը Գատըգիւղի Աւետիս Եորտամեանի բնակարանին մէջ էր որ սարքուեցաւ իրենց ամուսնութեան «չքեղ հանդէս»ը: խաչեղբայրութեամբ Գառնիկ Հարենցի: Հանդիսութեան նախագահեցին Սիմոն Արք. Սէֆէրեան եւ Թաղի քարոզիչ Եղիշէ Վրդ. Այվազեան: Ներկայ եղան դասական նախարարութեան ներկայացուցիչներ ու պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւս: Օրուան Պատրիարքը յղեց իր օրհնութիւնները: Ուղարկուած էին մօտաւորապէս տասը ծաղկեկողովներ:

Այնուհետեւ Գրիգոր Զօհրապ իր ընտանիքին պիտի ապահովէր ճոխ ու բարօր կեանք մը: Կը բնակէր Բերա, ծովահայեաց բնակարանի մը մէջ, որ զարդարուած էր պարսկական գորգերով եւ ընտիր կարասիներով: Իր աղջիկը աւելի վերջ պիտի վկայէր թէ ան կը սիրէր անգլիական գեղեցիկ կարասիները եւ Լուտովիկոս 15րդ ոճով կարասիները, ինչպէս նաեւ գորգերը: Բնակարանը զարդարուած էր նաեւ եւրոպական արձաններով ու հայ ուարեւմտեան աշխարհէ նկարիչներու կտաւներով, որոնք այցելուներու վրայ թանգարանի մը տպաւորութիւնը կը թողէին: Ունէր իր քաղքենի նախասիրութիւններն ալ: Իր վրայէն անպակաս էր գրպանի ադամանդակուռ ժամացոյցն ու ութքրաթ մեծութեամբ ադամանդէ մատանի մը:

Գատըգիւղի մէջ կնքուած ամուսնութեան այս չքեղ հանդիսութենէն շատ տարիներ վերջ, 1912ի Օգոստոսին, Գրիգոր Զօհրապ բըժիշկներու յանձնարարութեամբ պիտի մեկնի Ֆրանսա, Էքս լէ Պէնի ջերմուկներուն մէջ լոգանքներ առնելու: Այդ կարճատեւ բացակայութեան ընթացքին հետաքրքրական նամակներ պիտի փոխանակուէին Գլարային ու Գրիգորին միջեւ: Գր-

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ, ՆԻՒ ԵՈՐՔ

ՏԱՐԻՆ ՈՐ ԱՆՑԱՒ

Համազգայինի Նիւ Եորքի մասնաճիւղի 2005–2006 տարեշրջանը իրապէս որ բեղուն տարի մըն էր: Հանրութեան տրուեցաւ դասախօսական շարք մը Եղեռնի 90ամեակին առթիւ՝ (Անմար լոյսեր) ամպհովանիին տակ, նուիրուած զոհուած հայ գրողներուն: Շարքը սկսաւ նախկին վարչութեան օրօք եւ երկրորդ մասը շարունակուեցաւ նորընտիր վարչութեան կողմէ՝ 2005ի աշնան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,
2005ԻՆ՝ «ԱՆՄԱՐ ԼՈՅՍԵՐ»
Բ. ՄԱՍ

Նոյեմբեր 4 – Վարդան Մատթէոսեան ներկայացուց Եղեռնի ամէնէն երիտասարդ զոհերէն՝ «Արմէն Տորեան, մոռցուած բանաստեղծը»: Նոյն օրը Տիկ. Զարմինէ Պօղոսեան խօսեցաւ Սիլվա Կապուտիկեանի գրական – բանաստեղծական վաստակի մասին:

Նոյեմբեր 18 – Տոքթ. Հրանդ Մարգարեան Գրիգոր Զօհրապի 1600ամեակի առթիւ դասախօսեց: Խորագիրն էր՝ «Արուեստ, Ուժ եւ Մշակոյթ»:

Դեկտեմբեր 2 – Փրոֆ. Մարկ Նշանեան խօսեցաւ «Քսաներորդ դարու հայ վկայագրութիւն» նիւթի մասին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
2006 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Յունուար 20ին, վերջինը «Անմար լոյսեր» շարքէն՝ երաժշտագէտ Պրն. Գրիգոր Փիտէճեան՝ ներկայացուց «Կոմիտասի հանճար»ը:

Այս շարքի դասախօսութիւններէն ետք, բնական էր անցնիլ յաջորդ փուլին եւ կեդրոնանալ Եղեռնի հետեւանքով ծնունդ առած եւ կազմաւորուած Սփիւռքի Հայկական գաղութներուն եւ համայնքներուն պատմութեան վրայ: Այս շարքի խորագիրն էր՝ «Սփիւռքը՝ Եղեռնէն ետք», որ 2006ի ընթացքին, Ուրբաթ երեկոները, կանոնաւոր մատուցուեցաւ հասարակութեան եւ որ արդարօրէն Հրանդ Մարգարեան կոչեց «Ուրբաթօրեայ լսարան»ներ: Այս դասախօսութիւնները տեղեկութիւններ տուին Սփիւռքի զանազան Հայ համայնքներու մասին, գաղութներու վաղ կազմաւորման շրջանէն, մինչեւ Եղեռնի հետեւանքով բազմամարդ դառնալը, զարգացումը, դպրոցներու, եկեղեցիներու, մամուլի հաստատումը եւ ապա գրական հունձքը:

«ՍՓԻՒՌՔԸ՝ ԵՂԵՌՆԷՆ ԵՏՔ»
Ա. ՄԱՍ

Փետրուար 10 – Արժանթինահայ գաղութը: Տոքթ. Վարդան Մատթէոսեան ներկայացուց գաղութի կազմութիւնն ու գրական հունձքը:

Մարտ 10 – Եգիպտահայ գաղութը: Պրն. Օննիկ Մարաշեան ներկայացուց գաղութի կազմութիւնը իսկ Պրն. Հէնրիկ Պուտաքեան գրական հունձքը:

Մարտ 24 – Ֆրանսահայ գաղութը: Պրն. Հէրրի Միլեան անգլերէնով ներկայացուց գաղութի կազմութիւնը իսկ Փրոֆ. Մարկ Նշանեան խօսեցաւ մշակութային կեանքի եւ գրական հունձքի մասին:

Ապրիլ 28 – Սուրիահայ գաղութը: Հայրենիք շաբաթաթերթի խմբագիր Խաժակ Մկրտիչեան խօսեցաւ գաղութի կազմութեան, մշակութային կեանքի եւ գրական հունձքի մասին:

Մայիս 12 – ԱՄՆ–ի արեւելեան շրջան: Տոքթ. Արա Գաբրիէլեան խօսեցաւ գաղութի կազմութեան եւ փոթորկոտ վերիվայրումներու մասին, իսկ Տիկ. Զարմինէ Պօղոսեան գրական հունձքի մասին:

«ՍՓԻՒՌՔԸ՝ ԵՂԵՌՆԷՆ ԵՏՔ»
Բ. ՄԱՍ վերսկսաւ աշնան

Հոկտեմբեր 20 – Պրն. Արթուն Համալեան խօսեցաւ Լիբանահայ գաղութի կազմութեան մասին:

Հոկտեմբեր 27 – Վահան Ծ. Վրդ. Յովհաննէսեան ներկայացուց Իրաքահայ գաղութի կազմութեան պատմութիւնը վաղ շրջաններէն մինչեւ 1915: Ապա Պրն. Յովհաննէս Եսայեան խօսեցաւ երկրի քաղաքական իրադարձութիւններու մասին եւ անոնց ազդեցութիւնը հայ համայնքին վրայ 1915էն մինչեւ այսօր:

Նոյեմբեր 3 – Ռումանահայ գաղութը: Պրն. Դաւիթ Ղժրիկեան ներկայացուց գաղութի կազմութիւնը, ապա Պրն. Գրիգոր Յակոբ Գրիգորեան խօսեցաւ Ռումանահայ յայտնի անձնաւորութիւններու մասին որոնք դեր ունեցած էին գաղութի կազմութեան վրայ եւ Պրն. Եդուարդ Ժամոկչեան հանդիսատեսը տարաւ Ռումանիոյ զանազան քաղաքներ ուր տեսանք հայկական եկեղեցիներու հրաշալի կառոյցները:

Նոյեմբեր 10 – Պարսկահայ գաղութի կազմաւորման, մշակութային կեանքի եւ գրական հունձքի մասին խօսեցաւ Գրիգոր Ա. Գրիգորեան:

Այս շարքէն դուրս՝

Փետրուար 17ին, Օշական Արք. Չօլոյեան, առաջնորդ ԱՄՆ–ի արեւելեան թեմի՝ դասախօսեց «Աստուածաշունչի թարգմանութիւնները եւ անոնց խնդիրները» խիստ հետաքրքրական նիւթին շուրջ:

Դեկտեմբեր 15ին, Միսաք Մեծարենցի ծննդեան 120ամեակի առթիւ, Նորընծայ Մեսրոպ Քհնյ. Լաքիսեան խօսեցաւ վաղամեռիկ բանաստեղծի կեանքին եւ գրականութեան մասին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 27, 2006ին, փրոֆ. Նշան Փառլաքեան ներկայացուց իր խմբագրութեամբ հրատարակուած գիրքը՝ «Contemporary Armenian Playwrites»: Ընթերցասանական թատերական ելոյթներ եղան գիրքին մէջ հրատարակուած թատերագիրներէն:

ՄԵՆԱԹԱՏՐՈՆ
ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փետր. 3, 2006ին, Հայաստանէն՝ Սունդուկեան Ազգային Ակադեմական Մայր Թատրոնի դերասանուհի եւ Հայաստանի ժողովրդական դերասանուհի Ժենիա Աւետիսեան ներկայացուց մենաթատրոններ, արտասանեց արեւմտահայ եւ արեւելահայ բանաստեղծներու գործեր, եւ ցուցադրուեցաւ տեսերիզ երաժշտութեան ուղեկցութեամբ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մարտ 3ին, ընդառաջելով ժողովուրդի բուռն փափաքին եւ որովհետեւ 2005ի բեմադրութեան, տեղի չգոյութեան պատճառով շատեր սրահէն ետ դարձած եւ զրկուած էին ներկայացումէն, Համազգայինի Թատերախումբը դարձեալ ներկայացուց Ռուբէն Սեւակի կեանքին նուիրուած «Յաւերժի ճանապարհին» թատերախաղը, հեղինակութեամբ, ղեկավարութեամբ եւ բեմադրութեամբ Հրանդ Մարգարեանի:

Մարտ 10ին, այս թատերախաղը Ֆիլատելֆիոյ Համազգայինի հրաւէրով կրկնուեցաւ Ֆիլատելֆիոյ մէջ:

ԱՅԼ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Մարտ 31, 2006 – «Գրական գոհարներ եւ գինի»: 1979էն աւանդութիւն դարձած ընթերցանական այս ձեռնարկը Գիրերու գիւտին նուիրուած էր: Տեղի ունեցաւ բացառաբար ամերիկածին սերունդի մասնակցութեամբ:

Մայիս 12, 2006 – Ուղղագրական եւ ընդհանուր հայկական գիտելիքներու մրցոյթը (1975էն ի վեր) մասնակցութեամբ շրջանիս ամէնօրեայ եւ շաբաթօրեայ դպրոցներու աշակերտութեան:

Բեղուն տարի մը իսկապէս:

Երբեմն կը հիանանք, երբեմն կը զարմանանք, տեսնելով այսքան նուիրում եւ այսքան յամառութիւն Համազգայինի անդամներուն մօտ: Օրէ օր մեր շուրջը մեր մայրենին կը գունատի, օրէ օր ներկաներու թիւը կը նուազի եւ երիտասարդութեան բացակայութիւնը պարապութիւն մը կը ստեղծէ մեր հոգւոյն մէջ: Երբ մեր շուրջը «հայերէն հասկցող չկայ յայտարարութիւնները անգլերէն գրեցէք, դասախօսութիւնները անգլերէն թող ըլլան» յուսահատեցնող խօսքեր կը լսենք, կարելի չէ չհիանալ այս բուռ մը աշխատողներու աննկուն հաւատքին եւ աննկարագրելի կամքին վրայ: Անոնք չեն յուսահատիր, չեն ընկրկիր եւ հաստատակամ կը շարունակեն «ջուրը պատէն վեր հանել»: Այս հաւատքը, զոր ամէն մէկ համազգայնական կը կրէ իր հոգւոյն մէջ վարակիչ է եւ մանաւանդ յուսադրող:

Եւ ուրեմն վարչութեան, Թատերական եւ Գրական յանձնախումբերու ժրաջան անդամներուն, եւ անխոնջ ատենապետին՝ Տոքթ. Հրանդ Մարգարեանին կը մաղթենք աւելի եռանդ, աւելի աւիւն եւ աւելի կորով՝ գաղութիս մէջ մշակութային կեանքը աշխոյժ պահելու եւ Միութեանս 40ամեակը յաջողութեամբ տօնելու 2007ին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

լարային նամակը չէ պահուած, բայց Զօհրապի նամակը պահուած է: Կ՚երեւի թէ բաժանումի այդ օրերուն Գլարա Զօհրապ իր ամուսինէն կատակով պահանջած էր «հաւատարմութեան մուրհակ» մը: Գրիգոր Զօհրապն ալ դարձեալ կատակով պատասխանած էր ու գրած էր հետեւեալը.

«Ստորագրեալս՝ Գրիգոր Զօհրապ, փաստաբան արհեստով, եւ Օսմանեան երեսփոխան դիպուածով, գրագէտ, փրոֆէսէօր, օրագրող ու ամէն բանէ առաջ ու վերջը քիչիկ մը չափխըն, ասկէ 28 տարի առաջ Միհիւրտարի կողմերը ազուորիկ պզտիկ աղջկան մը հանդիպած, յետոյ, կարծեմ 2–3 տարի վերջ կանոնաւոր աղջիկտեսով մըն ալ շատ հաւնած, իր խահվէի գոյն էքոսէ շրջազգեստովը, պօյովը շատ սիրած եւ մանաւորաբար քթիկին շատ զմայլած ըլլալով, անոր բնութիւնն ալ քաղցր գտնելով, պինքը ՍԻՐԵԼՈՎ կնութեան առի եւ սիրելով 28 տարի շարունակ հետը ԵՐՋԱՆԻԿ ապրեցայ: Նոյնքան երջանիկ ու սիրելով այս երկրէն պիտի բաժնուիմ, երբ հասնի որոշուած օրը»:

Երբ այս կատակախառն նամակը կը գրէր, Զօհրապ ո՞ւրկէ պիտի գիտնար թէ երեք տարի վերջ արդէն պիտի գար այդ շարաշուք «որոշուած օրը», որ սակայն իր ըսպասածէն շատ տարբեր բնոյթ պիտի ունենար:

Ռ. Հ.

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ջանացիր, անդուլ աշխատութեամբ կը հետեւէի այս բոլոր դասերուն, բայց բաւական չէին այսքանը, հարկ էր որ սենեակիս մէջ ալ պարապէի, եւ առայս՝ կը պակսէր ինձ միջոց գտնելու մարդկային կմախքի մասեր, որոնք շատ սուղ կը ծախուէին. մանաւանդ գանկը, ինձ գլխաւորապէս պէտք եղածը:

Ես ունէի արդէն գանկ մը, զայն թողած էի Պոլիս. գրեցի հօրս որ Փարիզ եկող ճամբորդի մը հետ ինծի կը ղրկէր զայն: Հայրս փութացած էր կատարել խնդիրս, որ տեղի տուած է բաւական զուարճալի միջադէպի մը, որ արժանի է յիշատակութեան. բայց նախ ըսեմ, թէ ի՞նչպէս ձեռք անցուցած էի այդ գանկը:

Ջիւչէքեան Մանուկ աղնիւ բարեկամս, որու մասին խօսած եմ արդէն, եղբայր մը ունէր դեղագործ, Իլիաս Ջիւչէքեան, որ 1877 – 1878ի Թուրքօ – ռուսական պատերազմին ժամանակ, զինուորական հիւանդանոցի մը մէջ դեղագործութեան պաշտօն կատարած էր, եւ այդ առթիւ ծանօթացած էր գլխաւոր դեղապետին որ Թուրք էր. Իլիաս Ջիւչէքեան մեծ մտերմութիւն եւ բարեկամութիւն հաստատած էր այս Թուրքին հետ, ա՛յն աստիճան, որ հիւանդանոցին դեղային բոլոր գործերը ամբողջովին կը մնան աւելի Ջիւչէքեանի վրայ քան թէ Թուրքին:

Հակառակ իր յոյլ, անհոգ, ծոյլ ընթացքին, Թուրքը երթալով յառաջացաւ, փայլեցաւ շնորհիւ Իլիաս Ջիւչէքեանի, որ պատերազմէն յետոյ գնաց դեղարան բանալ Գատըգիւղի եւ Հայտարփաշայի միջեւ նոր շինուած ու կազմակերպուած Եէլ–Տէյիրմէնի կոչուած թաղը, մեծ մասամբ հրէաբնակ. այս դեղարանը առաջինը պիտի ըլլար այդ նորաշէն վայրին:

Իլիաս Ջիւչէքեան կը բնակէր Սկիւտար, եղբօրը հետ եւ շատ անգամ կու գար մօրեղբօրս դեղարանը, կը կարդար դեղատուականներուն վրայի անուններ, որոնց բոլորն ալ ես գրած էի: Օրին մէկը Ջիւչէքեան խնդրեց ինծմէ իր նորաշէն դեղարանին սրուակներուն անուններն ալ գրել, գի գիրերուս շատ էր հաւնած. սիրով յանձն առի կատարել ուզածը. եւ առ այս յատկացուցի քանի մը օր մինչեւ որ աւարտեցի բոլոր դեղանուններուն պիտակ թուղթերը գրելս:

Կ՚երթայի իրեն հետ Եէլ–Տէյիրմէնիին դեղարանը, մինչեւ երեկոյ կը մնայինք, յետոյ դարձեալ միասին կը վերադառնայինք Սկիւտար, տուտիկ քալելով ու ճամբան խօսակցելով զանազան նիւթերու վրայ, որոնք ընդհանրապէս դեղարանական կամ բժշկական էին:

Ջիւչէքեան, երբ դեղարանը բացաւ, այդ օրը ճաշի հրաւիրեց քանի մը բարեկամներ, ընդ որս՝ եւ Թուրք դեղապետը ու ես: Փառաւոր ճաշ մը ըրինք. շնորհաւորեցինք Պ. Իլիասը, յաջողութիւն իրեն մաղթելով ու երեկոյեան դէմ ճամբայ ելանք Սկիւտար վերադառնալու:

Ջիւչէքեան այդ առաջին օրը իր դեղարանը կանուխ գոցեց. երեք էինք Սկիւտար ուղեւորուելու համար, ես ու Ջիւչէքեան եւ Թուրք դեղապետը, որ նա ալ կը բնակէր Սկիւտարի մէկ Թրքական թաղը:

(Շար. 166)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Միլանոյէն Տիկին Սոնա Իպիչեան 500 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին իր մօր՝ Արուսեակ Ներսէսեանի եւ Սաքենիկ Եափգարտաշեանի յիշատակին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

- **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
- **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
- **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

LE

Centre Culturel SAINT MESROB

à PARIS

présente

le jeudi 22 février à 20h45

SAINT BLAISE, EVEQUE DE SEBASTE

Un Saint d'Arménie en Occident

CONFERENCE donnée par Armand TCHOUHADJIAN

Vente et dédicace du livre

10 bis rue Thouin — Paris 5ème

Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre . Cocktail —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

Ալէն Տիւհամէլի կողմէ, որ ամբողջ ընտրապայքարի շրջանին ձայն-հեռատեսիլէն դուրս կը մնայ: Ցանցանքն այն է որ յայտարարած էր թէ Պայրուի ի նըպաստ կը քուէարկէ: Նոյն օրը, Ս. Ռուայալ Տէօնքէրքի մէջ փորձեց համոզել որ իր առաջարկները լաւագոյններն են եւ անգամ մը եւս երդում ըրաւ որ տասնամեակ մը հարկերը չաւելցնելու տեղ (Սարքոզիի առաջարկ) կը նախընտրէ այդ գումարը տրամադրել կրթական ասպարէզին: Ս. Ռուայալ մտահոգ է սակայն Երկուշաբթի օրուան համար (հեռատեսիլի Ա. կայան, «Հարցում մը ունիմ ձեզի») ուր ծուղակներէ կը վախնայ: Մտահոգ է նաեւ կուսակցութեան ներքին տարակարծութիւններուն (Էրիք Պեսոնի հրաժարականը եւ այլ վէճեր) պատճառաւ: Կասկածամտութիւն մը կայ շարքերուն եւ վերին մարմնին մէջ:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ բացուած է 2004 Մարտ 11ի ոճրափորձերուն (ամէնէն ծանրակըշիռները Եւրոպայի մէջ)) հեղինակներու դատավարութիւնը, որ պիտի տեւէ 6 ամիս: 29 դատուողներու մէջ է ան որ «ուղեղ»ը կը նկատուէր եւ որ առաջին օրն իսկ ամէն բան ուրացած է: Մոհամէտ Եգիպտացին ոչ մէկ յանցանք կ'ընդունի եւ յայտարարած է որ ոչ մէկ հարցումի պիտի պատասխանէ: Ոճրափորձերէն 191 հոգի մեռած էր:

ՊՈՒՏԱՓԷՇՏԻ մէջ հայ սպայ Գուրգէն Մարգարեանը խժդժօրէն սպաննած ատրպէյճանցի ոճրագործին դատին վերաքննութիւնը տեղի կ'ունենայ Փետր. 22ին: Ան 2006 Ապրիլ 13ին ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր ու վճռաբեկին դիմած:

ՓԻԷՐ ԼՈԹԻԻ անունը կրող բլուրը կրնար անունը փոխել, որովհետեւ բանակէճ մը ծագած է նորերու եւ պահպանողականներու միջեւ, երբ Փետր. 9ին Էյիւպի (Պոլսոյ պահպանողական թաղ) քաղաքապետը առաջարկած է պաշտօնական անուն մը տալ բլուրին: Ահմէտ Կէնչ առաջարկած է «Էյիւպ Սուլթան» անունը, որ դրօշակիրն էր Մոհամէտ մարգարէին, որ թաղուած է բլուրին լանջին: Հանրապետական կուսակցութեան թաղապետական ընդդիմութիւնը կը դատապարտէ «օսմանականացում»ի փորձ մը թաղին մէջ, ջնջելու համար անոր արեւմտեան ժառանգութիւնը: Թաղապետական խորհրդական Ալի Լիւթֆիւ Կիւնտողտու նման որոշումի մը ետին մոլեռանդութիւն մը կը տեսնէ, շեշտելով թէ Փիէր Լոթի սովորական անուն մը չէ, փորագրուած է Պոլսոյ պատմութեան մէջ, մաս կը կազմէ պոլսական հարստութեան: Այս առթիւ, կը յիշուի որ 19րդ դարու վերջերը Լոթի Էյիւպ կ'ապրէր եւ ներշնչուելու համար ճամբայ մը կ'ընտրէր շիրիմներու ընդմէջէն, հասնելու համար դագաթը գտնուող սրճարանը: Հոնկէ, նարկիլէն ծխելով, կը տիրապետէր Ոսկեղջիւրի: Այլատէի (մասամբ ինքնակենսագրական)) բազմաթիւ էջեր այդ վայրը կը նկարագրեն, ուր դժբախտ սէր մը ունեցած է ֆրանսացի վիպագիրը: Ի վերջոյ, ծագած ազգային յուզումին առջեւ, թաղապետութիւնը որոշած է անունը պահել: Բլուրը պիտի շարունակէ կրել Փիէր Լոթիի անունը:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 23

Հսկումի ժամերգութիւնը ժամը 17·30-ին:

Կը քարոզէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE DE L'UCFAF

Samedi 24 février à 16 heures

En présence de M. le Professeur JEAN-PIERRE MAHE
Membre de l'Institut
Président d'Honneur de l'UCFAF

□

Le Ciné-Club **«Ruben Mamoulian»** projettera le film
SARDARABAD
Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

ARMÉNIE
PROMOTION D'HIVER EN
Saberatours
SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et
EuropeHotel
vous proposent
1 Billet A/R
à
485€*
+ 1 EURO = 4
nuits offertes à Europe Hotel

- 11, rue des Pyramides 75001 PARIS tél 01 42 96 10 10 fax 01 42 96 18 77 armenie@saberatours.fr
- 48, cours de la Liberté 69003 LYON tél 04 78 60 13 66 fax 04 78 60 92 26 sevan@selectour.com
- 67, La Canebière 13001 MARSEILLE tél 04 95 09 30 60 fax 04 95 09 30 61 marseille@wasteels.fr

* Tarif H.T. Aérienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.

Studio VICKEN 0623

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France organisent

UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr Grégoire GHABROYAN

Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 16 au samedi 19 mai

Départs de Paris, Arnouville, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille. Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **330 Euros**

Pour inscription et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse, Paris et Arnouville : 01 44 59 23 50 — Marseille : 04 91 48 19 60 Lyon et St Chamond : 04 77 22 09 86 — Valence : 04 75 43 78 23 ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 31 mars.

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :

87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.
Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :

- Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;
- Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
MARDI
20 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար․ 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար․ 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·646 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·646

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԸ ՖԻԿԱՌՕ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ՝ «ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԷՏՔ Է ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԷ»

Ֆիկառօ (Փետր․ 19) Հայաստանի նախագահին Փարիզ այցելութեան առթիւ հարցազրոյց մը ունեցած է Ռ․ Քոչարեանի հետ, որ կեդրոնացած է գլխաւորաբար Ցեղասպանութեան եւ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու վրայ: Քոչարեան երախտապարտ է Ֆրանսայի ինչ կը վերաբերի Ցեղասպանութեան օրէնքով ճանաչման, բայց անկէ աւելի հեռու երթալը, կ'ըսէ, մեր նախաձեռնութիւնը չէ: Հ․ Տինքի սպանութեան մասին կը խորհի որ կարծիքները կը տարբերին, բայց չի կարծեր որ այդ սպանութիւնը ազդեցութիւն ունենայ սկզբնական ցնցումէն ետք: Կայսրութիւնները միշտ դժուարութիւն ունին ներողութիւն խնդրելու համար եւ առիկա աւելի ճիշդ է, երբ հարցը արեւելեան կայսրութեան մը մասին է: Պատմաբաններու խառն յանձնախումբի մը կազմութեան վերաբերեալ Թրքական առաջարկին մասին Քոչարեան դիտել կու տայ որ երկկողմանի յարաբերութիւններու բնականոնացումը կառավարութիւններուն կը պատկանի ոչ՝ պատմաբաններուն: Այդ պատճառաւ, կ'ըսէ Ռ․ Քոչարեան, «Պատրաստ ենք Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու առանց նախապայմանի, միջկառավարական յանձնախումբ մը ստեղծելու եւ վճռելու բոլոր հարցերուն մասին, ներառեալ ամէնէն զգայունները: Եւրոպական ցամաքամասին վրայ բազմաթիւ երկիրներ պատմական թէ հողային տարակարծութիւններ ունին, բայց ատոնք արգելք չեն որ սահմանագլուխները բաց ըլլան, բնականոն յարաբերութիւններ ըլլան եւ զուգահեռաբար խօսուին գոյութիւն ունեցող հարցերու մասին: Բուն հարցը սա է․– ինչո՞ւ Անգարայի իշխանութիւնները կը մերժեն միջկառավարական յանձնախումբի մը ստեղծումը լուծումներ գտնելու համար երկկողմանի բոլոր հարցերուն»:

Յաջորդ հարցումը կը վերաբերի Թուրքիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան ու Քոչարեան կը ճշդէ․– «Արդամակցութեան գործընթացը լուրջ բարենորոգումներու դուռ կը բանայ Թուրք ընկերութեան համար: Այս կը նշանակէ յառաջխաղացում մը դէպի աւելի նախատեսելի, աւելի բաց, աւելի հանդուրժողական Թուրքիա մը իր փոքրամասնութիւններուն հանդէպ, աւելի տրամադիր վերարժեւորելու իր պատմութիւնը: Աւելին, Թուրքիոյ անդամակցութիւնով սահմանագլուխ մը կ'ունենանք Եւրոպական Միութեան հետ, ինչ որ, անշուշտ, դրական է: Բայց չենք ուզեր "ապառնի" անդամակցութիւն մը: Զմոռնանք որ բանակցութիւնները սկսած են երկրի մը հետ որ փակած է իր սահմանները իր դրացիին հետ․ դեռ չենք խօսիր Կիպրոսի հետ յարաբերութիւններու մասին»:

Անդրադարձ մըն ալ կայ Ղարաբաղի հարցին մասին: Քոչարեան յստակ է․ – «Ամէն ժողովուրդ բացարձակ իրաւունքն ունի իր անկախութեան: Օրինակը չկայ ժողովուրդի մը, որ հրաժարի իր անկախութենէն, զայն ձեռք ձգելէ ետք դէպքերով: Ցիմարութիւն է խօսիլ Ազրպէյճանի հողային ամբողջականութեան մասին, որովհետեւ Ղարաբաղ իր անկախութիւնը ձեռք առաւ Խորհ․ Միութեան տապալումի առեն, իրաւական անմեղադրելի գործընթացով մը եւ երբեք անկախ Ազրպէյճանի մաս չէ կազմած: Բանակցութիւնները կրնան ձգտիլ միայն ժամանակամիջոց մը ճշդելու Ղարաբաղի անկախութեան ճանաչման համար, հանրաքուէով»:»

Վերջին հարցումը կը վերաբերի «Հայաստանի տարուան», ինչ որ Քոչարեանի համար բացառիկ երեւոյթ մըն է երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն համար: Քոչարեան կը գնահատէ Ֆրանսայի դերը, զօրակցութիւնը եւրոպական կառոյցներու հետ գործակցութեան խորացման մէջ, նաեւ Ֆրանսայի շինարար դերը Ղարաբաղի հակամարտութեան մէջ: Մեծ կարեւորութիւն ալ ունի Երեւանի Ֆրանսական համալսարանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՐԻՍ ՓԱՓՈՆ, որ մեռաւ Փետր․ 17–ին, 96 տարեկանին, յետ մահու ալ սուր բանավէճի նիւթ է: Ծանօթ է որ ուսանողական եւ քաղաքական սկզբնական փայլուն շրջան մը ունեցած է մինչեւ 1942, երբ կը նշանակուէր Աքիթէնի շրջանի նահանգապետ, ապա 1944ին Լանտերու նահանգապետ է, 1945ին Ներքին նախարարութեան Ալժերիոյ բաժնի ենթատնօրէնն է, 1947ին Պոլսի կառավարութիւնը զինք Գորսիքայի նահանգայայտնաբերման պատճառաւ Փափոն ոստիկանապետ է, 1968ին կոլիսթ երեսփոխան կ'ընտրուի, 1973էն 1978 պիւտճէի տեղեկաբեր է, 1978–1981 Պառ իրեն կը յանձնէ Պիւտճէի նախարարութիւնը: 1981ին է միայն որ Գանար Անշենէի յայտնաբերման պատճառաւ Փափոն կ'ամբաստանուի «մարդկութեան դէմ ոճիր»ի համար: Հարցապնդումը 12 տարի կը տեւէ եւ 1998ին տասը տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի, ապա ազատ կը ձգուի առողջական պատճառներով: Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ որպէս Աքիթէնի նահանգապետ գրաւման շրջանին ստորագրած է Հրեաներու տեղահանութիւնը: Ցետ մահու ծագած բանավէճը կը վերաբերի Պատուոյ լեգէոնի հրամանատարի իր շքանշանին (1961ին տրուած մը Կոլի կողմէ) եւ իր փաստաբանը կ'ուզէ որ անով թաղուի, ինչ որ ընկերվարական թէ Իւ․ ԷՄ․ Փէ․ կուսակցութիւնները կը մերժեն վիրաւորանք մը նկատելով զոհերուն նկատմամբ: Փաստաբանը կը պնդէ:

ԱԼԷՆ ՏԻՒՀԱՄԷԼ կարճ հարցազրոյցով մը կը բացատրէ հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն իր արտաքսման դրդապատճառները (Լիպէրասիոն, Փետր․ 17): Լրագրողը անցեալ Նոյեմբերին ոչ հրապարակային հանդիպման մը ընթացքին կը յայտնէր 60 ուսանողներու որ ինքզինք մօտ կը զգայ Ֆր․ Պայրուի: Ինք անդրադարձած չէր այդ պահուն որ տեսերիզ մը կը պատրաստուէր, որ յետագային կը սփռուի համացանցի վրայ: Այսօր ինք ալ կը զարմանայ, քանի կը խոստովանի որ իրեն համար համացանց, պլոկ ծոռներուն սերունդին կը պատկանին, 66 տարեկան է եւ երբեք համակարգիչ մը չէ գործածած: 46 տարի է ձեռագիր կը գրէ իր յօդուածները: Կը խոստովանի որ անխոհեմ եղած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ըմբիշներու ազգային խումբին հայ անդամները յայտնած են

(Շար․ը Դ․ էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ․ Կ'ԱՅՑԵԼԷ ՖՐԱՆՍԱ, ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Փետր․ 17ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Գարեգին Բ․ կը ժամանէր Փարիզ, ներկայ գտնուելու Լուվրի Թանգարանին հայկական ցուցահանդէսին պաշտօնական բացումին․ նոյն առեն Հայրապետական օրհնութիւնը կու տար Թեմական պատգամաւորական անդրանիկ ժողովին:

Փետր․ 22ին Փարիզէն հովուապետական այցով կը մեկնի Հնդկաստան․ տասնօրեայ այցը կ'ընդգրկէ Տելհի, Կալկաթա, Մատրաս, Պոմպէյ քաղաքները ուր Գարեգին Բ․ հանդիպումներ կ'ունենայ հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն, Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանի պաշտօնէութեան, ուսանողներուն հետ: Նախատեսուած են նաեւ պաշտօնական հանդիպումներ:

ԱՆՏԱՌԱՀԱՏ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Փետր․ 15ին հայ սահմանապահներ Վրաստանի քաղաքացի երեք Ազրպէյճանցիներ ձերբակալած են, երբ անոնք ապօրինի կերպով հատած էին սահմանը, հայկական անտառներէն ծառեր կտրելու: Երկուքը Երեւանի մէջ արդարադատութեան յանձնուած են: Ազրպէյճանի Վրաստանի դեսպանը յայտարարած է թէ երկուքն ալ ազատ կ'արձակուին երկու հազար տոլարի փոխարէն:

Օտար անտառահատներէն զատ, Հայաստանի հիւսիսի անտառները սպառնալիքին տակն են Ալավերդիի պղինձի եւ մոլիպտէնի հանքերուն:

Ի. ԱԼԻԵՒ.– «ՄԵՐ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է»

Ազրպէյճանի նախագահը Պէրլինի այցին ընթացքին պատասխանելով Ղարաբաղի մասին հարցումներու, ըսած է․ «Լուծումի համար անվերջ չենք կրնար սպասել: Հարցին դիւանագիտական ճամբով կարգաւորման համար մեր բոլոր ջանքերը կը կիրարկենք, բայց նոյն առեն կը զօրացնենք մեր բանակը: Անոր յատկացուցած մեր պիւտճէն հաւասար է Հայաստանի ամբողջ պիւտճէին: Ու այդ գումարը պիտի աւելցնենք»:

Կրկնելէ ետք մէկ միլիոն գաղթականի յանկերգը, Ի․ Ալիեւ ըսած է տակաւին․ «Ղարաբաղի անկախութիւնը չենք կրնար ընդունիլ, որովհետեւ պատմական տեսանկիւնէն հողը մերն է: Առաւելագոյն ընդունելին մեզի համար, շրջանին տեղական կառավարութեան մը միջոցով ղեկավարութիւնն է»:

Ալիեւի այցը բողոքի ցոյցերու ալ պատճառ եղած է․ ազրպէյճանցի ցուցարարներ մարդկային իրաւունք պահանջող պաստառներով, լոզունգներով դատապարտած են Ալիեւի մենատիրական ղեկավարութիւնը, պնդած՝ թէ ան ըլլութեան մատնած է ընդդիմութիւնը, թէ Ռուսաստանի գործակալ է, եւլն․:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի Նորակազմ Թեմի դիւանը ուրախութիւնն ունի յայտնելու, որ սոյն թուականի Փետրուար 17ին, հրաւէրով եւ նախագահութեամբ Առաջնորդական Տեղապահ Բարձրաշնորհ Տ․ Գիւտ Արք․ ՆԱԳԴԱՇԵԱՆԻ, Փարիզի Առաջնորդարանի Ն․ Ֆրէնկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Թեմիս Պատգամաւորական անդրանիկ ժողովը, որ նախ ընտրեց իր դիւան, յանձինս՝

Ատենապետ Պ․ Կարլոս Ջրբաշեանի,
Փոխ–Ատենապետ Պ․ Կարապետ Սայապալեանի,
Ատենադպիրներ՝ ՊՊ․ Խաչատուր Մարտիրոսեանի եւ Հանրի Սիրանեանի:

Ապա տեղի ունեցաւ Թեմական Խորհուրդի ընտրութիւնը, հետեւեալ կազմով․–

Տէր Կոմիտաս Վրդ․ Յովնանեան,
Տէր Գրիգոր Աբեղայ Խաչատրեան,
Տիկին Սոնա Ադամեան,
Տոքթ․ Ռուպէր Ազիլազեան,
Պ․ Գեղամ Թորոսեան,
Պ․ Արմէն Իսպիզեան
Պ․ Կարօ Յովսէփեան,
Պ․ Ժիլպէր Տէրտէրեան,
Պ․ Սուրէն Փանոսեան,
Պ․ Ժագ Փանոսեան,
Պ․ Գրիգոր Փափազեան:

Ժողովի աւարտին, Ն․Ս․Օ․Տ․Տ․ Գարեգին Բ․ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ հրաւիրուած է Ֆրանսա մասնակցելու Հայաստանի Տարուան նուիրուած պաշտօնական հանդիսութիւններուն, իր օրհնաբեր ներկայութեամբ գնահատեց եւ շնորհաւորեց նորընտիր Պատգամաւորական Ժողովի պատուարժան անդամներն ու Դիւանը, ինչպէս նաեւ նորընտիր Թեմական Խորհուրդի անդամները եւ յաջողութիւն մաղթեց անոնց կատարելիք ապագայ աշխատանքներուն:

ԴԻՒԱՆ
ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզ, Փետրուար 17

«LE FIGARO»

(17/18 février)

LES MERVEILLEUX TRESORS DE L'ARMENIE

Ֆիկառոյի շաբաթավերջի թիւը լայն տեղ տուած էր Հայաստանի հրաշալի գանձերուն, նկարազարդ յօդուածով մը, գլխաւորաբար Լուվրի ցուցահանդէսին առթիւ: Յօդուածին սկիզբը, Անն–Մարի Ռոմերօ կը շեշտէր․– «Եթէ Ֆրանսա Եկեղեցւոյ երիցագոյն աղջիկն է, Հայաստան քրիստոնէութեան երիցագոյն աղջիկն է»: Գլխաւոր յօդուածէն զատ, գրութիւն մը նուիրուած է Մարտիրոս Սարեանի եւ հարցազրոյց մըն ալ կայ Շ․ Ազնաւուրի հետ: Ֆիկառօ-Մակազինն ալ այլ կարճ հարցազրոյց մը ունի Ազնաւուրի հետ: Ի դէպ, այն հարցումին որ կը վերաբերի Ֆրանսացիներու հարստութեան «արտաղաղթ»ին, քանի ինք ալ Զուիցերիա հաստատուած է, կը պատասխանէ․– «Երբ մեռնիմ, պիտի մնայ ինչ որ ըրած եմ, ոչ թէ ինչ որ շահած եմ»:

Փետր․ 19ին հրապարակ կ'ելլէր իր նոր ալբոմը՝ «Գոլոր մա վի» ու կը թուէր նաեւ իր ծրագիրները: Շաբաթ, Փետր․ 17ին կ'երգէր Փարիզի Օփերան, իր յաջորդ համերգը տեղի կ'ունենայ Հոկտ․ 9էն Նոյ․ 10, Փալէ տէ Գոնկրէ:

«ՄԷԿ ԱԶԳ, ՄԷԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ» ԲԱՅՑ ՆԵՐՍ ՈՒ ԴՈՒՐՍՈՎ...

Հայաստանեան լրատուները վերջին օրերուն հատ ու կենտ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն խորհրդարանին մէջ քննարկութեան դրուած երկքաղաքացիութեան նիւթէն: Պէտք է ըսել որ ընդհանուր առմամբ որոշ վերապահութիւն մը, ամօթխածութիւն մը կայ լրատուներուն քով, որոնք հաւանօրէն կ'ուզեն շատ չչեշտել քննարկումին ժխտական ճակատին տիրական դիրքը: Արդէն ընտրութեան նախօրեակի քիչ մը խուճապային կացութեան մէջ ուր սակարկութիւններ, դաշինքներ, խզումներ, հաշիւներ օրակարգի ներյայտ, այլ բուն հարցերը կը կազմեն, երեսփոխաններուն ուշադրութեան փոքր մէկ տոկոսը կրնար կեդրոնանալ երկքաղաքացիութեան նման կնճիռի մը վրայ: Կնճիռ, որ գոյացաւ անկախութեան առաջին օրէն, քիչ մը ստոյգ-անստոյգ մտահոգութիւններու, անվստահութիւններու եւ շատ մըն ալ «վտարանդի» Հայուն ուղղուած արհամարհանքի, մերժումի ազդակներով: Ու այսօր, մէկուկէս տասնամեակ ետք, խնդիրը իբր թէ լուծումի կը սպասէ:

Խորհրդարանական շրջանի մը վախճանին մօտ այդ նիւթին գրեթէ ակամայ ձեռք առնուիլն անգամ որոշ տրամադրութիւն կը մատնէ. եթէ այդ խորհրդարանը լրջօրէն անլոյծ հարց մը նկատէր այդ կնճիռը, անկեղծօրէն տրամադիր ըլլար վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու, այդպէս վերջին պահո՞ւն կը ձգէր անոր կարգաւորումը:

Ինչ որ կը փոխանցուի հայաստանեան լրատուներէն, ամէն բանէ առաջ մերժումի գրեթէ ընդհանուր տրամադրութիւնն է, նոյնիսկ հակառակը քարոզողներու մօտ: Ու այդ մերժումը իրատեսութեան, հեռատեսութեան, Հայաստանի ապագային մտահոգութեան, գերիշխանութեան նախանձախնդրութեան նման բազմազան քօղերով ներկայացուած է: Կան տակաւին զգացական լոզունգներ առաջ քշողներ, ազգայնական սկզբունքներ ոգեկոչողներ. յայտնապէս, ամէն բան ընդունելի է, միայն դրսի Հայը ներսէն բայ չունենայ...

Բնական է որ երկքաղաքացիութեան նման կարեւոր խնդիր, յատկապէս «ներս»էն աւելի քան կրկին «դրսեցի» ունեցող փոքր երկրի համար, տասն անգամ չափուելիք, մէկ անգամ ձեւելիք բան է: Եւ եղած առարկութիւններուն մէջ կան մտածելու, ըստ այնմ կարգադրութիւն սահմանելու արժողներ: Բայց վիճարկումին ծանրութեան կեդրոնը այդ կէտերուն վրայ չի գտնուիր:

Առարկողներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը իրենց պատկանած բան մը ձեռքէ փախցնելու շատ թէական հեռանկարին կ'առընչուի. քաղաքական դաշտի տնօրինում, գերիշխանութիւն, ապահովութիւն, եւ այլն: Յայտնուած գլխաւոր վախը այն է որ Հայաստանի քաղաքացիութիւն ու անով ամէն իրաւունք ունենալով դրսեցին կրնայ ազդեցութիւն բանեցնել երկրին քաղաքականութեան վրայ: Այս մտանանումէն անմիջապէս ետք պէտք է ըսել որ դրսեցիին սահմանումն ալ յստակ չէ. ան ըստ գործածուած ձեւին կը բնութագրէ թէ՛ դուրսի Հայը, թէ՛ ոչ Հայը: Մինչդեռ, յստակ է որ միայն առաջինին նկատառումով հարցը համահայկական հանգամանք կ'ունենայ:

Վախի յաջորդ ազդակը ընտրելու խնդրով սեղան կը բերուի. հապա՞ եթէ որպէս երկրորդ քաղաքացիութիւն հայաստանեանը ունեցողը քուէարկէ այս, կամ այն ուղղութեամբ, յաջողելով ձեւացնել քուէներու համեմատութեան իմաստալից աստիճան մը:

Այս որոշ չափով հասկնալի առարկութիւններուն քով կան զուտ մերժում մատնողները. օրինակ, ըսուած է, գրուած ալ, թէ նոյն քաղաքացիութեամբ հաւասար պէտք չէ դասուին անկախութեան առաջին տարիներու ծանօթ տաժանքները ապրած «ներսինները» եւ տոկալու թելադրանքի տէր «դուրսինները»:

Կան տակաւին երկքաղաքացիութիւնը բանակին համար անպատեհ նկատելու կեցուածքներ, Հայաստանի իշխանութիւնը բացարձակապէս հայաստանցիին վերապահուած բան համարողներ, եւլն.: Նոյնիսկ մտածուած է «Թրքական ծագումով ու հայկական անուններով» Եւրոպա ապաստանած Թուրքերու մասին որոնք եթէ օրէնքը ընդունուի, կրնան Հայաստանի քաղաքացի դառնալ ու վտանգ ներկայացնել երկրին ապահովութեան:

Տխուր է անդրադառնալ որ քաղաքական շրջանակէն արտայայտուած այսքան մակերեսային մօտեցումներ նոյնիսկ իրաւական մասնագիտութիւն անհրաժեշտ չեն ըներ մատնանշելու համար կարգ մը կէտեր: Ի վերջոյ, երկրի մը քաղաքացիութիւնը պարտադիր չէ որ ինքնաբերաբար տրամադրելի վիճակ ըլլայ: Արդէն, սահմանադրութեան փոփոխութիւնը այդ ուղղութեամբ չէր, այլ միայն կը ջնջէր երկրորդ քաղաքացիութեան բացառումի սկզբունքը: Ուստի միշտ կարելի է, ինչպէս անհամար երկիրներու պարագան է, սահմանել Հայաստանի քաղաքացիութիւն ստանալու ընթացակարգ մը. դիմումի պայմաններով, ժամանակով, տնօրինելու կոչուած պատկան իշխանութեան համար որոշելու բացարձակ ազատութեամբ: Եթէ գտնուին օրինակ՝ Թրքական ծագումով եւ հայկական անունով դիմողներ, ի՞նչ բան կ'արգիլէ իրենց ժխտական պատասխանել: Ինչ կը վերաբերի ընտրելու եւ այդ ճամբով երկրին քաղաքականութեան ազդելու մտահոգութեան, կարելի է օրինակ՝ երկրին մէջ բնակութեան որոշ պայմանաժամ սահմանել ընտրելու բարիքէն կարենալ օգտուելու համար: Եւ իսկապէս տարօրինակ է այդ պնդումը երկրի մը համար որուն անկախութեան շրջանի իշխանութեան բարձրագոյն դիրքին հասածները երկուքն ալ հայաստանածին չեղան, այլ եկուոր:

Տխուր է նոյնպէս տեսնել որ հակառակ 15 տարիէ ի վեր հոլովուած «Մէկ ազգ, մէկ ժողովուրդ»ի նման լոզունգներու, որքա՛ն արթուն է դուրսինը դուրսը ձգելու միտումը: Տխուր է նոյնպէս այն տհասութիւնը որ ամենայն հպարտութեամբ կ'արտայայտուի քաղաքական դասէն. զանգուած որ երկրին ճակատագիրը կը վարէ ու չի կրնար, չի փափաքիր տեսնել թէ փոխանակ երեք միլիոնի, վեց-եօթը միլիոնի հայրենիք Հայաստան մը ինչ առաւելութիւն կրնայ ունենալ: Անշուշտ, ամենայն բարեմտութեամբ մտածելով որ Սփիւռքի հայութիւնը խուռներամ պիտի խուժէ Հայաստանի դեսպանատուները, քաղաքացիութեան դիմումնագիր խնդրելու:

Այս հեռանկարին վրայ թերեւս արդարացի կ'ըլլայ առարկութիւններէն այն որ երկքաղաքացիութեան օրէնքով Հայաստանի արտասահմանեան ներկայացուցչութիւնները կը զրկուին եկամուտի իրենց հիմնական աղբիւրէն...

Տարօրինակ է նաեւ հաստատել թէ առարկողները որոնք կը կառչին ապահովութեան, բանակի վստահելիութեան, երկրին քաղաքականութեան նման յարգելի պատճառաբանութիւններու, նոյնքան դիւրազգած, կամ նախանձախնդիր չգտնուեցան երբ յաջորդական իշխանութիւններ մէկ-մէկ Ռուսին, Յոյնին, ասոր-անոր վաճառեցին երկրին նոյնիսկ ռազմավարական իմաստի տէր հաստատութիւնները կազատար, հաղորդակցութեան ցանց, ատոմակայան, գործատուն, եւ այլն:

Անպատեհութիւններու թւումին մէջ կայ հետեւեալ կէտն ալ. պէտք չէ աճապարել այս հարցին մէջ, զայն դնել թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ լայն քննարկումի: Ամէնէն գործնական թելադրանքը կը թուի այս մէկը. Հայաստանի պարագային ցնցիչ յայտնութիւն մը երեւան պիտի չգայ, նկատի առած քաղաքական դէմքերու վերոնշեալ նախաբանը: Բայց եթէ կարելի ըլլար Սփիւռքի մէջ ընել այդ քննարկումը, թերեւս չքանար այսօրուան ձեւով յայտնուած մտահոգութիւններուն կարեւոր մէկ տոկոսը ու հայաստանցին վերագտնէր Հայաստանի քաղաքականութեան, ապահովութեան, ունեցածը ուզածին վաճառելու բացարձակ տիրութեան ապահովութիւնը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՕՐԹ-ԵՈՒԼԻ ՀԱՄԵՂ ՆԱՐԻՆՋՆԵՐԸ

Ընկերային կեանքէ ներս Գրիգոր Զօհրապին ունեցած շատ փայլուն դիրքին, մանաւանդ կիներու վրայ անոր գործած ազդեցութեան մասին շատ բան գրուած է: Շատ բան գրուած է նաեւ Գրիգոր Զօհրապի ամէն մարզէ ներս ունեցած բարձր ճաշակին ու նախասիրութիւններուն, օրինակ Արեւելեան երաժշտութեան նկատմամբ ունեցած իր տկարութեան մասին: Իր մասին գրի առնուած անհամար վկայութիւններու մէջ զարմանալիօրէն ճոխ տեղեկութիւններ կան Զօհրապի մտերմիկ կեանքէն:

Զօհրապ յայտնապէս գեղեցիկի սիրահար էր, իր տան մէջ ամէն բան ընտիր ճաշակի արդիւնք էր: Կարասիները շատ նուրբ էին, պատերը զարդարուած էին գեղեցիկ նկարներով, որոնց մէջ կը տիրապետէին Էտկառ Շահինին իւղաներկերը: Ինչպէս կը վկայէ Հրանդ Ասատուր, տան մէջ մետաքսէ կամ բուրդէ գեղահիւս գորգեր կային որոնց շուրջ ընտիր գեղօրներ շարուած էին: Ճաշի սպասները ճոխ էին, ճաշասեղանն ալ անպայման կը զարդարուէր ծաղիկով:

Կը սիրէր լաւ հագուիլ: Իր վրայ-գլուխին համար շատ դրամ կը ծախսէր: Նոյնը կ'ընէր իր կնոջ ու զաւակներուն համար: Դարձեալ Հրանդ Ասատուրն է որ կը պատմէ որ Զօհրապ իր կօշիկները կը գնէր Պիւռկիւէն, իր զգեստները կ'ապսպրէր Միռ կամ Պօթէռին: Կնոջ ու զաւակներուն համար յաճախ չէր գոհանար տեղական խանութներու ունեցածով ու կը դիմէր Փարիզ: Շատ կը սիրէր իր կնոջ ու աղջիկներուն արդուզարդին ուղեցոյց ըլլալ, անոնց ճամբայ ցոյց տալ: Ժապաւէնին գոյնը, կերպասին տեսակը, հագուստին կարուածքը, ամէն բանի մասին գաղափար ու թելադրութիւն ունէր:

Գրագիտուհի Անայիսն ալ կը վկայէ որ Գրիգոր Զօհրապ ընկերային կեանքէ ներս արտակարգ հմայք ունէր: 1909, 1910 եւ 1911 թուականներուն Պոլսոյ մէջ բարեսիրական ու կրթական նպատակներով յաճախակի ձեռնարկներ կը կազմակերպուէին, կը սարքուէին նուագահանդէսներ, պարահանդէսներ, թէյասոններ, դաշտահանդէսներ: Այս ձեռնարկներու հրաւիրուած կ'ըլլային նախարարներ, բարձրաստիճան քաղաքագէտներ կամ հանրային գործիչներ, բայց բոլոր այս կարկառուն անձերուն մէջ միայն Գրիգոր Զօհրապն էր որ միշտ շրջապատուած կ'ըլլար ներկաներէն: Պարահանդէսներու ընթացքին սիրուն դիմակաւոր կիներու հետ կը կատակէր համով սրամտութիւններ ընելով, կիներուն ուղղեալ փաղաքշական արտայայտութիւններ կ'ունենար, կիներն ալ չէին կրնար դիմանալ անպայման Զօհրապին մօտենալու ու անոր հետ խօսակցութիւն մը ունենալու փորձութեան: Զօհրապ շատ կ'ախորժէր այն կիներէն որոնք անսովոր կամ յանդուգն մտածումներ կ'արտայայտէին:

Գրագիտուհի Զարուհի Գալէմքեարեանն ալ գրած է որ Զօհրապ ինքնատիպ անձնաւորութիւն մըն էր ո՛չ միայն իր գրականութեամբ, այլ նաեւ իր արտաքին երեւոյթով: Միջահասակ, բարեձեւ, վայելուչ մարդ էր, մէկն էր որ ամէն վայրկեան իր շուրջիններուն «ես հոս եմ» ըսել կ'ուզէր զատորոշուելով նոյն սրահին մէջ գտնուող բարձրահասակ, յաղթանդամ կամ շքեղ մօրուքով անձնաւորութիւններու մէջէն: Կը սիրէր զբօսանքը, նաեւ թղթախաղը, զոր կը խաղար վարպետութեամբ:

Ուրիշ գրագիտուհի մըն ալ, Աղաւնի Մեսրոպեան կը պատմէ որ 1911-1915ի ամառները Պիւյիւքտէրէի, Հինքեարի, Չըրչըր-Սուի կամ Պաղլարպաշըի բնակիչները կը տեսնէին թէ Զօհրապ Ուրբաթ օրերը անպայման պտոյտներ ու հաճելի ժամանցներ կր կազմակերպէր: Զօհրապ իրեն հետ կ'ունենար «Հա-

նէնտէ»ներ, որոնց երաժշտութեան կը յանձնուէր մեծ հաճոյքով:

Ջօհրապ շատ կը սիրէր Արեւելեան երաժշտութիւնը: Անգամ մը Սիպիլի ու Հրանդ Ասատուրի Օսմանպէյի տան մէջ կը գտնուէր հրաւիրուած ըլլալով Վարդանանցի հաւաքոյթի մը: Խումբ մը նորաւարտ երաժշտուհիներ, որոնց կարգին էին Սիպիլին աղջիկը Ատրինէն ու Աղաւնի Մեսրոպեանը, մեծ ոգեւորութեամբ Եւրոպական դասական երաժշտութիւն կը սարքէին զանազան գործիքներով: Յանկարծ, դադարի մը ընթացքին, լսուեցան Օսմանպէյի բացօթեայ պարտէզներէն մէկուն մէջ սարքուած արեւելեան երաժշտութեան մը հնչիւնները: Ջօհրապ մօտեցաւ Հրանդ Ասատուրին ու խնդրեց որ զինքը տանի մինչեւ այդ պարտէզը:

«Եղբայր պաշտօնական, ըսաւ Հրանդ Ասատուր, քեզ վայելելու համար պէտք է որ կամ մե՛ր տունը փոխենք, կա՛մ ապահովենք որ սա բացօթեայ պարտէզը գոցուի»:

Ջօհրապ պատասխանեց.

«Ո՛չ, սիրելի Հրանդ, կը մաղթեմ որ ձեր տունը իր տեղը մնայ յաւիտենապէս, եւ յաւիտենապէս իր տեղը մնայ նաեւ սա բացօթեայ ըմպոսարանը»:

Գրիգոր Ջօհրապ այսպիսի սէր մը ունէր ճաշակաւոր ապրումի ու արեւելեան երաժշտութեան նկատմամբ: Բայց շատեր կը պատմեն նաեւ որ Ջօհրապ շատ կը տպաւորուէր նաեւ հայ ժողովրդական երաժշտութենէն:

Խաչիկ Փէլթէքեան, որ շատ բան գրած է Ջօհրապին մասին, կը վկայէ որ Ջօհրապ շատ կը սիրէր պտուղը ու նոր եկած պտուղը առաջին օրէն անպայման տուն կը տանէր: Անգամ մը Տէօրթ Եոլէն սնտուկ մը նարինջ ղրկուած էր իրեն: Այնքան սիրեց այդ նարինջները, որ որոշեց նարինջի պարտէզ մը գնել Տէօրթ Եոլէն ու տուն մըն ալ կառուցանել հոն: Իրաւ ալ ընդարձակ ագարակ մը գնեց: Բայց անիծեալ պատերազմը, որ վրայ պիտի հասնէր, ամէն ինչ կիսատ պիտի թողուր:

Ռ. Հ.

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋՈՐՍ ԴԱՐԵՐԸ

Հայաստանի տարուան առիթով Ֆրանսա բերուած Հայաստաններուն մաս կը կազմէ նաեւ Նոր Ջուղան: Անոր նուիրուած ցուցահանդէսին բացումը կատարուեցաւ Փետրուար 13 Երեքշաբթի երեկոյեան, Անթոնիի «Արուեստներու Տան» մէջ, նախկին քաղաքապետ, Հօ տը Սէնի երեսփոխան Փ. Տէվէճեանի ու դեսպան Է. Նալպանտեանի ուղերձներով, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան:

Փ. Տէվէճեան որ Նոր Ջուղա կատարած այցին ներշնչումով յղացողը եղած է ցուցահանդէսին, ըրաւ շրջանին պատմականը, չմոռնալով ըսելու թէ նախկին վարչապետ Է. Պալատիւրի ծագումը նոյն վայրէն է: Երկար կանգ առաւ Ջուղայի խաչքարերուն քանդումին վրայ ու գոհունակութիւն յայտնեց որ նման ցուցահանդէսով մը մոռցուած այդ անկիւնը կ'այժմէականանար:

Է. Նալպանտեան անգամ մը եւս ծանրացաւ մշակոյթի հայկական հարստութեան վրայ, նաեւ անոր առթած արդար հպարտութեան:

Ցուցահանդէսը որ պատրաստուած է, ինք ալ ծագումով Նոր Ջուղայեցի, Արբի Յովհաննիսեանի կողմէ, ներկայացուած է երկու յարկի վրայ. քարտէսներով, համառօտ բացատրութիւններով տրուած է պատմականը, ապա ցուցանմոյշներով ստեղծուած է Նոր Ջուղայական կարելի աշխարհ մը:

Նոր Ջուղան հետեւանքը եղած է Շահ Աբբասի գաղթի քաղաքականութեան. ան Թուրքերուն հետ ապահովութեան անբնակ գօտի մը ունենալու համար գաղթել տուած է Նախիջեւանի, անոր հետ Ջուղայի ժողովուրդը: Ցուցահանդէսին դրուած քարտէս մը շատ յստակօրէն ցոյց կու տայ ԺԷ. դարու սկիզբէն ծայր առած այդ դէպքը: Հայութիւնը Ջուղայէն Թաւրիզ աքսորուած, անկէ երկճիւղ ընթացքով շարունակած է երթը. առաջին թեւ մը յառաջացած է Կասպից ծովու հարաւային ափերով, երկրորդ մը իջած է աւելի հարաւ, դէպի Ղազուին, Համատան, Արաք, Սպահան ուր հիմնուած է Նոր Ջուղան: Անկէ ալ երթը շարունակուած է մասամբ, մինչեւ Շիրազ ու Պասրա:

Նոր Ջուղայի երեւելիները եղած են Խոճաները որոնք գիտցած են իրենց նիւթական լայն միջոցները տրամադրել կրթական, մշակութային գործունէութեան, հանդիսանալով անմրցելի մեկենասներ: Անոնց շնորհիւ Նոր Ջուղայի հայութիւնը կրցած է պահպանել ու ծաղկեցնել իր կրօնական, մշակութային, պատմական ինքնութիւնը, ճարտարապետական կոթողներով, արհեստներով, նկարչական արուեստով: Ու այդ ոլորտներէն մեծ մասով լուսանկարով, նաեւ զանազան առարկաներով – հնատիպ հատորներ, զգեստներ, ձեռագործներ, զարդեղէն, եւլն. – կազմուած է Անթոնիի հետաքրքրական ցուցահանդէսը:

Բոլոր ցուցանմոյշներէն յատկապէս տպաւորիչ երկուքը երկու «խճանկար»ներ են. մէկը կազմուած է Նոր Ջուղայեցիներու ընտանեկան շատ մը լուսանկարներով. տիպարները, իրենց հագուստ–կապուստը, կեցուածքը, անմիջական շրջանակը,– տուն, արհեստանոց, դպրոց - ահագին բան կը պատմեն գաղթ – աքսորէ մը ծնած հայկական այդ շէն անկիւնին մասին: Երկրորդը կազմուած է շրջանին մէջ ԺԸ. դարու վերջին եւ ԺԹ. դարու սկիզբի տարիներուն տրուած թատերական, դպրոցական, մշակութային ու այլ ներկայացումներու յայտագիրներով: Նոր Ջուղայի մասին հատոր մը լեցնելու չափ տեղեկութիւն կը պարփակեն անոնք, ապացոյցը ըլլալէ ետք հոն ապրուած կենսունակ կեանքին: 1915ի յայտագիր մը «Երաժշտական – Թատերական երեկոյթ»ի կը հրաւիրէ, «Յանուն Հայաստանի դժբախտացածների», ուրիշ մը 1888 Հոկտեմբերին «Տաճկական խոստմունք» խաղը կը ծանուցանէ. հոն 1913ին ներկայացուած է Պէպօն, Տիկին Սիրանոյշը Համլէթի մէջ բեմ բարձրացած: Զուարճալի է մեծ մասին տակ կարդալ «Կը լինի բուֆէտ կանխիկ վճարով» նոթը, ապա ծանուցուած ձեռնարկին տոմսերու գինները՝ 1–2–3 դռամ...

Իր յղացքով, ներկայացուցածով, ներկայացուած ձեւով շահեկան ձեռնարկը ուշադրութիւն կը գրաւէ այլ յատկանիշով մըն ալ. երբ կայ հմտութիւնը, գործին լրջութիւնը, սէրը, առանց մեծարժէք փոխադրումներու, պատկառելի նմոյշներու ալ կարելի է աշխարհ մը բանալ այցելուներու աչքերուն ու մտքերուն առջեւ: Պատրաստուած է 32 էջնոց նկարազարդ գրքոյկ մըն ալ որ միջոց է ձեռնարկին յիշատակը պահելու:

Ա. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 10ին, շուրջ երեսուն հոգի ներկայ գտնուեցան հայ բանաստեղծութեան նուիրուած ցերեկոյթի մը, «Ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան, Եղիշէէն Վարուժան» վերնագրով, կազմակերպուած Փարիզի 9րդ Թաղամասի Վալեռ գրադարանին մէջ: Մէկ ժամուան ընթացքին Սոֆի Կիւպրի եւ Սիւզան Շմիտ կարդացին աւելի քան 15 դարու հայ գրականութենէն քաղուած քանի մը հեղինակներու գործեր. Եղիշէ (Ե. դար), Ֆրիկ (ԺԳ. դար), Յովհաննէս Պլուզ (ԺԳ. դար), Գրիգոր Խլաթեցի (ԺԵ. դար), Սարկաւագ Բերդակեցի (ԺԶ. դար), Սայաթ Նովա, Վահան Թէքեան, եւ Դանիէլ Վարուժան: Ընթերցուեցան նաեւ Գրիգոր Ջօհրապէն երկու նորավէպեր՝ «Երջանիկ մահը» եւ «Փոթուըլըն» («Գիւղացիի տափատը»):

Անտարակոյս գովելի ձեռնարկ մը հայ գրականութիւնը ծանօթացնելու օտար շրջանակներու: Բայց ինչպէ՞ս բացատրել բացակայութիւնը այս համաստեղութեան մէջ Նարեկի պէս հսկայի մը, կամ Ներսէս Շնորհալիին, Քուչակին եւ մեզի աւելի մօտիկ Պետրոս Դուրեանին, Միսաք Մեծարենցին, Սիամանթոյին, Վահան Տէրեանին կամ Յովհաննէս Թումանեանին: Աններելի անտեսումներ: Նաեւ, մաղթելի պիտի ըլլար քանի մը հայերէն տողեր լսել: Այդ մէկը մեզի խոստացան կատարել յաջորդ ներկայացումին որ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Հինգշաբթի, Մարտ 15ին, Փարիզի 11րդ Թաղամասի Ֆէտէրպ գրադարանին մէջ:

Հ. ՀՐԱԶԵԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ճամբուն երկարութիւնը փոքր ինչ կարճեցնելու համար, Թուրք բարեկամը առաջարկեց որ Սէյիտ – Ահմէտ տէրէսի կոչուած լայնարձակ Թուրք գերեզմանոցին մէջէն երթայինք. "Ճամբանիս շատ կտրուկ (քըսա) կ'ըլլայ" ըսաւ: Հետեւեցանք իրեն, զի զինուորական համազգեստով էր եւ կրնար մեզ պաշտպանել աւազակներու դէմ, որոնք պակաս չէին այս գիծին վրայ եւ կը պահուըտէին գերեզմաններու քարերուն ետին:

Սկսանք քալել, տոնաչափել այդ սոսկալիթխար գերեզմանոցին մէջէն, զոր դարաւոր նոճիներու անտառ մը կը ծածկէ ամբողջովին:

Խօսակցելով, ընդվայրաբանելով, հասանք տեղ մը, ուր տեսանք որ թաղուած մեռելին գերեզմանը անձրեւներէն կքած, կիսաբաց վիճակ մը առած էր. մէջի ոսկորները յայտնի կ'երեւային:

Թուրք դեղագործը իր ձեռքի գաւազանը գերեզմանին մէջը մխեց ու անոր կորագլուխ մասովը կրցաւ գանկ մը դուրս հանել, "Այս քեզի համար է" ըսաւ ու թաշկինակին մէջը զայն ծածկելով, պահեց իր զինուորական վերարկուին տակ եւ երբ հասանք մենք թաղը, զայն ինծի տուաւ, զի գիտէր թէ ես բժշկութիւն կ'ուսանէի:

Գանկը առի ու վերարկուիս մէջ զայն պահելով բերի տուն. լաւ մը լուացի ալքոլով, մաքրեցի ու գանկային անաթոմին անոր վրայ ուսայ մանրամասն կերպով եւ կրցայ իմ տարեկան քննութեանս մէջ յաջողակ ելլալ, աստղանիշ նոթերով, ինչպէս պատմած եմ:

Ահա այս գանկն էր Փարիզ բերել տալ ուզածս որ խիստ զուարճալի հետեւութիւն մը ունեցած է իր ճամբորդութեան ատենը. կ'արժէ գրել զայն "Անցուկը-Մոռցուկ"էս դուրս չթողելու համար:

Հօրեղբայր մ'ալ ունէի, հօրմէս երեք չորս տարու մեծ, խիստ մաքրասէր, ամէն կերպով մաքուր անձ մը, որ հինօրէնք "շալվար"ը վրայէն երբեք չէր թողուր, ինքը արհեստով նախ նաւավար (քայըքճը) եղած է եղեր Խասգիւղի ամենափայլուն, ընչեղ տարիներուն ու նշանաւոր ամիրաներ տարած ու բերած իր նաւով. այլ սակայն հետզհետէ ծովի արհեստէն յոգնածութիւն զգալով, ինքզինքը կու տայ խոհարարութեան, սքանչելի արհեստագէտ մը կ'ըլլայ ու կը սկսի իբր խոհարարապետ ծառայել Բերա՝ Տէլլա–Սուտա Ֆայիք փաշային տունը:

Խաչիկ էր անունը այս հօրեղբօրս, որ ջերմ հաւատացեալ քրիստոնեայ ըլլալով երեք չորս անգամ ուխտի Երուսաղէմ կ'երթայ, ու վաստակածը հոն կը թողու, կը դառնայ կու գայ նորէն աշխատելու, նորէն Երուսաղէմ ճամբորդելու (հաճի) մահտեսի ըլլալու հիւանդութեան միշտ ենթակայ:

Շա՛տ կու գար մեր տունը. շա՛տ կը սիրէինք մեր Հաճի Խաչիկ ամուճա (հօրեղբայր)նիս: Երբ փոքր էինք, մեզ իր քովը կ'առնէր, կը պատմէր իր Երուսաղէմի ճամբորդութիւնները, մանաւանդ քաշած սոսկալի փոթորիկները, որոնց նկարագրութիւնը մեզի դիւրըմբռնելի, աւելի հասկնալի ընելու համար, բառ ու խօսք չէր կրնար գտնալ, եւ ոտքի կանգնելով ձախ ձեռքովը շալվարը վեր կը ժողվէր, սենեակին մէկ անկիւնէն միւսը կը վազվզէր, իբրեւ թէ նաւապետները փոթորիկներու ժամանակ այնպէս կ'ընեն եղեր, եւ իր աջ ձեռքն ալ դիտակ շինելով աչքին կը տանէր, հորիզոնը դիտելու, գիտնալու համար, թէ ուրիշ նաւեր կը գտնուի՞ն հեռուները, կամ թէ մօտեցա՞ծ են ցամաքին:

Իր առաջին ու երկրորդ ուխտագնացութիւնը առագաստանաւով ըրած է եղեր, իսկ վերջինները՝ շոգենաւով:

Կը պատմէր մեզ այս բոլորը իրենց մանրամասնութիւններով, բայց խօսքէ, զրուցատրութենէ աւելի, կ'ունենար շարժուձեւեր, որոնք մեզ չափազանցօրէն կը զբօսցնէին մեր տղայութեանը:

Իր ամենավերջին ուխտը ըրած էր Երուսաղէմ, Եսայի Պատրիարքին նոր նստած օրերը. հիացումով կը խօսէր անոր տուած քարոզներուն վրայ, եւ երբ կը հարցնէինք իրեն, թէ ի՞նչ տեսակ քարոզ էր, կը պատասխանէր՝ թէ "քայալարտան սուսամըշ" էր, թրքերէն լեզուաւ, այսինքն՝ "ժայռերու մէջ ծարաւի են մնացած". ո՛վ միամտութիւն, այսքան միայն միտքը պահած էր խեղճ հօրեղբայրս, որ տգէտ էր, թէեւ չափազանց բարի քրիստոնեայ: Գովելով կը գովէր միշտ Եսայի Պատրիարքը՝ իբրեւ քաջաքարոզ, աղուոր խօսող եկեղեցական, բայց առանց բան մը հասկնալու անոր քարոզներէն:

Տաճիկներու կրօնքին սաստիկ ատեցող էր, ա՛յն աստիճան, որ Թուրք գերեզմաններու մէջ ոտք չէր կոխեր. «Անոնց մեռելները կ'ոռնան» կ'ըսէր, ու կը կարծէր թէ անոնց ընդարձակ մահաստանները ծածկող նոճիներուն հովերու ազդեցութեամբ հանած սօսափիւնները, մեռելներուն ոռնալն էր. եւ երբ կ'ուզէինք իրեն հասկցնել, որ այդ լսուած ձայները նոճիներուն իրարու հետ շփուելուն էր, «չէ՛, չէ՛», կը պոռար նեղանալով. «Ձեր գիտցածը շիտակ չէ՛», կը յարէր:

(Շար. 167)

Պարոն Երուանդ Զննողեան,
Պարոն Ռոպէր Զննողեան,
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ԶՆՆՈՂԵԱՆ-Ի

(ծնեալ՝ ՃԼԿՈՒՆԻ, սելանիկցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 23ին, 91 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 26ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, յետոյ մարմինը ամփոփուեցաւ Ռիւէյլ – Մալմէզոնի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

⁂

Այս տխուր առթիւ Երուանդ Զննողեան եւ Ռոպէր Զննողեան 500 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

(Շար. Ա. էջէն)

Թէ կը մերժեն Սեպտեմբերին աշխարհի ախոյենութեան մրցումներուն համար Բաքու երթալ: Ըմբշամարտի ռուսական դաշնակցութեան նախագահը ըսած է թէ հայ մարզիկները պատճառ չեն տուած Ատրպէյճան երթալու իրենց մերժումին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ՄԸ Փետր. 16–ին ցկեանս բանտարկութեան դատապարտած է ալ-Քաիտայի ենթադրական եօթը անդամներ, որոնք ամբաստանուած էին որպէս կազմակերպիչները հրէական եւ բրիտանական թիրախներու դէմ ռմբափորձերուն (2003 Նոյեմբերին Պոլսոյ մէջ, 63 մեռեալ եւ 600 վիրաւոր): Դատապարտեալներու մէջ է սուրիացի Լ. ալ-Սաքքա, որ կազմակերպիչը եւ ֆինանսաւորողը կը նկատուի:

«ՄԱՐԻԱՆՆ» շաբաթաթերթը (Փետր. 17–23) կ'արձագանգէ «Ակօս»ի որ «կը մերժէ լռել» եւ նկարն ալ հրատարակած է ֆրանսերէն լոյս տեսած օրինակին (զոր կարելի է գտնել Հ. Սամուէլեան գրատունը, 51 rue Monsieur Le Prince, Փարիզ 6րդ Թաղամաս): Յօդուածագիրը կը շեշտէ թէ քաջ լրագրողներ են, որոնք տիրող ազգայնամոլ բարբարոսութեան մթնոլորտին մէջ վտանգուած են:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ Փաքիստանի միացնող «Բարեկամութեան ճեպընթացը» զոհ գացած է ռմբափորձի մը, երկու պայթուցիկներու պայթումով: 66 մեռեալ կայ:

ՋԱՒԱԽՔ

ԾԻՐԱ ԳԻՒՂԻ ՍՈՒՐԲ ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԱՑԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Փետր. 14ին Ախալցխայի շրջանի Ծիրա հայկական գիւղին մէջ վերաբացուած է Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցին. ան նորոգուած է գիւղացիներու միջոցներով: Կառուցուած է 1830ին եւ բնաւ չէր նորոգուած: Վերաբացումին զուգահեռ, մեծ շուքով տօնուած է Տեառնընդառաջը:

arménie mon amie

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
sous le parrainage de M. René ROUQUET Député-Maire d'Alfortville
Une édition spéciale de

son SALON DU LIVRE ARMENIEN «ARMEN'LIVRES»

du 22 au 28 mars

au Pôle Culturel,
Parvis des Arts à Alfortville
(à l'angle des rues J. Franceschi et M. Bourdarias)

Un programme exceptionnel !

Samedi 17 mars à 20h30,
— salle de spectacle
THEATRE en français
«Papiers d'Arménie ou sans retour possible» de Caroline Safarian par la Compagnie du Théâtre du Parvis des Arts de Marseille — Mise en scène : Olivier Arméra.

Jeudi 22-Mercredi 28 mars, de 11h à 19h
— Espace Culturel de convivialité
«ARMEN'LIVRES»
Accueil du Public — Consultation et vente d'ouvrages. — Rencontre et dédicaces avec les auteurs — Lectures.
Et pendant toute la durée du Salon
EXPOSITION (création MCA)
«Richesse du monde des lettres et des idées des XIXe et XXe siècles en Arménie et en diaspora»
Conception : Krikor Beledian, écrivain

Mardi, 27 mars à 20h45
— Salle de spectacle
THEATRE en arménien occidental
«Akhatsèle» de Arman Vartanian — Mise en scène : Vahé Shahvertian — par la Compagnie Soundoukian venue tout spécialement d'Arménie.

Mercredi 28 mars à 20h45
— Espace Culturel de convivialité
CONFERENCE-DEBAT
«Le statut de l'écrivain, la littérature et l'édition arménienne aujourd'hui» avec Krikor Beledian, écrivain et maître de conférences (France) - Haroutioun Kurkdjian, écrivain et éditeur (Grèce) - Sarkis Khatchents des Editions Khatchents (Arménie) - Rober Koptas des Editions Aras (Turquie).
Renseignements et réservations :

M.C.A. tél. : 01 43 76 55 89
courriel : contact@mca-alforville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon amie» Année de l'Arménie en France

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS

Exposition à l'Institut du Monde Arabe (1 rue des Fossés Saint-Bernard, Place Mohammed V, 75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

⁂

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

⁂

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais 75006 Paris

⁂

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

⁂

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

«INCLINAISON»
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés de 10h à 18h.

⁂

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

⁂

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais 75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

⁂

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 28ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

⁂

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին:

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23
Հսկումի ժամերգութիւնը ժամը 17.30ին:
Կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

LE Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
présente

le jeudi 22 février à 20h45

SAINT BLAISE, EVEQUE DE SEBASTE
Un Saint d'Arménie en Occident

CONFERENCE donnée par
Armand TCHOUHADJIAN
Vente et dédicace du livre

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre - Cocktail —

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

⁂

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

⁂

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves, 13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

⁂

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.
Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

MERCREDI
21 FEVRIER
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·647 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·647

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՉԷՐ

Թուրքիոյ մէջ կայ պաշտօնական սայլին լծուիլ մերժող մամուլի թեւ մը որ պարբերաբար ցնցող հրապարակումներ կ'ընէ: Երեւոյթը վերջերս չէշտուեցաւ Հ. Տինքի մահուան առընչութեամբ: Այդ թեւին անունները կը պնդեն թէ հայ լրագրողին սպանութիւնը ամբողջովին անակնկալ չէր, Թուրքիոյ մէջ լսելի էին նման հեռանկարի մը քայլերը:

«Միլլիյէթ» (Փետր. 19) այս առումով հետաքրքրական փաստաթուղթ մը ձեռք անցուցած եւ հրապարակած էր: Ան Ներքին գործերու նախարարութեան Ապահովութեան ընդհանուր տնօրէնութեան մէկ գրութիւնն է, յղուած 81 քաղաքներու ապահովութեան տնօրէններուն, «Գաղտնի» արձանագրութեամբ: Ստորագրուած է լրահաւաք բաժնի նախագահ, Ա. կարգի ապահովութեան տնօրէն Ռամազան Աքեիւրէքի կողմէ, կը կրէ 2006 Հոկտ. 12 թուականը:

Հոն կ'ըսուի.

«Ֆրանսայի Ազգային ժողովին մէջ "կարծեցեալ Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծ"ին օրակարգի բերուիլը մեր երկրին մէջ այդ նիւթին առընչուած փափուկ զգայնութիւն մը ստեղծած է, բնչ որ գրգռութեան արարքներու յարմար գետին պատրաստած է:

Նախանշաններ ստացուած են թէ 2006 Հոկտ. 12ին քուէարկելի օրինագիծին եւ Ֆրանսայի դէմ նախաձեռնութիւններ կը պատրաստուին, տեղի կ'ունենան բազմաթիւ քաղաքներու մէջ եւ երկ. օրինագիծը վաւերացուի, հակազդեցութիւնները կը շարունակուին:

Վերոնշեալ զարգացումներուն դիւրազգած մարդիկ գլխաւորաբար Ֆրանսայի ու "կարծեցեալ հայկական ցեղասպանութեան" զօրավիգ բոլոր երկիրներուն ներկայացուցչութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն ուղղուած (ներառեալ մեր հայ քաղաքացիներուն եւ քրիստոնեաներուն աղօթարանները) արարքներ կրնան կատարել:

Այս շրջանակին մէջ, կարեւորութեամբ կը խնդրեմ որ կարելի գրգռութիւններու դէմ զգօն գտնուիք, ծայրայեղ հակազդեցութեան ատակ խումբերուն վրայ հսկողութիւն պահէք»:

Ոչ միայն այս ազդարարութեան հարկաւոր ուշադրութիւն չէ դարձուած, այլեւ Հ. Տինքի սպանութեան վաղորդայնէն չէշտուած են հակահայ տրամադրութիւնները: Վերջինին կը տեղեկացնէր Պոլսոյ Պատրիարքարանին կայքէջը:

Փետր. 18ին խումբ մը երիտասարդներ որոնք քաղաքէն Գնալը կղզի գացած էին ներկայ գտնուելու արարողութեան մը, դիմաւորուած են նաւամատոյցի հրապարակին վրայ պարզուած ցեղապաշտական պաստառով մը: Հոն արձանագրուած է. "Բոլորս Թուրք ենք, բոլորս Մեհմէտ ենք": *Ստորագրուած է Ազգ. շարժումի կուսակցութիւն: Պատրիարքարանի կայքէջին գրութիւնը կ'ըսէ թէ նման պաստառ կրնայ նախանշան մը համարուիլ յառաջիկայ ամրան հաւանական կարգ մը պատահարներու որոնք ուղղուած կ'ըլլան 1850էն ի վեր այդ կղզին ամառանոցի վայր ըրած հայ համայնքին անդամներուն: Կայքէջը յոյս կը յայտնէ թէ ապահովութեան պատասխանատուները իրենց պարտականութեան մէջ չեն թերանար ու տհաճ միջադէպեր կը կանխեն:*

«ԳՈՂ՝ ՍԻՐՏԸ ԴՈՂ»Ի ՊԱՐԱԳԱՅ ՄԸ

Թուրքեւամերիկեան առեւտրական սենեակին նախագահը՝ Է. Քըլըչ ազդարարութեամբ մը հանդէս եկած է, ըսելով որ Սփիւռքի Հայերը Թուրքիայէն հատուցում ձեռք ձգելու հետամուտ են եւ եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին, Թուրքիա յառաջիկայ տարիներուն ծանր հատուցումներու դէմ յանդիման պիտի կարենայ մընալ: Ըսուածը այն է որ Հայերը արդէն յաջողած են հատուցումի գումարներ ստանալ ապահովագրութեան ամերիկեան ընկերութիւններէ (Նիւ Եորք Լայֆ եւ ԱՔՍԱ) որոնք այդ վճարումները Թուրքիայէն ստանալու քաղաքականութիւն պիտի վարեն:

Է. Քըլըչ ազդարարութիւնը ընելով հանդերձ, վախցնող հեռանկարէն փրկութեան ճար մը չէ առաջարկած:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵԿՈՂԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ, Փետրուար 19ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն պատասխանեց 100 ընտրուած անձերու հարցումներուն եւ այն տպաւորութիւնը թողուց որ բոլոր հարցերը պիտի լուծէ, երբ Հանրապետութեան Նախագահ ըլլայ, ինչ որ կասկածելի իսկ չէ իրեն համար: Երկու ժամուան մէջ եղան հարցումներ, որոնք ոչ մէկ կապ ունէին Հանրապետութեան նախագահի մը պաշտօնին հետ: Իրեն համար ատենն է որ կին մը ըլլայ Հանրապետութեան գլուխը եւ չի սահմանափակեր իր խոստումները: Նուազագոյն աշխատավարձքէն մինչեւ հանգստեան թոշակներու վերարժեւորումը: Պիտի լուծէ նաեւ հաշմանդամներու դժուարութիւնները, նաեւ հեշտամահութեան հարցը եւ բազմաթիւ այլ հարցեր: Շատ անորոշ էր իր դիրքը ինչ կը վերաբերի ֆինանսաւորման, բայց, վճռած է որ Ֆրանսան ոտքի պիտի հանէ եւ այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ խոչընդոտ կը տեսնէ: Համոզուած է որ միայն ինք կրնայ այդ հրաշքը գործել:

ԽՈՒՊԻՍԻ վերակազմակերպման հարցը լուրջ տագնապի մը սեմին է, Փարիզի եւ Պերլինի միջեւ տարակարծութիւնը խոր բնոյթ ունենալով: Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայնութեան չեն եկած Փաուըր 8 մկրտուած ծրագրին շուրջ եւ Փետրուար 20ի Խուպիսի եւրոպական խմբակին Կոմիտէի ժողովը ջնջուած է ցնոր տնօրինութիւն: Լ. Կալուա որ Խուպիսի նախագահն է եւ հանախագահն է մայր ընկերութեան, ԷԱՏՍ-ի կը ջանայ հարցը արագօրէն լուծել, ապահովելու համար վերակազմակերպումը եւ կոչ ըրած է գերման ընկերակցին որ ժամ առաջ լուծում մը գտնէ: Պաշտօնազրկումներու ալ հարց մը կայ եւ Տ. տը Վիլփէն դիմած է Կալուայի, որպէսզի նման բան չպատահի ֆրանսական մարզին մէջ:

ԱՄՆ արտաքին նախարարուհի Գ. Ռայսի հովանաւորութեան տակ, իսրայէլեւպաղեստինեան հանդիպում մը տեղի ունեցած է Երուսաղէմ Ապպասի եւ Օլմերթի միջեւ, որ ոչ մէկ բանի ծառայած է: Կողմերը կրկին պնդած են իրենց անզիջող դիրքին վրայ, այսինքն երկու պետութիւններու գոյութեան, ինչ որ նորութիւն ալ չէ:

ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆ ամբողջ էջ մը յատկացուցած է Հայու մը, որ Նանթի բանտը անձնասպան եղած է Յունուար 29ին եւ որ ցարդ չի թաղուիր, որովհետեւ կեղծ անունի մը տակ ապրած ու մեռած է: Ենթական, որու կինը Ադերի է: Ֆրանսա եկեր է եւ կեղծ անունի մը տակ (Արթիւր Գրիգորեան) կանոնաւոր թուղթեր ձեռք ձգեր է, բայց, բուն անունը՝ Աշոտ Ղազարեան է եւ վարչական մարմինները թոյլ չեն տար որ թաղուի: Ծնողքին ալ Երեւանի ֆրանսական հիւպատոսարանը վիզա չի տար: Բաւական առեղծուածա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻՆ

«ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐ՝ Ժ. ՇԻՐԱՔԻ ԵՒ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Փետր. 19 Երկուշաբթի կէսօրին մօտ հայ եւ ֆրանսացի լրագրողներու կարեւոր բազմութիւն մը խռնուած կը սպասէր Ֆրանսայի ու Հայաստանի Նախագահներուն որոնք բացումը պիտի կատարէին Հայաստանի Տարուան ամէնէն փառաւոր ձեռնարկին. «Սրբազան Հայաստան» ցուցահանդէսին, Լուվրի սրահներուն մէջ: Նախ ժամանեց Ֆրանսայի նախագահը իր հետեւորդներով, դիմաւորուեցաւ մշակոյթի նախարարին կողմէ. քանի մը վայրկեան ետք ժամանեցին Գարեգին Բ. եւ Ռ. Քոչարեան իրենց հետեւորդներով, –արտաքին գործոց, մշակոյթի նախարարները՝ Վ. Օսկանեան, Ց. Պօղոսեան, Փարիզի դեսպանատան կազմը, գլխաւորութեամբ դեսպան Է. Նալպանտեանի–, նաեւ մտաւորականներ, Ֆրանսայի համայնքին կրօնական ու աշխարհական ներկայացուցիչները, շուրջ 150 հոգինոց խումբ մը հետեւեցաւ բացումի այցին, առաջնորդութեամբ Լուվրի թանգարանին նախագահ-տնօրէն Անտրէ Լուարէթի: Այս վերջինը մէկ առ մէկ կանգ առաւ գլխաւորաբար հայ կրօնական արուեստին փառաւոր նմոյշներուն առջեւ, –խաչքար, դրամ, խաչ, եկեղեցական անօթներ, զգեստներ, ձեռագիր մատեաններ, աճինատուփեր, եւլն.–, գրեթէ ամէն մէկուն մասին ամփոփ տեղեկութիւններ տալով երկու Նախագահներուն ու ընկերացող պաշտօնական պատուիրակութեան: Յատկապէս Նախագահ Ժ. Շիրաք մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ բոլոր բացատրութիւններուն, հարցումներ ուղղեց, երբեմն կատակախառն ակնարկութիւններ ըրաւ, ինչ որ իսկապէս բարեկամական մթնոլորտ մը ստեղծեց այդ մեծապէս տպաւորիչ վայրին մէջ:

«Սրբազան Հայաստան» ցուցահանդէսը այդքան խորհրդանշական վայրի մը մէջ արժանաւորապէս կը ծանօթացնէ մեր մշակոյթին իսկական գոհարները, որոնք ո՛վ գիտէ քանիերորդ անգամ ըլլալով Հայաստանի ամէն մէկ անկիւնէն հասած են հրաշալի անցեալի մը փառքը պատմելու մերի եւ օտարներուն:

Առաջին այդ այցին որ չէր կրնար շատ հանգիստ առիթ տալ դիտելու ցուցանմոյշները, տխուր էր տեսնել որ բացատրութեան տախտակներուն հայերէն բաժինները գրուած են հայերէնի խեղաթիւրութեամբ. բան մը որ ոչ մէկ կապ կրնայ ունենալ ո՛չ Լուվր բերուած անցեալին, ո՛չ զանոնք կերտող անանուններու բանակին հետ:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան նախորդ օրն ալ այցելած էր Այվազովսկիի ու Հայաստանի մայրաքաղաքներուն ցուցահանդէսը: Իրեն կ'ընկերանայ իր կինը՝ Պելլա Քոչարեան, նաեւ տարածքային կառավարման նախարարը՝ Յովիկ Աբրահամեան եւ նախագահի աշխատակազմի պետը:

«Սրբազան Հայաստան» ցուցահանդէսին բացումէն ետք Հայաստանի նախագահը ճաշի հիւրը եղաւ նախագահ Շիրաքի որուն հետ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ:

Նոյն իրիկունը, Հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը (ՍԷ. ՍԷ. Ա. ԷՖ.) իր տարեկան ճաշը կազմակերպած էր Փարիզի Էնթէրքոնթինանթալ պանդոկին սրահը: Ներկայ եղան կաթողիկոսը, նախագահ Քոչարեան, բազմաթիւ ֆրանսացի քաղաքական դէմքեր, մտաւորականներ եւ հայ գաղութի ներկայացուցիչներ: Մանրամասնութիւնները՝ մեր յաջորդ թիւով:

ՊԵԼՃԻԱ

ԺԽՏՈՂ ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄԱԲԱՆԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ հայ համայնքին արգելք ըլլալու ջանքին, Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախագահ հանրածանօթ ժխտող Ե. Հալաչօղլու Պրիւսէլի շրջաններէն Սէն Ժոսի մէջ դասախօսելով ուրացած է Հայկական Ցեղասպանութիւնը: Ներկայ գտնուած են Թուրքիոյ դեսպանն ու հիւպատոսը եւ 200 հոգինոց լսարան մը, ինչպէս կը գրէր Լա Լիպր Պելժիք *(Փետր. 16):*

Հալաչօղլու չեշտած է թէ չի հասկնար իր դասախօսութեան դէմ փրթած փոթորիկը. «Եւրոպայի մէջ արտայայտութեան ազատութիւն կայ եւ չեմ հասկնար ինչո՛ւ ընդունելի պիտի չըլլայ պատմաբանի մը գաղափարը» ըսած է ան: Ու ժխտումի թեզով դասախօսած է, հիմնուելով 1915ի դէպքերու վրայ, երկրի մը մէջ որուն Ծերակոյտն ու Եւրոպական Խորհրդարանը ճանչցած են Ցեղասպանութիւնը: Աւելորդ է ըսել որ ներկաները ամենայն հանգստութեամբ Անգարայի տեսակէտը իւրացուցածներ եղած են:

Պելժիոյ արդարութեան նախարարուհին նոյն յետմիջօրէին պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցումներու, ըսած է թէ չէր կրնար արգիլել հաւաքոյթ մը որ չէր սպառնար հանրային կարգ-կանոնին: Իսկ դասախօսութեան կատարուած շրջանին քաղաքապետը յայտնած է թէ բնականաբար չի միանար դասախօսին ու Թուրք համայնքին տեսակէտներուն, բայց կը խորհի որ քաղաքապետ մը չի կրնար գրաքննել նման ձեռնարկ, այնքան ատեն որ ան ապօրինի չէ, կամ չի սպառնար ընդհանուր ապահովութեան:

Պելժիոյ մէջ ալ Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք չէ. արդարութեան նոյն նախարարուհին արգելք եղած էր այդ միջնակով օրինագիծի մը Խորհրդարան ներկայացումին:

ԿԱՐԴԱԼՈՎ «ՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔ» ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԸՄԵԱՆ

Երեւանի մէջ 2003 թուականին հրատարակուեցաւ «Հայ Սփիւռք» հանրագիտարանը, հայկական հանրագիտարանի գիտախմբագրական խորհուրդի պատմութեան խմբագրութեան կողմէ: Հատորը բաղկացած է 732 էջերէ: Վերջին էջին վրայ գրուած է՝ յանձնուած է շարուածքի Փետրուար 23, 2002ին, ստորագրուած է տպագրութեան Դեկտեմբեր 4, 2003ին: Այս կը նշանակէ որ հանրագիտարանի նիւթերը կը ներկայացնեն հայկական Սփիւռքի գաղութներու պատմութիւնը, մինչեւ 2002ի Փետր. 23ը: Խմբագրութիւնը, ըստ երեւոյթին, 22 ամիս ստուգելէ եւ սրբագրելէ ետք ստորագրած է զանոնք տպագրելու հրամանը 2003ի Դեկտեմբեր 4ին: «Խմբագրութեան կողմից» խորագրին տակ նշուած է թէ «ընթերցողին ներկայացուող «Հայ Սփիւռք» հանրագիտարանը եզակի հրատարակութիւն է. առաջին անգամ փորձ է արուած ստեղծելու համապարփակ բնոյթի հանրագիտարան 70 երկրների հայկական համայնքների մասին»:

Վերջերս, առ ի հետաքրքրութիւն, սկսայ թերթատել հանրագիտարանին էջերը, հպանցիկ ակնարկ մը նետելով ինծի անծանօթ հայկական կարգ մը գաղութներու պատմութեան վերաբերող նիւթերու վրայ: Ապա, յանկարծ մտածեցի աչքէ անցընել ամերիկահայ գաղութի պատմութեան վերաբերող բաժինը, գաղափար մը կազմելու համար տարուած գիտական աշխատանքին եւ տեղեկութիւններու ճշգրտութեան մասին, քանի որ 19 տարի է հաստատուած ըլլալով Լոս Անճըլըս, բաւական մօտէն հետեւած եմ գաղութին կեանքին եւ առատ տեղեկութիւններ ամբարած՝ այդ մասին հրատարակուած նիւթերէ: Այդ առընչութեամբ կարեւոր դեր ունեցած է Երեւանէն Քնարիկ Աւագեանի տոքթորական աւարտաճառը՝ «Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների հայ գաղութի պատմութիւնը (սկզբնաւորումից մինչեւ 1924թ.)» նիւթով, որ հրատարակուած է 2000 թուականին:

Հանրագիտարանի էջ 33–85ը յատկացուած է ամերիկահայ գաղութի պատմութեան, ընդգրկելով գաղութին կազմաւորումը, եկեղեցին, դպրոցը, հանրային-քաղաքական կեանքը, գիտութեան, մշակոյթի եւ մամուլի մարզերը: Նիւթերու ներկայացման իբրեւ հեղինակ նշուած են անունները Ռուբինա Փիրումեանի (Լոս Անճըլըսէն) եւ Քընարիկ Աւագեանի (Երեւանէն): Նկատի առած այն՝ որ Քնարիկ Աւագեան քաջածանօթ է ամերիկահայ գաղութի պատմութեան՝ ԺԷ. դարէն մինչեւ 1924 թուականը, կ'ենթադրեմ որ Ռուբինա Փիրումեանը իբրեւ համահեղինակ նշանակելով յիշեալ բաժնի գրառումին, հանրագիտարանի խմբագրութիւնը ուզած է գաղութին նորագոյն շրջանի մասին համգամանալից տեղեկութիւններով լրացուցիչ տուեալներ հաղորդել ընթերցողին: Սակայն, յետագայ տողերով կ'ուզեմ հաստատել թէ խմբագրութեան ընտրութիւնը չէ արդարացուած: Իրողութիւն մը որ յուսախաբ ըրաւ զիս:

Բացատրեմ: Մէկ առ մէկ մատնանշեմ այն սխալ տեղեկութիւնները, զորս նկատած եմ հանրագիտարանի այս բաժնին մէջ, կատարելով անհրաժեշտ ճշդումները:

Այսպէս, ԴՊՐՈՑ խորագրին տակ (էջ 51) գրուած է «ԱՄՆ-ում հայկական առաջին ամէնօրեայ դպրոցը՝ Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան ազգային վարժարանը, հիմնուել է 1964ին, Լոս Անճըլըսում, իսկ արեւելեան ափում՝ 1970ին, Ուաթըրթաունում»:

Ճշդում.- Ճիշդ է որ ամերիկահայ ամէնօրեայ առաջին վարժարանն է 1964ին Լոս Անճըլըս բացուած Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան ազգային վարժարանը, սակայն սըխալ է արեւելեան ափի հայկական ամէնօրեայ առաջին վարժարանի հիմնումը կապել 1970 թուականին: Միացեալ Նահանգներու արեւելեան ափի հայկական ամէնօրեայ առաջին վարժարանը իր դռները բացած է 1967 Հոկտ. 27ին՝ Ֆիլատելֆիոյ մէջ, շնորհիւ Անարատ Յղութեան միաբանութեան հայ քոյրերուն: Դպրոցը իր որակով եւ կրթական բարձր մակարդակով կանգուն է մինչեւ այսօր: Արեւելեան ափի հայկական ամէնօրեայ 2րդ վարժարանը Սաութֆիլտի (Միչիկըն) Հ.Բ.Ը.Մ. Ալեք Մանուկեան վարժարանն է, 1969ին հիմնուած եւ ֆինանսաւորուած Ալեք Մանուկեանի կողմէ: Հետեւաբար, Ուաթըրթաունի մէջ 1970ին հիմնուած դպրոցը, որ կը կոչուի Հ.Բ.Ը.Մ. ամէնօրեայ վարժարան, կը հանդիսանայ Միացեալ Նահանգներու արեւելեան ափի 3րդ վարժարանը, ոչ թէ՝ առաջինը:

Դարձեալ նոյն էջին վրայ (51) կը կարդամ. «Ներկայումս (2003թ.) ԱՄՆ-ում գործում են 26 ամէնօրեայ վարժարաններ»...

Ճշդում.– Այս բաժնին մէջ յիշատակուած է իւրաքանչիւր վարժարանի անունը, հիմնադրութեան թուականը եւ տրուած են որոշ տեղեկութիւններ անոնցմէ իւրաքանչիւրի մասին, սակայն չեն յիշատակուած Ուաթրթաունի ՀԲԸՄ ամէնօրեայ վարժարանը (հիմնուած՝ 1970ին, որ սխալմամբ նկատուած էր Միացեալ Նահանգներու արեւելեան ափի հայկական ամէնօրեայ առաջին վարժարանը) եւ դարձեալ Ուաթրթաունի Ս. Ստեփանոս ազգային վարժարանը (հիմնուած՝ 1984ին): Փոխարէնը յիշատակուած է Կլէնտէյլի մէջ 1988ին հաստատուած «Մաշտոց» երեկոյեան եւ շաբաթօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը, նշելով որ ներկայիս չի գործեր, ինչպէս նաեւ Մխիթարեան կրթական հիմնարկը (հիմնուած՝ 1988ին), սահմանական եղանակ ներկայ ժամանակով նշելով որ հիմնարկը «կազմակերպում է հայագիտական եռամսեայ դասընթացներ, դասախօսութիւններ, գիտաժողովներ», մինչդեռ հիմնարկը դադրած է գործելէ 10 տարիէ ի վեր: Չմոռնանք որ գիրքը հրատարակուած է 2003ին:

Մնալով ԴՊՐՈՑ խորագիրը կրող բաժնին մէջ, 55րդ էջին վրայ գրուած է «Հայ քոյրերի վարժարանը ունի մանկապարտէզ եւ տարրական (1-6րդ դասարաններ) բաժիններ»...

Ճշդում.– Խօսքը կը վերաբերի Կլէնտէյլի մէջ 1985ին հիմնուած եւ ներկայիս Մոնթրոզ տեղափոխուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու վարժարանին, որ ոչ թէ ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ, այլ լրիւ միջնակարգ դպրոց է Ա. – Ը. կարգերով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏՕՆԱԿԱՆ ԶԱՆԳԵՐ ԶԱՐԵՀ ԽՐԱԽՈՒՆՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մեր ժամանակների ականաւոր էպիք երգիչներից է Ստամբուլում ապրող եւ ստեղծագործող Զարեհ Խրախունին: Նա երեք տասնեակից աւելի քերթողագրքերի հեղինակ է: Քայլ է պահում հայ գեղարուեստական մտածողութեան զարգացումներին եւ առարկաների խորհուրդները ուրուագծող գրական շարժման առաջնորդ է Վոսփորի ափերին:

Բոլորը լաւ յիշում են անցեալ դարի 90ական թուականների նրա ջղուտ արձագանգները ազգային յեղաբեկող իրադարձութիւններին: Տասնեակ տարիների ընթացքում նա դարձաւ «դարակուտակ ըղձանքի»՝ ազատութեան երգիչը՝ առաջնորդըւելով Հանրի Պերկսոնի ներքնատեսութեան՝ ինտուցիայի փիլիսոփայութեամբ: Նրա լաւագոյն ժողովածուները՝ «Քար կաթիլներ», «Տօնակարգ», «Ստուեր եւ արձագանգ», «Ազատերգութիւն», «Դաբաղատում», եւ ուրիշներ, բացայայտում են ժամանակի ու բանաստեղծի բարդ յարաբերութիւնները՝ որպէս պատմութիւն, որպէս ազգային հաւաք կենսագրութիւն:

Բանաստեղծին 80ամեակին, որը լրացաւ անցեալ տարի, անտարբեր չգտնուեցին հայրենիքում. 2007թ. Երեւանում «Սփիւռք» Գիտաուսումնական կենտրոնը լոյս ընծայեց Զարեհ Խրախունու յոբելենական «Տօնազանգ» ժողովածուն: Այս հատորը հինգերորդն է հայրենական ժողովածուների շարքում՝ «Ես եւ ուրիշներ»ից (1982), «Ազատերգութիւն»ից (1993), «Քար Հայաստան»ից (1997) եւ «Դաբաղատում»ից (2001) յետոյ:

Գրքի նախաբանում ՀԳՄ Վարչութեան նախագահ Լեւոն Անանեանը բանաստեղծութիւնից առաջնըրկատում է բանաստեղծի բարձր կերպարը՝ «Զգայուն հոգի, աննկուն կամք, զգաստ միտք՝ կանգնած Արարատն ու Հայոց Տունը պատկերող խորհրդանշանի առաջ: Արեւմտահայ նորագոյն բանաստեղծութեան առջեւից ճախրող նրա երգերը իջել են՝ գեղգեղալու, իրար լրացնելու, իրարով մեզ հետ լինելու, "տօնազանգ" հնչեցնելու»:

Շքեղ այս գիրքը կազմել եւ ընդարձակ առաջաբանով հրատարակել է գրականագէտ Սուրէն Դանիէլեանը, որը յայտնի է 90ական թուականների վերջերին գրած «Բանաստեղծութեան ազատագրումը. Զարեհ Խրախունի» չահեկան մենագրութեամբ: Նա, ամփոփելով երգչի անցած վիթխարի ուղին, կատարում է անհրաժեշտ եզրայանգումներ, ընդգծում, նախ, լեզուական հարուստ ատաղձը, չէն մտածողութիւնը, առարկաների եւ իրերի ենթախորքի խաղացկուն յարաբերակցութիւնը, իմացական նպատակային կառոյցները, բառային շքեղ հրավառութիւնը, պատկերահամակարգի բազում անակնկալ ենթաշերտերը, որոնք հաճելիօրէն առանձնացնում են տաղանդաւոր բանաստեղծին հայ գրականութեան մէջ:

Արեւմտահայ բանաստեղծութեան «մայր գիծն» է շարունակում այսօր Զարեհ Խրախունին՝ Դ. Վարուժանից, Վ. Թէքէեանից ձգուող հզօր քերթութեան հաւատաւոր ուխտաւորը: Եւ գիլ ղօղանջող այս «Տօնազանգը» վերաբերում է ոչ միայն իրեն, այլ նաեւ արեւմտահայ գրաշխարհի բոլոր բարձր գագաթներին:

Մեր խօսքը աւարտենք իր իսկ ծանուցումով, որտեղ բիբլիական լեռը մեր մշակոյթի էութիւնն է՝

Այս այն լեռն է

Որմէ կուգայ վճիտ ջուրի ուղխերու

պէս արիւնը մեր երակին

Որուն կ'երթայ օդասլաց համբոյրի

պէս վերջին շունչը մեր կուրծքին

Այս այն լեռն է

Որմէ որքան կը հեռանանք այնքան

կը զգանք թէ ի՛րն ենք

Որուն որքան կը մօտենանք այնքան

կը զգանք թէ ի՜նչ ենք...

ԳԱՅԻԱՆԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԻՏԱԼԻՈՅ և ԽՐՈՒԱԹԻՈՅ միջեւ չատ ծանր տագնապ մը ծայր տըրւած է, որ կապ ունի 1943ին հարիւրաւոր Իտալացիներու մաքրագործումին հետ Խրուաթներու կողմէ: Իտալիոյ նախագահը «դարուս բարբարոսութիւններէն մէկը», «ատելութեան եւ արիւնարբու կատաղութեան արարք մը» որակած է ինչ որ պատահած էր եւ այդ խօսքերն են որոնք պատճառ եղած են դիւանագիտական միջադէպին: Բռնութիւնները ծայր առած էին 1943 Սեպտեմբերին Թիթոյի զօրքերուն մուտքով Իսթրիա եւ Տալմասիա, գաւառներ զորս Իտալիա կցած էր 1918ին: Հազարաւոր Իտալացիներ պնդակահարուած են կամ ողջ-ողջ քարայրներ նետուած: Ասոնց մէջ միայն Փաշիստներ չկային այլեւ մտաւորականներ եւ ղեկավար տարրեր: Կը կարծուի որ զոհերու թիւը 2.500էն 15.000ի միջեւ է: Եւրոպա երկար ատեն աչք գոցած է այդ ջարդերուն վրայ, Թիթոյի վարչակարգը անկայուն չդարձնելու մտավախութեամբ: 2005 Փետր. 10ին է որ Իտալիոյ նախկին նախագահը Սիամփի (նախկին դիմադրական) Յիշողութեան Օր հռչակած է, քանի այդ թուականը տարեդարձն էր 1947ի Փարիզի դաշինքին որ կը ճշդէր Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ սահմանները:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ Մայր եկեղեցւոյ յարակից «Պէզճեան ամիրա» սրահին մէջ, Յունուար 29ին հոգեհաշ մը սարքուած է նուիրուած Ակօսի խմբագիր տարաբախտ Հրանդ Տինքի յիշատակին: Մասնակցած են 300 երիտասարդներ, որոնք Պոլսոյ հայկական 20 միութիւններու անունով պաշտօն ստանձնած էին Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան ընթացքին: Վերջաւորութեան խօսք առած է Մեսրոպ պատրիարք, որ, իր երախտագիտութիւնը յայտնած է որովհետեւ յուղարկաւորութեան ընթացքին օրինակելի կեցուածք ու կարգապահութիւն տիրած են Շիշլիէն մինչեւ Գումգաբուի Աթոռանիստ եկեղեցին եւ մասնաւորաբար արտասահմանէն ժամանած սփիւռքահայերն ու հոգեւորականները մեծապէս ազդուած են:

ԱՅՆՃԱՐԻ (Լիբանան) Գ. Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, Յունուար 13ին, տօնուած է Հ.Յ. Դաշնակցութեան 116րդ տարեդարձը: Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է Կարմիր Լեռ կոմիտէի կազմակերպչական յանձնախումբի ատենապետ Ճորճ Արէլեան: ՀՅԴ «Յառաջ» պատանեկան միութեան անդամ Նարեկ Վարդանեանի արտասանութենէն ետք, Սեդրակ Հաւաթեան փոխանցեց Հ.Յ.Դ. «Կարմիր Լեռ» կոմիտէի խօսքը: Ձեռնարկի ընթացքին ցուցադրուած է տեսերիզ մը, որ հակիրճ կերպով կը ներկայացնէր Հ.Յ.Դաշնակցութեան պատմութիւնը: 116րդ տարեդարձին առթիւ, Պէյրութ ժամանած ՀՅԴ Բիւրոյի անդամ՝ Մկրտիչ Մկրտիչեան իր կարգին խօսք առած է եւ վերլուծումը կատարած աշխարհաքաղաքական, տնտեսական, ընկերային, կրթական եւ այլ մարզերու ներկայ իրավիճակին: Հուսկ՝ ձեռնարկը ստացած է զօրահանդէսի բնոյթ, երբ «Յառաջ» պատանեկան միութենէն վեց անդամներ՝ փողով ու թմբուկով հնչեցուցած են «Օսմանեան գոռ վաշտերը» եւ «Արիւնոտ դրօշ» երգերը:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 28ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն Սանահին մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին, ոգեկոչման պաշտօնական հանդիսութիւն տեղի ունեցած է նուիրուած Միսաք Մեծարենցի ծննդեան 120ամեակին: Օրուան հանդիսավարը՝ Լալէ Մանճիկեան ողջունած է ներկաները եւ յիշած Մեծարենցի բանաստեղծութեան թարմութիւնն ու գեղեցկութիւնը, զորս ճանչցած էր դպրոցական շրջանին: Տիկին Սոնիա Քիլէճեան - Աճէմեան բանաստեղծին ընկերներուն եւ ծանօթներուն յուշերուն ընդմէջէն ներկայացուցած է Մեծարենցը: Օրուան բանախօսը եղած է Յարութիւն Պէրպէրեան որ «Մեծարենցի Կախարդանքը» խորագրին տակ ամբողջական կերպով վերլուծած է Մեծարենցին երկու երկերուն՝ «Ծիածան» եւ «Նոր տաղեր»-ուն մէջ տեղ գտած բանաստեղծութիւնը, վեր առնելով Մեծարենցեան լեզուին ու պատկերներուն իւրայատկութիւնն ու համաստեղութիւնը: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, որուն ընթացքին արտասանութիւններ եղած են Մեծարենցէն, երեկոյթը վերջ գտած է:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 25ին, տեղի ունեցած է Գանատայի Ազգ. առաջնորդարանին դաստիարակչական խորհուրդին կազմակերպած «Հայեցի Դաստիարակութեան Ինչուն եւ Ինչպէսը» դասախօսութիւն - զրոյցը: Երեկոյթը հովանաւորած է առաջնորդ Խաժակ Արք. Յակոբեան, որ նախ անդրադարձած է հայեցի դաստիարակութեան խորհուրդի ստեղծման շարժառիթներուն, գործելադաշտին եւ անհրաժեշտութեան: Իրմէ ետք, հանդիսավարը Տիկին Տիրուկ Մանճիկեան բեմ հրաւիրած է Խորհուրդին ատենապետը՝ Տոքթ. Կարպիս Հարպոյեանը որ փոխանցած է խորհուրդին ցարդ կազմակերպած աշխատանքներուն մանրամասնութիւնները: Ապա, բեմ հրաւիրուած է օրուան զեկուցաբերը՝ Վիգէն Թիւֆէնքճեան, որ հայեցի դաստիարակութիւնը «մեր ժամանակի նորաձեւութեան նիւթ» որակելով սահմանած է զայն որպէս մեր «քաղաքական եւ ընկերային ինքնութեան» խնդիրը: Ան հաստատած է որ Սփիւռքէն մինչեւ Հայաստան հայեցի դաստիարակութեան խնդիրները կը պահանջեն յստակ եւ դիտումնաւոր ճիգ հայ երիտասարդին մօտ իր քաղաքական ինքնութեան գիտակցութիւնը ուժեղացնելու համար: Թէ ինչո՞ւ հայեցի դաստիարակութիւն, Վ. Թիւֆէնքճեան նշած է երեք հիմնական պատճառներ՝ վերապրելու ցեղասպանութենէն ետք, փոխանցելու անցեալէն մեզի հասած դրամագլուխը, ինչպէս նաեւ յաւերժացնելու, այսինքն հայ ազգի գոյատեւումը ապահովելու: Իսկ պատասխանելով «ինչպէս» հարցադրումին, զեկուցաբերը դիտել տուած է առարկայական եւ ենթակայական բոլոր միջոցները, որոնց շնորհիւ կարելի կ՚ըլլայ փոխանցել հայեցի դաստիարակութիւնը ծնողներու, ուսուցիչներու, կազմակերպութիւններու եւ կառոյցներու պաշտօնեաներու գլխաւոր դերակատարութեամբ ընտանեկան, դպրոցի, ակումբային կեանքի եւ եկեղեցւոյ միջավայրէն ներս:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՌՈՒՍ ԵՐԶԱՆԻԿ ԱՆՏՈՒՆԻՆԵՐԸ

Եւրոպական խորհուրդին խորհրդարանական ժողովի Սթրազպուրկի շէնքէն երկու քայլ հեռու երկու գլոշար դրամ կը մուրան Ֆրանսերէն: «Ոչ, պարոն, ոչ դրամ» կը պատասխանէ անցորդ մը, փորձելով օտարական մը ձեւացնել. հակազդեցութիւնը անմիջական կ՚ըլլայ. «գձուձնե՛ր»: Մերժողը ետ կը դառնայ, հարց տալու թէ մուրացկանները Ռուս չե՞ն: «Ռուս էինք, հիմա Ֆրանսացի ենք» կ՚ըսեն անոնք:

Յետոյ 10 Եւրոյի ու շիշ մը ուիսքիի փոխարէն անցորդը կը տանին իրենց միջազգային վրանաքաղաքը: Ան բաղկացած է ոստիկանատան դէմը զետեղուած հարիւրի չափ վրաններէ: Կրակարանի նմանող օճախներու մէջ կրակ կը վառեն անոնք, աղբանոցներէ ճարուած իրենց ուտելիքը տաքցնելու համար: Ոստիկանական կառքեր կ՚անցնին բոլորովին անտարբեր: Շուներու վոհմակ մը պահապան է վրանաքաղաքին:

Երկու գլոշարները երբ կը գիտնան թէ իրենց խօսակիցը լրագրող է, կ՚ըսեն իրեն թէ աւելորդ է մամուլին մէջ իրենց նկատմամբ գութ արթնցնելու նպատակով էջեր սպառագրել: Իրենք հարկաւորը ունին: Մէկը կ՚ըսէ թէ այդ պայմաններով շատ աւելի լաւ կ՚ապրի քան երբ կ՚աշխատէր Եկատերինբուրգի գերեզմանոցին մէջ:

Չորս տարի առաջ Ֆրանսա հասած է ու քանի մը ամիսէն սորված երկրին լեզուն: Մինչ այդ ապրած կեանքը լեցուն է վերիվայրումներով եւ ողբերգական պատահարներով: 1990ական տարիներէն ետք Ղազախստանէն Եկատերինբուրգ փոխադրուած է իր ընտանիքով: Զաւակները մեծցած են, կինը զինք տունէն վտարած. այն ատեն սկսած է խմել մեծ քանակութեամբ: Փարիզ եկած է, յետոյ երբ տեղացի գլոշարներուն հետ մրցակցութիւնը սուր բնոյթ առած է, խումբով անցած են Սթրազպուրկ: Եւ գոհ են իրենց կեանքէն: Ամէն օր իրենց տաք կերակուր, հաստ հագուստներ, փոխնորդ բերողներ կ՚ըլլան: Վրանները Առանց սահմանի բժիշկները տուած են, ուրիշ բարեսիրական կազմակերպութիւններ տարբեր օժանդակութիւններ կ՚ընեն:

Ոստիկանութեան հետ երբեք հարց չե՞ն ունենար: Պատասխանը ժխտական է, քանի որ, կը բացատրեն, 1980ական թուականներու վերջաւորութենէն ի վեր թափառաշրջութիւնը յանցանք ըլլալէ դադրած է Ֆրանսայի մէջ: Հոս իրենք ազատ են, Ռուսաստանի պէս չէ ուր ոստիկանները յաճախ զիրենք ոստիկանատուն կ՚առաջնորդէին:

Վրանաքաղաքին մէջ հինգ Ռուս են. կան Չէչէններ որոնք քաղաքական ապաստանեալ են. հոն երկար չեն մնար: Հայերն ալ այդպէս են, երկար ատեն չեն մնար անտունիներուն հետ: Բայց մեծ է թիւը նախկին սովետական այլ հանրապետութիւններէն եկածներուն: Անոնք բոլորն ալ երեք բան կ՚ուզեն. բնակարան, քաղաքացիութիւն եւ աշխատանք: Համոզուած են որ պիտի ունենան օր մը. Ռուսաստանի մէջ ոչ ոք բանի մը իրաւունք ունի. Ֆրանսայի մէջ ամէն բան կարելի է:

ՔԱՂՀԱՆ

Livres reçus

ARCHITECTURE ET ART SACRE ARMENIENS

Aperçu et divers aspects
Maryse et Albert KHAZINEDJIAN
L'Harmattan, Paris 2006

ԱՆՅՈՒԿԸ - ՄՈՒՐՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Բայց ի՞նչ առընչութիւն Փարիզ ղրկըւելի զանկին, հօրեղբօրս ուխտադնացութիւններուն եւ իր միամտական ենթադրութիւններուն միջեւ. բացատրեմ:

Հաճի Խաչիկ հօրեղբայրս մեզի հիւր եկած էր օր մը, երբ ես տակաւին աշակերտ՝ Պոլսոյ Բժշկական դպրոցին, տունը նստած, վերոյիշեալ զանկը առջիս առած ու գիրքս բացած՝ կ՚ուսանէի գանկային ոսկորները, սենեակէն ներս մտաւ ու չմտաւ, ահաբեկ եղաւ. «Ատ ի՞նչ է», գոչեց, «մեռելի կլօխը հոդ ի՞նչ բան ունի» կրկնեց: «Դասս կը սորվիմ կոր, աղամուճա» պատասխանեցի, ոչ պարապ գտնուեցայ իրեն պատմելու, թէ ի՞նչպէս այդ զանկը ձեռք անցուցած էի:

Տաճկի գերեզմանոցէն հանուած ըլլալը իմանալուն պէս, շալվարը դրկեց, վազեց՝ գնաց, իջաւ խոհանոց եւ ածխապնակը վեր բերելով, ուզեց ունելիով բռնել զանկին մէկ կողմէն ու տանիլ զայն կոտրտել աղբերու մէջ նետել:

«Ի՞նչ կ՚ընես աղամուճաս, բժշկութիւն չսորվի՞մ» ըսի: «Սորվէ՛, լաքին շունի կլօխի վրայ մի՛ սորվիր: Տաճիկները շուն են» պատասխանեց. հա՛զիւ կըրցայ իր այդ արարքը արգիլել, ու զանկը տարի պահեցի տեղ մը, որպէս թէ անհետ զայն ըրած ըլլամ:

Իր այս արտակարգօրէն ծայրայեղ տաճկատեացութեանը հակառակ կը պատահի ահա, որ այդ զանկը ինծ Փարիզ կը ղրկուի նոյն իսկ իւր ձեռքովը, ի՛նչպէս պատմեց ինծ մայրս, երբ 1881ին Պոլիս էի գացած եւ չափազանց խնդացուց զիս:

Հօրեղբայրս հիւր կու գայ մեր տունը, այն օրերը երբ ես կը գրէի որ զանկը ինծ ղրկուէր Փարիզ: Հօրեղբայրս երեք օրի չափ կը մնայ եւ մեկնելու առաւօտը հայրս սոյն զանկը տուփի մը մէջ զետեղելով ու պարկի մը մէջ դնելով ձեռքը կու տայ, առանց մէջինը եղածը յայտնելու, ու կը խնդրէ որ զայն տանի յանձնէ Պահչէ - Գաբու, Գասապեան Վէնսանի դեղավաճառատունը, ուրկէ պիտի առաքուէր Մարսէյլ, եւ յետոյ ինծ:

Խաչիկ հօրեղբայրս առանց բարակը նայելու, հաճոյքով կը կատարէ իրեն եղած յանձնարարութիւնը, ու կը տանի նշանակուած տեղը կը թողու ձեռքի պարկը առանց գիտնալու թէ մէջինը ի՞նչ էր, կամ ո՞ւր պիտի երթար այն:

Զանկը կը հասնի ձեռքս. զայն ընդունած ըլլալս կը գրեմ ծնողքիս, կ՚անցնին շաբաթներ ու Հաճի Խաչիկ հօրեղբայրս դարձեալ հիւր կ՚ըլլայ մեր տունը. «Վահրամէս ի՞նչ լուր, ինտո՞ր է տղաս» կը հարցնէ. մայրս ալ չուտեր, չի խմեր ու խնկոյն կ՚ըսէ իրեն, թէ՝ «Վահրամս այդ քու տարածդ առեր է, շա՛տ գոհ, շա՛տ ուրախ եղեր է»: «Ուտելի՞ք բաներ էին ղրկածներդ» կը հարցնէ հօրեղբայրս, մայրս ալ չկրնալով զսպել խնդալը, կը խոստովանի, թէ «ղրկուածը մեռելի գլուխն էր»:

Այս որ կը լսէ, մեր Հաճի Աղամուճան ձայն ձուն չհանելով, կը վազէ շիտակ Ս. Խաչ, կը գտնայ ժամարար քահանան, կը խոստովանի ու յաջորդ օրն ալ կ՚երթայ հաղորդութիւն կ՚առնէ, ո՛չ թէ մեղքի քաւութեան համար, այլ մաքրուելու սրբապղծութենէն, զոր տաճկի մը զանկը կրնար առթած ըլլալ իր քրիստոնէութեան ու կրօնքին:

Այսօրինակ մտայնութեան տէր, ջերմ հաւատացեալ հայ քրիստոնեայ մ՚էր Հաճի Խաչիկ հօրեղբայրս, որ ապրեցաւ ցխոր ծերութիւն, եւ երբ բժիշկ դարձայ, եկաւ տեսնալ զիս. յետոյ ներկայ եղաւ ամուսնութեանս, տեսաւ ծնունդը իմ յաւէտ ողբացեալ Արամ անդրանիկ զաւկիս, զոր կու գար սիրել շատ անգամ եւ իր շալվարակիր ծունկերուն վրայ զայն առնելով կը խաղցնէր, «Հրէշ - Հրեշտակ» կոչումով:

90 տարեկանի մօտ էր, երբ հիւանդ անկողին ինկաւ յանկարծ Բեբա՝ իր աղջըկան տունը. կ՚երթայի զինքը դարմանել մօտակայ ուրիշ բժիշկի մը ընկերակցութեամբ: Վերջին անգամ քովը երթալուս, ականջս կուրծքին դրած սիրտը քննած միջոցիս, իր դողդողուն ձեռքը գլխիս վրայ բերաւ. երիցս խաչակնքեց վրաս. հեւեւեալ առաւօտ վերստին գացի տեսնալ զինքը, բայց նախորդ գիշերն արդէն իր վերջին շունչը փչած էր. մեռած էր, իր յիշատակը անմոռաց կը մնայ սրտիս մէջ. բարութեան տիպար մ՚էր:

(Շար. 168)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գնունի 200 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին Հրանտ Թամպակեանի մահուան առթիւ։

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs) **Le 6 octobre.**

EN SOUVENIR DU GROUPE MANOUCHIAN

La commémoration du 63ème anniversaire de l'assassinat des 23 partisans FTP MOI du groupe Manouchian sera célébrée le **samedi 24 février à 10h30,** square Manouchian, à l'angle des avenues Salengro et Garibaldi à Vaulx-en-Velin.

Prendront successivement la parole : **M. Jules Mardirossian,** Président du Conseil de Coordination des organisations Arméniennes de France, au nom de la communauté arménienne, **M. Michel Fernandez,** Union Française des Anciens Combattants, au nom des anciens combattans, **M. Maurice Charrier,** Maire de Vaulx-en-Velin, Vice-Président du Grand Lyon.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Մարի-Ժագլին Փանոսեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Փանոսեան 200ական Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց 150, Պ. Անտրէ Սէտէֆ, Տէր եւ Տիկին Լէոնար Սէտէֆ, Տիկին Սոնիա Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Տըպուլէ, Տէր եւ Տիկին Ժան Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժանոէլ Տալաաչեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փիէր Սէտէֆ, Տոքթ. եւ Տիկին Սվինսոն, 100ական։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 28ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ։

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին։

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23

Հսկումի ժամերգութիւնը ժամը 17.30ին։

Կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Informations artistiques

LAVACH' présente(*)
Samedi 24 février à 21 heures
«Ca suit son cours... (poésie/musique)»: Voyage musical autour de la poésie de Rouben Melik aves Claude Barbos.
Lavach' : Sévane Stépanian (accordéon, chant), Adrien Rodrigue (violon, scie musicale), François Roche (trombone guitare), Fred Birau (batterie).
En première partie : Bernard Dédédjian (accordéon) : Escapade sur le Mont Ararat.

(*) Théâtre du Lavoir Moderne Parisien 35 rue Léon, 75018 Paris; Réservations : 01. 42. 52. 09. 14.

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS
Exposition à l'Institut du Monde Arabe (1 rue des Fossés Saint-Bernard, Place Mohammed V, 75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

La GALERIE **LE MINOTAURE**
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris en collaboration avec la Galerie **Le Gaillard** expose des œuvres abstraites de 1925 à 1930 de **Léon TUTUNDJIAN**
Artiste arménien (collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian, «Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril du mardi au dimanche de 13h à 19h, Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais 75006 Paris

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: **9 euros;** Tarif réduit: **7 euros;** Tarif 6-18 ans : **5 euros;** Billet équipage : **29 euros.**

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY
400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril **Maison des Arts,** Parc Bourdeau 20 rue Velpeau à Antony (mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

EXPOSITION
«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris organise un voyage en Egypte de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

LE
Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
présente
le jeudi 22 février à 20h45
SAINT BLAISE, EVEQUE DE SEBASTE
Un Saint d'Arménie en Occident
CONFERENCE donnée par Armand TCHOUHADJIAN
Vente et dédicace du livre
10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre - Cocktail —

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE DE L'UCFAF
Samedi 24 février à 16 heures
En présence de M. le Professeur JEAN-PIERRE MAHE
Membre de l'Institut
Président d'Honneur de l'UCGAF
□
Le **Ciné-Club «Ruben Mamoulian»** projettera le film
SARDARABAD
Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

2007, ANNEE DE L'ARMENIE
Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh
avec l'U.C.F.A.F. (Union Culturelle Française des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com
du samedi 21 juillet au dimanche 5 août
1495 Euros pour 16 jours/15 nuits (base demi pension — chambre double)
Renseignements et inscriptions **(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)**
— Mme Yazidjian: 29-32 ave. Pasteur 93100 Montreuil
Tél. : 01. 42. 87. 95. 98

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art (21 cours Estienne d'Orves, 13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.
Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

(Շար. Ա. էջէն)

յին պատմութիւն մը, որ, երեւի, նոր արտադաղթի տխուր պատկերն ունի։

ԱՆՕԹԵԻԱՆ վիճակի մէջ գտնուողներու ցանկը երթալով կ'երկարի եւ Գանալ Սէն Մարթէնի ափին տեղաւորուած վրաններն ու հոն ապաստանողները օրէ օր կը խանգարեն շրջապատը եւ վաճառատուները շատ դժգոհ են, քանի անցորդ չկայ։ Յաճախ գինով, յարձակողական նկարագրով, կռիւները չեն պակսիր եւ վախ ալ կը տիրէ թաղամասը։ Այդ իսկ պատճառով, Տոն Քիշոթի Որդիներու հիմնադիրը Օկիւսթէն Լըկ-

րան ձայն բարձրացուցած է, բողոքելով որ կառավարութիւնը տէր չեղաւ իր խոստումներուն եւ նոյնիսկ պատասխանատու նախարարուհիին (ընկերային հարցերու) հրաժարականը կը պահանջէ։

ԻՐԱՔԻ ռմբափորձերու զոհերու թիւը այլեւս այնքան սովորական բնոյթ առած է, որ աւելի տրամաբանական պիտի ըլլը արձանագրել միայն այն օրերը, երբ ահաբեկչական արարք չի գործուիր։ Շաբաթավերջին ալ առնուազն 40 մեռեալ կար Պաղտատ, Քարպալա (Տիգրիսի ափին) եւ այլուր։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
JEUDI
22 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·648 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·648

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փետր. 19ին տեսնուելէ եւ ճաշելէ ետք նախագահ Շիրաքի հետ, Հայաստանի նախագահը հանդիպումներ ունեցած է նախարարապետ Տը Վիլփէնի, Ազգ. ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն հետ, ինչպէս նաեւ Ներքին նախարար եւ նախագահական թեկնածու Նիքոլա Սարքոզիի հետ:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Փետր. 20ին Փարիզէն մեկնեցաւ Հնդկաստան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ԳԱՑԱԾ

Հայաստանի Արտաքին նախարարը՝ Վ. Օսկանեան ընդունած է Գերմանիոյ իր պաշտօնակիցը՝ Ֆ.-Վ. Շթայնմայըրը, որ Ազրպէյճանէն ու Վրաստանէն, վերջ կ'այցելէ Հայաստան: Անոնք խօսած են բազմաղան նիւթերու մասին, յատկապէս Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն եւ Ղարաբաղի հակամարտութեան: Միասնաբար տուած են մամուլի ասուլիս մը:

Գերման նախարարը այցելած է նաեւ Ծիծեռնակաբերդ:

ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԱԾ

Փետրուար 20ին, Հայաստանի Ազգ. ժողովը 65 թեր եւ 5 դէմ քուէով ընդունած է երկքաղաքացիութեան օրինագիծը, որ սակայն վերջնական բնոյթ չունի: Պէտք է կրկին վաւերացուի:

«ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ»Ի ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Փետր. 19ին, Երեւանի Ազատութեան հրապարակին վրայ իր անդրանիկ հանրահաւաքը կազմակերպած է «Այլընտրանք» հանրային – քաղաքական նախաձեռնութիւնը: Անոր կոչին ընդառաջած են 2–3 հազար հոգի: Բեմին վրայ տեղ գրաւած են Բաբգէն Արարքցեան, Վահագն Խաչատրեան, Երջանիկ Աբգարեան, ինչպէս նաեւ քանի մը փոքր կուսակցութիւններու նախագահներ: Խօսք առնողները ընդհանրապէս դատապարտած են իշխանութիւններուն անպատժելիութիւնը, երկրին մէջ տիրող ամենաթողութիւնը եւ կաշառակերութեան լայնատարած բնոյթը: Հանրահաւաքէն յետոյ, մասնակիցները քալած են մինչեւ Ազգային ժողովի շէնքի մօտը, իրենց բողոքն ու պահանջը ներկայացնելու համար Հանրային հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի նախագահ Ալեքսանդր Յարութիւնեանին: Ան կը վերաբերէր Փետրուարին «Այլընտրանք»ին կարելիութիւն տալու, որպէսզի իր տեսակէտները ներկայացնէ հանրութեան: «Այլընտրանք»ի յաջորդ հանրահաւաքը տեղի կ'ունենայ Մատենադարանի մօտ, Մարտ 2ին:

«ՍԻՄ» ՎԵՐԱԳՏԱԾ ԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

«Սահմանադրական Իրաւունք Միութեան» (ՍԻՄ) ներքին վէճերուն, գոնէ առժամապէս, վերջ դրուած է Փետր. 19ին, դատական միջամտութեամբ: Արդարեւ Վերաքննիչ Ատեանը վճռած է ՍԻՄ-ի 17րդ համագումարի արդիւնքները չեղեալ նկատել եւ վերահաստատել այդ համագումարէն առաջ գործող նախագահական կազմը եւ այդ հրջանակին մէջ Ատեանը ՍԻՄ-ի որպէս օրինական

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԸՆԹՐԻՔԸ

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդը Փետր. 19ին Փարիզի Ինթէրքոնթինանթալ պանդոկին շքեղ մէկ սրահին մէջ տրուած ընթրիքով տարեկան լայնածիր հանդիպումի սովորութիւնը հաստատեց: Լայնածիր, այն առումով որ համայնքային ներկայացուցչական մասնակցութեան մը հետ Ֆրանսայի քաղաքական, մտաւորական մեծ թիւով դէմքեր հրաւիրուած ու հրաւէրին ընդառաջած էին: Շուրջ 350 հոգի մասնակցեցաւ ընթրիքին: Բարեբաղդ զուգադիպութեամբ մը Հայաստանի նախագահին ու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին պատուիրակութիւններուն Փարիզ այցին կազմակերպուած էր ընթրիքը ու անոնք եղան գլխաւոր հիւրերը:

Ֆրանսահայ խորհուրդին նախագահ Ալեքսի Կէօվճեանի ողջոյնի խօսքով բացուեցաւ երեկոն. ան անդրադարձաւ քաղաքական դէմքերու մեծաթիւ ներկայութեան –Տ. Փէրպէն, Ֆ. Ռոշպլուան, Փ. Տէվէճեան, Ռ. Ռուքէ, Ա. Սանթինի, Ժ. Թիպէրի, Հ. Լիւք եւ շատ ուրիշներ, քաղաքապետեր, կուսակցութիւններու ղեկավարներ՝ Ֆ. Հոլանտ, Ֆր. Պայրու–, շնորհակալութիւն յայտնեց, յատկապէս շեշտելով ներկայութիւնը Քըլարսֆելտ ամոլին: Հայաստանի ու Սփիւռքին մէկ ու անբաժանելի ըլլալու մաղթանքով աւարտեց իր խօսքը:

Ցետոյ ելոյթ ունեցաւ Նախագահ Ռ. Քոչարեան որ գրուատեց ֆրանսահայ համայնքին կազմակերպուած, ուժեղ բնոյթը. շեշտեց կարեւորութիւնը Հայաստանի տարուան որ նոյն առաւօտուն Լուվրի ցուցահանդէսով հայկական մշակոյթը ներկայացնելու մեծ յաջողութիւնը արձանագրած էր:

Ռ. Քոչարեան ըսաւ թէ կէսօրին նախագահ Ժ. Շիրաքի հետ ունեցած տեսակցութեան անդրադարձած էին Հայաստանի ու Ֆրանսայի վերջին տասը տարուան ընթացքին աւելի եւս զարգացած տնտեսական, մշակութային կապերուն: Չմոռցաւ ըսելու թէ "Հայաստան" Հիմնադրամին ամէն տարուան հանգանակութեան ֆրանսահայութիւնը մեծ թափով կը մասնակցէր, առիթ տալով ինչ-ինչ կարեւոր ծրագիրներու իրականացումին:

Աւարտելէ առաջ իր խօսքը Ռ. Քոչարեան ըսաւ թէ քանի որ հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն հետ այդ հանդիպումը կարելիութիւն չէր տար իրեն հարցումներ ուղղելու, ինք իր փորձառութեամբ գիտնալով Սփիւռքի հայութիւնը հետաքրքրող երեք գլխաւոր մարզերու գոյութիւնը, պիտի անդրադառնար անոնց: Ու խօսեցաւ Հայաստանի տնտեսական զարգացումին, Ցեղասպանութեան ճանաչումի խնդրին ու Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորման մասին:

Ռ. Քոչարեանի արժեւորումով՝ Հայաստանը ծանր, ճգնաժամային իրավիճակէ մը դուրս եկած ու մտած է կայուն զարգացումի փուլ: Վերջին վեց տարուան ընթացքին 12,5% եղած է միջին տնտեսական աճը. «վատ չի մի պետութեան համար որ կազ, կամ քարիւղ չունի» ըսաւ ան: Դէպի դրական փուլ այդ անցքին մէջ յիշեց Սփիւռքի ներդրումն ալ որ կ'ըլլար Հիմնադրամին ճամբով:

Ցեղասպանութեան ճանաչումի խնդրին մէջ Ռ. Քոչարեան անկախութեան առաջին տարիներէն ցոյց տրուածէն տարբեր նկատում ունի: Այդ հարցը միայն Սփիւռքի վերաբերող բան չէ, այլեւ երկրին ապահովութեան հարցը: Հայաստան ու Թուրքիա նոյն շրջանի երկիրներ են եւ եթէ Թուրքիա կը մերժէ ընդունիլ իր գործած ոճիրը, ատիկա կը նշանակէ թէ վայրագութիւնը ամբողջովին բացառուած չէ: Ուստի, «միայն բարոյական հարց չէ ճանաչումը, նաեւ ազգային ապահովութեան» ըսաւ ան:

Ցետոյ ճանաչումի տանող ճամբուն վրայ երկու փուլ զանազանեց. իրազեկման փուլը եւ իրական ճանաչումը: Առաջինը որ կը կայանայ տեղեկացնելու, ցոյց տալու, համոզելու մէջ, Սփիւռքի ու Հայաստանի ալ աշխատութեամբ կատարուած է: Ինք հանդիպում ունեցած է պետական շատ դէմքերու հետ որոնք տեղեակ են խնդրին էութեան եւ եթէ կը մերժեն ընդունիլ, ատիկա իրենց պարագաներէն ծագած հարց է եւ ո՛չ եղելութիւնը մերժելու, անոր իրականութեան կասկածելու կեցուածք:

Ինչ կը վերաբերի իրական ճանաչումին, զուտ ժամանակի հարց է ան:

Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման առընչութեամբ լուրջ յաջողութիւններու մասին խօսիլ կարելի չէ. բայց Հայաստանի, Ղարաբաղի մէջ ոչ մէկ կասկած կայ հաւանական լուծումին մասին: «Ղարաբաղի հարցը մեր ժողովուրդը արդէն լուծել է եւ մեր խնդիրն է որ Ղարաբաղի պետութիւնը կայանայ, ամրանայ» ըսաւ Ռ. Քոչարեան: Բանակցութիւններուն նպատակն է այսօր այդ հողին վրայ մեր ունեցածը օրինականացնել:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի կարճ աղօթքէն ետք սկսաւ ընթրիքը որ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր:

Ա. Թ.

նախագահ յայտարարած է Հրանտ Խաչատրեանը, որ Փետր. 19ին, պետական պաշտօնեաներու ընկերակցութեամբ, վերադարձած է կուսակցութեան կեդրոնատեղիի նախագահական իր աթոռը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ԲԱԲԱՅԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

«Դաշինք» կուսակցութեան պատասխանատուներէն Անդրանիկ Թեւանեան վերջերս լրագրողի մը կողմէ իրեն ուղղուած հարցումի մը պատասխանելով ըսած է թէ «Դաշինք» կուսակցութեան նախագահ Սամուէլ Բաբայեան երեսփոխանական ընտրութիւններուն կը մասնակցի 37րդ ընտրատարածքին մէջ, որ կը ներառնէ Գորիսը եւ Սիսիանը: Այս որոշումը յատկապէս ուշագրաւ է այն պատճառով որ այդ հրջանը Պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի ծննդավայրն է եւ այդ հրջանէն որպէս թեկնածու կը ներկայանայ անոր կրտսեր եղբայրը՝ Շահիկ Սարգսեան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Հայաստանէն արտագաղթած, ներկայիս Գերմանիոյ Համպուրկ քաղաքը բնակող 19ամեայ Սիւզի Քենտիկեան Փետր. 16ին դարձած է կռփամարտի աշխարհի ախոյեան: Երիտասարդ մարզուհին (57 քկ.) Ուրբաթ օր Քէօլնի մէջ տեղի ունեցած մրցումին 9րդ ռաունտին թէքնիք նաքաութով յաղթելով իր կշիռին ծանօթ անուններէն վենեցուելացի Գարոլինա Ալվարէսին տիրացած է բարձագոյն տիտղոսին: Սիւզիի ծածկանունն է «Սպաննող Թագուհին»:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԶԱՀՐԱՏ

Ցաւով իմացանք որ Փետր. 20էն 21ի գիշերը, քունին մէջ իր մահկանացուն կնքած է պոլսահայ գրականութեան վերջին յիսնամեակին կարկառուն դէմքերէն՝ բանաստեղծ Զահրատ, բուն անունով Զարեհ Եալտըզճեան: Շուրջ 10 օր առաջ Զահրատ իր տան մէջ անկում մը ունեցած էր, բայց բժիշկները անհրաժեշտ չէին գտած վիրաբուժական գործողութիւն մը, նախընտրաբար երեք շաբաթուան անշարժութիւն մը բաւարար գտնելով, բայց տասը օր ետք Զահրատ հրաժեշտ կու տար կեանքին:

Ողբացեալ բանաստեղծը ծնած էր 1924ին Պոլսոյ Նշանթաշ թաղամասին մէջ, աշակերտած էր Վիէննական Մխիթարեան վարժարանին, զոր աւարտած էր 1942ին եւ հետեւած բժշկութեան, ինչ որ չէր կրցած վերջացնել, քանի մտած էր գործի ասպարէզը:

1940ական թուականներուն նուիրուեցաւ գրականութեան ու սկսաւ գրել իբրայատուկ բանաստեղծութիւններ, որոնք տակաւ պիտի օծուէին Զահրատեան շատ ինքնատիպ ոճով, որ խմորուած էր գերիրապաշտութեամբ ու որոշ սրամտութեամբ: Այդ շրջանին արդէն պոլսահայ գրականութեան մէջ նոր շարժումի մը ռահվիրաներէն մէկը հանդիսացաւ ան, կազմելով գրական խումբ մը Ռ. Հատտէճեանի, Խրախունիի, Վարուժան Աճէմեանի հետ: Միասնաբար հիմնեցին Մխիթարեան Սանուց Միութեան "Սան" գրական հանդէսը, որ դարձաւ այդ շըրջանի պոլսահայ նոր գրականութեան օրգանը: Այնուհետեւ Զահրատ, Հատտէճեան, Խրախունի, Վարուժան Աճէմեան ժամադրուեցան նաեւ "Մարմարա"յի գրական ու գեղարուեստական էջերուն մէջ, զոր դարձեալ կը խմբագրէին միասնաբար եւ ուր կը հիւրասիրուէին նաեւ Յակոբ Մնձուրիի, Յակոբ Մարթաեանի, Վարդան Կոմիկեանի, Իրմա Աճէմեանի, Արմենուհի Թերզեանի նման դէմքեր: Այս էջերուն մէջ էր որ տակաւ ծնունդ առնել կը սկսէին պոլսահայ նոր գրականութեան ամենահետաքրքրական ստեղծագործութիւնները, որոնք աւելի վերջ իրենց կընիքը պիտի դրոշմէին իւրաքանչիւր հեղինակի կողմէ հրապարակուած գիրքերուն վրայ եւ որոնց ամբողջութենէն պիտի ձեւաւորուէր պոլսահայ գրականութեան վերջին յիսուն տարիներու պատմութիւնն ու վաստակը:

Զահրատ իրերայաջորդ կերպով հրատարակեց "Մեծ Քաղաքը", "Գունաւոր սահմաններ", "Կանաչ հող", "Բարի երկինք", "Մէկ քարով երկու գարուն", "Մաղ մը ջուր", "Ծայրը ծայրին", "Ջուրը պատէն վեր" հաւաքածոները:

Զահրատ քանիցս այցելած է Հայաստան, արժանացած է բազմաթիւ մրցանակներու եւ շքանշաններու: Դեռ առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին: Քանի մը ամիս առաջ հրատարակած էինք հարցազրոյցը իրեն հետ, զոր կատարած էր Տիգրան Եկաւեան:

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Անայիս Եալտըզճեանին եւ Տէր եւ Տիկին Ռիշար Ժերանեանին (Փարիզ):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ս. ՌՈՒՍԱՅԱԼ հեռատեսիլի Ա. կայանի յայտագրէն ետք (Փետր. 19, «Հարցում

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԱՐԴԱԼՈՎ «ՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔ» ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃէՄԵԱՆ

Հանրագիտարանը լայն տեղեկութիւններ եւ տուեալներ կը պարունակէ Միացեալ Նահանգներու հայ առաքելական, հայ կաթողիկէ եւ հայ աւետարանական եկեղեցիներու եւ համայնքներու մասին: Այս մարզին մէջ եւս կան սխալներ եւ վրիպումներ:

Այսպէս, էջ 51ի մէջ գրուած է. «Հայ կաթողիկէ եկեղեցու հիւսիսային Ամերիկայի թեմի առաջնորդըն է հայր Յովհաննէս Դերձակեանը (1995ից)»:

Ճշդում.– Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան 2000 թուականին արդէն հրաժարած էր իր պաշտօնէն, տարիքի բերումով: 2001 Յունուարին տեղի ունեցաւ թեմին նոր առաջնորդին՝ Մանուէլ Եպիսկ. Պաթազեանի գահակալութիւնը, իսկ 2002 Յունուար 28ին վախճանեցաւ Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան: Դարձեալ հարկ է յիշեցնել որ գիրքը հրատարակուած է 2003ին:

էջ 41ի մէջ գրուած է հետեւեալը. «Բոստոնում է գտնւում ԱՄՆ–ի հայ կաթողիկէ եկեղեցու կենտրոնը՝ Ս. Խաչ եկեղեցին»:

Ճշդում.– ԱՄՆ–ի հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ կեդրոնը կը գտնուի ոչ թէ Պոսթընի մէջ, այլ՝ Նիւ Եորք:

Մնալով եկեղեցիներու շրջագիծին մէջ, 42րդ էջին վրայ կը կարդամ. «Լոս Անճըլըսում գործում են 25 առաքելական (17ը՝ էջմիածնապատկան, 8ը՝ անթիլիասապատկան), 6 աւետարանական, 1 կաթոլիկ եկեղեցիներ»: Իսկ էջ 51ի մէջ գրուած է թէ ԱՄՆ–ի հայ կաթողիկէ թեմը կ՚ընդգրկէ 8 համայնքային կեդրոններ՝ իրենց եկեղեցիներով, որոնց կարգին՝ Լոս Անճըլըսի մէջ կը գործեն հայ կաթողիկէ 2 եկեղեցիներ: Այս վերջինն է ճիշդը:

էջ 43ի մէջ գրուած է. «Լոս Անճըլըսում գործում են «Ապրիլ», «Սարդարապատ», «Նաւասարդ», «Պերճ», «Շիրակ», «Շարժուն գրախանութ» գրատներն ու հրատարակչութիւնները»:

Ճշդում.– Այս ցանկէն՝ Գուրգէն Խանճեանի հիմնած «Շարժուն գրախանութ»ը դադրած է գործելէ 10 տարի առաջ:

Հանրագիտարանը ունի նաեւ տեղեկութիւններ Լոս Անճըլըսի հայկական մամուլի մասին, ուր նկատելի են բազմաթիւ սխալներ ու վրիպումներ:

Այսպէս, էջ 42–43ի մէջ գրուած է. «Լոս Անճըլըսում հրատարակւում են «Նոր օր», «Ասպարէզ», «Լրաբեր», «Բաց Նագար», «Նոր կեանք», «Մասիս», «Կամարակ», «Նաւասարդ», «Փարոս», «Հայ կեանք», «Նոր Հայաստան», «Հայ ...», «Այգ», «Լոյս», «Համայնապատկեր», «Առագաստ», «Տը Գալիֆորնիա գուրիըր», «Տը Արմինեըն օպզըրվըր» եւ «էյմ» պարբերականները»:

Ճշդում.– Նախ հարկ է ճշդել որ Լոս Անճըլըսի մէջ կը հրատարակւին ոչ թէ միայն յիշուած 19 թերթերը, այլ՝ աւելի քան 30 թերթեր: Ապա, նաեւ պէտք է ճշդել որ յիշեալ թերթերէն դադրած է հրատարակուելէ «Փարոս»ը (10 տարի առաջ): «Կամարակ»ը հազուադէպ լոյս կը տեսնէ, իսկ «Այգ» եռամսեան, զոր կը հրատարակէր Մխիթարեան կրթական հիմնարկը (1994էն), 10 տարի է դադրած է արդէն:

Մնալով հայկական մամուլի շըրջագիծին մէջ, 8րդ էջին վրայ կը կարդամ, «Հայ կեանք» անկախ շաբաթաթերթ: Լոյս է տեսնում 1985ից, Կլէնտէյլում՝ հայերէն եւ անգլերէն: Խմբագիր՝ Մ. Մատենճեան»:

Ճշդում.– Մ. Մատենճեան 1992էն ի վեր թերթին խմբագիրը չէ:

էջ 82ի մէջ գրուած է. «Մասիս» շաբաթաթերթ. լոյս է տեսնում 1980ից, Փասադենայում: ՍԴՀԿ արեւմտեան Ամերիկայի պաշտօնաթերթ: Հիմնադիր-խմբագիր՝ Յակոբ Սաղրեան»:

Ճշդում.– Նախ ճշդեմ որ «հիմնադիր–խմբագիր»ի անունը Յակոբ չէ, այլ Տոքթ. Յարութիւն Սաղըրեան: Ապա, նաեւ այն՝ որ Տոքթ. Սաղրեան 1995էն ի վեր խմբագիրը չէ «Մասիս»ի, որ ներկայիս ունի խմբագրական քառանդամ կազմ մը եւ իբրեւ խմբագիր՝ Տոքթ. Արշակ Գազանճեան:

«Նոր կեանք» շաբաթաթերթի մասին էջ 83ի մէջ գրուած է. «Նոր կեանք», անկախ շաբաթաթերթ: Լոյս է տեսնում 1978ից՝ Կլէնտէյլում՝ հայերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն: Խմբագիրներ՝ Վ. Ճանսըզեան, Ա. Զաւարեան, Գ. Շէնեան (1981ից)»:

Ճշդում.– 1985էն ի վեր «Նոր կեանք» շաբաթաթերթի հրատարակիչ–խմբագիրն է Գրիգոր Շէնեան, իսկ թերթին ֆրանսերէն բաժինը 6 տարի առաջ փակուած է, անոր խմբագրի՝ Տիգրան Թոսպաթի հիւանդութեան պատճառով:

էջ 85ի վրայ գրուած է. «Փարոս», անկախ երկշաբաթաթերթ: Լոյս է տեսնում 1984ից, Լոս Անճըլըսում: Հիմնադիր-խմբագիր՝ Սուրէն Բուրսալեան: Ներկայացընում է նորութիւններ Հայաստանից, Կալիֆոռնիահայ գաղութից, տպագրում բանաստեղծական, գրական, քաղաքական, հոգեբանական, բժշկական յօդուածներ»:

Ճշդում.– Այս բոլորը կրնային ճիշդ ըլլալ, եթէ գրի առնուէին անցեալ անկատար եղանակով, քանի որ թերթը՝ իր հիմնադիր–խմբագրի մահով դադրած է արդէն 10 տարիէ ի վեր:

Եւ վերջապէս, Լոս Անճըլըսի հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացման յատկացուած բաժնին մէջ եւս նկատելի է սխալ մը: Էջ 56ի մէջ գրուած է. «Լոս Անճըլըսում 1991ին հիմնուած հայրենակցական միութիւնների միացեալ մարմինը միաւորում է 15 հայրենակցական միութիւնների ներկայացուցիչների»:

Ճշդում.– Լոս Անճըլըսի հայրենակցական միութիւններու միացեալ մարմինը արդէն 10 տարիէ ի վեր կը համախմբէ միայն 8 հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչները:

Հանրագիտարանի ««խմբագրութեան կողմից» խօսքին մէջ ըսուած է, թէ «Հայ Սփիւռք» հանրագիտարանը պտուղն է «Հայկական հանրագիտարան – հրատարակչութեան», հայրենի եւ արտերկրի ճանաչուած գիտնականների բազմամեայ աշխատանքի»...: Ըստ երեւոյթին, գէթ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու հայկական գաղութին նուիրուած բաժնին մէջ, «արտերկրի ճանաչուած գիտնական»ի բազմամեայ աշխատանքի արդիւնքը լիովին չէ արդարացուած, նըկատի առած յիշեալ թերութիւնները կամ ճիշդ որակումով՝ մատնանշուած սխալները:

Խմբագրութիւնը նշած է նաեւ թէ «իր տեսակին մէջ առաջինը լինելով "Հայ Սփիւռք" հանրագիտարանը չի կարող զերծ լինել բացթողումներից եւ թերութիւններից: Խմբագրական յանձնաժողովն իր յետագայ հրատարակութիւններում երախտագիտութեամբ հաշուի կ՚առնի սոյն աշխատութեան բարելաւմանը ուղղուած դիտողութիւններն ու առաջարկութիւնները»:

Սոյն յօդուածը գրուած է այդ յոյսով:

ԿԵԼԷՆԵԱՆՆԵՐԸ ՀԵՂԻՆԱԿԱՒՈՐ ԸՆՏԱՆԻՔ՝ ԲԱՐՁԱՆՃԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ՝ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԴԷՄՔԵՐԷՆ

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

ԿԵԼԷՆ ՍԱԳՈՅԻ ՃԻՒՂԸ. ՄԿՐՏԻՉ ՇԵՐԱՄԱԲՈՅԾ

Կելէնեան տոհմի նահապետ Քելէշ Խաչոյին չորս զաւակներէն երրորդին՝ Մկրտիչին սերունդէն երկրորդ զաւակն է Սագօ (Սարգիս), գծիր Խաչոյին կրտսեր եղբայրը: Սագօ հինգ զաւակ ունեցաւ. Մկրտիչ, Տեփան, Յարութիւն, Ալթուն եւ Մարիամ:

Մկրտիչ երիտասարդութեան Պըրուսա գնաց աշխատելու, ուր շերամարուծութեան արհեստը սորվեցաւ եւ գիւղ վերադառնալէն ետք Բարջանճի մէջ շերամարուծութիւնը տարածողներէն մէկը եղաւ: Կինը՝ Սրբօ, գիւղին մէջ անուանի դայեակ էր: Անոնց զաւակներն են՝ Կարապետ, Սողոմոն, Աբրահամ, Գրիգոր եւ աղջիկ մը: Կարապետ մէկ տղայ զաւակ ունեցաւ, որ յետոյ Ամերիկա փոխադրուեցաւ: Սողոմոն եւ Աբրահամ անզաւակ մնացին:

Գրիգոր Ամերիկա փոխադրուելով՝ Հուայթմվիլ բնակութիւն հաստատեց: Ամուսնացաւ Եղսա անունով են՝ Մկրտիչ, Մէյրի, Ագնէս, Լիզի աղջկան մը հետ. անոնց զաւակներն եւ Լուիզա:

ԿԵԼԷՆ ՏԵՓԱՆ ԵՒ ԶԱՒԱԿԸ՝ ՊԷՐՊԷՐ ՕՎԱՆՆԷՍ

Կելէն Սագոյին երկրորդ զաւակը՝ Տեփան ձիապան էր, կինը՝ Սուլթան. անոնց զաւակներն են՝ Օվաննէս (Յովհաննէս), Համբարձում եւ աղջիկ մը:

Օվաննէս ծնած է 1873ին, Բարջանճ: Հազիւ նախնական կրթութիւն մը ստացած, գիւղին անուանի սափրիչ եւ ինքնուս ու կարող բըժիշկ Պէրպէր Աւագի քով սափրիչութիւն սորվեցաւ: Վարպետին սպանութենէն ետք (1895 Նոյեմբերի ջարդին) իր անձնական խանութը բացաւ գիւղին մէջ եւ սափրիչութեան կողքին, դեղ ու դարման պատրաստելով՝ կարող բժիշկի ալ համբաւ շահեցաւ:

Ի բնէ ուշիմ եւ լրջախոհ, մայր եկեղեցւոյ հաւատարիմ բարեպաշտ քրիստոնեայ, պէրպէր Օվաննէս ազգին եւ գիւղին նուիրուած մէկն էր. ան իր կենցաղագէտ վարուելակերպով գիւղացիներուն բոլորին յարգանքին արժանացաւ:

Պէրպէր Օվաննէսին կինն էր Գուլվար (Գոհար), մղտեսի Սահակենց աղջիկը. առաքինի, ժրաջան եւ պատուական հայուհի մը: Ան վարպետ էր արհեստաւորութեան եւ չիչէ քաշելու մէջ: Անոնց զաւակներն են՝ Համբարձում (Համաստեղ), Տեփան (Ստեփան), Եղազար (Եղիազար), Ասատուր եւ Աղաւնի:

Պէրպէր Օվաննէս 1912ին Ամերիկա մեկնեցաւ եւ Պոսթընի մօտակայքը սափրիչի խանութ մը բացաւ: Հօր թելադրանքին վրայ մեծ տղան՝ Համբարձում, 1913ին մեկնեցաւ հօրը մօտ, եւ ամբողջ ընտանիքը կը պատրաստուէր մեկնելու, երբ վրայ հասաւ Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ ճամբաները գոցուեցան: 1915ի ջարդերուն Ասատուր զոհ գնաց, Աղաւնի մահացաւ եւ Գուլվար, իր երկու մանչերուն՝ Ստեփանի եւ Եղիազարի հետ, անասելի տառապանքներու մէջէն անցնելով յաջողեցաւ Ամերիկա հասնիլ: Պոսթընի մէջ անոնք վերստին տուն–տեղ կազմեցին եւ մեծ զոհողութիւններով, հայկական տոհմիկ շունչով մեծցուցին ու կրթեցին իրենց զաւակները: Համբարձում լուսանկարչութիւն սորվեցաւ, իսկ Ստեփան հայ սքուլ աւարտեց եւ հաւաքածութիւն սորվեցաւ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ՝ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԴԷՄՔԵՐԷՆ

Պէրպէր Օվաննէսի անդրանիկ զաւակը՝ Համբարձում ծնած է 1895ին, Բարջանճ: Գիւղին ծխական դպրոցը աւարտելէն ետք յաճախեց Մեզիրէի Կեդրոնական վարժարանը, ուրկէ շրջանաւարտ եղաւ 1911ին: Այնուհետեւ տարի մը ուսուցչութիւն ըրաւ Բարջանճի մօտակայ Վարդաթիլ գիւղին մէջ, որմէ ետք, 1913ի վերջաւորութեան Ամերիկա մեկնեցաւ:

Ամերիկայի մէջ ան յաճախեց Գոլումպիա եւ Հարվըրտ համալսարանները եւ լուսանկարչութեան արհեստը սորվեցաւ: Միաժամանակ սկսաւ գրական փորձերու՝ արձակ եւ ոտանաւոր, որոնք տպուեցան «Փիւնիկ» հանդէսին մէջ: Անոր Համաստեղ գրչանունը կազմըւեցաւ իր եւ երկու եղբայրներուն անուններուն առաջին վանկերէն. Համբարձում, Ասատուր, Եղիա:

Համաստեղ 1917ին գրական իր փորձերէն տուաւ Պոսթընի «Հայրե-

ԱՄՆ-ՈՒ ՄԵՆԱԽԱՂԸ ԿԸ ՎՐԴՈՎԷ ՌՈՒՍԵՐԸ

ԱՄՆ-ու համաշխարհային գերիշխանութեան ձգտումին մասին նախագահ Պուտինի վերջին խիստ քննադատականը Մինխի ժողովին, ուրիշներու կողմէ գծուած զուգահեռներ ունի. յայտնի է որ Ռուսաստանի նախագահը միակը չէ այդ գերիշխանութենէն վրդովող: Իրմէ առաջ նախկին վարչապետ Ե. Պրիմակով մոսկովեան մամուլին մէջ գրութիւն մը ստորագրած է նոյն նիւթով:

Ան կը յիշէ 1996 Յունուարին, երբ արտաքին գործերու նախարար էր, մէկ հանդիպումը ԱՄՆ-ու նոյն նախարարին փոխ քարտուղարին հետ: Այս վերջինը իրեն ապահովութիւն կու տայ որ ՕԹԱՆ-ի բոլոր անդամները հաւասար էին ու այս սկզբունքը չէր փոխուեր, նոյնիսկ ընդլայնումի պարագային: Իսկ ինք այդ կազմակերպութիւնը նմանցուցած է օդանաւի մը որով կը ճամբորդեն զանազան կարգի ճամբորդներ, իսկ օդաչուն Ամերիկացիներն են:

Այսօր յիշելով այդ վէճը, կը հաստատէ թէ նոր անդամներէն կը սպասուի վաւերացնել մեծ մասով ԱՄՆ-էն թելադրուած որոշումները, նոյնիսկ երբ անոնք իրենց այնքան ալ նպաստաւոր չեն: Ոչ մէկ հարցում կ'ուղղուի, օրինակ այն մասին թէ ՕԹԱՆ-ի խարիսխներուն հետզհետէ դէպի ռուսական սահմաններու մօտենալը յարի՞ր է Իրաքի ահաբեկիչներուն, կամ Աֆղանիստան – Փաքիստան սահմանագծին բախումներու գօտիին դէմ յայտարարուած պայքարի նպատակին: Նոյնպէս հարց չի տրուիր որ Գերմանիա համաձա՞յն է իր տարածքին վրայի ամերիկեան խարիսխներուն դէպի Լեհաստան տեղափոխումին: Նորերուն լուռ համաձայնութեան պատճառը թերեւս տակաւին պայմանաւորուած է Վարշաւայի ուխտէն ժառանգուած կեցուածքներով. բայց այսօր ջլամարտի մասին կարելի՞ է խօսիլ:

Որոշուած է ամերիկեան խարիսխներ զետեղել Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, նաեւ Չեխիոյ եւ Լեհաստանի մէջ: Ոչ մէկ կասկած կայ թէ ամերիկեան պատերազմական մեքենան կը փոխադրուի արեւելք: Իսկ ՕԹԱՆ կը կրկնէ անդադար թէ այդ կարգադրութիւնները Ռուսաստանը թիրախ չունին: Բայց կարելի՞ է հաւատալ:

Պրիմակով ապա կ'ըսէ թէ 2002ին Ռուսաստան արեւմուտքցիներուն առաջարկած է հակահրթիռային հասարակաց դրութիւններ ունենալ. ոչ ոք հակառակած է: Բայց յետոյ ԱՄՆ առանձին հակահրթիռային պաշտպանութեան համակարգ մը զետեղած են ո՛չ միայն իր տարածքին վրայ, այլեւ Ռուսաստանի սահմաններուն մօտ: Նախկին վարչապետին համար ատիկա հակահրթիռային ռազմավարական համակարգ մըն է որ ոչ մէկ կապ ունի հակահաբեկչական պայքարին ու խաղաղութեան պահպանումին հետ:

Ուրեմն, ի՞նչ է հետապնդուած նպատակը, եթէ ոչ Ռուսաստանի շրջապատումը, հարց կու տայ Պրիմակով: Ապա կը խօսի երկրորդ վարկածի մը մասին. ԱՄՆ յայտնօրէն կ'ուզեն ՕԹԱՆ-ի որոշ նախկիններուն, յատկապէս Իրաքի ամերիկեան ներխուժումին հակառակողներուն, ցոյց տալ թէ նոր անդամներու սերտ գործակցութեան շնորհիւ ունին ճապկումի լայն դաշտ մը որ կ'արտօնէ Փարիզը կամ Պերլինը շրջանցել:

Պրիմակով որ այսօր Ռուսաստանի Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի սենեակին նախագահն է, հարց կու տայ թէ ի՞նչ պէտք է ընել: Պաշտպանութեան ռուս նախարարը յայտարարած է արդարօրէն թէ իրենց զինուորական քաղաքականութիւնը հարկ է նկատի ունենայ որ ՕԹԱՆ-ի պատերազմական մեքենան կը մօտենայ ռուսական սահմաններուն: Անհրաժեշտ կը նկատէ հակազդել կատարուածին, եթէ շնորհիւ Ուկրանիոյ եւ Վրաստանի, յաւելեալ դիրքերու տիրանալու ձգտում ունեցողները իրենց քաղաքականութիւնը չփոխեն: ՕԹԱՆ-ի հետ շփումներն ու բանակցութիւնները այդ առումով ամէնէն կարեւորը կը նկատէ, առանց որոնց աշխարհը պիտի դիմէ դէպի նոր ջլամարտ մը որ կը կարծէ թէ ոչ ոքի փափաքն է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ» ԱՌԹԻՒ

Նաւասարդ պարախումբը իր 40 ամեակը կը տօնէ ինքնատիպ ներկայացումով մը՝ «Հայաստան», որու առաջին ներկայացումը տեղի կ'ունենայ Փալէ տէ Գոնկրէ, Մարտ 3ին, ժամը 20:30ին:

«Հայաստան» մկրտուած անուան տակ, Նաւասարդը կը ներկայացնէ Հայու Հոգին, պարային ոդեկոչումով մը, որ կը գծէ Հայոց պատմութեան ամէնէն յատկանշական հրջանները, պատմութիւնը ազգի մը, որ միշտ ձգտած է ազատութեան, մշակութային եւ ոգեկան ինքնավարութեան:

Ներկայացումը կը ճոխացնեն աւելի քան 100 արուեստագէտ, որոնք պարի եւ երաժշտութեան ամբողջութիւն մը կը կազմեն, ներդաշնակ եւ արդիական: Պարախումբէն զատ, կան 16 հոգինոց նուագախումբ մը եւ երկու երգիչներ, ինչպէս նաեւ 700 զգեստաւորում, որոնք ուշադրութիւն կը գրաւեն իրենց ինքնատիպ ոճով:

Յիշենք որ Նաւասարդ պարախումբը հիմնուած է 1967ին, պարի եւ երաժշտութեան միջոցաւ պատմելու համար հազարամեայ աւանդութիւններ ունեցող երկրի մը եւ ազգի մը պատմութիւնը: Գնահատուած է ոչ միայն Ֆրանսա եւ արտասահման, այլեւ Հայաստան: Հիմնադիր տնօրէնը՝ Էտի Ծօլօլեան արժանացած է «ազգային կարգի արժանիքի» ասպետի շքանշանին Մշակոյթի նախարարութեան կողմէ:

Նաւասարդ պարախումբը բազմաթիւ ելոյթներ ունեցած է Փարիզէն զատ, Մարսէյլ, Լիոն, Նիս, Գանն, Լոնտոն, Նիւ Եորք, Միւնիխ, Սան Ֆրանսիսքօ, Ժընեւ, Երեւան, եւլն., եւլն.:

Մարտ 3ին եւ 4ին Նաւասարդ բացառիկ առիթ մը կ'ընծայէ Փարիզի հանրութեան, տեղերը կարելի է վերապահել սրահը (01· 40· 68· 00· 05)

նիք» օրաթերթին: Ռուբէն Դարբինեանի խմբագրութեամբ 1922ին սկսաւ հրատարակուիլ «Հայրենիք» ամսագիրը, եւ Համաստեղ դարձաւ անոր հաւատարիմ աշխատակիցը՝ գիւղական կեանքը պատկերող պատմուածքներով:

Օտար, քաղքենի միջավայրի մէջ Համաստեղ դարձաւ հայ գրականութեան անմրցելի գիւղագիրը, պարզ եւ յստակ բառերով, բնական վճիտ գոյներով վերարտադրեց եւ վերապրեցուց հայ գիւղը իր բարքերով, սովորութիւններով, առանձնայատկութիւններով ու մարդկային տիպարներով: Բացառիկ տաղանդով ու հայրենաբաղձութեան ախտագին մորմոքով երազեց գիւղը, երգեց անհետ կորսուած գիւղին կարօտը, գիւղական խնկելի նուիրական յիշատակները: Ամերիկայի իր անմիջական շրջապատէն թելադրուած՝ վերարտադրեց գիւղէն քաղաք ինկած, Ամերիկայի հեռաւոր ափերը հասած, Երկիրէն, գիւղին անգին յիշատակներով ու երազներով ապրող միամիտ պանդուխտներու տիպարներ:

Համաստեղի գրական վաստակին հունձքը կը կազմեն «Գիւղը», «Անձրեւ», «Սպիտակ ձիաւոր», «Քաջն Նազար եւ տասներկու պատմուածքներ», «Աղօթարան», «Հայաստանի լեռներուն սրնգահարը», «Այծետոմար» եւ «Առաջին սէրը»:

Համաստեղ եւ կինը՝ Սրբուհի ունեցան երկու աղջիկ զաւակ՝ Լորիկ եւ Արմինէ: Իր ծննդեան եօթանասունամեակին նուիրուած յոբելենական հանդիսութեան ժամանակ, 1966 Նոյեմբեր 26ի երեկոյեան, Պոսթընի մէջ, յանկարծամահ եղաւ Համաստեղ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. Մ.

«Ազդակ»

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այսպիսի պատմութիւն մը ունի ահա այդ գանկը, որուն վրայէն ես սորվեցայ գանկային ոսկրաբանութիւնը (օսթէոլոժի), եւ երբ անաթոմիի քննութիւնս յաջողութեամբ անցուցի, ես այս գանկը ձեռքիս ներքեւ առած, ուսանողական չապիկս ալ հագած, գացի պատկերս լուսանկարել տալ, սեղանիկի մը առաջ նստած, որպէս թէ պարապած ըլլայի դեռ աշխատութեանս: Իբրեւ թանկ յիշատակ ուսանողութեանս վերջին տարիներուն, նաեւ երբ յուշարար կէս կուշտ կէս անօթի անցուցած օրերուս, կը պահեմ այդ պատկերս, եւ պիտի զայն ներկայացնեմ, եթէ «Անցուկը – Մոռցուկ» այս գրութիւններս տպագրութեան յանձնեմ մէկ օր:

Թուրքերու կոռեկէն հանուած այս գանկը, յետոյ տուի մէկ ուրիշ ուսանողի եւ չգիտեմ թէ ի՞նչ ըրաւ զայն. կովկասահայ մ'էր այդ ուսանողը, թերեւս ինքն ալ ուրիշի մը տուաւ:

Տարիներու ընթացքին ես հետզհետէ յաջողութեամբ տուի բոլոր քննութիւններս: Երկրորդ Տոքթորայիս առաջին մասին փորձառական գործողութիւնը (տիսէքսիոն) բռուածը կրեցի յաջող կերպով 1882 Յունուար 28ին, իսկ բերանացի (օռալ) մասը, որ էր՝ անաթոմի ժենէրալ եւ հիսթոլոժի (հիւսուածաբանութիւն) անցուցի 1882 Մայիս 31ին:

Երկրորդ Տոքթորայիս երկրորդ մասը որ էր ֆիզիոլոժի, յետ երկար դժուարութիւններու, անցուցի ըստ պահանջի համալսարանական օրէնքին, 1883 Յուլիս 7ին, որով երկրորդ Տոքթորաս բաղկացած եղաւ երեք մասերէ եւ առանձին վճարումներու ենթարկուած:

Ամէն Տոքթորա յատուկ վճարում, ծախք ունի. այդ վճարուած դրամին մէկ մասը կը մնայ վարժարանին գանձին, իսկ միւս մասերը կը բաժնուին քննիչ որոշուած դասատուներուն միջեւ:

Երրորդ Տոքթորաս ալ երկու մասի բաժնուած էր: Առաջինը անցուցի 1884 Փետր. 20ին, իսկ երկրորդը՝ 1884 Մարտ 26ին:

Չորրորդ Տոքթորաս, որ բարեբախտաբար մէկ մասէ կը բաղկանար, անցուցի շուտով, 1884 Մայիս 26ին:

Հինգերորդ՝ վերջին Տոքթորայիս առաջին մասին քննութիւնը տուի, 1884 Յունիս 11ին. ասոր երկրորդին քննութիւնն ալ վերջացուցի 1884 Յուլիս 2ին եւ այնուհետեւ մինչեւ Նոյեմբեր պատրաստեցի թեզ տը Տոքթորաս, որուն քննութիւնը նախագահութեամբ իմ սիրելի վարպետիս՝ Փրոֆ. Փօթէնի, տեղի ունեցաւ 1884 Նոյեմբեր 14ին, Չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, եւ անուանուեցայ՝ Տոքթէօր աՆ Մէտըսին տը լա Ֆաքիւլթէ տը Փարի, ու տէր եղայ վկայականիս, որ այժմ (1941 Նոյեմբեր 14) կը բոլորէ իր 57րդ տարին:

Այլ սակայն սոյն քննութիւններուս ընդմիջոցին, ես սկսայ նաեւ պատրաստուիլ էնթէրնայի զօնգուրներուն, եւ 1882ի վերջերը ներկայացայ մրցումին, չյաջողեցայ, զի շա՛տ դժուարին էր եւ կարելի չէր մէկ առաջին փորձով խլել այդ գեղեցիկ տիտղոսն, արժանանալ անոր մեծարգին պաշտօնավարութեան, որ յոյժ շահաբեր պիտի ըլլար ինձ: Երկրորդ անգամ մը երբ ուզեցի նորէն մասնակցիլ այդ գօնգուրին զոր անպատճառ յաջողութեամբ կը վատկէի, ստիպուեցայ ետ կենալ անկէ. եւ ինչո՞ւ համար...

Նամակ մը եկաւ ինձ Պոլսէն. գօնգուրի շրջանը դեռ բացուած չէր: Իմ անունիս ուղղուած էր նամակը, բայց պարունակութիւնը եղբօրս կը վերաբերէր: Հայրս էր զայն գրած. մէջը կ'ըսէր թէ այրած խանութին տեղը նոր մը շինել տուած էր. շինութիւնը աւարտեր էր, կ'ուզէր որ Կաղանդին (1883) դիրք մը նուիրէր խանութը շինող ճարտարապետին տղուն. Մոնփըլիէէն գեղեցիկ դիրք մը ղրկէ՛, կը գրէր հայրս եղբօրս:

Հօրս գրած այս տողերը որ կարդացի, խոր յուզումի խռովն ենթարկուեցայ. եւ խեղճ հօրս վիճակը աչքիս առաջ բերելով, որոշեցի ժամ առաջ ուսումս վերջացնել, օգնութեան հասնիլ ծնողքիս, որ հակառակ խանութը հրդեհի ճարակ տուած ըլլալուն, ամէն ջանք ըրած էր զիս առանց դրամի չթողելու համար:

Հայրս դիտմամբ այդպէս կարգադրած էր իր այդ նամակը, որպէս զի խանութին այրիլն ինձ իմացուցած ըլլայ ու ես ալ ջանամ շուտ աւարտել. վասն զի եթէ էնթէրնայի մէջ յաջողէի, պարտաւոր պիտի ըլլայի ճիշդ չորս տարի աւելի մնալ Փարիզ, յետոյ անցընել Տոքթորայի թեզ, ու ստանալ վկայականս. էնթէրնութեան պաշտօնը չորս տարի կը տեւէ:

(Շար. 169)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վահէ Տամլայի յիշատակին Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 100 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակին՝ Մարի եւ Գլօտ Մութաֆեան 100 Եւրօ։

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS

Exposition à l'Institut du Monde Arabe (1 rue des Fossés Saint-Bernard, Place Mohammed V, 75005 Paris).

Du 21 février au 1er avril

⁂

La GALERIE **LE MINOTAURE**
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

⁂

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղի անդամուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Մաքրուհի Զըճնոզեանի ընտանեկան պարագաներուն, իր մահուան առիթով։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin. Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

⁂

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

arménie mon amie

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
Հովանաւորութեամբ՝
Ալֆորվիլի Քաղաքապետ-Երեսփոխան
Պ. ՌԸՆԷ ՌՈՒՔԷ-ի
կը կազմակերպէ
«Ա Ր Մ Է Ն ' Լ Ի Վ Ր »ի
յատուկ տօնավաճառ մը
Մարտ 22-28ին
Ալֆորվիլի Մշակութային կեդրոնին մէջ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 17, ժամը 20.45ին
Ֆրանսերէն Թատրոն
Գարոլին Սաֆարեանի
«Papiers d'Arménie
ou sans retour possible»
Թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Օլիվիէ Արմէրայի, խաղարկութեամբ՝ Մարսէյլի Parvis des Arts Թատերախումբին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22էն ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 28, ժամը 11էն 19
«Ա Ր Մ Է Ն ' Լ Ի Վ Ր» – հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու վաճառք – ձօնագրութիւն – ընթերցում։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ – Հայ Մշակոյթի Տան ստեղծագործութիւն՝ «Հայ մտքի եւ գրականութեան հարստութիւնը՝ 19րդ դարէն 20րդ դար, Հայաստան և Սփիւռք» Ցղացում՝ Գրիգոր Պըլտեանի։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 27, ժամը 20.45ին
Արեւմտահայերէն Թատրոն
Արման Վարդանեանի «ԱԽԱՑԵԼԸ» Թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Վահէ Շահվերտեանի, խաղարկութեամբ՝ Երեւանի Սունդուկեան Թատերախումբին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28, ժամը 20.45ին
Դասախօսութիւն – Վիճարկում.–
«Հայ գրողի, գրականութեան եւ հրատարակչութեան դրութիւնը այսօր՝ Հայաստան եւ Սփիւռք» –մասնակցութեամբ՝ Գրիգոր Պըլտեանի, գրագէտ (Ֆրանսա), Յարութիւն Քիւրքճեանի, գրագէտ եւ հրատարակիչ (Յունաստան), Սարգիս Խաչենցի (Խաչենց հրատարակչատուն, Հայաստան) եւ Ռոպէր Գոփթաշի (Արաս հրատարակչատուն, Պոլիս)։

Տեղեկութեանց եւ տոմսերու ապահովման համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան՝
Հեռ.– 01. 43. 76. 55. 89
Իմակ.– contact@mca.alfortville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon Amie» Année de l'Arménie en France

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 28ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ։

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին։

⁂

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին։

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23
Հսկումի ժամերգութիւնը ժամը 17.30ին։
Կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

LE
Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
présente
le jeudi 22 février à 20h45
SAINT BLAISE, EVEQUE DE SEBASTE
Un Saint d'Arménie en Occident
CONFERENCE donnée par
Armand TCHOUHADJIAN
Vente et dédicace du livre
10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre · Cocktail —

(Շար. Ա. էջէն)

մը ունիմ ձեզի») գացած էր Ռէնն, ուր բուռն ելոյթ մը ունեցաւ Փետր. 20ին։ Այն տպաւորութիւնը կը թողու, որ արդէն էլիզէ տեղաւորուած է եւ կը պնդէ միշտ որ միայն իրմով երկիրը փոփոխութիւն կ'ունենայ։ Խոստումները կը շարունակէ բաշխել, բայց, միշտ անորոշ կը մնայ ֆինանսաւորման մասին։ Խիստ է Սարքոզիի հանդէպ, նաեւ Պայրուի։ Հինգշաբթի օր նորոգուած մարմին մը պիտի յայտնէ իր ընտրապայքարին համար։ Փետրուար 21ին, նոր խոչընդոտ մը կայ սակայն, Էրիք Պէսոն, որ քանի մը օր առաջ հրաժարած էր Ընկերվարական կուսակցութեան տընտեսագէտի իր պաշտօնէն, Փետրըւար 21ին հրաժարած էր կուսակցութենէն իսկ, եւ պիտի չներկայանայ երեսփոխանական ընտրութիւններուն։ Յայտարարած է թէ չի հանդուրժեր ինչ որ կը կատարուի իր անձնական լեանքին նկատմամբ եւ դէմ է ամբողջ գործընթացին որ կը տիրէ կուսակցութեան մէջ։

Թ. ՊԼԷՐ Փետր. 21ին կը յայտարարէր որ մինչեւ 2008 հետզհետէ պիտի քաշէ Իրաքի բրիտանական զօրքերը։ Այժմ 7.000 է անոնց թիւը, որոնց 1.500ը պիտի քաշուին գալիք շաբաթներուն, իսկ 3.000ն ալ մինչեւ Ծնունդ։ Մեծն-Բրիտանիոյ վարչապետը որոշումը հեռաձայնով տեղեկացուցած է Պուշին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ֆութպոլի խումբը (Օլէմփիքը) կրնայ չծախուիլ ծագումով հայ ձէք Քաչքարի, որովհետեւ կասկածներ կան իր դրամին աղբիւրին մասին։ Ֆիկառօ իր առաջին էջին վրայ (Փետր. 21) կը խորագրէր՝ «Աղտոտ դրամի կասկած»։ Այս եզրակացութեան յանգած են Ֆինանսական Տեղափոխումներու Հակահսկողի իշխանութիւնները, ինչ որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ գնումը։ Այս մասին Ֆիկառօ կը գրէ թէ «մտահոգիչ կէտեր» կան դրամին աղբիւրին մասին։ Թերթը կը վերյիշէ ենթակային կենսագականը, երբ բժիշկ կը դառնայ 1992ին եւ Փէշ-

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(21 février)

CHARLES AZNAVOUR LE PLUS GRAND DES CROONERS

Իր նոր ալպոմին հրապարակման առթիւ, ամէն կողմ հարցազրոյցներ կամ յօդուածներ լոյս կը տեսնեն մամուլին մէջ։ Ֆիկառոյի կրկնակ հարցազրոյցներէն (օրաթերթը եւ մակազինը Փետր. 17/18) ետք, Մոնտ է, որ ամբողջ էջ մը նուիրած է Ազնաւուրի։

Վերոնիք Մորթէնէր սկիզբը հարց կու տայ իր վերջին համերգներուն առթիւ.– «Իսկապէ՞ս հրաժեշտ կ'առնէք բեմէն» ու Ազնաւուր կը պատասխանէ.– «Ըսենք թէ հրաժեշտներ կ'առնեմ»։

Երկար յօդուածին մէջ, կայ հակիրճ նկարագրականը իր կեանքին, Միշայի եւ Քնարի ժամանումին, Փարիզ 1924ին, տարին ուր աշխարհ կու գար։ Կը շեշտէ թէ երբ մէկը կը մոռնայ իր արմատները, այլեւս ոչինչ է։ Ինք չէ ճանչցած Հայաստանը, քանի մայրը արեւմտահայ է եւ հայրն ալ Վրաստանի Հայ։ Իր բուն կապը Հայաստանի հետ կը հաստատուի 1988ի երկրաշարժէն ետք եւ իրական կը դառնայ Ղարաբաղի ջարդերուն ատեն։

Ազնաւուր կ'արտայայտուի նաեւ Էտիթ Փիաֆի մասին, իր ճամբորդութիւններուն եւ ծրագիրներուն։

տայի մէջ է որ կ'ամուսնանայ ռուս հարուստ կնոջ մը հետ։ Այդ թուականէն ետք բազմաթիւ ներդրումներ ըրած է եւ իր հարստութիւնը 386 միլիոն Եւրօ կը նկատուի։ Այս նոր պարագան մտահոգած է Ռոպէր-Լուի Տրէյֆիւսը, որ ուրախ էր գնորդ մը գտած ըլլալով։

RADIO COURTOISIE
FM 95.6

Dimanche 25 février à 19h45: Musique arménienne (2ème partie).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Պ. Արսէն Ամիրխանեան 75 Եւրօ, Օր. Անահիտ Դարբինեան 60, Տոքթ. Պետրոս Եաւրուցաքուկ (Նիւ Ճըրզի), Տէր եւ Տիկին Սեռովբէ Պէտան (Պոլիս), Տիկին Ռիթա Եաւրուցաքուկ (Պոլիս), Տիկին Ալիս Հերպոյեան, Պ. Աւետիս Պալթայեան, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Գարաճեան, Տիկին Անահիտ Տալլաշեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Լուսար Ասլանեան, Օր. Աննիկ Էքպէրեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Մարք Փանոսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Արման Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Դարբինեան 40ական, Տիկին Ալիս Գոլար, Տիկին Ժոզիան Պարտաքճեան, Տէր եւ Տիկին Լուսար Թօփալեան 30ական, Տիկին Անժէլ Տրիէօ, Օր. Սիլվի Տրլափլաս, Օր. Մարի-Հելէն Լավէռն, Պ. Միշէլ Գլէ, Տէր եւ Տիկին Լը Կօֆ, Տէր եւ Տիկին Ժան-Ֆրանսուա Պլոք 20ական։

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE DE L'UCFAF
Samedi 24 février à 16 heures
En présence de M. le Professeur JEAN-PIERRE MAHE
Membre de l'Institut
Président d'Honneur de l'UCFAF

□

Le Ciné-Club «Ruben Mamoulian» projettera le film
SARDARABAD
Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23
VENDREDI
23 FEVRIER
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·649 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·649

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Թէեւ պաշտօնապէս չէ սկսած, բայց եւ այնպէս Ֆրանսայի նախագահական ընտրապայքարը սուր բնոյթ ունի եւ պէտք է խոստովանիլ որ այնքան վայելուչ պատկեր մը չի պարզեր : Մեծախնեբու պարտադրած երկու դէմքերը՝ Սարքոզի եւ Ռուայալ առիթ չեն փախցներ զիրար քննադատելու համար եւ վերջին «նորութիւնն» այն է որ միաժամանակ պայքար կը տանին Պայրուի դէմ, որ կը թուի թէ խանգարող տարր մը դարձած է : Փետրուար 22ին, Լիպէրասիոն ալ մաս կը կազմէր այդ պայքարին, յայտնելով թէ ինչ որ Պայրու չըսեր այն է որ հրապուրելու համար ձախը, կը ջանայ ցոյց չտալ որ իր բուն զինակցութիւնը աջին հետ է : Ի դէպ, Անտրէ Սանթինի ալ, որ Սարքոզիի խումբին միացաւ, կախակայուած է իր կուսակցութենէն (Իւ. Տէ. Ֆ.) : Բայց, ինչ որ յստակ է այն է, որ եթէ օրէ օր Պայրուի ժողովրդականութիւնը կը բարձրանայ, գոնէ հարցախոյզերու մէջ, պատճառը այն է որ ժողովուրդը «երրորդ անձ մը» կը փնտռէ : Այդ խսկ է իրեն դէմ եղած յարձակումներու բուն պատճառը :

Ընկերվարական ճակատի վրայ, Էրիք Պէսոն Փետր. 21ին փորձեց բացատրել կուսակցութենէն հրաժարելու իր պարագան (Գանալ +) : Մարոք ծնած է եւ շատ բծախնդիր է ընտանեկան հարցերու շուրջ եւ չէ հանդուրժած որ այդ ուղղութեամբ յարձակումներ ըլլան կնոջը եւ աղջկան հասցէին, որոնց հետեւանքով ինք ալ ջղային խանգարում ունեցած կ'ըլլայ : Անկէ զատ, համաձայն չէ նաեւ Սեկոլէն Ռուայալի մղած ընտրապայքարին :

Սեկոլէն Ռուայալ «վտանգաւոր» կը գտնէ Սարքոզիի տնտեսական եւ ընկերային առաջարկները :

Իր կարգին, Սարքոզի ալ կը դատապարտէ Ս. Ռուայալի «դժասէր» ընթացքը : Սթրազպուրկի մէջ է, որ ելոյթ ունեցած է այս անգամ, նախապէս այցելելէ ետք Տուօմոնի գերեզմանատունը, ոգեկոչելու համար Վէրտէօնի ճակատամարտին տարեդարձը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Նախարարապետը՝ Ռ. Փրոտի ստիպուեցաւ իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացնել փոքրամասնութեան մէջ մնալէ ետք Ծերակոյտին մէջ, Փետր. 21ին : Արտաքին նախարարն ալ՝ Մասիմօ տ'Ալեմա նախապէս ազդարարած էր՝ «Եթէ մեծամասնութիւն ձեռք չձգենք կառավարութիւնը տուն կը վերադառնայ» : Ձախի երկու ծերակուտականի պատճառով է որ Փրոտի մեծամասնութիւնը կորսնցուց : Հաւանական էր սակայն որ կառավարութեան կազմութիւնը կրկին Փրոտիի յանձնուի, որ նոր կազմով մը կրնայ ներկայանալ : Բուն պատճառը Իտալիոյ զինուորական յանձնառութիւնն էր Աֆղանիստանի մէջ : Գոռիէռէ տէլլա Սեռայի տնօրէնը կը խորհի որ Փրոտի նոր կառավարութիւն մը կազմելու պարագային, պարտի նախորդէն բաւական տարբեր բնոյթ տալ անոր, նուազ ձախ արմատականներ ներգրաւելով : Ամէն պարագայի մէջ, Փրոտի բաւական տկարացած է ինը ամիսներու իշխանութենէ ետք : Կը դատապարտուի նաեւ Իրաքի յարձակողական պատերազմը, զոր Ամերիկացիք կը մղեն : Արտաքին նախարարը յայտարարած է.– «Եթէ իշխանութեան գլուխ ըլլայինք, զօրք ղրկած չէինք ըլլար» : Ինչ կը վերաբերի Աֆղանիստանի, ձախը կ'ուզէ որ զօրքերը արագօրէն քաշուին :

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿ

Լոնտոնի «Կոմիտաս» հիմնարկէն պատմաբան Արա Սարաֆեան միասին աշխատելու առաջարկ մը ներկայացուցած է Թուրք պատմութեան կաճառին : Ըսած է թէ Թրքական տեսակէտին համաձայն տեղահանութեան բոլոր արձանագրութիւնները պահուած են օսմանեան դիւաններուն մէջ ուր պէտք է գտնուի գիւղ առ գիւղ, մարդ առ մարդ աքսորուածներուն ցանկերը, աքսորի վայրերը, աքսորեալներու ստացուածքին ճակատագիրը, եւլն. : Ան առաջարկած է որպէս որոշ դէպքի մը քննարկումի վայր, ընտրել Խարբերդի դաշտաշրջանը, պայմանով որ Թուրք պատմաբանները մէջտեղ հանեն այդ շրջանի Հայերուն մասին իրենց բոլոր վաւերաթուղթերը, որպէսզի կարելի ըլլայ տեսնել թէ քանի՞ հոգի տեղահանուած է, քանի՞ հոգիի արտօնուած է մընալ, մնացողներուն ի՞նչ պատահած է, եւլն. : «Ես իմ կողմէս սեղան պիտի դընեմ փաստաթուղթեր որոնք այն համոզումը ներշնչած են որ այդ շրջանի Հայերը միայն տեղահանուած չեն, այլեւ պէտք վերաբերումի եւ սպանդի քաղաքականութեան մը ենթարկուած» ըսած է ան :

Ինք Խարբերդը ընտրած է այն պատճառով որ արտասահմանի մէջ այդ շրջանին մասին շատ տեղեկութիւն կայ եւ այդ վայրը Վանի կամ Էրզրումի նման պատերազմական գօտիի մէջ չէ գտնուած :

Թուրք մամուլը տեղեկացուցած է թէ Թուրք պատմութեան կաճառի նախագահ Եւ. Հալաչօղլու պաշտօնապէս ընդունած է Ա. Սարաֆեանի առաջարկը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը յայտարարած է Փետր. 21ին Մոսկուայի մէջ, որ ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը նոր բանաձեւ մը պէտք է քուէարկէ պարսկական հիւլէական ուժին մասին, որ «աւելի հեռու» երթայ քան նախորդը : Ինչ կը վերաբերի Իրանի, ան ճշդած է որ հիւլէական իր ծրագիրը պիտի շարունակէ, հակառակ ՄԱԿ-ի վերջնագրին որ նոր պատժական միջոցներու կ'ուզէ դիմել :

ԱՄՆ լաւ հակազդեցութիւն ունեցած են Թ. Պլէրի յայտարարութենէն ետք, բրիտանական զօրքերը հետզհետէ քաշելու մասին Իրաքէն : Թ. Պլէրի յայտարարութենէն առաջ իսկ երեսփոխաններուն առջեւ (Փետր. 21) Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարած է.– «Նախագահ Պուշ այդ որոշումը կը գտնէ որպէս յաջողութեան նշան մը, որ ինչ կարելի է ընել Իրաքցիներուն օգնելէ ետք որ վերջ տան յաբանուանական բռնութեան Պաղտատի մէջ» : Պէրլինէն, ուր կը գտնուի, ԱՄՆ արտաքին նախարարուհին ալ ապահովութիւն տուած է որ համախմբումը ամբողջական կը մնայ : Թոքիոյի մօտ, օդանաւատար նաւէն ուր կը գտնուի, փոխ նախագահ Չէնէ ալ վճռականօրէն ըսած է է թէ Ուաշինկթըն Իրաքի իր պաշտօնը պատիւով պիտի վերջացնէ :

ԿԻՆԷՍԱՅԻ սենատորները կրկնած են իրենց մերժումը վերջ տալու ընդհանուր գործադուլի հրահանգին, զոր կատարած էին Յունուար 10ին, անսահման ժամանակի համար, հակառակ իշխանութեան սպառնալիքին երկարաձգելու պատերազմական վիճակը, որ վերջ պէտք է գտնէր Փետր. 23ին : Գործադուլի ընկիզբէն ի վեր 113 հոգի մեռած է :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆ հիւլէական համաձայնագիր մը ստորագրած են, որ կը ձգտի նուազեցնել հիւլէական որեւէ արկածի վտանգը երկու երկիրներուն միջեւ : Երեւոյթը յատկանշական կը նըկատուի, ոչ այնքան համաձայնութեան բովանդակութեան համար (որ, ի դէպ, ծանօթ չէ) այլ որովհետեւ ստորագրութիւնը չէր յետաձգուած «Բարեկամու-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՏԻՆՔԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԴԱՏԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

Հրանդ Տինքի ընտանիքը որոշած է դատական հետապնդումի դիմել Պոլսոյ Ապահովութեան վարչութեան տընօրէն Ճելալէթթին Ճէրրահի դէմ : Այս մասին գրած է Թրքական «Սապահ» օրաթերթը Փետր. 20ի իր թիւին մէջ : Ըստ նոյն աղբիւրին, բողոքը հիմնուած է «սպանութեան հետաքննութեան վրայ ազդեցութիւն գործելու, պաշտօնը չարաշահելու, պարտականութիւններու կատարումէն խուսափելու, յանցագործին խնայելու, յանցագործութեան առընչըւող փաստերը քօղարկելու, փոխելու եւ մէկ մասը ոչնչացնելու» մեղադրանքներուն վրայ : Բողոքը ներկայացուած է Պոլսոյ գլխաւոր դատախազութեան :

Տինքի ընտանիքին դատախազութեան դիմելուն հիմք ծառայած է Ապահովութեան տնօրէնին այն յայտարարութիւնը ուր ան կ'ըսէր թէ սպանութիւնը քաղաքական բնոյթ չէր կրեր եւ առընչութիւն չունէր որեւէ կազմակերպութեան հետ եւ թէ արարքին հեղինակը զայն կատարած էր մեկնելով միմիայն ազգային զգացումներէ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՉԱՌԱՋԱԴՐԵՐ ԻՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան Փետր. 21ին դիմելով Արցախի ժողովուրդին, դատապարտած է ղարաբաղեան թէ հայաստանեան մամուլի որոշ շրջանակներ որոնք կը շարունակեն վերարծարծել ԼՂՀ նախագահական ընտրութեան իր երրորդ թեկնածութեանց հարցը, զոր ինք շատոնց փակուած կը նկատէ : Այդ պնդումներուն ետին քաղաքական եւ բարոյական խաղեր նշմարելէ ետք Ա. Ղուկասեան ըսած է թէ հակառակ եղած պնդումներուն եւ ներկայ Սահմանադրութեան ընձեռած կարելիութեան, պիտի չներկայանայ նախագահական ընտրութիւններուն, «Քանի, ըսած է ան, իրեն յարգող նախագահը չի կրող այսօր մի բան ասել, վաղը՝ այլ բան» :

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹ

Պոլսոյ Շիշլիի դատախազութիւնը հետաքննութիւն բացած է Հ. Տինքի յուղարկաւորներուն կողմէ պարզուած «Բոլորս Հրանդ ենք, բոլորս Հայ ենք» պաստառներուն համար : Հետաքննութիւնը թիրախ առած է Շիշլիի թաղապետ Մ. Սարըկիւլը եւ յուղարկաւորութեան կազմակերպիչ մարմինը :

Հետաքննութիւնը հիմնուած է սենոփցի լրագրողի մը բողոքին վրայ որ փոխանցուած է Շիշլիի դատախազութեան : Բողոքարկուն պաստառներուն արձանագրութիւնները ցեղապաշտութիւն կը նկատէ, շեշտելով որ միակ Թրքական դրօշակ մը պարզուած չէ եւ թէ յուղարկաւորները «Հրանդին ոճրագործը 301րդ յօդուածն է» արձանագրութեամբ պաստառներ կրած են : Այդ բաները պետութիւնը վարկաբեկող ընթացք կը նկատէ Մ. Ջաղաչ, պահանջելով որ դատ բացուի Մ. Սարըկիւլի եւ կազմակերպիչ մարմնին դէմ :

«Ակօս»ի լրագրողներէն Այտըն Էնկին ալ դատարան կանչուած է պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածով ամբաստանուելով : Փետր. 20ին ան ներկայացած է Շիշլիի դատախազութեան, հաշիւ տալու համար «Կ'ուզեմ Փարիզ երթալ ու ըսել որ "Հայկական Ցեղասպանութիւն գործուած չէ", ապա վերադառնալ Թուրքիա ու ըսել թէ "Հայկական Ցեղասպանութիւնը գործուած է"» տողերուն մասին :

Դատարանէն ելքին Ա. Էնկին յայտարարած է թէ տխուր է իրեն համար տեսնել որ դատախազը լուրջ վերաբերում ցոյց տուած է ամբաստանութեան, մինչ ինք կը կարծէր թէ առ ոչինչ կը համարէ զայն :

Թուրքիոյ մէջ Հ. Տինքի սպանութեան մասին կատարուած հարցախոյզ մը որուն պատասխանած են 27 քաղաքի մէջ 2403 հոգի, անգամ մը եւս ցոյց կու տայ Թուրքիոյ մէջ տիրող մթնոլորտը : Պատասխանողներու 68,9%ը կը կարծէ որ արարքը կազմակերպութեան մը գործն է, 67%ը տեղին չի գտներ «Բոլորս Հրանդ Տինք ենք» պաստառները, 86%ը՝ «Բոլորս Հայ ենք» արձանագրութիւնները : Սպանութեան պատասխանատուն 8,6ին համար (բարձրագոյն տոկոսը) պետութիւնն է, 8,5%ին համար ապահովութիւնը, ներքին գործերու նախարարութիւնը, կառավարութիւնը :

Ինչ կը վերաբերի 301րդ յօդուածին, միայն 13,9%ը ըսած է որ ան պէտք է ջնջուի. 46%ը կողմնակից է փոփոխութեան, 40%ը կ'ուզէ որ անփոփոխ պահուի :

Հ. ՏԻՆՔԻ ՆԿԱՐՈՎ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ

Քրիսթիան Ժընըվիէ որ նախապէս Ցեղասպանութեան նիւթով դրոշմաթուղթ մը պատրաստած էր, կը տեղեկացնէ թէ նոր մը հրապարակ հանած է, նուիրուած Հ. Տինքի :

Դիմումի հասցէն է.

Christian Genevier
62 rue Quincampoix — 75004 Paris
Tél. : 01. 42. 74. 08. 13

ՍԵՐԳԷՅ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ԼՈՒՍԱՃԱՃԱՆՉ ՋՈՒԹԱԿԸ՝ ՀԱՄԵՍՏ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

Բժիշկ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Իրապէս որ Հայ երաժշտութեան բացառիկ տօնն էր Փարիզի մօտակայ արուարձան Իսի–լէ–Մուլինոյի Փետրուար 14ի համերգը, որուն յայտագիրը բաղկացած էր հետեւեալներէն. աշխարհահռչակ Արամ Խաչատրեանի Թիւ 2 Համանուագը, համբաւաւոր ջութակահար Սերգէյ Խաչատրեան՝ Ժան Սիպելիուսի ջութակի քոնչերթօն եւ Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը ղեկավարութեամբ Էդուարդ Թոփչեանի:

Ժան Սիպելիուս (1865–1957) *Ֆինլանտացի մեծագոյն երաժշտահանին յօրինումները խորապէս դրոշմուած են վիպապաշտական – ռոմանթիկ երաժշտական սեռով, իր երկրին իւրայատուկ քնարական բնոյթով եւ մանաւանդ թեմաներու պանծացումով ու ժողովրդային երգերով, զանոնք վերածելով կատարեալ մեղեդիներու ծաղկեփունջերու:*

Քանի մը ամիս առաջ «Յառաջ» օրաթերթին մէջ վերջերս լոյս տեսած իր խտասալիկին առիթով, ներբողական արտայայտութիւններով ըսած էի ընդարձակօրէն «վիրթիւոզ հրաշք ջութակահար» երիտասարդ Սերգէյի մասին, երբ ան Շոսթաքովիչի Թիւ 1 քոնչերթօն կը ներկայացնէր հազարաւոր երաժշտասէր հասարակութեան, Սէն Տընի «Արքայական պազիլիք»ին մէջ, միջազգային տարողութեամբ լաւագոյններէն նկատուած Ֆրանսայի Ազգային նուագախումբին հետ: Նոյնպէս՝ միջազգային ճանաչումի տէր նուագավար գերմանացի Քուրթ Մազիւրի «Իշխանական» ղեկավարութեամբ ,իր նախընտրելի ջութակահար Սերգէյի հետ՝ յաջողած էր նուագախումբը կատարեալ հայելին *վերածել ջութակահար մեկնաբանին:*

Այս առթիւ տեղին է աւելցնել թէ Սերգէյ Խաչատրեան, առաջին երիտասարդագոյն ջութակահարն է, *որ արժանացած էր դափնեկիրի տիտղոսին* 2000*ին, Ժան Սիպելիուսի բարձրագոյն վարկանիշ ունեցող մրցաշարքին, որ տեղի կ՚ունենար* 1965*էն սկսեալ ամէն հինգ տարին: Ան դափնեկիր է նաեւ միջազգային կարեւոր մրցոյթներուն, ինչպէս ամենավերջինը՝ «Էլիզապէթ Թագուհի»ին, ձեռք ձգելով մրցոյթին առաջնութեան դափնին՝ իրաւունք ստանալով գործածել «Հիւկինս»* 1708 *թուականի Սթրատիվարիուս ջութակը, չորս տարուան համար: Եւ այդ իսկ պատճառաւ, կրնամ երեւակայել թէ որքա՜ն ողբերգական կրնայ հանդիսանալ երբ ետ առնուի սոյն ջութակը: Կարծէք թէ իր էութենէն բան մը կորսնցնելու տպաւորութիւնը թողլով...*

Հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, Սերգէյ Խաչատրեան ունի հասարակէն վեր երաժշտական հասունութիւն: *Իր մէջ կը յայտնուի նրբերանգներու բնածին զգայարանք, արտասովոր բացարձակ լսողութիւն, խորքով եւ մանաւանդ յատկութիւնը՝ ջերմ հնչականութեամբ եւ ամենայն հեշտութեամբ արտայայտելու* քնարերգական անցումային հատուածները: *Միաժամանակ առանց դրսեւորելու ունի ներքին ուժ, վեհանձնութիւն եւ ազնու խաղարկութիւն.* շօշափելու աստիճան մօտենալով թէքնիք կատարելութեան:

Ժան Սիպելիուսի ռէ մինէօր *օփ.* 47 *ջութակի* քոնչերթօն-մըրցանուագ *– եռամաս է, գրուած մենակատարի եւ համանուագի համար, ուր առաջինը՝ առանձին մըրցակցութեան մէջ կը գտնուի նուագախումբին դէմ: Սոյն քոնչերթօն մին է Ի.–րդ դարու ամենագեղեցիկներէն, միշտ մնալով* ազգային երաժշտութեան ռահվիրան *եւ վիպապաշտ բնագաւառին մէջ շեշտըւած* զգայականութեամբ եւ քնարականութեամբ:

Ալլէկրօ Մոտերաթոյի ա. շարժումը սկսաւ լարայիններու գրեթէ անլսելի ձայնաթրթիռներով ուր Սերգէյ գործադրեց իր հմայքը, երկայն թեմայով մը: Անոր ջութակին ձայնը հոյակապ էր, երգել կուտար դժուար երաժշտական գիծերը՝ *գրեթէ շոյանքի պէս հպելով իր աղեղին ծայրամասով:*

Նուագախումբը ջանաց մնալ երկրորդական կարգի վրայ: Վարանոտ երկրորդ թեման ի յայտ եկաւ թաւ ջութակներով եւ փայտեայ փողայիններով՝ պասոններով:

Մենակատար Սերգէյի աստիճանաբար մուտքը զգացուց երրորդ թեման, երգեցիկ եւ զուլալ բարձր հնչիւններով: Իսկ քատէնցան, *միայնակ նուագամասը, Սերգէյ՝ փայլուն բնոյթով* յանկարծաստեղծ *հատուածին ընդմէջէն, ի յայտ բերաւ իր կատարողական կարելիութիւնը եւ վարպետութիւնը: Ընդհանրապէս սոյն հատուածը կը գըրաւէ երկին վերջաւորութիւնը, բացառաբար տեղափոխուած է գործին կեդրոնը, ներկայացնելով* ուրախ պար մը:

Ատաճիօ տի մոթթօ *ջերմ քնարականութեամբ պարուրուած է Իտալիոյ տաք արեւէն ուր Սիպելիուս առիթը ունեցած է իջեւանելու:*

Վերջանուագը Ալլէկրօ ա նոն թանթօ *կը հակադրէ իր պայծառ* ռէ մաժէօր *ձայնակայքով եւ եռաչափ պարի ընթացքով: Նուագախումբը՝ կրկին կշռութային ընկերացողի երկրորդական դերը ստանալով, Սերգէյ իր ջութակով անկաշկանդ ծաւալեցաւ եւ ուռճացաւ...: Երկին վերջին բաժինը յանգեցաւ շատ ուժգին –* ֆօրթիսիմօ – նուագով, *ուր վերջապէս միացան* երկու մրցակիցները՝ *մենակատար ջութակահարը եւ նուագախումբը:*

Արամ Խաչատրեանի երեք համանուագներէն թիւ 2ը կը նկատուի երաժշտահանին լաւագոյնը: Այս երկը յօրինած է Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին՝ նշելու համար Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան 25ամեակը:

Սոյն երաժշտական ստեղծագործութիւնը ունի յուզական ուժ, մեղեդային գեղեցկութիւն եւ մանաւանդ վառ գոյներով, բնազդային «բարդ եւ խայթող» արտայայտիչ բազմակշռոյթներու պոռթկում: *Այսուամենայնիւ, նուագագրութիւնը մութ է եւ խուլ, նման «փոթորկոտ ձմեռնային գիշերի» յիշեցնելով Պերլիոզեան «Դատաստանի օր»ի խորհրդանշող մահուան սգերթը, որ ի յայտ կու գայ մասնաւորապէս վերջին երրորդ շարժումին մէջ: Եւ ինչպէս Շոսթաքովիչի 11րդ համանուագը, զանգակի մը հերոսական յամառ զարկերը՝ զինուելու կանչը:*

Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը հիմնուած է 1925ին, սկզբնապէս որպէս Երեւանի երաժշտանոցի համանուագախումբ: Ծանօթ ըլլալով անոր 1971էն ի վեր՝ իր ելեւէջներով՝ *համաձայն անոր նուագավարէն եւ նուագախումբը կազմող նուագածուներէն:*

Ներկայիս ընդունուած է որ նըւագող-կատարողները բոլոր երկիրներու մէջ, ըլլան անհրաժեշտօրէն բարձր որակով, *մեծապէս նպաստելով նուագավարին նրբին աշխատանքին: Ճշմարիտ է նաեւ, որ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի աղեղնաւոր լարային ընտանիքը կազմող հինգ նուագարանները յաջող, պատրաստուած երաժիշտներ են: Իսկ պղնձեայ փողայինները նուազ յաջող են նուագարաններու ոչ ընտիր որակին պատճառաւ...*

Նուագավար Եդուարդ Թոփչեան գնահատուած երաժիշտ մըն է. մանաւանդ որ նո՛ր թափ տուաւ *օփերային միջազգային երաժշտութեան համերգային ներկայացումներու աշխատանքով: Ըստ իս՝ ան լաւ մարզուած վիճակի մէջ ստանձնեց Ֆիլհարմոնիքի ղեկավարութեան շարունակութիւնը, նուագավար Լորիս Ճգնաւորեանէն:*

Սակայն դժբախտաբար 2000 թըւականին՝ իր սկզբնական շրջանին, նուագախումբը ժամանակաւոր նահանջ արձանագրեց, *իր երիտասարդական յոխորտ բնաւորութեան, ինչպէս նաեւ թերեւս նուագածուներու արտագաղթին պատճառաւ: Իր «չոր ու ցամաք» յոգնած մարզու երեւոյթով,* անհրապոյր ու անտարբեր, *միթէ՞ ամօթխածութիւն, ղեկավարութիւնը* մեթրոնոմի *նըման, կը յիշեցնէր Յակոբ Ոսկանեանը, որ ունէր սակայն հմայք եւ վեհութիւն...*

Նուագավար Թոփչեանի անտարբեր երեւոյթը *այն հոմոզումը կու տար թէ պարզապէս կը կատարէր* լոկ պարտականութիւն մը: *Եւ մանաւանդ իր՝ մեզի խորթ թուող տեսքը. համերգին միջոցին,* մենակատարին քատէնցաներու ընթացքին, *իր պատուանդանի ետեւի երկաթեայ ձողին վրայ՝ պառկելու աստիճան, ոտքերը խաչաձեւ, գաւաթ մը սուրճի պակասը զգալի կը դառնար...*

Այսուամենայնիւ, քանի մը տարիներ յետոյ «Յառաջ» օրաթերթի 2004 Յունիս 2 թիւին մէջ, այսպէս կ՚արտայայտուէի. «Նուագավար Եդ. Թոփչեան այս անգամ յաջող ղեկավարեց... ան կարծես այլեւս ձերբազատած է ներհայեաց *ղեկավարի ոճէն... նուագախումբին հետ փնտռելով եւ ստեղծելով իր փափաքած նուագախմբային հնչիւնները...»:*

ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼ...

Պէտք է խոստովանիմ թէ սոյն համերգը դժբախտաբար, Ժան Սիպելիուսի ջութակի քոնչերթոյին մեկնաբանութեան ընթացքին չզգացի այն ցանկալի փոխադարձ ներգործօն – ներթափանցումը, *նուագավար – նուագախումբ եւ մենակատարին միջեւ: Արդարեւ՝ առաջինը յաջողեցաւ միասնականութիւն մը ստեղծել նուագախումբի անդամներուն հետ, առանց կարենալ տալու* անոր ընդարձակութիւն *եւ միանգամայն* ճկունութիւն: *Յամենայնդէպս այս կապակցութեամբ նշենք թէ «Փալէ տէ զ՚Ար է տէ Գոնկրէ» հանդիսասրահը չունենալով համերգասրահի մը յատուկ կառուցուած «աքուսթիք»ի կատարեալ օրէնքներու յատկանիշները, ձայնաբաշխումի որակը նպաստաւոր չէր կրնար ըլլալ ֆիլհարմոնիքին* թափանցիկութեան *եւ ձայներու* անարատ հնչականութեան:

Եթէ Եդուարդ Թոփչեան օժտըւած չէ բեմական հմայքով *եւ ակընթարթային բազմազան* յուզումներ արտայայտող ձեռքերով, *ի մասնաւորի ռոմանթիկ դանաւորումներով երաժշտութեան, այսուհանդերձ ան ունի յստակ ու ճշգրիտ ցուցմունքներ երաժշտական հատուածներու մուտքերուն:*

Առաջին շարժումի *լարային ձայնաթրթիռները՝ կրնամ ըսել թաւշային եւ թեթեւահոգի էին: Սակայն ընդհանուր առմամբ նուագախումբը չկարողացաւ պահել իր* մեղմամեղմ երաժշտական ոգին: *Առանց սայթաքումի յաջող էին չելլօ–պասօն միութիւնը: Եւ վերջապէս* ատաճիօ տի մոթթօն, *երկրորդ շարժումը, հեռու մնաց քնարերգական արբեցնող յուզականութենէ եւ զգայուն մեկնաբանութիւններէ:*

Հոս տեղին է նշել թէ ընդհանրապէս չեն ծափահարեր երբ երաժշտութիւնը կանգ կ՚առնէ «շարժում»ներու միջեւ: Բայց այժմ թոյլատրելի կը նկատուի ամէնուրեք այս երեւոյթը: Առաջին ջութակներու խումբի երիտասարդ ջութակահարուհիները «զարմացած քմծիծաղով» ընկալեցին այս երեւոյթը...

Ի յարգանս որոտընդոստ ծափողջոյններուն, Սերգէյ մեկնաբանեց միայնակ, վերին աստիճանի ապրումով, հայաշունչ մելամաղձութեամբ «Գայեանէ» պալէի ժողովրդական «Ուզունտարան»:

Այդ երեկոյ շատ մօտէն իրապէս տեսայ իր պատանի հրեշտականման դէմքը, սեւ եւ զանգուր մազերով լուսաւորուած կանթեղի պէս, մարմինը բարտիի նման օրօրուելով կը նկարագրէր Հայու հոգիին տառապանքը, իր դիմագիծի բոլոր մըկանները ցայտուն կերպով պրկըւած, հպարտ ու կրքոտ ապրումներով լսելի կը դառնար նոյնիսկ իր արագ ու զօրեղ շնչառութեան գրոհը...

Անվիճելիօրէն Եդ. Թոփչեան շատ աւելի ուշադրաւ ու տպաւորիչ էր եւ գերազանց ինքնավստահ հաղորդականութեամբ ղեկավարեց անգիր, ինչպէս նաեւ Սիպելիուսի քոնչերթօն, Արամ Խաչատրեանի Թիւ 2 համանուագը: Ան բուռն խանդավառութեամբ լաւագոյնս փոխանցեց երաժշտասէր ունկնդիրներուն իր ազգային հրաշալի բնազդային մտերմութիւնը խաչատրեանական *բարդ եւ ուժական բազմակշռոյթներու ջրվիժային յորդահոս ժայթքումները:: Ան, սանձարձակ թողուց յատկապէս պղնձեայ փողայինները, որոնք ընդհանրապէս հակում ունին աւելի զօրաւոր նուագելու, մինչեւ ողբերգութիւնը խորհրդանշող մահուան սգերթը եւ զանգակի զարկերու որոնք կը ստեղծեն երաժշտական լարուածութիւն ունկնդիրներու վրայ:*

Ծրագիրէն դուրս մեկնաբանուեցաւ Արամ Խաչատրեանի ելեկտրականացնող ամէնէն ճանչցուած «Սուրերու պար»ը:

Համերգին ցնցող աւարտին, պարզապէս թնդաց սրահը, գրեթէ ամբողջութեամբ ոտքի հանրութեան ծափերով:

ԿԵԼԷՆԵԱՆՆԵՐԸ ՀԵՂԻՆԱԿԱՒՈՐ ԸՆՏԱՆԻՔ՝ ԲԱՐՋԱՆՃԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ՝ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԴԷՄՔԵՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Համաստեղի եւ անոր գրական վաստակին մասին արտայայտուելով Մինաս Թէօլէօլեան կը գրէ.

«Գիւղէն եկող գրագէտներ շատ ունի մեր գրականութիւնը: Գիւղէն պատմող գրագէտներ ալ ունի: Սակայն, այդ գիւղը անոնցմէ ոչ մէկուն մէջ միայն կայ ա՛յնքան հարազատ, ա՛յնքան գիծով ու գոյնով, ա՛յնքան շունչով ու մթնոլորտով, այնքան կեանքով ու բաբախուն տարրերով, ա՛յնքան իսկական զարկով ու լման ապրումներով, ա՛յնքան անայլայլ բարքերով ու անխաթար իրականութեամբ, նաեւ՝ թաքուն, անլսելի, անտեսանելի, անսեւեռելի բովանդակութեամբ, որքան տրուած է ըլլալ Համաստեղի՝ իր ամբողջական վաստակին քանակական եւ որակական մեծութեամբ:

«Տասնեւութ տարու է, երբ կը հաստատուի Մ. Նահանգներ: Պատանի՝ որ տասնէն-տասներկու տարի միայն ունեցած է, վաղուան իր գրականութեան ապրումն ու տպաւորական մթերքը առնելու համար Խարբերդի Փերչենճ գիւղէն. պատանութեան երկու անգամ հինգ տարիներ՝ դիտելու, տեսնելու, թափանցելու համար տիպարներու, բարքերու եւ գիւղը իմաստաւորող աննիւթ աշխարհին: Բայց վաստակը, զոր Համաստեղ մեր գրականութեան կ'ընծայէ գիւղին ու գիւղացի մարդերուն ընդմէջէն՝ մեզ կը մղէ տեսնել անոր բոլոր պարզ ու անխնդիր գեղեցկութիւններուն մէջ հասունցած, անոր բոլոր խորհուրդներուն մէջ թաթխուած, անոր ամէնօրեայ կախարդանքով ապրած ու հանգչած գրագէտին դիմաստուերը՝ իր ամէն մէկ տողին մէջ: Գաղտնիքը ա՛յն՝ որ Համաստեղ արուեստագէտ է, գրագէտ ըլլալէ առաջ»:

«... Համաստեղի պատմուածքները անոր գիւղագիրի տաղանդը կը կնքեն յաւիտենութեան դրոշմով, որովհետեւ անոնց ենթահողը հայրենի հողն է միշտ: Համաստեղեան գրականութիւնը, իր ամբողջութեան մէջ՝ հող կը բուրէ: Երբ կու տայ միջավայրն ու մթնոլորտը ծննդավայրին, կամ երբ Ամերիկահայ իր անմիջական շրջանէն կը թելադրուի երբեմն գիւղին ու անոր տիպարներու սեւեռումին՝ հայ հայրենիքն է որ կը կախարդէ զինք ու իր ամբողջ ներքին աշխարհը,, այնպէս՝ ինչպէս իր հերոսներէն Կար Ամուն է, օտար ափերու վրայ: Չես անդրադառնար, որ երեւակայութիւնը կամուրջ եղած ըլլայ գրողին ու անոր վաստակին միջեւ. այնքա՛ն հարազատ, այնքան բաբախուն է հայրենի հողը՝ իր պատմումին մէջ,– բնութեան տարրերով, գիւղին տիպարներով, իր ժողովուրդին բարքերով, հաւաքական ապրումովը Խարբերդցիին, ու, աւելի լայն ծիրով մը, գեղջուկ Հային: Կը պահեն իրենց միամտութիւնը, հոգիի կուսութիւնը, երազապաշտութիւնը, երկիւղած հաւատքը, հայութիւնը՝ բարոյական ու հոգեկան բոլոր յատկանիշներով: Չեն ոժգունած, չեն ձեւազեղծուած, չեն խառնուած իր նոր միջավայրէն թելադրուած քաղքենի բարքերու: Համաստեղ կ'ապրի հայութեամբ հոծ քաղաքի մը՝ Պոսթընի մէջ, ուր խարբերդցին եւ ընդհանրապէս հայ գիւղացին իրեն հետ բերած է հայրենի հողին բոլոր անչափելի հարստութիւնները: Խառնուած է անոնց, իր գիւղը վերապրած, անոր մթնոլորտը մինչեւ Ամերիկայի ափերը երկարաձգուած ըլլալու հոգեկան բաւարարութեամբ մը: Անոնց հետ կը շնչէ, անոնց մտերմութեամբ կը վերանորոգուի: Իր գրականութեան համար նո՛յն այն ենթահողը ունի, որուն ձգողութիւնը բերած է երկրէն»:

ԿԵԼԷՆ ԱՐՈՒԹ՝ ԱՆՈՒԱՆԻ ՇԵՐԱՄԱԲՈՅԾ

Կելէն Սագոյին երրորդ զաւակն է Յարութիւն (Կելէն Արութ): Ընկերական, հաղորդական բնաւորութեամբ, շատ ուժեղ, արագավազ եւ ուսումնատենչ: Ան գիւղին մէջ 1891ին Փերչէնճի Դպրոցասիրաց ընկերութեան հիմնադիրներէն եւ առաջին վարչութեան անդամներէն եղաւ:

Կելէն Արութ 1885ին ձեռնարկեց շերամարուծութեան արհեստի կատարելագործման. գիտական կերպերը սորվեցաւ վարպետներէն, որոնք ամէն տարի Տիգրանակերտի կողմերէն կ'այցելէին գիւղ՝ շերամի հունտ ծախելու եւ արթնցնելու համար: Ան նաեւ ինքնօգնութեամբ եւ մասնագէտ շերամապահ Յակոբ Զաքարեանի հետ աշխատակցելով՝ արհեստը կատարելագործեց եւ Բարջանճի ամէնէն նշանաւոր եւ հմուտ շերամաբոյծը դարձաւ: 1904ին շերամաբուծական ցուցահանդէսին Խարբերդի նահանգին եօթը մրցանակ շահողներէն մէկը եղաւ Կելէն Արութ:

Կելէն Արութ տարին երեք-չորս տուփ որդ կը պահէր եւ հարիւր-հարիւրյիսուն տուփ ալ կ'արթնցնէր եւ կը ծախէր գիւղացիներուն: Ան նաեւ կ'այցելէր գիւղացիներուն եւ ձրիաբար անոնց կը սորվեցնէր շերամարուծութեան արդիական եղանակները, որուն շնորհիւ ալ շերամապահութիւնը շատ աւելի արդիւնաբեր եւ շահաւէտ եղաւ հայ գիւղացիներուն համար:

Կելէն Արութի կինն էր Վարդիկ պաճի. անոնց զաւակներն են՝ Հայկանոյշ, Սուլթան եւ Աղաւնի: Վարդիկ եւ Աղաւնի 1915ի ջարդերուն երկրորդ կարաւանով տեղահանուեցան. ճամբան Աղաւնի մահացաւ, իսկ Վարդիկ պաճի, ինչպէս նաեւ Հայկանոյշ եւ Սուլթան զաւակները Ամերիկա փոխադրուեցան:

ԿԵԼԷՆԵԱՆՆԵՐՈՒ ՑՐՒՈՒՄԸ ՏԱՐԲԵՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԵՒ ՄԻՆՉԵՒ ՆԵՐԿԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ

Մեծ Եղեռնէն եւ Բարջանճի անհետացումէն ետք Կելէնեանները ցրուեցան տարբեր երկիրներ: Միացեալ Նահանգներ, Քէմպրիճ բնակութիւն հաստատեցին Մարտիրոս, Սողոմոն, Էլմաս, Գրիգոր, Խաչատուր, Արուսեակ, Վարդիկ, Մուսեխ եւ ընտանիքը, Մէյրի, Եղիազար եւ ընտանիքը: Նիւ Պրիթըն՝ Մելքոն Յակոբեան (Կելէնենց տոհմէն) իր ընտանիքով, Հուայթընսվիլ՝ Գրիգոր Կելէնեան եւ ընտանիքը: Ֆրանսա, Մարսէյլ քաղաքը՝ Յարութիւն Կելէնեան, Լիբանան, Պէյրութ՝ Սառա Յ. Կելէնեան եւ աղջիկը՝ Մարիամ:

Ամերիկայի Կելէնեաններէն յիշենք՝ Արա (1935–2006), Կրէյս (1904–1972), Գրիգոր (1929–1995), Հարի (1895–1966), Լեւոն (1905–1986), Մարի (1906–1999), Մուշեղ (1895–1948), Յովհաննէս (1895–1970), Օվակիմ (1928–1983) Կելէնեանները:

Արա Արթըր Կելէնեան ցեղասպանութեան մասին ուսումնասիրութիւններու հեղինակ է. Լորեթթա Կելէնեան ընկերային գիտութիւններու եւ յատկապէս Միացեալ Նահանգներու պատմութեան մասնագէտ է. Ստեփան Կելէնեան՝ լրագրող է, Միլթըն Կելէնեան՝ Մերիլէնտի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ գործօն անդամներէն է:

«Ազդակ»

ՅԱՄԻԿ ՍԻՐՄԷԼԵԱՆԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

Դաշնակահարուհի Յասմիկ Սիրմէլեանը իւրայատուկ մանկավարժական մօտեցումով է աշխատում իր ստեղծագործական դասարանի սաների հետ: Նրանցից իւրաքանչիւրի ստեղծագործական հնարաւորութիւնները բացայայտելու համար կազմակերպում է դաշնամուրային երաժշտութեան բաց ունկնդրումներ: Դաշնամուրին տիրապետելու վստահութիւն ներշնչելու համար տարբեր դարաշրջանների եւ տարբեր յօրինողների ստեղծագործութիւններ է կատարել տալիս իր սաներին ժանրային բազմազանութեամբ յագեցած այդ ելոյթները կատարողներին հնարաւորութիւն է տալիս ճի՛շտ գնահատելու իրենց կատարողական կարողութիւնների թերին ու առաւելը, ճի՛շտ կողմնորոշուել աւելի բարդ ու կատարողական վարպետութիւն պահանջող գործերը կատարելիս, նուագելիս:

Ստեղծագործական դասարանի հերթական ելոյթը նուիրուած էր վալսի ժանրին: Կատարողական անթերիութեան հասնելու ցանկութեամբ կատարուած ստեղծագործութիւնները ունկնդրին հնարաւորութիւն տուեցին ծանօթանալու տարբեր յօրինողների վալսերին, վալսի որպէս ժանր զարգացման տարբեր ժամանակաշրջաններին. հաղորդակցուելու:

Մի երեկոյի ընթացքում կատարուեցին 16 վալս: Ցայտնի անունների կողքին՝ Զայքովսքի, Շոփէն, Շուպէր, Եոհաննէս Շթրօս, կային սակաւ ծանօթ յօրինողների ստեղծագործութիւններ:

Ֆոյէնի Ազգ. Երաժշտանոցի սրահում տեղի ունեցած «Վալսի շուրջ» համերգին մասնակցեցին նաեւ Լիլիթ Ոսկանեանը եւ Մանոն Սուլթանեանը: Լիլիթ Ոսկանեանը կատարեց Վէպէրի «Լա Մաժէօր Վալս»ը, իսկ Մանոն Սուլթանեանը Մայկափարի «Վալսը»: 16 կատարողներից նրանք չարուեցին իրենց նուագի հանդէպ լրջմիտ վերաբերմունքով:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

փետրուար 6

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Մինչեւ այդ օրը հայրս մեծ ազնուութեամբ ծածուկ պահած էր ինծմէ իր խանութին հրդեհիլը, վախնալով որ ես կը յուզուիմ, կասկած կ'ունենամ թէ այլ եւս դրամ չի կարենար ինծ յղել. բայց հայրս չէր վարանած տխուր լուրը եղբօրս հաղորդելու, որովհետեւ եղբայրս իւր կենսաթոշակները ապահովապէս կը ստանար Թուրք կառավարութենէն. Նա հօրս կարօտ չէր ինծ պէս, եւ եղաւ իսկ, որ եղբայրս քանիցս օգնութեան ինծ հասաւ, իր ստացած ամսականէն բաժին ինծ հանելով:

Եւ այս հրդեհը եղաւ պատճառ, որ ես զոհեցի ՆԷՔԷՐՃԱՆ, եւ կեցայ անոր մրցումի քննութիւններէն, եւ հապշտապ անցուցի իմ բոլոր քննութիւններս, որոնց կարգը ցուցադրեցի վերեւ:

Բարեբախտաբար, ինծմէ տարի մը առաջ եղբայրս աւարտեց Մոնփըլիէի Երկրագործական վարժարանին շրջանը. փայլուն քննութիւններով իր վկայականն ստացաւ. պատուուեցաւ արծաթ մետալներով եւ նոյն ատեն պաշտօն յանձնուեցաւ իրեն անցնիլ Փարիզ, սուլթանական ագարակներուն համար Փարիզի Օսմանեան դեսպանատունին գնած հարիւրաւոր արքայահաւերուն հսկողութիւն ընել, փէզաններուն տեսակները աչքէ անցընել եւ զանոնք իրեն հետ տանիլ Պոլիս:

Այս թռչուններուն պատճառաւ եղբայրս Փարիզ եկաւ 1883ի ամառը. գացի իրեն ընդառաջ, ընդունեցի զինքը Կառ տը Լիոն կայարանէն. մնաց քովս քանի մը օր. զբաղեցաւ փէզան թռչուններով, զանոնք ճամբայ հանել տուաւ դեսպանատունին ձեռքով եւ ինքն ալ ապա մեկնեցաւ Պոլիս, Մարսէյլէն շոգենաւ նստելով:

Ուրախ եղած էի որ եղբայրս Փարիզ էր եկած, կրցայ զինքը փոքր ինչ պտըտցնել, Փարիզը իրեն ճանչցնել. բայց մեծ եղաւ տրտմութիւնս, երբ բաժնուեցաւ գնաց:

Շատ չանցաւ, իմ այս տրտմութիւնս տեղի տուաւ անպատում բերկրութեան, երբ լուր առի, որ եղբայրս մեծ պաշտօնի մը կոչուեր է. կայսերական ագարակներու վերատեսուչ է անուաներ, եւ սկսեր է եւրոպական կողմի ագարակներուն բարեկարգութեամբը զբաղիլ, եւ ուժ տալ մանաւանդ անոնց արտադրութիւններուն, որոնք կարգ մը տգէտ անձերու քմահաճոյքին էին ցայնվայր առարկայ եղած:

Եղբայրս եւրոպական գործիքներն ու դրութիւնները կը սկսի կիրարկել այդ ագարակներուն մէջ, արդիւնաւորել զանոնք կարճ ժամանակի մէջ, որուն համար մեծապէս կը գնահատուի կայսերական գանձին նախարար Յակոբ Փաշա Գազազեանէ եւ արժանի կ'ըլլայ վարձատրութեան, թէ՛ պատուանշանով եւ թէ՛ ամսականի յաւելումով:

Եղբօրս յառաջադիմութիւնը զոր փութացի շնորհաւորել յատուկ նամակներով, խթան եղաւ ինծ քննութիւններս մի գմիոյ կնիք տալու, եւ աւարտելու վարժարանիս ընթացքը, ինչպէս պատմած եմ արդէն:

Թողած էի ա՛յլ եւս Հայկազեան Ուսումնասիրաց ընկերութեան ատենադըպրութիւնս, զոր ստանձնեց Հրանտ Ասատուր, ուսանող իրաւագիտութեան, եւ ինքզինքս տուի բոլորովին ո՛չ միայն քննութիւններուս, այլեւ՝ ժողովրդային դասեր պատրաստելու:

Իմ այս գրած դասերս լոյս տեսան Կ. Պոլսոյ «Մասիս» թերթին մէջ (1882 թիւ 3229). բժիշկ վկայուելէս յետոյ, նոր սրբագրութիւններով բոլորը ի մի ամփոփեցի եւ առանձին տետրակի մը մէջ հրապարակեցի 1888ին, ի նպաստ «Միացեալ ընկերութեան» եւ զայն ձօնեցի հօրս: «Դիեցումն» վերնագիրը ունէր այդ հրատարակութիւնը:

Այս դասերէս մաս մ'ալ հրատարակեցի 1884ին Զմիւռնիոյ «Արշալոյս Արարատեան»ի 1280–1284 թիւերուն մէջ, զի այդ թերթին խմբագիրը՝ մի ոմն Սըվաճեան, իրաւագիտութիւն սորված, ճանչցած էի Փարիզի մէջ եւ Զմիւռնիա վերադառնալէն յետոյ, շարունակական նամակներով կը խնդրէր, որ իր թերթին համար յղուած գրեմ:

(Շար. 170)

Տէր եւ Տիկին Ժագ-Արա Աբէլեան-Պօղոսեան եւ իրենց զաւակները Ստեփան եւ Օռելի,
Տիկին Հայկուհի Տամլամեան,
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ բարեկամները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԽԻԳԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ 106 տարեկանին, Իսի-լէ-Մուլինոյի բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Փետր. 26, ժամը 14·30ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Փոխան ծաղիկի նուիրատուութիւններ ընել Իսի-լէ-Մուլինոյի Կապոյտ Խաչին, Դպրոցասէր վարժարանին կամ այլ ազգային հաստատութեանց:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւկին, ինչպէս նաեւ Տիկին Հայկուհի Տամլամեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

(Շար. Ա. էջէն)

Թեան ճեպընթաց»ին ռճրափորձէն ետք (68 մեռեալ): Բայց եւ այնպէս, Գաշմիրի հարցը չէ լուծուած եւ այդ ուղղութեամբ անմիջական յոյս ալ չկայ:

ՇԻՐԱՔ Մոսկուա պիտի երթայ Մարտի վերջ, ըստ Նախագահ Պուտինի յայտարարութեան, ինչ որ վերջին ճամբորդութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի Նախագահին համար: Պուտին ըսած է նաեւ «Կը յուսամ որ պիտի կարենանք խօսիլ գործակցութեան հարցերու մասին, մասնաւորաբար ուժանիւթի մարզին մէջ»:

ՓՐՈՖ. ԷՏՈՒԱՐ ՋԱՐԻՖԵԱՆ, յիմաբարոյժ եւ հոգեբոյժ, որ մեծ համբաւ կը վայելէր Ֆրանսայի մէջ, մեռած է Փետր. 20ին, 65 տարեկանին: Հեղինակ բազմաթիւ հատորներու, մեծ գնահատանքի արժանացած էր իր ինքնայատուկ դարմանումի մեթոտներով:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հակումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 28ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 28
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS
Exposition à l'Institut du Monde Arabe (1 rue des Fossés Saint-Bernard, Place Mohammed V, 75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin. Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h.
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais 75006 Paris

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY
400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

EXPOSITION
«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղի անդամուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Մաքրուհի Զընճոզեանի ընտանեկան պարագաներուն, իր մահուան առիթով:

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE
La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre** les **10** et **11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.
Vente de livres, dédicace, conférence.

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE
La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Mario** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE DE L'UCFAF
Samedi 24 février à 16 heures
En présence de M. le Professeur
JEAN-PIERRE MAHE
Membre de l'Institut
Président d'Honneur de l'UCFAF

□

Le Ciné-Club **«Ruben Mamoulian»**
projettera le film
SARDARABAD
Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

M.A.F.P.
www.armen-progres.com
Avec une enveloppe affranchie à votre adresse vous recevrez l'intégralité de l'article intitulé :
«L'ASSASSINAT DE HRANT DINK EST-IL CONSIDERE COMME UN CRIME D'ETAT ?»

3 rue de l'Abbé Roger-Derry —
94400 VITRY-SUR-SEINE
Tél. : 01 43 50 06 93

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves, 13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

Les activités du mois de Février du

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONFERENCE** — **le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

CABINET TERZIYAN
Toutes Assurances Toutes Compagnies
MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION
13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +
ապահովագրական ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.650 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.650

ՊԵԼՃԻԱ

ՀԱՅՈՑ ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱԼԱՃՕՂԼՈՒԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Ինչպէս ծանօթ է, Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախագահ հանրածանօթ ժխտող Ե. Հալաչօղլու Սէն Ժոսի մէջ դասախօսութիւն մը տուած էր, շուրջ 200 հոգիի ներկայութեան (տե՛ս «Յառաջ», Փետր. 21, Ա. էջ)։

Փետր. 21 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը Պելճիոյ Հայոց Կոմիտէն կը հակազդէ սոյն դասախօսութեան։ Մինչեւ Մահմուրեանի ստորագրութիւնը կրող հաղորդագրութեան մէջ կ'ըսուի ի մէջ այլոց. Դասախօսութենէն շրջանի քաղաքապետը առենին տեղեակ պահուած ըլլալով հանդերձ յարմար չէ դատած դասախօսութիւնը արգիլել, դաշնակցային եւ շրջանային իշխանութիւնները, մասնաւորաբար Արդարութեան, Պաշտամունքներու, Ներքին, Ընկերային Համարկումի նախարարութիւնները լուռ մացած են նման դրդումեան մը ի տես։

Ու կը յիշուի թէ չորս տարի առաջ Պելճիա ճանչցած էր Ցեղասպանութիւնը, բայց կը թուի որ չէ բաւած, ուրեմն անհրաժեշտ կը նկատուի որ դաշնակցային կառավարութիւնը օրինագիծ մը ներկայացնէ համապատասխան 2005 Յունիս 3ի օրէնքին, որով պատիժներ կը սահմանուէին նացիական թէ ռուանտական ցեղասպանութիւնները ժխտողներուն։

Կոմիտէն նաեւ նկատի առած է վիճարկումներու ատեն այն նախատական արտայայտութիւնները զորս ունեցած է Մուսթաֆա Էօզթիւրք (Շէրպէքի խորհրդական մը) դասախօսութեան աւարտին. բողոք ներկայացուած է դատախազին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ԿԸ ՎՐԴՈՎԷ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Հայաստանի Խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած երկքաղաքացիութեան օրէնքը անմիջական հակազդեցութիւններ արթնցուցած է Թուրքիոյ մէջ։ Մտահոգութիւններ յայտնուած են թէ Սփիւռքի հայութեան քաղաքացիութիւն տալով Հայաստան աւելի՛ եւս պիտի ենթարկուի անոր հակակշռին ու ազդեցութեան։ Ատիկա կը նշանակէ թէ Հայաստանի բընակչութեան աւելի քան կրկին թիւով Սփիւռքի Հայերը քուէարկելու իրաւունք պիտի ունենան ու բարդացնեն այն հարցերը որոնք արդէն կան Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ։ Այս առիթով ևս Թուրքերը կը յիշեն թէ երկքաղաքացիութիւնը անկախութեան առաջին օրէն նիւթ եղած էր, բայց Լ. Տէր-Պետրոսեան խստիւ դէմ գտնուած էր նման օրէնքի։

Աւելորդ է ըսել որ Սփիւռքի Հայերը Թուրքերուն կանգունով չափուած՝ բոլորն ալ ծայրայեղ, արմատական կեցուածքի տէր են։

ՀԱՅ ՆՈՐ ԶՈՀ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Փետրուար 21ի երեկոյեան Արմէն Յարութիւնեան անուն երիտասարդի մը, ծնած՝ 1969ին, դիակը գտնուած է։ Ան սպաննուած է դաշունահար։ Մարմնին վրայ դաշոյնի 22 հարուածի հետք գտնըւած է։

Հ. ՏԻՆՔԻ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԸ ՅԱՏՈՒԿ ԾՐԱԳՐՈՎ

Հ. Տինքի մահուան քառասունքը կը նշուի Փետր. 28ին, յատուկ ծրագրով մը։ Նախատեսուած է Թուրքիոյ ամէն անկիւնէն հայերէն, թրքերէն, լազերէն, քրտերէն, յունարէն երգողերու բազմատարր մասնակցութիւն մը։ Հասկնալի է որ նպատակը կը հետապնդուի բարեկամութեան, միասնութեան պատկեր մը տալու։ «Ակօս»ի խմբագիրներ ալ կարճ ելոյթներ պիտի ունենան։ Պիտի ցուցադրուի Հ. Տինքի կեանքին մասին փաստանկար մը։

Իր թաղումին քառասունքին ալ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի Գնալըի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Ինչ կը վերաբերի իր ոճրագործին, բանտին հիւանդանոցին մէջ կուրաղիի գործողութեան ենթարկուած, ապա փոխադրուած է իր խցիկը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ ԵՐԵՒԱՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21ԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Փարիզի իր հանդիպումներէն ետք Փետր. 20ին անցաւ Նիս ուր բացումը կատարեց Փրոմընատ տէ զ'Անկլէի վրայ «Հայաստանի պուրակ»ին։ Ապա այցելեց ժամանակակից հայ արուեստի ցուցահանդէսը։ Փետրուար 21ին ալ վերադարձաւ Երեւան եւ ոչ Հնդկաստան, ինչպէս սխալմամբ գրած էինք Փետր. 22ի մեր թիւով։

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ 358 ՎԵՐԱՊՐՈՂ

Հայաստանի մէջ ներկայիս կ'ապրին Ցեղասպանութենէն 358 վերապրողներ։ Անցեալ Յուլիս 1ին այդ թիւը 410-ն էր։ Անոնց յատկացուած կենսաթոշակը Յունուար 1էն բարձրացած է 25 հազար դրամի (62 տոլար)։

ՊՈՒՏԱՓԷՇՏ

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԻՆ ՎՃԻՌԸ ԱՆՓՈՓՈԽ ՊԱՀՈՒԱԾ

Փետր. 22ին Պուտափէշտի Վճռաբեկ ատեանը անփոփոխ պահած է հայ սպայ Գուրգէն Մարգարեանի ոճրագործ Ռ. Սաֆարովի ցկեանս բանտարկութեան վճիռը։ Սպանութիւնը կատարուած էր ՕԹԱՆ-ի վարժընթացի մը ընթացքին որուն մասնակից էին երկու զինուորականները։ Ցկեանս բանտարկութեան վճիռը արձակուած էր 2006ի Ապրիլին։

Ադրբեջանական կողմը ծայր աստիճան դժգոհ է Վճռաբեկին որոշումէն ու մամուլին մէջ որոշ ինքնաքննադատական էջեր լոյս տեսած են ուր թիւմը կ'ըլլայ այն քայլերուն որոնք չեն առնուած։ Դիտել կը տրուի որ Հունգարիոյ մէջ մինչեւ այսօր նման ոչ մէկ պարագայի ցըկեանս բանտարկութեան պատիժ տըրւած է։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ՀԱԿԱԴՐԷ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ մէջ քաղաքական իշխանութեան ու զինուորական ղեկավարութեան միջեւ քրտական հարցով տարակարծութիւնը կը չէզոքուի։ Մինչ առաջինները կողմնակից են Իրաքի քիւրտ վարիչներու հետ տեսակցութիւն ունենալու, զինուորականները խստիւ կը մերժեն նման բան։

Արտաքին գործերու նախարար եւ փոխ վարչապետ Ա. Կիւլ զինուորական եւ քաղաքական ճակատներուն միջեւ հակադրութեան մը պատկերը մեղմացնելու յայտնի ջանքով յայտարարած է թէ Քիւրտերուն հետ տեսակցիլ չի նշանակեր ճանաչում անոնց ինքնավարութեան։ «Մարդիկ իրենց թշնամիներուն հետ անգամ կը խօսին» ըսած է ան. ապա աւելցուցած թէ Սպայակոյտի նախագահը Ե. Պիւյիւքանըթ իր տեսանկիւնէն իրաւունք ունէր երբ ըսաւ թէ ինք զինուորական է ու կը մերժէ տեսակցիլ Քիւրտերու հետ։ Բայց դիւանագէտներու, քաղաքական դէմքերու գործն է տեսակցիլ, խօսակցիլ, վիճիլ։

Ծանօթ է որ Պիւյիւքանըթ չատ անզիջող կեցուածք ցոյց կու տայ քրտական հարցին մէջ. հիւսիսային Իրաքի երկու կարեւոր քաղաքական կուսակցութիւններըն ալ գլխաւոր նեցուկը կը նկատէ քիւրտ զինեալներու որոնք թրքական շըրջաններու մէջ յաջորդական արարքներ կը գործեն։

ԻՐԱՔԻ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԶՈՀԸ

Իրաքի մէջ Յունուար 28ին ինքնաշարժի արկածէ մը մահացած է ամերիկեան բանակի կամաւոր Գարլա Պապայեան-Սթիվըրթ։ Ան ծնած է Գալիֆորնիա, հայրը ծառայած է ամերիկեան նաւատորմին մէջ։ Գարլան մեծցած է Կլէնտէյլ, երկու տարի առաջ կամաւոր արձանագրուած բանակին պահեստի զօրամասին։ Ամուսնացած էր 1995ին։ Փետր. 6ին Իրաքի մէջ կատարուած սուգի արարողութենէն ետք, Փետր. 17ին Հոլիվուտի գերեզմանատան մէջ կատարուած է թաղումը։

ԻՏԱԼԻԱ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՀԱՍԱԾ ԹՐՔԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Իտալիոյ կառավարական տագնապը պատճառ եղած է որ անորոշ ժամանակով փակուի «Թուրքիա՝ 7.000 տարուան պատմութիւն» ցուցահանդէսը որուն առընչութեամբ Հայեր, Քիւրտեր պաշտօնական բողոք բարձրացուցած էին։ Ցուցահանդէսը փակուած է, որովհետեւ սարքուած վայրը՝ Քուիրինալէի պալատը, Հանրապետութեան նախագահութեան նստավայրն է ուր նոր կառավարութեան կազմութեան բանակցութիւններ կը տարուին։ Մինչեւ անոնց աւարտը որոշուած է փակ պահել ցուցահանդէսը որ պիտի տեւէր մինչեւ Մարտ 31, ապա փոխադրուէր Նափոլի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ բոլոր «փիղ»երը գլխաւորութեամբ, -ինչ որ անսպասելի էր-, Լիոնէլ Ժոսփէնի, միացան Ս. Ռուայալի եւ այլեւս մաս կը կազմեն ընտրապայքարի նորակազմ մարմնին։ Հոն են Ֆապիուս, Սթրօս-Քահն, Ֆր. Հոլանտ, Հ. Էմմանուէլլի, Փ. Մորուա, Մարթին Օպրի, Պ. Տըլանոյէ, Պ. Քուշնէր, այլ խօսքով՝ Ս. Ռուայալ վերակազմեց իր ընտանիքը, որ մկրտըւած է «նախագահական ուխտին խմբակը»։ Ամէն պարագայի մէջ, բաւական տարօրինակ տպաւորութիւն կ'ընէ, երբ յիշուի որ դեռ վերջերս ի՛նչ աստիճանի իրարու դէմ էին։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ վերջ տուաւ իր նըստաշրջանին եւ նախագահը՝ Ժ.-Լ. Տըպրէ, Փետր. 23ին նշանակուեցաւ Սահմանադրական Խորհուրդի անդամ, ուր կը փոխարինէ Փիէր Մազօն։ Շիրաքի ամէնէն հաւատարիմն է որ արժանացաւ այդ աթոռին Նախագահին կողմէ։ Կը հեռանան նաեւ Տիկին Սիմոնն Վէյլ եւ Ժան-Գլոտ Գոլլիար։ Միւս կողմէ, խորհրդարանական շրջանին փակումով զէրօ կէտին վերադարձած է Ցեղասպանութեան ժըխտումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծն ալ, քանի որ կարելի չեղաւ Ծերակոյտին վաւերացումն ալ ունենալ, խորհրդարանական շրջանին փակումէն առաջ։ Նոր կազմուելիք Խորհրդարանը պէտք է սկզբնակէտէն ձեռք առնէ հարցը, եթէ բարեհաճի, օրակարգի դնէ, քուէարկէ եւ ընդունելու պարագային փոխանցէ նաեւ Ծերակոյտին։ Հոկտեմբերին ընդունուած օրինագիծով կը նախատեսուէր մինչեւ մէկ տարուան բանտարկութիւն ու 45 հազար Եւրոյի տուգանք բոլոր անոնց որոնք կ'ուրանային Հայկական Ցեղասպանութեան իրականութիւնը։

ԻՐԱՆԻ հիւսիսը կղզի մը ամբողջովին յատկացուած է կիներու։ Իշխանութիւնները ճշդած են որ ոչ մէկ այր մարդ պիտի ըլլայ Արեզու, որ Ուրմիոյ լիճին 102 կղզիներէն մէկն է։ Փոխադրութեան միջոցները, պանդոկները եւ ճաշարանները միայն կանացի պաշտօնէութիւն պիտի ունենան։ Ըստ պատասխանատուի մը, այս որոշումը զարկ պիտի տայ շրջանի զբօսաշրջութեան։ Իրանի մէջ կարգ մը հարաւային թէ հիւսիսային ծովափներ արդէն իսկ միայն կիներու վերապահւած են։

ԼԸ ՓԷՆԻ դէմ նոր արշաւ մը ծայր տըւած է որովհետեւ «միջադէպ» որակած էր 2001 Սեպտ. 11ի Նիւ Եորքի ոճրափորձերը, մանաւանդ երբ նկատի առնուի Իրաքի մեռեալներու թիւը ամերիկեան «ժողովրդավարացումէն» ի վեր։ Ի լուր եղած յարձակումներուն, Լը Փէն կը պնդէ, ճշդելով թէ երբեք գնահատանքի պակաս ունեցած է զոհերուն նկատմամբ։

Շ. ՓԱՍՔՈՒԱ, նախկին ներքին նախարար, ձայնասփիւռի Էռ. Թէ. Էլ. կայանէն ցաւ յայտնեց Շիրաքի «յիշողութեան թերիներուն» համար, ակնարկելով Փիէր Փէանի նոր հատորին՝ Շիրաքի մասին։ Փասքուա կը հաստատէ որ Շիրաք Ժան-Մարի Լը Փէնի զօրակցութիւնը ուզած էր 1988ի ընտրութեան երկու շրջաններուն միջեւ։ Փասքուա կ'ըսէ. - Իրեն հարցուցի որ կ'ուզէ՞ Լը Փէնին հանդիպիլ, այո՛ ըսաւ եւ հանդիպում մը կազմակերպեցի։ Իրարու ներկայացուցի,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

ԱԲԷԼ ՔՀՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ժընեւի Սբ. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Աբէլ Քհնյ. Մանուկեան հրաւիրուած էր Մարսէյլ, Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մէջ պատարագելու եւ քարոզելու համար Վարդանանց տօնի առթիւ: Օգտուելով քաղաքս ներկայութենէն՝ հարցազրոյց մը խնդրեցինք թերթիս ընթերցողներուն համար:

Հարցում.– Տէր հայր, Զուիցերիան շատ մօտիկ երկիր է, Ժընեւ սահմանէն հազիւ քայլ մը անդին. սակայն ցաւօք սրտի, շատ բան չենք իմանար այս հարեւան երկրի հայ գաղութի մասին: Կը բարեհաճէիք ուրեմն մի քանի խօսքով մեզի ներկայացնել ձեր հովուած համայնքը: Նաեւ եթէ կ'ուզէք, նախ ձեր անձը:

Պ.– Ծնած եմ Պէյրութ 1959ին. հոն յաճախած եմ Սահակ–Մեսրոպեան վարժարանը: 1973ին ընդունուած եմ Էջմիածնի Հոգեւոր Ճեմարանը մինչեւ 1978: Այդ տարին սարկաւագ ձեռնադրուած եմ, իսկ 1980ին ձեռամբ երջանկայիշատակ Վազգէն կաթողիկոսին՝ քահանայ. օծակից ունենալով Ամերիկայի արեւմտեան թեմի այժմու առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան եւ այլ Պետրոս քահանայ մը: Վեհափառին բարեհաճ կարգադրութեամբ եւ Վիէննայի այդ շրջանին կարդինալ Փրանց Արք. Քէօնիկի հրաւէրով ուսանած եմ Աւստրիոյ մայրաքաղաքի պետական համալսարանը ստանալով մագիստրոսի աստիճան մասնագիտական աստուածաբանութեան: Յետոյ ալ արեւելեան եկեղեցիներու ինստիտուտէն վկայուած եմ որպէս աստուածաբանութեան եւ փիլիսոփայութեան տոքթէօր: 1988էն 1991 Մայր աթոռի մէջ վարած եմ քրիստոնէական քարոզչութեան կեդրոնը: Յետոյ մեկնած եմ Գանատա Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի մէջ հովուութեան պաշտօններ վարելու: 1995էն մինչեւ օրս հոգեւոր հովիւն եմ Ժընեւի եւ ռոման (ֆրանսախօս) Զուիցերիոյ հայութեան:

Հ.– Շնորհակալութիւն Տէր հայր, այսպէսով Ձեզ աւելի լաւ ճանչցանք: Իսկ ի՞նչ կ'ըսէիք Զուիցերահայ գաղութի անցեալին եւ ներկային մասին:

Պ.– Զուիցերահայ գաղութը աւելի քան 100 տարուան պատմութիւն ունի: Սկիզբը գլխաւորաբար ռուսահայ ուսանողներ եղած են, մեծամասնութեամբ սոցեալ – դեմոկրատ հակումով: Նաեւ Թրքահայ ուսանողներ որոնցմէ նահատակ Ռուբէն Սեւակ: Անոնք ուսանած են Ժընեւի, Լօզանի եւ Ցիւրիխի համալսարանները: Մեծ Եղեռնէն յետոյ զուիցերիացի բողոքական պատուելի Քրաֆթ-Պոնար Պէնէն գիւղին մէջ հիմնած է «Հայկական օճախ» մը ապաստան տալով հայ բազմահարիւր որբ–որբուհիներու: Ուրիշ բաժին մըն ալ Նիւ–Իսթ–Րըլիֆի օժանդակութեամբ Ժընեւի մէջ, ապաստան տուած է մինչեւ 1929–30 մօտ 300 ուրիշներու:

Տոքթէօր Պոնարի եւ գինք շրջապատողներուն բուն նպատակն է եղած այդ երիտասարդներուն եւրոպական կրթութիւն եւ ուսում ջամբելով, ապագայ Հայաստանի մը քադրեր պատրաստել: Սակայն քաղաքական իրաց ընթացքը այլ եղած է: Այդ տարիներուն Վռամշապուհ Եպիսկ. Քիպարեան տարին 2–3 անգամ Փարիզէն գալով, մօտէն հետաքրքրուած է այդ հաստատութիւններով եւ անոնց մէջ ապաստանեալներով: Զոյգ հաստատութիւններու փակումէն ետք, երիտասարդներէն ոմանք երկրէն մեկնած են, իսկ միւսները կազմած զուիցերահայ փոքրաթիւ գաղութի կորիզը:

Վերջին 40–50 տարիներուն Միջին–Արեւելքի աննպաստ պատահարները պատճառ եղած են՝ որ Թուրքիայէն, Լիբանանէն եւ Պարսկաստանէն ալ Հայեր գան գաղութը ստուարացնելու:

Հ. Ի՞նչքան է այսօր գաղութի թիւը:

Պ.– Ճշգրիտ տուեալներ չունինք: Մեկնելով հեռախօսային ցանկերէն, 4000ի մօտ կը գնահատուի ան: Շուրջ 2000ը Ժընեւ, Լօզան, Նէօշաթէլ, գրեթէ նոյնքան ալ գերմանախօս մասը, մասնաւորաբար Ցիւրիխ, Պազըլ եւ այլ տեղեր: Ոբով ոչ համախումբ:

Հ.– Որո՞նք են Զուիցերիոյ մէջ գործող կառոյցներն ու կազմակերպութիւնները:

Պ.– Անոնք են գլխաւորաբար Զուիցերահայ միութիւնը որ կերպով մը՝ գաղութի ներկայացուցչական մարմինն է: Հ.Բ.Ը.Միութեան Զուիցերիոյ մասնաճիւղը, Զուիցերահայ Մշակութային միութիւնը եւ Թոփալեան հաստատութիւնը որու հիմնադրամով կը պահուի Զոբէքշարթի օրերը գործող միօրեայ դպրոցը շուրջ 40 աշակերտով:

Այս վերջինը կը զբաղի նաեւ հայ գիրքի ու գրականութեան տարածումով: Բոլորն ալ իրենց կարելին կ'ընեն հայ համայնքային կեանքը կենդանի պահելու համար:

Գերմանախօս գօտիին մէջ կան Ա.Ռ.Ա.ՌԻ. Հայ ընտանեկան եւ դպրոցական միութիւնը եւ Սարգիս Շահինեանի գլխաւորած Զուիցերիա – Հայաստան ընկերակցութիւնը որ մասնաւորաբար կը զբաղի քաղաքական հարցերով: Գոհունակութեամբ պիտի ըսեմ որ գաղութի ճնշող մեծամասնութիւնը առնչըւած է հայ համայնքային կեանքին:

Հ.– Ի՞նչ կ'ըսէիք եկեղեցիին մասին:

Պ.– Եկեղեցին Զուիցերիոյ մէջ համայնքի բաբախող սիրտն է: 1969ին Ժընեւի Թրուանեքս կոչուած արուարձանին մէջ՝ Յակոբ Թոփալեանի գլխաւոր նուիրատուութեամբ կառուցուած է Սբ. Յակոբ եկեղեցին, հայկական ոճով, որ նոյն տարին օծուած է Սերովբէ Արք. Մանուկեանի ձեռամբ: Հոն կանոնաւորապէս կը կատարուին կիրակնօրեայ պատարագները, Մեծ պահոց հսկումի արարողութիւններ եւ այլն:

Ունինք երկու երգչախումբ՝ մին ղեկավարութեամբ Պրն. Գրիգոր Ազարեանի, որ գրեթէ ամէն կիրակի կ'երգէ Սբ. Պատարագը, եւ միւսը ղեկավարութեամբ Տիկին Տիանա Սաղբեան–Պոյաճեանի որ ունի աւելի աշխարհիկ յայտագիր, բայց ամիսը անգամ մը կուգայ պատարագի երգեցողութիւնը կատարել: Եկեղեցի յաճախողներու թիւը նուազագոյնը 50 հոգի է սովորական կիրակիները. տօնական օրերը անշուշտ շատ աւելի:

Հ.– Միա՞կ եկեղեցականն էք երկրին մէջ:

Պ.– Ոչ. Ցիւրիխ կը բնակի պոլսեցի Շնորհք Քհնյ. Զէքիճեան որ կը հովուէ գերմանախօս գօտին: Երկուքս ալ պարբերաբար կ'այցելենք երկրին փոքրաթիւ հայ համայնքները հոգեւոր մխիթարութիւն տանելով անոնց:

Հ.– Իսկ հայախօսութի՞ւնը:

Պ.– Ինչպէս Սփիւռքի ողջ տարածքին հոս ալ կը նահանջէ ու մեր ըրածը հոսանքն ի վեր թիավարել է...

Հ.– Թոյլ կու տա՞ք Տէր հայր թելադրութեամբ մը փակել այս հետաքրքրական հարցազրոյցը:

Պ.– Խնդրեմ:

Հ.– Այն որ՝ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանի օրինակով, դուք ալ պարբերաբար հաղորդագրութեամբ մը մեր թերթի ընթերցողներր տեղեակ պահէիք Ձեր գաղութի կեանքէն, գործունէութենէն:

Պ.– Կը մտածենք...

Տէր հայր մեր շնորհակալութիւնները այս շահեկան հարցազրոյցի համար:

Հարցազրոյցը վարեց՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՈՐՖՈՒԻ ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Եթէ խօսուի Վահան Թէքէեանի ազգային ծառայութեանց մասին, անպայման պէտք է յիշուի այն տեղեկագիրը, զոր ան 1923ին պատրաստած էր Գորֆուի Ամերիկեան որբանոցներու յանձնուած հայ որբերու մտահոգիչ կացութեան մասին: Մենք այդ տեղեկագիրը չենք տեսած բնականաբար, բայց կ'արժէ որ ամէն մարդ կարդայ 1923 Մայիս 8 թուակիր այն նամակը, զոր Թէքէեան Աթէնքէն ղրկած է Փարիզ՝ Արշակ Չօպանեանին: Գորֆուի մէջ Ամերիկացիները հիմնած էին Միջին Արեւելքի Օգնութեան կեդրոն մը, ուր անոնց խնամքին յանձնուած էին 1915ի ողբերգութեան հետեւանքով որբացած հայորդիներ: Թէքէեան Գորֆու ղրկըւած էր որպէս Փարիզի Որբախնամ Պատուիրակութեան ներկայացուցիչ, որպէսզի հոն ուսումնասիրէր հայ որբուկներու կացութիւնը: Թէքէեան ահազանգ կը հնչեցնէ հայ որբերու ապագային նկատմամբ: Ահազանգը անոնց նիւթական ապագային մասին չէ, անոնց կենցաղային պայմաններուն մասին չէ: Ո՛վ գիտէ, որբերը այդ տեսակէտէ թերեւս կը գտնուէին լաւ պայմաններու մէջ: Բայց Թէքէեան տեսած էր որ հայ որբերը յանձնուած էին այնպիսի Ամերիկացիներու, որոնք շատ արհամարհական կեցուածք ունէին Հայերու նկատմամբ, շատ ցած կը տեսնէին Հայերը, բնաւ ալ մտահոգ չէին հայ որբերը իբր Հայ պահելու հարցով, ընդհակառակն զանոնք կը հեռացնէին իրենց արմատներէն: Թէքէեան սո՛ր մէջ էր որ մեծ վըտանգ կը տեսնէր: Հրաշալի նախադասութեան մը մէջ բանաստեղծը կ'ըսէր հետեւեալը.

«Եթէ այսօր իր որբերը իբրեւ հայ չհոգայ եւ չկրթէ, ազգը վաղը ինք որբ պիտի մնայ, եւ աւելի խեղճ որբ մը՝ ապահովաբար»:

Թէքէեանի հոգին արիւնոտած էր երբ տեսած էր այդ որբուկները:

«Իբրեւ Պոլսոյ Կեդրոնականի տըրնօրէն, կը հաւատեմ Ձեզի, թէ այդ մեր որբերուն մէջ լաւագոյն խըմորները կան, իբրեւ խելք եւ իբրեւ նկարագիր, վաղուան գործին, վաղուան ազգին շինութեան համար: Իսկ եթէ արտօնենք որ անոնք ալ կորսուին, այն ատեն պէտք է "խաչը քաշենք" Հայերուն վրայ, ինչպէս Ռուսահայերը կ'ըսեն», *կը գրէ Թէքէեան նոյն նամակին մէջ:*

Թէքէեան կ'առաջարկէ որ փոքրիկներուն համար հայկական վարժարան մը հիմնուի Յունաստանի մէջ, իսկ մեծերէն 20–25 հոգին պէտք է ղրկուին Եւրոպա, որպէսզի անոնք հոն շարունակեն իրենց ուսումը: Հայրենասէր բանաստեղծը կը հաւատայ որ հայ տղաքը այլեւս չեն կրնար հայեցի կրթութիւն ըստանալ ո՛չ բոլշեւիզմի տիրապետութեան տակ, ո՛չ ալ Քէմալական նոր Թուրքիոյ մը մէջ: Չօպանեանին հարց կու տայ թէ պիտի չուզէ՞ր Գորֆու գալ ու այս գեղեցիկ կըղզիին հրաշալի բնութեան մէջ աշխատէր հայկական վարժարանի մը, նաեւ Մխիթարեաններու Միաբանութիւնը յիշեցնող հայկական կեդրոնի մը հիմնումին համար: Հոն պէտք է բացուէր ազգային գրադարան մը: Արդէն Թէոդիկին գրադարանը կար, ձրի, զոր կարելի էր հոն փոխադրել: Կարելի էր գտնել նաեւ ժան տպարան մը եւ սկսիլ նաեւ հրատարակչական աշխատանքի:

Կրնանք մասունք մը նկատել Թէքէեանի այս նամակը, որուն մէջ յայտնուած գաղափարները իրենց այժմէութիւնը պիտի պահէին գալիք յիսուն, վաթսուն, ութսուն տարիներու ընթացքին ալ, քանի որ հայ ժողովուրդը, Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռքի հեռաւոր կեդրոնները, շարունակ արիւն պիտի կորսընցնէր իր ապագայ սերունդներէն, շարունակ օտարներու պիտի նուիրէր իր լաւագոյն ու տաղանդաշատ զաւակները: Ո՞ր օտար որբախնամ կամ միսիոնարական կազմակերպութիւնը հոգ պիտի տանէր հայ որբերը իբր հայ հասցնելու ուղղութեամբ: Վահան Թէքէեան Գորֆուի Ամերիկեան որբանոցի ընդհանուր տնօրէնին կը բողոքէր, յիշեցնելով որ Ամերիկեան Րէլիֆի Որբանոցը Պոլսոյ Պատրիարքարանին խոստացած էր հայ որբերը դաստիարակել Հայոց կրթական կանոնագրին համաձայն: Ամերիկացի պատասխանատու Միթըր ձէքուիթ կը կմկմար ու կը պատաս-

ԱՄՆ

ԳՈՆԿՐԷՍԸ ԿՐՆԱՅ ՎԵՐՋ ԴՆԵԼ ԻՐԱՔԵԱՆ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԵԱՆ

Անցեալ Նոյեմբերի երեսփոխանական ընտրութենէն առաջ դեմոկրատ չատ մը թեկնածուներ եւ իրաւաբաններ կրկնեցին թէ Իրաքի պատերազմը անօրինական է, թէ ըստ սահմանադրութեան, միայն Գոնկրէսը հակադրուելով նախագահին, իրաւունքը ունի անոր արգելք ըլլալու: Բայց այսօր երբ իշխանութեան գլուխ անցած է այդ հատուածը, կը վարանի նուազեցնելու պատերազմական պիւտճէն, կամ Իրաքի ամերիկեան զօրքին թիւը: Տրուած պատճառաբանութիւնը այն է որ նման բան կրնայ հակասահմանադրական ըլլալ:

Դեմոկրատները ատոր հետ չեն լած. թէ՛ Ներկայացուցիչներու տան, թէ՛ Ծերակոյտին մէջ երեսփոխանները աչքէ անցուցած են նախագահը կասեցնելու միտող զանազան օրինագիծեր. բայց ուշադրութենէ չէ վրիպած որ անոնց բոլորն ալ խորհրդանշական բաներ են:

Մինչդեռ ճիշդ է որ Գոնկրէսը պատերազմին վերջ տալու իշխանութիւնը ունի, եթէ ատիկա անկեղծօրէն կ'ուզէ: Իր ձեռքն են սակարանի սանձերը եւ այդ լծակը արդէն 1973ին գործածած է, վերջ տալով Վիէթնամի պատերազմին պիւտճէ տրամադրելուն: Գոնկրէսը յատկացումները կտրելէ զատ, կըրնայ նաեւ ամերիկեան զօրքին վերադարձին համար օրացոյց մը պարտադրել, կասեցնել ռազմանիւթի առաքումը: Ի վերջոյ կրնայ ոչինչ ընել նախագահ Պուշին Իրաքի մէջ ամերիկեան ներկայութիւնը չեզոքելու քաղաքականութիւնը խոչընդոտելու համար: Կը բաւէ պարզապէս քուէ չտալ պատերազմը շարունակելու համար նախագահին խնդրած յաւելեալ գումարին: Այդ մասին սահմանադրութիւնը տրամադրութիւն չունի. կը ձգէ որ գործադիրը, օրէնսդիրը եւ արդարութիւնը իրենց իշխանութիւնները գասաւորեն, ստրճանաւորեն: Իրականութիւնը այն է որ Գոնկրէսը կ'անվճռանայ թէ ի՛նչ պէտք է ընել Իրաքի մէջ: Այդ վիճակը կը ցոլացնէ ԱՄՆ-ու կասկածները, տարակարծութիւնները: Հակապատերազմական յորձանքը ամենաբարձր աստիճանին հասած է ու արձագանգը կ'ըլլայ Պաղտատէն հասած գէշ լուրերու դէմ ժողովրդական դժգոհութեան:

Երեսփոխաններուն մեծամասնութիւնը հասկցած է թէ Իրաքը լքելով հատուածական պայքարի մը մէջ, ԱՄՆ իրենց խոստումը յարգած պիտի չըլլան ու դուռ բացած՝ կոտորածներու: Միւս կողմէ, հեղինակութենէն զուրկ կառավարութիւն մը հաստատել, ահաբեկչութեան չեզոքելուն պիտի առաջնորդէ եւ երկիրը ծայրայեղականներու որջ պիտի դառնայ:

Դեմոկրատները կը նախընտրեն առաջին գիծին վրայ չերեւիլ, բոլոր նիստերուն առանձին թիրախ ձգել նախագահը: Այսպէսով հանգիստ-հանգիստ կրնան պատրաստուիլ յառաջիկայ ընտրութեան: Այդ ընթացքին շատ հաւանական չէ որ Գոնկրէսը պատերազմը կասեցնելու կոչուած միջոցներու դիմէ, քաջ գիտնալով որ նման քայլի հետեւանքները աւելի ծանր կ'ըլլան, քան ներկայի կացութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԲՈՒՐԳԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Եգիպտոսի բուրգերը տակաւին մինչեւ այսօր մեծ գաղտնիք մը կը մնան: Տակաւին մինչեւ այսօր մասնագէտները չեն կրցած գիտնալ, թէ հին Եգիպտացիները ի՛նչպէս կառուցած են նման շինութիւններ, տեղափոխած, կազմած՝ նման հսկայական քարի կտորներ:

Եգիպտոսի բուրգերը ի՞նչպէս շինուած են, ի՞նչպէս Եգիպտացիները կրցած են թոնէր կշռող այս քարերը մէկ-մէկ բարձրացնել մօտաւորապէս 5000 տարիներ առաջ:

Շատեր կը մտածեն, թէ Եգիպտացիները տաշած են քարի մեծ կտորներ, ապա անոնք շինած հսկայական ամբարձիչներ այդ կտորները մինչեւ բուրգերուն գագաթը բարձրացնելու համար:

Գոյութիւն ունի նաեւ ուրիշ ենթադրութիւն մը: Ըստ այդ ենթադրութեան, բուրգեր շինուած են «կեղծ քարերով»: Եգիպտացիները անձնապէս շինած են քարերը՝ կըրահող խառնելով ջուրի, կաւի եւ ուրիշ նիւթերու հետ «խմոր» մը ըստանալու համար: Ապա այս «խմորը» փոխադրուած է կողովներով՝ մինչեւ շինութեան վայրը եւ պարպըւած՝ կաղապարներու մէջ, ինչպէս ներկայիս կը թափուի շաղախը:

Սակայն այս ենթադրութիւնը, որ գոյութիւն ունի երկար տարիներէ ի վեր, տակաւին չէ փաստուած:

ԳԻՏԷԻ՞Ր, ԹԷ...

◆ *Մօտաւորապէս* 100 *բուրգեր շինուած են փարաւոններու քաղաքակրթութեան* 3000 *տարուան պատմութեան ընթացքին, Ք. Ա.* 2650 *թուականէն սկսեալ:*

◆ *Այս կոթողները կը փաստեն այդ ժամանակաշրջանի Եգիպտացիներուն ունեցած մեծ գիտութիւնը: Անոնք կրցած են նման կառոյցներ կանգնեցնել սահմանափակ միջոցներով:*

◆ *Բուրգերը իրարմէ կը տարբերին իրենց ձեւով, չափով եւ ներքին բաժանմունքներով: Սակայն բոլոր բուրգերն ալ կը գործածուէին իբրեւ գերեզման՝ թագաւորներուն, թագուհիներուն եւ մեծ անձնաւորութիւններուն համար:*

◆ *Ամէնէն մեծ բուրգը շինուած է Ք. Ա.* 2650 *թուականին, Քէոփսի կողմէ, Կիզէի բարձրաւանդակին վրայ, Եգիպտոսի մայրաքաղաք Գահիրէի մօտ:*

◆ *Քէոփսի բուրգին չափերն են՝* 230 *մեթր հիմերուն շուրջ եւ* 138 *մեթր բարձրութիւն:*

◆ *Հին Աշխարհին մէջ այս բուրգը մաս կը կազմէր աշխարհի հրաշալիքներու ցանկին:*

◆ *Ան այժմ այդ հրաշալիքներէն միակն է, որ ժամանակին դիմադրած է եւ հասած՝ մինչեւ մեր օրերը:*

խանէր որ «Այո, առաջ այդպիսի հասկացողութիւն մը կար, բայց հոս Յունաստան է», եւ այլն:

Թէքէեան զբաղեցաւ նաեւ Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ Զուիցերիոյ մէջ հաստատուած որբերու ու գաղթականներու վիճակով եւ անոնց մասին շատ բովանդակալից նամակներ ղրկեց Գաբրիէլ Նորատունկեանին, որ այդ շրջանին Փարիզի մէջ կը նախագահէր Որբախնամ Յանձնախումբին: Թէքէեան մէկ կողմէ կը գանգատէր որ ոչ ժամանակը, ոչ ալ իրեն տրամադրուած գումարը կը բաւէր որպէսզի զբաղէր այսքան լայն աշխարհագրութեան մը վրայ ցրուած Հայերու վիճակով, բայց եւ այնպէս իր կարելին կ'ընէր:

Ինչպէս Արշակ Չօպանեանի ուղղեալ վերի նամակէն կը տեսնուի, Թէքէեան Կեդրոնական Ազգային վարժարանի տնօրէն էր արդէն, երբ Գորփու կը ղրկուէր տեղեկագիր մը պատրաստելու համար: Թէքէեանի Կեդրոնականի տնօրէնի պաշտօնը հազիւ երկու ամիս տեւեց, որովհետեւ ան ստիպուեցաւ Պոլսէն հեռանալ, վախնալով Մուսթաֆա Քէմալի ուժերուն Պոլիս ժամանումէն վերջ ստեղծուելիք կացութենէն:

Ի՛նչ ճակատագիր էր որ Թէքէեան ու նմանները չարունակ մէկ հորիզոնէն միւսը կ'երթային, իրենց գործ ու աշխատանքի դաշտ մը գտնելու համար:

Բ. Հ.

> **ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՒՑՈՒԿ**
>
> **Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ**

Ուսանողութեանս ընթացքին, 1882ին, երեք Հայեր իրենց բժշկական վկայականը առին միաժամանակ եւ միեւնոյն ամիսին մէջ հաշակուեցան տոքթոր: Անոնք էին՝ Նազգաշեան, Շահպազեան եւ Սիմոնօֆ երիտասարդները. լաւ ուսում առած, երեքն ալ Թուրքիա ծնած, որոնց համար փութացի իմ խնդակցութիւնս յայտնել հրապարակաւ, եւ գրած՝ «Հայ Ուսանողք ի Ֆրանսա» վերնագրով հրատարակել տուի «Մասիս» թերթին 1882 տարւոյն 3208րդ թիւին մէջ:

Սակայն անոնցմէ առաջ ալ երեք հայ բժիշկ վկայուած էին արդէն. նախ՝ տոքթ. Կոպեռնիկ Հիւնքեարպէյէնտեանը, ապա Զարդարեանը, եւ Անտոն Ալլանեանը, որոնց թեզերու քննութեան ժամանակ, ներկայ եղած եմ, ուրիշ ընկերներու հետ:

Անտոն Ալլանեանը, զաւակն էր մեծանուն տոքթ. Ստեփան փաշա Ալլանեանին, որ երբ առաջին անգամ 1879ին Պոլսէն ես պիտի մեկնէի, զիս յանձնարարեց իր որդւոյն: Ազնիւ եւ ուսեալ բժիշկ մ'էր Անտոն Ալլանեան, որ Ֆրանսա մնաց, չդարձաւ Պոլիս, հակառակ իւր հօրը պահանջներուն: Քանի մը տարի գործեց Օռլէանի մօտ եւ երիտասարդ հասակի մէջ կնքեց իր կեանքը:

Այս տարւոյն մէջ էր, որ նաեւ գրեցի յօդուած մը՝ «Մարսէյլի հայ մատուռը» վերնագրով, եւ զայն հրատարակեցի թէ՛ Պոլսոյ «Մասիս» օրաթերթին մէջ (թիւ 3183), թէ՛ Երեւանի «Պսակ» լրագրին մէջ (1882 թիւ 9), զոր կը խմբագրէր Վասակ Բաբաջանեան:

Եւ այս տարւոյն մէջ էր, որ ունեցայ հրապարակային բանավէճ մը տոքթ. Յարութիւն Թիրեաքեանի հետ ու գրեցի յօդուածներ «Յունարէնի ու լատիներէնի դէմ» վերնագրով զոր հրատարակեց «Մասիս» 1882ին, իր 3183րդ թիւին մէջ:

Տոքթ. Թիրեաքեան գրած էր, թէ յունարէն եւ լատիներէն լեզուները չգիտցողը լաւ բժիշկ չի կրնար ըլլալ, կամ բըժշկութիւնը պէտք եղած կերպով չի կրնար սորվիլ: Թիրեաքեանին յայտնած այս գաղափարը չափազանցութիւն ես համարելով, հակառակ արտայայտուած էի, մանաւանդ որ այդ ատենն ալ Ֆրանսայի կրթական նախարարութիւնը երկրորդական կրթութեան համար ստիպողական չէր համարեր այդ լեզուներուն ուսումը: Երկար չտեւեց մեր այս վիճաբանութիւնը, եւ եղան որ իրաւունք ինծ տուին հրապարակաւ:

Արդէն կարելի չէր որ «Մասիս» իր էջերը տրամադրէր յոյն եւ լատին լեզուներու ասթիւ ծագած վէճին, որովհետեւ աւելի կենսական հարց կար. ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ծանր հիւանդ է կը գրուէր, եւ շատ չանցած կը գուժուէր, թէ Գէորգ Դ. Հայրապետը վախճաներ էր 1882 Դեկտեմբեր 6ին (Հ.տ.): Կաթողիկոսին մահը մենք կ'իմանայինք Փարիզի մէջ Դեկտեմբերի վերջերը, եւ կը կարդայինք խսկ, թէ Ներսէս Պատրիարքը պիտի ընտրուէր Կաթողիկոս:

Անկեղծ ըլլալու համար, կը փութամ յայտել, թէ չէի բնաւ հետաքրքրուեր կաթողիկոսական խնդիրով, բայց կը յիշեմ, որ բաւական կծու տողեր մը գրեցի Երեւանի «Պսակ» թերթին մէջ, երբ տակաւ մեր ականջը սկսան հասնիլ լուրերը կարգ մը գեղծումներու, որոնք տեղի ունեցած էին Էջմիածնի վանքին մէջ, Կաթողիկոսին վախճանումէն յետոյ: Կը յիշեմ նաեւ որ կաթողիկոսութեան ընտրելի հրապարակեցին Երեւելին Գրիգոր Օտեան, որ երբ աքսորական կ'ապրէր Փարիզ, եւ կ'ուզէին զինքը մէկ օրուան մէջ ձեռնադրել ու բազմեցնել զինքը կաթողիկոսական գահին վրայ, որուն արդարեւ յոյժ արժանաւորագոյնն էր. բայց ասի թռուցիկ պատմութիւն մ'էր, գիտենք թէ ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ բուն ընտրութիւնը, որուն վրայ կանգ առնել, ինծ չի վերաբերիր: Պէտք է որ զբաղիմ իմ կեանքիս պատմութեան մնացորդը շարայարելով:

Ուսանողութեանս վերջակէտին մօտերը, Փարիզ եկաւ մօրեղբայրս քիմիագէտ Նշան Ղուկասեան, որ կը դասախօսէր Պոլսոյ Բժշկական դպրոցին մէջ եւ սկսաւ Փարիզի լապորաթուարները այցելել, իւր արուեստին վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ ընելու: Երեք կամ չորս շաբաթի չափ մնաց իմ քովս, 18 Ավընիւ տը լ'Օպսէրվաթուար, յետոյ չուտ մեկնեցաւ, զի դասերուն ժամանակը մօտ էր:

Մօրեղբայրս թեզիս քննութեան չկըրցաւ ներկայ գտնուիլ, միայն վերջին Տոքթորայիս քննութեանը ականատես եղաւ:

Բաւական տեղեր պտըտցուցի զինքը. տարի Վէրսայլի պալատը եւ յետոյ Ս. Տընիի եկեղեցին, ուր ցոյց տուի իրեն մեր Լեւոն Զ. Թագաւորին ցուրտ շիրիմը, որ Հայակիլիկեան անկախութեան կործանումին իբր արձան կը մնայ եկեղեցւոյն խաւար մէկ անկիւնը:

(Շար. 171)

Արա, Սերժ, Նէլ, Ժերար Ակոբոֆ, զաւակները,
Տիկին Ատրինէ Անդրանիկեան, քոյրը,
Պ. Ալեքսանդր Ակոբոֆ, եղբայրը
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ եղբօր՝

ՍՈՒՐԷՆ ԱԿՈԲՈՖ-Ի

(Նախկին Ռազմիկներու Միութեան նախկին նախագահ,
կամաւոր ծառայութիւններուն համար Փարիզ Քաղաքի Պատուոյ ոսկէ մետալին արժանացած)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 21ին, 96 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ Փարիզէնի գերեզմանատունը, ժամը 16-ին, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել Հայկական դպրոցներուն, հաստատութիւններուն եւ մամուլին:

ARMÉNIE

PROMOTION D'HIVER EN

Saberatours
SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et Europe Hotel
vous proposent
1 Billet A/R
à 485€*
+ 0 € = 4 nuits offertes à Europe Hotel

■ 11, rue des Pyramides
75001 PARIS
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr

■ 48, cours de la Liberté
69003 LYON
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

■ 67, La Canebière
13001 MARSEILLE
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

* Tarif H.T. Aérienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.

Studio VICKEN 06/25

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

43 տարեկան կին մը երախայ կամ տարեց անձ խնամելու գործ կը փնտռէ: Հեռաձայնել Յասմիկ Գրիգորեանի. — 06. 30. 85. 16. 11

(Շար. Ա. էջէն)

ձեռք Թօթվեցին, ձգեցի որ խօսին, ապա Լը Փէնին ընկերացայ մինչեւ ելքի դուռը: Լը Փէն ալ կը հաստատէ որ հանդիպումը տեղի ունեցած է, բայց խօսակցութիւնը կարճ կապուած է:

ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻ մը համաձայն, Ֆրանսայի ելեկտրականութեան ամբարտակները շատ գէշ վիճակի մէջ են եւ ոմանք կրնան, մէկ վայրկեանէն միւսը տեղի տալ եւ գիւղեր ողողել: Օգոստոսին պատրաստուած տեղեկագիրը կը նշէ որ առնուազն 200 ամբարտակ խզումի վըտանգ կը ներկայացնեն (Տորտոնը, Սաւուա, եւլն.): Տեղեկագիրը հրատարակած է Գափիթալ պարբերականը: Յիշենք որ այս հրապարակումէն նախորդ օրը Է. Տէ. Էֆ. յայտարարած էր որ աւելի քան 5 միլիառ Եւրոյի շահ մը ըրած է:

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԵՒԳԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ)

յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐ. 27, ԺԱՄԸ 13ԻՆ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ֆրջ. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր-Վարդանեան ընտանիքին եւ Մարսէյլ - Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղին ՓԱՖԱ-ի շրջանի վեթերան ընկերուհի Ազատուհի Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ:

□

Section «D. Missakian»
de SEVRAN - LIVRY

Soirée
« P A E L L A »
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre** les **10** et **11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.
Vente de livres, dédicace, conférence.

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : **295 Euros tout compris.**
Renseignements :

— Seta : 06. 10. 25. 17. 16
— Marie : 04. 91. 67. 54. 58
— Astrig : 04. 91. 77. 87. 31

NAVASART
Ballet arménien
présente
HAYASTAN
PALAIS DES CONGRES DE PARIS
3 mars à 20h30
4 mars à 15h30

Locations : 01 40 68 00 05
www.palaisdescongres-paris.com
Fnac, Virgin Megastore, Ticketnet.fr, Leclerc, Carrefour, Auchan.

www.navasart.com

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs) **Le 6 octobre.**

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS

Exposition à l'Institut du Monde Arabe (1 rue des Fossés Saint-Bernard, Place Mohammed V, 75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)

Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne

Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 28ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝	ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝	ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝	ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	ժամը 11.45-ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 28
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30-ին:
Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

**

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat
et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves,
13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

Les activités du mois de Février du CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONFERENCE** — **le Dimanche 25 à 16 heues :**
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
— Entrée libre —

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
MARDI
27 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.651 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.651

ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՐԱՐԻՆ ԴԱՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ

Թուրք ճարտարապետ մը Մ. Վիտինլի վնասուց հատուցման 150 միլիոն Եւրօյի դատ մը բացած է Հայաստանի դէմ, Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին առջեւ: Դատին պատճառաբանութիւնը այն է որ Հայաստան իր վարած «Ցեղասպանութեան քաղաքականութեամբ» մեծ վնասներ կու տայ Թուրք գործարարին, որուն ընկերութիւնը միջազգային նուագահանդէսներէ դուրս կը ձգուի: Այդ ընկերութիւնը որոշ օտար ձեռնարկութիւններու ալ ներկայացուցիչը ըլլալով, կը տուժեն այդ վերջիններն ալ:

Մ. Վիտինլի ըսած է. «Անկերեւ է որ ցեղասպանութեան 19 երկրի խորհրդարանէն ճանաչումը, ատոր հրապարակումը, հռչակուած օրէնքները վնասած են մեր ընկերութեան գործունէութեան: Նիւթական ու բարոյական լուրջ վնասներ կրած ենք, պէտք է ատոնք հատուցուին»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱԿԱՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. Ժողովի Նախագահը հրաւէրներ ուղղած է միջազգային կառոյցներու՝ Եւրոպական Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին, Օ. ԷՍ. Սէ. Ը.ի խորհրդարանական վեհաժողովին, ՀԱՊ-ի խորհրդարանական վեհաժողովին, Եւրոպական խորհրդարանին, որպէսզի դէտեր ղրկեն Հայաստան հետեւելու Մայիս 12ի խորհրդարանական ընտրութեան:

«ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ»Ի ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԵՐԳԻՉ ՀԱՅԿՈՅՈՎ

Հայաստան երկրորդ անգամ ըլլալով պիտի մասնակցի երգի եւրոպական մրցումին որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 12ին, Հելսինքիի մէջ: Փետր. 25ին, երգիչ Հայկօն ընտրուած է հեռատեսիլ դիտողներու առաւելագոյն քուէներով, Հայաստանը ներկայացնելու համար այդ օրը: Պիտի երգէ իր հեղինակած «Էնիթայմ եու նիտ»ը: Հայկօ Հայաստանի ամէնէն ծանօթ երգողներէն է. 2002ին շահած էր «Լաւագոյն երգիչ»ի ու «Լաւագոյն ալպոմ»ի մրցանակները: «Լաւագոյն երգիչ»ն էր նաեւ 2003ին:

ԼՂՀ

2006Ի ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ

Անցած տարուան ընթացքին 60 երկրէ աւելի քան հինգ հազար այցելու ունեցած է ԼՂՀ-ը: Անոնց մօտ 70%ը զբօսաշրջիկներ եղած են, մնացածը՝ միջազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, գործի մարդիկ, լրագրողներ կամ հրաւիրեալ օտար պաշտօնատարներ: Զբօսաշրջիկներու մեծամասնութիւնը կազմած են սփիւռքցիները, գլխաւորաբար ԱՄՆ-էն (1.118) Ռուսաստանէն (800) եւ Ֆրանսայէն (464):

ԿԻՒԼ ՇԱՏ ԽԻՍՏ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Լիպէրէսիոնի տուած հարցազրոյցի մը մէջ (Փետր. 24), Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Ֆրանսան կը քննադատէ, որու համար իր երկրին անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան «ներքին փոքր քաղաքականութեան մը գրաւարկն է»: Ա. Կիւլ կ'ընդունի որ «Թուրքիոյ պարզած պատկերին համար թիւ 301 յօդուածը այսօր նոյնքան քանդիչ է որքան անցեալին Միտնայթ Էքսփրէս ֆիլմը: Օրէնքի այդ յօդուածը կը սատարէ բարենորոգումներու գործընթացին ամբողջութիւնը, այն տպաւորութիւնը թողլով որ Օրհան Փամուքի նման մտաւորականներ չեն կրնար ազատօրէն արտայայտել իրենց տեսակէտները: Ատիկա ճիշդ չէ եւ դատաւորներու բացած դատերը դատապարտումներու չյանգեցան: Ինչպէս էրտողան, կը գտնեմ որ ժամ առաջ հարկ է փոխել այդ բնագիրը եւ ատիկա պիտի ըլլայ քանի մը շաբաթէն: Պէտք է նաեւ փոխել մտայնութիւնները, ինչ որ աւելի երկար կը տեւէ, բայց անհրաժեշտ է, որովհետեւ միշտ կարելի է փոփոխութեան հակառակորդներուն համար օգտագործել այս կամ այն յօդուածը 301ին տեղ, նոյն նպատակներով»:

Ա. Կիւլ շատ խիստ է արեւմտեան այն երկիրներուն նկատմամբ, որոնք յարաճուն ճնշում կը բանեցնեն, որպէսզի ընդունուի Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Զի խորհիր որ ԱՄՆ-ու Գոնկրէսը ընդունի նման բանաձեւ մը: «Զեմ կարծեր որ քըւէարկուի: Իրենց համար յատուկ շահերու կապուած հարց մըն է, բայց մեզի համար ազգային շահու կապուած հարց մըն է: Պէտք է հարցը դիտել ԱՄՆ-ու հետ մեր յատուկ յարաբերութիւններու շրջագծին մէջ» կ'ըսէ նախարարը, յիշեցնելով Թուրքիոյ աշխարհառազմագիտական կենսական դերը, մանաւանդ Իրաքի հետ սահմանագլուխը, ուրկէ կ'անցնի համախմբման ուժերու մեծ մասը:

Կիւլ աւելի խիստ է Փարիզի նկատմամբ, Ցեղասպանութիւնը ժխտողներու պատժական օրէնքին համար: Կը շեշտէ.– «Գլխաւորաբար միջոց մըն է Սփիւռքին, ամրացնելու համար իր ինքնութիւնը, բայց ատիկա ի վնաս ֆրանսական ազգային շահուն: Ի՞նչպէս մարդկային իրաւանց եւ ազատութեան խորհրդանիշ երկիրը կրնայ օրէնք մը պատրաստել, որ բանտ պիտի ղրկէ անձ մը որու միակ յանցանքն է իր կարծիքը արտայայտել: Ամէն բանէ առաջ ցաւալի է Ֆրանսայի պատկերին համար»: Կիւլ կ'ընդունի սակայն «ողբերգութեան իրականութիւնը եւ զոհերու մեծ թիւը՝ թէ՛ հայ, թէ՛ թուրք»:

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը բաւական հեգնական է Ֆրանսայի նախագահական ընտրութեան եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին: Ան կ'ըսէ.– «Ֆրանսա հիմա իր ձեռքն ունի Թուրքիոյ եւրոպական ապագային բանալին, նոյնիսկ եթէ ան լրացուց իր բոլոր չափանիշները եւ Ցանձնախումբին հաւանութիւնն ալ ունի: Եւ Թուրքիոյ մուտքը կրնայ արգիլուիլ քանի մը հարիւր ձայնի պատճառաւ: Ուրեմն, Ֆրանսա կրնայ ո՛չ ըսել եւ կը յարգենք այդ ոչը: Բայց, մինչ այդ ժամանակ կայ, թերեւս 10 տարի, ուրեմն ինչո՞ւ Թուրքիան գրաւականի մը վերածել ներքին փոքրիկ քաղաքականութեան մը»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ երկիրներու ծագումով Թուրք երեսփոխանները Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան հրաւէրով մէկտեղուած են Պոլիս. անոնք դժգոհած են որ Թուրքիոյ շատ մը հարցերը, օրէնքները լոպիական իրենց աշխատանքը կը դժուարացնեն, ինչպէս՝ Կիպրոսը, պատժակա օրէնքին 301րդ յօդուածը, եւլն.: Թելադրած են որ Եւրոպական Միութեան համարկումի ջանքը խօսքերու մակարդակին չձգուի ու Անգարա գործնապէս ձեռնարկէ անհրաժեշտ բարեփոխումներու: Պելժիայէն երեսփոխանուհի մը ըսած է թէ Թուրքիա տակաւին պատրաստ չէ Եւրոպայի անդամակցութեան եւ պէտք է ընդունիլ այս իրողութիւնը:

ԻՐԱՆԸ տկարացնելու համար Մէ. Ի. Ա.ն կը շահագործէ քիւրտ զինեալ ուժերը, ըստ բրիտանական մամուլին: Արդարեւ, վերջին օրերուն, բաւական կարեւոր բախումներ տեղի ունեցած են իրանեան ուժերու եւ քիւրտ զինեալներու միջեւ, Ուրմիոյ եւ Մահապատի շրջանին մէջ: Նոյնիսկ քիւրտ զինեալները իրանեան ուղղաթիռ մը վար առած են ու աւելի քան տասնեակ մը զոհ պատճառած իրանեան ուժերուն:

ԻՐԱՔԻ մէջ, ռմբափորձերը կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ եւ Փետրուար 25ին, Կիրակի օր, 42 հոգի եւս մեռած են քանի մը ժամուան մէջ: Երեկին, 40 հոգի մեռած են, երբ քամիքազ մը իր գօտիին պայթուցիկները պայթեցուցած է Տնտեսական համալսարանի մուտքին: Նախապէս ալ, թակարդ կառքի մը պայթումէն երկու հոգի մեռած էին պարսկական դեսպանատան մօտ: Շաբաթ, Փետր. 24ին ալ 20 հոգի եւս մեռած էին զանազան արարքներու ընթացքին:

ՓԱՐԻԶԻ Վերաքննիչ ատեանը ազատ արձակեց այն ութ Քիւրտերը, որոնք ձերբակալուած էին որպէս անդամ ՓՔՔ-ի եւ քննութեան տակ առնուած էին Փետրուար 9ին: Ըստ իրենց փաստաբաններուն, թղթածրարները «շինծու» էին: Կը մեղադրուէին որ մասնակցած են Թուրքիա գործուող ռմբափորձերու ֆինանսաւորման:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ սինեմայի Սեզարներու մրցանակները բաշխուեցան Փետր. 24ին Փարիզի Շաթըլէի թատրոնը: Ակնկալուած արդիւնքները չեղան, գլխաւորաբար «Էնտիժէն» ֆիլմին համար, որու մասին կ'ըսուէր թէ լաւագոյն ֆիլմը պէտք է նկատուէր: Հինգ մրցանակներու արժանացաւ «Լէյտի Զաթըրլէ», որոնց կարգին լաւագոյն ֆիլմը, լաւագոյն դերասանուհին: Յաջորդ օրն ալ ամերիկեան Օսքարները, հակառակ ծնած յոյսերուն, լաւագոյն օտար ֆիլմը չնկատեցին «Էնտիժէն»ը: Օսքարներու մեծ յաղթականն էր Մարթին Սքորսեզէ:

ԼԻԼԻ մէջ, Փետր. 25ին, Լը Փէն ներկայացուց տնտեսական իր ծրագիրը, խանդավառ ամբոխի մը ներկայութեան: Խստօրէն դատապարտեց «համաշխարհային ֆինանսական դրամագլուխ»ը եւ անուղղակի ամբաստանեց Ֆ. տը Վիլիէն որ իրեն դէմ կը գործէ քաղաքապետներու մօտ, ինչ որ մեղադրեալը բոլորովին հերքեց: Ժ.-Մ. Լը Փէն շեշտեց իր ազգային նախընտրութիւնը, Ֆրանսայի ցաւալի վիճակը վերագրելով գաղթողներուն: Նոյն օրը, Սեկոլէն Ռուայալ կ'ողջունուէր Լ. Ֆապիուսի կողմէ Կրան - Քէվիյի (Սէն Մարիթիմ), որ մոռցած էր ըրած բոլոր քննադատութիւնները:

Մ. ԱՊՊԱՍ, Փետր. 24ին Փարիզի մէջ հանդիպած էր Ժ. Շիրաքի եւ անկէ խնդրած Ֆրանսայի օժանդակութիւնն ու զօրակցութիւնը, զարկ տալու համար խաղաղութեան գործընթացին պաղեստինեան կառավարութեան, Համասի եւ Իսրայէլի միջեւ: Շիրաք դիտել տուած է որ կողմերուն կը պատկանի այնպէս ընել որ Մեքքէի (Փետր. 8) համաձայնագիրը Ապպասի եւ Համասի թիւ 2ին միջեւ, դէպքերով հաստատուի:

ԻՐԱՔԻ նախագահը Ճալալ Թալապանի հիւանդանոց փոխադրուածէ գերյոգնութեան հետեւանքով: Բայց, կեանքը վտանգուած չէ:

ՌՒԻՒՆԻՈՆ կղզին քանի մը օր է զոհ է Կապէտ թայֆունին, ինչ որ մեծ աւեր գործած է: Մէկ մեռեալ եւ 9 վիրաւորներ ալ կային:

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ

Թուրք մամուլը հաղորդած է թէ ցամաքային ուժերու հրամանատարութիւնը 2004էն ի վեր օտար լեզուներու դասաւանդութեան բաժին բացած է ուր ընդգրկուած է նաեւ հայերէնը: Տրուած բացատրութիւնը այն է որ հայկական պընդումներուն դէմ ինքնապաշտպանութեան համար հայերէն գիտցող զինուորականներու ալ կարիքը կայ: Դասընթացքները տարեկան երկու հանգրուանով կը կատարուին. մինչեւ այսօր շուրջ 20 սպաներ հետեւած են անոնց: Լրատու աղբիւրը չէ ճշդած թէ Թուրք զինուորականները արեւելահայերէ՞ն կը սորվին, թէ արեւմտահայերէն:

ՋԱՒԱԽՔ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ախալքալաքի մէջ, Փետր. 22ին մօտ 100 մասնակիցներով տեղի ունեցած է Ջաւախքի մտաւորականներու միութեան համաժողովը: Օրակարգի նիւթ եղած են Ջաւախքի ու Ծալկայի մէջ վրացերէնին հետ հայերէնին ալ որպէս գործավարութեան լեզու պաշտօնականացման, Կարս - Ախալքալաք - Թիֆլիս երկաթուղիին բացումի պարագային դիմագրաւելի մարտահրաւէրներուն հարցերը: Լեզուին պարագային որոշուած է Հայարնակ շըրջաններու նորընտիր վարչութիւններուն դիմել, հարցին լուծումին օրինական կարգաւորումի ակնկալութեամբ: Իսկ երկաթուղիի խնդրով յարմար նկատուած է դիմել Վրաստանի իշխանութիւններուն, որպէսզի կառուցումի աշխատանքը սկսելէ առաջ նկատի ունենան Ջաւախքի իւրայատկութիւնները թէ՛ քաղաքական և ժողովրդագրական, թէ՛ տնտեսական եւ բնապահական տեսանկիւնէ:

ՓՈՒԶԱՆ ՏՈՄՍԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կ՚ըսեն թէ քաղաքականութեան մէջ բարեկամներ չկան, այլ կա՛ն միայն շահեր:

Շարլ Ազնաւուրի, Շարաթ՝ փետրուար 17ին տուած համերգը Փարիզի շքեղ Օփերային մէջ, վերջերս՝ Այվազովսկիի, Պարաճանովի նկարներու ցուցահանդէսը, փետրուար 19ին, նախագահներ՝ Ժագ Շիրաքի եւ Ռոպէր Քոչարեանի բարձր հովանաւորութեան տակ Լուվրի Թանգարանին մէջ բացուած «Արմենիա Սաքրա» ցուցահանդէսը, եւ դեռ շատ մը ուրիշ մշակութային ձեռնարկները բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, կու գան ըսելու թէ, քաղաքականութիւն ալ կայ եղեր ժողովուրդներու միջեւ բարեկամութիւն հաստատելու եւ սերտացնելու:

Աննախընթաց երեւոյթ է այն ինչ որ կը պատահի Հայաստանի Տարւան առթիւ:

Ֆրանսայի Հայոց գաղութին համար, 2007-ն պիտի ըլլայ մեկնակէտ մը նոր թռիչքներու: Ասկէ ետք մարդիկ պիտի խօսին 2007էն առաջի մը եւ վերջի մը մասին: Համարկուած գաղութի մը մէջ ուր արդէն կան շատ Հայեր «եան» չկրող ազգանունով, պիտի վերագտնեն կատարելապէս իրենց արմատները: Եթէ կը խօսուի արմատներու վերագիւտի մասին, ըսել է թէ կայ խըզում մը արմատներէն: Սփիւռքի այս հատուածը որպէսզի կտրուած ըլլայ իր արմատներէն, ի՞նչ պատահած է արդեօք: Կան որոնք կ՚ըսեն թէ Հայաստանի հետ սահմաններու փակումը եղած է պատճառը, խորհրդային կարգերու հաստատման հետեւանքով. ուրիշներ՝ առաջին սերունդի ընկերա-հանրային դժուարութիւններու բերմամբ եւ մանաւանդ Ֆրանսայի ձուլող յատկանիշով քաղաքականութեան երեսէն, որոնք յառաջացուցին ներքին սփռումներ: Այսպէս հայկական արժէքներու եւ արմատներու թուլացումը կը կապեն վերը նշուած պատճառականութեան:

Այսօր Հայաստանի հետ սահմանները բացուած են եւ Ֆրանսայի համարկող քաղաքականութիւնը փոխուած յօգուտ ազգագրական արժէքներու զարգացման: Խորհրդային կարգերու փոփոխութիւնը առիթ տուած է Հայաստանին որ աշխարհի զանազան երկիրներու մէջ դեսպանատուներ հաստատէ: Հայահոծ երկիրներու մէջ, անկախ իրենց դիւանագիտական առաքելութենէն, այդ դեսպանութիւնները համայնքային կեանքին մեծապէս կը նպաստեն, մանաւանդ մշակութային եւ ընկերաքաղաքական առումով: Անոնք գիտակից իրենց առաքելութեան, միջամուխ չե՛ն երբեք համայնքի ներազգային հարցերուն: Անոնց ներկայութենէն օգտուողը համայնքն է: Միթէ «Հայաստանի Տարին» փաստը չէ՞ ատոր:

Հայաստանի Հանրապետութեան Ֆրանսայի դեսպան՝ Պրն. Է. Նալպանտեան, որ գլխաւոր հեղինակն է այս նախաձեռնութեան, այնպիսի բարիք մատուցեց Ֆրանսայի հայ գաղութին, որու պտուղները մեր համայնքը անկասկած կը քաղէ յառաջիկայ տարիներուն:

Անցեալին՝ Հայերը եթէ որոշ վերապահութիւններ ունէին իրենց հայադրոշմ ինքնութիւնը բացայայտօրէն արտայայտելու, դրսեւորելու, այսօր ահա նոյնինքն Ֆրանսայի պետութիւնը կը մղէ Հայոց համայնքը, որպէսզի ան իր արմատները փնտռէ, ճանչնայ եւ ճանչցնէ շրջապատին: Առիթ մը Հայոց գաղութին համար, որ պէտք չէ փախցնէ, իսկ եթէ չօգտագործէ, որքա՞ն՞վ իրաւունք կ՚ունենայ ներքին իր հայաթափութիւնը դուրսէն եկող քաղաքական ազդեցութիւններու վերագրելու:

Արդարեւ, երկու երկիրներու միջեւ բարեկամական կապերը սերտացնելու Պրն. Նալպանտեանի այս բացառիկ եւ յաջող նախաձեռնութիւնը, Ֆրանսայի Հայոց ընծայուած մեծ պարգեւ մըն է, ուր հայկական եւ ֆրանսական, երկու ըմբռնումները միասին պիտի ըլլան, բաժնելով փոխադարձաբար իրարու դերն ու ճակատագիրը:

Ահա քաղաքականութիւններու տեսակին մէջ, սիրոյ քաղաքականութեան բերած բարիքը որ ամէնէն չահաւորն է եւ մարդկայինը:

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Լիոն, 2007 Փետրուար 21

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ԾՈՎ ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Կրկնենք մեր վերջին նախադասութիւնը:

«Ի՜նչ ճակատագիր էր որ Թէքէեան ու նմանները շարունակ մէկ հորիզոնէն միւսը կ՚երթային, իրենց գործ ու աշխատանքի դաշտ մը գտնելու համար»: Թէքէեան ծայր աստիճան շարժուն կեանք մը ապրելու տեսակէտէ թերեւս մրցանիշ կոտրած է: Եթէ անոր կենսագրութիւնը ամբողջութեամբ ու մէկ շունչով կարդացուի, կը տեսնուի որ Թէքէեան շարունակ տեղ փոխած է պաշտօն, գործ, դիրք, ապրուստ ապահովելու ու իր բնաստեղծութիւնները գրելու համար: Երկու կամ երեք տարին անգամ մը, երբեմըն ալ երկու կամ երեք ամիսէն ան հոսկէ մեկնած է, ուրիշ տեղ գացած է: Երբեմն գործօն, երբեմն անգործ:

Թէքէեան որքա՞ն գնահատուած է իր այս թափառական կեանքի ընթացքին տարած ազգային պարտականութեան մէջ: Ան միշտ ալ ծափահարուա՞ծ է արդեօք այս ծառայութիւններուն փոխարէն:

Փոքրիկ օրինակ մը տալու համար Թէքէեանի վրայ կատարուած բուռն յարձակումներէն, տեսնենք թէ Փարիզի «Յառաջ» թերթի մէկ աշխատակիցը Թէքէեանին մասին ինչ գրած էր 1933 թուականին:

«Յառաջ» գրած էր հետեւեալը Թէքէեանին համար.

«Ազգային թուրիսթը... որբերու քննիչը, որ երջանիկ զբօսաշրջիկի մը պէս ժուռ կուգար Պոլիսէն Աթէնք, Աթէնքէն Գահիրէ, եւ այսպէս քաղաքէ քաղաք, երկիրէ երկիր, կամ հայ որբերու ծով արցունքներուն վրայ, առանց երբեք օր մը հրապարակաւ նկարագրելու թէ ի՛նչ "մարդասիրութեամբ" որբանոց կը վարէին Ամերիկացիները»:

Այս տողերը որքա՞ն իրաւացի ու արդար են արդեօք կամ մենք որքա՞ն իրաւունք պիտի տանք այս քննադատութեան, մենք որ հոս հոն բազմաթիւ անգամներ կարդացած ենք թէ Թէքէեան ինչպիսի ահազանգ մը հնչեցուցած է Գորֆուի մէջ Ամերիկացիներու խնամքին յանձնուած հայ որբերուն մասին եւ թէ ամէնուրեք որքան սիրտ սպառած է հայ որբերու ճակատագրի հարցով: Այս քննադատութիւնը, ինչպէս նաեւ ուրիշ ինչ ինչ քննադատութիւններ ալ, որոնք կատարուած են Թէքէեանի հասցէին, միշտ եկած են մրցակից կուսակցութիւններու շրջանակներէն: Թէքէեան արդեօք կը զոհուէ՞ր կուսակցական մրցակցութեան: Ան Ռամկավար էր եւ իրմէ շատ բան պիտի տար այդ կուսակցութեան, մինչեւ իսկ իր անունը, քանի որ Ռամկավարներու շրջանակին մէջ այսօր իսկ կարեւոր դերակատարութիւն ունի «Թէքէեան Մշակութային Միութիւնները»: Դաշնակցականներու «Յուսաբեր» թերթն ալ բազմաթիւ խիստ քննադատութիւններ ուղղած էր Թէքէեանին, մերթ պնդելով որ Թէքէեան պատճառ դարձած էր որ սա կամ նա խմբագիրը գործէն նետուի, մերթ ալ տարբեր մեղադրանքներ փակցուցած էր անոր ճակտին:

Թէքէեան բոլոր այս քննադատութիւններուն կը պատասխանէր երկար նամակներով, որոնց մէջ ինքզինք կը պաշտպանէր շատ պաղարիւն ոճով ու բովանդակալից տեղեկութիւններով: Զարմանալի է որ Թէքէեանի նամակներուն մէջ զայրոյթ ու կիրք բացարձակապէս չըկան, դիմացինին նկատմամբ ծանր արտայայտութիւն, նախատինք, անարգանք չկայ:

«Յառաջ»ի աշխատակցին հրատարակած սա վերի հեգնական խօսքերուն Թէքէեան պատասխանած է 1933 Յունիս 28 թուակիր նամակով մը, ուր ան պաղարիւն ու զուսպ տողերով, բայց յետին մանրամասնութիւններով կը պատմէ թէ ինչեր ըրած եւ ուրտեղեր գացած է 1922ին Պոլսէ հեռանալէ վերջ: Ցանկը ահաւոր կերպով երկար է. Վառնա, Յունաստան՝ Աթէնք, Աթէնքէ վերջ Լութրաքի, ապա Սուրիա, ապա Գահիրէ, Աղեքսանդրիա, Զակազիկ, ապա Փարիզ, եւայլն: Թէքէեան կը պատմէ թէ որբերուն համար այս քաղաքներուն մէջ ինչեր ըրած է, իր կուսակցութիւնը ինչ հրահանգներ տուած ու պարտականութիւններ յանձնած է իրեն, որքան վճարուած է, սա կամ նա քաղաքին մէջ ո՞ր անձնաւորութիւններուն կամ բարերարներուն հետ շփում հաստատած է, ինչպիսի օժանդակութիւններ ապահոված է անոնցմէ, եւայլն: Այս բոլորը իր նամակին մէջ կը պատմէ ժամանակագրական կարգով ու համոզիչ տողերով եւ հակառակ որ այս նամակը կը գրէ զինքը ծանրապէս քննադատած թերթի խմբագրութեան, ան այս բոլորը կը պատմէ իր գերադասին տեղեկագիր տալու համբերութեամբ ու բծախնդրութեամբ, առանց արժանապատուութեան հարց արծարծելու, առանց «դուն ի՞նչ իրաւունքով ինձմէ հաշիւ կը պահանջես» ըսելու: Նամակին մէջ ամէնէն վերջ սա տողերով է որ կը յայտնէ իր դառնութիւնը.

«Այս է իմ "ազգային թուրիսթ"ի, որբերու քննիչի եւ երջանիկ զբօսաշրջիկի հանգամանքով քաղաքէ քաղաք, երկիրէ երկիր կամ որբերու ծով արցունքներու վրայ կատարած ուղեւորութիւններուս պատմութիւնը, որ անծանօթ չէր, աւա՛ղ, "Յառաջ"ի աշխատակցին»:

Այսօր մենք հանգիստ սրտով կը հաւատանք Թէքէեանին, որովհետեւ պատմութիւնը արձանագրած է թէ ան ինկապէս որբախնամ գործ տեսած է երկար տարիներ, Փարիզի մէջ ինչ ինչ Կեդրոնականցի կամ Պէզազեանցի որբուկներ տեղաւորած է ֆրանսական վարժարաններու մէջ, Եգիպտոսի մէջ որբուկներ տեղաւորած է նորահաստատ Պէրպէրեան դպրոցին մէջ, եւ այլն եւ այլն:

Քիչ մը անխղճութիւն չէ՞ր արդեօք Թէքէեանի համար հեգնանքով ըսել որ ան երկիրէ երկիր ճամբորդած էր հայ որբուկներու ծով արցունքներուն վրայ: Անտարակոյս ճիշդ է որ այդ անիծեալ թուականներուն հայ որբուկներու ու տակաւին հայ չափահաս այրերու ու կիներու արցունքները ծով մը կազմած էին: Բայց Թէքէեան երջանիկ զբօսաշրջիկ չէր երբ մէկ երկիրէն միւսը կը ճամբորդէր, արհամարհելով արցունքներու այդ ծովը կամ երջանկութեան կաթիլ մը կաթեցնելով տառապանքներու այդ ծովին վրայ:

Ռ. Հ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Փետր. 8-ին, տարբեր տեսակի սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է, ուր հրաւիրուած էին համայնքի ներկայացուցիչները զօրակցելու համար Գարակէօզեան Տան: Վարժարանը վերջերս պիւտճէի կարեւոր բաց մը ունի, որ այս տարի հասած է 300 հազար Թրքական նոր լիրայի: Այս անակնկալ սիրոյ սեղանին նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Ներկաները ողջունած է Խնամակալութեան անդամներէն՝ Գարուն Գովան եւ ծանրացած է նաեւ Հրանդ Տինքի սպանութեան վրայ ու անկէ վերջ ծագած հարցերուն: Ապա, Տիգրան Կիւլմէզկիլ, որ նաեւ բացատրութիւններ տուած է վարժարանին նիւթական եւ կրթական հարցերուն մասին: Խնամակալութեան նոր անդամներէն՝ Եղեսիա Թըրթըն ներկայացուցած է պիւտճէի կացութիւնը եւ ներկաներուն ուշադրութեան յանձնած պիւտճէին այն բացը, որ կը նախատեսուէր այս տարուան համար: Ցուցադրուած է տեսերիզ մը, որու մէջ տեղեկութիւններ կը տրուէին Գարակէօզեանի անցեալին մասին եւ կը պարզուէին վարժարանի ներքին կեանքէն տեսարաններ: Վերջաւորութեան պատրիարքը յայտնած է որ հաւաքոյթին հաւաքուած է 275 հազար Թրքական նոր լիրա, ինչ կը դիմագրաւէր իր պիւտճէին բացը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԲԱՑՈՒՄ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱՆՁԵՐ» ԽՈՐԱԳՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի մէջ աւելի քան 20 տարիէ ի վեր կը գործէ Արհեստներու եւ Արուեստներու տուն մը (Maison de l'Artisanat et des Métiers d'art) ընտեղծուած Արհեստաւորական պալատի եւ քաղաքապետութեան համատեղ ջանքերով: Ան կը գտնուի 300ամեայ պատմական շէնքի մը մէջ որ, ատենին եղած է տխրահռչակ Arsenal des galères նաւաշինարանը ուր հազարներով դժբախտ թիապարտներ մաշեցուցած են իրենց կեանքը:

Այդ արուեստի տան մէջ տեղի կ'ունենան տարեկան 6էն 8 ցուցադրութիւն որոնք կ'ընդգրկեն արհեստներու եւ արուեստի շատ մը երեսակ, եւ դարձած են Մարսէյլ քաղաքի մշակութային կեանքի անհրաժեշտ մէկ բաղադրիչը: Տարիներ առաջ հոն տեղի ունեցած էր հայկական գորգերու ցուցադրութիւն մը:

Հինգշաբթի իրիկուն Փետրուար 15 հոն բացումը կատարուեցաւ – մինչեւ Մարտ 24 տեւելիք – «Հայաստանի գանձեր» խորագիրը կրող ցուցադրութեան, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, շուրջ կէսը բաղկացած ոչ-Հայերէ: Հանդիսութիւնը դրուած էր Մարսէյլի ծերակուտական – քաղաքապետ Ժան - Գլոտ Կօտէնի եւ Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեանի պատուոյ նախագահութեան տակ: Բացման խօսքով հանդէս եկաւ քաղաքապետի կցորդ եւ հաստատութեան վարչութեան նախագահ Ժագ Ռոքասերա որ 20 տարիէ ի վեր կը ղեկավարէ հաստատութիւնը: Շեշտեց թէ այս ցուցադրութիւնը տեղի կ'ունենար «Հայաստանի տարւոյն» ծիրին մէջ. գովքը ըրաւ Ֆրանքեւհայկական դարաւոր բարեկամութեան եւ Մարսէյլի հայ հոծ գաղութի քաղաքին բերած կարեւոր օժանդակութեան, ամէն մարզի մէջ: Սոյն ցուցադրութիւնը կ'ընդգրկէ Սարդարապատի ազգագրական թանգարանի պահեստներէն բերուած 148 կտոր իրեր որոնց մասին յետոյ

կ'անդրադառնանք: (Սակայն կարելի չէ ցաւօք չյիշել այդ թանգարանի փոխ-տնօրէնուհի Սվեդլանա Պօղոսեանի անօրակ ելոյթը, եւ Հայաստանէն եկած «թարգման-ուղեւորուհի» Անահիտ Մոսիկեանի ամենացած մակարդակի «թարգմանութիւնը»: Հոս թարգմանող չըկա՞յ: Մէկզի դնենք նաեւ աբեղեանական խեղագրութեամբ հայերէն բոլոր գրութիւնները): Խօսք առին նաեւ Առաքելական եկեղեցւոյ կողմէ հայր Զատիկ Աւետիքեան, եւ կաթողիկէ եկեղեցւոյ կողմէ հայր Եղիա Դերձակեան:

Գինեձօնով մը փակուեցաւ բացման հանդիսութիւնը:

Մեծապէս կը քաջալերենք «Յառաջ»ի ընթերցողները այցելելու այդ շատ հետաքրքրական ցուցադրութիւնը, մանաւանդ հոն առաջնորդելու երախաներն ու պատանիները: Երեքշաբթիէն Շաբաթ ժամը 15ին տեղի կ'ունենան բացատրական խմբական այցելութիւններ:

Քանի մը տող անոնց համար մասնաւորաբար որոնք չեն այցելած Սարդարապատի այդ շատ կարեւոր ազգագրական թանգարանը, ուր հանգրուանած են 40 երկար դարերէ ի վեր ստեղծուած ու մանաւանդ պատմութեան արհաւիրքէն փրկըւած կիրառական արուեստի ու արհեստին արժէքաւոր 70.000 նմոյշներ, շատերը եկած նահանգներէ որոնց անունն է Կիլիկիա, Սեբաստիա, Տարօն, Վասպուրական ու Ջաւախք: Միով բանիւ հողեր որոնք այսօր այլեւս մերը չեն...:

Ցուցադրուած իրերը բոլորն ալ հետաքրքրական են, բայց ուշադրութիւն կը գրաւեն մանաւանդ Ն. Ք. 14րդ դարու պղինձէ չերեփը, դաշոյնները, արոյրէ կաթսան, կճուճները: Աւելի նոր ժամանակներու ոսկերչական հիանալի նըմոյշներ, նորահարսի ոսկեթել հագուստ, Կուտինայի (Քէօթահիա) յախճապակիէ պնակեղէն, Արցախի թէ Կիլիկիոյ գորգեր:

Ինչպէս կը գրէ տան տնօրէնութիւնը այցելուին հրամցուած թերթիկին մէջ– «Այս ցուցադրութիւնը ցոյց կու տայ հայկական հանճարի վաւերականութիւնը, հայ հոգիին հաւատարմութիւնը հանդէպ իր արմատներուն, եւ աւանդական արուեստին ու արհեստին ստեղծագործական բարձր որակը հազարամեակներու ընթացքին»:

Այցելենք եւ մանաւանդ այցելել տանք այս եզակի ցուցադրութիւնը ուր Հայու ձեռքերուն ստեղծած մետաղէ, փայտէ, թէքսթիլէ, բրուտեան այս անխօս առարկաները շատ աւելի պիտի պատմեն քան յաջող դասախօսութիւն մը:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՕՐԹԱԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Թարգմանչաց վարժարանի ի նպաստ սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է Փետր. 4ին, մինչ մինչեւ այդ թըւականը սիրոյ սեղանները տեղի չէին ունենար Հրանդ Տինքի զազրելի սպանութեան հետեւանքով, ի յարգանս իր յիշատակին: Հանդիսութեան նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Ցայտագրի գործադրութեան ընթացքին պաստառի վրայ ցուցադրուած են Թարգմանչաց վարժարանի նորոգութեան հանգրուաններէն եւ կրթական ներքին կեանքէն տեսարաններ: Ողջոյնի խօսքը արտասանած է հիմնադիր Հայկ Ասլանեան եւ դիտել տուած է որ Թարգմանչաց վարժարանը, դժբախտաբար, այսօր ներկայանալի եւ իր ծաղկեալ վիճակը պահող միակ վարժարանն է Վոսփորի ափին: Պրն. Հ. Ասլանեան լաւ լուրեր ալ տուած է վարժարանի նորութիւններու մասին, ինչպէս բացւած տաք ջուրով լողաւազան մը:

Ապա, բեմ հրաւիրած է Թաղային խորհուրդի գործունեայ ատենապետ՝ Իսքէնտէր Շահինկէօզը: Ան յայտնած է որ իրենց պաշտօնի գըլուխ գալէն մինչեւ այսօր կարելի եղած է տասը կալուածներու կալւածաթուղթերը ետ առնել դատական որոշումով: Ան նշած է նաեւ այլ գրական արդիւնքներ, որոնք դիւրութեամբ ձեռք ձգուած չեն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, ապա, հուսկ բանքը արտասանած է Պատրիարքը:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի Համազգայինի «Ժ. Մանուկեան» գրադարանին մէջ, Փետրուար 4ին, տեղի ունեցած է Սուրէն Զէքիճեանի «Ամառնային անձրեւ» վէպին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գրատարած յանձնախումբին: Հանդիսութիւնը վարած է Սիւզի Մելիտոնեան, որ տարիներու գործակիցը եղած է հեղինակին «Նոր Հորիզոն» հեռատեսիլի հայկական յայտագրի շաբաթական պատրաստութեան մէջ: Ան ներկայացուցած է հեղինակը, որ վաթսունական թուականներու վերջերը Պէյրութէն Թորոնթօ գաղթած էր: Ապա, հրաւիրած է Էլիզ Շարապխանեանը որպէսզի ներկայացնէ Ս. Զէքիճեանի առաջին վէպը՝ «Ամառնային անձրեւ»: Ան չէ արտայայտուած միայն գովասանքներով, այլ խօսած է նաեւ գրքին տըկար կողմերուն մասին: Վէպը կը պատկերացնէ մեր ապրած իրական կեանքը եւ գրուած է «ինքզինք որոնող» հայ գաղթական, անհայրենիք անձի մը կողմէ: Այս ներկայացումէն ետք, Մարգար Շարապխանեան կարդացած է Մոնրէալաբնակ մըտաւորական-դաստիարակ Մանուէլ Քէօսէեանի, հիւանդանոցէն ղրկած ողջունագիրը Սուրէն Զէքիճեանի գիրքին նուիրուած: Հուսկ, խօսք առած է հատորին հեղինակը, պատասխանելու համար ներկաներու հարցումներուն: Ան յաւելեալ մանրամասնութիւններ տուած է հատորին մասին եւ շնորհակալութիւն յայտնած Համազգայինի «Գլաձոր» մասնաճիւղի վարչութեան, նաեւ կազմակերպիչ յանձնախումբին եւ ձեռնարկին մասնակցողներուն:

ՀԱՄԻԼԹԸՆԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի Վարդանեան սրահին մէջ, Փետր. 4ին տեղի ունեցած է Վարդանանց ճակատամարտի տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ-ի տեղւոյն Արեւ մասնաճիւղին: Օրուան հանդիսավարը՝ Հայկանոյշ Պէթմէզեան, յանուն Արեւ մասնաճիւղի վարչութեան, բարի գալուստ մաղթած է ներկաներուն եւ խօսքը փոխանցած Սուրէն Արք. Գաթարոյեանին, որ համապարփակ կերպով ներկայացուցած է Աւարայրի ճակատամարտը, պատերազմին բարձրարժէք խորհուրդը՝ քրիստոնէական, հոգեւոր եւ հայապահպանման տեսանկիւնէն դիտուած: Գեղարուեստական բաժին մը ամբողջացուցած է յայտագիրը:

ԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՉՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ. արքութեան պատիւ շնորհած է Երուսաղէմի պատրիարքութեան միջեկեղեցական եւ արտաքին յարաբերութիւններու վարիչ Արիս եպիսկ. Շիրվանեանին, Սեւան եպիսկ. Դարբինեանին (Երուսաղէմ) եւ ԱՄՆ-ու Արեւելեան թեմի միջեկեղեցական յարաբերութիւններու պատասխանատու եւ Ամերիկայի եկեղեցիներու խորհուրդի նախագահ Վիգէն եպիսկ. Այքազեանին, առ ի գնահատութիւն Հայց. Եկեղեցիին բերած իրենց ծառայութեան եւ տարիներու վաստակին:

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՆԱՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Տօքթորայի թէզս դեռ չէի աւարտած, երբ սկսայ յաճախել Փարիզի Պիպլիոթէք նասիոնալը, եւ աչքէ անցընել այդ ճոխ մատենադարանին հայերէն ձեռագիրները, որոնց մէջէն բժշկականները իմ մասնաւոր ուշադրութիւնս գրաւեցին, եւ այն օրէն ես զգացի փափաք՝ հետամտելու հայ բժշկական պատմութեան:

Փափաքս երթալով շատցաւ, բուն սէր մը այդ մասին ծագեցաւ սրտիս մէջ. վառելով վառեցաւ այդ սէրը ,անշէջ մընաց ցարդ ու ծնունդ տուաւ այն բազմաթիւ աշխատութիւններուս, զորս յիսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր գրեցի ու կը գրեմ թէ՛ մայրենի լեզուով եւ թէ՛ ֆրանսերէն հայ բժշկական պատմութեան համար. եւ խաւարէն դուրս հանելու մեր այն հին բժիշկները, որոնք փայլած են զանազան երկիրներու մէջ, իրենց համալսարանական կրթութիւնն ստանալէ յետոյ:

Այն քաղցր յոյսով, թէ անակնկալ յաջողութիւն մը պիտի շնորհէ ինձ բախտը տպագրութեան տալու բոլոր այս գրած աշխատութիւններս, ես կը վերադառնամ ուսանողութեանս վերջաւորութեան, զոր անցողակի իմն յիշատակած եմ :Գրած եմ արդէն, թէ տօքթորական թեզս անցուցած եմ 1884 Նոյեմբեր 14ին, ինձ քննիչ որոշուած դասատուներուն նախագահ ունենալով մեծանուն բժշկապետ փրոֆ. Փոթէն, որուն քով աշակերտեցայ իբրեւ էքսթէրն ամբողջ 1882 տարւոյն տեւողութեանը, եւ յետոյ՝ 1884-ին, թեզիս նիւթին համար հիւանդներ քննելով իւր հսկողութեանը տակ եւ համաձայն իւր խորհուրդներուն:

Ի՛նքը որոշած էր թեզիս նիւթը. երիկամային հազուադէպ հիւանդութիւն մը, որուն ենթակայ եղած հա՛զիւ երկու հիւանդ գտայ հիւանդանոցէ հիւանդանոց երթալ գալով. եւ կրցայ գոհ թողուլ իմ սիրելի վարպետս, ներկայացուցած աշխատութեամբս:

Թեզիս քննութեանը պահուն ներկայ եղան բոլոր բարեկամներս, որոնց մէջ էր Վենետիկի Նախկին Մխիթարեան Հ. Տիմոթէոս Թըլնկըր, որ հակառակ իր վաթսուն տարիներուն, արձանագրուած էր Բժշկական համալսարանը, բժշկութիւն սորվելու համար: Երբ քննութիւնս աւարտեցաւ ու նախագահը քանի մը շընորհաւորական խօսքեր ինձ ուղղելով, ելաւ իմ ձեռքս սեղմեց, ու ներկայ եղողները մօտեցան ինձ եւ շնորհաւորեցին զիս, եւս երբ թողուցինք սրահը, Տիմոթէոս Թըլնկըր բռնեց զիս, ճակատս համբուրեց, ձեռքի պայուսակին մէջէն գիրք մը հանեց, նուիրեց ինձ. այդ գիրքն էր՝ ԺԲ. դարու մէջ նշանաւոր եղած Հերացի Մխիթար բժշկապետին «Ջերմանց մխիթարութիւն» կոչուած սքանչելի երկասիրութիւնը, Ս. Ղազար տպուած, զոր երբեք տեսած չունէի, եւ զոր կը պահեմ իբրեւ թանկագին յիշատակ Տիմոթէոս Թըլնկըրի:

Նախկին Մխիթարեան վարդապետին հետ ծանօթութիւն հաստատած էի 1882-ին երբ Փրոֆ. Փոթէնի քով էքսթէրնութիւնս կը շարունակէի, ուսումնակից էր նա ինձ, եւ շատ անգամ առաջնորդ կ'ըլլայի այդ տարեց ուսանողին, որ մի քիչ դժուարութեամբ կ'ըմբռնէր Փոթէնին խօսած դասերը:

Թըլնկըր շատ մտերիմ եղած էր Գրիգոր Օտեան մեծ ազգասէրին, որ կը բնակէր Օթէօյլ. ինքը տարաւ զիս ներկայացուց մէկ օր, այս նշանաւոր Հայուն եւ պատիւ ունեցայ երկար տեսակցիլ հետը:

Գր. Օտեան իմ մասիս շատ գովեստներ լսեր է Թըլնկըրէն, ուրախ եղաւ որ Փարիզ եկող հայ ուսանողները միշտ իրենց ուսումին հետամուտ են, եւ կը ջանան օգտակար անդամներ ըլլալ հայութեան:

Շնորհակալութիւններս յայտնելով Օտեանին իր գնահատական խօսքերուն առթիւ, ելայ ձեռքը համբուրեցի ու մեկնեցայ:

(Շար. 172)

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԵՒԳԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ)

յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 14·30ին
Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վահէ Տամլայի *մահուան առթիւ Տիկին Ալիս Ասլանեան եւ Արմէն Սամուէլեան* 100 *Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին:*

Տիկին Եւգինէ Պօղոսեանի *մահուան առթիւ, Տիկին Ալիս Ասլանեան եւ Արմէն Սամուէլեան* 100 *Եւրօ կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Իսիի "Տիրուհի Սէրէնկիւլեան" մասնաճիւղին:*

arménie mon amie

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
sous le parrainage de M. René ROUQUET
Député-Maire d'Alfortville
Une édition spéciale de

son SALON DU LIVRE ARMENIEN «ARMEN'LIVRES»

du 22 au 28 mars

au Pôle Culturel,
Parvis des Arts à Alfortville
(à l'angle des rues J. Franceschi et M. Bourdarias)

Un programme exceptionnel !

Samedi 17 mars à 20h30,
— salle de spectacle
THEATRE en français
«Papiers d'Arménie ou sans retour possible» de Caroline Safarian par la Compagnie du Théâtre du Parvis des Arts de Marseille — Mise en scène : Olivier Arméra.

Jeudi 22-Mercredi 28 mars, de 11h à 19h
— Espace Culturel de convivialité
«ARMEN'LIVRES»
Accueil du Public — Consultation et vente d'ouvrages. — Rencontre et dédicaces avec les auteurs — Lectures.
Et pendant toute la durée du Salon
EXPOSITION (création MCA)
«Richesse du monde des lettres et des idées des XIXᵉ et XXᵉ siècles en Arménie et en diaspora»
Conception : Krikor Beledian, écrivain

Mardi, 27 mars à 20h45
— Salle de spectacle
THEATRE en arménien occidental
«Akhatsèle» de Arman Vartanian — Mise en scène : Vahé Shahvertian — par la Compagnie Soundoukian venue tout spécialement d'Arménie.

Mercredi 28 mars à 20h45
— Espace Culturel de convivialité
CONFERENCE-DEBAT
«Le statut de l'écrivain, la littérature et l'édition arménienne aujourd'hui» avec Krikor Beledian, écrivain et maître de conférences (France) - Haroutioun Kurkdjian, écrivain et éditeur (Grèce) - Sarkis Khatchents des Editions Khatchents (Arménie) - Robert Koptas des Editions Aras (Turquie).
Renseignements et réservations :

M.C.A. tél. : 01 43 76 55 89
courriel : contact@mca-alforville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը* 17*ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 28ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 28
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 2
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian»
de SEVRAN - LIVRY

Soirée
«PAELLA»
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan

Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre les 10 et 11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.
Vente de livres, dédicace, conférence.

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS
Exposition à l'Institut du Monde Arabe (1 rue des Fossés Saint-Bernard, Place Mohammed V, 75005 Paris).
Du 21 février au 1ᵉʳ avril

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin.
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY
400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

TELEVISION
France 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée **le dimanche 4 mars de 9h30 à 10h.**
Elle a pour titre :
«ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE, DU LOUVRE A LA BNF»

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, rétrospective de l'art chrétien arménien.

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1ᵉʳ février au 10 mars

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves, 13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

Les activités du mois de Mars DU

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT** avec chants religieux du Chœur SAHAK-MESROP à la mémoire de HRANT DINK, le rédacteur en chef du journal **Agos** assassiné sauvagement le 19 janvier 2007
le Vendredi 9, à 20h30 en la Cathédrale Arménienne
— Entrée libre —

et Messe de Requiem
le Dimanche 11, à 10h — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

— **CONFERENCE** : «L'ARCHITECTURE ECCLESIALE ARMENIENNE» mère des architectures byzantine, romane, gothique et islamique avec projections de diapositives par le Dr Albert KHAZINEDJIAN
le Dimanche 11 à 17h30 —

Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille
— Entrée libre —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28
MERCREDI
28 FEVRIER
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·652 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·652

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

Արտաքին գործերու նախարարէն, ըՍպայակոյտի նախագահէն, ետք կարգը եկած է խորհրդարանական պատուիրակութիւններու. որոնք Ուաշինկթընի մէջ պիտի բացատրեն ամերիկացի պաշտօնատարներու թէ 1915ի դէպքերը ցեղասպանութիւն չեն եւ թէ անոնց այդ պիտակով ճանաչումը ժխտական անդրադարձ կ'ունենայ Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւններուն վրայ:

Խորհրդարանական առաջին պատուիրակութիւնը տեղւոյն վրայ է արդէն: Անոր անդամները հանդիպումներ կ'ունենան Ներկայացուցչական տան անդամներու, Արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատարներու հետ: Երկրորդ պատուիրակութիւնը կը մեկնի Մարտի կէսին, երրորդ մըն ալ՝ ամսուան վերջաւորութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(27 février)

«MA GRAND-MERE TURQUE ETAIT, ARMENIENNE»

Մոնտի յատուկ թղթակիցը Սրիան Շըմէն երկու երկար էջերու մէջ կ'անդրադառնայ այն երեւոյթին ինչ որ այլեւս յայտնութեան բնոյթ մը ունի արեւմըտեան աշխարհին համար, մինչ հինէն ծանօթ էր մեզի եւ վերջերս ալ մասնաւորաբար հրապարակուեցաւ Ֆէթհիյէ Չէթինի հատորին պատճառաւ:

Ցօղուածը երկար նկարագրութիւնն է այդ երողութեան, ըստ որու Թուրքերու մեծ – մայրերը առեւանգուած Հայեր էին...:

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԹԱԼԱԹԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Խարբերդի տեղահանութեան մասին միասնաբար աշխատելու հեռանկարը արդէն Թրքական աղբիւրներու կողմէ կը ներկայացուի Ցեղասպանութեան մասին գիտական գործակցութեան առաջին քայլը: Թէեւ Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը լոնտոնաբնակ Արա Սարաֆեանի հետ այդ գործակցութեան նախնական հաւանութիւն տալէ ետք սկըսած է «պաշտօնական» դիմումնագիր պահանջել...

Նախատեսուած այդ աշխատանքը թելադրած է ծանօթ լրագրող Մ. Պարտաքչըն որ իր ունեցած փաստաթուղթերու հիման վրայ գրէ Խարբերդի տեղահանութեան մասին: Այդ փաստաթուղթերը, ան կ'ըսէ թէ կը պատկանին Թալաթի «որ հայկական տեղահանութեան ճարտարապետը կը նկատուի»:

Հոն կ'ըսուի թէ 1914ին Խարբերդի մէջ 70·060 Հայ կ'ապրէր: Նախապէս 2201 Հայ գաղթած էր այլ շրջաններ: Իսկ առաջին աշխարհամարտին ծագումէն անմիջապէս ետք սահմանային շրջաններէն, արեւելեան այլ քաղաքներէն 5088 Հայ հաստատուած է Խարբերդ: 1915ին այդ ամբողջութիւնը գերոյի հաւասարեցուած է, կազմակերպուած տեղահանութեամբ: Նոյն կիրարկումը եղած է Էրզրումի, Վանի, Բաղէշի, Տիյարպէքիրի, Տրապիզոնի մէջ ալ ու այդ քաղաքներուն մէջ միակ Հայ մը իսկ չէ ձգուած:

Թալաթի փաստաթուղթերուն համաձայն, 1914ի մարդահամարը թերի է, քանի որ անոր արդիւնքով 70060 ցոյց տրուած Հայերէն Թալաթի տուեալներով 74206 Հայ տեղահանուած է: Ըստ նոյն աղբիւրին, Հայերու վտարումէն ետք անոնցմէ մնացած 3500 բնակարան եւ ըլլինձի հանքավայր մը գրաւուած են: Տեղահանութեան, Թալաթի պատկանող քարտէսները ցոյց կու տան որ տարագրութիւնը բռնած է Մուսուլ, Հալէպ, Տէր Զօր ուղղութիւնը:

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՍԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՆԻՒԹԸ ՍԵԿՈԼԷ՞Ն ԹԷ ՍԱՐՔՈԶԻ

Որո՞ւ քուէարկել Սեկոլէնին թէ Սարքոզիին...

Այս է օրուան նիւթը ամէն կողմ:

Կիներու հաւասարութեան իրաւունքի պաշտպան մը կ'ըսէր թէ ինք Սեկոլէն պիտի չքուէարկէր, որովհետեւ ան Անկելա Մերքէլի պէս չէր, եւ կ'աւելցնէր թէ քաղաքականութիւնը «մօտա» կը սկսի դառնալ:

«Մօտա»ն իր մտքին մէջ կիներու նախագահ դառնալուն չէր վերաբերեր, այլ գերմանական օրինակին անպայման հետեւելուն:

Զըսաւ նոյնպէս թէ Սարքոզիին պիտի տար քուէն:

Ուրիշ գրախանութներու նման, երկաթուղային կայարաններուն գրախանութներուն մէջ շարուած են տարբեր–տարբեր հեղինակներէ, նոյն թեկնածուներուն՝ Սարքոզիի, Սեկոլէնի եւ այլոց շուրջ հատորներ: Ցաճախ հաստափոր: Մարդ կը շուարի. նոյն անձի մասին ո՞ր հեղինակին գործը կարդալ: Գիրքերը կը վխտան, ծրագիրներ–յայտագիրներ մէկ էջէն միւսը իրարու կը յաջորդեն խենթենալիք առատութեամբ, միաժամանակ կարծէք գաղափարի սնանկութիւն մը արտայայտելով:

Զէ՞ որ սպառումի ընկերութիւն ենք, շուկաները ողողուած պէտք է ըլլան ապրանքներով: Քաղաքականութիւնն ալ երեւի ողողելու է իր շուկան յայտագիր–ծըրագիրներով:

Թեկնածուներու ծրագիրներուն մէջ տարբերութիւններ գոյութիւն ունենալով հանդերձ, հասարակ յայտարար մը կայ բոլորին ալ մօտ: Քափիթալը մատակարարելու խնդիրն է:

Ընտրարշաւներու մէջ ո՛վ ինքզինք լաւ ներկայացուց որպէս վարպետ մատակարար, պիտի ապահովէ մեծամասնութեան քուէն:

Ընտրող հասարակութիւնը, այնպէս կը թուի թէ այլեւս մարդուն կը նայի, ո՛չ թէ գաղափարաբանութեան:

ԽՆԿԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի Թեմական Խորհուրդը սոյն թուականի Փետրուար 24ին նախագահութեամբ Առաջնորդական Տեղապահ Բարձրաշնորհ Տէր Գիւտ Արքեպիսկոպոս Նագդաշեանի Մարսէյլի Սըրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ գումարեց իր անդրանիկ նիստը եւ կազմեց իր Դիւանը, յանձինս՝

Պարոն Գրիգոր Փափազեան՝ Ատենապետ,
Տոքթ. Ռոպէր Ագիլազեան՝ Փոխ-Ատենապետ,
Տէր Գրիգոր Աբեղայ Խաչատրեան՝ Ատենադպիր,
Պարոն Ժագ Փանոսեան՝ Ատենադպիր,
Պարոն Գեղամ Թորոսեան՝ Գանձապահ,
Պարոն Սուրէն Փանոսեան՝ Գանձապահի օգնական:

ԴԻՒԱՆ ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

Փարիզ, Փետրուար 24

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԹՌԻՉՔԻ ՆՈՐ ԳԻԾԵՐ

«Արմավիա» ընկերութիւնը կը վերաբանայ Երեւան – Ֆրանքֆուրթ – Երեւան գիծը: Թռիչքները տեղի կ'ունենան Շաբաթ օրերը էռպիւս Ա–319 տիպի օդանաւերով: Հաւանական կը նկատուի Երեւան – Քէօլն – Երեւան գիծի մը բացումն ալ, նկատի առած այդ քաղաքին մէջ հայկական կարեւոր ներկայութիւնը:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Գարեգին Բ. Փետրուար 23ին հասած է Հընդկաստան: Յաջորդ օրը անոր գլխաւորած պատուիրակութիւնը այցելած է Մ. Կանտիի յուշահամալիրը ուր ծաղկեպսակ զետեղած է եւ աղօթած: Նոյն յետմիջօրէին Կաթողիկոսը գացած է Հնդկաստանի ազգային թանգարանը: Փետրուար 25ին Կաթողիկոսը եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը անցած են Ակրա քաղաքը ուր 1562ին կառուցուած է երկրին հայկական երկրորդ եկեղեցին՝ Ս. Մարտիրոսը: Ան այսօր կանգուն չէ, բայց գերեզմանատան մէջ կան շարք մը հայկական շիրմաքարեր: Նոյն քաղաքին մէջ Գարեգին Բ. այցելած է նաեւ Թաճ Մահալ եւ Ակրայի բերդը:

Գարեգին Բ.ի պատուիրակութիւնը Փետր. 26ին ալ Տէլհիի մէջ այցելած է Հայաստանի դեսպանատունը ուր զիրենք ընդունած է դեսպան Աշոտ Քոչարեան: Նոյն երեկոյեան կաթողիկոսական շքախումբը մեկնած է Կալկաթա:

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐԸ ԱԼ ՀԱՅԵՐԷՆ ՊԻՏԻ ՍՈՐՎԻՆ

Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը Ե. Հալաչօղլու յայտնած է թէ օտար պետութիւններու դիւաններուն մէջ պարփակուած հայերէն փաստաթուղթերուն հետազօտութեան նպատակով որոշուած է հայերէն սորվեցնել Թուրք պատմաբաններուն: Ան աւելցուցած է թէ Հայ եւ եւրոպացի պատմաբաններ Թըրքական դիւաններու մէջ կրնան աշխատիլ, բայց Թուրք պատմաբանները հայերէն չգիտնալով, չեն կրնար հետազօտել զանազան երկիրներու հայերէն փաստաթուղթերը:

Թուրք պատմաբաններուն Հայերէն սորվեցնելու համար որոշուեր է Հայերէնի դասատուներ հրաւիրել Ատրպէջանէն...

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախագահական ընտրութեան խանգարող թեկնածուն, այսինքն «երրորդ մարդը»՝ Ֆ. Պայրու հեռատեսիլի Ա. կայանի շաբաթական հիւրն էր Փետր. 26ին, «Հարցում մը ունիմ ձեզի» յայտագրին: Մէկուկէս ժամուան ընթացքին, Իւ. Տէ. Էֆ.ի նախագահը ներկայացաւ որպէս համախմբող մը, անձ մը որ տարբեր ուղի մը կ'առաջարկէ, ոչ Իւ. Էմ. Փէ., ոչ ընկերվարական: Դատապարտեց քուէարկութիւն մը որ վերադարձ մը պիտի նշանակէր Դ. Հանրապետութեան: Իր ծրագիրը հիմնուած է ընկերային տնտեսութեան մը վրայ: Դէմ արտայայտուեցաւ Թուրքիոյ եւ Ուկրանիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան: Եթէ ընտրուի կրնայ ձախ վարչապետ մը նշանակել, կը բաւէ որ նոյն քաղաքականութիւնը վարեն: Հարցախոյզերու մէջ իր դիրքը կը բարելաւուի, բայց յստակ է որ հարցախոյզները ոչինչ կը նշանակեն (կը բաւէ յիշել 2002, Ապրիլ 21ը) եւ ամէն օր, երբեմն ալ օրը քանի մը անգամ, հաճոյք կրնան պատճառել ապսպրողներուն: Փետր. 26ին, մետխաններու պատրաստած թեկնածուները՝ Սարքոզի եւ Ռուայալ 50/50 արդիւնք ձեռք կը ձգեն Բ. շրջանին (նախապէս Սարքոզի կը յաղթէր), Պայրու 17%ի կը հասնի Ա. շրջանին: Նոյն օրը, հարցախոյզի այլ գործակալութեան մը համաձայն Սարքոզի կը յաղթէր:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 100 մեծագոյն ձեռնարկատէրեր, որոնց մէջ են Պիլ Կէյց եւ Ու. Պիւֆէ, նամակ մը ղրկած են նախագահ Ճ. Պուշի, թելադրելով որ չճանչնայ Հայկական Ցեղասպանութիւնը, քանի որ ատիկա ԱՄՆ–ու շահերուն տեսակէտէն աղիտալի կ'ըլլայ: Անոնք ըսած են թէ մեծապէս կը տուժեն Թուրքիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւնները եւ ճանաչումը կը խոչընդոտէ հայեւթուրք հաշտութեան հոլովոյթը:

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ միջազգային խումբը տեղեկագրով մը յայտնած է թէ Իրաքի պատերազմին պատճառով երկրին ամէնէն վտանգուած տարրերը փոքրամասնութիւններն են: Ամբողջ բնակչութեան 10%ի այդ հատուածը դէմ յանդիման է չքանալու: Կազմակերպութիւնը պահանջած է որ պաշտպանութեան տակ առնըւին Իրաքի Հայերը, Ասորի–Գաղդէացիները, Պաղեստինցիները, Հրեաները, Թիւրքմէնները, Եզդիները, եւլն.: Փոքրամասնութիւններու անդամները տեւական սպառնալիքին ենթակայ են առեւանգումներու, յարձակումներու:

ԻՐԱՔԻ քրտական գօտիին նախագահը Մ. Պարզանի հեռատեսիլի կայանէ մը եւլոյթ ունենալով յայտարարած է թէ Քիւրտերը անկախութեան իրաւունքին տէր են եւ թէ Թուրքերը, Արաբները, Իրանցիները պէտք է հասկնան որ այդ մասին խօսիլ ոչ ամօթ է, ոչ ալ սպառնալիք կը նշանակէ: Պարզանի չեշտած

(Շար.ը Դ. էջ)

«ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ Է ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԻՄԱՑ ՄԵԶ ԿԱՆԳՈՒՆ ՊԱՀՈՂԸ»

ԸՍԱՒ ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ – Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան վերջին տարիներուն իրագործած ազգանուէր շարք մը ծրագիրներուն մէջ մասնայատուկ տեղ գրաւեց Հայրապետին իմաստուն նախաձեռնութեամբ, բացուող իւրաքանչիւր տարին նուիրելու մեր ազգի կեանքին առընչուած կարեւոր երեւոյթներու, լուսարձակի տակ բերելու համար անոնց կենսականութիւնը:

Առ այդ, 2007 տարին, Արամ Ա. կաթողիկոսի կողմէ Հայրապետական յատուկ Գիրով ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՏԱՐԻ հռչակուած ըլլալով, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը, ամբողջ տարուան վրայ երկարող եւ տեղական թէ թեմական մակարդակի վրայ կազմակերպուելիք ձեռնարկներուն բացումը կատարեց Անթիլիասի մէջ:

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետին, Չորեքշաբթի Փետրուար 7ին, Մայրավանքի «Կիլիկիա» թանգարանի «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ զրոյց-կլոր սեղան, հայ լեզուի նուիրուած:

Լիբանանի մայր գաղութին մէջ տեղի ունեցող սոյն ձեռնարկը յատուկ իմաստ ու նշանակութիւն ունի, երբ Սփիւռքի այս հայերէնախօս ու հայաշատ կեդրոնին մէջ կը կատարուի ան, ինչպէս նաեւ հայ մշակոյթի օրրան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հովանաւորութեամբ:

Լիբանանահայ կրթական ու մշակութային եւ առհասարակ մտաւորական վաստակ ունեցող անձեր հրաւիրուած էին մաս կազմելու սոյն զրոյց-կլոր սեղանին. Տոքթ. Արմենակ Եղիայեան, Տոքթ. Երուանդ Քասունի, Պրն. Պարոյր Աղպաշեան, Պրն. Ժիրայր Դանիէլեան եւ Պրն. Սարգիս Կիրակոսեան:

Հաւաքին ներկայ էին Լիբանանի Հայոց թեմի առաջնորդ Գեղամ եպիսկ. Խաչերեան, Լիբանանի մէջ Հայաստանի դեսպան Վահան Տէր Ղեւոնդեան, կրթական պատասխանատուներ, տնօրէններ, ուսուցիչներ եւ ժողովրդային բազմութիւն մը:

Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանեց Թորգոմ արղյ. Տօնոյեան, որ հաստատեց, թէ՝ «Հայ լեզուի մրգաստանը միայն ծառերու փունջ մը չէ, այլ ան հայ ժողովուրդի փրկութեան գանձ մըն է»: Գնահատելով մեր իրականութեան մէջ հայ լեզուին դերը՝ ան ըսաւ, որ առանց հայ լեզուի մեր կեանքը պիտի պարպուի ազգային արժէքներէն, սրբութիւններէն եւ Հայուն հարազատ էութենէն:

Օրուան զրուցավար Ժիրայր Դանիէլեան նշեց, որ հայ ժողովուրդի գոյերթին ու յարատեւ պայքարին մէջ առանցքային դերակատարութիւն ունեցաւ հայ լեզուն՝ աւելցնելով, որ հայ լեզուն անտուն Հայուն համար դարձած է ամուր տուն մը: Ապա Դանիէլեան ըսաւ, որ զրոյցին մասնակիցները երեք բաժիններու ընդմէջէն պիտի պատասխանեն երեք հարցումներու: Առաջինը՝ այսօր ի՞նչ կացութիւն կը պարզէ հայ լեզուն, երկրորդը՝ ի՞նչ են հայ լեզուի նահանջի գլխաւոր պատճառները, եւ երրորդը՝ գործնական ի՞նչ միջոցներու հարկ է դիմել լուծելու համար տրուած հարցերը:

Կլոր սեղանի մասնակից Արմենակ Եղիայեան անդրադառնալով արեւմտահայերէնի մեծ ժառանգութեան պահպանման խնդիրին եւ ընդհանրապէս հայերէնի նահանջին ըսաւ, որ լեզուի նահանջին հետ նաեւ ազգային արժէքները նահանջի մէջ կը գտնուին: Եղիայեան նշեց, որ ծնողներու ու աշակերտութեան մօտ գոյութիւն ունեցող «ամէն բան պաճալօքէայի համար» մտածողութիւնը պատճառ կը դառնայ, որ հայ դպրոցը հեռանայ իր կոչումէն: Ան նաեւ արժեւորեց միջոցառումներուն մէջ երկարաշունչ աշխատանքներուն ու ծրագիրներուն կարեւորութիւնը:

Երուանդ Քասունին հայերէնի դասագիրքերուն որակը ոչ գոհացուցիչ գտնելով, ըսաւ, որ դասագիրքերու ստեղծումը անհատական նախաձեռնութիւններու փոխարէն պէտք է ըլլայ խմբային աշխատանքի մը արդիւնքը: Ան նկատեց, որ ազգային պատմութեան պահպանման մէջ լեզուն մեծ դերակատարութիւն ունի: Քասունի յայտարարեց, որ հայ լեզուի տարուան առիթով բոլոր ձեռնարկները պէտք է օգտագործել հայերէնի գովազդը կատարելու համար, որուն առաջին թիրախը պէտք է հանդիսանայ դպրոցը:

Իր կարգին Պարոյր Աղպաշեան ըսաւ, որ Սփիւռքի թէ Հայաստանի մէջ հայ լեզուին նկատմամբ անուշադրութեան վերաբերմունքը կը ներկայացնէ խիստ մտահոգութիւն մը, որուն պէտք է հակազդել ուժգնութեամբ: Աղպաշեան նշեց, որ «Լեզուն այն օղակն է, որ յարափոփոխ ընթացքի մէջ գտնուելով կը ծառայէ տեւեալ հաւաքականութեան գոյատեւման: Ան ըսաւ, որ հայ լեզուի տարուան առիթով պէտք է ստեղծել համապատասխան առողջ ու կենսունակ միջավայր:

Վերջապէս՝ Սարգիս Կիրակոսեան նշեց, որ ներկայիս ստեղծուած ահաւոր իրականութեան պատասխանատուները բոլորն են ծնողները, ուսուցիչները, գրողները, խմբագիրները: Կիրակոսեան ըսաւ, որ հիմնական դերխնդիրը գիտակցութեան բացակայութիւնն է՝ աւելցնելով, որ պէտք է ունենալ հայերէնը ամէն բանէ վեր յայտարարելու մտածողութիւնը, խիզախ գործի վերածելու կամքը:

Զեկուցաբերներու ներկայացումներէն ետք ներկաներուն առիթ տրուեցաւ մասնակիցներուն ուղղելու իրենց հարցումները: Լիբանանի մէջ Հայաստանի դեսպան Վահան Տէր Ղեւոնդեան խօսք առնելով գնահատեց օրուան նախաձեռնութիւնը, ապա ըսաւ, որ Հայութիւնը չի կրնար համաշխարհայնացման դէմ կանգնիլ, բայց միեւնոյն ժամանակ հայութիւնը պէտք է նոյնինքն համաշխարհայնացման զէնքերը գործածէ ի սպաս հայ ժողովուրդի շահերուն:

Զրոյցի աւարտին իր եզրափակիչ պատգամը փոխանցեց Արամ Ա. կաթողիկոսը: Ան ըսաւ թէ իւրաքանչիւր տարուան ընթացքին լուսարձակի տակ առնուած մտահոգութիւններն ու երեւոյթները մեր կեանքին մաս կազմող նիւթեր են. «Մեր մասին է որ կը խօսինք. գոյութենական մօտեցում պէտք է որդեգրենք եւ ոչ տեսական. հաւաքական հայեցակէտով պէտք է քննենք այս մտահոգութիւնները եւ ոչ սոսկ անձնական», ըսաւ Հայրապետը:

Հայրապետը, բարձր գնահատեց մասնակիցներուն արտայայտած մտածումները, որոնք բոլորն ալ տագնապ մը կը ցոլացնէին: Հայու ինքնութեան տագնապն էր այդ: «Ո՞ւր է հայ լեզուն մեր կեանքին մէջ» հարցադրումը կատարելով՝ Արամ Ա. նշեց, որ նախ եւ առաջ պէտք է կատարել ախտաճանաչումը, որմէ ետք պէտք է ազգային ինքնագիտակցութեամբ, գործնական միջոցներով եւ հաւաքական աշխատանքով ձեռնարկել հարցերուն հիմնական լուծումներ գտնելու քայլերու:

Ապա Հայրապետը նշեց, թէ մտահոգութիւն արտայայտելէ ու կոչ ուղղելէ անդին պէտք է գործնական միջոցներու դիմել՝ հայ լեզուն առողջ պահելու համար մեր նոր սերունդներու շրթներուն վրայ: Այս ծիրէն ներս Արամ Ա. Հայրապետը յայտնեց, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը հետեւեալ գործնական միջոցներուն դիմած է.-

1. Թելադրած ենք մեր թեմերուն, որ հայ դպրոցներէն ներս յատուկ մրցանակներ հաստատեն՝ հայ լեզուի դասերուն առաւելագոյն նիշ բերող աշակերտներուն որպէս քաջալերանք:

2. Հայերէն դասաւանդող ուսուցիչներուն նկատմամբ նիւթական իմաստով յատուկ հոգածութիւն ցուցաբերեն:

3. Հայերէն դասաւանդող ուսուցիչներու համար վերաորակաւորման դասընթացքներ հաստատուին:

4. Կաթողիկոսարանի կողմէ հրատարակուող բոլոր հայերէն գիրքերէն օրինակներ պիտի յատկացուին բոլոր հայ դպրոցներուն, գրադարաններուն ու միութիւններուն՝ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ:

5. Կաթողիկոսարանէն ներս հաստատեցինք կրթական եւ հայագիտական ծրագիրներու գրասենեակ մը, որ արդէն իսկ սկսած է աշխատանքի»:

Կաթողիկոսը նաեւ յայտնեց, որ նման գործնական քայլեր պիտի շարունակուին յառաջիկային:

«Հայերէն լեզուն ու գրականութիւնը եւ ընդհանրապէս հայեցի դաստիարակութիւնը մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս կենսունակ պահելու աշխատանքին լծուած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութեան հայկական հարցերու բաժանմունքը իր տնօրէնին՝ Տոքթ. Զաւէն Եկաւեանին գլխաւորութեամբ» ըսաւ Հայրապետը եւ այս առիթով իր ջերմ գնահատանքը արտայայտեց:

Նշենք, որ ամբողջ տարուան ընթացքին հայ լեզուին նուիրուած կարեւոր ձեռնարկներ տեղի պիտի ունենան Ս. Աթոռին զանազան թեմերու մէջ, ժողովրդային մակարդակի վրայ վերարժեւորելու համար Հայ Լեզուին անգնահատելի դերակատարութիւնը հայ կեանքէն ներս:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԷՔԷԵԱՆԷՆ ՑՆՑԻՉ ԽՕՍՔԵՐ

Եթէ իրեն հարցուէր, Վահան Թէքէեան թերեւս պիտի ուզէր մընայուն կերպով ապրիլ Փարիզի մէջ, որովհետեւ շատ կը սիրէր այդ քաղաքը: Բայց կարելի չէր:

Թէքէեան 1918ին քանի մը ամիս ապրեցաւ Փարիզի մէջ, բայց այդ թուականին Երուսաղէմը կը գրաւուի դաշնակիցներու կողմէ եւ Ազգային Պատուիրակութիւնը կ'որոշէ Թէքէեանը Երուսաղէմ ղրկել որպէս իր ներկայացուցիչը: Այդ տարուայ Յուլիսին Թէքէեան Երուսաղէմէն Արշակ Չօպանեանին կը գրէ նամակ մը որ կը բովանդակէ այդ քաղաքին մասին ցնցիչ վկայութիւն մը: Ահա թէ Թէքէեան ինչ կը գրէ.

«Մարդ երբեք, աշխարհի որ կողմն ալ երթայ, այնքան հեռու գացած չի կրնար ըլլալ Փարիզէն, որքան Երուսաղէմ գալով: Այս տեղերուն ամբողջ շնորհը մաքրութեան ու մեծութեան, Յիսուս հետը առեր երկինք համբարձեր է կարծես, ի պատիժ զինքը խաչողներուն: Ես որ իրեն բան մը չեմ ըրած որքան որ գիտեմ, առաւօտէն մինչեւ գիշեր սանձս կը կրծեմ անմեղ ձիու մը պէս, մինչ գիշերէն մինչեւ առաւօտ, զանազան միջատներ ալ զիս կը կրծեն անդուլ եւ անխնայ»:

Ուրիշ բան մըն ալ կար որ միշտ կը կրծէր Թէքէեանի միտքը: Լրագրական աշխատանքը: «Ժուռնալիզմ»: Թէքէեան բանաստեղծ էր եւ կ'ատէր լրագրողի աշխատանքը: Ինչ մեղք որ միայն այս ուղղութեամբ պաշտօն կը գտնէր: Եւ բնաւ ալ երջանիկ չէր այդ պաշտօնին համար: 1920ական թուականներուն Կոստան Զարեանի ղրկուած նամակի մը մէջ կը գրէր որ «կլանուած էր ան հրէշէն որ եգիպտահայ ժուռնալիզմն է»:

«Ո՛չ ժամանակ, ոչ ախորժակ կը մնայ ուրիշ բան ընելու, ուրիշ բանի մը մասին մտածելու: Բայց ասիկա ասանկ չի կրնար երթալ: Պէտք է ճար մը գտնեմ ու ազատիմ այդ հրէշին կլափէն: Միայն թէ դաշնակցականները չլսեն իմ այս գանգատը, շատ կ'ուրախանան: Միջա-

վայր չկայ, մարդ չկայ, ի փոխարէն փիս կուև եւ ապուշ յոգնութիւն կայ միայն»:

1929ին դարձեալ իր սիրելի Փարիզի մէջ է, բայց անգործ է: Կը գրէ. «Այս կացութենէն փրկուելու համար մէկը կամ մէկ քանիներ պէտք է քիչ մը սիրով թեւէս բռնեն ու ցնցեն զիս, պէտք է գործի մը կապեն, որ շատ անախորժ չըլլայ ինծի, որմէ յետոյ յափշտակութեան ու արժանապատուութեան զգացումը մնացածը կ'ընեն: Մինչ այդ, ես ինքզինքէս զզուած եմ»:

Այս պայմաններու մէջ հասկնալի է որ Թէքէեան ինքն իրմէ զզուած ըլլայ: Յուսահատութիւնը տարիներէ ի վեր կը կրծէր անոր հոգին: Կ'ուզէր յարմար պայմաններ ունենալ բանաստեղծութիւն գրելու համար, բայց ո՞վ պիտի կարդար այդ բանաստեղծութիւնները: Այս ալ հոգին կրծող ուրիշ հարց մըն էր: Շահան Շահնուրին գրուած նամակի մը մէջ ան կը գանգատէր իր ազգակիցներուն կողմէ հայ գրականութեան նկատմամբ ցուցաբերուած անտարբերութենէն: Ահա շատ ցնցող տողեր այդ նամակէն.

«Հայ գրականութիւնը, սիրելիս, շատ անտարբեր եւ ինքզինքէն վազ անցած պառաւ մըն է: Լաւ պիտի ընէինք թող տալով որ մեռնի, փոխանակ մեր պարբերական ներարկումներով ատեն ատեն քիչ մը գոյն բերելու անոր երեսին: Եթէ բոլորովին մեռնէր, գրական ո՛չ մէկ գիրք կամ յօդուած հրատարակուէր հանդէսներու ու թերթերու մէջ, թերեւս մարդիկ օր մը գային փընտռել սկզբէն եւ ստեղծէին զայն»:

Դժուար է հաւատալ որ Թէքէեանի պէս մէկը պիտի ցանկար որ հայ գրականութիւնը մէջտեղէն վերնար, բայց ո՞ր հայ հեղինակը պարբերաբար չէ զգացած չկարդացուելու, չփնտռուելու, չյարգուելու տառապանքը: Եթէ ժողովուրդը չի փափաքիր կարդալ, ուրեմն ինչո՞ւ գրել: Բայց սակայն անցողակի հարցում է: Թէքէեանն իսկ կը հաւատար որ գրականութիւնը ամէնէն բախտորոշ ազդակն էր հայ ժողովուրդի գոյատեւման մէջ: Բայց այս հաւատքը յաճախ կը ցնցուէր: Այն ատեն Թէքէեան իր բարեկամներուն կը գրէր ցնցիչ տողեր:

1934ին իր բարեկամները ստիպեցին որ ան Կիպրոս երթայ ու պաշտօնավարէ Մելգոնեանի մէջ: Թէքէեան յամառօրէն կը մերժէր: «Բաց խօսեցէք, մեռնի՞լս կ'ուզէք», կը պատասխանէր Թէքէեան: Այնուհանդերձ ստիպուեցաւ ընդունիլ: Մէկ տարի մնաց Կիպրոսի մէջ եւ այդ մէկ տարուան մէջ ան ինքզինք նկատեց «մեռեալ կենդանի» մը: Մեկուսացած էր ու անապատային կեանք կ'ապրէր Կիպրոսի մէջ: Արամ Անտոնեանին ուղղուած նամակի մը մէջ կը գրէր սա անհաւատալի տողերը.

«Կարծեմ թէ հայերէն սորվեցնելով կը սկսիմ կոր զզուիլ հայերէնէն: Նոյնքան հայ "Նոր գրականութենէն", որ բան մը չունի եղեր ակռայի տակ դրուելիք...: Հայերէնէն զգացած զզուանքս տարածուած է հայ գիրքին, անկէ ալ օտար գիրքերու վրայ»:

Բանաստեղծը, որ հայերէն լեզուի փառաբանութեան համար հոյակապ բանաստեղծութիւններ գրած է, այսքան ցնցիչ տողեր կը գրէր ահաւասիկ նոյնիսկ երբ իրեն կը յանձնուէր հայերէն լեզուի ուսուցչի պաշտօն, բան մը որ պէտք է սրտախօսիկ պաշտօն ըլլար իրեն համար: Բայց չէր: Կը թուի թէ Թէքէեան բաւական դժուարահաճ գիծ մըն ալ ունէր իր մէջ:

Ռ. Հ.

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԽՕՍՔԻ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐ

2002 թուականից ի վեր հայրենի ուսուցիչների՝ արեւմտահայ հանրակրթական առարկաներից վերապատրաստութիւնը նորութիւն է Հայաստանի կրթական համակարգում: Դրանք պարբերաբար կազմակերպում է «Սփիւռք» Գիտաուսումնական կենտրոնը: Մինչ այժմ այստեղ վերապատրաստութեան դասընթացներ անցել են Հայոց լեզուի, գրականութեան, պատմութեան շուրջ 400 ուսուցիչներ, այդ թւում՝ Լեռնային Ղարաբաղի բոլոր շրջաններից:

Ծրագրի համար, որը ժամանակին հաստատուել է ՀՀ ԿԳ նախարարութիւնում եւ Խ. Աբովեան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գիտխորհրդում, ցաւօք, պետական յատկացումներ չեն նախատեսւում:

Երկար ժամանակ դասընթացները հովանաւորել են Լոս Անճըլըսի «Պոլսահայ միութեան» անդամները՝ համախմբուած ատենապետ Սիմոն Աճըիլաճի շուրջ:

Այս տարի արդէն 8րդ դասընթացի հովանաւորութիւնն իր վրայ վերցրեց Սուրիայի հեռաւոր սահմանային Թել Աբիաթ գիւղից ճանաչուած երկրագործ Յակոբ աղա Սաղաթէլեանը: Նկատենք, Սփիւռքի մեր բարեկամները կենսական են դիտում հայրենի ուսուցչի՝ արեւմտահայ մշակոյթի՝ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան մասնագիտական որակների հարստացումը:

144 ընդհանուր ժամաքանակով ծրագիրը հնարաւորութիւն է տալիս ուսուցչին մէկ ամսուայ ընթացքում ձեռք բերելու բաւարար գիտելիքներ, տիրապետելու լեզուական հմտութիւնների եւ խորութեամբ իւրացնելու գրականութեան դասական եւ ժամանակակից երկու շրջանները:

Այս տարուայ դասընթացներին ընդգրկուեցին Երեւանի 33 դպրոցների Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչներ:

Դասաւանդման համար հրաւիրուած էին ճանաչուած գիտնականներ. Սփիւռքից՝ Թէքէեան մշակութային միութեան Կենտրոնական վարչութեան ատենապետ Տոքթ. Երուանդ Ազատեանը (ԱՄՆ, Տեթրոյթ), Հայաստանից՝ ԳԱԱ համակարգի, Երեւանի Պետական եւ Խ. Աբովեան մանկավարժական համալսարանների փրոֆէսէօր փրոֆ. Կիմ Աղաբեկեանը, Եուրի Աւետիսեանը, Վազգէն Գաբրիէլեանը, Սուրէն Դանիէլեանը, Ազատ Եղիազարեանը, Վազգէն Համբարձումեանը, Լաուրա Մուրադեանը, Սամուէլ Մուրադեանը, ԵՊՀ դոցենտ Սերժ Սրապիոնեանը:

Ուսուցիչների հետ հանդիպեցին ՀՀ ԱԺ պատգամաւոր, «Հայ դըպրութիւն» կազմակերպութեան նախագահ Գալուստ Սահակեանը, Ալ. Սպենդիարեան օփերայի թատրոնի մեներգիչ Կարէն Միրզոյեանը: Վերջինս կատարեց արեւմտահայ բանաստեղծների խօսքերով պոլսահայ աւագագոյն երգահան Սիրվարդ Գարամանուկի ռոմանսներից:

Դասընթացների աւարտին տըրւեցին պետական նմուշի վկայագրեր, որոնք ուսուցիչներին յանձնեցին Մանկավարժական համալսարանի պրոռեկտոր Միհայէլ Նադիրեանը, ԵՊՀ հայ գրականութեան ամպիոնի վարիչ Սամուէլ Մուրադեանը, Երեւանի քաղաքապետարանի կրթութեան վարչութեան պետի տեղակալ Սիլվա Աչոյեանը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքի ներկայացուցիչ, մանկավարժ, Պոլսոյ Գարակէօզեան որբանոցի նախկին տնօրէնուհի Արմաւենի Միրօղլուն եւ կենտրոնի տնօրէն Ս. Դանիէլեանը:

Ի դէպ, Տիկին Արմաւենին ձեռնունայն չէր եկել: Նա իր հետ բերել էր Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Երկրորդ Մութաֆեանի հայրական ջերմ ողջոյնները եւ բարձր առաջդիմութեան գործակիցներ ստացած վեց ուսուցիչների նուիրեց Գրերի Գիւտի 1600ամեակի առթիւ իր կազմած «Օշական» խտասալիկը:

Ջերմ ու սրտառուչ էր դասընթացների մասնակից ուսուցիչների խօսքը: «Մենք հիմնաւոր գիտելիքներ ստացանք եւ հիմա կարող ենք վստահաբար ասել, որ այլեւս տէ՛ր ենք զգում նաեւ արեւմտահայ լեզուին ու գրականութեանը»:

ՔՆԱՐԻԿ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
«Սփիւռք»
Գիտաուսումնական կենտրոն

CD reçus

ARMENIE
Musique traditionnelle

par l'Ensemble AZAD

Production **Sunset-France;**
96 rue du Château, 92100 Boulogne

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Քանի մը շաբաթ յետոյ Օտեան հիւանդանոցին կ'իյնայ. կը կանչէ իր քով Տիմոթէոս Թընկըրը, որ իրար անցած ու յուզումնալից դէմքով եկաւ վրաս հիւանդանոցին մէջ, եւ խնդրեց որ անգամ մը փրոֆ. Փօթէնը առաջնորդէի Օտեանը քննելու:

Խօսեցայ իսկոյն դասատուիս, որ իր գործը աւարտելէն յետոյ, զիս իր կառքը առաւ ու միատեղ գացինք Օթէօյլ:

⁂

Թընկըր Տիմոթէոս մեզ կանխած էր Օտեանին քով, որ սաստիկ կը նեղուէր հնչարգելութենէ. Փօթէն երկարօրէն քննեց մեծ Հայը: Սիրտը հիւանդ գտաւ: Դեղեր յանձնարարեց եւ մեկնելու ատենը երբ Թընկըր այցեգին տալու ելաւ, փրոֆ. Փօթէն ոչ միայն մերժեց ընդունիլ, այլեւ՝ նամակ մը ինծ տուաւ, ուղղուած իւր օգնականը եղող տոքթ. Էրնէսթ Կոշէ, շէֆ տը գլինիքին, որպէսզի երկու օրը անգամ մը երթար խնամել մեր հիւանդը:

Էրնէսթ Կոշէ (որ յետագային փրոֆ.), բաւական ժամանակ դարմանեց Օտեանը, առանց որ եւ է փոխարինութեան, անձնուէր հոգածութեամբ իր բոլոր ճարտարութիւնը ի գործ դրաւ, բժշկեց Օտեանը, որ ապրեցաւ քանի մը տարի եւս: Ես արդէն Պոլիս հաստատուած էի իբրեւ բժիշկ, երբ անոր մահը գուժեցին բոլոր հայ թերթերը:

⁂

Թեզս անցուցած օրուանս գիշերը, իմ համեստ քսակէս ճաշ մը սարքեցի բարեկամներուս, եւ ծնողքիս ալ հեռագրով աւետեցի Տոքթէօր ան Մետըսին վկայականս. մեծ էր ուրախութիւնս այս առթիւ այն ատենն, որ Տոքթորայի պատմուճանս հագած գացի հանել տուի լուսանկարս, զոր ուսանողութեանս պատկերիս հետ կը պահեմ ի յուշ իմ անցեալին:

Թեզս անցընելէս յետոյ, երկար չմընացի Փարիզ, մանաւանդ որ բարեկամներուս պատուականները՝ Տոքթ. Սանճագճեան եւ ուրիշներ մեկնած էին. մեկնած էր նաեւ Տոքթ. Շէրպէթճեան, որ ինծմէ տարի մը առաջ աւարտեց եւ որուն հետ ունէի սերտ մտերմութիւն:

Ուստի Փարիզը վերջնականապէս թողուցի 1884 Նոյեմբեր 20ի երեկոյին, ճիշդ ամիս մը յետոյ Ներսէս Պատրիարքի մահէն, որ տեղի ունեցած էր Հոկտ. 26ին, եւ որուն յուղարկաւորութեան ու օծումի արարողութեան նկարագրութիւնը կարդացած էինք այն յոյժ վսեմ դամբանականին հետ, զոր Նար-պէյ Խորէն Սրբազան արտասանած էր, բնաբան առնելով «Եւ անկաւ այր մեծ յԻսրայէլ» խօսքը:

⁂

Ամբողջ ազգը լացաւ մահը Ներսէս Պատրիարքին, որ իւր տասնամեայ պաշտօնավարութեանը միջոցին ամէն ճիգ թափեց, Թրքահայաստանի վիճակին բարուոքմանը համար. ցոյց տուաւ մեծ անձնուիրութիւն, բայց յուսախաբ վախճանեցաւ:

Հայ եկեղեցականութեան կարկառուն մեծ դէմքերէն էր Ներսէս Վարժապետեան. ուսեալ եւ լեզուագէտ, կրցաւ իր շուրջը բոլորել լաւ խորհրդականներ, ու անոնց հետ նուիրուիլ շարունակ Հայկական խնդիրին կարգադրութեանը, որ դըժբախտաբար ո՛չ մէկ գոհացումի նշոյլն իսկ չունեցաւ:

Գէորգ Դ. Կաթողիկոսին մահէն յետոյ Ներսէս ընտրուեցաւ ընդհանուր Հայոց Հայրապետ, բայց ինքը չընդունեցաւ. Կը նախզգա՞ր թէ իր վախճանը մօտալուտ էր...:

⁂

Ուզուեցաւ սգահանդէս մը կատարել հանգուցեալ պատրիարքին յիշատակին ի յարգանս, բայց Հայկազեան Ուսումնասիրաց ընկերութեան վարիչները փոխուած էին: Սիմոն Ռաֆայէլեան, որ այդ ընկերութեան հոգին էր եղած, թողած էր Փարիզը, գացած էր Պոլիս, ուր իւր եղբայրը՝ Ազգային Հիւանդանոցին բժշկապետ՝ տոքթ. Միքայէլ Ռաֆայէլեան մեռած էր եւ քոյրերը զինքը շտապ կանչած էին: Ես կրնայի գլուխ կանգնիլ այդ հանդէսին պատրաստութեանը, բայց մէկ կողմէն թեզիս քննութիւնը, միւս կողմէն ալ ճամբորդութիւնս, չթոյլատրեցին ինծ հետամուտ ըլլալ այդ պարտականութեան, որով կարելի չեղաւ այդ սգահանդէսը:

Գիշերուան գնացքով ճամբայ ելայ եւ 1884 Նոյեմբեր 21 կէս օրուան մօտ հասայ Մարսէյլ, ուր Տէր Սահակ Հայրը որուն հեռագրած էի ժամանումս, եկած էր զիս ընդունիլ եւ առաջնորդեց իր բընակարանին մօտիկը լաւ պանդոկ մը:

(Շար. 173)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սեդա Պահարեան 100 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր մօրաքրոջ՝ Տիկին Գոհար Վտարանդիի եւ Տիկին Սաթենիկ Եռիգարտաշեանի յիշատակին:

(Շար. Ա. էջէն)

է նաեւ թէ անհեթեթութիւն է ակնկալել որ իրենք պայքար կը մղեն ՓՔՔ-ի, քիւրտ զինեալ միաւորներուն դէմ: Մերժած է Թուրքիոյ կողմէ իրաքեան միջամտութեան հեռանկարը, ըսելով որ նման պարագայի մը ձեռնածալ դիտողի դիրքին մէջ պիտի չմնան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին գործերու նախարարը ԱՄՆ-էն Գերմանիա տանող գերմանական օդանաւին մէջ որպէս ընթերցումի նիւթ ունեցած է «Թայմ»ի այն թիւը որ Հայկական Ցեղասպանութեան Տէ. Վէ. Տէ. մը ցրուած էր, որպէս փոխադարձութիւն Թրքական քարոզչական արշաւին: Օդանաւին Թուրք ճամբորդներն ալ հակազդած են երեւոյթին ու բացատրութիւն պահանջած նախարարէն: Թուրքիոյ ընդդիմադիր ճակատը նախարարութեան միջազգային մարզի տկարութեան վերագրած է զուգադիպութիւնը:

ՌՈՒԼԱՆ ՏԻՒՄԱ, Արտաքին նախկին նախարարը, չաբաթավերջին Թեհրան գացած է, հակառակ անոր որ ոչ մէկ լիազօրութիւն ունեցած է Արտաքին նախարարութենէն: Տեսակցութիւններ ունեցած է բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու հետ, մինչ Լոնտոնի մէջ 6-երը (ԱՄՆ, Մեծն-Բրիտանիա, Ֆրանսա, Չինաստան, Ռուսաստան, Գերմանիա) նոր բանաձեւ մը կը պատրաստեն խստացնելու համար պատժական միջոցները Իրանի դէմ:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱ ապրող չորս Ֆրանսացիներ սպաննուած են Փետրուար 26-ին, երկրին հիւսիս-արեւմտեան մէկ ճամբուն վրայ անծանօթներու կողմէ: Զոհերուն մէկը դասատու է Ռիատի մէկ լիսէին մէջ, միւս երկուքն ալ Շնէտէր ընկերութեան պաշտօնեաներն են: Մաս կը կազմէին երեք ընտանիքներու, որոնք կը ճաշէին, երբ յարձակման ենթարկուած են: Արարքը կը վերագրուի ալ-Քաիտայի աՀաբեկիչներուն: Թիրախը միայն այրերը եղած են: Տիրաք եւ կառավարութիւնը իրենց վրդովումը արտայայտած են: Փետրուար 8ին, ալ-Քաիտայի մէկ զեկոյցը կ՚ըսէր.- «Արաբներու շրջանը պիտի մաքրենք խաչակիրներէն եւ իրենց խարխուններէն՝ Իսլամի ծոցին մէջ»:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ, Քապուլի հիւսիսը գտնուող Պակրամի ամերիկեան կայանին մէջ Փետր. 27ին ոճրափորձ մը գործուած է ԱՄՆ-ու փոխ նախագահին՝ Տ. Շէնէյի այցելութեան ատեն, բայց ենթական ոչ մէկ վնաս կրած է: Առաջին տեղեկութիւններու համաձայն 18 մեռեալ կար, յետագային 3 հոգիի մասին խօսուեցաւ միայն:

ԻՐԱՔԻ նախագահին՝ Ճալալ Թալապանիի առողջական վիճակը խորհրդաւոր բնոյթ ունի եւ գերյոդնութիւնը ամէն բան չի բացատրեր: Փետր. 25ին, տուիպօղաբար իրաքեան Քիւրտիստանէն Յորդանան փոխադրուած է եւ անկարելի չի նկատուիր որ սրտի տագնապ մը ունեցած ըլլայ: Իր հիւանդութիւնը զուգադիպած է երկու փոխ նախագահներէն մէկուն դէմ ձախողած մահափորձի մը հետ: Ռումբ մը պայթած է, երբ Ա. Մահտի Հանրային Աշխատանքներու նախարարութիւն կը մտնէր եւ թեթեւօրէն վիրաւորուած է:

ԼԱ ՀԷՅԻ Արդարութեան միջազգային ատեանը մերժեց Պոսնիոյ բողոքը եւ ընդունելով հանդերձ, որ 1995 Յուլիսին Սրեպրենիչայի ջարդը ցեղասպանութիւն մըն էր, Սերպիան պատասխանատու չընկատեց որպէս Պոսնիոյ դէմ գործուած համատարած ցեղասպանութեան մը հեղինակը:

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ, Փետր. 26ին, Եռպիուսի ճարտարարուեստական վերակազմակերպումի ծրագիրը հաւանութիւնը ստացաւ ԷԱՏՍ-ի վարչական խորհուրդին, վերջ տալով Ֆրանքոգերմանական տարակարծութեան: Փառըըր 8 ծրագիրը

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur
Monsieur VARTAN BERBERIAN

le dimanche 11 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB — 5 avenue Reille . 75014 Paris

Réservations — Tél.: 01 45 89 20 48

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan - 75014 PARIS

e-mail : amismarienoubar@hotmail.fr

Les activités du mois de Mars
DU

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT** avec chants religieux du Chœur SAHAK-MESROP à la mémoire de HRANT DINK, le rédacteur en chef du journal **Agos** assassiné sauvagement le 19 janvier 2007
le Vendredi 9, à 20h30 en la Cathédrale Arménienne
—— Entrée libre ——

et Messe de Requiem
le Dimanche 11, à 10h — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

— **CONFERENCE** : «L'ARCHITECTURE ECCLESIALE ARMENIENNE» mère des architectures byzantine, romane, gothique et islamique avec projections de diapositives par le Dr Albert KHAZINEDJIAN
le Dimanche 11 à 17h30 —

Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille
—— Entrée libre ——

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

NAVASART
Ballet arménien
présente
HAYASTAN
PALAIS DES CONGRES DE PARIS
3 mars à 20h30
4 mars à 15h30

Locations : 01 40 68 00 05
www.palaisdescongres-paris.com
Fnac, Virgin Megastore, Ticketnet.fr, Leclerc, Carrefour, Auchan.

www.navasart.com

TELEVISION
France 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée
le dimanche 4 mars de 9h30 à 10h.
Elle a pour titre :
«ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE, DU LOUVRE A LA BNF»

այլեւս միաձայնութիւնը ձեռք ձգեց Ֆրանսացի (Պետութիւնը եւ Լակարտէր) եւ գերման (Տէմլէր-Գրայսլըր եւ հանրային ու ոչ հանրային ներդրումներ) բաժնետէրերու:

ԱՏՐՊԷՋԱՆ Թեհրանին յուշագիր մը տուած է, զգուշացնելու համար իրանեան ուղղաթիռներու կողմէ Փետրուար 22ին իր տարածքին ռմբակոծումին մասին: Միջադէպը պատահած է մինչ նախագահ Ահմէտինեժատ այց մը կը կատարէր սահմանային քաղաքը:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արա Արքէլեանի, Տամլամեան եւ Տէր Յակոբեան ընտանիքներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն Եւգինէ Պօղոսեանի մահուան առթիւ:

□

Section «D. Missakian»
de SEVRAN . LIVRY

Soirée
«PAELLA»
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy — 93190 Livry-Gargan

Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73

Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre les 10 et 11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.

Vente de livres, dédicace, conférence.

23e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN
Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 23րդ ՇԱՐՔ

(Գ. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Gabriel SOUNDOUKIANTS
LES EPOUX

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ (1888)

Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին
Dimanche 25 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 Եւրօ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝	ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝	ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝	ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	ժամը 11.45ին:

ՊՈՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 2
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին:
Կը քարոզէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.